MEILĖ
CHOLEROS METU

GABRIEL
GARCÍA
MÁRQUEZ

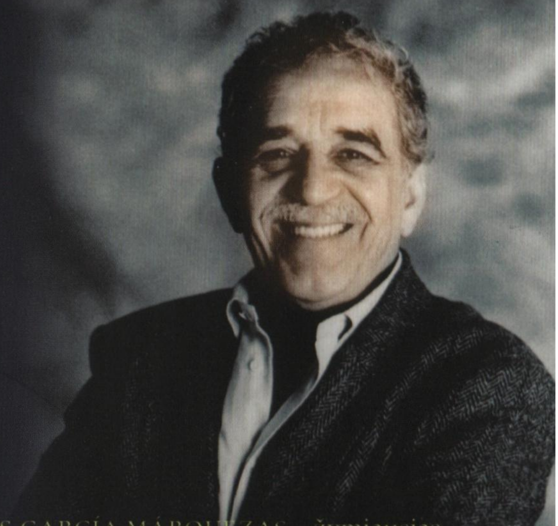

G. G. MÁRQUEZ NUOTRAUKA © LUIS MIGUEL PALOMARES

Kolumbietis GABRIELIS GARCÍA MÁRQUEZAS – žymiausias Lotynų Amerikos XX a. rašytojas, magiškojo realizmo klasikas, Nobelio premijos (1982 m.) laureatas. Jis gimė 1928 m. kovo 6 d. Arakatakoje (Kolumbija), bananų eksporto uoste, Karibų jūros pakrantėje. Tėvas, telegrafistas, drauge su žmona persikėlė į kitą miestą, palikdamas mažąjį Gabrielį, vyriausiąjį iš šešiolikos vaikų, auklėti žmonos tėvams. Ypač didelės įtakos vaikui turėjo močiutė, aiškiaregė, ir senelis, pulkininkas, Nepriklausomybės karų veteranas. Tiek miestelis, kuriame prabėgo jo vaikystė, tiek senelių pasakojimai atsispindėjo vėlesnėje kūryboje.

1947 m. G. García Márquezas įstojo į Kolumbijos universiteto teisės fakultetą ir tais pačiais metais Bogotos laikraštyje *El Espectador* išspausdino pirmąjį apsakymą „Trečiasis atsižadėjimas“ *(La tercera resignación)*. 1948 m. persikėlė į Kartacheną, dirbo laikraščio *El Heraldo* reporteriu. 1954 m. grįžo į Bogotą ir laikraštyje *El Espectador* sukėlė skandalą straipsniais apie kontrabandos gabenimą Kolumbijos karo laivais. Laikraštis buvo uždarytas, o G. García Márquezas išsiųstas į Europą kaip *El Espectador* reporteris.

Išdirbęs Europoje dvejus metus, G. García Márquezas įsidarbino Kubos spaudos agentūroje *La Prensa Latina*. 1961 m. jis persikėlė į Meksiką, kur rašė scenarijus, straipsnius, o laisvalaikiu – knygas. Tuo metu buvo išleisti jo kūriniai: „Pulkininkui niekas nerašo“ (*El coronel no tiene quien le escriba*, 1961) ir „Didžiosios Mamos laidotuvės“ (*Los funerales de la Mama Grande*, 1962).

Pasaulinį garsą rašytojas pelnė 1967 m., pasirodžius romanui „Šimtas metų vienatvės“ (*Cien años de soledad*). Tuo metu jis gana vargingai gyveno Meksikoje. Paties G. García Márquezo žodžiais tariant, spaudė tokie nepritekliai, jog žmona Mercedes buvo priversta parduoti visas savo brangenybes, kad galėtų vyrui nupirkti rašomojo popieriaus, kurį jis begėdiškai draskė ir mėtė į šiukšlių dėžę, kai nesisekdavo rašyti. Romanas susilaukė neįtikėtino pasisekimo – buvo parduota 30 milijonų egzempliorių. Tai buvo „literatūrinis žemės drebėjimas“, naujas žodis pasaulinėje literatūroje, magiškojo realizmo pradžia. Prasidėjo pergalingas G. García Márquezo žygis per pasaulį, nekantriai laukiantį jo naujų kūrinių. 1982 m. G. García Márquezas grįžo į Kolumbiją, kur gyvena iki šiol.

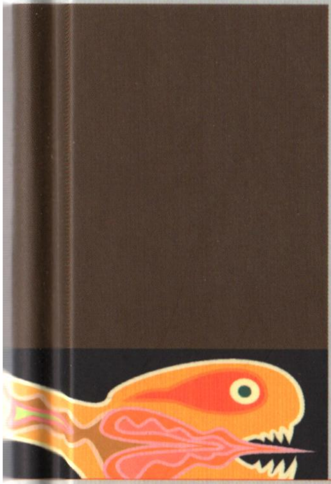

GABRIEL
GARCÍA
MÁRQUEZ

GABRIEL GARCÍA

Alma littera

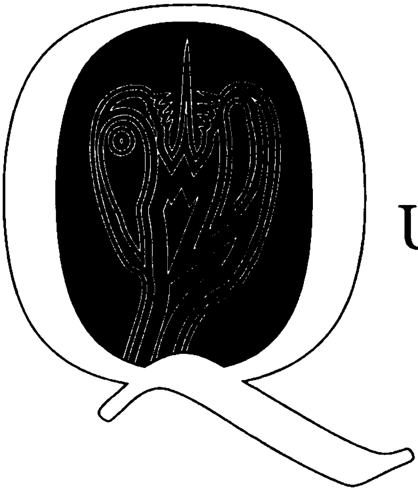

MÁRQUEZ

Iš ispanų
kalbos vertė
VALDAS
V. PETRAUSKAS

MEILĖ CHOLEROS METU

Romanas

UDK 860(861)-3
Ga372

Versta iš:
Gabriel García Márquez
EL AMOR EN LOS
TIEMPOS DEL CÓLERA,
DEBOLSILLO

Valdas V. Petrauskas –
Lietuvos rašytojų sąjungos,
Lietuvos literatūros
vertėjų sąjungos,
Kanados literatūros
vertėjų asociacijos narys

© GABRIEL GARCÍA
MÁRQUEZ, 1986
© Vertimas
į lietuvių kalbą,
Valdas V. Petrauskas, 2006
© Leidykla
„Alma littera", 2006
ISBN 9955-24-361-9

Skiriu
MERSEDESEI,
savaime
suprantama

Tą kraštą
laimė
aplankė:
Padovanojo
vainikuotąją
deivę.

LEANDRO DÍAS

Tai buvo neišvengiama: karčiųjų migdolų kvapas jam visada primindavo, koks likimas laukia neatlieptos meilės. Daktaras Juvenalis Urbinas iškart jį užuodė vos įėjęs į vis dar tamsius namus, kur atskubėjo pasirūpinti ligoniu, jau daugelį metų nekėlusiu jam jokių rūpesčių. Bėglys iš Antilų salų, Jeremija de Sent-Amūras, karo invalidas, vaikų fotografas ir pats maloningiausias jo šachmatų partneris, aukso cianido garuose išsigelbėjo nuo atminties kančių.

Antklode apklotas lavonas gulėjo ant sulankstomos žygio lovelės, kurioje Jeremija de Sent-Amūras visada miegodavo, o šalia, ant taburetės, stovėjo vonelė, panaudota nuodams garinti. Ant aslos, už letenos pririštas prie lovos kojos, tysojo nugaišęs didelis dogas balta kaip sniegas krūtine, o gretimais mėtėsi ramentai. Į tvankų, margai apstatytą kambarį, miegamąjį ir podraug laboratoriją, pro atvirą langą smelkėsi pirmieji ryto spinduliai, tačiau pakako ir tokios šviesos, kad iškart suvoktum, jog čia šeimininkauja mirtis. Kiti langai, kaip ir visi plyšiai sienose, buvo užkamšyti skudurais ir uždangstyti juodais kartono lakštais, tad nuotaika buvo dar slogesnė. Staliukas, nukrautas flakonais ir buteliukais be etikečių, viršum dviejų apsilaupiusių alavinių vonelių – plika elektros lemputė, apvyniota raudonu popieriumi. Trečioji vonelė su ryškinimo tirpalu stovėjo prie lavono. Visur pilna senų laikraščių ir žurnalų, krūvos stiklinių negatyvų, sukiužusių baldų, tačiau kažkieno rūpestingos rankos viskas nuvalyta nuo dulkių. Ir nors, atidarius langą, kambarys šiek tiek prasivėdino, vis dar tvyrojo nespėję atvėsti sudužusios meilės pėdsakai – karčiųjų migdolų kvapas. Daktarui Juvenaliui Urbinui ne kartą buvo atėjusi mintis, anaiptol nieko bloga negalvojant, jog čia ne ta vieta, kur mirštama su Dievo palaima. Tiesa, ilgainiui jis ėmė manyti, jog visa ta netvarka Apvaizdos valia turėjo tam tikrą slaptą prasmę.

Policijos komisaras jį pralenkė, buvo jau čia su jaunučiu Medicinos mokyklos studentu, atliekančiu teismo medicinos praktiką savivaldybės poliklinikoje, jie išvėdino kambarį ir antklode apklojo lavoną, prieš ateinant daktarui Urbinui. Abu oriai pasisveikino reikšdami veikiau užuojautą negu pagarbą, nes visi žinojo, kad jis artimai draugavo su Jeremija de Sent-Amūru. Garsusis daktaras paspaudė abiem rankas, kaip paprastai kasdien sveikindavosi su kiekvienu studentu prieš bendrosios praktikos paskaitas, o paskui kilstelėjo antklodę, smiliaus ir nykščio galiukais suėmęs kraštą, lyg tai būtų gėlė, ir, tarytum atlikdamas šventas apeigas, iš lėto, sprindis po sprindžio, atklojo lavoną. Velionis buvo visiškai nuogas, atviromis akimis, pamėlęs, spazmų sutrauktas ir susirietęs, lyg per tą naktį penkiasdešimčia metų pasenęs. Vyzdžiai skaidrūs, plaukai ir barzda išgeltę, skersai pilvo senas randas, likęs nuo grubiai susiūtos žaizdos. Krūtinė ir pečiai, išmankštinti nuo ramentų, platūs kaip katorgininko, o luošos kojos, priešingai, sunykusios it našlaičio. Daktaras Juvenalis Urbinas pažiūrėjo į numirėlį, ir toks skausmas pervėrė širdį, koks labai retai pasitaikydavo per ilgus bergždžių grumtynių su mirtimi metus.

– Baily, juk visa, kas baisiausia, jau seniai praeity, – tarė jam.

Vėl apklojo jį antklode ir nutaisė įprastą akademinę pozą. Pernai ištisas tris dienas vyko iškilmingas jo aštuoniasdešimtmečio minėjimas, ir, tardamas padėkos žodį, jis dar sykį atsispyrė pagundai išeiti į pensiją. Pareiškė: „Spėsiu pailsėti, kai numirsiu, tačiau šita galimybė kol kas dar neįeina į mano planus“. Nors vis silpniau girdėjo dešine ausimi ir ramstėsi lazdele su sidabriniu bumbulu, kad nekristų į akis netvirta eisena, kaip ir jaunystės dienomis vilkėjo ištaigia gryno lino eilute ir liemene su auksine laikrodžio grandinėle skersai skverno. Perlamutrinė *à la Pasteur* barzdelė, tokios pat spalvos plaukai, visada glotniai sušukuoti, su dailiu sklastymu per vidurį, aiškiai bylojo apie jo būdą. Tolydžio dylanti atmintis kėlė vis didesnį nerimą, ir jis stengėsi iš paskutiniųjų užtaisyti jos spragas paskubomis užsirašydamas šį bei tą popieriaus skiautelėse, kurios galų gale susimaišydavo sukaišiotos po visas kišenes – panašiai kaip instrumentai, vaistų buteliukai ir gausybė visokiausių kitokių daiktų jo kimšte prikimštame gydytojo lagaminėlyje. Jis buvo ne tik seniausias ir labiausiai išprusęs miesto gydytojas, bet ir didžiausias puošeiva. Vis dėlto, anaiptol nelinkęs slėpti savo išmanymo ir nieku gyvu nepraleisdamas progos pasinaudoti savo vardo galia, nusipelnė kur kas mažiau miestiečių meilės, negu buvo vertas.

Daktaras Juvenalis Urbinas greitai ir aiškiai nurodė komisarui ir praktikantui, ką priklauso daryti. Skrodimo nereikia. Iš namuose vis dar tvyrančio kvapo lengva nustatyti, jog mirties priežastis – išgaros, susidariusios cianidą vonelėje paveikus kažin kokia fotografijoje naudojama rūgštimi, o Jeremija de Sent-Amūras pernelyg gerai išmanęs tuos dalykus, kad būtų galėjęs suklysti. Pastebėjęs, kad komisaras nelabai linkęs su juo sutikti, atrėmė jo abejones labai savitu išpuoliu: „Nepamirškite, jog mirties liudijimą pasirašau aš“. Jaunasis gydytojas nusiminė: jam dar neteko tirti cianido poveikio organizmui. Daktaras Juvenalis Urbinas nustebo, jog niekada jo nepastebėjęs Medicinos mokykloje, tačiau iš andiečių tarties ir skruostus greitai išpilančio raudonio nutarė: tikriausiai bus neseniai atvažiavęs į miestą. Ir paguodė: „Jums čia nepristigs tokių, kurie pakvaišta iš meilės, tad artimiausiomis dienomis turėsite progą pasipraktikuoti“. Ir sulig tais žodžiais susivokė, jog, kiek siekia atmintis, iš gausybės savižudybių cianidu tai pirmoji, kurios priežastimi buvo anaiptol ne nelaiminga meilė. Tuomet įprastas jo balso tonas šiek tiek pasikeitė.

– Kai toks pasitaikys, turėkite omenyje, kad paprastai tokių savižudžių širdyje esti smėlio, – tarė praktikantui.

Paskiau, lyg kalbėdamas su pavaldiniu, kreipėsi į komisarą. Įsakė aplenkti visas instancijas ir velionį palaidoti tą patį vakarą, ir kuo slapčiausiai. „Aš pats pasikalbėsiu su alkaldu“, – pridūrė. Žinojo, kad Jeremija de Sent-Amūras gyveno labai spartietiškai ir savo amatu uždirbdavo kur kas daugiau, negu išleisdavo savo reikmėms, tad kuriame nors stalčiuje esą pakankamai pinigų laidotuvėms apmokėti.

– Jeigu nerasite, nieko baisaus, – tarė. – Aš pats apmokėsiu.

Įsakė pranešti laikraštininkams, jog fotografas mirė savo mirtimi, nors ir manė, kad ta naujiena jų nėmaž nesudomins. „Prireikus pasikalbėsiu su gubernatorium“, – tarė. Žinodamas, kad daktaro reikalavimai griežtai laikytis visų taisyklių ir nuostatų erzina netgi jo artimiausius draugus, komisaras, rimtas ir kuklus valdininkas, nustebo, jog šis, skubindamas laidotuves, taip lengvai apeina visus įstatymų numatytus formalumus. Nesutiko padaryti vieno vienintelio dalyko – paprašyti arkivyskupą leidimo palaidoti Jeremiją de Sent-Amūrą pašventintoje žemėje. Pasijutęs nepatogiai dėl savo įžūlumo, komisaras bandė teisintis.

– Kiek galėjau suprasti, šitas žmogus buvo šventasis, – tarė jis.

– Nepalyginti keistesnis atvejis, – atsiliepė daktaras Urbinas. – Šventasis bedievis. Tačiau tai jau Dievo kompetencija.

Tolumoje, kitame kolonijinio miesto gale, sugaudė varpai šaukdami į ankstyvąsias mišias. Daktaras Urbinas užsidėjo akinius pusmėnulio formos stiklais ir auksiniais aptaisais ir išsitraukęs pasižiūrėjo į dailaus darbo kvadratinį kišeninį laikrodį, kurio spyruoklinis dangtelis atsidarydamas spragtelėdavo: jis vėlavo į mišias, aukojamas Sekminių proga.

Didžiulis fotoaparatas ant pastovo su ratukais kaip miesto parke, jūros sutemų fonas, nutapytas amatininko ranka, sienos, perdėm nukabinėtos vaikų nuotraukomis, įamžinusiomis atmintinus įvykius: pirmoji Komunija, kūdikystė, gimimo diena. Vakarais, žaisdamas šachmatais su Jeremija de Sent-Amūru, daktaras Urbinas matydavo, kaip ant sienų kasmet pamažu vis daugėja nuotraukų, ir dažnai jį persmelkdavo liūdesys pagalvojus, jog visa ta atsitiktinių portretų galerija sakytum atspindi ateitį, laukiančią miesto, kai jį valdys tie dar nesusitupėję vaikai, kurie taip viską sujauks, kad jo buvusios šlovės nebeliks nė padujų.

Ant rašomojo stalo, šalia ąsočio su keliomis jūros vilko pypkėmis, gulėjo šachmatų lenta su vis dar laukiančiomis nebaigtos partijos figūromis. Kad ir skubėdamas ir būdamas prislėgtas, daktaras Urbinas neatsispyrė pagundai ir metė žvilgsnį į lentą. Jis žinojo, kad tai vakarykštė partija, nes Jeremija de Sent-Amūras žaisdavo kiekvieną vakarą, mažų mažiausiai su trimis skirtingais priešininkais, tačiau visada iki galo, paskiau šachmatų lentą ir figūras sudėdavo į dėžutę, o ją įkišdavo į rašomojo stalo stalčių. Žinojo, kad jis visada žaidžia baltais, ir šįkart buvo aišku, jog po keturių ėjimų būtų beviltiškai pralaimėjęs. „Jeigu tai būtų nusikaltimas, turėtume puikų įkaltį, – tarė jis sau. – Pažįstu tik vieną žmogų, kuris sugebėtų paspęsti tokius neprilygstamus spąstus“. Daktaras Urbinas suprato, jog nebegalės gyventi toliau neišsiaiškinęs, kodėl tas nesutramdomas karys, gyvenimo grumtynėse įpratęs kautis iki paskutinio kraujo lašo, nepanoro užbaigti lemiamojo mūšio.

Šeštą valandą ryto, paskutinįsyk apeidamas savo teritoriją, panaktinis pastebėjo laiškutį, prisegtą prie lauko durų: *Įeik nesibelsdamas ir pranešk policijai.* Ilgai netrukus atvyko komisaras ir studentas ir kruopščiai išnaršė visus namus, ieškodami kokio nors įkalčio, kuris nuslopintų neginčijamą karčiųjų migdolų kvapą. Tačiau, daktarui tas kelias minutes nagrinėjant neužbaigtą partiją, komisaras aptiko ant rašomojo stalo tarp popierių gulintį voką, skirtą daktarui Juvenaliui Urbinui ir apsaugotą tieka smalkos antspaudų, jog, traukiant laišką, teko jį suplėšyti į skutus. Gydytojas atitraukė juodą užuolaidą, kad būtų šviesiau, pirmiausia greitosiomis permetė akimis vienuolika lapų, iš abiejų pusių prirašytų smulkia glausta rašysena, ir, tik perskaitęs pirmąją pastraipą, suprato, jog nebespės nė į svarbiausiąją Sekminių mišių dalį – Komuniją. Perskaitė netekęs žado, kartais stabtelėdamas, dar kartą perskleisdamas skaitytus puslapius, kad sumegztų nutrūkusią minčių giją, o užbaigęs atrodė taip, lyg būtų parvykęs iš toliausių tolių ir iš kitų laikų. Krito į akis, jog jis prislėgtas, nors ir kaip stengėsi tai nuslėpti: lūpos buvo tokios pat pamėlusios kaip numirėlio, o kai, sulankstęs laišką, bandė jį kišti į liemenės kišenę, negalėjo susivaldyti, kad nedrebėtų pirštai. Tuomet, prisiminęs komisarą ir jaunąjį gydytoją, nusišypsojo jiems pro liūdesio ūką.

– Nieko ypatinga, – tarė. – Jo paskutinė valia, ir tiek.

Tai buvo tik pusinė tiesa, bet jie priėmė ją už gryną pinigą, nes jis liepė jiems atvožti vieną atšokusią aslos plytelę, ir ten jie rado labai nutrintą sąskaitų knygelę, o joje – seifo šifrą. Pinigų buvo kur kas mažiau, negu jie tikėjosi, bet vis dėlto pakako padengti laidojimo išlaidoms ir kelioms smulkioms skoloms. Tuomet daktaras Urbinas suvokė, jog nebespės nueiti į katedrą prieš Evangelijos skaitymą.

– Štai jau trečią kartą praleidžiu mišias nuo to laiko, kai atėjau į protą, – tarė. – Vis dėlto tikiuosi, jog Dievas man atleis.

Jis nutarė užtrukti dar truputį, norėdamas iš karto sutvarkyti visus reikalus, nors degte degė noru kaip galima greičiau papasakoti žmonai visa tai, ką sužinojo iš laiško. Ketino, be kita ko, duoti žinią gausybei mieste gyvenančių bėglių iš Karibų salų tam atvejui, jeigu jie pageidautų atsisveikinti su savo tautiečiu, kurį laikė pačiu garbiausiu, pačiu veikliausiu ir pačiu radikaliausiu netgi po to, kai galutinai paaiškėjo, kad jis įkliuvo į nusivylimo žabangus. Be to, duosiąs žinią bičiuliams šachmatininkams, tarp kurių būta ir garsenybių profesionalų, ir pilkų bevardžių mėgėjų, taip pat kitiems draugams, ne tokiems artimiems, bet, galimas daiktas, vis dėlto norėsiantiems dalyvauti laidotuvėse. Neskaitęs priešmirtinio laiško, laikė save artimiausiu velionio draugu, bet dabar, perskaičius, jį apniko abejonės. Šiaip ar taip, jis nusiųsiąs gardenijų vainiką – gal paskutinę akimirką Jeremijai de Sent-Amūrui pabudo sąžinė. Laidotuvės tikriausiai būsiančios penktą valandą, tai pats geriausias metas karštymečio mėnesiais. Jeigu jo prireiksią, nuo dvyliktos valandos jis būsiąs daktaro Lasideso Oliveljos užmiesčio sodyboje, kur jo mylimiausias mokinys rengiąs iškilmingus pietus sidabrinių vestuvių su medicina proga.

Dabar, likus praeity audringiems metams, kai reikėjo kovoti dėl savo vietos pasaulyje, nusipelnius pagarbą ir gerą vardą, kokio niekam nepavyko pelnyti provincijoje, daktaras Juvenalis Urbinas laikėsi labai paprasto gyvenimo būdo. Keldavosi drauge su pirmaisiais gaidžiais, tuo metu, kai reikėdavo gerti savo slaptuosius vaistus: kalio bromidą nuotaikai pakelti, salicilatus nuo sausgėlos, prisimetančios lietui lyjant, ergosterolio lašus, kad nesvaigtų galva, vaistinės šunvyšnės antpilą nuo nemigos. Kas valandą vis ko nors išgerdavo, ir visada slapčiomis, nes per savo ilgą gydytojo ir dėstytojo gyvenimą amžinai buvo nusistatęs prieš paliatyvų receptus senatvės atveju: jam buvo lengviau ištverti kitų žmonių kančias negu savo. Kišenėje visada nešiodavosi kamparo pagalvėlę ir, kai niekas nematydavo, giliai įkvėpdavo bandydamas nuginti baimę dėl tiekos įvairių vaistų vartojimo.

Paprastai praleisdavo vieną valandą savo kabinete, ruošdamasis bendrosios praktikos paskaitoms, kurias skaitydavo Medicinos mokykloje aštuntą valandą ryto, kiekvieną dieną, išskyrus sekmadienį, iki pat mirties. Be to, labai domėjosi literatūros naujienomis, godžiai rydavo knygas, kurias iš Paryžiaus siųsdavo paštu knygyno savininkas arba iš Barselonos užsakydavo vietinis knygynas, tačiau prancūzų literatūra vis dėlto jam buvo arčiau širdies negu ispanų. Šiaip ar taip, niekada neskaitydavo iš ryto, tik po popietinio pogulio, ne ilgiau kaip valandą, ir vakare prieš užmigdamas. Pasiruošęs paskaitoms, penkiolika minučių darydavo kvėpavimo pratimus vonios kambaryje prie atviro lango, visada įkvėpdamas oro iš tos pusės, kurioje gieda gaidžiai, nes iš ten dvelkdavo gaivumu. Paskiau maudydavosi, pasitvarkydavo barzdelę, sutepdavo ūsus jaukioje tikro – *Farina Gogenüber* – odekolono prisodrintoje atmosferoje, apsivilkdavo balto lino eilutę, liemenę, užsidėdavo minkštą skrybėlę ir apsiaudavo minkštos odos pusbačius. Sulaukęs aštuoniasdešimt vienerių metų, jis išsaugojo ankstesnes nerūpestingas manieras ir šventišką nuotaiką, koks buvo grįžęs iš Paryžiaus, truputį vėliau po didžiosios choleros epidemijos, tik plaukai pasidarė metalinio atspalvio, nors šukavosi jis lygiai taip pat kaip jaunystėje – su sklastymu per vidurį. Pusryčiaudavo namie, tačiau laikėsi ypatingos dietos: metėlių arbata, kad skrandis geriau virškintų, galvutė česnako, kurią pats nusilupdavo ir vieną po kitos valgydavo skilteles kruopščiai sukramtydamas su namine duona, kad išvengtų širdies spazmų. Labai retai po paskaitų neturėdavo atlikti kokio nors reikalo, susijusio su pilietinėmis pareigomis, kataliko priedermėmis ar meniniais bei visuomeniniais sumanymais.

Pietaudavo beveik visada namie, dešimt minučių nusnausdavo atsisėdęs vidinio kiemo terasoje, pro miegus girdėdamas dainuojant tarnaites plačiašakių mangmedžių paunksnėje, šūkalojant gatvės prekeivius, burzgiant valčių ir motorlaivių variklius įlankoje, iš kur atsklidę garsai ir kvapai tvankiomis popietėmis blaškydavosi po namus kaip nevilčiai pasmerktas angelas. Paskiau kokią valandą skaitydavo naujausias knygas, daugiausia romanus ir istorinius veikalus, mokydavo prancūzų kalbos ir dainavimo prijaukintą papūgą, jau daugelį metų smaginusią svečius. Ketvirtą valandą, išgėręs didelį ąsotį limonado su trupintu ledu, eidavo lankyti ligonių. Nekreipdamas dėmesio į savo amžių, jis nenorėjo priiminėti pacientų savo kabinete ir gydė juos namuose kaip ir anksčiau nuo to laiko, kai mieste pasidarė taip ramu, kad galėdavai pėsčias eiti kur tinkamas.

Grįžęs iš pirmosios kelionės į Europą, jis važinėdavo dviejų auksaplaukių sarčių traukiama šeimynine karieta, o kai ta sulūžo, įsigijo vienkinkį fajetoną ir, reikšdamas tam tikrą panieką madai, naudojosi juo netgi tada, kai karietos pamažu ėmė nykti, kol suvis išnyko ir mieste liko nebent viena kita turistų pramogai ir vainikams vežioti per laidotuves. Jis atkakliai nenorėjo išeiti į pensiją, nors ir suvokė, jog kviečiamas tik kraštutiniais atvejais, kai ligoniui niekas nebegali padėti, tačiau laikėsi tos nuomonės, kad tai irgi savotiška specializacija. Jis mokėjo vien iš paciento išvaizdos nustatyti ligą, vis labiau nepasitikėjo patentuotais vaistais ir nerimavo matydamas tolydžio įsigalint chirurgiją. „Skalpelis – tai didžiausias medicinos bejėgiškumo įrodymas“, – sakydavo jis. Buvo įsitikinęs, jog, tiesą pasakius, visi vaistai – nuodai ir jog septyniasdešimt penki procentai maisto produktų paspartina mirtį. „Apskritai, – paprastai sakydavo per paskaitas, – apie mediciną išmanome tik šį tą, ir tik vienas kitas gydytojas šį tą ir išmano“. Jo jaunatviškas entuziazmas ilgainiui peraugo į dvasinę būklę, jo paties vadinamą fatališkuoju humanizmu. „Kiekvienas žmogus yra savo mirties viešpats, ir mes nieko kita negalime padaryti, tik, išmušus valandai, padėti numirti taip, kad jis nejaustų baimės nei skausmo“. Ir vis dėlto, nepaisant jo kraštutinių pažiūrų, apie kurias sklido legendos, jo ankstesnieji studentai toliau klausdavo jį patarimo netgi tada, kai jau seniai versdavosi savo praktika, nes visi kaip vienas pripažino, kad, jų žodžiais tariant, jis turi gerą klinicisto akį. Šiaip ar taip, jis visada buvo brangiai apmokamas ir ne visiems prieinamas gydytojas, o jo pacientai gyveno išimtinai Vicekaralių kvartale, kilmingų bajorų rūmuose.

Jo darbo diena būdavo taip griežtai paskirstyta, jog, vakarop atsitikus kokiam nors netikėtumui, žmona žinodavo, kur jam duoti žinią. Jaunystėje, prieš grįždamas namo, ilgokai užsisėdėdavo Parapijos kavinėje ir šitaip įgudo žaisti šachmatais su uošvio bendrais ir kai kuriais bėgliais iš Karibų. Tačiau, prasidėjus naujam šimtmečiui, nustojo lankytis kavinėje ir bandė rengti Bičiulių klubo remiamus nacionalinius šachmatų turnyrus. Kaip tik tuo metu atvyko Jeremija de Sent-Amūras – nelanksčiais keliais, bet dar nespėjęs tapti vaikų fotografu, – ir daugių daugiausia per tris mėnesius pagarsėjo tarp visų, kurie mokėjo bent jau stumdyti rikį šachmatų lentoje, nes niekas nesugebėjo prieš jį laimėti nė vienos partijos. Daktarui Juvenaliui Urbinui tai buvo stebuklingas susitikimas, nes kaip tik tuo metu šachmatai tapo jo nežabota aistra ir jis turėjo ne per daugiausia priešininkų jai tenkinti.

Tik jo dėka Jeremija de Sent-Amūras mums tapo tuo, kuo vėliau jį laikėme. Daktaras Urbinas buvo jo besąlygiškas globėjas, visokeriopas laiduotojas, netgi nepasistengęs susižinoti, kas jis toks, ką veikė, kokie bešloviai karai jį palaužė ir suluošino. Be kita ko, paskolino jam pinigų fotoateljė įsirengti, ir Jeremija de Sent-Amūras kuo sąžiningiausiai atsiteisė iki paskutinio varioko, vos tik padarė pirmąjį vaiko portretą, išgąsdindamas jį magnio tvykstelėjimu.

Viską nulėmė šachmatai. Iš pradžių jie žaisdavo septintą valandą vakaro, iškart po vakarienės, ir priešininkas, atsižvelgdamas į savo akivaizdų pranašumą, gydytojui duodavo tam tikrų lengvatų, kurių kasdien tolydžio mažėjo, kol pagaliau abu pasidarė lygūs. Vėliau, kai donas Galilėjas Dakontė sode atidarė pirmąjį kino teatrą, Jeremija de Sent-Amūras tapo vienu pastoviausių jo lankytojų, ir šachmatų partijoms atlikdavo tik tie vakarai, kai nebūdavo naujų kino filmų. Tuo metu jiedu buvo taip susidraugavę su gydytoju, jog šis visada eidavo kartu į kiną, tačiau be žmonos – iš dalies todėl, kad ji neturėdavo kantrybės sekti painių intrigų giją, ir, antra vertus, jis pats juste juto, jog Jeremija de Sent-Amūras, išskyrus jį, niekam daugiau netinka į draugiją.

Sekmadienis jam būdavo ypatinga diena. Jis eidavo į katedrą išklausyti iškilmingų mišių, paskiau, grįžęs namo, ilsėdavosi ir skaitydavo vidinio kiemo terasoje. Viešpaties dieną eidavo lankyti ligonio labai retai, nebent kraštutiniu atveju, ir jau daugelį metų atsisakydavo bet kokių pakvietimų, išskyrus pačius būtiniausius. Tą Sekminių sekmadienį labai neįprastai sutapo du netikėti dalykai: bičiulio mirtis ir įžymaus mokinio sidabrinių vestuvių sukaktis. Vis dėlto, užuot po Jeremijos de Sent-Amūro mirties paliudijimo tiesiai grįžęs namo, kaip buvo numatęs, jis davė valią smalsumui.

Vos įlipęs į puskarietę, jis paskubomis dar kartą perskaitė priešmirtinį laišką ir liepė vežėjui važiuoti nelabai maloniu adresu – į kvartalą, kur kitados gyveno vergai.

Nurodymas pasirodė toks keistas pagal jo įpročius, jog vežėjas panoro pasitikrinti, ar gerai išgirdęs. Išgirdo gerai: adresas buvo aiškus, o jį užrašęs žmogus turėjo rimtą pagrindą pažinti tą vietą. Tuomet daktaras Urbinas atsiskleidė pirmą puslapį ir dar sykį paniro į tą versmę nepageidautinų paslapčių, kurios netgi dabar, sulaukus jo amžiaus, galėtų pakeisti jo gyvenimą, jeigu jis sugebėtų įsiteigti, jog tai ne neviltin puolusio ligonio kliedesiai.

Oras pradėjo gesti nuo pat ankstaus ryto, buvo vėsu ir apsiniaukę, tačiau vargu ar tikėtina, kad iki vidurdienio gali nulyti. Važiuodamas pačiu tiesiausiu keliu, vežėjas leidosi kolonijinio miesto grįstų gatvelių labirintu ir turėjo stabtelėti keletą kartų, kad arklys neišsigąstų gausybės kolegijų ir religinių kongregacijų, kurios šurmuliuodamos grįžo iš Sekminių liturgijos. Popierinėmis girliandomis ir gėlėmis išpuoštose gatvėse griežė muzika, iš balkonų apačion į margą šventinę minią žiūrėjo merginos su spalvotais skėčiais muslinų volanais. Katedros aikštėje, kur tarp afrikinių palmių ir naujų šviestuvų rutulių šmėkšojo Išvaduotojo[1] siluetas, pasibaigus mišioms, grūdosi susikimšę automobiliai, o triukšmingoje, miestiečių pamėgtoje Parapijos kavinėje nebuvo nė vienos laisvos vietos. Daktaro Urbino puskarietė buvo vienintelė toje kamšatyje ir nuo tų kelių mieste išlikusių kinkinių ryškiai skyrėsi lakuotu stogeliu, vis dar išsaugojusiu savo spindesį, variniais apkaustais, kad jų nesugraužtų salietra, paauksuotais raudonais tekiniais ir ienomis, – tokiomis karietomis važiuota nebent į iškilmingus Vienos operos spektaklius. Be kita ko, tuo tarpu, kai prakilniausios šeimos tenkindavosi tik tuo, kad jų vežėjai vilkėtų švariais marškiniais, daktaras Urbinas liepdavo savajam dėvėti išblukusio aksomo livrėją ir cilindrą, kokį nešioja cirko tramdytojai, o tai buvo ne tik atgyvena, bet ir beširdystė, turint galvoje Karibų vasaros karščius.

---

[1] Turimas omenyje Simonas Bolivaras (Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar y Palacios, 1783–1830) – žymus karvedys ir politikas, vadovavęs nepriklausomybėms kovoms, po kurių iš ispanų jungo išsivadavo Lotynų Amerikos kolonijos. Viena iš Peru provincijų jo garbei vėliau buvo pavadinta Bolivija ir tapo nepriklausoma.

Nors daktaras Juvenalis Urbinas kone maniakiškai mylėjo miestą, nors ir pažino jį kaip niekas kitas, tik labai retai turėdavo tokią dingstį kaip tą sekmadienį be niekur nieko leistis į triukšmingą senovinį vergų kvartalą. Vežėjui teko sukti ratus ir kelis kartus klausinėti kelio, kol pagaliau ten nusigavo. Jiems važiuojant pro pelkynus, daktaras Urbinas iš arti pajuto jų slogų nykulį, pragaištingą tylą, troškias išgaras, kurios tiek daug kartų ankstyvą nemigos rytmetį plūsdavo į miegamąjį, sumišusios su vidinio kiemo jazminų kvapais, ir pradvelkdavo kaip andainykštis vėjas, nieko bendra neturintis su jo gyvenimu. Tačiau tas dvokas, tiek sykių ilgesio idealizuotas, virto nepakenčiama tikrove, kai puskarietė ėmė kratytis per gatvių purvynę, kur maitvanagiai pešėsi dėl potvynio išskalautų skerdyklų atliekų. Skirtingai nei karaliaus vietininkų mieste, kur stovėjo mūriniai namai, čia riogsojo nušiurusios lūšnos, sukaltos iš lentgalių, cinkuotos skardos stogais, didžia dalimi užkeltos ant polių, idant neapsemtų srutos iš atvirų nutekamųjų griovių, paveldėtų iš ispanų. Viskas atrodė skurdu ir apleista, tačiau iš varganų smuklių veržėsi trankios muzikos perkūnija, varguolių Sekminių šventė be gėdos ir sąžinės. Kai jie pagaliau susižinojo kelią, puskarietė dardėjo toliau pro gaujas plikų vaikiščių, kurie bėgo pavymui tyčiodamiesi iš teatrinių vežėjo pašvitų, ir šis turėjo juos gainioti šmaukšėdamas botagu. Tikėjęsis konfidencialaus pokalbio, daktaras Urbinas per vėlai suprato, jog nėra nieko pavojingesnio už jo amžiaus žmogui būdingą naivumą.

Iš išorės namas be numerio niekuo nesiskyrė nuo kitų, labiau laimės aplenktų, nebent nėrinių užuolaidomis lange ir durimis, išplėštomis iš kokios nors senovinės bažnyčios. Vežėjas pabeldė į duris belstuku ir, tik įsitikinęs, jog atvažiavo reikiamu adresu, padėjo gydytojui išlipti iš puskarietės. Durys atsidarė tyliai, ir prieblandos gaubiamame kambaryje pasirodė brandaus amžiaus moteris juodais drabužiais ir su raudona rože už ausies. Buvo tai daugių daugiausia keturiasdešimties metų išdidžios išvaizdos mulatė žiauriomis auksaspalvėmis akimis ir lygiai priglostytais prie galvos plaukais tarytum geležies vatos šalmu. Daktaras Urbinas jos nepažino, nors ne sykį matė ją fotografo laboratorijoje pro nesuskaitomų šachmatų partijų ūką ir kartą kitą išrašė jai receptą chininui nuo pelkių drugio. Jis padavė jai ranką, ir ji suspaudė ją delnais ne tiek sveikindamasi, kiek kviesdama į vidų. Svetainė dvelkė neregimo sodo šnaresiais ir kvapais ir buvo apstatyta dailiais baldais ir daiktais, kurių kiekvienas atrodė savo vietoje. Daktaras Urbinas nepajuto kartėlio prisiminęs paryžiečio antikvaro parduotuvę Monmartro gatvėje, dvidešimt šeštu numeriu paženklintame name, kur lankėsi vieną praeito šimtmečio rudens pirmadienį. Moteris atsisėdo priešais ir, sunkiai parinkdama žodžius, prašneko ispanų kalba.

– Jauskitės kaip namie, daktare, – tarė. – Nesitikėjau, jog taip veikiai mane aplankysite.

Daktaras Urbinas pasijuto nusivylęs. Pažvelgė į ją atvira širdimi, pamatė jos tikrą sielvartą, jos skausmo didybę ir tuomet suprato, jog atvažiavo be reikalo, nes jinai žinojo geriau už jį, ką priešmirtiniame laiške norėjo pasakyti ir pateisinti Jeremija de Sent-Amūras. Ir tai buvo tiesa. Ji buvo drauge su juo kone ligi pat paskutinės jo gyvenimo valandos, kaip buvo drauge beveik dvidešimt metų, pilna atsidavimo ir nuolankaus švelnumo, veikiau panašaus į meilę, ir tame apsnūdusiame mieste, provincijos sostinėje, kur niekam ne naujiena netgi valstybinės paslaptys, niekas to nenuvokė. Jiedu susipažino Port-o-Prense, benamių prieglaudoje, kur ji gimė, o jis praleido pirmuosius bėglio mėnesius, ir, metams praslinkus, ji atvyko čionai pas jį į svečius, nors jie abu, netardami apie tai nė pusės žodžio, puikiai žinojo, kad ji niekada nebegrįš atgal. Kartą per savaitę ji ateidavo išvalyti ir patvarkyti laboratorijos, tačiau netgi patys įtariausi kaimynai nenuvokė teisybės, kaip ir visi manydami, jog negalia Jeremijai de Sent-Amūrui pakirtusi ne vien kojas. Daktaras Urbinas, ir tas lygiai taip pat manė remdamasis tvirtai pamatuotomis medicinos išvadomis ir niekada nebūtų patikėjęs, kad jis gali turėti moterį, jeigu šis nebūtų prisipažinęs savo laiške. Šiaip ar taip, jam buvo sunku suvokti, kodėl du laisvi suaugę žmonės, neslegiami jokios praeities naštos ir nepaisantys savo kiaute užsisklendusios visuomenės prietarų, pasirinko uždraustos meilės dalią. Ji paaiškino: „Taip jis norėjo“. Be kita ko, jam anaiptol neatrodė toks jau nepavydėtinas gyvenimas slapčia su vyru, niekada jai visiškai nepriklausiusiu, gyvenimas, kuriame ji ne kartą patyrė trumpos akimirkos laimę. Priešingai, iš savo patirties jis žinojo, kad toks gyvenimas galėtų būti sektinas pavyzdys.

Vakare jiedu buvo nuėję į kiną, kiekvienas skyrium, sėdėjo atstu vienas nuo kito, kaip paprastai darydavo dukart per mėnesį nuo to laiko, kai septynioliktojo šimtmečio vienuolyno griuvėsiuose italas imigrantas Galilėjas Dakontė įrengė salę po atviru dangumi. Jie žiūrėjo filmą, pastatytą pagal pernai visų graibstytą romaną, kurį daktaras Urbinas perskaitė, visa širdimi baisėdamasis karo žiaurumais: *Vakarų fronte nieko naujo*[2]. Paskiau jiedu susitiko laboratorijoje, jai jis pasirodė išsiblaškęs ir liūdnas, ir ji pagalvojo, kad jį bus paveikusios šiurpios purve mirštančių sužeistųjų scenos. Trokšdama nukreipti jo mintis kita linkme, ji pasiūlė sužaisti šachmatų partiją, jis mielai sutiko norėdamas jai įtikti, tačiau žaidė nedėmesingai, baltais, savaime suprantama, kol staiga susivokė, jog pralaimėsiąs per keturis ėjimus, ir gėdingai pasidavė. Tuomet gydytojas suprato, jog paskutiniąją partiją žaidė ne generolas Cheronimas Argotė, kaip jis manė, bet jinai. Ir apstulbęs sumurmėjo:

– Meistriška partija!

Ji pareiškė, kad ji niekuo dėta, mat Jeremija de Sent-Amūras, jau pasiklydęs mirties ūkuose, stumdė figūras neįdėdamas širdies į žaidimą. Nutraukęs partiją daugmaž penkiolika minučių dvyliktos, kaip tik tuo metu, kai netoliese nuščiuvo šokių muzika, paprašė palikti jį vieną. Norįs parašyti laišką daktarui Juvenaliui Urbinui, kurį laikė pačiu garbingiausiu žmogumi, kokį kada nors buvo pažinojęs, ir širdies draugu, jo paties žodžiais tariant, nors juodu siejo tik viena vienintelė silpnybė – polinkis į šachmatus, veikiau suvokiamus kaip protų dialogą, o ne mokslą. Tuomet ji suvokė, jog Jeremija de Sent-Amūras nebeturi jėgų ilgiau kentėti ir jog jam liko gyventi tik tiek laiko, kiek reikėtų laiškui parašyti. Gydytojas negalėjo patikėti savo ausimis.

– Vadinasi, jūs viską žinojote! – sušuko jis.

Ji ne tik žinojo, patvirtino ji, bet ir padėjo jam ištverti visą kančią, kupina tokios pat meilės, su kokia kadaise ji padėjo jam atskleisti laimės paslaptį. Mat paskutiniai vienuolika mėnesių buvo ne kas kita kaip žiauri kančia.

---

[2] Vokiečių rašytojo Ericho M. Remarko (Erich Maria Remarque, 1898–1970) romanas apie Pirmąjį pasaulinį karą.

– Jūs privalėjote pranešti, ką jis ketina pasidaryti, – tarė gydytojas.

– Aš negalėjau padaryti jam tokios niekšybės, – pasipiktinusi atsakė ji. – Aš jį labai mylėjau.

Įsitikinęs, jog savo gyvenime yra visa ko girdėjęs, daktaras Urbinas vis dėlto nebuvo girdėjęs nieko panašaus, juo labiau pasakyta taip nuoširdžiai. Pažvelgė jai į akis, visais penkiais jutimais stengdamasis įamžinti ją savo atmintyje tokią, kokia ji buvo tą akimirką: juodai apsirengusi nuo kojų iki galvos, drąsi ir ryžtinga, ji priminė upės deivę gyvatės žvilgsniu ir su rože už ausies. Prieš daugelį metų tuščiame Haičio paplūdimyje, kai jie nuogi ilsėjosi pasimylėję, Jeremija de Sent-Amūras staiga atsiduso: „Aš niekada nepasensiu". Ji suprato tuos žodžius kaip didvyrišką ryžtą negailestingai grumtis prieš laiko smūgius, tačiau jis paaiškino: jis tvirtai apsisprendęs nusižudyti sulaukęs šešiasdešimties metų.

Šių metų sausio dvidešimt trečiąją jam tikrai sukako šešiasdešimt, ir tuomet jis nusistatė paskutinį terminą – vakarą prieš pat Sekmines, svarbiausią miesto šventę, skirtą Šventajai Dvasiai. Ji iš anksto žinojo menkiausią to vakaro smulkmeną, jiedu dažnai apie tai kalbėdavo, drauge skausmingai stebėdami nenumaldomą dienų griūtį, kurios nei jis, nei ji negalėjo sulaikyti. Jeremija de Sent-Amūras mylėjo gyvenimą, beprotiškos aistros sklidina širdimi, mylėjo jūrą ir meilę, mylėjo savo šunį ir ją, ir, tolydžio artėjant numatytai datai, pamažu grimzdo į neviltį, lyg mirtis būtų priklausiusi ne nuo jo paties apsisprendimo, bet skirta nepermaldaujamo likimo.

– Vakar vakare, kai jį palikau vieną, jis jau buvo svečias šioje žemėje, – tarė ji.

Ji ketino išsivesti šunį, bet Jeremija de Sent-Amūras pažvelgė į jį, snūduriuojantį šalia ramentų, ir paglostė pirštų galiukais. „Man labai gaila, bet misteris Vudro Vilsonas iškeliaus su manimi“, – tarė. Rašydamas paprašė ją, kad pririštų šunį prie lovelės kojos, ir ji sumezgė tokį mazgą, kad jis galėtų atsipalaiduoti. Tai buvo jos vienintelė išdavystė, kurią ji bandė pateisinti noru prisiminti šeimininką, žvelgiant į žiaudrias jo šuns akis. Tačiau daktaras Urbinas ją pertraukęs pasakė, jog šuo neatsipalaidavo. „Vadinasi, nenorėjo“, – tarė ji. Ir apsidžiaugė, nes širdies gilumoje troško prisiminti velionį mylimąjį tokį, kokį matė tą vakarą, kai jis, akimirkai atitrūkęs nuo ką tik pradėto laiško, paskutinįsyk pažvelgė į ją ir paprašė dar vieno dalyko.

– Prisimink mane segėdama rožę, – tarė jis.

Ji parėjo namo šiek tiek po vidurnakčio. Atsigulė ant lovos nenusirengusi ir ėmė rūkyti prisidegdama vieną cigaretę nuo kitos, kad jis spėtų baigti laišką, jos galva, ilgą ir keblų, ir daugmaž apie trečią valandą, kai pasiuto kaukti šunys, užkaitė vandens kavai, apsirengė gedulo drabužiais ir vidiniame kieme nusipjovė pirmąją rytmečio rožę. Daktaras Urbinas jau suvokė, kaip jam bus sunku nusikratyti prisiminimų apie tą moterį, kurios nekankina sąžinė, ir, regis, suprato kodėl: šitaip mėgautis savo sielvartu galėjo nebent žmogus be jokių principų.

Iki pokalbio pabaigos ji dar labiau patvirtino tą nuomonę. Ji neisianti į laidotuves, nes taip pažadėjusi mylimajam, nors daktaras Urbinas buvo padaręs priešingą išvadą iš vienos laiško pastraipos. Nepraliesianti nė vienos ašaros, negadinsianti likusių gyvenimo metų ant silpnos ugnies virdama atminties lervų sultinyje, nepasilaidosianti gyva tarp keturių sienų siūdamasi įkapes, kaip nuo amžių įprasta vietinėms našlėms. Ji ketinanti parduoti Jeremijos de Sent-Amūro namą, kuris, kaip parašyta laiške, dabar jai priklausąs su visa apystata, ir, niekuo nesiskųsdama, gyventi, kaip gyvenusi, šioje vargšų dvasykloje, kur kadaise buvusi laiminga.

Grįžtant namo, tas posakis nėjo daktarui Juvenaliui Urbinui iš galvos. „Vargšų dvasykla.“ Labai taiklus apibūdinimas. Miestas, jo miestas, buvo, kaip buvęs, laiko užribyje: amžinai tas pats miestas, tvankus, kaitrus miestas, kur naktimis nepalieka baimė ir brendimo metais jaunuoliai patys vieni bando patenkinti malonumų geismą, kur rūdija gėlės ir šunta druska, kur ištisus keturis šimtmečius nieko nevyksta, tik pamažu gilėja senatvė tarp suvytusių lauramedžių ir sušvinkusių pelkynų. Žiemą, staigiai pliūptelėjus siaubioms liūtims, patvinsta išvietės ir gatvės virsta dvokiančia klampyne. Vasarą neregimos dulkės, aitrios kaip rusenančios žarijos, smelkiasi pro pačius menkiausius, tiesiog neįsivaizduojamus plyšelius, blaškomos pašėlusių vėjų, kurie drasko stogus ir nešioja vaikus, atplėšę juos nuo žemės. Šeštadieniais mulatų varguomenė, drauge su savo naminiais gyvuliais urmu plūstelėjusi iš lūšnų, pelkėtose pakrantėse sunarstytų iš kartono ir skardos lakštų, apsirūpinusi valgiais ir gėrimais, džiūgaudama šturmu užima kolonijinės miesto dalies akmeningus paplūdimius. Kai kurie jų, vyresnio amžiaus, dar visai neseniai nešiojo ant krūtinės įkaitinta geležimi išdegintą karaliaus vergų ženklą. Visą savaitgalį jie šoka be atilsio, mirtinai nusilaka plempdami naminę degtinę, mylisi kiek tinkami paliepsnių brūzgynuose, o sekmadienį, atėjus vidurnakčiui, sukelia kruvinas riaušes, pašėlusiai grumdamiesi visi prieš visus. Tai ta pati nesutramdoma minia, kuri kitomis savaitės dienomis užplūsta senamiesčio aikštes ir gatveles, gausias krautuvėles, kur gali parduoti ir nusipirkti tai, ko tik širdis geidžia, mirusį miestą užkrėsdami žmogiškosios mugės karštlige, atsiduodančia kepta žuvimi: nauju gyvenimu.

Išsivadavimas nuo Ispanijos viešpatystės, paskiau vergijos panaikinimas paspartino tauraus nuopuolio slinktį, kurios metu gimė ir užaugo daktaras Juvenalis Urbinas. Senųjų laikų kilmingos giminės tyliai merdėjo užsisklendusios savo nušiurusiuose, kitados prašmatniuose rūmuose. Grįstose stačiose gatvelėse, kur kitados būdavo taip patogu kariaujant ir išsilaipinus piratams rengti pasalas, dabar ant balkonų vešėjo vijokliai, smelkdamiesi netgi į geriau prižiūrimų namų mūrines sienas, ir antrą valandą popiet vienintelis gyvybės požymis būdavo ilgesingi pianino garsai, kokiai panelei skambinant pratimus mieguistoje namų prieblandoje. Viduje, vėsiuose, kvapų prismilkytuose miegamuosiuose, moterys saugodavosi saulės kaip kokio gėdingo užkrato ir netgi eidamos ankstyvųjų mišių mantilijos kraštu dangstydavosi veidą. Jos mylėdavosi vangiai ir nemokšiškai, dažnai išsigąsdamos grasių lemtingų ženklų, ir gyvenimas joms atrodė begalinis. Vakarop, tą slogią valandą, kai dieną pamažu įveikia naktis, nuo pelkynų užplūsdavo siautulingi tuntai kraugeriškų uodų, ir švelnios žmonių išmatų išgaros, karštos ir nykios, širdies gilumoje pažadindavo neišvengiamos mirties jausmą.

Žodžiu, kolonijinio miesto gyvenimas, kurį jaunasis Juvenalis Urbinas buvo linkęs idealizuoti, Paryžiuje ilgėdamasis tėvynės, buvo ne kas kita kaip prisiminimų gaubiama iliuzija. Aštuonioliktame šimtmetyje jame klestėjo prekyba kaip jokiame kitame Karibų uoste – ypač todėl, jog gėdingos privilegijos dėka mieste buvo didžiausia visoje Šiaurės ir Pietų Amerikoje afrikiečių vergų prekyvietė. Be to, jame gyveno Granados Naujosios Karalystės vicekaraliai, kuriems labiau patiko valdyti iš čia, prie pasaulinio vandenyno, negu iš tolimos atšiaurios sostinės, kur amžių amžiais dulkdavo lietus slopindamas tikrovės pojūtį. Keliskart per metus įlankoje liūliuodavo ištisos flotilės galeonų, prikrautų Potosio, Kito, Verakruso lobių, ir tuomet miestas gyvendavo savo šlovės dienas. Tūkstantis septyni šimtai aštuntųjų metų birželio aštuntąją, penktadienį, ketvirtą valandą popiet, galeonas *Šventasis Juozapas*, pakrautas pagal tų laikų kursą pusės milijardo pesų vertės brangakmenių ir vertingųjų metalų, vos išplaukęs į Kadisą, nuskendo prie pat uosto vartų apšaudytas anglų eskadros, ir ištisus du šimtmečius niekas nebandė jo iškelti. Istorikai dažnai minėdavo visus tuos turtus, nugulusius vandenyno dugne ant koralų, drauge su kapitono lavonu, plūduriuojančiu ties kapitono tilteliu, laikydami juos prisiminimuose grimzdinčio miesto simboliu.

Kitoje įlankos pusėje, La Mangos gyvenamajame kvartale, daktaro Juvenalio Urbino namas priklausė kitai epochai. Buvo didelis ir vėsus, vieno aukšto, su dorėnų stiliaus portiku lauko terasoje, iš kur vėrėsi vaizdas į prišvinkusią salpą su trūnijančiais laivų griaučiais. Asla nuo didžiųjų durų ligi virtuvės buvo išklota juodais ir baltais kokliais kaip šachmatų lenta, ir daugelis manė, jog tam įtakos turėjo daktaro Urbino polinkis į šachmatus, pamiršę, kad tą silpnybę turėjo Katalonijos meistrai, šimtmečio pradžioje statę šį naujaturčių kvartalą. Erdvi svetainė kaip ir visi kambariai labai aukštomis lubomis su šešiais dideliais langais į gatvę, nuo valgomojo atskirta įstiklintomis durimis, plačiomis ir išdekoruotomis vynuogienojais su nukarusiomis vynuogių kekėmis ir mergelėmis, lumzdžiuojančių faunų suvedžiotomis varinėje giraitėje. Visi svetainės baldai, taipgi laikrodis su svarsčiais, panašus į gyvą sargybinį, buvo angliški, devyniolikto šimtmečio pabaigos, sietynai – kalnų krištolo karuliais, ir visur aplink pilna Sevro porceliano ąsočių ir vazų, pagoniškas idiles vaizduojančių alebastrinių statulėlių. Tačiau kituose kambariuose buvo silpniau justi Europos stilius, ten sumišai stovėjo pintiniai krėslai, vieniškos supamosios kėdės ir vietinių meistrų pagamintos taburetės odinėmis sėdynėmis. Miegamuosiuose, be lovų, kabojo nuostabūs hamakai iš San Chasinto su gotiškomis raidėmis šilkiniais siūlais išsiuvinėtu savininko vardu ir spalvotais spurgais iš kraštų. Kambarys greta valgomojo, iš pradžių skirtas iškilmingiems pietums, vėliau buvo paverstas muzikos sale, kur, atvažiavus garsiems atlikėjams, vykdavo uždari koncertai. Koklinė asla buvo užklota Paryžiaus pasaulinėje parodoje pirktais turkiškais kilimais, slopinančiais žingsnius, ten pat, šalia lentynos su tvarkingai sudėliotomis plokštelėmis, stovėjo paskutinės laidos fonografas, o kampe, užklotas Manilos skara, – pianinas, kuriuo daktaras Urbinas nebeskambino jau daugelį metų. Visame name buvo justi moters, tvirtai stovinčios ant žemės, skonis ir priežiūra.

Vis dėlto joks kitas kambarys kruopščiai apgalvotu iškilmingumu neprilygo bibliotekai, kuri buvo daktaro Urbino šventovė, kol jo neįveikė senatvė. Ten, aplink riešutmedžio rašomąjį stalą, paveldėtą iš tėvo, ir odinius krėslus su apvalkalais, jo nurodymu sienos ir netgi langai buvo užstatyti įstiklintomis lentynomis, kuriose kone maniakiška tvarka jis sudėstė tris tūkstančius vienodų tomų chromo aptaisais ir aukso raidėmis įspaustais jo inicialais ant nugarėlių. Priešingai nei kituose kambariuose, kur viešpatavo griausmas ir tvaikas, sklindantis iš uosto, bibliotekoje visada būdavo ramu ir kvepėdavo kaip abatijoje. Gimę ir užaugę pagal Karibų prietarus, skelbiančius, jog pakanka atidaryti duris ir langus, kad įeitų vėsa, kurios iš tikrųjų nėra, daktaras Urbinas ir jo žmona iš pradžių jautėsi gana nesmagiai aklinai uždaruose namuose. Tačiau ilgainiui įsitikino, jog geriausia kovoti su kaitra romėnų papročiu – per rugpjūčio karščius užsidaryti namuose, kad iš gatvės netvintų karštas oras, o vakare kiaurai atlapoti duris ir langus nakties vėjams. Nuo to laiko jų namai buvo patys vėsiausi, negailestingai kepinant La Mangos saulei, ir buvo tikra palaima eiti pogulio miegamųjų prieblandoje arba pavakare, atsisėdus terasoje, žiūrėti į sunkiai pūškuojančius iš Naujojo Orleano pelenines spalvos krovininius laivus, į upinius laivus mediniais varomaisiais ratais, kurie vakarais plaukia uždegtais žiburiais, gaivios muzikos šleifu apklėsdami sušvinkusius įlankos vandenis. Be to, jų namas buvo saugiausias prieglobstis nuo gruodžio iki kovo, kai šiaurės pasatai plėšdavo stogus ir kiauras naktis sukdavosi aplink, kaukdami kaip išbadėję vilkai, ieškantys kokios nors užlandos. Niekam neateidavo į galvą, jog šeima, įsikūrusi tokiame būste, galėtų turėti bent menkiausią dingstį nesijausti laiminga.

Šiaip ar taip, daktaras Urbinas nebuvo laimingas tą rytmetį, kai grįžo namo prieš dešimtą, sukrėstas tų dviejų susitikimų, dėl kurių ne tik praleido Sekminių mišias, bet ir, ko gero, galėjo netekti dvasinės pusiausvyros, sulaukęs tokio amžiaus, kai viskas atrodo jau praeityje. Ketino bluostą sudėti prieš eidamas į daktaro Lasideso Oliveljos iškilmingus pietus, tačiau namuose tvyrojo sumaištis – tarnai zujo gaudydami papūgą, kuri išsprūdo, kai jie ištraukė ją iš narvelio, norėdami pakirpti sparnus, ir paskraidžiojusi nutūpė ant aukščiausios mangmedžio šakos. Papūga buvo nusišėrusi ir pakvaišusi, nekalbėdavo prašoma, bet pratrūkdavo tarškėti pačią netikėčiausią akimirką, ir taip aiškiai ir protingai, kaip retas žmogus kad šneka. Ją mokė pats daktaras Urbinas, ir todėl papūga naudojosi tokiomis privilegijomis, kokių namuose niekas neturėjo, netgi vaikai, kai dar buvo maži.

Ji gyveno namuose daugiau nei dvidešimt metų, ir niekas nežinojo, kiek metų prieš tai buvo nugyvenusi pasaulyje. Kiekvieną popietę pailsėjęs daktaras Urbinas atsisėsdavo su ja vidinio kiemo terasoje, pačioje vėsiausioje namų vietoje, ir griebdavosi visų savo pedagoginių sugebėjimų, kol pagaliau papūga išmoko kalbėti prancūziškai kaip tikra akademikė. Vėliau vien įdomumo dėlei išmokė lotyniškai patarnauti mišioms, keletą Evangelijos pagal Matą ištraukų ir nesėkmingai bandė įgudinti mechaniškai atlikti keturis aritmetikos veiksmus. Per vieną paskutinių kelionių į Europą parsivežė pirmąjį fonografą su dūda, taipgi šūsnį plokštelių su madingų dainininkų ir mėgstamiausių klasikinių kompozitorių įrašais. Ištisus mėnesius diena dienon papūgai grodavo Ivetės Gilber ir Aristido Briuano[3] dainas, praėjusiame šimtmetyje žavėjusias visą Prancūziją, kol pagaliau ji išmoko visas atmintinai. Ivetės Gilbert dainas ji dainuodavo moters balsu, o Aristido Briuano – tenoru, ir pabaigoje pratrūkdavo pašėlusiai kvatoti meistriškai pamėgdžiodama tarnaites, kurios plyšdavo juoku išgirdusios prancūziškas dainas. Garsas apie jos išdaigas pasklido taip toli, jog kartais leidimo pažiūrėti į neregėtą paukštį prašydavo įžymūs asmenys, iš krašto gilumos atvykę upiniais laivais, ir vieną sykį ją troško nusipirkti bet kokia kaina anglai turistai, kurių tais laikais daugybė atplaukdavo iš Naujojo Orleano bananvežiais laivais. Vis dėlto šlovės viršūnę ji pasiekė tą dieną, kai Respublikos prezidentas donas Markas Fidelis Suaresas su visu ministrų kabinetu apsilankė daktaro Urbino namuose, norėdamas įsitikinti, ar iš tikrųjų ji tokia išmani, kaip sakoma. Jie atvažiavo apie trečią valandą po pietų, dusdami nuo kaitros su cilindrais ir gelumbiniais durtiniais, kurių nenusivilko per visas tris oficialaus vizito dienas po įkaitusiu rugpjūčio dangumi, ir išvyko nepatenkinę savo smalsumo, nes dvi nevilties kupinas valandas papūga neištarė nė menkiausio žodelio, nepaisydama daktaro Urbino maldavimų nei grasinimų ir padarydama jam gėdą prieš svečius, kuriuos jis užsimanė žūtbūtinai pakviesti neklausydamas išmintingo žmonos perspėjimo.

---

[3] Ivetė Gilber (Yvette Guilbert, 1865–1944) ir Aristidas Briuanas (Aristide Bruant, 1851–1925) – garsūs prancūzų dainininkai.

Tai, jog ir po to istorinio akibrokšto papūga išsaugojo visas privilegijas, galutinai įrodė, kad jai priklauso šventa teisė elgtis savo nuožiūra. Namuose nebuvo pakenčiami jokie kiti gyviai, išskyrus vėžlį, kuris vėl pasirodė virtuvėje po to, kai trejus ar ketverius metus visi laikė jį amžinai pražuvusiu. Tiesa, į papūgą žiūrėta ne tiek kaip į gyvą padarą, bet veikiau kaip į laimingą negyvosios gamtos amuletą, ir niekas negalėjo tikrai pasakyti, kur ji slapstosi. Daktaras Urbinas nieku gyvu nenorėjo prisipažinti, jog nemėgsta gyvūnų, ir dangstė tai visokiausiomis mokslinėmis pasakomis ir filosofinėmis dingstimis, kuriomis tikėdavo daugelis, tik ne jo žmona. Jis sakydavo, jog tie, kurie be saiko myli gyvūnus, iš prigimties linkę žvėriškai elgtis su žmonėmis. Sakydavo, jog šunys anaiptol ne ištikimi, bet vergiškai paklusnūs, jog katės – išdavikės ir persimetėlės, jog povai – mirties šaukliai, jog papūgėlės – akį dirginančios puošmenos, jog triušiai skatina gašlumą, jog beždžionės platina nežabotos paleistuvystės užkratą, o gaidžiai prakeikti, nes prisidėjo prie to, kad buvo triskart išsižadėta Kristaus.

Jo žmona Fermina Dasa, tuo metu jau sulaukusi septyniasdešimt dvejų metų ir praradusi anų laikų stirnaitės eiseną, priešingai, beprotiškai žavėjosi atogrąžų gėlėmis ir naminiais gyvūnais ir iškart po jungtuvių, naudodamasi ką tik įsižiebusios meilės kerais, įsiveisė namuose daugiau gyvių, nei leidžia sveikas protas. Iš pradžių įsigijo tris dalmatinus Romos imperatorių vardais, kurie riedavosi tarpusavyje dėl kalės, garbingai atliepiančios Mesalinos vardą, nes, vos spėjusi atsivesti devynis šunyčius, iškart imdavo laukti dešimties kitų. Paskiau atėjo eilė išdidžioms kaip faraonai Abisinijos katėms erelio profiliu, žvairėms siamietėms, karalių rūmų favoritėms gelsvaakėms persėms, kurios klaidžiodavo po miegamuosius nelyginant šmėklos ir drumsdavo nakties ramybę miaukdamos ne savo balsais per savo meilės šėlsmus. Kelerius metus vidiniame kieme, grandine perjuosta per krūtinę ir prikaustyta prie mangmedžio, gyveno Amazonijos girių beždžionė, kuri žadindavo užuojautą, nes savo sielvartinga išvaizda buvo panaši į arkivyskupą Obduliją i Rejį, tokiu pat naiviu žvilgsniu ir tokiais pat iškalbingais rankų mostais, tačiau anaiptol ne dėl to jos nusikratė Fermina Dasa – tiesiog tai buvo patinas, kuris turėjo netikusį įprotį smaukytis pagerbdamas damas.

Koridoriuose tupėjo uždaryti narveliuose visokiausi paukščiai iš Gvatemalos, pranašingieji storkulniai, pelkynų garniai ilgomis geltonomis kojomis, jaunas stirniukas kaišiodavo snukutį pro langus ir skabydavo vazonuose augančių anturijų lapus. Prieš pat paskutinįjį pilietinį karą, kai pasklido kalbos apie galimą popiežiaus apsilankymą, jie parsivežė iš Gvatemalos rojaus paukštį, kurį kuo greičiau grąžino atgal, sužinoję, kad gandus apie Šventojo Tėvo kelionę paleido vyriausybė, norėdama įbauginti sąmokslaujančius liberalus. Kitą kartą, atplaukus kontrabandininkų burlaiviams iš Kurasao, jie nusipirko vielinį narvelį su šešiais iškvėpintais varnais, tokiais pat, kokius Fermina Dasa, maža būdama, turėjo tėvų namuose ir kokių norėjo ištekėjusi. Tačiau niekas negalėjo pakęsti tų paukščių, kurie be perstojo plakdavo sparnais, pripildydami namus laidotuvių vainikų tvaiko. Be to, jie parsigabeno ir keturių metrų ilgio anakondą, ir tos amžinai budrios medžiotojos šnypštimas drumsdavo tamsių miegamųjų ramybę, nors vis dėlto jie pasiekė užsibrėžtą tikslą – savo pragaištingu alsavimu ji išbaidė šikšnosparnius, salamandras ir begalę visokiausių kenksmingų vabzdžių, liūčių laikotarpiu užplūstančių namus. Tuo metu nepaprastai užsiėmęs savo pacientais ir įsitraukęs į pilietinių ir kultūrinių užmojų įgyvendinimą, dėl žmonos daktaras Juvenalis Urbinas per daug nekvaršino sau galvos, įsitikinęs, kad ji, gyvendama tarp tiekos pasibjaurėtinų gyvių, yra ne tik pati gražiausia, bet ir laimingiausia Karibų moteris. Vis dėlto vieną lietingą popietę, grįžęs namo po sunkios darbo dienos, jis pamatė namuose negandą, atvėrusią jam akis į tikrovę. Nuo pat svetainės per visus kambarius, kiek siekė žvilgsnis, driekėsi klampaus kraujo klanas, kuriame plūduriavo virtinė negyvų gyvūnų. Neišmanydamos ką daryti, tarnaitės, užsilipusios ant kėdžių, negalėjo atsipeikėti iš baimės spoksodamos į tą skerdynių vaizdą.

Pasirodo, pašėlo vokiečių aviganis, ūmaus pasiutimo priepuolio pagautas, ir puolė draskyti visus gyvūnus, kurie tik pasitaikė jam ant kelio, kol pagaliau kaimynų sodininkas, užėmęs drąsos, mačete sukapojo jį į gabalus. Niekas nežinojo, kiek gyvūnų jis sukandžiojo ir apkrėtė žaliomis putojančiomis seilėmis, tad daktaras Urbinas liepė nudobti visus gyvus išlikusius ir sudeginti maitas atokioje dykvietėje, o Gailestingumo ligoninės sanitarijos tarnybą paprašė išdezinfekuoti namus iki pat pakraigės. Išsigelbėjo tik vėžlys, kurį visi pamiršo, o tai buvo laimę teikiantis raudonkojis vėžlys.

Fermina Dasa pirmąsyk pritarė vyrui, kai tas ėmėsi namuose daryti tvarką, ir gana ilgai neužsiminė apie gyvūnus. Palengvino sau širdį parikiuodama įrėminti ir svetainėje ant sienų iškabinėti spalvotas graviūras iš Linėjaus[4] „Gamtos istorijos“ ir, ko gero, būtų atsisveikinusi su bet kokia viltimi vėl išvysti namuose kokį nors gyvūną, jei vieną ankstų rytą vagys nebūtų išlaužę vonios kambario lango ir išsinešę sidabrinio servizo, penkių giminės kartų palikimo. Daktaras Urbinas įkabino po dvi spynas į langus, iš vidaus įtaisė į duris geležines užsklandas, pačius vertingiausius daiktus sudėjo į nedegamąją spintą ir – kad ir po laiko – prisiminė karišką įprotį miegoti su revolveriu po priegalviu. Tačiau nieku gyvu nesutiko pirkti sarginio šuns, nei skiepyto, nei neskiepyto, nei palaido, nei pririšto prie grandinės, nors vagys ir paliktų jį be kelnių.

– Į šiuos namus niekada neįeis tas, kuris nemoka kalbėti, – pareiškė.

Pasakė ir lyg kirste nukirto nesileisdamas į kalbas su žmona, kuri griebėsi gudrybių vėl užsimaniusi pirkti šunį, ir nė nenumanė, jog tas skubotas sprendimas jam kada nors gali kainuoti gyvybę. Fermina Dasa, kurios nežabotas būdas sušvelnėjo metams bėgant, nusitvėrė vyrui nuo liežuvio neatsargiai nusprūdusio žodžio: po kelių mėnesių vėl apsilankė burlaiviuose, atplaukusiuose iš Kurasao, ir nusipirko karališkąją Paramaribo papūgą, mokančią nebent jūreiviškai keiktis, tačiau tokiu žmogišku balsu, jog tikrai buvo verta tokios negirdėtos kainos – dvylikos sentavų.

Papūga buvo iš tų gerųjų, kur kas lengvesnė, nei atrodė, geltona galva ir juodu liežuvėliu – tik tuo ir skyrėsi nuo paprastų miškinių papūgėlių, kurių neišmokysi kalbėti nė prikišęs terpentino žvakučių. Daktaras Urbinas mokėjo garbingai pralaimėti, tad susitaikė su žmonos gudrybe ir negalėjo atsistebėti pats savimi, jog šitaip džiaugiasi tarnaičių suerzintos papūgos pažanga. Lietingomis popietėmis, kai jai, kiaurai permirkusiomis plunksnomis, iš džiaugsmo atsirišdavo liežuvis, ji papildavo kadaise girdėtų posakių, kurių išmoko ne šiuose namuose, ir iš to buvo galima spręsti, kad ji kur kas senesnė, nei atrodo. Santūrus gydytojo požiūris į papūgą galutinai pasikeitė tą naktį, kai vagys bandė dar sykį įsmukti į vidų pro terasos stoglangį ir kai papūga juos išgąsdino pratrūkusi loti kur kas įspūdingiau, nei būtų lojęs tikras aviganis, protarpiais rėkdama: vagišiai, vagišiai, vagišiai, o tų dviejų išganingų gudrysčių ji išmoko anaiptol ne tuose namuose. Nuo to laiko daktaras Urbinas paėmė ją savo globon, liepė po mangmedžiu įsmeigti vieną kartį su girdyklėle viršuje, kitą – su nunokusiu bananu ir įtaisyti trapeciją, kad galėtų vartytis kaip tinkama. Nuo gruodžio iki kovo, kai naktimis atvėsta ir, papūtus šiaurės vėjams, užeina nepakenčiamos darganos, papūga miegodavo viduje, skepeta apdengtame narvelyje, nors daktaras Urbinas ir būgštavo, kad, sirgdama chroniška įnosių liga, ji gali apkrėsti žmones. Daugelį metų papūgai pakirpdavo sparnus, ir ji vaikščiodavo laisva ir kur tinkama seno raitelio eisena. Tačiau vieną dieną ji pasiuto vartytis kaip akrobatė ant virtuvės sijų ir įkrito į puodą su mėsos ir daržovių troškiniu, visa gerkle plūsdamasi jūreivišku žargonu ir rėkdama: neškite kailį, kas galite, – laimė, jog virėja išgriebė ją samčiu, nusiplikinusią, nuslinkusiomis plunksnomis, bet vis dėlto gyvą. Nuo to laiko daktaras Urbinas ją laikydavo narvelyje netgi dieną, nepaisydamas plačiai paplitusio prietaro, jog uždarytos papūgos pamiršta tai, ką išmokusios, ir išleisdavo tik ketvirtą valandą, karščiui nuslūgus, kai imdavo ją mokyti vidinio kiemo terasoje. Niekas laiku nesusivokė, kad jai ataugusios sparnų plunksnos, ir tą rytą ketino jas apkarpyti, tačiau papūga išsprūdusi nutūpė ant mangmedžio viršūnės.

---

[4] Karlas Linėjus (Carolus Linnaeus, 1707–1778) – švedų botanikas, sukūręs augalų ir gyvūnų mokslinę klasifikavimo sistemą.

Pagauti ją pavyko tik po trijų valandų. Tarnaitės, pasitelkusios pagalbon kaimynes, griebėsi visokiausių gudrybių viliodamos ją apačion, tačiau ji tupėjo kaip tupėjusi medyje ir, leipdama iš juoko, klykavo: tegyvuoja liberalų partija, tegyvuoja liberalų partija, velniai rautų, – drąsus šūkis, ne vienam laimingam girtuoklėliui kainavęs gyvybę. Daktaras Urbinas, vos įžiūrėjęs ją pro lapus, bandė prisivilioti ir ispaniškai, ir prancūziškai, ir netgi lotyniškai, ir papūga jam atsakinėjo tomis pačiomis kalbomis, tuo pačiu įkarščiu ir netgi tuo pačiu tonu, tačiau nejudėjo iš vietos. Suvokęs, kad geruoju nieko nelaimėsiąs, daktaras Urbinas paliepė šauktis pagalbon ugniagesius, jo paskutinę pramogą visuomeninės veiklos baruose.

Tiesą pasakius, visai neseniai gaisrus gesindavo savanoriai: atsinešdavo statybininkų kopėčias, vandenį semdavosi kibirais kur pakliūva ir veikdavo taip pakrikai, jog kartais patys pridarydavo daugiau žalos negu gaisras. Tačiau nuo praėjusių metų, Visuomenės gerovės draugijai, kurios garbės prezidentas buvo daktaras Juvenalis Urbinas, paskelbus aukų rinkimo vajų, mieste atsirado profesionalių ugniagesių komanda, sunkvežimis su cisterna, sirena, varpu ir dviem aukšto slėgio vandens siurbliais. Ugniagesiai taip pagarsėjo, jog, bažnyčioms pradėjus skambinti pavojaus varpais, mokyklose mokytojai nutraukdavo pamokas, kad vaikai galėtų nubėgti pažiūrėti, kaip kovojama su ugnimi. Iš pradžių jie nieko kita ir nedarydavo. Tačiau daktaras Urbinas papasakojo vietinei valdžiai, jog Hamburge matęs, kaip ugniagesiai atgaivina vaiką, kurį surado sušalusį rūsyje po tris paras siautusios pūgos. Vienoje Neapolio gatvelėje irgi matęs, kaip jie nuleidžia karstą su numirėliu iš dešimto aukšto balkono, nes ankštais sraigtiniais laiptais artimieji negalėję jo išnešti į gatvę. Taip miesto ugniagesiai ilgainiui įsimiklino teikti įvairias paslaugas nelaimės atveju, o Medicinos mokykla jiems surengė specialius pirmosios pagalbos kursus. Tad buvo visiškai normalu paprašyti, kad jie nukeltų nuo medžio pagarsėjusią papūgą, savo nuopelnais niekuo nenusileidžiančią kilmingai damai. „Pasakykite, jog prašau aš“, – pridūrė daktaras Urbinas. Ir nuėjo į miegamąjį persirengti iškilmingiems pietums. Tiesą pasakius, dabar, Jeremijos de Sent-Amūro laiško iškvaršinta galva, jam kuo mažiausiai rūpėjo papūgos likimas.

Fermina Dasa vilkėjo šilkine palaidinuke, dukslia ir palaida, su juosmeniu per strėnas, segėjo tikrų perlų vėrinį, šešiomis skirtingomis eilėmis gulintį ant krūtinės, avėjo aukštakulniais atlasiniais bateliais, kuriuos apsiaudavo tik itin iškilmingais atvejais, nes jos amžiaus sulaukus jau nederėjo taip kankintis. Toks madingas apdaras lyg ir nepritiko garbaus amžiaus močiutei, tačiau labai derinosi su jos stambių kaulų figūra, vis dar liekna ir tiesia, lanksčiomis rankomis be menkiausio senatvinio šlakelio, melsvo plieno spalvos plaukais, lygiai pakirptais šiek tiek aukščiau kaklo. Jaunamartę jungtuvių nuotraukoje priminė nebent vaiskios migdolų spalvos akys ir įgimtas išdidumas – tai, ką sunaikino laikas, išsaugojo prigimtis ir papildė širdis. Jai buvo gera: toli praeityje liko tie laikai, kai reikėjo dėtis vielinius korsetus, smaugtis per liemenį ir vatos sluoksniais platinti strėnas. Išlaisvintas kūnas dabar jautėsi nevaržomas, buvo toks, koks yra iš tikrųjų. Netgi septyniasdešimt dvejų metų amžiaus.

Daktarui Urbinui grįžus, ji sėdėjo prie tualetinio staliuko po lėtai besisukančio elektrinio ventiliatoriaus mentėmis dėdamasi varpo formos skrybėlaitę, papuoštą fetrinėmis žibuoklėmis. Miegamasis buvo erdvus ir šviesus, su angliška lova, apgaubta rausvu megztu tinklu nuo uodų, ir dviem langais į vidinio kiemo sodelį, kame kurtinamai cirpė apdujusių nuo artėjančio lietaus cikadų chorai. Nuo tos dienos, kai jiedu grįžo iš povestuvinės kelionės, Fermina Dasa pati parinkdavo vyrui drabužius, nelygu metų laikas ir proga, ir iš vakaro tvarkingai sudėdavo ant kėdės, kad juos rastų išėjęs iš vonios kambario. Ji nebeprisiminė, kada pradėjo jam padėti rengtis, o galiausiai apskritai jį rengti, tačiau aiškiai suvokė, jog iš pradžių tai darė skatinama meilės, o paskutinius penkerius metus nebuvo kitos išeities, nes jis nebesugebėjo pats apsirengti. Jiedu neseniai atšventė auksines vestuves ir nebemokėjo nė akimirkos gyventi vienas be kito ar neprisiminti vienas kito, ir juo labiau dabar, vis labiau gilėjant senatvei. Nei jis, nei ji nebūtų sugebėję pasakyti, ar toji abipusė vergija pagrįsta meile ar patogumu, tačiau niekada nuoširdžiai nekėlė sau to klausimo, nes ir vienas, ir kitas niekada netroško atsakymo. Ji pamažu pastebėjo vyro netvirtus žingsnius, staigius nuotaikos pokyčius, atminties sutrikimus, neseniai atsiradusį įprotį verkšlenti per miegus, ir vis dėlto laikė tai anaiptol ne neginčijamais galutinės karšaties požymiais, bet veikiau palaimingu grįžimu į vaikystę. Todėl ir žiūrėjo į jį ne kaip į aikštingą senį, bet kaip į pasenusį vaiką, ir ta apgaulė buvo išganinga jiems abiem, nes apsaugojo nuo gailesčio vienas kitam.

Ko gero, jų gyvenimas būtų pakrypęs kita vaga, jeigu jie būtų laiku suvokę, jog santuokoje kur kas lengviau išvengti didelių nelaimių nei menkučių kasdienių bėdų. Tačiau, gyvendami drauge, jiedu perprato vieną dalyką:

išmintis mums ateina tada, kai jos nebereikia. Fermina Dasa ilgus metus atkala širdimi kęsdavo rytais džiugią vyro nuotaiką. Ji kabindavosi iš paskutiniųjų į paskutines miego gijas, kad tik atitolintų neišvengiamai artėjantį naują rytą su šiurpiais lemties ženklais, kai tuo tarpu jis atsibusdavo tyra širdimi kaip naujagimis: kiekviena nauja diena jam būdavo dar viena laimėta diena. Jinai girdėdavo jį pabundant su gaidžiais, ir pirmasis gyvybės požymis būdavo kosėjimas nei į tvorą, nei į mietą, jos manymu, tyčinis, kad ir ji pabustų. Girdėdavo, kaip jis niurzgia norėdamas ją pažadinti, kaip aklomis graibosi šlepečių, be abejo, padėtų prie lovos. Girdėdavo, kaip jis aklinėdamas tamsoje kėblina į vonios kambarį. Girdėdavo, kaip vėliau, jai įmigus iš naujo, kokią valandą pabuvęs savo kabinete, jis grįžta apsirengti vis dar nedegdamas šviesos. Kartą svetainėje, žaidžiant kažin kokį žaidimą, vienas svečias jį paklausė, kaip jis galėtų save apibūdinti, ir jis atsakė: „Žmogus, kuris rengiasi tamsoje“. Ji girdėdavo kiekvieną garsą, puikiai suvokdama, kad kuo gražiausiai galima apsirengti tyliai, kad jis tyčia triukšmauja dėdamasis, jog viskas yra atvirkščiai, kaip ir ji atsibudusi dedasi, kad miega. Ji aiškiai suprato, kodėl jis taip elgiasi: kaip tik tomis nerimasties akimirkomis ji būdavo jam reikalinga guvi ir išsiblaiviusi.

Nė viena moteris miegodama neprilygo jai elegancija, kai ji gulėdavo šokėjos poza, vieną ranką uždėjusi ant kaktos, tačiau nė viena moteris taip neįsiusdavo kaip ji, kai jis sudrumsdavo jai ramybę manydamas, kad ji miega, nors jau būdavo atsibudusi. Daktaras Urbinas žinojo, jog ji stengiasi nugirsti menkiausią garsą ir netgi džiaugiasi, jeigu jis triukšmauja, kad tik galėtų jam prikišti ją pažadinus penktą valandą ryto. Būdavo, kartais, kai jis tamsoje apgraibomis ieško šlepečių ir neranda įprastoje vietoje, staiga ji pasako mieguistu balsu: „Juk vakar palikai jas vonios kambaryje“. O paskiau giedrių giedriausiu nuo įsiūčio balsu pratrūksta:

– Tegu juos skradžiai, šiuos namus, čia neįmanoma miegoti.

Tuomet apsiverčia lovoje, uždega šviesą nėmaž savęs negailėdama, džiaugdamasi pirmąja tos dienos pergale.

Tiesą pasakius, jiedviem abiem patikdavo žaisti tą mistinį žaidimą, liguistą ir podraug mielą širdžiai: tai būdavo vienas tų pavojingų prijaukintos meilės malonumų. Vis dėlto dėl tų banalių žaidimų vos nenutrūko jų trisdešimties metų vedybinis gyvenimas, kai vieną dieną vonios kambaryje buvo pasigesta muilo.

Viskas prasidėjo kasdieniškai kaip paprastai. Daktaras Juvenalis Urbinas grįžo į miegamąjį iš vonios kambario – tuo metu jis dar prausdavosi pats vienas – ir, nedegdamas šviesos, ėmė rengtis. Ji kaip visada tokiu metu skendėjo palaimoje kaip gemalas motinos įsčiose – gulėjo šventos šokėjos poza vieną ranką padėjusi virš galvos, užsimerkusi, lengvai kvėpuodama. Lyg miegojo, lyg nemiegojo kaip paprastai, ir jis tai žinojo. Tamsoje ilgokai šiurenęs krakmolytomis paklodėmis, daktaras Urbinas lyg sau vienas tarė:

– Štai jau beveik visa savaitė, kai prausiuosi be muilo.

Tuomet ji visiškai pabudo ir, įsiutusi ant viso pasaulio, prisiminė, jog iš tikrųjų pamiršo vonios kambaryje padėti muilą. Prieš tris dienas, stovėdama po dušu, pastebėjo, kad nėra muilo, pasižadėjo padėsianti vėliau, tačiau pamiršo savo ketinimą ir vėliau, ir kitą dieną. Trečiąją dieną atsitiko tas pats dalykas. Tiesą pasakius, tai truko ne savaitę, kaip jis sakė, kad ji pasijustų dar kaltesnė, bet viso labo tris nedovanotinas dienas, ir, įsiutusi, jog įkliuvo per savo apsileidimą, visiškai pametė galvą. Kaip paprastai gindamasi ji ėmė pulti.

– Aš prausiuosi kas mielą dieną, – suriko ji įtūžusi, – ir niekada nepasigedau muilo.

Jis labai gerai išmanė žmonos naudojamą karo taktiką, bet tąkart neištvėrė. Prasimetęs kažin kokia profesine dingstimi, įsikūrė Gailestingumo ligoninės tarnybinėse patalpose ir grįždavo namo tik persirengti pavakare prieš eidamas lankyti ligonių. Išgirdusi jį parvažiuojant, Fermina Dasa nerdavo į virtuvę, dėdamasi, jog turi ten ką nors daryti, ir išeidavo tik gatvėje sukaukšėjus jo arklių kanopoms. Taip tęsėsi tris mėnesius, ir kiekvieną kartą, kai jie bandydavo taikytis, dar labiau susipykdavo. Jis nebuvo nusiteikęs grįžti, kol ji nesutiks, jog vonios kambaryje tikrai nebuvę muilo, o ji nebuvo linkusi jo priimti, kol jis neprisipažinsiąs, jog tyčia melavęs norėdamas ją pakankinti.

Tas atvejis, savaime suprantama, pakišo jiems progą prisiminti kitus nesutarimus, gausybę smulkmeniškų kivirčų, nutikusių kitais rūškanais rytmečiais. Vieni nesutarimai prižadindavo kitus, imdavo sėtryti seni randai, atsiverdavo naujos opos, ir jiedu pasibaisėjo staiga skausmingai suvokę, jog per šitiek metų trunkančių šeimyninių batalijų jie nieko kita nedarė, tik puoselėjo gniaužiamą pagiežą. Jam dingtelėjo mintis pasiūlyti jai nueiti drauge pas arkivyskupą ir atlikti išpažintį, idant Dievas nuspręstų, ar tą rytą vonios kambaryje buvo muilinėn padėtas muilas, ar ne. Tuomet ji, visada mokėjusi laikyti save rankose, nesusitvardžiusi pratrūko:

– Įsikišk į subinę tą savo arkivyskupą!

Užgaulus riksmas sukrėtė miesto pamatus, davė pagrindą liežuviams, kuriuos buvo ne taip lengva paneigti, ir įėjo į liaudies išminties lobyną kaip smagaus kupleto ištrauka: „Įsikišk į subinę tą savo arkivyskupą!“ Suvokusi, kad peržengė visas ribas, ji užbėgo vyrui už akių, žinodama ką jis atsakys, ir pagrasino tuojau pat persikraustysianti į tėvų namus, kurie vis dar jai priklausė, nors ir buvo išnuomoti vyriausybės įstaigoms. Tai buvo ne tuščias grasinimas: ji tikrai norėjo išsikelti nepaisydama to, jog sukels visuotinį skandalą, ir vyras laiku susigriebė. Nedrįsdamas stoti prieš visuomenės prietarus, jis pasidavė. Ne, jis nesutiko pripažinti, jog vonios kambaryje muilinėje būta muilo, nes nusižengtų tiesai, tiesiog sutiko toliau gyventi po vienu stogu, tik su sąlyga, kad jiedu gyvens skirtinguose kambariuose ir niekada nesikalbės. Vis dėlto valgydami jie sugebėdavo kuo puikiausiai rasti išeitį per vaikus persiųsdami laiškelius iš vieno stalo galo į kitą, tad šie nė nesusivokė, jog tėvai nesišneka.

Šalia jo kabineto nebuvo vonios kambario, tad nebuvo pagrindo rytais pyktis dėl triukšmo, nes jisai eidavo praustis tik pasiruošęs paskaitoms ir stengdavosi iš paskutiniųjų neprižadinti žmonos. Tiesa, gana dažnai jiedu atsidurdavo drauge vonios kambaryje ir paeiliui vienas po kito valydavosi dantis prieš eidami gulti. Prabėgus trims mėnesiams, vieną vakarą jis atsigulė vedybinėn lovon paskaityti, kaip dažnokai atsitikdavo, belaukdamas, kol ji išeis iš vonios kambario, ir užsnūdo. Ji atsigulė šalia nė kiek nesirūpindama, kad jis gali atsibusti ir išeiti. Jis tikrai prabudo, tačiau, užuot atsikėlęs, užgesino naktinę lempelę ir įsikniaubė į priegalvį. Jinai papurtė jį už peties primindama, jog metas eiti į kabinetą, bet jam buvo taip gera vėl atsidūrus po senolių pūkiniais patalais, jog jis nutarė kapituliuoti.

– Nevaryk manęs, – paprašė. – Taip, ten buvo muilas.

Vėliau, prie senatvės slenksčio, prisimindami tą nesutarimą, jiedu negalėdavo patikėti, jog tas kivirčas buvo pats rimčiausias per jųdviejų bendro gyvenimo pusšimtį metų, vienintelis, sužadinęs jiems norą susitaikyti ir pradėti gyventi kitoniškai. Netgi susenę ir apsiraminę jie stengėsi to neprisiminti, nes vos užsitraukusios žaizdos vėl imdavo kraujuoti, lyg visa tai būtų atsitikę tik vakar.

Daktaras Urbinas buvo pirmas vyras, kurį Fermina Dasa išgirdo šlapinantis. Kai ji, jūrligės nukamuota, pirmąją povedybinę naktį gulėjo kajutėje laivu jiems plaukiant į Prancūziją, išgirdo švirkščiant lyg arklio čiurkšlę, taip stipriai ir valdingai, jog dar labiau išsigando ateityje laukiančių baugių negandų. Vėliau ji dažnai prisimindavo tą naktį, nes čiurkšlė kasmet vis silpnėjo, ir ji niekaip negalėjo susitaikyti su tuo, kad kiekvienąsyk, pasinaudojęs tualetu, jis palieka apšlapintus kriauklės kraštus. Daktaras Urbinas bandydavo ją įtikinti pateikdamas kiekvienam, kas tik nori suprasti, lengvai suvokiamus argumentus: girdi, jeigu ta bėda kartojasi diena dienon, kaltas anaiptol ne jis, kaip ji tvirtinanti, o jo organizmas, nes jaunystės dienomis čiurkšlė buvusi tokia tiesi ir taikli, kad mokykloje jis laimėdavęs taiklumo varžybas, iš tolo pripildydamas butelius, tačiau ilgainiui ji silpnėjo, kol pagaliau išsikreivino, išsiskaidė į daugelį neklusnių srovelių, pasidarė tokia aikštinga, kad jis netgi dėdamas visas pastangas nesugeba jos ištiesinti. „Ko gero, tualetą sugalvojo žmogus, nieko neišmanantis apie vyrus“, – sakydavo jis. Jis stengėsi išsaugoti šeimos židinio ramybę, kasdien atlikdamas veiksmą, kurį galima veikiau vadinti pažeminimu negu nusižeminimu: kiekvienąsyk nusišlapinęs tualetiniu popierium šluostydavo kriauklės kraštus. Ji tatai žinojo, bet niekada nieko nesakydavo, kol amoniako išgaros neimdavo laužti nosies, ir tuomet ji pareikšdavo tokiu tonu, lyg atskleidusi nusikaltimą: „Dvokia kaip triušidėje“. Prie senatvės slenksčio ta kūno negalia daktarui Urbinui pakišo išganingą mintį: jis ėmė šlapintis pritūpęs, kaip ir ji, tad ir kriauklė likdavo švari, ir jam pačiam būdavo tikra palaima.

Tuo metu jau vargiai galėdavo tvarkytis pats vienas, vien paslydus vonios kambaryje grėsė pražūtis, tad jis ėmė baimintis dušo. Name, kad ir moderniai įrengtame, nebuvo cinkuotos vonios keturiomis liūto kojomis, kokios paprastai stovėjo dideliuose senamiesčio rūmuose. Jis panoro ją pašalinti higienos sumetimais: vonia buvo viena tų europinių šlykštybių, kuriose žmonės maudosi tik paskutinį mėnesio penktadienį ir, be kita ko, prausiasi pliurzėje, tumioje nuo nešvarumų, kuriuos tikisi nusiplauti nuo savo kūno. Žodžiu, jie užsisakė didelį kietos gvajoko medienos puskubilį pagal savo išmatavimus, ir Fermina Dasa maudydavo jame vyrą, kaip motina maudo naujagimį. Visos tos apeigos trukdavo daugiau nei valandą drungname vandenyje, užvirintame su dedešvų lapais ir apelsinų žievelėmis, ir maudynė turėdavo jam tokį raminamąjį poveikį, jog kartais jis užsnūsdavo kvapiame ekstrakte. Išmaudžiusi vyrą, Fermina Dasa padėdavo jam apsirengti, talko milteliais pabarstydavo tarpukojį, kakavos aliejumi ištepdavo nuospaudas, užmaudavo kelnaites taip meiliai, lyg vystydama kūdikį, ir aprengdavo nuo kojų iki galvos, nuo puskojinių iki kaklaraiščio, kurį užmezgusi įsmeigdavo smeigtuką su topazo akute. Sutuoktinių rytmečiai irgi pasidarė ramesni, nes jis vėl susigrąžino buvusią vaikystę, kurią buvo paveržę vaikai. Ji savo ruožtu pagaliau prisitaikė prie dienotvarkės, nes ir ji perėjo per metus: miegojo vis mažiau ir, baigdama septintą dešimtmetį, pabusdavo anksčiau už vyrą.

Tą Sekminių sekmadienį, keliant antklodę nuo Jeremijos de Sent-Amūro kūno, daktarui Urbinui atsivėrė tai, ko jam kaip gydytojui ir tikinčiajam ligi tol nebuvo leista pamatyti netgi pačių aiškiausių regėjimų metu. Jam buvo toks įspūdis, jog po tiekos metų pažinties su mirtimi, tiek kartų ją įveikęs ir niurkęs savo rankomis teisėtai ir neteisėtai, jis pirmą kartą išdrįso pažvelgti jai į akis tuo metu, kai ji irgi nenuleido nuo jo akių. Ne, jis nebijojo mirties. Baimė glūdėjo jame jau daugelį metų, gyveno drauge, buvo jo šešėlio šešėlis nuo tos nakties, kai, staiga pakirdęs iš košmaro, aiškiai suvokė, jog mirtis – tai ne tik neginčijama tikimybė, kaip jam visada atrodė, bet ir artimiausia tikrovė. Ir tai, ką jis pamatė tą dieną, kas ligi tol neprašoko vaizduotės ribų, įsikūnijo ir tapo apčiuopiama. Jis apsidžiaugė, jog šito siaubingo apreiškimo įrankiu Dievo Apvaizda pasirinko Jeremiją de Sent-Amūrą, kurį jis visada laikė nelyginant šventuoju, nesuvokiančiu jam tekusios palaimos. Vis dėlto tuomet, kai laiškas atskleidė tikrąją jo asmenybę, jo kraupią praeitį, protu nepermanomą veidmainystės galią, daktaras Urbinas pajuto, kad jo gyvenime kažkas pasikeitė galutinai ir negrįžtamai.

Fermina Dasa sugebėjo atsispirti ir neužsikrėtė jo niūria nuotaika. Savaime suprantama, jis bandė ją paveikti tuo metu, kai ji padėjo jam sukišti kojas į kelnes ir sagstė marškinių sagas per visą krūtinę. Vis dėlto jam nepavyko, nes buvo ne taip jau paprasta sujaudinti Ferminą Dasą, juo labiau tokio žmogaus, kurio ji nemėgo, mirtimi. Ji niekada nebuvo jo mačiusi, žinojo nebent, jog Jeremija de Sent-Amūras – luošys su ramentais, jog vienoje iš daugybės Antilų salų, kilus vienam iš daugybės sukilimų, išsigelbėjo nuo baudžiamojo būrio kulkų, jog, bėdos tektas, tapo vaikų fotografu ir pagarsėjo visoje provincijoje ir jog kadaise laimėjo šachmatais žaisdamas su žmogumi, kuris, jos galva, buvo vardu Teremolinas, nors iš tikrųjų tai buvo Kapablanka[5].

– Žodžiu, viso labo bėglys iš Kajenos, už siaubingą nusikaltimą nuteistas sunkiesiems darbams iki gyvos galvos, – tarė daktaras Urbinas. – Tik pamanyk, jis netgi valgė žmogieną.

---

[5] Kapablanka (José Raúl Capablanca y Graupera, 1888–1942) – kubiečių kilmės šachmatų čempionas (1921–1927).

Jis padavė jai laišką, kurio paslaptį ketino nusinešti į kapus, tačiau ji nė neskaitydama sukišo perpus perlenktus lakštelius į tualetinio staliuko stalčių ir užrakino jį raktu. Ji buvo pripratusi prie vyro begalinio sugebėjimo stebėtis, prie jo kraštutinių požiūrių, kasmet vis painesnių, prie ribotų nuomonių, neatitinkančių jo įvaizdžio visuomenėje. Tačiau šįkart jis peržengė ribą. Ji manė, kad vyras vertina Jeremiją de Sent-Amūrą ne už praeitį, bet už tai, kuo jis tapo atvykęs su skurdžia bėglio manta, ir negalėjo suvokti, kodėl vyrą taip sukrėtė pavėluota bičiulio išpažintis. Ji nesuprato, kodėl jis baisisi tuo, kad šis slėpė savo meilužę, jeigu jo luomo žmonės laikosi to atgyvenusio papročio, ir, nepalankiai susiklosčius aplinkybėms, netgi gydytojas galėjo pakliūti į tokią padėtį, ir, be to, padėdama mylimajam įvykdyti nutarimą numirti, moteriškė, jos manymu, be galo įspūdingai įrodė savo meilę. „Jeigu tu ryžtumeisi padaryti tą patį dėl tokių pat kaip jo rimtų priežasčių, laikyčiau savo pareiga pasekti jos pavyzdžiu“, – tarė ji. Daktaras Urbinas kaip paprastai vėl susidūrė su grynų gryniausiu nesupratimu, jau pusę šimtmečio vedusiu jį iš proto.

– Tu nieko nesupranti, – pareiškė jis. – Mane papiktino ne tai, kas jis buvo nei ką padarė, bet tai, jog šitiek metų jis man melavo.

Jo akys nejučia pritvino ašarų, kurios visada būdavo už pirmų durelių, tačiau ji dėjosi nieko nepastebinti.

– Ir gerai darė, – tarė ji. – Jeigu būtų pasakęs tiesą, nei tu, nei ta vargšė moteriškė, nei kas kitas šiame kaime nebūtų jo mylėję taip, kaip jūs visi jį mylėjote.

Ji prisegė kišeninio laikrodžio grandinėlę prie liemenės sagos kilpelės. Suveržė kaklaraiščio mazgą ir įsmeigė smeigtuką su topazo akute. Paskiau nusausino jam akis, nuo ašarų sudrėkusią barzdą nušluostė Gėlių vandeniu suvilgyta nosinaite ir įkišo ją į krūtinės kišenėlę, sulanksčiusi taip, kad kampai atrodytų kaip išsiskleidę magnolijos žiedai. Staiga tylos pritvinkusių namų ramybę sudrumstė dvylika laikrodžio dūžių.

– Paskubėk, – tarė ji, imdama jam už parankės. – Mes jau vėluojam.

Daktaro Lasideso Oliveljos žmona Aminta Dešan ir septynios dukterys, stengdamosi viena per kitą, paruošė viską taip, kad iškilmingi pietūs sidabrinių vestuvių proga būtų įsimintinas metų įvykis miesto gyvenime. Oliveljos gyveno pačiame istorinio miesto viduryje, buvusioje Monetų kalykloje, kurią sudarkė florentietis architektas, prasiautęs kaip nelabas restauracijų viesulas ir daugiau kaip keturis septyniolikto šimtmečio kultūros paminklus pavertęs Venecijos bazilikomis. Rūmuose buvo šeši miegamieji, svetainė ir pietų menė, erdvios ir gerai vėdinamos, tačiau nepakankamai didelės rinktiniams svečiams, suvažiavusiems iš miesto ir kitur. Vidinis kiemas buvo kaip du vandens lašai panašus į abatijos kiemą, vidury tryško akmeninis fontanas, lysvėse žydėjo raukšliai, pavakariais pripildydami namą savo kvapais, tačiau paaiškėjo, kad skliautinėje galerijoje per maža vietos tokiai galybei įžymybių prakilnių prakilniausiais vardais. Tad šeimininkai nutarė suruošti pietus giminės dvare, per dešimt minučių kelio automobiliu važiuojant vadinamuoju karališkuoju vieškeliu, gamtos prieglobstyje, kur buvo neaprėpiamas vidinis kiemas, augo milžinai Indijos lauramedžiai, o tykiuose upės vandenyse vešėjo vandens lelijos. Ponios Oliveljos vadovaujami kelneriai iš dono Sančo restorano ištempė margaspalvius lininius skėčius ten, kur nebuvo pavėsio, ir po lauramedžiais stačiakampiu sustatė staliukus šimtui dvidešimt dviem svečiams, užtiestus lininėmis staltiesėmis, o garbės stalą papuošė tą dieną nuskintomis rožėmis. Be to, įrengė pakylą pučiamųjų orkestrui, kurio programą sudarė vien kontradansai ir kreolų valsai, ir Menų mokyklos styginiam kvartetui, staigmenai, ponios Oliveljos paruoštai garbiajam vyro mokytojui, kuris per pietus turėjo sėdėti prie garbės stalo. Ir nors data nelabai atitiko diplomų įteikimo dieną, vis dėlto pasirinkta Sekminių sekmadienis, kad šventė atrodytų dar iškilmingesnė.

Ruoštis įžymiai datai pradėta prieš tris mėnesius baiminantis, jog, pritrūkus laiko, reikėsią atsisakyti kokio itin svarbaus dalyko. Iš Auksapelkio atvežta gyvų vištų, visoje pakrantėje garsėjančių ne vien savo dydžiu ir skania mėsa, bet ir tuo, jog kolonijų laikais jos kapstydavosi nusėdusiuose upių nešmenyse ir jų skilviuose žmonės rasdavo aukso grynuolių. Pati ponia Olivelja, lydima kelių dukterų ir šeimynykščių, vaikščiojo po prabangius transatlantinius laivus pasirinkdama visa, kas geriausia visuose pasaulio kraštuose, idant galėtų deramai pagerbti savo vyro nuopelnus. Viskas buvo numatyta, išskyrus tai, jog šventė įvyksianti vėlyvųjų liūčių metų birželio sekmadienį. Ji suvokė, koks gresia pavojus, tą patį rytmetį, kai, išėjusi mišių, išsigando tvankos ir pamatė, jog tamsūs, žemai pakibę debesys virš jūros užstoja horizontą. Nepaisydamas tų grėsmingų požymių, astronomijos observatorijos direktorius, kurį ji susitiko bažnyčioje, jai priminė, kad per visą be galo pavojingą miesto istoriją, netgi per pačias bjauriausias žiemas, Sekminių sekmadienį niekada nėra liję. Vis dėlto, vidurdienį, laikrodžiui mušant dvyliktą, kai daugelis svečių jau gurkšnojo aperityvą po atviru dangumi, sudrebėjo žemė nuo vieno vienintelio perkūnijos griausmo, nuo įsisėlusios jūros atsiautęs vėjas apvertė stalus nusinešdamas margaspalvius skėčius, ir dangus pratrūko negandos liūtimi.

Daktaras Juvenalis Urbinas drauge su pakeliui sutiktais vėluojančiais svečiais vargais negalais nusikasė iki dvaro per patį audros šėlsmą ir, sekdamas kitų pavyzdžiu, jau buvo bešokuojąs nuo akmens ant akmens per patvinusį vidinį kiemą iki namo, tačiau galų gale sutiko nusižeminti: nesipriešino, kai dono Sančo tarnai, pasodinę jį į krėslą su geltonos drobės baldakimu, nunešė į vidų. Staliukai buvo iš naujo sustatyti viduje, kiekvienas skyrium, netgi miegamuosiuose, ir svečiai nė neketino slėpti, kad jaučiasi kaip keleiviai, išsigelbėję iš sudužusio laivo. Buvo karšta nelyginant garlaivio garo katile, nes teko uždaryti langus, kad vėjo šuorų blaškomas lietus nepliauptų į vidų. Kieme ant kiekvieno staliuko gulėjo kortelės su svečių vardais, ir, kaip reikalauja paprotys, vyrai turėjo sėdėti vienoje pusėje, moterys – kitoje. Tačiau namo viduje kortelės susimaišė, ir visi susėdo kaip įmanydami, tokiu išimtiniu atveju nekreipdami dėmesio į lytį ir taip nusižengdami mūsų visuomeniniams prietarams. Įsisiautėjus tam kataklizmui, Aminta de Olivelja spėjo suktis visur tuo pačiu metu – sudrėkusiais plaukais, purvais nutaškyta žavia suknele, tačiau grūmėsi su neganda pergalingai šypsodama, kaip buvo išmokusi iš vyro – šypsokis, neleisk, kad nelaimė paimtų viršų. Padedama dukterų, iš to paties molio krėstų, sugebėjo išsaugoti vietas prie garbės stalo, prie kurio sėdėjo daktaras Juvenalis Urbinas per vidurį, o arkivyskupas Obdulijas i Rėjus – jam iš dešinės. Fermina Dasa atsisėdo šalia vyro, kaip paprastai kad sėdėdavo baimindamasi, jog per pietus jis gali užsnūsti arba sriuba apsilaistyti švarko atlapus. Priešais jį sėdėjo daktaras Lasidesas Olivelja, moteriškų manierų gražiai išsilaikęs penkiasdešimties metų vyriškis, kurio amžinai šventinė nuotaika neturėjo nieko bendra su tiksliomis diagnozėmis. Jiems draugiją sudarė provincijos ir miesto valdžios atstovai, pernykštė grožio karalienė, kurią gubernatorius, atsivedęs už parankės, pasisodino šalia savęs. Nors nebuvo papročio ypatingai rengtis tokia proga ir juo labiau pietums kaime, moterys vilkėjo vakarinėmis suknelėmis, pasipuošusios brangakmeniais, o diduma vyrų buvo tamsiomis eilutėmis ir juodais kaklaraiščiais, kai kurie netgi gelumbės durtiniais. Vien tik aukštuomenės žmonės, tarp jų ir daktaras Urbinas, atėjo kasdieniais drabužiais. Kiekvienam svečiui buvo padėtas prancūziškai surašytas valgiaraštis, papuoštas auksine vinjete.

Baimindamasi, kad ko nors neištiktų šilumos smūgis, ponia Olivelja apibėgo svečius melsdama prieš valgį nusivilkti švarkus, tačiau niekas nedrįso duoti pavyzdžio. Arkivyskupas pareiškė daktarui Urbinui, jog tie pietūs savotiškai istoriniai: prie to paties stalo, surietėjus žaizdoms ir išsisklaidžius pykčiui, pirmą kartą susėdo abiejų stovyklų atstovai, kovoję pilietiniame kare ir po Išsivadavimo krauju užlieję šalį. Ta mintis sutapo su liberalų, ypač jaunųjų, džiaugsmu – po keturiasdešimt penkerių metų konservatorių hegemonijos jiems pagaliau pavyko išrinkti savo partijos prezidentą. Daktaras Urbinas jam nepritarė: prezidentas liberalas jam neatrodė nei geresnis, nei blogesnis už konservatorių, nebent prasčiau apsirengęs. Vis dėlto jis nenorėjo prieštarauti arkivyskupui. Nors būtų mielai pabrėžęs, jog svečiai pakviesti pietų atsižvelgiant ne į jų pažiūras, bet į kilmę, kuri visada nusverianti nuopelnus, laimėtus politinių pinklių dėka ir karo baisybių įkarštyje. Šiuo atžvilgiu iš tikrųjų nieko netrūko.

Liūtis nustojo taip staigiai, kaip ir prasidėjo, ir giedrame danguje tuojau pat plykstelėjo saulė, tačiau viesulas buvo toks siautulingas, jog išplėšė iš šaknų keletą medžių ir, patvinus tvenkiniui, vidinis kiemas virto pelke. Vis dėlto labiausiai nukentėjo virtuvė. Už namo, po atviru dangumi, stovėjo kelios iš plytų sumūrytos viryklės, kūrenamos malkomis, ir, pliūptelėjus liūčiai, virėjai vos spėjo išgelbėti puodus. Jie sugaišo daug brangaus laiko išsemdami vandenį iš užlietos virtuvės ir galerijoje mūrydami naujus ugniakurus. Tačiau iki pirmos valandos popiet jie sugebėjo likviduoti negandos padarinius, trūko nebent šventosios Klaros vienuolyne užsakyto deserto, kurį vienuolės žadėjo pristatyti prieš vienuoliktą. Šeimininkai baiminosi, kad vieškelio nebūtų užliejusi upė, kaip tai atsitikdavo švelnesnėmis žiemomis, ir tokiu atveju deserto būtų sulaukta ne anksčiau kaip antrą valandą. Vos nusigiedrijus, atidarė langus, ir namai prisipildė gaivaus, audros dvelksmo išgryninto oro. Orkestras, išsidėstęs paradinėje terasoje, gavo nurodymą griežti programoje surašytus valsus, tačiau nerami sumaištis dar labiau padidėjo, nes, viduje sugaudus variniams instrumentams, svečiai galėjo susikalbėti tik šaukdami per vienas kitą. Laukimo išvarginta Aminta de Olivelja, šypsodama pro ašaras, liepė patiekti pietus.

Menų mokyklos kvartetas pradėjo koncertą, stojus mandagiai tylai, kuri išsilaikė vos pirmuosius Mocarto *Medžioklės* taktus. Nepaisant tolydžio didėjančio balsų ūžesio ir šurmuliuojančių dono Sančo juodaodžių tarnų, vargais negalais prasispraudžiančių tarp staliukų su garuojančiais patiekalais rankose, daktarui Urbinui pavyko iki pat programos pabaigos abiem ausimis gaudyti muziką. Metams bėgant, jam darėsi vis sunkiau sukaupti dėmesį, tad, žaisdamas šachmatais, turėdavo popieriaus lakštelyje užsirašyti kiekvieną ėjimą. Vis dėlto jis dar sugebėjo, be kita ko, leistis į rimtus pokalbius atidžiai klausydamasis koncerto, nors jau nebeišgalėjo pakilti iki tokio lygmens, koks buvo įprastas jo artimam bičiuliui vokiečių orkestro dirigentui, kuris kitados, jam lankantis Austrijoje, klausydamasis *Tanhäuserio*, skaitydavo *Don Žuano* partitūrą.

Antroji programos dalis, Schuberto *Mirtis ir Mergelė*, jo nuomone, buvo pernelyg persunkta dramatizmo. Vargais negalais klausydamasis muzikos, vėl sustiprėjus lėkščių ir padėklų tarškėjimui, jis nenuleido akių nuo raudonskruosčio jaunuolio, su juo pasisveikinusio galvos linktelėjimu. Be jokios abejonės, kažin kur buvo jį matęs, bet nebeprisiminė kur. Taip jam dažnokai atsitikdavo, ypač prireikus prisiminti žmonių, netgi gerai pažįstamų, vardus arba kadaise girdėtas melodijas, ir jam pasidarydavo taip baisu, jog vieną vakarą jis buvo pasiryžęs veikiau mirti negu kęsti iki rytmečio. Ir šįkart jo vos neištiko ta pati bėda, bet staiga maloninga šviesa apšvietė atmintį: pernai tas jaunuolis lankė jo paskaitas. Daktaras Urbinas nustebo jį išvydęs čia, išrinktųjų viešpatijoje, tačiau daktaras Olivelja jam priminė, jog tai Higienos ministro sūnus, atvykęs rašyti disertacijos teismo medicinos tema. Daktaras Juvenalis Urbinas džiugiai pamosavo jam ranka, ir jaunasis gydytojas atsistojęs nusilenkė. Tačiau nei tą akimirką, nei kada nors vėliau jis nesusivokė, jog tai tas pats praktikantas, šįryt drauge su juo buvęs Jeremijos de Sent-Amūro namuose.

Jis lengvai atsiduso laimėjęs dar vieną pergalę prieš senatvę ir atsidavė skaidriam ir lakiam paskutinės programos pjesės lyrizmui, nors ir nesuprato, kas atliekama. Vėliau jaunas ansamblio violončelininkas, neseniai grįžęs iš Prancūzijos, pasakė, jog tai buvo Gabrielio Forė kvartetas styginiams, bet daktaras Urbinas nebuvo girdėjęs to vardo, nors ir labai atidžiai visada sekė Europos menų naujienas. Kaip paprastai įdėmiai stebinti vyrą, ypač tada, kai, būdamas žmonėse, jis netikėtai nugrimzta į savo mintis, Fermina Dasa nustojo valgyti ir uždėjo jam ant riešo savo visai žemišką ranką. „Liaukis apie tai galvojęs“, – pasakė. Daktaras Urbinas jai nusišypsojo nuo kito ekstazės kranto ir mintimis vėl nukilo ten, kur, kaip baiminosi Fermina Dasa, jis buvo nuklydęs. Prisiminė Jeremiją de Sent-Amūrą, šiuo metu gulintį karste su apsimetėlio kario uniforma ir netikrais apdovanojimais nusagstyta krūtine, priekaištingai žvelgiant iš nuotraukų vaikams. Jis pasisuko į arkivyskupą – praneš apie savižudybę, tačiau šis jau žinojo, kas atsitiko. Apie tai nemažai kalbėta po mišių, į jį netgi kreipęsis pulkininkas Cheronimas Argotė Karibų bėglių vardu prašydamas leisti velionį palaidoti pašventintoje žemėje. „Jau pats prašymas, mano nuomone, byloja apie nepagarbą šventajai Bažnyčiai“, – tarė jis. Paskiau jau žmogiškesniu tonu paklausė, ar žinoma savižudybės priežastis. Daktaras Urbinas jam atsakė vienu vieninteliu padoriu žodžiu, kurį tarėsi tą akimirką pats sugalvojęs: *gerontofobija.* Daktaras Olivelja, valandėlę nustojęs šnekėtis su artimiausiais kaimynais, įsiterpė į mokytojo pokalbį. „Kaip gaila, – tarė jis, – dar viena savižudybė ne iš meilės“. Daktaras Urbinas nenustebo išgirdęs savo mylimąjį mokinį kartojant mintį, jam pačiam pirmiausia šovusią į galvą.

– Negana to, jis nusižudė aukso cianidu, – pridūrė.

Sulig tais žodžiais pajuto, jog užuojauta vėl pergali laiško sukeltą kartėlį, tačiau buvo dėkingas už tai ne žmonai, o muzikos stebuklui. Tuomet papasakojo arkivyskupui apie šventąjį bedievį, kurį pažino ilgais vakarais prie šachmatų lentos, papasakojo apie tai, kad savo pasiaukojamu menu jis teikė laimę vaikams, apie nepaprastą kone visų šios žemės dalykų išmanymą, apie jo spartietiškus įpročius ir netgi pats nustebo, jog tokia tyra širdimi sugebėjo staiga ir visiškai Jeremiją de Sent-Amūrą atskirti nuo jo praeities. Paskiau jis pasakė alkaldui, jog būtų pritiklu nupirkti visą jo nuotraukų ir negatyvų archyvą – jame įamžinta visa karta, kuri, ko gero, niekada nebus tokia laiminga, kokia atrodo nuotraukose, ir kurios rankose yra miesto ateitis. Arkivyskupas pasipiktino išgirdęs, jog išprusęs praktikuojantis katalikas drįsta lyginti savižudį su šventuoju, tačiau pritarė minčiai išsaugoti negatyvus. Alkaldas pasidomėjo, iš ko reikėtų juos nupirkti. Daktarui Urbinui vos nenusprūdo nuo liežuvio karštas gaidelis, tačiau laiku susitvardęs jis neišdavė slaptos archyvų paveldėtojos. „Aš pats tuo pasirūpinsiu“, – tarė. Ir pasidingojo savo ištikimybe išpirkęs kaltę moteriai, kurią atstūmė prieš penkias valandas. Fermina Dasa tai pastebėjo ir pusbalsiu paprašė pažadėti, kad jis nueisiąs į laidotuves. Žinoma, nueisiu, tarė jis lengva širdimi, to dar betrūko, kad nenueičiau.

Kalbos buvo glaustos ir paprastos. Pučiamųjų orkestras užgrojo programoje nenumatytą liaudies melodiją, ir svečiai išėjo pasivaikščioti po terasą, laukdami, kol dono Sančo restorano tarnai baigs sausinti kiemą tam atvejui, jeigu kam nors pasimagės šokti. Svetainėje liko tik prie garbės stalo susėdę svečiai, sveikinantys daktarą Urbiną, kuris, paskelbęs paskutinį tostą, vienu mauku ištuštino pusę taurelės brendžio. Niekas neprisiminė, kad anksčiau būtų matęs tokį dalyką, nebent vieną kartą, kai išgėrė taurę tauraus vyno gardžiuodamasis ypatingu patiekalu, tačiau tą popietę širdis prašyte prašė atgaivos, ir jis pasidavė silpnybei: pirmą kartą po tiekos ir tiekos metų panoro dainuoti. Ir, be jokios abejonės, būtų uždainavęs nusileisdamas jaunajam violončelininkui, pasisiūliusiam jam pritarti, tačiau tuo metu į kieme telkšančią purvynę įlėkė paskutinės laidos automobilis, aptėkšdamas muzikantus ir savo trimitavimu diendaržyje išgąsdinęs antis, įlėkė ir sustojo prie paradinių laiptų. Iš automobilio, plyšdami juoku, išlipo Markas Aurelijas Urbinas Dasa su žmona, kiekvienas nešinas nėriniuota servetėle uždengtu padėklu. Tokių pat padėklų buvo prikrauta ant užpakalinių sėdynių ir netgi ant grindų šalia vairuotojo. Pagaliau, kad ir pavėluotai, pasirodė desertas. Nuščiuvus plojimams ir draugiškai pašaipiam švilpimui, daktaras Urbinas Dasa visiškai rimtai paaiškino, jog klarietės jį paprašiusios nuvežti desertą dar prieš uraganą, tačiau jie turėję grįžti atgal iš pusiaukelės, nes gavę žinią, jog kilęs gaisras tėvų namuose. Daktaras Juvenalis Urbinas spėjo išsigąsti nesulaukęs sūnaus pasakojimo pabaigos, tačiau žmona laiku jam priminė, jog jis pats liepęs iškviesti ugniagesius, kad tie pagautų papūgą. Aminta de Olivelja spinduliuodama nutarė patiekti desertą terasoje, nors visi jau buvo gėrę kavą. Vis dėlto daktaras Juvenalis Urbinas su žmona išėjo neparagavę deserto – daktarui buvo belikę visai nedaug laiko šventų švenčiausiam poguliui, kad paskiau spėtų į laidotuves.

Jis nusnūdo, bet trumpai ir prastai, nes grįžęs pamatė, jog ugniagesiai pridarė ne ką mažiau nuostolių, nei būtų pridaręs gaisras. Bandydami nubaidyti papūgą, aukšto slėgio siurbliais jie nuplėšė nuo medžio visus lapus, paskiau, netyčia nukreipę į šalį vandens čiurkšlę, pro langus užliejo didįjį miegamąjį ir nepataisomai sugadino baldus ir ant sienų kabančius nežinomų protėvių portretus. Išgirdę ugniagesių varpą, į tariamą gaisrą subėgo kaimynai, ir namai dar labiau nenukentėjo tik todėl, jog sekmadieniais nebūna pamokų. Sumetę, jog nepasieksią papūgos nė išstumiamomis kopėčiomis, ugniagesiai įniko mačetėmis kapoti šakas, bet, laimė, laiku pasirodęs daktaras Urbinas Dasa jiems neleido taip sužaloti medžio, kad liktų plikas kamienas. Ugniagesiai išvažiavo pažadėję grįžti po penkių – gal tada jiems leisią nukapoti šakas, – išeidami prišnerkštė vidinę terasą ir svetainę, sudraskė Ferminos Dasos mėgstamiausią persišką kilimą. Be kita ko, namai buvo nuniokoti visiškai be reikalo, nes, sprendžiant iš visa ko, pasinaudojusi sumaištimi, papūga spruko į kaimynų sodus. Daktaras Urbinas jos ieškojo medžių lapijoje, tačiau negavo atsakymo jokia kalba, papūga neatsiliepė nei į švilpavimą, nei į dainavimą, ir jis, nutaręs, jog paukštis dingo, beveik trečią valandą nuėjo nusnausti. Vis dėlto prieš tai akimirką pasimėgavo savo šlapimo, šiltų šparagų atgaivinto, slaptojo sodo aromatais.

Jį pažadino liūdesys. Ne tas liūdesys, kuris apėmė jį šįryt bestovint prie bičiulio kūno, bet neregima ūkana, užtvindžiusi jo dvasią iškart pakirdus iš snaudulio, ir jis palaikė tai Apvaizdos ženklu, kad artėja paskutinis saulėlydis. Iki penkiasdešimties metų jis nejautė vidurių dydžio, svorio ir būklės. Ilgainiui, užmerktomis akimis gulėdamas po kasdienio popietinio poilsio, pamažu ėmė jausti juos vieną po kito, netgi nemigos kamuojamos širdies formą, mįslingąsias kepenis, aklinąją kasą, ir pagaliau suprato, kad senių seniausi senoliai, ir tie nepalyginti jaunesni už jį, ir kad galų gale jis liko vienintelis iš viso to legendinio, grupinėje nuotraukoje įamžinto jo kartos būrelio. Susivokęs, jog ima šlubuoti atmintis, jis griebėsi priemonės, kitados išmoktos iš vieno Medicinos mokyklos dėstytojo: „Jei atsako atmintis, pasidaryk ją iš popieriaus“. Tuščias daiktas, nes jis priėjo tokią kraštutinę ribą, jog nebeprisimindavo, ką reiškia atmintinės, sukaišiotos į kišenes, tresiodavo po namus ieškodamas akinių, užtupdytų ant nosies, spynoje sukiodavo raktą, ką tik užrakinęs duris, skaitydamas knygą beregint pamesdavo pasakojimo giją, nes pamiršdavo turinį arba veikėjų charakteristikas. Vis dėlto labiausiai jam kėlė nerimą tai, kad vis mažiau gali kliautis galva: jis jautė, jog pamažu, neišvengiamai grimzdamas į pražūtį, netenka sveiko proto.

Remdamasis anaiptol ne mokslu, bet patirtimi, daktaras Juvenalis Urbinas žinojo, kad diduma mirtinų ligų turi savitą kvapą, tačiau senatvės kvapas ypatingas, su jokiu kitu nepalyginamas. Užuosdavo jį stovėdamas prie išskrosto lavono, gulinčio prozektoriume ant stalo, pajusdavo dvelkiant nuo pacientų, kuo stropiausiai slepiančių savo amžių, nuo savo prakaituotų drabužių, nuo žmonos, kai ji miega vos pastebimai alsuodama. Jeigu jis būtų ne tas, kas buvo iš prigimties – senosios kartos krikščionis, galimas daiktas, pritartų Jeremijai de Sent-Amūrui, jog senatvė gėdinga ir privalu laiku ją nutraukti. Netgi tokiam kaip jis, kadaise itin veikliam patale, vienintelę paguodą teikė lėtas ir gailestingas geidulių gesimas: goslumo ramybė. Aštuoniasdešimt vienerių metų jis buvo dar gana aiškaus proto, kad suvoktų, jog su šiuo pasauliu jį saisto plonytės gijelės, kurios, nesukeldamos nė menkiausio skausmo, ims ir nutrūks bemiegant vien verčiantis ant kito šono, ir stengėsi iš paskutiniųjų jas tausoti siaubingai bijodamas, kad mirties patamsiuose gali nerasti Dievo.

Fermina Dasa tuo tarpu stengėsi sutvarkyti ugniagesių nusiaubtą miegamąjį ir kaip paprastai prieš keturias liepė nunešti vyrui stiklinę limonado su grūstu ledu ir priminti, jog metas persirengti ir eiti į laidotuves. Daktaras Urbinas tą popietę turėjo prie rankos dvi knygas: Aleksio Karelo[6] *Žmogaus mįslė* ir Akselio Muntės *Knygą*

---

[6] Aleksis Karelas (Alexis Carrell, 1873–1944) – žymus prancūzų medikas, mokslininkas, humanistas.

apie San Mikelę. Pastaroji gulėjo dar neišpjaustyta, ir jis paprašė virėją Digną Pardo, kad iš miegamojo atneštų dramblio kaulo peilį popieriui pjaustyti. Kai ji atnešė, jis skaitė *Žmogaus mįslę*, vietoj skirtuko įsikišęs voką: buvo likę vos keli puslapiai. Skaitė iš lėto vingiais skindamasis kelią per bundantį galvos skausmą, jo manymu, kilusį nuo pietų pabaigoje išgertos pusės taurelės konjako. Retkarčiais atitrūkdamas nuo knygos siurbtelėdavo limonado arba pakramsnodavo gabaliuką ledo. Sėdėjo apsiavęs puskojines, apsivilkęs marškinius be prisegamos apykaklės, nuleidęs petnešas žaliais ruoželiais, bodėdamasis netgi minties, kad reikia rengtis ir eiti į laidotuves. Netrukus nustojo skaityti, padėjo knygą ant kitos ir ėmė lėtai sūpuotis pintiniame supamajame krėsle, pro liūdesio šydą žiūrėdamas į bananų sąvašynus vidiniame kieme, nugenėtą mangmedį, po lietaus sukilusias sparnuotas skruzdes, dar vienos efemeriškos, amžinai iš gyvenimo išbrauktos popietės spindesį. Pamiršo, jog kadaise turėjo papūgą iš Paramaribo, kurią mylėjo kaip žmogų, bet staiga išgirdo: „Karaliaus papūgėlė“. Išgirdo iš arti, šalia pat ir staiga ją pamatė ant apatinės mangmedžio šakos.

– Kaip tau ne gėda? – sušuko jai.

Ir papūga atsakė tokiu pat balsu:

– Kaip tau ne gėda, daktare?

Daktaras Urbinas kalbėjo su papūga, nenuleisdamas nuo jos akių, ir tuo pat metu labai atsargiai, kad nenubaidytų paukščio, įsispyrė į pusbačius, užsitraukė ant pečių petnešas ir nusileido į vis dar neišdžiūvusį purviną vidinį kiemą, lazdele tikrindamasis kelią, idant nesukluptų ant trijų terasos laiptelių. Papūga nė nekrustelėjo iš vietos. Ji tupėjo taip žemai, kad jis atkišo lazdelę, kad ji kaip paprastai nutūptų ant sidabrinės rankenos, tačiau papūga stryktelėjo į šalį. Paskiau užšoko ant kitos šakos, aukštesnės, bet ten buvo patogiau ją pagauti, nes kaip tik į tą vietą buvo įremtos kopėčios, pastatytos prieš atvažiuojant ugniagesiams. Daktaras Urbinas apskaičiavo aukštį ir pagalvojo, kad nuo antrojo skersinio galėtų ją pasiekti. Jis užlipo ant pirmojo skersinio dainuodamas, kad nenugąsdintų baikštaus paukščio, kuris kartojo žodžius, tik be melodijos, pamažu šonu traukdamasis į šalį. Jis labai lengvai užlipo ant antrojo skersinio, abiem rankomis įsitvėręs į kopėčias, ir papūga ėmė kartoti visą dainelę, nė per sprindį nekrustelėdama iš vietos. Jis užlipo ant trečiojo skersinio, paskiau ant ketvirtojo, nes buvo apsirikęs apskaičiuodamas aukštį, paskiau, kaire ranka įsikibęs į kopėčias, bandė dešine nutverti papūgą. Išėjusi į kiemą pasakyti daktarui, kad jis vėluoja į laidotuves, sena tarnaitė Digna Pardo pamatė iš nugaros žmogų ant kopėčių ir, jeigu nebūtų pastebėjusi petnešų žaliais ruoželiais, nebūtų patikėjusi, jog tai šeimininkas.

– Švenčiausiasis Sakramente! – sušuko ji. – Juk jis užsimuš!

Nutvėręs papūgą už kaklo, daktaras Urbinas pergalingai atsiduso: *ça y est*[7]. Ir tučtuojau paleido pajutęs, jog kojos nusprūdo nuo kopėčių. Akimirką pakibęs ore, dar spėjo pagalvoti, jog miršta be Švenčiausiojo Sakramento, be išpažinties, neatlikęs atgailos ir su niekuo neatsisveikinęs, Sekminių sekmadienį, septynios minutės penktos.

Fermina Dasa tuo metu ragavo vakarienei verdamą sriubą ir staiga išgirdo Dignos Pardo siaubo riksmą, tarnų sumaištį namuose ir paskiau kaimynų šurmulį. Metusi šaukštą, puolė bėgti, kiek leido nenumaldomai nuo metų naštos apsunkęs kūnas, rėkdama kaip pamišėlė, nors nežinojo, kas darosi mangmedžio lapijos paunksnėje, ir širdis plyšo pusiau išvydus vyrą, aukštielninką tysant purve, leisgyvį, vis dar kovojantį su mirtimi iki paskutinės akimirkos, kad spėtų pribėgti žmona. Pažino ją toje maišatyje ir pro neišsakomai graudžias ašaras, sielvartaudamas, jog miršta vienas, pažiūrėjo į ją paskutinį kartą gyvenime kaip niekad spindinčiu, kaip niekad gailiu ir kaip niekad dėkingu žvilgsniu, kokio ji nebuvo regėjusi per pusę šimtmečio bendro gyvenimo, ir, išleisdamas paskutinį kvapą, tarė:

---

[7] Baigta *(pranc.)*.

– Tik vienas Dievas žino, kaip aš tave mylėjau.

Jo mirtis visiems įstrigo į atmintį, ir ne be pagrindo. Prancūzijoje vos užbaigęs specializacijos studijas, daktaras Urbinas pagarsėjo visoje šalyje tuo, jog, naudodamasis naujausiais ir veiksmingiausiais metodais, veikiai pažabojo provincijoje įsisiautėjusią paskutiniąją choleros epidemiją. Ankstesnioji epidemija, pratrūkusi šalyje tuo metu, kai jis dar studijavo Europoje, mažiau nei per tris mėnesius išpjovė ketvirtadalį miesto gyventojų, tarp jų buvo ir jo tėvas, taipgi labai gerbiamas gydytojas. Naudodamasis savo veikiai pelnytu autoritetu ir didele dalimi paveldėto giminės turto, daktaras Urbinas įsteigė Gydytojų draugiją, pirmą ir daugel metų vienintelę Karibų šalyse, ir tapo jos prezidentu iki gyvos galvos. Jis išsikovojo, kad būtų įrengtas pirmasis miesto vandentiekis, pirmoji kanalizacijos sistema ir pirmoji dengta prekyvietė, ir taip jo pastangų dėka buvo išvalyta sušvinkusia pelke bevirstanti Dvasių įlanka. Be to, jis buvo pirmasis Kalbos akademijos ir Istorijos akademijos prezidentas. Romos popiežiaus skirtasis Jeruzalės patriarchas už nuopelnus Bažnyčiai jį apdovanojo Viešpaties grabo ordinu, o Prancūzijos vyriausybė jam suteikė Garbės legiono komandoro titulą. Jis atgaivino visų miesto bažnytinių ir pasaulietinių kongregacijų veiklą, o svarbiausia – įtakingų miestiečių įkurtą Patriotų sąjūdį, kuris laikėsi nuošaly nuo politinių rietenų ir savo pernelyg drąsiomis tuo metu idėjomis darė poveikį vietinei valdžiai ir verslininkams. Be kitų darbų, labiausiai visiems įsiminė oro balionas, kuris, iškilmingai paleistas, nugabeno laišką į Sjenagos San Chuaną kur kas anksčiau, negu oro paštas tapo įprastu dalyku. Jis taipgi įkūrė Menų centrą, įsteigusį Menų mokyklą, ligi šiol tebeveikiančią tame pačiame name, ir ilgus metus rėmė balandžio mėnesį rengiamas Žiedyno žaidynes.

Tik jam vienam pasisekė padaryti tai, kas ištisą šimtmetį atrodė neįmanoma: atkurti Komedijos teatrą, nuo kolonijų laikų naudojamą kaip paukštyną koviniams gaidžiams auginti. Tas žygis apvainikavo įspūdingą pilietinį vajų, apėmusį visą miestą be išimties, plačiausius gyventojų sluoksnius, ir tai, daugelio nuomone, buvo pats reikšmingiausias įvykis. Reikalai pajudėjo taip sparčiai, jog naujasis Komedijos teatras pradėjo veikti tuomet, kai dar nebuvo nei krėslų, nei apšvietimo, ir patys žiūrovai nešėsi savo kėdes ir žibintus, kad būtų šviesu pertraukų metu. Inauguracija įvyko pagal didžiųjų Europos premjerų pavyzdį, ir damos, naudodamosi proga, per pačius Karibų vasaros karščius puikavosi savo ilgomis sukniomis ir kailiniais boa, be kita ko, leista dalyvauti tarnams, kurie sunešė kėdes ir lempas, taipgi tiek maisto atsargų, kiek jų prireiktų ištverti ilgų ilgiausiems spektakliams, kartais užsitęsiantiems iki ankstyvųjų mišių. Sezoną atidarė prancūzų operos trupė, atvežusi naujieną – arfą orkestre ir visame pasaulyje pagarsėjusią tyrų tyriausiu sopranu ir dramatiniu talentu turkę, kuri dainavo basa, visus kojų pirštus apsimausčiusi žiedais su brangakmeniais. Salė pritvino tiek dūmų nuo nesuskaitomos gausybės aliejinių lempų, jog nuo pat pirmojo veiksmo jau buvo sunku įžiūrėti sceną, o dainininkai vos gaudė kvapą, tačiau miesto metraštininkai pasistengė žūtbūt uždailinti visus tuos menkus trūkumus ir išliaupsinti įsimintinus dalykus. Be jokios abejonės, tai buvo vienas užkrečiamiausių daktaro Urbino sumanymų, nes operos karštligė apėmė netgi pačius netikėčiausius miesto gyventojų sluoksnius ir davė pradžią ištisai kartai Izoldų ir Otelų, Aidų ir Zigfridų. Vis dėlto neprieita iki kraštutinumų, kurių, galimas daiktas, tikėjosi daktaras Urbinas: jam neteko matyti, kad žiūrovai, suskilę į italų operos gerbėjus ir vagnerininkus, pertraukų metu būtų pagaliais garbinę vieni kitus.

Daktaras Juvenalis Urbinas niekada nesutiko užimti jokio oficialaus posto, nors ir dažnai jam siūlomo, ir be jokių sąlygų, ir jis griežtai smerkdavo gydytojus, kurie, naudodamiesi savo profesiniu prestižu, kopdavo politinės karjeros laiptais. Jis laikė save liberalu ir per rinkimus visada balsuodavo už tos partijos kandidatus, tačiau taip elgėsi veikiau iš tradicijos nei iš įsitikinimų, ir, ko gero, buvo paskutinis kilmingų giminių palikuonis, kuris klaupiasi gatvėje pro šalį važiuojant arkivyskupo karietai. Vadino save apsigimusiu pacifistu, liberalų ir konservatorių susitaikymo – tėvynės labui – šalininku. Vis dėlto visuomeniniame gyvenime jis elgėsi taip nepriklausomai, jog niekas jo nelaikė saviškiu: liberalai šaukė jį urviniu aristokratu, konservatoriai skelbė, kad jam tik vienas žingsnis iki masonų, o masonai stengėsi nuo jo atsiriboti kaip nuo slapto Šventojo Sosto agento. Kiti kritikai, ne tokie kraugeriški, laikėsi tos nuomonės, kad jis tiesiog aristokratas, kuris mėgaujasi Žiedyno žaidynių malonumais, kai tuo tarpu per nesibaigiantį pilietinį karą liejasi tautos kraujas.

Tik du jo poelgiai lyg ir neatitiko to įvaizdžio. Pirmasis – persikraustymas iš senovinių markizo de Kasalduero rūmų, daugiau nei šimtmetį buvusio giminės lizdo, į naują namą naujaturčių kvartale. Antrasis – santuoka su prasčioke gražuole, bekilme ir bekraite, iš kurios slapčia šaipėsi damos su ištisa virtine vardų, kol pagaliau vieną gražią dieną gavo pripažinti, kad ji šimtąkart jas pranoksta savo taurumu ir būdo ypatybėmis. Daktaras Urbinas visada turėdavo galvoje vienokius ar kitokius savo viešojo įvaizdžio trūkumus ir kaip niekas kitas aiškiai suvokdavo, kad jis – paskutinis gęstančios giminės palikuonis. Abu jo vaikai buvo niekuo neypatingos apgenėtos genealoginio medžio šakos. Sūnus Markas Aurelijas, gydytojas kaip tėvas ir kaip visi kiekvienos kartos pirmagimiai, per penkiasdešimt gyvenimo metų nenuveikė nieko, kas būtų verta dėmesio, neturėjo netgi sūnaus. Vienturtė duktė Ofelija, ištekėjusi už atsakingo Naujojo Orleano banko tarnautojo, peržengė klimakso slenkstį susilaukusi trijų dukterų ir nepadovanojusi jam nė vieno vaikaičio. Vis dėlto, nors ir kaip graužsaid damasis, kad senka jo giminės versmė, labiausiai daktarui Urbinui rūpėjo tai, kaip gyvens vieniša Fermina Dasa, jam mirus.

Šiaip ar taip, tuo sielvartu, kurį tragiška daktaro mirtis sukėlė jo artimiesiems, užsikrėtė ir paprasti miesto žmonės – miniomis užtvindė gatves, tikėdamiesi kad ir netiesiogiai tapti legendos dalyviais. Buvo paskelbtas trijų dienų gedulas, pusiau nuleistos vėliavos prie vyriausybės pastatų, be perstojo gaudė visų bažnyčių varpai, kol buvo aklinai uždarytas giminės kapo rūsys. Menų mokyklos meistrai pagamino pomirtinę kaukę, kuri vėliau praverstų liejant natūralaus dydžio biustą, tačiau atsisakė to projekto, nes visi vienbalsiai nutarė, jog daktaro orumą žemintų tokia tiksli išlieja, atspindinti paskutinės akimirkos siaubą. Vienas garsus dailininkas, atsitiktinai atsidūręs mieste pakeliui į Europą, patetiško realizmo stiliumi nutapė milžinišką drobę, kurioje pavaizdavo daktarą Urbiną, stovintį ant kopėčių tą lemtingą akimirką, kai jis ištiesė ranką siekdamas papūgos. Rūsčios tikrovės neatitiko vienintelis dalykas: daktaras buvo ne vienais marškiniais be apykaklės ir su petnešomis žaliais ruoželiais, bet su cilindru ir juodos gelumbės durtiniu – tokiais drabužiais jis buvo pavaizduotas vieno choleros metais išleisto laikraščio graviūroje. Idant visi galėtų pamatyti tą paveikslą, jis kelis mėnesius kabojo didelėje importinių prekių parduotuvės meno galerijoje *Auksinė viela*, kur plaukte plaukė visas miestas. Vėliau paveikslas keliavo per valstybines ir privačias įstaigas, kurios laikė savo pareiga pagerbti įžymaus patricijaus atminimą, ir pagaliau visiems laikams atsidūrė Menų mokykloje, kol po daugelio metų tapybos skyriaus studentai išnešę jį sudegino Universiteto aikštėje kaip nekenčiamųjų laikų ir to meto estetikos simbolį.

Nuo pat pirmosios našlystės akimirkos pasidarė aišku, jog Fermina Dasa ne tokia jau bejėgė, kaip nuogąstavo jos vyras. Pilna nepalaužiamo ryžto, ji neleido vyro kūno panaudoti kokiems nors tikslams, lygiai taip pat ryžtingai nepaisydama Respublikos prezidento, kuris užuojautos telegramoje įsakė atsisveikinimo ceremonijai pašarvoti velionį provincijos vyriausybės iškilmių salėje. Lygiai taip pat ramiai ji atsisakė budynių katedroje, nors jos prašė pats arkivyskupas, ir tik sutiko nuvežti mirusįjį į katedrą kuriam laikui, kol bus aukojamos gedulingos mišios. Sūnui, ir tam, kuris, apdujęs nuo gausybės prašymų, ryžosi tarpininkauti, tvirtai atsakė, jog, jos, kaimietės, supratimu, mirusieji priklauso tik jų artimiesiems, ir jog budynės vyksiančios namuose, kur visi būsią vaišinami juoda kava ir varškės sausainiukais, ir kiekvienas galėsiąs apraudoti velionį kaip tinkamas. Nebūsią tradicinių devynių dienų šermenų: namų durys užsidarysiančios iškart po laidotuvių ir vėliau atsidarysiančios tik artimiesiems.

Namuose mirtis padarė savo tvarką. Visi vertingi daiktai dingo iš akių, ant nuogų sienų liko tik nukabintų paveikslų pėdsakai. Kėdės – savos ir skolintos iš kaimynų – rikiavosi pasieniais nuo svetainės iki pat miegamųjų, ištuštėję kambariai atrodė neaprėpiami, balsai atsidavė pamėklišku aidu, nes visi dideli baldai buvo išnešti, tik viename kampe gedėjo balta drobule apdengtas rojalis. Vidury bibliotekos, ant tėvo rašomojo stalo, gulėjo pašarvotas tasai, kuris buvo Juvenalis Urbinas de la Kaljė, paskutinio siaubo iškreiptu veidu, su juodu apsiaustu ir Viešpaties grabo ordino riterių kovos kardu. Šalia jo, juodai apsirengusi nuo galvos iki kojų, virpėdama visu kūnu, tačiau tvirtai laikydama save rankose, be jokio dramatizmo Fermina Dasa klausėsi užuojautos žodžių, beveik nė nekrustelėdama iki kitos dienos vienuoliktos valandos ryto, kai, mojuodama nosine, prie paradinių durų amžinai atsisveikino su savo vyru.

Nelengva jai buvo tvardytis visą tą laiką nuo tos akimirkos, kai išgirdo vidiniame kieme surinkant Digną Pardo ir paskiau išvydo purve merdėjant širdžiai mielą senolį. Iš pradžių ji dar turėjo viltį, nes jis gulėjo atsimerkęs ir akys spindėjo kaip niekad. Ji meldė Dievą, kad padovanotų jam bent menką valandėlę, idant jis neiškeliautų anapus nesužinojęs, kaip jinai karštai jį mylėjo nepaisydama juos abu draskiusių abejonių, ir pajuto neįveikiamą norą pradėti su juo visą gyvenimą iš naujo, idant jiedu galėtų pasakyti vienas kitam tai, kas liko neišsakyta, ir atitaisyti viską, kas praeityje buvo galbūt negerai padaryta. Tačiau jai teko nusileisti nepermaldaujamai mirčiai. Prislėgęs sielvartas virto aklu pykčiu visiems ir netgi sau pačiai, ir tai suteikė jai drąsos ir tvirtybės akis į akį susitikti su vienatve. Nuo tos akimirkos ji nesudėjo rankų, tačiau stengėsi kokiu nors judesiu neišduoti savo skausmo, kad kiti jį pamatytų. Vienintelį kartą prasiveržė – beje, visai netyčia – sielvartas sekmadienio vakarą, apie vienuoliktą valandą, kai įnešė karstą, kokiame laidojami nebent vyskupai, varinėmis rankenomis, iš vidaus išklotą dygsniuotu šilku, dar kvepiantį laivų laku. Daktaras Urbinas Dasa įsakė iškart jį uždaryti, nes nepakenčiamoje namų tvankoje, pritvinkusioje gausybės gėlių aromatų, trūko oro, ir, be to, jis tarėsi pastebėjęs pirmąsias violetines dėmes ant tėvo kaklo. Tyloje pasigirdo abejingas balsas: „Tokio amžiaus sulaukęs, beveik jau gyvas supuvo“. Prieš pat uždarant karstą, Fermina Dasa nusimovė jungtuvių žiedą, užmovė jį vyrui ant piršto, paskiau pridengė delnu jo ranką, kaip paprastai kad darydavo žmonėse pastebėjusi mintimis jį nukilus kitur.

– Veikiai susitiksime, – tarė.

Florentinas Arisa, įsimaišęs į įžymybių būrį, pajuto kaip ietį įveriant į širdį. Fermina Dasa jo nepastebėjo pirmųjų užuojautą reiškiančių žmonių sumaištyje, nors tą rūpesčių pilną vakarą nebuvo žmogaus, kuris būtų toks naudingas ir toks paslaugus kaip jis. Ne kas kitas kaip jis rikiavo apdujusias nuo darbų virėjas, žiūrėdamas, kad niekam netrūktų kavos. Jis prasimanė daugiau kėdžių, kai nepakako pasiskolintųjų iš kaimynų ir liepė vidiniame kieme sudėti vainikus, kurie jau nebetilpo viduje. Rūpinosi, kad nepristigtų konjako daktaro Lasideso Oliveljos svečiams, kurie, sidabrinių vestuvių puotos įkarštyje išgirdę liūdną naujieną, umaru atpuolė į šermenis ir ūžavo toliau rateliu susėdę po mangmedžiu. Jis vienintelis laiku sumetė ką daryti, kai vidurnaktį valgomajame pasirodė pabėgėlė papūga aukštai iškelta galva ir išskėstais sparnais, ir visi namuose nustėro iš siaubo palaikę tai atgailos ženklu. Florentinas Arisa nutvėrė ją už kaklo ir, nelaukdamas, kol ji išrėks vieną iš daugybės savo paikų šūkių, įkišo į narvelį, uždengė marška ir nunešė į arklidę. Jis rūpinosi viskuo taip taktiškai ir apsukriai, jog visiems atrodė, kad tai anaiptol ne kišimasis į ne savo reikalus, bet, priešingai, neįkainojama pagalba šeimai sunkią valandą.

Jis buvo toks, koks atrodė: paslaugus ir rimtas senolis. Prakaulus ir tiesus, tamsaus gymio, lygios odos, skvarbių akių, žvelgiančių pro akinius apvaliais stiklais ir balto metalo rėmeliais, ir romantiškais ūsais šiek tiek senamadiškai suteptais galais. Paskutinės plaukų sruogos nuo smilkinių užšukuotos į viršų ir prilipintos ant spindinčio viršugalvio, jau ryžtingai apsisprendusio visiškai nuplikti. Jis iškart sužavėdavo visus savo įgimtu mandagumu ir švelniomis manieromis, tačiau užkietėjęs viengungis tokiomis savybėmis visada atrodo gana įtartinas. Jis padėjo nemaža pinigų, nemaža išmonės ir nemaža valios pastangų, kad niekam nekristų į akis jo amžius – kovo mėnesį jam sukako septyniasdešimt šešeri, ir vienišos širdies gilumoje jis tvirtai tikėjo, jog patyliukais buvo patyręs tokią meilę, kokios niekas šioje žemėje niekada nebuvo pažinęs.

Tą vakarą jis buvo apsirengęs taip, kaip vilkėjo tuo metu, kai jį užklupo žinia apie daktaro Urbino mirtį, kitaip sakant, kaip paprastai nepaisant pragariškų birželio karščių: tamsios gelumbės eilute su liemene, prisegama celiulioidine apykakle ir šilkiniu kaklaraiščiu, fetrine skrybėle ir juodo atlaso lietsargiu, kuriuo, be kita ko, ramstydavosi kaip lazdele. Auštant jis dingo dviem valandoms iš budynių ir pasirodė su pirmaisiais saulės spinduliais šviežutėlis, glotniai nusiskutęs, kvepiantis brangiu losjonu. Buvo su katiliuku, vilkėjo juodos gelumbės durtiniu, paprastai dėvimu tik per laidotuves ir Didžiosios Savaitės apeigas, vietoj kaklaraiščio segėjo peteliškę, kokias mėgsta menininkai. Turėjo ir skėtį, ne tiek iš įpročio, kiek todėl, jog buvo tikras, kad prieš dvyliktą pradės lyti – taip ir pasakė daktarui Urbinui Dasai, idant pagal galimybes pasiskubintų su laidotuvėmis. Taip ir buvo padaryta, nes Florentinas Arisa, armatorių giminės atžala, vadovavo vienai Karibų upių laivybos bendrovei, todėl niekas neabejojo, kad jis gerai spėja orą. Vis dėlto jie nespėjo laiku susisiekti su civiline ir karine valdžia, visuomeninėmis ir privačiomis korporacijomis, kariniu bei Menų mokyklos orkestru, mokyklomis ir religinėmis brolijomis, kurios, kaip buvo sutarta, turėjo ateiti į laidotuves vienuoliktą valandą, tad iškilmės, numatytos kaip istorinis įvykis, baigėsi neregėta liūtimi, išbaidžiusia visus susirinkusius, išsilaksčiusius vienas per kitą. Tik nedidelis būrelis nuklampojo per purvynę iki giminės kaprūsio, glūdinčio po kolonijų laikų kapokmedžiu, išskėtusiu savo plačias šakas per kapinių tvorą. Po ta pačia laja, tik kitoje tvoros pusėje, savižudžiams skirtame sklypelyje, Karibų pabėgėliai palaidojo Jeremiją de Sent-Amūrą, o drauge su juo, vykdydami jo valią, ir šunį.

Florentinas Arisa buvo vienas tų kelių žmonių, likusių iki laidotuvių pabaigos. Jis permirko iki paskutinio siūlelio ir grįžo namo baisiausiai išsigandęs, jog, tiek metų kruopščiai saugojęsis ir iš paskutiniųjų rūpinęsis sveikata, ko gero, bus susirgęs plaučių uždegimu. Liepė sutaisyti jam karšto limonado, įpylė gerą kliuksnį brendžio, atsigulė į lovą ir, išgėręs su dviem tabletėmis aspirino, gausiai išprakaitavo susivyniojęs į vilnonę antklodę, kol pagaliau kūnas atgavo normalią temperatūrą. Grįžęs atgal į šermenis, jautėsi visiškai sveikas. Fermina Dasa vėl paėmė namus į rankas, liepė apsišluoti ir pasiruošti sutikti svečius, bibliotekoje įrengti altorėlį, o ant jo pastatyti pastele tapytą vyro portretą, perrištą juodu kaspinu. Aštuntą valandą prisirinko devynios galybės žmonių, o ir tvanka tvyrojo ne ką ne mažesnė negu naktį, tačiau po rožinio kažkas paleido prašymą išeiti anksčiau ir leisti našlei pirmąkart per visą tą laiką – nuo sekmadienio vakaro – pailsėti.

Su diduma žmonių Fermina Dasa atsisveikino prie altoriaus, tačiau artimiausių draugų būrelį palydėjo iki durų į gatvę, norėdama pati jas užrakinti, kaip tai paprastai darydavo. Buvo jau berakinanti ir lengvai beatsikvepianti, bet vidury tuščios svetainės išvydo juodais drabužiais vilkintį Florentiną Arisą. Ji apsidžiaugė užmiršties apvalyta sąžine pirmą kartą išvydusi žmogų, senių seniausiai išbrauktą iš savo gyvenimo. Tačiau, jai dar nespėjus padėkoti už apsilankymą, jis oriai atsitiesė, virpėdamas prisidėjo skrybėlę prie tos vietos, kur plaka širdis, ir atvėrė opą, visą gyvenimą palaikiusią jam gyvybę.

– Fermina, jau daugiau nei pusė šimtmečio, kai laukiu šios progos, trokšdamas dar sykį pakartoti amžinos ištikimybės ir neblėstančios meilės priesaiką, – tarė jis.

Fermina Dasa galėjo pagalvoti, jog prieš ją stovi pamišėlis, jeigu nebūtų turėjusi pagrindo manyti, kad tuo metu Florentinas Arisa kalba ne Šventosios Dvasios įkvėptas. Pirmiausia jai dingtelėjo mintis prakeikti nedorėlį, išniekinusį namus tuomet, kai kape dar neatvėso jos vyro kūnas. Tačiau tą mintį nuvijo taurus pyktis.

– Nešdinkis, – tarė ji. – Ir kad mano akys tavęs neregėtų, kol būsi gyvas.

Ji vėl plačiai atlapojo rakinamas duris į gatvę ir pridūrė:

– Tikiuosi, jog ilgai laukti nereikės.

Ir tada, kai išgirdo tuščioje gatvėje nutylant jo žingsnius, iš lėto užstūmė velkę ir visus skląsčius ir liko viena akis į akį su savo likimu. Niekada ligi tol ji taip aiškiai nesuvokdavo, kokią skaudžią ir didžią dramą sukėlė būdama vos aštuoniolikos metų, dramą, lydėsiančią ją iki mirties. Ir ji apsiverkė, apsiverkė pirmą kartą nuo tos popietės, kai atsitiko nelaimė, ir verkė viena, be liudytojų, nes tik šitaip mokėjo verkti. Apverkė savo vyro mirtį, savo vienatvę ir pyktį, o įėjusi į tuščią miegamąjį – apverkė ir save, nes labai retai miegojo viena toje lovoje nuo to laiko, kai neteko skaistybės. Viskas, kas priklausė vyrui, aitrino širdį: šlepetės su kutais, pižama po priegalviu, tuščia veidrodžio ertmė, kurioje jau nebeatsispindėjo jo veidas, jo kvapas, įsigėręs į jos odą. Ji krūptelėjo dingtelėjus miglotai minčiai: „Mylimi žmonės turėtų mirti drauge su visais savo daiktais“. Ji nenorėjo, kad kas nors padėtų jai nusirengti, nenorėjo nieko valgyti eidama gulti. Sielvarto prislėgta, meldė Dievą atsiųsti jai mirtį tą pačią naktį bemiegant, ir, tos minties lydima, atsigulė nenusirengusi, bet basa, ir tuojau pat užmigo. Užmigo nejučia ir vis dėlto suvokdama, kad miega vis dar gyva, kad kita lovos pusė tuščia, kad guli kaip paprastai kairiajame krašte ir kad kitame krašte trūksta atsvaros jos kūnui. Suvokdama, jog miega, dar pagalvojo, kad daugiau niekada nebegalės taip miegoti, ir miegodama pravirko, ir verkdama miegojo savo krašte, ir atsibudo tik gaidžiams baigus giedoti, ir ją pažadino saulė, tokia nepageidautina tą rytmetį be jo. Ir tik tada suprato, jog taip ilgai miegojo ir nenumirė, jog verkė miegodama ir jog tuo metu, kai miegodama verkė, galvojo daugiau apie Florentiną Arisą negu apie velionį vyrą.

Florentinas Arisa, priešingai, nė akimirkos nesiliovė galvojęs apie Ferminą Dasą nuo tos valandėlės, kai jinai galutinai atstūmė jį po ilgos nelaimingos meilės, ir nuo to laiko prabėgo penkiasdešimt vieneri metai devyni mėnesiai ir keturios dienos. Jam nereikėjo kas dieną pjaustyti įrantų kalėjimo sienoje, kad nesušlubuotų atmintis, nes nebuvo tos dienos, idant jos neprimintų koks įvykis. Tada, kai jiedu išsiskyrė, jis turėjo dvidešimt dvejus metus ir gyveno su motina Transita Arisa Langų gatvėje, kur motina nuomojosi pusę namo ir nuo jaunų dienų laikė galanterijos krautuvę, be kita ko, ardydama sudėvėtus marškinius ir visokias marškas, gamino tvarsčius, kuriuos pardavinėjo mūšiuose sužeistiems kariams tvarstyti. Jis buvo jos vienturtis sūnus, gimęs iš nesantuokinio ryšio su donu Pijum Penktuoju Loaisa, vyriausiuoju iš trijų brolių, įkūrusių Karibų upių laivybos bendrovę, kuri davė akstiną plėtotis garlaivių laivybai Magdalenos upe.

Donas Pijus Penktasis Loaisa mirė, kai vaikui buvo dešimt metų. Kad ir visada slapčiomis duodamas sūnui išlaikymą, niekada jo nepripažino teisėtu sūnumi ir nepasirūpino jo ateitimi, tad Florentinas Arisa liko su vienintele – motinos – pavarde, nors visi puikiausiai žinojo tikrąją jo kilmę. Tėvui mirus, Florentinui Arisai teko palikti kolegiją ir eiti dirbti į Pašto agentūrą, kur jam buvo patikėta atrišti maišus, rūšiuoti laiškus ir pranešti gyventojams apie korespondencijos gavimą, prie agentūros durų iškeliant tos šalies vėliavą, iš kurios atėjo paštas.

Savo skvarbiu protu berniukas sudomino telegrafistą, vokietį imigrantą Lotariją Tugutą, per svarbiausias ceremonijas katedroje grojantį vargonais ir mokinių namuose duodantį muzikos pamokas. Lotarijas Tugutas išmokė jį Morzės abėcėlės ir dirbti telegrafu, o po kelių smuiko pamokų Florentinas Arisa ėmė griežti iš klausos kaip tikras profesionalas. Aštuoniolikos metų susipažinęs su Fermina Dasa, savo aplinkoje buvo pažiba: geriausiai šoko madingus šokius, atmintinai mokėjo sentimentalių eilėraščių ir, draugų prašomas, niekada neatsisakydavo po jų sužadėtinių langais smuiku sugriežti serenadą. Jau tuomet buvo prakaulaus veido, neklusniais indėno plaukais, kuriuos sulaižydavo sutepęs kvapia pomada, ir trumparegio akiniais, dar labiau pabrėžiančiais bejėgišką išvaizdą. Be prasto regėjimo, jis sirgo chronišku vidurių užkietėjimu, todėl visą gyvenimą turėjo darytis klizmą. Jis turėjo vieną vienintelę išeiginę eilutę, paveldėtą iš velionio tėvo, tačiau Transita Arisa ja taip gerai rūpinosi, jog kiekvieną sekmadienį ji atrodydavo kaip nauja. Nors iš pažiūros buvo sunykęs, uždaro būdo, be to, amžinai juodais drabužiais, vis dėlto jo aplinkos merginos slapčia traukdavo burtus, kuriai teksianti laimė pabūti su juo prie keturių akių, o ir jis mielai drauge su jomis traukdavo burtus iki tos dienos, kai susipažino su Fermina Dasa ir atsisveikino su savo ankstesniu nekalto bernelio gyvenimu.

Pirmą kartą jis pamatė ją vieną popietę, kai Lotarijas Tugutas nusiuntė jį nunešti telegramą vienam nežinia kur gyvenančiam žmogui, vardu Lorensas Dasa. Florentinas Arisa jį surado Evangelijų parkelyje, senoviniame, pusiau apgriuvusiame name, kurio vidinis kiemas labiau panėšėjo į abatijos galeriją – piktžolių prižėlusiais gėlynais ir išdžiūvusiu akmeniniu fontanu. Neišgirdo nė gyvo balso, paskui basą tarnaitę eidamas skliautuota galerija, prigrioztą dar neatidarytų dėžių su namų labu, sukrautų persikrausčius į naują vietą, mūrininkų įrankių, kalkių krūvelių ir cemento maišų – namas buvo remontuojamas iš pagrindų. Kiemo gale buvo įrengta laikina kontora, joje, sukniubęs ant rašomojo stalo, ilsėjosi pokaičio storulis garbanotomis žandenomis, suaugusiomis su ūsais. Tai iš tikrųjų buvo Lorensas Dasa, ne per geriausiai žinomas mieste, nes buvo atvykęs daugmaž prieš dvejus metus ir, be to, buvo ne iš tų, kurie linkę turėti daug draugų.

Jis paėmė telegramą lyg dar neišnėręs iš slogaus sapno. Florentinas Arisa pažiūrėjo į jo blausias akis su savotiška oficialia užuojauta, pažiūrėjo į pirštus, neryžtingai plėšiančius antspaudą, ir išvydo širdį gniaužiančią baimę, tiek kartų matytą įteikiant telegramas tiekai žmonių, kurie tokią akimirką nesugeba nuvyti minties apie mirtį. Perskaitęs jis susitvardė. „Geros naujienos“, – atsiduso. Ir, įsprausdamas Florentinui Arisai privalomus penkis realus, su palengvėjimo šypsena leido jam suprasti, jog nieku gyvu nebūtų davęs pinigų, jei naujienos būtų buvusios prastos. Paskui atsisveikino spūstelėdamas ranką, nors paprastai niekas to nedaro, ir tarnaitė palydėjo jį iki vartų norėdama ne tiek parodyti kelią, kiek pasekti dėl viso pikto. Jiedu grįžo atgal ta pačia skliautuota galerija, ir tąsyk Florentinas Arisa suvokė, jog namie esama daugiau žmonių, nes aidžiame kieme aiškiai skambėjo moteriškas balsas, kartojantis skaitymo pamoką. Eidamas pro siuvimo kambarį, pro langą jis pamatė pagyvenusią moterį ir mergaitę – jiedvi sėdėjo šalia viena kitos ant sustumtų kėdžių skaitydamos iš knygos, gulinčios ant moters kelių. Tai buvo keistas reginys: duktė mokė motiną skaityti. Mintis pasirodė neteisinga tik iš dalies, nes moteris buvo ne mergaitės motina, bet teta, nors ir išauginusi ją kaip savo dukterį. Pamoka nenutrūko, tačiau mergaitė kilstelėjo akis pažiūrėti, kas eina pro langą, ir tas atsitiktinis žvilgsnis įžiebė tokį meilės antkrytį, jog jis nesibaigė nė pusei šimtmečio praslinkus.

Florentinui Arisai pavyko sužinoti nebent tai, jog Lorensas Dasa atvyko iš Sjenagos San Chuano su vienturte dukterimi ir netekėjusia seserimi netrukus po to, kai šalį nusiaubė choleros protrūkis, ir tie, kurie jį matė išlipant iš laivo, suprato, jog jis ketina čia įsikurti, nes atsivežė visa, kas reikalinga geram namui apstatyti. Jo žmona mirė, kai dukrelė buvo dar labai maža. Sesuo, vardu Eskolastika, keturiasdešimties metų moteris, buvo davusi įžadą išeiti į gatvę tik pranciškonų abitu ir būtinai susijuosusi virve. Mergaitė buvo trylikos metų ir turėjo tokį pat vardą kaip velionė motina: Fermina.

Sprendžiant iš visa ko, Lorensas Dasa buvo pasiturintis žmogus, nes nesivertė jokiu verslu, namą Evangelijų parke nusipirko grynais už du šimtus pesų, o jo remontas atsiėjo dvigubai brangiau. Duktė lankė Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegiją, kur jau du šimtmečius kilmingos panelės mokėsi meno ir mokslo būti nuolankia ir pavyzdinga žmona. Ispanų viešpatavimo laikais ir pirmaisiais Respublikos gyvavimo metais ten buvo priimamos tik senos aristokratijos atžalos skambiais vardais. Tačiau senosios giminės, nuskurdusios Nepriklausomybės laikais, turėjo susitaikyti su naujųjų laikų tikrove, ir kolegija atvėrė duris visoms merginoms, galinčioms užsimokėti už mokslą, nekreipdama dėmesio į kilmės dokumentus, tik keldama vieną vienintelę sąlygą, kad mokinės būtų kilusios iš katalikų šeimų. Šiaip ar taip, tai buvo brangi kolegija, ir tai, kad Fermina Dasa joje mokėsi, aiškiai rodė tvirtą šeimos ekonominę padėtį, bet nieko nesakė apie jos luomą. Tos žinios įkvėpė Florentiną Arisą, nes tai reiškė, kad jo svajos apie žaviąją mergelę migdolinėmis akimis gali išsipildyti. Vis dėlto veikiai paaiškėjo neįveikiama kliūtis – jos tėvo nustatyta tvarka. Priešingai nei kitos mokinės, skubančios į kolegiją būreliais arba lydimos pagyvenusios tarnaitės, Fermina Dasa eidavo visada lydima senmergės tetos ir, sprendžiant iš elgesio, jai buvo draudžiamos bet kokios pramogos.

Ir taip visiškai nekaltai Florentinas Dasa pradėjo paslaptingą vienišo medžiotojo gyvenimą. Septintą valandą ryto jis atsisėsdavo parkelyje ant mažiausiai pastebimo suolelio, dėdamasis, jog migdolmedžių paunksnėje skaito eilėraščius, ir laukdavo, kol pamatydavo pro šalį žingsniuojant neprieinamą panelę su uniformine suknele žydrais ruoželiais, su puskojinėmis, parištomis žemiau kelių, su kryžmai suvarstytais berniukiškais bateliais ir stora, kaspinėliu perrišta kasa, nudrykusia ant pečių. Ji eidavo sparčiais žingsniukais, kupina įgimto orumo, smailia plona nosyte, atlošusi galvą, įsmeigusi žvilgsnį į priekį, abiem rankomis prispaudusi prie krūtinės kuprinę su knygomis, sprendžiant iš lengvos kaip stirnos eisenos, nė nejausdama žemės traukos. Šalia jos sunkiai kėblindavo teta tamsiu pranciškonų abitu, susijuosusi virve, neatsilikdama nė per žingsnį, kad niekas neturėtų nė menkiausios progos prisiartinti prie dukterėčios. Florentinas Arisa stebėdavo jas išeinant ir grįžtant keturis kartus per dieną ir vieną kartą sekmadieniais pasibaigus mišioms, ir jam nieko daugiau nereikėdavo, tik matyti mergaitę. Tolydžio ją idealizuodamas, ilgainiui priskyrė jai neįtikimas dorybes, įsivaizduojamus jausmus ir po dviejų savaičių tik apie ją ir tegalvojo. Tuomet nutarė jai nusiųsti paprastą laišką, lakštelį, dailia kaligrafo rašysena prirašytą iš abiejų pusių. Vis dėlto dvi dienas nešiojosi jį kišenėje svarstydamas, kaip būtų geriau jį įteikti, o vakarais, prieš eidamas gulti, besvarstydamas prirašė dar kelis lapus, tad laiškas ilgainiui virto ištisu rinkiniu liaupsių, pasiskolintų iš knygų, kurias atmintinai išmoko valandų valandas belaukdamas jos parkelyje.

Besvarstydamas, kaip būtų patogiau įteikti jai laišką, jis bandė susipažinti su jos mokyklos draugėmis, tačiau jos buvo pernelyg svetimos jo aplinkai. Be kita ko, daugelį kartų apmąstęs tą dalyką, tarė sau, jog būtų pavojinga, jeigu kas nors perprastų jo ketinimus. Šiaip ar taip, jam pavyko susižinoti, jog, kelioms dienoms praslinkus po jų atvykimo į miestą, vieną šeštadienį Fermina Dasa buvo kviečiama į šokių vakarėlį, ir jog tėvas neleidęs griežtai pareikšdamas: „Lauk galo – bus visko“. Galiausiai, kai laiškas padidėjo iki šešiasdešimties lapų, prirašytų iš abiejų pusių, Florentinas Arisa, jau nebesugebėdamas išlaikyti slepiamos paslapties, išliejo širdį motinai, vieninteliam žmogui, kuriuo visada pasitikėjo. Transitą Arisą sujaudino iki ašarų sūnaus naivumas meilės srityje, ir ji bandė perteikti jam savo išmintį. Iš pradžių įtikino jį, kad nedera mergaitei duoti to poezijos almanacho, nes ji tik išsigąsianti, būdama, jos nuomone, širdies reikaluose tokia pat nepatyrusi kaip ir jis. Pirmiausia, patarė ji, reikia pasistengti, kad ji pastebėtų jo susidomėjimą, tuomet jo meilės žodžiai jai nebūsią netikėti, ir ji turėsianti laiko viską apgalvoti.

– Bet svarbiausia, – tarė ji, – visų pirma tau reikia pelnyti ne jos, o tetulės palankumą.

Be abejo, abu patarimai buvo išmintingi, bet pavėluoti. Mat tą dieną, kai, mokydama tetą skaityti, Fermina Dasa šiek tiek atitraukė akis nuo knygos ir dirstelėjo pro langą, norėdama pažiūrėti, kas eina galerija, Florentinas Arisa ją sukrėtė savo bejėgiška išvaizda. Vakarienės metu tėvas užsiminė apie telegramą, ir taip ji sužinojo, ko buvo atėjęs Florentinas Arisa ir koks jo amatas. Tai dar labiau pakurstė jos susidomėjimą, nes kaip ir didumai to meto žmonių telegrafas jai atrodė sakytum stebuklas. Tad ji pačią pirmąją dieną iškart pažino Florentiną Arisą pamačiusi jį parkelyje skaitant medžių paunksnėje, tačiau neišsidavė nė menkiausiu judesiu, kol teta jai pasakė, kad jau kelios savaitės, kai jis ten sėdi. Vėliau, kai pamatė jį stypsant prie bažnyčios sekmadieniais po mišių, teta galutinai įsitikino, jog tokie susitikimai negali būti atsitiktiniai. „Dėl manęs jis tikrai šitaip nesivargintų“, – tarė ji. Mat nei rūsti laikysena, nei atgailautojos drabužis tetos Eskolastikos Dasos širdyje nenuslopino sveikų gyvenimo instinktų ir sąmokslininkės polinkių, jos svarbiausių dorybių, ir, vien tik pagalvojus, kad jos dukterėčia domisi vyriškis, jai sužadino nesutramdomą jausmų proveržį. Vis dėlto Ferminai Dasai dar buvo svetimas netgi pats paprasčiausias domėjimasis meile, ir Florentinas Arisa nesukėlė jai nieko kita, išskyrus šiek tiek gailesčio: jai pasirodė, kad jis serga. Tačiau teta jai paaiškino, jog reikia daug ko patirti gyvenime, idant perprastum tikrąją vyro prigimtį, ir jog ji įsitikinusi, kad tasai, kuris sėdinėja parkelyje trokšdamas į jas pažiūrėti, kai jos eina pro šalį, serga tik viena negalia – meile.

Teta Eskolastika buvo tikras atjautos ir meilės lobis vienišai mergaitei, santuokos be meilės vaisiui. Po motinos mirties ją augino ir, nors ir būdama Lorenso Dasos sesuo, buvo veikiau jos bendrininkė negu teta. Tad, pasirodžius Florentinui Arisai, radosi dar viena iš daugybės pramogų, kurių jos prasimanydavo nuobodžiaudamos. Keturiskart per dieną eidamos per Evangelijų parkelį, abi paskubomis žvilgtelėdavo į liesutį, nedrąsų sargybinį, tokį neišvaizdų, per karščius visada vilkintį juoda eilute, neva skaitantį medžių paunksnėje. „Jis čia“, – slopindama juoką, sakydavo toji, kuri pastebėdavo jį pirmoji, tačiau, pakėlęs akis, jis pamatydavo dvi tokias svetimas jo aplinkai moteris, kurios, oriai atsitiesusios, eidavo per parkelį, nė nežiūrėdamos į jo pusę.

– Vargšiukas, – sakydavo teta. – Nedrįsta prieiti, nes aš esu su tavimi, bet, jeigu jo ketinimai rimti, vieną gražią dieną pabandys ir tuomet įteiks tau laišką.

Numanydama, jog gali pasitaikyti visokių kliūčių, teta ją išmokė bendrauti rankų mostais, vieno svarbiausių bendravimo būdų, esant užgintai meilei. Tos beveik vaikiškos gudrybės, apie kurias ji anksčiau nė nenumanė, sužavėjo Ferminą Dasą, tačiau kelis mėnesius jai net į galvą neatėjo tokia mintis, jog tie žaidimai galėtų nueiti toliau. Ji ir nepastebėjo, kaip pramoga pamažėle virto tokiu širdies nerimu, jog kraujas kaisdavo – taip trokšdavo jį išvysti, o vieną naktį ji atsibudo išsigandusi, nes jai pasivaideno, kad jis žiūri į ją tamsoje, stovėdamas lovos kojūgalyje. Tuomet visa širdimi panoro, kad išsipildytų tetos pranašystės, ir ji ėmė melsti Dievą, idant suteiktų jam drąsos įduoti jai laišką, nekantraudama pamatyti, kas ten parašyta.

Tačiau jos maldų Dievas neišklausė. Priešingai. Tai atsitiko tuo metu, kai Florentinas Arisa atvėrė motinai širdį ir ji patarė jam neduoti mergaitei tų septyniasdešimtyje lapų surašytų meilės žodelių, tad Fermina Dasa vis laukė iki metų pabaigos. Artėjant gruodžio atostogoms, jos širdies nerimas virto neviltimi, vis labiau kamuodamasi, ji svarstė, ką reikėtų padaryti, kad galėtų jį matyti ir kad jis galėtų ją matyti tuos tris mėnesius, kai ji nebelankys mokyklos. Tos mintys nedavė jai ramybės iki pat Kalėdų nakties, kai bažnyčioje per Bernelių mišias staiga širdis ko neiššoko iš krūtinės, pervėrus nuojautai, kad jis žiūri į ją įsimaišęs į minią. Ji nedrįso grįžtelėti, nes sėdėjo tarp tėvo ir tetos, ir turėjo suimti save į rankas, kad jie nepastebėtų jos sumaišties. Tačiau, visiems urmu garmant iš bažnyčios, ji taip aiškiai, taip arti pajuto jį tarp žmonių, jog, eidama didžiąja nava, nenugalimos galios įveikta, norom nenorom pažvelgė per petį ir per du sprindžius nuo savo akių išvydo skaidrias kaip ledas akis, išblyškusį veidą, iš baugios meilės suakmenėjusias lūpas. Savo pačios drąsos sukrėsta, ji įsikibo į tetos Eskolastikos ranką, kad nesusmuktų, ir toji, per nėriniuotą pirštinę pajutusi šalto prakaito išpiltą jos ranką, padrąsino ją nepastebimu judesiu, reiškiančiu besąlyginę paramą. Tratant petardoms ir vietiniams būgnams, šūkaujant taikos ištroškusioms minioms, iki pat aušros Florentinas Arisa klaidžiojo kaip nakviša gatvėmis pro namus spalvotais žibintais papuoštais portalais, pro ašaras žiūrėdamas į šventišką miestą ir nepajėgdamas atsikratyti minties, kad jis, o ne Dievas gimė tą naktį.

Rytojaus dieną jis suvis pakvaišo, kai, pokaičio metu be menkiausios vilties eidamas pro Ferminos Dasos namus, pamatė jiedvi su teta sėdint pavartėje po migdolmedžiais. Vaizdas buvo visiškai toks pat, kokį jis matė pirmąjį kartą pro siuvimo kambario langą, tik šįsyk po atviru dangumi: mergaitė mokė tetą skaityti. Fermina Dasa atrodė pasikeitusi – vietoj mokyklinės uniformos vilkėjo laisvo stiliaus plisuota linine suknele, panašia į peplumą, klostėmis krintančia nuo pečių, o ant galvos turėjo gyvų gardenijų vainiką, todėl atrodė kaip vainikuota deivė. Florentinas Arisa atsisėdo parkelyje ant suoliuko, kad jiedvi gerai jį matytų, tačiau šįkart, užuot apsimetęs skaitąs, pasidėjo knygą ant kelių ir įsmeigė akis į svajų mergelę, nemalonėjusią nė iš gailesčio žvilgtelėti jo pusėn.

Iš pradžių jam dingtelėjo, kad jiedvi šiaip sau persikraustė skaityti po migdolmedžiais, galbūt pasibodėjusios begaliniu namo remontu, tačiau kitomis dienomis jis suprato, jog visus tris atostogų mėnesius Fermina Dasa ateisianti ten, kad jis galėtų ją matyti, kiekvieną popietę, tuo pačiu metu, ir ta mintis įkvėpė jam naujų jėgų. Jam buvo toks įspūdis, kad jiedvi jo nemato, jis nepastebėjo nė menkiausio jų susidomėjimo ar pasibodėjimo, tačiau netgi jos abejingumas turėjo savotiško žavesio, skatinančio jį nesudėti rankų. Į sausio pabaigą vieną popietę teta netikėtai pasidėjo ant kėdės savo siuvinį ir paliko dukterėčią vieną pavartėje, tyliai krintant aplink migdolmedžių lapams. Padrąsintas neapgalvotos prielaidos, jog tam tyčia jam suteikiama tokia proga, Florentinas Arisa perėjo gatvę ir atsistojo priešais Ferminą Dasą, ir taip arti, jog išgirdo šiek tiek prikimusį jos kvėpavimą ir pajuto nuo jos sklindantį gėlių kvapą, pagal kurį pažins ją iki paskutinės gyvenimo dienos. Jis kreipėsi į ją aukštai iškėlęs galvą ir taip ryžtingai, kaip išdrįs prabilti tik po pusės šimtmečio, ir tuo pačiu klausimu.

– Nieko kita neprašau, tik meldžiu priimti šitą laišką, – tarė jis.

Fermina Dasa išgirdo kitokį balsą, negu tikėjosi: jis buvo aiškus ir griežtas ir neturėjo nieko bendra su jo ilgesingomis manieromis. Ji atsakė nepakeldama akių nuo siuvinio:

– Negaliu jo priimti neatsiklaususi tėvo.

Florentinas Arisa krūptelėjo, nutvilkytas jos balso karščio, o prislopintas jo skambesys lydės jį visą gyvenimą. Tačiau susitvardė ir tarė nieko nelaukdamas: „Prašom“. Paskiau, sušvelninęs balso toną, pridūrė kone melsdamas: „Tai gyvybės arba mirties klausimas“. Fermina Dasa nepažvelgė į jį, nenustojo siuvinėti, tačiau savo žodžiais pravėrė duris, už kurių buvo visas pasaulis.

– Ateikite čionai kiekvieną popietę, – tarė ji, – ir laukite, kol persėsiu ant kitos kėdės.

Florentinas Arisa nesuprato, ką reiškia tie žodžiai, tačiau kitą savaitę, pirmadienį, sėdėdamas parkelyje ant savo suoliuko, pamatė tą pačią sceną tik su tuo skirtumu, jog, tetai Eskolastikai įėjus atgal į namus, Fermina Dasa atsistojo ir persėdo ant kitos kėdės. Florentinas Dasa, įsisegęs į durtinio atlapą baltutėlę kameliją, perėjo į kitą gatvės pusę ir atsistojo priešais mergaitę. „Tai pati didžiausia diena mano gyvenime“, – tarė jis. Fermina Dasa nepakėlė į jį akių, tik perleido žvilgsniu viską aplink ir pamatė tvankoje apsnūdusias tuščias gatves ir vėjo nudraskytų lapų verpetą.

– Duokite, – tarė ji.

Florentinas Arisa ketino jai atnešti visus septyniasdešimt lapų, kuriuos, tiek sykių skaitęs, išmoko atmintinai, bet galiausiai apsisprendęs parašė pusę puslapio, santūriai ir aiškiai išdėstydamas esmę ir pažadėdamas nesulaužomą ištikimybę ir amžiną meilę. Iš vidinės durtinio kišenės jis išsitraukė laiškutį ir pakišo prieš akis nusikankinusiai siuvinėtojai, vis dar nedrįstančiai pakelti į jį akių. Ji išvydo melsvą voką drebant iš siaubo suakmenėjusioje rankoje ir atkišo siuvinėjimo lankelį, kad jis padėtų laišką, nes nenorėjo, kad jis pastebėtų, jog ir jai dreba pirštai. Tuomet tai ir atsitiko: migdolmedžių lapijoje pasipurtė paukštelis ir apteršė siuvinį. Staigiai atitraukusi lankelį, Fermina Dasa paslėpė jį už kėdės, kad jis nesusivoktų, kas atsitiko, ir pirmą kartą pažvelgė į jį degančiu veidu. Florentinas Arisa – abejingas, su laišku rankoje – tarė: „Geras ženklas“. Ir ji padėkojo pirmąkart nusišypsodama, kone išplėšė laišką jam iš rankos ir dvilinkai sulanksčiusi užsikišo už kikliko. Tuomet jis pasiūlė jai kameliją, kurią buvo įsisegęs į durtinio atvartą. Ji atsisakė: „Tai sužadėtuvių gėlė“. Ir tuojau pat, susivokusi, jog laikas baigiasi, vėl nutaisė įprastinę santūrią išvaizdą.

– O dabar eikite sau ir nesirodykite, kol neduosiu jums žinios, – tarė.

Kai Florentinas Arisa pirmą kartą ją išvydo, motina tai suprato kur kas anksčiau, negu jis pats pasisakė, nes neteko žado, nustojo valgyti ir kiauras naktis vartėsi lovoje negalėdamas užsnūsti. Tačiau, belaukiant atsakymo į pirmąjį laišką, prie nerimo prisidėjo viduriavimas, jis taip įsijaudino, kad pradėjo vemti tulžimi, nesuvokė, kur eina, tolydžio temo sąmonė, ir motina baisiausiai išsigando, nes tai buvo anaiptol ne meilės kančių, bet mirtinos choleros požymiai. Florentino Arisos krikštatėvis, senolis homeopatas, buvęs Transitos Arisos patikėtinis jos slaptos meilės metais, taipgi sunerimo vien pamatęs ligonį, nes pulsas buvo silpnas, gargė plaučiai ir mušė šaltas prakaitas kaip mirties patale gulinčiajam. Vis dėlto patikrinęs nustatė, jog jaunuolis neturi temperatūros, jam nieko neskauda ir jis nieko kita nenori, tik tuojau pat mirti. Išsamiai išklausinėjęs ligonį, paskiau motiną, gydytojas galutinai įsitikino, jog meilės požymiai tokie patys kaip ir choleros. Prirašė liepžiedžių arbatos nervams nuraminti ir pasiūlė pakeisti aplinką ir paieškoti paguodos toliau nuo namų, tačiau Florentinas Arisa geiste geidė visiškai ko kita: mėgautis savo kančiomis.

Transita Arisa, laisvoji kvarteronė, brisdama juodą vargą, negalėjo patenkinti įgimto laimės siekio ir sūnaus kankynę atjautė kaip savąją. Kai jis imdavo klejoti, girdydavo jį gydomosiomis arbatomis ir klostydavo vilnonėmis antklodėmis, kad nekrėstų šaltis, drauge skatindavo jį kiek tinkamam džiaugtis savo sielvartu.

– Kol esi jaunas, naudokis proga, kentėk, kiek širdis geidžia, – sakydavo jam. – Tokie dalykai ne kasdien pasitaiko.

Pašto agentūroje, savaime suprantama, vyresnybė buvo kitos nuomonės. Florentinas Arisa visai apleido darbą ir pasidarė toks išsiblaškęs, jog, pranešdamas apie korespondencijos atvykimą iš tokios ir tokios šalies, sumaišydavo vėliavas, o vieną trečiadienį, Leilando bendrovės laivui atvežus paštą iš Liverpulio, iškėlė Vokietijos vėliavą, kitą kartą – Jungtinių Amerikos Valstijų vėliavą, nors atplaukė Didžiosios transatlantinės bendrovės laivas su paštu iš Sen-Nazero. Meilės sumaišyta galva jis pridarė tiek painiavos skirstydamas korespondenciją ir susilaukė tiek miestiečių skundų, kad neišlėkė iš darbo tik todėl, jog Lotarijas Tugutas pasodino jį prie telegrafo aparato ir leido griežti smuiku katedros chore. Sunku buvo suprasti jųdviejų draugystę, nes pagal amžių atitiko vienas kitą kaip diedukas vaikaitį, tačiau kuo puikiausiai sutardavo tiek darbe, tiek uosto smuklėse, kur lankydavosi visokiausi naktibaldos, visų luomų atstovai, pradedant plikšiais girtuoklėliais ir baigiant naujausios mados drabužiais vilkinčiais ponaičiukais, pabėgusiais iš kokių nors Bičiulių klubo iškilmių užkirsti keptos žuvies su ryžiais ir kokosų padažu. Lotarijas Tugutas paprastai ten traukdavo atsėdėjęs paskutinę pamainą prie telegrafo aparato ir ne kartą užsibūdavo iki paties ryto škunomis plaukiojančių nutrūktgalvių Antilų jūreivių draugijoje gurkšnodamas Jamaikos punšą ir virkdydamas akordeoną. Buvo kresnas, panašus į vėžlį, gelsva barzda, vakarais užsimaukšlindavo frygišką kepuraitę, tad jam trūko nebent varpelių, kad atrodytų kaip Kalėdų senelis. Mažų mažiausiai kartą per savaitę užbaigdavo savo žygius su kokia nors nakties paukštyte, kaip vadindavo to amato moteris, prekiaujančias paskubos meile jūreivių viešbutyje. Susipažinęs su Florentinu Arisa, visų pirmiausia su didžiausiu pasimėgimu kaip mokytojas mokiniui atvėrė savo rojaus paslaptis. Jam parinkdavo pačias geriausias, jo akimis žiūrint, paukštytes, derėdavosi dėl kainos ir paslaugos pateikimo ir netgi siūlydavosi pats iš anksto atsiskaityti. Tačiau Florentinas Arisa nesutikdavo: jis saugojo nekaltybę ir buvo nutaręs atsisveikinti su skaistybe tik iš meilės.

Viešbutis buvo įsikūręs apšiurusiuose kolonijų laikų rūmuose, marmurinės menės ir svetainės padalytos į gausybę mažutėlių miegamųjų, vienas nuo kito atitvertų smeigtukais išurvintomis kartoninėmis pertvaromis, nes kambarėliai buvo nuomojami, kad juose lankytojai galėtų ir mylėtis, ir grožėtis kitų meile. Sklido gandai, jog pasitaikę žioplių, kuriems mezgimo virbalu išdūrę akį, vienas, anot kalbų, pro skylutę pamatęs jau seniai sekamą žmoną, jog ateiną kilmingi ponai, persirengę turgaus prekiautojomis, pasismaginti su atklydusiais bocmanais, – žodžiu tariant, tiek negandų nutikdavo ir sekliams, ir sekamiesiems, jog Florentinui Arisai kūnas eidavo pagaugais vien pagalvojus apie tuos kambarėlius. Tad Lotarijui Tugutui niekaip nepavyko jo įtikinti, jog stebėti tokias akimirkas ir leisti, kad tokiomis akimirkomis tave stebėtų pašaliniai, Europos karalių dvaruose laikoma pačia subtiliausia pramoga.

Žvelgiant į tokį kūningą vyrą kaip Lotarijas Tugutas, sunku buvo patikėti, kad jis turi žavų daikčiuką, veikiau panašų į rožės pumpurą, tačiau tas apsigimimas, matyt, buvo į gera, nes ir labiausiai nusivalkiojusios paukštytės, ir tos draskydavosi dėl teisės su juo perguleti, rėkdavo kaip skerdžiamos iš laimės, net rūmų pamatai drebėdavo ir virpėdavo išsigandę vietiniai vaiduokliai. Sklido gandai, kad jis vartojąs gyvačių nuodus, užkaitinančius moterims šakumą, tačiau jis dievagodavosi, jog nesinaudojąs niekuo kitu, išskyrus tai, ką Dievas davė. Ir kvatodamas pridurdavo: „Meilė visagalė!“ Tik praėjus daugeliui metų, Florentinas Arisa įsitikino, kad Lotarijas Tugutas, ko gero, sakė tiesą, suprato tatai, kai jausmų ugdymo pradinis etapas buvo jau toli praeityje ir kai susipažino su vyriškiu, kuris gyveno kaip karalius, išnaudodamas išsyk tris moteris. Visos trys atsiskaitydavo su juo paryčiais, laižydavo jam kojas teisindamosi, jog per mažai uždirbo, ir melsdavo tik vienintelio atlygio: kad jis pergulėtų su ta, kuri parnešė daugiausia pinigų. Florentinas Arisa manė, jog tik iš baimės įmanoma šitaip žemintis. Tačiau viena tų trijų moterų jį nustebino išsakiusi visiškai priešingą mintį.

– Tokie dalykai įmanomi tik iš meilės, – pareiškė ji.

Vis dėlto ne tiek savo nuopelnais pataluose, kiek nepakartojamu žavesiu Lotarijas Tugutas pelnė garbingiausio viešbučio svečio vardą. Florentinas Arisa, mokėjęs laikyti liežuvį už dantų ir kalbėti užuolankomis, irgi pelnė šeimininko pagarbą, ir kartais, neįstengdamas ištverti širdies kančių, užsidarydavo tvankiame kambarėlyje ir skaitydavo ašaringas eiles bei knygeles, pokaičio nykumoje svaičiodavo apie kregždžių lizdus balkonuose ir bučinius bei sparnų plazdėjimą. Vakarop, nuslūgus karščiui, jau būdavo neįmanoma negirdėti, ką šneka vyrai, atėję po darbo dienos šiek tiek atsigauti paskubos meilės guolyje. Taip Florentinas Arisa sužinojo daugelį dalykų ir netgi valstybinių paslapčių, kurias išklodavo orūs klientai ir vietinės valdžios vyrai tos akimirkos meilužėms, nėmaž nesibaimindami, jog kas nors jų klausosi gretimame kambarėlyje. Taip jis taipgi sužinojo, jog už keturių jūrmylių į šiaurę nuo Sotavento guli dugne nuskendęs septyniolikto šimtmečio ispanų galeonas, prikrautas aukso ir brangakmenių, kurių vertė prašoka penkis šimtus milijardų pesų. Tas pasakojimas jį nustebino, tačiau Florentinas Arisa jį prisiminė tik po kelių mėnesių, kai, apkvaišęs iš meilės, beprotiškai panoro išžvejoti nuskendusius lobius, idant Fermina Dasa galėtų maudytis aukse.

Praslinkus daugeliui metų, bandydamas prisiminti, kokia buvo iš tikrųjų toji poezijos alchemijos idealizuota mergelė, negalėjo jos įžiūrėti anuomet širdį gildžiusių popiečių prieblandoje. Netgi tuomet, kai nepastebimai jos tykojo tomis nerimo dienomis, kai laukė atsakymo į savo pirmąjį laišką, vaizdavosi ją atsimainiusią vidury skaisčios dienos, lyjant migdolmedžių žiedų dulksnai, ten, kur bet kuriuo metų laiku visada būna balandis. Tik todėl jis mielai eidavo į katedrą smuiku akompanuoti Lotarijui Tugutui, jog iš choro sekyklos aukštumų, kur ne kiekvienam leidžiama kopti, matydavo, kaip, dvelkiant giesmėms, virpčioja Ferminos Dasos suknelė. Ir to malonumo neteko per savo kvailą galvą: mat bažnytinė muzika pasirodė pernelyg lėkšta jo pakylėtai dvasiai, ir jis panoro ją paįvairinti meilės valsais, tad Lotarijas Tugutas laikė savo priederme išginti jį iš choro. Tai atsitiko tada, kai jis pasidavė nenugalimam geismui žiautaroti gardenijas, Transitos Arisos auginamas vidinio kiemo lysvėse, ir taip patyrė, kuo atsiduoda Fermina Dasa. Be to, kaip tik tuo metu motinos skrynioje jis užtiko litrą odekolono, kurį kontrabanda atveždavo *Hamburg American Line* jūreiviai, ir, neatsispyręs pagundai, jo paragavo trokšdamas patirti, kuo dar atsiduoda mylima moteris. Visą naktį jis gėrė iš butelio ugniniais gurkšniais, svaigdamas nuo Ferminos Dasos, iš pradžių uosto smuklėse, paskiau, žvilgsniu nuklydęs į jūrą, ant molo, kur džiaugėsi meile benamiai įsimylėjėliai, gėrė tol, kol pagaliau neteko sąmonės. Transita Arisa, iki pat šeštos valandos ryto laukusi jo nei gyva, nei mirusi, puolė jo ieškoti pačiose neįtikimiausiose vietose ir šiek tiek po vidurdienio aptiko tysantį kvapnių vėmalų klane, įlankos pakraštyje, kur paprastai bangos išmeta pakrantėn skenduolius.

Kol jis gaivelėjosi, Transita Arisa, naudodamasi proga, ėmė jį graudenti, kad jis, sudėjęs rankas, laukia atsakymo į savo laišką. Priminė jam, jog silpnadvasiai niekada neregės meilės karalystės, jog toje karalystėje viešpatauja negailestingi ir bjaurūs įstatymai ir jog moterys atsiduoda tik ryžtingiems vyrams, užtikrinantiems joms saugumą, o moterims nieko daugiau ir nereikia gyvenime. Florentinas Arisa įsidėjo į galvą tą pamoką, galimas daiktas, geriau, negu derėjo. Transita Arisa negalėjo nuslėpti pasididžiavimo, būdingo veikiau moteriai negu motinai, išvydusi jį išeinant iš galanterijos krautuvės juodos gelumbės eilute, su katiliuku ant galvos, celiulioidine apykakle ir romantiška peteliške pasmakrėje, ir juokaudama paklausė, ar tik nesusiruošęs į laidotuves. Nukaitęs ligi ausų, jis atsakė: „Beveik". Ji suvokė, kad jis kone dūsta iš baimės, tačiau pilnas nepalaužiamo ryžto. Apipylusi sūnų paskutiniais patarimais, jį palaimino ir, mirdama iš juoko, pažadėjo padovanoti dar vieną butelį odekolono ir drauge atšvęsti pergalę.

Nuo tos dienos, kai prieš mėnesį įteikė jai savo laišką, jis daugelkart sulaužė savo žodį nebeateiti į parkelį, tačiau stengėsi iš paskutiniųjų, kad niekas jo nepastebėtų. Ten viskas buvo kaip ir anksčiau. Skaitymo pamoka migdolmedžių paunksnėje baigdavosi apie antrą valandą po pietų, kai miestas pabusdavo iš pokaičio snaudulio, ir Fermina Dasa siuvinėdavo, kaip siuvinėjusi, šalia tetos, kol nuslūgdavo karštis. Florentinas Arisa nebelaukė, kol teta nueis į namus, šuoliukais kaip karys puolė skersai gatvės, kad nevirpėtų keliai. Vis dėlto jis kreipėsi ne į Ferminą Dasą, bet į tetą.

– Būkite maloni ir leiskite man tarti kelis žodžius panelei, – prabilo jis. – Noriu pasakyti jai kai ką svarbaus.

– Akiplėša! – atšovė teta. – Ji nieko nuo manęs neslepia. Nėra nieko tokio, ko aš negalėčiau girdėti.

– Tuomet aš nieko nesakysiu, – tarė jis, – ir perspėju, kad jūs atsakysite už tai, kas atsitiks.

Anaiptol ne tokio elgesio tikėjosi Eskolastika Dasa iš idealaus sužadėtinio, tačiau pasikėlė išsigandusi, nes jai pirmąsyk susidarė toks baugus įspūdis, jog Florentinas Arisa kalba Šventosios Dvasios įkvėptas. Ji nuėjo į vidų atsinešti kitų virbalų, palikdama jaunuolius vienus du pavartėje po migdolmedžiais.

Tiesą pasakius, Fermina Dasa ne kažin ką žinojo apie tą liūdną ir nekalbų gerbėją, pasirodžiusį jos gyvenime nelyginant kregždė žiemą, ir netgi jo vardą sužinojo iš parašo laiško gale. Tuomet išsiklausinėjusi patyrė, kad jis neturi tėvo ir gyvena vienas su motina, darbščia ir rimta vieniša moterimi, vienintelį kartą paslydusia jaunystėje ir amžinai paženklinta tos liepsningos aistros žyme. Susižinojo, kad jis dirba telegrafe ne pasiuntiniu, kaip iš pradžių manė, bet aukštos kvalifikacijos padėjėju, kurio laukia puiki ateitis, ir tarė sau, jog telegramą tėvui bus atnešęs tik ta dingstimi, kad galėtų ją pamatyti. Ir ta mintis ją sujaudino. Be to, ji sužinojo, kad jis – vienas choro muzikantų, ir, nors per mišias niekada nedrįso kilstelėti galvos ir tuo įsitikinti, vieną sekmadienį jai atsivėrė akys: tuo metu, kai visi kiti instrumentai griežia visiems, smuikas – jai vienai. Jis buvo ne iš tų vyrų, kurį ji būtų pasirinkusi. Pamestinuko akiniai, dvasininko drabužis, mįslingas elgesys – visa tai žadino tokį smalsumą, kuriam sunku atsispirti, tačiau ji dar nenumanė, jog smalsumas – tai vieni iš daugybės meilės žabangų.

Ji niekaip negalėjo suvokti, kodėl sutiko paimti laišką. Tiesa, ji nesmerkė savęs, tačiau priedermė atsakyti į jį kasdien vis labiau ją slėgė, kol pagaliau apnuodijo jai gyvenimą. Kiekvienas tėvo žodis, kiekvienas atsitiktinai mestas žvilgsnis, pats paprasčiausias poelgis atrodė jai kaip spąstai, į kuriuos jis stengiasi ją įvilioti, kad išgautų paslaptį. Ji buvo taip įsibauginusi, jog vengė kalbėti prie stalo, bijodama išsiduoti kokiu neapdairiu žodžiu, ir ėmė saugotis netgi tetos Eskolastikos, nors šioji visa širdimi kamavosi užsikrėtusi slepiamu dukterėčios nerimu. Kur buvus nebuvus Fermina Dasa be jokio reikalo užsidarydavo tualete ir dar sykį skaitydavo laišką bandydama įminti slaptą kodą, burtažodį, įterptą į vieną iš penkiasdešimt aštuonių žodžių, sudarytų iš trijų šimtų raidžių, vildamasi, kad jie pasakys jai šį tą daugiau, negu sako iš tikrųjų. Tačiau ji neatskleidė nieko nauja, išskyrus tai, ką suprato pirmąsyk perskaičiusi, kai beprotiškai plakančia širdimi nulėkė užsisklęsti tualete ir atplėšė voką tikėdamasi ilgo aistringo laiško, o surado nebent įkvepintą laiškutį, išgąsdinusį ją savo griežtu tonu.

Iš pradžių ji netgi rimtai negalvojo, jog būtina į jį atsakyti, tačiau laiškas buvo toks tiesmukas, kad išsisukti neatsakius atrodė neįmanoma. Įkliuvusi į abejonių verpetą, ji staiga susigriebė mąstanti apie Florentiną Arisą kur kas dažniau ir jausmingiau, nei būtų norėjusi, ir netgi ėmė graužtis, kad jo nemato parkelyje įprastu laiku, visiškai pamiršusi, jog pati prašė jį nesirodyti, kol neapgalvosianti atsakymo. Žodžiu, galų gale jis įėjo į galvą, nors ji niekada neįsivaizdavo, kad kas nors panašaus galėtų atsitikti: nujausdavo jį ten, kur jo nebūdavo, trokšdavo išvysti ten, kur jo negalėdavo būti, staiga atsibusdavo fiziškai jausdama, kad jis žiūri į ją miegančią tamsoje, tad tą popietę, išgirdusi jį ryžtingais žingsniais einant geltonais lapais nuklotu takeliu per parkelį, vargiai galėjo patikėti, jog ir vėl iš jos nesityčioja vaizduotė. Tačiau, kai jis pareikalavo atsakymo tokiu valdingu balsu, kuris neturėjo nieko bendra su jo išglebimu, ji vargais negalais įveikė baimę ir bandė prisidengti tiesa: ji nežinojusi, ką atsakyti. Tačiau Florentinas Arisa anaiptol ne todėl peršoko per vieną bedugnę, kad išsigąstų kitos.

– Jeigu jūs paėmėte laišką, nemandagu į jį neatsakyti, – tarė.

Ji priėjo aklavietę. Vis dėlto, kaip paprastai suėmusi save į rankas, Fermina Dasa atsiprašė ir davė tvirtą žodį atsakyti prieš atostogų pabaigą. Ir ištesėjo. Paskutinį vasario penktadienį, likus trims dienoms iki pamokų, teta Eskolastika atėjo į telegrafą pasiteirauti, kiek kainuotų nusiųsti telegramą į Girnų miestelį, kurio netgi nebuvo aptarnaujamų gyvenviečių sąraše, ir Florentinas Arisa, atsakydamas jai, elgėsi taip, lyg jiedu niekada nebūtų susitikę. Išeidama ant stalo ji tyčia paliko maldaknygę drieženos aptaisais, o joje – įkištą lininio popieriaus voką su auksinėmis vinjetėmis. Apkvaišęs iš laimės, Florentinas Arisa praleido visą popietę žiautarodamas rožes ir skaitydamas laišką: skaito raidė raidėn kartą, kitą ir žiautaroja rožes skaitydamas, o apie vidurnaktį jau buvo perskaitęs tiek kartų ir sužiautarojęs tiek rožių, jog motina turėjo paglostyti jam pasmakrę kaip veršeliui ir sugirdyti šaukštą ricinos aliejaus.

Tai buvo įsikūnijusios meilės metai. Jiedu gyveno nieko kita nedarydami, tik mąstydami vienas apie kitą, svajodami vienas apie kitą, laukdami atsakymo taip pat nekantriai, kaip ir atsakydami. Nei tą kvaitulingą pavasarį, nei kitais metais jie neturėjo progos bendrauti gyvu balsu. Negana to, nuo tos dienos, kai jiedu susitiko pirmą kartą, ir iki tos akimirkos, kai po pusės šimtmečio jis ryžtingai prisipažino ją mylįs, jiedviem nė karto nepavyko susitikti akis į akį nei pasikalbėti apie meilę. Tačiau pirmuosius tris mėnesius jiedu susirašinėjo kas dieną, o kartais – net dusyk per dieną, kol pagaliau teta Eskolastika išsigando pamačiusi, kaip pleška jos pačios pakurstytas laužas.

Po pirmojo laiško, kurį su nuoskauda širdyje ji nunešė į telegrafo agentūrą, apmaudžiai keršydama už savo nenusisekusį likimą, Eskolastika Dasa davė jiems laisvę, ir jiedu pradėjo beveik kasdien keistis laiškais tarytum netyčia susitikdami gatvėje, tačiau nedrįso užmegzti pokalbio, kad ir trumpo, kad ir paties paprasčiausio. Vis dėlto po trijų mėnesių ji suprato, jog dukterėčia anaiptol ne vaikiškai susižavėjusi, kaip jai atrodė iš pradžių, ir jog tas įsiliepsnojęs meilės gaisras kelia grėsmę jos pačios likimui. Tiesą pasakius, neturėdama jokių pragyvenimo šaltinių, Eskolastika Dasa gyveno tik iš brolio malonės ir žinojo, kad tas, būdamas tironiško būdo, niekada jai nedovanotų, jeigu ji apviltų jo pasitikėjimą. Tačiau paskutinę, lemiamą akimirką jos širdis neleido pastūmėti dukterėčios į tokią pat nepataisomą bėdą, kokią ji pati kentė nuo jaunų dienų, ir ji pasiūlė įsimylėjėliams naudotis būdu, teikiančiu nekaltumo iliuziją. Mintis buvo labai paprasta: Fermina Dasa kasdien palikdavo laišką kokioje nors slėptuvėje pakeliui iš namų į mokyklą, jame nurodydama vietą, kur tikisi rasti Florentino Arisos atsakymą. Florentinas Arisa darydavo tą patį. Tad visus tuos metus teta Eskolastika palengvindavo sąžinę, perkraudama kaltę ant krikštinių bažnyčiose, uoksų medžiuose, plyšių griūvančiose kolonijų laikų tvirtovėse. Kartais laiškai būdavo kiaurai permirkę nuo lietaus, išpurvinti, sudraskyti piktos valios žmonių, kai kurie pasimetė dėl vienokių ar kitokių priežasčių, tačiau jie visada sugalvodavo, kaip reikėtų iš naujo užmegzti ryšį.

Florentinas Arisa rašydavo kiekvieną naktį, netausodamas savęs, galiniame galanterijos krautuvės kambarėlyje sulig kiekvienu žodžiu nuodydamasis palmių aliejaus žibės dūmais, ir jo laiškai darėsi juo ilgesni ir vaizdingesni, juo labiau jis stengėsi pamėgdžioti mėgstamiausius poetus, vieną po kito kaupdamas *Pigiosios bibliotekos* tomelius, kurių tuo metu jau buvo bene aštuoniasdešimt. Motina, taip karštai skatinusi jį mėgautis savo kančiomis, nejuokais susirūpino jo sveikata. „Greit suvis protą pabaigsi, – išgirdusi pirmuosius gaidžius, šaukdavo jam iš miegamojo. – Nė viena moteris to neverta“. Ji stačiai neprisiminė tokio atvejo, kad žmogus būtų taip save žudęs. Tačiau jis jos neklausė. Kartais ateidavo į darbą nemiegojęs, iš meilės pasišiaušusiais plaukais, palikęs laišką nurodytoje slaptavietėje, kad Fermina Dasa jį pasiimtų eidama į mokyklą. Ji, priešingai, stebima budrios tėvo akies ir neatlyžtamai sekama seserų vienuolių, vos spėdavo prirašyti pusę mokyklinio sąsiuvinio puslapio užsidarydama tualete arba dėdamasi, jog atlieka užduotis per pamokas. Tačiau ne vien dėl laiko stygiaus ir amžinos baimės, o ir dėl savo pačios būdo, savo laiškuose ji iš tolo aplenkdavo jausmų rifus ir sausu laivo žurnalo stiliumi dėstydavo kasdienius gyvenimo įvykius. Tiesą pasakius, laiškai buvo jai veikiau pramoga, priemonė įpūsti žarijas nenudegant nagų, kai tuo tarpu Florentinas Arisa sulig kiekviena eilute degte sudegdavo. Geisdamas žūtbūtinai ją užkrėsti savo beprotybe, jis siuntinėdavo jai miniatiūrinius eilėraščius, smeigtuku išrašytus ant kamelijų žiedlapių. Ne ji, o jis išdrįso įkišti į voką savo plaukų sruogą, tačiau negavo trokštamo atsako – Ferminos Dasos plauko per visą kasos ilgį. Daugių daugiausia laimėjo tik tiek, kad ji žengė dar vieną žingsnelį: ėmė siuntinėti žodynuose sudžiovintus medžių lapus, plaštakių sparnelius, užburtų paukščių plunksnas, o gimtadienio proga jam padovanojo kvadratinį centimetrą šventojo Pedro Klavero[8] abito, kurį kaip tik tomis dienomis kai kas slapčia pardavinėjo lopinėliais jos amžiaus mokinei neįperkama kaina. Vieną naktį Fermina Dasa išsigandusi pabudo nei iš šio, nei iš to po langu išgirdusi serenadą: vienišas smuikas griežė vienišių valsą. Ji krūptelėjo, nes, tarytum akims atsivėrus, suprato, jog kiekviena tos serenados nata – tai šventa padėka už jos herbariumų žiedlapius, už laiką, pavogtą iš aritmetikos laiškams rašyti, už baimę, kurią patyrė per egzaminus, mąstydama veikiau apie jį negu apie gamtos mokslus, tačiau ji nedrįso patikėti, kad Florentinas Arisa galėtų taip neapdairiai elgtis.

Rytojaus dieną per pusryčius Lorensas Dasa netvėrė smalsumu. Pirmiausia, jis nesuprato, ką serenadų kalba reiškia vieno dalyko atlikimas, o antra vertus, nors ir įdėmiai klausėsi, nesugebėjo pagauti, prie kokio namo skambėjo muzika. Stengdamasi padrąsinti dukterėčią, teta Eskolastika šaltakraujiškai pareiškė, jog pro miegamojo lango žaliuzes mačiusi vienišą smuikininką kitame parkelio gale ir jog vienas dalykas atliekamas tuo atveju, kai nutraukiami santykiai. Tą pačią dieną Florentinas

---

[8] Šventasis Pedras Klaveras (San Pedro Claver, 1584–1654) – ispanų vienuolis, pasiaukojamai gydęs vergus negrus Lotynų Amerikoje, kanonizuotas 1888 m.

Arisa patvirtino, kad serenadą griežęs jis ir kad jis pats sukūręs valsą, kurį pavadinęs taip, kaip širdies gilumoje vadinąs Ferminą Dasą: *Vainikuotąja Deive*. Parkelyje daugiau jis nebegriežė, bet užtat mėnesėtomis naktimis pasirinkdavo kokią kitą vietą, kad ji galėtų klausytis nepakirsdama iš baimės savo miegamajame. Labiausiai jis pamėgo vargšų kapines, visų lietų perlijamas ir saulės kepinamas ant plikos kalvos, kur atskrisdavo nakvoti maitvanagiai ir kur muzika skambėdavo antgamtiniais garsais. Vėliau, išmokęs perprasti vėjus, visada surasdavo tinkamą vietą, kad garsas eitų ten, kur reikia.

Tų metų rugpjūtį įsiliepsnojęs naujas pilietinis karas, vienas iš begalės, daugiau negu pusę šimtmečio siaubiančių šalį, ėmė grėsmingai plėstis, ir Karibų pajūrio provincijose vyriausybė paskelbė nepaprastąją padėtį ir įvedė komendanto valandą nuo šeštos valandos vakaro. Prasidėjo neramumai, kariuomenė jau piktnaudžiavo kiek tinkama savo galia, tačiau Florentinas Arisa buvo toks išsiblaškęs, jog nematė, kas dedasi aplink, ir kartą paryčiais karinis patrulis jį užklupo meilės meldžiančiais garsais drumsčiant skaisčią mirusiųjų ramybę. Jis tik per stebuklą išsigelbėjo nuo baudžiamojo būrio kulkų, nes buvo apkaltintas šnipinėjimu: girdi, smuiko raktu perduodąs žinias liberalų laivams, plaukiojantiems pakrančių vandenyse.

– Koks, velniai rautų, iš manęs šnipas! – atrėžė Florentinas Arisa. – Aš nelaimingas įsimylėjėlis, ir tiek.

Šiaip ar taip, tris paras praleido vietinių kareivinių areštinėje su grandinėmis ant kojų. Tačiau, paleistas į laisvę, pasijuto nusivylęs, kad taip trumpai išbuvo nelaisvėje, ir senatvėje, kai atmintyje persimaišė galybė kitų karų, jisai vis dar buvo įsitikinęs, jog vienintelis mieste, o gal ir visoje šalyje buvęs už meilę sukaustytas penkių svarų grandinėmis.

Einant į pabaigą karštligiško susirašinėjimo antriesiems metams, Florentinas Arisa oficialiai pasipiršo Ferminai Dasai vienos pastraipos laišku. Per paskutinius šešis mėnesius jis kelis kartus siuntė jai baltąją kameliją, tačiau ji grąžindavo gėlę kitame laiške, idant jis nesuabejotų, kad ji nusiteikusi susirašinėti, nors nenori prisiimti jokių įsipareigojimų. Tiesą pasakius, tą kamelijos siuntinėjimą ten ir atgal ji laikė smagiu meilės žaidimu ir niekada nepagalvojo, kad tai galėtų būti lemtingas ženklas. Vis dėlto, Florentinui Arisai oficialiai pasipiršus, ji pasijuto lyg pirmąsyk grybštelėta giltinės nagų. Persigandusi viską papasakojo tetai Eskolastikai, ir toji davė jai patarimą, pasitelkusi visą savo drąsą ir išmintį, kurios pristigo tada, kai dvidešimties metų turėjo spręsti savo likimą.

– Sutik, – pasakė ji. – Nors ir miršti iš baimės, nors vėliau ir gailėsies, nes, šiaip ar taip, vis tiek gailėsies visą gyvenimą, jeigu dabar nesutiksi.

Vis dėlto Fermina Dasa buvo tokia sutrikusi, jog paprašė palaukti, kad galėtų viską apgalvoti. Iš pradžių paprašė mėnesio, paskiau dar ir dar vieno, kol prabėgo ketvirtas mėnuo, ir, jai vis dar neatsakius, ji vėlei gavo baltąją kameliją, tačiau šįkart ne vienui vieną tuščiame voke, o su griežtu perspėjimu, jog šioji būsianti paskutinė: dabar arba niekados. Tuomet atėjo eilė Florentinui Arisai pažvelgti giltinei į akis, tą pačią dieną, kai jis gavo voką, o jame – ilgą popieriaus skiautę, nuplėštą nuo mokyklinio sąsiuvinio lapo krašto, su atsakymu, pieštuku parašytu viena linija: *Gerai, ištekėsiu už jūsų, jeigu pažadėsite, jog man nereikės valgyti baklažanų.*

Florentinas Arisa nesitikėjo tokio atsakymo, tačiau jo motina to laukė. Nuo tos dienos, kai prieš šešis mėnesius jis pirmąsyk pasisakė motinai norįs vesti, Transita Arisa ėmėsi žygių ketindama išsinuomoti visą namą, kuriame, be jųdviejų, tuo metu gyveno dar dvi šeimos. Tai buvo dviejų aukštų visuomeninės paskirties pastatas, statytas septynioliktame šimtmetyje: ispanams valdant, jame buvo tabako bendrovė, o vėliau, jai bankrutavus, neturėdami išteklių namui išlaikyti, savininkai gavo išnuomoti jį dalimis. Iš gatvės pusės kitados buvo krautuvė, iš kitos – kokliais grįstas vidinis kiemas, kur anksčiau buvo tabako fabrikas, taipgi išlikusi erdvi arklidė, kuria bendrai naudojosi visi dabartiniai įnamiai – ten skalbė ir džiaustė skalbinius. Transita Arisa gyveno iš gatvės pusės, pačioje patogiausioje ir geriausiai išsilaikiusioje namo dalyje, nors plotu ir pačioje mažiausioje. Ankstesnėje tabako krautuvėje su durimis į gatvę ji įsirengė savo galanteriją, o miegojo gretimais, buvusiame sandėlyje, kur oras patekdavo pro vienintelį stoglangį. Galinis kambarys didumo buvo kaip pusė krautuvės, atitvertas nuo jos lentine pertvara. Ten stovėjo stalas ir keturios kėdės, ten Florentinas Arisa kabindavo savo hamaką, jei neužsisėdėdavo ligi ryto berašydamas. Dviem žmonėms vietos pakako, tačiau būtų per ankšta trims, juo labiau kad trečias asmuo – panelė, Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegijos moksleivė, kurios tėvas taip suremontavo apgriuvusį namą, jog atrodė kaip naujas, kai tuo tarpu pačių kilmingiausių bajorų šeimos eidavo gulti baimindamosi, kad nakčia jiems ant galvų neužvirstų lubos. Tad Transita Arisa susitarė su savininku, kuris papildomai leido jai naudotis vidinio kiemo galerija su ta sąlyga, jog penkerius metus rūpinsis namo priežiūra.

Ji turėjo pakankamai išteklių. Be pajamų už galanterijos prekes ir hemostazinę tvarsliavą, kurių užteko jųdviejų kukliam pragyvenimui, ji kaupė santaupas skolindama pinigų naujavargšiams, kurie, sarmatydamiesi savo skurdo, mokėjo dideles palūkanas, kad tik ji saugotų gėdingą paslaptį. Damos, iš pažiūros ne ką prastesnės nei karalienės, išlipdavo iš karietų prie jos krautuvės durų, o kad niekas nevaržytų – pačios vienos be duenjų bei tarnų eidavo į vidų ir, dėdamosi, jog ketina nusipirkti olandiškų nėrinių bei apsiuvų, kūkčiodamos užstatydavo paskutinius savo prarastojo rojaus blizgučius. Transita Arisa gelbėdavo jas iš bėdos reikšdama tokią pagarbą jų kilmei, kad diduma jų išeidavo dėkingos ne tiek už paslaugą, kiek už godonę. Per dešimtį metų ji apčiupinėjo kaip savas daugelio šeimų brangenybes, tiek kartų išpirktas ir tiek kartų su ašaromis įkeistas, ir tuomet, kai sūnus nutarė vesti, ji sudėjo ąsotin prabiniu auksu paverstas pajamas ir pakasė po lova. Kruopščiai viską apskaičiavusi, ji sumetė, kad sugebės ne tik penkerius metus rūpintis išsinuomoto namo priežiūra, bet, lygiai taip pat apsukriai ir šiek tiek sėkmingiau versdamasi, ko gero, prieš mirtį išgalėtų jį nupirkti dvylikai anūkėlių, kurių tikėjosi susilaukti. Tuo tarpu Florentinas Arisa laikinai buvo paskirtas pirmuoju telegrafisto padėjėju, be to, Lotarijas Tugutas ketino užleisti jam pašto viršininko vietą ir imtis vadovauti Telegrafo ir magnetizmo mokyklai, kurią ketino atidaryti kitais metais.

Taigi materialiai vedybų klausimas buvo išspręstas. Vis dėlto atsargumo dėlei Transita Arisa iškėlė dar dvi papildomas sąlygas. Pirmiausia, reikėjo išsiaiškinti, kas toks iš tiesų yra Lorensas Dasa: sprendžiant iš jo tarties, nebuvo abejonių dėl jo kilmės, tačiau niekas tikrai nežinojo nei jo padėties, nei pragyvenimo šaltinio. Antra, po sužadėtuvių reikėjo neskubėti, laikyti viską paslaptyje ir saugotis artimesnių santykių, idant sužadėtiniai gerai pažintų vienas kitą ir įsitikintų savo jausmų tvirtumu. Ji pasiūlė palaukti karo pabaigos. Florentinas Arisa sutiko saugoti paslaptį: motinos argumentai jam atrodė pagrįsti ir, be kita ko, atitiko jo įgimtą uždarą būdą. Sutiko ir neskubėti su vedybomis, tačiau siūlomą datą laikė nerealia, nes šalies nepriklausomybė iškovota daugiau nei prieš pusę šimtmečio, o pilietinės taikos nebūta nė vienos dienos.

– Belaukdami taip ir susensime, – pareiškė jis.

Jo krikštatėvis homeopatas, atsitiktinai dalyvavęs pokalbyje, buvo tos nuomonės, jog karai – ne kliūtis. Jo manymu, tie karai – tai tiesiog pjautynės tarp vargšų, kaip jaučiai žemvaldžių įkinkytų į jungą, ir basų kareivių, velkančių tokį pat vyriausybės uždėtą jungą.

– Karas vyksta kalnuose, – tarė jis. – Nuo to laiko, kai aš esu aš, miestuose mus žudo ne kulkos, bet dekretai.

Šiaip ar taip, sužadėtuvės kitą savaitę buvo išsamiai išgvildentos laiškuose. Fermina Dasa paklausė tetos Eskolastikos patarimų ir sutiko laukti dvejus metus ir stropiai saugoti paslaptį, taipgi pasiūlė Florentinui Arisai prašyti jos rankos per Kalėdų atostogas, kai ji baigs vidurinę mokyklą. Tuomet jie susitarsią dėl sužadėtuvių, atsižvelgdami į tai, kaip į jas pažiūrės tėvas. Tuo tarpu jie susirašinėjo toliau su tokiu pat įkarščiu ir dažnumu, tik jau nebepuldami į kraštutinumus kaip anksčiau, ir pamažu jų laiškai pasidarė tokie ramūs ir nuosaikūs kaip dviejų sutuoktinių. Niekas nedrumstė jų svajonių.

Florentino Arisos gyvenimas pasikeitė. Atliepta meilė įkvėpė jam pasitikėjimo savimi ir jėgų, kokių niekada nebuvo jautęs, o darbe taip puikiai tvarkėsi, jog Lotarijui Tugutui pavyko be niekur nieko įtikinti vyresnybę paskirti vaikiną jo pavaduotoju. Tuo tarpu jo puoselėtas Telegrafo ir magnetizmo mokyklos projektas žlugo, ir laisvalaikiu vokietis darė tik tai, kas jam iš tikrųjų patiko: uosto smuklėse griežsaid akordeonu, gerdavo alų su jūreiviais ir vakarą užbaigdavo viešbutyje. Praslinko daug metų, kol pagaliau Florentinas Arisa susivokė, jog

Lotarijas Tugutas turi balsą tuose smagybių namuose tik todėl, kad ilgainiui tapo jų savininku ir uosto paukštyčių impresarijum. Pirko juos po truputį, taupydamas ilgus metus, ir dangstėsi pakištiniu asmeniu, vienakiu sudžiūvėliu kaip šepetys stirksančiais plaukais, tačiau tokios geros širdies, jog niekas negalėjo suvokti, kaip jis sugeba taip puikiai tvarkytis. Ir tvarkėsi iš tikrųjų puikiai. Bent jau taip pasirodė Florentinui Arisai, kai valdytojas netgi neprašomas pareiškė, kad jis visada gali naudotis kambariu, prispyrus bėdai su antru galu, jeigu tokia, jo manymu, kartais prispirtų, arba prireikus ramios vietos skaityti knygas ir rašyti meilės laiškus. Žodžiu, mėnesių mėnesius belaukdamas sužadėtuvių įteisinimo, jis praleisdavo daugiau laiko tenai negu darbe ar namuose, o kartais atsitikdavo taip, jog Transita Arisa jį pamatydavo tik tada, kai jis grįždavo persirengti.

Skaitymas jam pasidarė nepasotinama yda. Išmokiusi jį skaityti, motina jam pirkdavo iliustruotas šiaurės šalių autorių knygas, praduodamas kaip pasakas vaikams, nors iš tikrųjų jos buvo tokios žiaurios ir nežmoniškos, jog tiko bet kurio amžiaus skaitytojams. Būdamas penkerių metų, Florentinas Arisa mokėjo jas atmintinai ir atpasakodavo per pamokas ir mokyklos vakarus, tačiau ir skaitydamas jas nenusikratė baimės. Priešingai, dar labiau bijojo. Tad, perėjęs prie poezijos, jis lengvai atsikvėpė. Bręsdamas jis rijo vieną po kito visus vos pasirodžiusius *Pigiosios bibliotekos* tomelius, kuriuos Transita Arisa jam pirko bukinistų knygynėliuose prie Raštijos vartų, o toje bibliotekoje buvo visko, nuo Homero iki paties žemiausio lygio vietinių eiliakalių. Jis skaitydavo kas pakliūva, nesirinkdamas, lyg paklusdamas lemties nutarčiai, ir per visus tuos skaitymo metus neišmoko skirti, kas toje knygų galybėje buvo gera, o kas netikę. Paaiškėjo tik vienas dalykas: jam labiau patiko poezija negu proza, o iš poezijos jis labiausiai vertino eilėraščius apie meilę, juos išmokdavo atmintinai, netyčia, perskaitęs antrą kartą, tuo lengviau išmokdavo, kuo geriau būdavo sukalti pagal rimą ir ritmą ir kuo labiau griebdavo už širdies.

Poezija tapo jam gyvuoju įkvėpimo šaltiniu rašant pirmuosius laiškus Ferminai Dasai, kuriuose pindavosi ištisos, nesugromuliuotos ispanų romantikų eilutės, ir taip tęsėsi tol, kol kasdienis gyvenimas privertė jį susirūpinti reikalais, kur kas žemiškesniais negu širdies kančios. Ir tuomet jis žengė prie ašaringų knygelių ir kitokios rašliavos, palyginti nepadorios pagal tuos laikus. Jis išmoko verkti drauge su motina, skaitydamas vietinius poetus, pardavinėjamus aikštėse ir tarpuvartėse po du sentavus už knygelę. Ir sykiu galėdavo padeklamuoti ispanų Aukso amžiaus rinktinių eilių. Apskritai skaitydavo viską, kas pakliūva į rankas, viską pagret, tad tik daug vėliau, kai jau buvo nebe jaunas ir kai sunkūs pirmosios meilės metai buvo toli praeityje, jis perskaitė visus dvidešimt *Jaunimo lobyno* tomų, nuo pradžios ligi galo, visus *Garnjė* leidyklos ispanų kalba išleistus klasikus, ir lengvus pasiskaitymus, kuriuos leido donas Visentė Blaskas Ibanjesas[9] *Prometėjo* serija.

Šiaip ar taip, jo žygiai uosto viešbutyje neapsiribojo vien skaitymu ir karštligiškų laiškų rašymu, ten, be kita ko, jam atsivėrė bemeilės meilės paslaptys. Gyvenimas linksmybių namuose prasidėdavo po pusiaudienio, kai jo draugės paukštytės atsikeldavo kaip motinos pagimdytos, tad, atėjęs iš darbo, Florentinas Arisa atsidurdavo rūmuose tarp nuogų nimfų, visa gerkle aptariančių miesto paslaptis, pačių pagrindinių veikėjų negarbingai atskleistas pataluose. Daugelį nuogų kūnų ženklino praeities pėdsakai: peilių randai ant pilvo, kulkų žvaigždutės, skustuvais iš meilės paliktos rievės, mėsininko ranka atlikti Cezario pjūviai. Kai kurios moterys dieną atsikviesdavo savo mažamečius vaikus, nelaimingus nevilties arba nerūpestingos jaunystės vaisius, ir, vos atėjusius, iškart nurengdavo, kad nesijaustų svetimi nuogybių rojuje. Kiekviena gamindavosi valgį skyrium, ir niekas nevalgydavo gardžiau nei Florentinas Arisa, kai jos jį pakviesdavo, nes jis atsirinkdavo gardžiausius kąsnelius. Puota kas dieną užsitęsdavo iki pat vakaro, o tuomet nuogos nimfos dainuodamos traukdavo į vonios kambarius, skolindavosi viena iš kitos muilą, dantų šepetėlius, žirkles, kirpo viena kitai plaukus, mainydavosi suknelėmis, išsitepliodavo nelyginant kraupios pajacės ir išeidavo į medžioklę tykoti pirmojo nakties grobio. Nuo tos akimirkos gyvenimas namuose pasidarydavo beasmenis, nužmogintas, ir jau būdavo nebeįmanoma gyventi juose nemokant pinigų.

---

[9] Visentė Blaskas Ibanjesas (Vicente Blasco Ibáñez, 1867–1928) – žymus ispanų rašytojas, politikas, švietėjas.

Niekur kitur Florentinui Arisai nebūdavo taip gera kaip tuose namuose nuo tos dienos, kai jis susitiko su Fermina Dasa, nes tai buvo vienintelė vieta, kur nesijautė vienišas. Negana to, tie namai galų gale tapo vienintele vieta, kur jis jausdavosi taip, lyg ji būtų drauge. Galimas daiktas, kaip tik dėl to tenai gyveno nebejauna moteris, elegantiška, dailia sidabraplauke galva, niekada nesidedanti prie gamtiško nuogų nimfų gyvenimo ir vis dėlto jų šventai gerbiama. Kadaise, kai ji buvo jaunutė, nekantrus sužadėtinis atsivežė ją čionai ir, pasimėgavęs ja kurį laiką, paliko likimo valiai. Vis dėlto, kad ir paženklinta gėdos žyme, ji sėkmingai ištekėjo. Kai, jau įtrenkusi į metus, liko našlė, du sūnūs ir trys dukterys rungėsi tarpusavyje trokšdami atsivilioti motiną į savo namus, bet nė vieni namai jos taip nemagino kaip tas viešbutis, kur gyveno švelnutės nepataisomos paleistuvės. Viešbučio kambarėlis buvo jos vieninteliai namai, ir todėl ji iškart pripažino Florentiną Arisą ir pareiškė, kad jis kada nors būsiąs garsiausias pasaulyje mokslo vyras, nes gašlumo rojuje sugeba turtinti dvasią skaitydamas knygas. Florentinas Arisa savo ruožtu galų gale taip prie jos prisirišo, jog padėdavo jai apsipirkti turgavietėje ir dažnai praleisdavo ištisas popietes su ja šnekučiuodamas. Jo galva, ji puikiai išmanė meilės dalykus, nes išaiškino nemaža jam rūpimų klausimų, nors jis ir neatskleidė jai savo paslapties.

Ir anksčiau, prieš karšta meile pamildamas Ferminą Dasą, jis atsispyrė gausybei ranka pasiekiamų pagundų, o juo labiau nežadėjo suklupti tapęs jos tikruoju sužadėtiniu. Tad Florentinas Arisa gyveno merginų bendrijoje, džiaugėsi jų džiaugsmais ir atjautė jų bėdas, tačiau nei jam, nei joms nedingtelėjo mintis peržengti tą ribą. Netikėtas įvykis patvirtino jo nepalaužiamą ryžtą. Kartą, apie šeštą valandą vakaro, kai merginos rengėsi ruošdamosi pasitikti naktinius svečius, į jo kambarį atėjo valytoja: jauna, bet išvargusi ir prieš laiką susenusi, sakytum atgailaujanti nusidėjėlė žydinčių nuogalių šešėlyje. Jis matydavo ją kas mielą dieną, bet niekada nejausdavo jos žvilgsnio: ji vaikščiodavo po kambarius su šluota, šiukšlių kibiru ir specialiu skuduru, kuriuo surinkdavo nuo grindų panaudotus prezervatyvus. Ji įėjo į kambarėlį, kur kaip paprastai skaitė Florentinas Arisa, ir kaip paprastai be galo atsargiai pašlavė, kad jo netrukdytų. Staiga ji priėjo prie lovos, ir jis pajuto švelnią drungną ranką paliečiant jo gaktą, pajuto, kaip ji naršo, kaip pagaliau suranda tai, ko ieško, pajuto, kaip atsagsto antuką ir kaip jos kvėpavimas pripildo visą kambarį. Jis dėjosi skaitąs, kol pagaliau, ilgiau netverdamas, atšlijo.

Ji išsigando, nes, priimdamos ją į darbą kaip valytoją, merginos ją perspėjo, kad, svarbiausia, ji nebandytų sugulti su klientais. To nereikėjo jai nė sakyti, nes ji buvo iš tų, kurios mano, jog prostitucija – tai ne sueitis už pinigus, bet sueitis su nepažįstamais vyrais. Ji turėjo du vaikus nuo dviejų skirtingų vyrų, ir anaiptol ne todėl, kad jie gimė nuo atsitiktinių santykių, – paprasčiausiai jai nepasisekė mylėti tokio, kuris ateitų pas ją daugiau kaip tris kartus. Ligi tol ji buvo nereikli, iš prigimties linkusi laukti nepuldama į neviltį, tačiau gyvenimas tuose namuose perveikė jos dorybes. Ji pradėdavo darbą šeštą valandą vakaro ir kiaurą naktį vaikščiodavo po kambarius, paskubomis pašluodama grindis, rankiodama prezervatyvus, keisdama paklodes. Sunku įsivaizduoti, kiek visokiausio gero palieka pasimylėję vyrai. Ne tik vėmalus ir ašaras – tai jai atrodė savaime suprantama, bet galybę mįslingiausių sueities pėdsakų: kraujo klanelių, priskretusių išmatų, stiklinių akių, auksinių laikrodžių, dėtinių dantų, medalionų su auksinėmis garbanomis, meilės, verslo, užuojautos ir kokių tik nori laiškų. Kai kurie grįždavo pamestų daiktų, tačiau diduma nebepasirodydavo, ir Lotarijas Tugutas laikydavo radinius po raktu, tikėdamasis, jog anksčiau ar vėliau tie nemalonėn patekę rūmai drauge su tūkstančiais pamirštų daiktų bus meilės muziejus.

Darbas buvo sunkus ir menkai apmokamas, tačiau ji dirbo sąžiningai. Tik negalėjo pakęsti kūkčiojimų, vaitojimų ir spyruoklinių lovų girgždėjimo – visa tai nusėsdavo jos kraujyje, taip degindavo ir skaudėdavo, jog paryčiais tiesiog netverdavo noru sugulti su pirmu pasitaikiusiu gatvėje elgeta arba prasilakusiu girtuokliu, kuris sutiktų padaryti tokią malonę nieko nereikalaudamas ir neklausinėdamas. Vyras, pasirodęs namuose be moters, toks jaunas ir valyvas kaip Florentinas Arisa, atrodė jai dangaus dovana, nes iš pirmo žvilgsnio ji sumetė, kad jis toks pat kaip jinai: išbadėjęs meilės. Tačiau Florentinas Arisa neatsiliepė į jos gundymus. Jis saugojo nekaltybę Ferminai Dasai, ir nebuvo pasaulyje tokios galios nei tokios paskatos, kuri galėtų jį išmušti iš vėžių.

Taip jis gyveno tuos keturis mėnesius iki numatytos sužadėtuvių datos, bet vieną gražų rytą, šeštą valandą, telegrafo agentūroje pasirodė Lorensas Dasa ir pasiteiravo Florentino Arisos. Jo dar nebuvo, tad Lorensas Dasa atsisėdo ant suoliuko ir, maustydamas storą auksinį žiedą su gryno opalo akimi nuo vieno piršto ant kito, laukė, iki laikrodis parodė dešimt minučių devintos, o pamatęs jį įeinant, iš karto pažino pasiuntinį, atnešusį jam telegramą, ir griebė už rankos.

– Eime, jaunikaiti, – tarė. – Mudviem reikia vyriškai pasišnekėti penketą minučių.

Florentinas Arisa, pažaliavęs kaip numirėlis, pakluso. Tokiam susitikimui jis nebuvo pasiruošęs, nes Fermina Dasa neturėjo nei progos, nei dingsties jį perspėti. Visa bėda, jog šeštadienį sesuo Franka de la Lus, Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegijos viršininkė, per kosmogonijos pradmenų pamoką klastingai kaip gyvatė įslinko į klasę ir, žiurksodama per petį į mokinių sąsiuvinius, pastebėjo, kad Fermina Dasa, dėdamasi, jog užsirašinėja pamoką, iš tikrųjų rašo meilės laišką. Pagal kolegijos taisykles už tokį nusižengimą išmetama iš mokyklos. Skubiai iškviestas į raštinę, Lorensas Dasa įsitikino, kad jo geležinė drausmė pirštu duriama. Fermina Dasa, kaip ir reikėjo tikėtis, sąžiningai prisipažino nusižengusi rašydama laišką, tačiau atsisakė įvardyti slaptąjį sužadėtinį, atsisakė įvardyti ir kvočiama vienuolių ordino tarybos, todėl šioji patvirtino nutartį pašalinti prasižengėlę iš mokyklos. Tuo tarpu tėvas iš pagrindų iškratė dukters miegamąjį, ligi tol laikomą šventa vieta, ir skrynioje su dvigubu dugnu aptiko trejų metų laiškų paketus, slepiamus su tokia pat meile, su kokia jie buvo rašyti. Dėl parašo nekilo jokių abejonių, tačiau Lorensas Dasa nei tuomet, nei kada nors vėliau negalėjo patikėti, kad apie savo slaptąjį sužadėtinį duktė žinojo tik tiek, jog jis dirba telegrafistu ir mėgsta griežti smuiku.

Įsitikinęs, jog be sesers pagalbos tokiomis sunkiomis aplinkybėmis būtų neįmanoma užmegzti meilės ryšio, Lorensas Dasa pasodino ją į škuną ir, neleidęs jai nei atsiprašyti, nei pasiteisinti, be jokio pasigailėjimo išsiuntė į Sjenagos San Chuaną. Fermina Dasa niekada negalėjo nusikratyti paskutinio prisiminimo – tos popietės, kai tarpuvartėje atsisveikino su teta, degančia nuo karštinės, ir ji, prakauli ir sunykusi, papilkėjusiu veidu, tamsiu atgailautojos abitu, dulkiant lietui, nuėjo per parkelį, nešina visu savo labu: ryšulėliu su senmergės kraičiu ir saujoje sugniaužta nosine su įrištais pinigais, kurių pakaktų ne daugiau kaip vienam mėnesiui. Vos tik ištrūkusi iš tėvo globos, Fermina Dasa ėmė ieškoti tetos visose Karibų provincijose, teiravosi visų, kas tik galėjo ją pažinoti, ir aptiko jos pėdsakus nebent po trisdešimties metų gavusi iš rankų į rankas ilgai ilgai ėjusį laišką, kuriame buvo rašoma, jog ji mirė Viešpaties Vandenų raupsuotųjų prieglaudoje sulaukusi beveik šimto metų. Lorensas Dasa nenumatė, kokį pasipiktinimą dukrai sukels nepelnyta bausmė, ištikusi tetą Eskolastiką, Ferminai Dasai tapusią kone motina, kurios ji beveik neprisiminė. Ji užsisklendė savo miegamajame, nei gėrė, nei valgė, o kai pagaliau jam pasisekė ją prikalbinti, kad atsklęstų duris, – jis pradėjo grasindamas ir baigė kone nuoširdžiai maldaudamas, – pamatė sužeistą panterą, jau niekados neatvirsiančią penkiolikmete mergaite.

Jis bandė palenkti jos širdį meilikaudamas ir keliaklupsčiaudamas. Bandė ją įtikinti, kad jos amžiaus mergaitei meilė – tai miražas, bandė geruoju niprašyti, kad atiduotų jam laiškus ir grįžtų į kolegiją ant kelių prašyti atleidimo, davė jai garbės žodį, jog pats pirmas padėsiąs jai susikurti laimę su vyru, vertu jos dėmesio. Tačiau jam buvo toks įspūdis, jog jis kalba su mirusiuoju. Vieną pirmadienį per pietus, kai jis, galutinai priveiktas, apsiliejo tulžimi ir kone springdamas pratrūko keiksmais ir prakeiksmais, ji, išplėtusi akis, pervėrė tėvą apstulbusiu žvilgsniu, kurio jis nesugebėjo atremti, ir be jokio tragizmo, bet užtat tvirta ranka mėsiniu peiliu smeigė sau į kaklą. Štai tada jis ir ryžosi penketą minučių vyriškai pasikalbėti su tuo nelemtu išsišokėliu, kurio, regis, ir akyse nebuvo matęs, su tuo velnio neštu ir pamestu nenaudėliu, stojusiu skersai gyvenimo. Prieš išeidamas grynai iš įpročio griebė revolverį, tačiau atsargumo dėlei pasikišo jį po marškiniais.

Florentinui Arisai nespėjus atgauti kvapo, Lorensas Dasa nuvedė jį už rankos per Katedros aikštę iki Parapijos kavinės skliautinės galerijos ir pasiūlė atsisėsti terasoje. Tuo metu daugiau lankytojų nebuvo, tik juodaodė matrona šveitė koklinę aslą erdvioje salėje su suskilusiais ir nešvariais langų stiklais, o kėdės vis dar gulėjo apverstos aukštyn kojomis ant marmurinių staliukų. Florentinas Arisa labai dažnai matydavo Lorensą Dasą lošiant ir geriant pilstomą vyną drauge su astūrais iš miesto prekyvietės ir visa gerkle ginčijantis apie nesiliaujančius karus, bet vykstančius ne čia, o kitur. Suvokdamas, kokia lemtinga yra meilė, jis ne kartą mąstydavo, koks bus jųdviejų susitikimas: anksčiau ar vėliau jie turi susitikti, ir jokia žmogaus galia nesugebės to sutrukdyti, nes tai nuo amžių įrašyta jųdviejų likimuose. Vaizdavosi, jog tai bus dviejų skirtingų žmonių ginčas, pirmiausia todėl, jog savo laiškuose Fermina Dasa buvo jį perspėjusi dėl savo tėvo siautulingo būdo, ir, be to, jis pats savo akimis matė, kaip krauju pasrūva jo akys netgi tada, kai jis kvatoja prie lošimų stalo. Visas jis buvo duoklė prastuoliškumui: šlykštus pilvas, išraiškinga kalba, ilgos it lūšies žandenos, grubios rankos, bevardis pirštas, persmaugtas storo auksinio žiedo su opalo akimi. Už širdies griebė tik vienas dalykas, kurį Florentinas Arisa pastebėjo iš pirmo žvilgsnio: jo eisena buvo tokia pat lengva, tarytum elnio, kaip ir dukters. Vis dėlto, kai Lorensas Dasa nurodė jam kėdę ir pasiūlė sėstis, Florentinui Arisai jis pasirodė ne toks grasus, koks atrodė, o kai pasiūlė išlenkti po taurelę anyžinės, jaunuolis lengvai atsikvėpė. Florentinas Arisa niekada negerdavo alkoholio iki aštuntos ryto, tačiau mielai sutiko, nes jauste jautė, kad jam būtina išgerti.

Lorensas Dasa išdėstė savo mintis greičiau nei per penkias minutes, ir padarė tai su tokiu neatremiamu nuoširdumu, jog visiškai išmušė Florentiną Arisą iš vėžių. Mirus pačiai, jis užsibrėžęs vienintelį tikslą gyvenime – padaryti savo dukterį tikra dama. Jam, mulų prekijui, nemokančiam nei skaityti, nei rašyti, kelias buvęs ilgas ir vargingas, be to, San Chuano de la Sjenagos provincijoje, nors ir nepagautas už rankos, jis plačiai garsėjo kaip gyvulių vagis. Jis užsirūkė cigarą, kokius rūko mulų varovai, ir nusiskundė: „Geriau netekti sveikatos nei gero vardo". Tiesą pasakius, pridūrė jis, tikroji jo gerovės paslaptis yra ta, jog nė vienas jo mulas netriūsėjo tiek daug ir taip užsispyrusiai kaip jis, ir netgi rūsčiais karų metais, kai, rytui išaušus, prieš akis atsiverdavo pelenais paversti kaimai ir nusiaubtas kraštas. Duktė, nė nenumaniusi, koks jai numatytas likimas, stengėsi jam padėti kaip ištikima bendrininkė. Išmintinga, darbšti ir tvarkinga, vos pati išmokusi skaityti, ėmė mokyti tėvą ir, būdama dvylikos metų, taip puikiai išmanė kasdienius reikalus, kad galėjo pati viena ir be tetos Eskolastikos tvarkytis namuose. Jis atsiduso: „Tikras auksas, dirba kaip mulė“. Kai duktė vienais penketais baigė pradinę mokyklą ir buvo apdovanota garbės raštu, jis suprato, jog Sjenagos San Chuane per ankšta jo viltims išsipildyti. Tuomet išpardavė žemes ir gyvulius ir, naujų paskatų vedamas, su septyniasdešimčia tūkstančių pesų kišenėje persikėlė į šitą griuvėsių miestą su jo sukandijusia šlove, kur graži ir senoviškai išauklėta mergina vis dar turėjo galimybių prisikelti naujam gyvenimui ištekėjusi už turtingo vyro. Florentinas Arisa išdygo kaip nenumatyta kliūtis kruopščiai apgalvotam sumanymui. „Taigi aš atėjau melsti jus vienos malonės“, – tarė Lorensas Dasa. Padažęs cigaro galiuką į anyžinę, pačiulpė jį netraukdamas dūmo ir sielvartingu balsu pridūrė:

– Pasišalinkite mums iš kelio.

Florentinas Arisa klausėsi siurbčiodamas anyžinę degtinę ir atrodė taip įsigilinęs į netikėtai atsiskleidusias Ferminos Dasos gyvenimo paslaptis, jog netgi negalvojo, ką turėtų atsakyti atėjus jo eilei kalbėti. Tačiau, prireikus tarti savo žodį, suvokė, kad jo ateitis priklauso nuo to, ką jis dabar pasakys.

– Ar jau kalbėjote su ja? – paklausė.

– O kas jums rūpi? – atsakė Lorensas Dasa.

– Klausiu todėl, jog, mano galva, spręsti priklauso jai, – tarė Florentinas Arisa.

– Nieko panašaus, – tarė Lorensas Dasa. – Tai vyrų reikalas, ir jį spręsti priklauso vyrams.

Jo balsas suskambo grėsmingai, ir lankytojas prie gretimo staliuko grįžtelėjęs pažvelgė į juos. Florentinas Arisa kalbėjo kaip galima tyliau, tačiau kaip įmanydamas ryžtingesniu ir įsakmesniu tonu.

– Šiaip ar taip, aš nieko negaliu pasakyti nežinodamas jos nuomonės, – tarė jis. – Tai būtų išdavystė.

Tuomet Lorensas Dasa atsilošė, atsirėmė į kėdės atkaltę, vokai sudrėko ir paraudo, kairė akis apsisuko ratu ir sustingo nukrypusi į šalį. Jis irgi nuleido balsą.

– Gal norite, kad aš jus nušaučiau? – tarė.

Florentinas Arisa pajuto, kaip viduriai priplūsta šaltų putų. Tačiau jo balsas nesuvirpėjo, nes jam buvo toks įspūdis, kad jis kalba Šventosios Dvasios apšviestas.

– Šaukite, – tarė, prisidėjęs ranką prie širdies. – Nėra didesnės palaimos, kaip mirti dėl meilės.

Lorensui Dasai teko pažvelgti į jį skersomis, kaip žiūri papūgos, kad pamatytų žvaira akimi. Jis ištarė tris žodžius, tarsi spjaute išspjaudamas juos paskiemeniui:

– Kad tu pra-smeg-tum!

Tą pačią savaitę jis išsivežė dukterį į kelionę ieškoti užmiršties. Nieko jai neaiškino: įsiveržė į miegamąjį pykčio putomis ir kramtomuoju tabaku apėjusiais ūsais ir įsakė tučtuojau susikrauti mantą. Ji paklausė, kur jie važiuoja, ir jis atsakė: „Į mirtį“. Išsigandusi atsakymo, pernelyg panašaus į tiesą, ji bandė drąsiai atsikirsti kaip ankstesnėmis dienomis, tačiau jis nusijuosė diržą su sunkia varine spite, užsivyniojo ant riešo ir taip tvojo per stalą, lyg namuose būtų driokstelėjęs šūvis. Fermina Dasa puikiai suvokė, kiek turi jėgų ir ką gali, tad susirišo į mazgą du demblius ir hamaką, susidėjo visus savo drabužius į du didelius lagaminus, būdama tikra, jog niekada nebegrįš atgalios. Prieš apsirengdama, užsidarė tualete ir, atplėšusi lakštelį tualetinio popieriaus, spėjo parašyti Florentinui Arisai trumpą atsisveikinimo laiškutį. Paskiau palei pat galvą nusikirpo kasą, įdėjo į aukso gijomis siuvinėtą aksominį dėklą ir išsiuntė drauge su laišku.

Tai buvo beprotiška kelionė. Iš pradžių ištisas vienuolika dienų jojo raita ant mulo su Andų varovų vilkstine per kalnus, ties bedugnėmis vingiuojančiais Sieros Nevados takais, kartu su visais rembėdama nuo negailestingos saulės, kiaurai merkiama gulsčiai kertančių spalio liūčių, beveik be perstojo baimės gniaužiama širdimi nuo kraują stingdančio prarajų alsavimo. Trečiąją kelionės dieną, apkvaišęs nuo puolančių sparvų, vienas mulas drauge su raiteliu nuvirto nuo skardžio, drauge nusitempdamas visą virtinę viena virve surištų nešulinių mulų, ir žmogaus klyksmas bei septynių mulų bliovimas dar kelias valandas aidais skardėjo tarpekliais ir pakriaušiais ir metų metus atsiliepė Ferminos Dasos atmintyje. Visa jos manta dingo prarajoje drauge su mulais, tačiau tą šimtmečius trunkančią akimirką, kol siaubo klyksmas pasiekė prarajos dugną ir pagaliau užgeso, ji galvojo ne apie vargšą žuvusį varovą ir ištiškusią mulų virtinę, bet apie savo nedalią, nulėmusią tai, kad jos mulas nebuvo prisietas prie kitų.

Ji jojo raita pirmą kartą gyvenime, tačiau baimė ir nenusakomi kelionės vargai nebūtų atrodę tokie skaudūs, jeigu nebūtų buvusi tokia tikra, kad niekados nebesusitiks su Florentinu Arisa ir neras paguodos skaitydama jo laiškus. Nuo pat kelionės pradžios ji nepasakė nė žodžio tėvui, o jis taip nesmagiai jautėsi, jog kreipdavosi į ją tik kraštutiniais atvejais arba perduodavo savo pageidavimus per varovus. Jei pasisekdavo ir pakelėje pasitaikydavo smuklė, jie galėdavo perkąsti kaimiškų valgių, į kuriuos ji nė nežiūrėdavo, ir pamiegoti drobiniuose guoliuose, kiaurai persigėrusiuose prakaito ir sudususio šlapimo. Vis dėlto dažniausiai nakvodavo indėnų kaimeliuose, pakelėse iš karčių suremtuose viešuosiuose nakvynės namuose palmių lapų stogais, kur visi, kam pavykdavo iki jų nusikasti, turėdavo teisę pabūti juose iki paryčių. Fermina Dasa negalėdavo išmiegoti visą naktį – iš baimės apsipylusi prakaitu, klausydavosi, kaip tamsoje šurmuliuoja neregimi pakeleiviai, riša mulus prie karčių ir kabinasi hamakus, kur įmano.

Vakare, atvykus pirmiesiems keliauninkams, nakvynės namuose būdavo tuščia ir ramu, tačiau auštant jie veikiau primindavo prekyvietę: devynios galybės hamakų, parištų skirtingame aukštyje, tūpčiomis miegantys aruakų genties kalnų indėnai, prisietų ožkų bliovimas, kovinių gaidžių giedojimas narveliuose, panašiuose į faraonų neštuvus, ir tyliai lekuojantys sarginiai šunys, išmokyti neloti saugantis karo pavojų. Visi tie vargai negandai buvo gerai pažįstami Lorensui Dasai, kuris tame krašte pusę gyvenimo vertėsi kontrabanda ir beveik kas dieną paryčiais susitikdavo senų draugų. Jo dukteriai tai buvo lėta mirtis. Iš ilgesio ji neteko apetito, o sūdytos žuvies tvaikas galutinai atpratino ją nuo valgymo, ir ji neišprotėjo iš nevilties tik todėl, kad guodėsi širdį prisiminimais apie Florentiną Arisą. Ji net neabejojo patekusi į užmiršties šalį.

Ir, be to, be perstojo lydėjo karo baimė. Nuo pat kelionės pradžios visi kalbėjo, jog pavojingiausia – susidurti su pasklidusiais po kraštą patruliais, ir mulų varovai juos mokė skirti, katrai iš kariaujančiųjų šalių priklauso būrys, kad galėtum elgtis kaip pridera. Dažniausiai pasitaikydavo karininko vadovaujamas būrys kareivių, kurie telkdavo rekrūtus į kariuomenę, gaudydami juos lasais kaip jaunus buliukus, dumiančius kiek kojos įkerta. Prisižiūrėjusi šitiek baisingų dalykų, Fermina Dasa pamiršo tą, kurio paveikslas priklausė veikiau legendų pasauliui nei kasdienei tikrovei, kol vieną vakarą neaiškios paskirties patrulis suėmė du vyriškius iš jų vilkstinės ir pakorė ant kampano medžio šakos per pusę lygos nuo kaimelio. Lorensas Dasa neturėjo su jais nieko bendra, tačiau liepė juos nukabinti nuo medžio ir krikščioniškai palaidoti, atsidėkojant Dievui už tai, kad jų pačių neištiko toks likimas. Ir gerai padarė. Mat naktį jį pažadino kažkokie kareiviai, įrėmę į pilvą karabino tūtą, ir būrio vadas, driskius nuo parako dūmų apsmilkusiu veidu, pasišviesdamas žibintu, paklausė, kas jis toks – liberalas ar konservatorius.

– Nei vienas, nei kitas, – atsakė Lorensas Dasa. – Aš esu Ispanijos karaliaus valdinys.

– Tau nuskilo! – tarė vadas ir, atiduodamas pagarbą, atsisveikino šiais žodžiais: – Tegyvuoja karalius!

Po dviejų dienų jie nusileido į spindulingą lygumą, kur buvo linksmas Valjeduparo miestelis. Vidiniuose kiemuose pešėsi koviniai gaidžiai, gatvių sankryžose griežė akordeonai, mūdravo raiteliai ant grynakraujų žirgų, tratėjo petardos ir gaudė bažnyčių varpai. Vyrai rentė fejerverką, panašų į pilį. Fermina Dasa netgi nepastebėjo, kad miestelyje vyksta šventė. Jie apsistojo pas motinos brolį, dėdę Lisimaką Sančesą, kuris pasitiko juos vieškelyje priešaky triukšmingo būrio jaunų giminaičių, jojančių ant eikliausių provincijos ristūnų, ir nulydėjo miestelio gatvėmis drioksint ir tvyksčiojant fejerverko ugnims. Namas stovėjo didžiosios aikštės pakraštyje greta daugelkart remontuotos kolonijinių laikų bažnyčios, veikiau primenančios kokią dvaro faktoriją – erdvūs, prieblandoje skendintys kambariai, ilga, karštais cukranendrių syvais kvepianti galerija, vedanti į vaismedžių sodą.

Vos tik jie spėjo prie arklidžių nusėsti nuo mulų, į svetaines priplūdo devynios galybės nepažįstamų giminaičių, kurie puolė prie Ferminos Dasos išlieti savo jausmų, kai tuo tarpu ji kratėsi visų, nenorėdama nieko matyti šiame pasaulyje: nepakenčiamai peršėjo balno nutrintas šakumas, ji alpo miego, be to, paleido vidurius, ir ji nieko kito netroško, tik ramaus kampelio, kur galėtų išsiverkti. Jos pusseserė Ildebranda Sančes, dvejais metais vyresnė, tokios pat didingos valdovės povyzos, vienintelė iš pirmo žvilgsnio suprato jos savijautą, nes ir pati džiūvo, sekinama giliai širdyje kaitrojančios beatodairiškos meilės. Vakare nuvedė ją į miegamąjį, kur paklojo joms abiem, niekaip negalėdama suvokti, kaip toji dar laikosi gyva, ant sėdmenų degant tokioms trynėms. Padedama motinos, švelnios moters, tokios panašios į savo vyrą, kad jiedu atrodė lyg dvyniai, ji paruošė pusseserei gydomąją vonelę, paskiau, nuo fejerverko pilies sprogimų drebant namo pamatams, bandė numaldyti skausmą arnikos prievilgais.

Apie pusiaunaktį svečiai išsivaikščiojo, įsilinksminę žmonės miestelyje išsiskirstė būreliais, ir pusseserė Ildebranda paskolino Ferminai Dasai savo medvilninius naktinius marškinius, paguldė ant švarutėlių išlygintų paklodžių ir plunksninių priegalvių, ir ją staiga ištiko baugus palaimos priemėtis. Kai pagaliau jiedvi liko vienos dvi, Ildebranda užšovė skląsčiu duris ir ištraukė iš po savo lovos čiužinio smalka užantspauduotą Manilos pluošto voką su Nacionalinės telegrafo agentūros emblema. Vos išvydus vyliumi spinduliuojantį pusseserės veidą, Ferminai Dasai iškart atgijo atmintyje liūdnas baltųjų gardenijų kvapas, ir ji, dantimis perkrimtusi smalkos antspaudą, ligi pat paryčių braidžiojo po marių marias ašarų, išlietų dvylikoje visoms taisyklėms nusižengiant išsiųstų telegramų.

Tuomet ji sužinojo viską. Prieš leisdamasis į kelionę, Lorensas Dasa padarė klaidą – telegrama pranešė savo svainiui Lisimakui Sančesui atvykstąs į svečius, o šis savo ruožtu davė žinią savo plačiai išsišakojusiai giminei, išsisklaidžiusiai po gausybę provincijos miestelių ir sodžių. Tad Florentinas Arisa ne tik sužinojo, kuriuo keliu vyksta Fermina Dasa, bet ir sekė jos pėdomis iki pat paskutinės nakvynės Žvakigalio kaimelyje, palaikydamas ryšį su visa telegrafistų brolija. Taip jis pastoviai bendravo su ja nuo tos dienos, kai jie atvyko į Valjeduparą, kur gyveno tris mėnesius. O po pusantrų metų viešnagės Rioačoje, Lorensas Dasa nutarė, kad ji bus viską pamiršusi, ir ryžosi grįžti namo. Ko gero, jis nesuvokė, jog išleido iš akių dukters priežiūrą atsipalaidavęs tarp velionės žmonos giminių, kurie pagaliau, praslinkus tiekai metų po vestuvių, atsižadėjo savo genties prietarų ir atvira širdimi priėmė jį kaip savą. Viešnagės metu įvyko vėlyvas susitaikymas, nors kelionė turėjo kitą tikslą. Mat Ferminos Sančes giminė kitados iš paskutiniųjų priešinosi jos vedyboms su plepiu, netašytu, dievaižin kokios kilmės imigrantu, amžinai visur lendančiu į akis su savo mulų prekyba, kuri atrodė pernelyg jau paprasta, kad būtų sąžininga. Lorensas Dasa statė korton viską, nes jo išrinktoji garsėjo savo dorybėmis vienoje iš gausybės tam kraštui būdingų šeimų, painiais saitais susijusioje gentyje, kurioje moterys pasižymi nesutramdomu būdu, o vyrai, dėl garbės einantys iš proto, – jautria širdimi ir lengva ranka, prireikus nuspausti revolverio dirgiklį. Vis dėlto Fermina Sančes aklai spyrėsi nenorėdama atsižadėti savo įgeidžio, kaip būna paprastai, kai meilės kelyje pasitaiko neįveikiamos kliūtys, ir, nepaisydama artimųjų, ištekėjo taip skubotai ir taip mįslingai, lyg būtų tekėjusi ne iš meilės, o Švenčiausiuoju Sakramentu trokšdama nuslėpti kokį nuopuolį.

Praslinkus dvidešimt penkeriems metams, Lorensas Dasa nesuvokė, kad savo nepakantumu dukters meilei jis tiesiog liguistai atkartoja savo paties istoriją ir, be kita ko, guodžiasi savo bėda tiems patiems svainiams, kurie kadaise buvo prieš jį nusistatę ir skundėsi dėl jo saviems giminaičiams. Žodžiu, kol jis gaišo laiką guosdamasis, duktė turėjo gražaus laiko džiaugtis meile. Taigi tuo metu, kai jis kastravo buliukus ir tramdė mulus savo svainių vaisingose žemėse, ji linksminosi, kiek širdis geidžia, drauge su visu tuntu pusseserių, kurioms vadovavo Ildebranda Sančes, pati gražiausia ir maloniausia, liepsnojanti meile dvidešimčia metų vyresniam vyriškiui, šeimos tėvui, meile, neturinčia jokios ateities ir pasitenkinančia vien vogčiomis mestais žvilgsniais.

Ilgokai paviešėję Valjedupare, jie vėl leidosi kelionėn per kalnų grandines, žydinčias pievas ir nuostabius, lyg svajonėse išsvajotus plokščiakalnius, ir visuose kaimuose bei miesteliuose kaip ir pirmajame su muzika ir petardomis juos pasitikdavo giminės, ir kitos pusseserės, tokios pat sąmokslininkės kaip ir pirmoji, jai įteikdavo pačiu laiku atėjusias telegramas. Fermina Dasa labai greitai susivokė, kad jų atvykimo Valjeduparan diena niekuo nesiskyrė nuo kitų ir jog toje vaisingoje provincijoje visos savaitės dienos buvo šventė. Svečiai miegodavo ten, kur juos užklupdavo naktis, ir valgydavo, kai praalkdavo, nes visos durys jiems būdavo atviros ir kiekvienuose namuose kabodavo hamakas, o ant ugnies virdavo šiupinys su trijų rūšių mėsa tam atvejui, jeigu kas nors atvažiuotų anksčiau, nei ateitų telegrama, o šitaip atsitikdavo beveik visada. Ildebranda Sančes lydėjo pusseserę visą likusį kelią, padėdama jai linksma širdimi brautis per giminystės saitų pyniavą ir ieškoti savo šaknų. Fermina Dasa pagaliau pažino pati save, pirmą kartą pasijuto savo likimo šeimininkė, pasijuto lydima ir saugoma ir, visa krūtine įkvėpusi laisvės oro, atgavo ramybę ir norą gyventi. Netgi paskutiniaisiais gyvenimo metais ji tolydžio prisimindavo tą kelionę, liguisto ilgesio šviesoje vis aiškiau ir aiškiau ateinančią į atmintį.

Vieną vakarą ji grįžo namo iš kasdienio pasivaikščiojimo apdujusi nuo netikėtai atsivėrusios minties: pasirodo, ji galinti džiaugtis laime ne tik nieko nemylėdama, bet ir mylėdama kitą. Ta netikėta mintis sukėlė jai nerimą, nes viena pusseserė netyčia nusiklausė tėvų pokalbį su Lorensu Dasa, kuris pareiškęs, jog būtų ne pro šalį ištekinti dukterį už vienintelio pasakiško turto paveldėtojo Kleofo Moskotės. Fermina Dasa jį pažinojo. Matė jį aikštėse mūdraujant ant eiklių ristūnų prašmatniomis kaip bažnytiniai apdarai gūniomis; jis buvo elegantiškas ir miklus, svajotojo blakstienomis, kuriomis galėtų pavergti net akmeninę širdį, bet jinai palygindavo jį su Florentinu Arisa, tokiu, kokį prisiminė sėdintį parkelyje migdolmedžių paunksnėje su poezijos knyga ant kelių, sudžiūvusį ir nelaimingą, ir širdies gilumoje nepajuto nė lašelio abejonės.

Tomis dienomis Ildebranda Sančes stačiai klejojo iliuzijų pilna širdimi apsilankiusi pas vieną būrėją, apstulbinusią ją savo aiškiaregyste. Įbaiminta tėvo ketinimų, Fermina Dasa irgi nuėjo pas ją paburti. Kortos pasakė, jog ateityje nesą jokių kliūčių ilgai ir laimingai santuokai, ir ši pranašystė grąžino jai viltį, nes jai neatėjo į galvą mintis, kad tokia laimė galėtų būti įmanoma su kuo nors kitu, tik ne su tuo, kurį ji myli. Tikra savo ateitimi, ji taip įsidrąsino, jog davė valią savo jausmams. Susirašinėjimas telegrafu su Florentinu Arisa iš esmės pasikeitė: atsisakę iliuzinių ketinimų ir pažadų, jie ėmė nuosekliai ir blaiviai svarstyti savo reikalus, ir kur kas dažniau negu anksčiau. Numatė tikslias datas, aptarė įvykių eigą, apsisprendė patikėti vienas kitam savo likimą ir susituokti niekieno neatsiklausdami, tuojau pat, kai tik susitiks, nesvarbu kur ir nesvarbu kaip. Fermina Dasa taip rimtai priėmė į širdį tą susitarimą, jog vieną vakarą, kai tėvas leido jai pirmą kartą eiti į suaugusiųjų šokius Fonsekos miestelyje, ji tarė sau, kad jai nedera ten eiti negavus sužadėtinio sutikimo. Florentinas Arisa buvo uosto viešbutyje, lošė kortomis su Lotariju Tugutu tą vakarą, kai netikėtai atėjo žinia, kad jam yra skubi telegrama.

Telegrafistas iš Fonsekos turėjo perduoti žinią per septynias agentūras, kad Fermina Dasa galėtų paprašyti leidimo eiti į šokius. Gavusi leidimą, vis dėlto ji nepasitenkino paprastu sutikimu ir pareikalavo įrodymo, jog kitame linijos gale telegrafo raktu tikrai tuksena Florentinas Arisa. Tas reikalavimas ne tiek paglostė jo savimeilę, kiek išmušė iš vėžių, ir jis atkalė žodžius, kurie turėjo patvirtinti, jog tai iš tiesų jis, o ne kas kitas: *Pasakykite jai, jog aš prisiekiu vainikuotosios deivės galva.* Atpažinusi slaptažodį, Fermina Dasa nuėjo į pirmąjį suaugusiųjų balių, kur šoko iki paryčių ir tik septintą valandą išskubėjo namo persirengti, kad nepavėluotų į ankstyvąsias mišias. Tuo metu lagamino dugne jau gulėjo kur kas daugiau laiškų ir telegramų nei tada, kai tėvas darė kratą, ir ji išmoko elgtis, kaip pritinka ištekėjusiai moteriai. Lorensas Dasa savaip suprato tas permainas, laikydamas tai aiškiu įrodymu, jog laikas ir išsiskyrimas išgydė ją nuo jaunatviškų fantazijų, tačiau nė žodžiu neužsiminė apie numatomas vedybas. Jųdviejų santykiai pamažu grįžo į senas vėžes, vis dėlto nepereidami tų oficialumo ribų, kurias užbrėžė Fermina Dasa tėvui išvijus tetą Eskolastiką: taip jie galėjo gana patogiai gyventi niekam nesukeldami įtarimų, kad jų santarvė remiasi toli gražu ne meile.

Kaip tik tuo metu Florentinas Arisa nutarė savo laiškuose papasakoti, jog nori žūtbūt jai ištraukti nuskendusio galeono lobius. Tai buvo tikras dalykas. Ta mintis jam dingtelėjo vieną skaisčią pavakarę, kai jūra atrodė nelyginant išklota aliuminiu – tokia galybė žuvų plūduriavo aukštyn pilvais apkvaitusios nuo meksikinių dioskorėjų. Visi padangių paukščiai krykdami puolė grobį, ir žvejai baidė juos irklais, kad tie neišgrobstytų užginto stebuklo vaisių. Migdyti žuvis meksikinėmis dioskorėjomis įstatymas draudė dar nuo kolonijų laikų, tačiau Karibų žvejai brakonieriaudavo vidury dienos, kol vėliau vietoj jų imta naudoti dinamitą. Išvykus Ferminai Dasai, tai buvo viena mėgstamiausių Florentino Arisos pramogų – nuo molo žiūrėti, kaip žvejai dideliais tinklais traukia užmigdytas žuvis ir verčia į savo plokščiadugnes valtis. Tuo pat metu aplink lyg rykliai nardydavo berniūkščiai prašydami žioplių mesti į vandenį pinigėlius, kuriuos tuojau pat išžvejodavo iš dugno. Tie patys berniūkščiai, kurie ta pačia dingstimi išplaukdavo pasitikti transatlantinių laivų, – tie patys, kurie, kaip Jungtinėse Valstijose ir Europoje vaizdingai pasakojo kelionių knygos, moka meistriškai nardyti. Florentinas Arisa visada jais grožėdavosi, dar tada, kai nebuvo patyręs meilės, tačiau jam niekada neateidavo mintis, kad jie galėtų iškelti iš vandenyno dugno nuskendusio galeono lobius. Ta mintis jam dingtelėjo tą pavakarę, ir nuo ateinančio sekmadienio iki Ferminos Dasos sugrįžimo, beveik ištisus metus turėjo dar vieną beprotišką svajonę.

Euklidas, vienas mažųjų nardytojų, pasikalbėjęs su Florentinu Arisa, nepaprastai susidomėjo mintimi leistis į povandenines paieškas. Florentinas Arisa jam neatskleidė tikrojo savo žygio tikslo, tik iš pagrindų išsiklausinėjo apie jo nardymo ir laivavimo sugebėjimus. Paklausė jį, ar sugebėtų nekvėpuodamas pasinerti į dvidešimties metrų gelmę, ir Euklidas atsakė, kad sugebėtų. Paklausė jį, ar mokėtų pats vienas, be jokių instrumentų, vadovaudamasis vien savo instinktu, atviroje jūroje per audrą plaukti žvejų valtimi, ir Euklidas atsakė, kad mokėtų. Paklausė jį, ar sugebėtų surasti vietą už šešiolikos jūrmylių į šiaurės vakarus nuo Sotovento archipelago didžiosios salos, ir Euklidas atsakė, kad sugebėtų. Paklausė jį, ar sugebėtų plaukti nakčia pagal žvaigždes, ir Euklidas atsakė, kad sugebėtų. Paklausė jį, ar sutiktų tai padaryti už tą patį atlyginimą, kurį gauna iš žvejų, kai jiems padeda, ir Euklidas atsakė, kad sutiktų, bet pareikalavo penkių realų priedo sekmadieniais. Paklausė jį, ar gali atsiginti nuo ryklių, ir Euklidas atsakė, kad gali, nes moka burtų žodžius jiems nubaidyti. Paklausė jį, ar sugebėtų išsaugoti paslaptį netgi tuomet, jeigu jį įkištų į kankinimo mašinas Inkvizicijos rūmuose, ir Euklidas atsakė, kad sugebėtų, ir niekada nepasakė žodžio „ne“, o teigiamai atsakinėjo tokiu tvirtu balsu, jog buvo neįmanoma juo suabejoti. Galiausiai jis apskaičiavo išlaidas: plokščiadugnės valties nuoma, dvimenčio irklo nuoma, žvejybos įrankių nuoma, kad niekas neįtartų, ko iš tikrųjų plaukia į jūrą. Be to, reikėjo pasiimti maisto, butelį geriamo vandens, aliejinį žibintą, ryšulį lajinių žvakių ir medžioklės ragą tam atvejui, jeigu, ištikus nelaimei, tektų šauktis pagalbos.

Berniūkštis buvo dvylikos metų, miklus ir sumanus, liauno it ungurys kūno, lyg tam tyčia sukurto, kad sugebėtų įsmukti pro iliuminatorių, ir be perstojo malė liežuviu. Darganos taip nugairino jo odą, jog buvo neįmanoma įminti jo gymio, tik didelės gelsvos akys spindėte spindėjo jo veide. Florentinas Arisa išsyk nutarė, jog nerasiąs geresnio bendro tokio užmojo žygiui, ir, nieko nelaukdami, artimiausią sekmadienį jie leidosi į jūrą.

Auštant išplaukė iš žvejų uosto gerai apsirūpinę ir kupini ryžto. Euklidas pusnuogis, vien susijuosęs strėnjuoste, kurios niekada nenusirišdavo, ir Florentinas Arisa su durtiniu, patamsių skrybėle, lakiniais pusbačiais, poetiškai parišta skepetaite ant kaklo ir su knyga rankoje – laikui nustumti beplaukiant iki salų. Jau patį pirmąjį sekmadienį jis įsitikino, jog Euklidas – tiek įgudęs jūreivis, tiek geras nardytojas ir stebėtinai puikiai išmano jūros paslaptis ir pažįsta visus aliai vieno įlankoje riogsančius griozdus. Jis galėjo išsamiai papasakoti kiekvieno rūdžių suėsto laivo karkaso istoriją, papildydamas ją neįtikėtinomis smulkmenomis, žinojo kiekvieno plūduro amžių, žinojo, kiek grandžių turi grandinė, kuria ispanai užtverdavo įėjimą į įlanką. Būgštaudamas, kad berniūkštis gali įminti kelionės tikslą, Florentinas Arisa apibėrė jį klastingais klausimais ir įsitikino, jog šis nieko nenumano apie nuskendusį galeoną.

Uosto viešbutyje pirmąsyk išgirdęs apie lobius, Florentinas Arisa kur įmanydamas klausinėjo apie galeonus. Sužinojo, kad jūros dugne ant koralų guli ne tik „Šventasis Juozapas“. „Šventasis Juozapas“, *Tierra Firme* laivyno flagmanas, atplaukė tūkstantis septyni šimtai aštuntųjų metų gegužę iš Panamos, iš legendinės Portobelo mugės, kur pasikrovė dalį lobio: tris šimtus skrynių sidabro iš Peru ir Verakruso ir šimtą dešimt skrynių perlų, sužvejotų ir suskaičiuotų Kontadoros saloje. Visą mėnesį jis išstovėjo uoste nuleidęs inkarą, ir tuo metu, kai dieną naktį vyko visuotinė šventė, buvo pakrauta kita dalis lobio, skirto Ispanijos karalystei gelbėti iš skurdo: šimtas šešiolika skrynių smaragdų iš Muso ir Somondoko ir trisdešimt milijonų aukso monetų.

Tierra Firme laivynas, kurį sudarė ne mažiau kaip dvylika įvairaus dydžio laivų, išplaukė lydimas labai gerai ginkluotos prancūzų eskadros, bet ji nesugebėjo jo apsaugoti nuo Čarlzo Veidžerio[10] vadovaujamos anglų eskadros, taikliais pabūklų šūviais pasitikusios ją prie išėjimo iš įlankos ties Sotovento salomis. Tad nuskendo ne vien „Šventasis Juozapas“, nors neišliko nė vieno dokumento, kuriame būtų tiksliai nurodyta, kiek žuvo jūreivių nei kiek jų išsigelbėjo nuo anglų ugnies. Vis dėlto nebuvo abejonių, jog flagmanas vienas pirmųjų nuėjo į dugną su visa įgula ir kapitonu, nepasitraukusiu nuo kapitono tiltelio, ir jog jis vienintelis gabeno vertingiausią krovinį.

Florentinas Arisa išnagrinėjo galeonų kelią to meto jūrų žemėlapiuose ir tarėsi radęs nelaimės vietą. Jie išplaukė iš įlankos pro dvi Boka Čikos tvirtoves ir po keturių valandų kelionės atsidūrė vidiniuose salyno vandenyse, kur galėjo plikomis rankomis gaudyti mieguistus omarus, snūduriuojančius koralų priaugusiame dugne. Nebuvo justi nė menkiausio vėjelio, jūra buvo tokia vaiski ir rami, jog Florentinui Arisai pasidingojo lyg būtų savo paties šešėlis vandenyje. Lagūnos gale, už dviejų valandų kelio nuo didžiosios salos, buvo ta vieta, kur nuskendo galeonas.

Išsirengęs lyg į laidotuves, vos negaudamas galo pragariškai kepinant saulei, Florentinas Arisa liepė Euklidui pabandyti nusileisti į dvidešimties metrų gilumą ir ištraukti ką nors, kas dugne pakliūtų po ranka. Vanduo buvo toks skaidrus, kad jis matė, kaip berniūkštis neria žemyn nelyginant nušutęs ryklys tarp mėlynųjų ryklių, kurie plaukiojo aplink jo neliesdami. Paskiau pamatė, kaip jis dingsta koralų tankynėje, ir tuomet, kai pagalvojo, kad jam tikriausiai trūksta oro, užpakaly išgirdo balsą. Euklidas stovėjo ant dugno iškėlęs rankas, vanduo siekė jam juosmenį. Ieškodami gilesnių vietų, jie nuplaukė šiaurės link, apačioje po vandeniu vibždėjo glitūs moliuskai, baugštūs kalmarai, patamsių rožynai, kol pagaliau Euklidas susivokė, kad jie veltui gaišta laiką.

---

[10] Čarlzas Veidžeris (Sir Charles Wager, 1666–1743) – britų admirolas, pagarsėjęs vadinamuoju „Veidžerio žygiu“, kai 1708 m. gegužės 28 dieną prie Kartachenos (Kolumbija) sunaikino Ispanijos karaliaus laivyną.

– Jeigu man nepasakysi, ko tau reikia, man galva neneša, kaip galėčiau ką nors surasti, – tarė jis.

Tačiau Florentinas Arisa nieko nepasakė. Tuomet Euklidas jam pasiūlė nusirengti ir drauge nusileisti po vandeniu – bent jau pamatytų kitą padangę pasaulio dugne, kitaip sakant, koralų šalį. Tačiau Florentinas Arisa paprastai sakydavo, jog Dievas sukūrė jūrą, kad žmonės grožėtųsi ja pro langą, todėl ir neišmoko plaukti. Po pietų ilgai netrukus dangus apsitraukė, pasidarė vėsu ir drėgna, ir taip greitai sutemo, kad jie gavo tik pagal švyturį atsekti kelią atgal į uostą. Prie pat įlankos žiočių, švytėdamas visais žiburiais, pro šalį praplaukė prancūzų transatlantinis laivas, didelis ir baltas, praplaukė driekdamas iš paskos kunkuliuojantį pėdsaką – žiedinių kopūstų galvas verdančiame sultinyje.

Taip jie prarado tris sekmadienius, ir būtų praradę visus kitus, jeigu Florentinas Arisa nebūtų ryžęsis atskleisti paslaptį Euklidui. Tuomet šis iškart pakeitė paieškų planą, ir jie ėmė plaukioti senoviniu galeonų keliu, per dvidešimt jūrmylių toliau į rytus nuo Florentino Arisos apskaičiuotos vietos. Daugmaž po dviejų mėnesių, vieną lietingą popietę, Euklidas gana ilgai išbuvo po vandeniu ir, srovei nunešus valtį toli į šalį, turėjo kone pusvalandį vytis iš paskos, nes Florentinas Arisa nemokėjo irkluoti kaip reikiant. Pagaliau įlipęs į valtį, Euklidas išsitraukė iš burnos ir, didžiuodamasis galop pasiekta pergale, parodė du moteriškus papuošalus.

Jo pasakojimas taip pakerėjo Florentiną Arisą, jog šis davė žodį išmokti plaukti ir kaip galima giliau nardyti, kad tik galėtų visa tai pamatyti savo akimis. Euklidas papasakojo, kad toje vietoje, vos aštuoniolikos metrų gylyje, tarp koralų vienas šalia kito riogso baisybė nuskendusių senovinių burlaivių ir jų tiek daug aplink, jog neįmanoma akimis aprėpti. Papasakojo, kad visų nuostabiausia, jog visoje įlankoje nėra nė vieno laivo, kuris būtų taip gerai išsilaikęs kaip nuskendę burlaiviai. Papasakojo, kad daugelis karavelių tebestovi su iškeltomis burėmis ir kad visi laivai atrodo taip, lyg būtų nuskendę tuo pačiu laiku ir toje pačioje vietoje, kur buvo tada, kai, saulės apšviesti, šeštadienį, birželio devintą dieną, vienuoliktą valandą, nugrimzdo į dugną. Lakios vaizduotės pagautas, springdamas pasakojo, kad aiškiausiai matomas „Šventasis Juozapas“, jo pavadinimas šviečiąs aukso raidėmis ant paskuigalio, tačiau tas laivas labiau už kitus nukentėjęs nuo anglų artilerijos. Papasakojo, kad laivo viduje matęs aštuonkojį mažų mažiausiai trijų šimtų metų amžiaus, o jo čiuptuvai išlindę pro pabūklų angas bortuose, ir jis taip išaugęs, jog užpildęs visą kajutkompaniją, ir ištraukti jį būtų įmanoma tik išardžius laivą. Papasakojo, kad matęs kapitono visa uniforma lavoną plūduriuojant kapitono tiltelio pakraštyje ir kad negalėjęs nusileisti į triumą, kur sukrautas lobis, nes pritrūkę oro. O štai įrodymai: auskaras su smaragdu ir Švenčiausiosios Mergelės medalikėlis su druskų išėsta grandinėle.

Kaip tik tada Florentinas Arisa pirmą kartą užsiminė Ferminai Dasai laiške, kurį išsiuntė į Fonseką ilgai netrukus prieš jai pargrįžtant. Nuskendusio galeono istorija buvo jai ne naujiena – jau buvo girdėjusi Lorensą Dasą ne kartą pasakojant, kad jis sugaišęs daug laiko ir iššvaistęs nemaža pinigų stengdamasis prikalbinti vokiečių narų bendrovę drauge išžvejoti nuskendusį lobį. Jis būtų neatlyžęs ir toliau bandęs įgyvendinti savo sumanymą, jeigu keli Istorijos akademijos nariai nebūtų jo įtikinę, kad nuskendusio galeono legendą prasimanė kažkuris ilgapirštis vicekaralius, šitaip apiplėšęs Ispanijos karaliaus iždą. Šiaip ar taip, Fermina Dasa žinojo, kad galeonas nugrimzdęs į dviejų šimtų metrų gelmę ir jo negali pasiekti nė vienas žmogus, o ne į dvidešimties metrų gelmę, kaip tvirtino Florentinas Arisa. Vis dėlto ji buvo taip pripratusi prie jo poetinių išmonių, jog galeono istoriją palaikė viena iš pačių išradingiausių. Tačiau, gaudama vis daugiau laiškų, kuriuose buvo dar fantastiškesnių smulkmenų, išdėstytų tokiu pat rimtu tonu kaip ir meilės pažadai, norom nenorom ryžosi prisipažinti Ildebrandai, kad jai baisu: regis, jos sužadėtinis besvaičiodamas bus visiškai išėjęs iš proto.

Tuo tarpu Euklidas jau buvo išnėręs vandenyno paviršiun su tokia gausybe jo pasakos įrodymų, jog pasidarė aišku: gana kvailioti rankiojant tarp koralų išbarstytus auskarus ir žiedus, metas steigti bendrovę, kuri sugebėtų iškelti pusšimtį laivų su neregėtais lobiais triumuose. Ir atsitiko tai, kas anksčiau ar vėliau ir turėjo atsitikti: trokšdamas sėkmingai įvykdyti savo sumanymą, Florentinas Arisa kreipėsi pagalbos į motiną. Jai pakako tik kąstelėti metalą, iš kurio buvo pagamintos brangenybės, ir prieš šviesą pažiūrėti į stikliukus, ir ji iškart suprato, jog kažin kas piktnaudžiauja sūnaus nuoširdumu. Euklidas atsiklaupęs prisiekė, kad jo sąžinė švari, tačiau nebepasirodė žvejų uoste nei kitą sekmadienį, nei kada nors kur nors kitur.

Po tokios nesėkmės Florentinui Arisai nebeliko nieko kita, išskyrus meilę švyturiui, tapusiam vienintele jo priebėga. Pirmą kartą jis ten pateko Euklido valtimi tą vakarą, kai atviroje jūroje juos užklupo audra, ir nuo to laiko paprastai kone kiekvieną popietę užsukdavo ten paplepėti su švyturio sargu apie nenusakomus jūros ir sausumos stebuklus, kurių tam teko patirti. Taip užsimezgė draugystė, pergyvenusi gausybę permainų pasaulyje. Florentinas Arisa išmoko prižiūrėti švyturio žiburį: iš pradžių apsirūpinant malkomis, paskiau ąsočiais aliejaus, kol pagaliau mūsų kraštą pasiekė elektra. Jis išmoko veidrodžiais reikiama linkme nukreipti arba sustiprinti spindulį, o kartais, kai sargas negalėdavo atlikti savo pareigų, jį pavaduodavo iš švyturio aukštumos nakčia stebėdamas jūrą. Jis išmoko pažinti laivus pagal sirenas, pagal žiburius horizonte, suprasti tai, ką jie sako atsiliepdami į švyturio tvyksnius.

Dieną jis prasimanydavo kitokių pramogų, ypačiai sekmadieniais. Vicekaralių kvartale, kur gyveno senamiesčio turtuoliai, moterų paplūdimiai mūrine siena buvo atskirti nuo vyrų: vienas paplūdimys po dešinei nuo švyturio, kitas – po kairei. Švyturio sargas buvo įsitaisęs žiūroną, ir, užsimokėjęs sentavą, pro jį galėjai kiek tinkamas stebėti moterų paplūdimį. Nenumanydamos, kad į jas kas nors žiūri, aukštuomenės panelės demonstruodavo visa, ką turi geriausia, nors maudymosi kostiumėliai su plačiais rauktinukais, kurpaitės ir skrybėlaitės dengdavo daugiau nei kasdieniai drabužiai, kuriais vilkėdamos jos išeidavo į miestą, tad paplūdimyje jos kur kas mažiau traukdavo akį. Motinos stebėdavo jas nuo kranto, išsipleikusios saulėkaitoje, pintiniuose supamuosiuose krėsluose, su tais pačiais standaus muslino skėčiais, su tomis pačiomis suknelėmis, tomis pačiomis plunksnuotomis skrybėlaitėmis, su kuriomis eidavo į bažnyčią, sergėdavo, kad gretimų paplūdimių vyrai nesugundytų dukrelių po vandeniu. Tiesą pasakius, pro žiūroną buvo galima įžiūrėti ne ką daugiau negu einant gatve, vis dėlto sekmadieniais priguždavo aibė žioplių, kurie varžydavosi dėl žiūrono trokšdami pasigardžiuoti beskoniais svetimo sodo vaisiais.

Vienas jų buvo Florentinas Arisa – veikiau iš nuobodulio negu iš malonumo, tačiau anaiptol ne dėl tos pramogos užmezgė tokią artimą draugystę su švyturio sargu. Tiesą pasakius, po to, kai Fermina Dasa jį paniekino, atsitiktinės meilės karštligės apimtas, stengėsi ją nuslopinti kuo nors kitu ir, išskyrus švyturį, niekur kitur nepatyrė tokių palaimos valandų nei rado didesnės paguodos nelaimėje. Tai buvo jo mėgstamiausia vieta. Tokia mėgstama, jog ilgus metus jis bandė įkalbinti motiną, o vėliau dėdę Leoną XII padėti jam nusipirkti švyturį. Tuo metu švyturiai Karibų pakrantėje buvo privati nuosavybė, jų savininkai imdavo mokestį pagal tonažą iš kiekvieno laivo, įplaukiančio į uostą. Florentino Arisos nuomone, tai buvo vienintelis sąžiningas būdas pelnytis iš poezijos, tačiau ir motina, ir dėdė laikėsi kitos nuomonės, o kai pagaliau jis turėjo pakankamai išteklių ir galėjo pats įgyvendinti savo sumanymą, švyturiai perėjo valstybės nuosavybėn.

Vis dėlto nė vienas vaizduotės polėkis nenuėjo veltui. Galeono pasaka, paskui švyturio žavesys palengvino kančias belaukiant Ferminos Dasos, ir tada, kai mažiausiai to tikėjosi, gavo žinią, kad ji grįžta. Ir iš tiesų, ilgokai viešėjęs Rioačoje, Lorensas Dasa nutarė keliauti namo. Buvo ne pats geriausias metų laikas leistis į jūrą, pūtė gruodžio pasatai, ir istorinė škuna, vienintelė išdrįsusi išplaukti į vandenyną, priešinių vėjų nešama, auštant galėjo vėl atsidurti tame pačiame uoste. Taip ir atsitiko.

Fermina Dasa kankinosi kiaurą naktį, vėmė tulžimi, pririšta prie gulto kajutėje, panašioje veikiau į prastą išvietę – buvo ne tik ankšta ir alsu, dusino smarvė ir karštis. Škuną taip sūpavo, jog kartais susidarydavo įspūdis, kad nutrūks diržai, kuriais buvo prisirišusi prie gulto, denyje skardėjo skausmingi riksmai, lyg laivas būtų skendęs, ir dar baisiau darėsi girdint, kaip ant gretimo gulto nelyginant tigras knarkia tėvas. Pirmą kartą per kone trejus metus kiaurą naktį ji nesudėjo bluosto ir nė akimirkos neprisiminė Florentino Arisos, o jis tuo tarpu, priešingai, visą naktį gulėjo hamake negalėdamas užmigti ir skaičiavo amžinatve virtusias minutes, likusias iki jos sugrįžimo. Paryčiais vėjas ūmai nuščiuvo, jūra nurimo, ir Fermina Dasa susivokė, kad nors ir nukankinta jūrligės, vis dėlto kažkiek nusnaudė, nes ją pažadino inkaro grandinių žvangėjimas. Ji nusisegė diržus ir iškišo galvą pro iliuminatorių, tikėdamasi uoste susirinkusioje minioje pamatyti Florentiną Arisą, bet išvydo tik muitinės sandėlius tarp pirmųjų saulės spindulių nuauksintų palmių, ir sutrešusią lentinę Rioačos prieplauką, iš kur škuna išplaukė praėjusį vakarą.

Visa diena praėjo kaip slogiame sapne, tame pačiame name, kur ji viešėjo iki vakar dienos, kalbėjosi su tais pačiais svečiais, su kuriais vakar atsisveikino, vėl šnekėjo apie tą patį, visiškai apdujusi nuo minties, kad dar sykį gyvena jau nugyventą gyvenimo tarpsnį. Viskas atsikartojo taip tiksliai, jog Fermina Dasa drebėjo vien pagalvojusi, kad vėl pasikartos jūros kelionė: tik ją prisiminus, iš siaubo krėtė šiurpas. Ir vis dėlto kitaip grįžti namo buvo tik viena galimybė: dvi savaites kratytis ant mulo skriaudžiais kalnų takais, gresiant dar didesniam pavojui nei pirmąjį kartą, nes naujas pilietinis karas, prasidėjęs Andų Kauko valstijoje, paplito po visas Karibų provincijas. Tad aštuntą valandą vakaro tas pats šurmuliuojantis giminaičių pulkas vėl ją nulydėjo į uostą, ir vėl atsisveikinant liejosi ašaros, ir vėl kajutėse netilpo ryšulių ryšuliai su dovanomis, supirktomis paskutinę akimirką. Laivui plaukiant iš uosto, giminės vyrai pagerbė svečius paleidę į orą šūvių papliūpą, o Lorensas Dasa jiems atsakė nuo denio penkis kartus driokstelėdamas iš revolverio. Ferminos Dasos nerimas veikiai išsisklaidė, nes visą naktį pūtė palankus vėjas ir jūra kvepėjo gėlėmis, tad ji kuo ramiausiai užsnūdo neprisisegusi saugos diržais. Sapnavo, kad vėl susitiko su Florentinu Arisa ir kad jis nusiėmė veidą, kurį ji visada matydavo, nes iš tiesų tai buvo kaukė, tačiau tikras jo veidas buvo visiškai toks pat. Mįslingo sapno sujaudinta, atsikėlė labai anksti ir tėvą rado kajutkompanijoje begeriantį karčią kavą su brendžiu, viena akis žvairavo nuo alkoholio, tačiau jis nėmaž nesikrimto, kad grįžta namo.

Jie įplaukė į uostą. Škuna tyliai sliuogė labirintu tarp burlaivių, nuleidusių inkarus įlankėlėje prie prekyvietės, dvokiančios per kelias lygas nuo kranto, aušo rytas, šlakstomas vaiskios dulksnos, veikiai pratrūkusios baisia liūtimi. Telegrafo agentūros balkone įsirengęs sekyklą, Florentinas Arisa įžiūrėjo škuną, plaukiančią per Dvasių įlanką sukritusiomis nuo liūties burėmis, ir pamatė, kaip ji nuleidžia inkarą prie prekyvietės prieplaukos. Prieš tai jis laukė ištisą parą iki vienuoliktos valandos ryto, kol atsitiktinai iš telegramos sužinojo, kad škuna vėluoja dėl priešinių vėjų, o ketvirtą valandą ryto vėl stojo sargybon. Laukė nenutraukdamas akių nuo valčių, keliančių į krantą kelis keleivius, kurie, nepaisydami audros, panoro kaip galima greičiau atsidurti krante. Diduma jų turėjo pusiaukelėje išlipti iš dumble įstrigusios valties ir per purvynę kastis iki prieplaukos. Bergždžiai laukęs pragiedrulio, aštuntą valandą juodaodis nešikas, stovėdamas ligi juosmens vandenyje, nuo denio paėmė ją ant rankų ir nunešė į krantą, bet ją taip permerkė lietus, kad Florentinas Arisa jos nepažino.

Ji pati suvokė, kaip subrendo per tą kelionę, tik tada, kai įėjo į užrakintus namus ir tuojau pat griebėsi didvyriško žygio, pasiryžusi juos paversti gyvenamais drauge su Gala Plasidija, juodaode tarnaite, kuri iškart atskubėjo iš buvusio vergų kvartalo, vos gavusi žinią, kad grįžo šeimininkai. Fermina Dasa buvo jau nebe vienturtė dukrelė, tėvo išpaikinta ir podraug engiama, bet ponia ir valdovė tos karalystės, kurią vien tik nepalaužiamos meilės galia buvo įmanoma apvalyti nuo dulkių ir voratinklių. Ji neišsigando, įkvėpta tokio pakilaus jausmo, kad būtų galėjusi kalnus nuversti. Tą patį vakarą, virtuvėje prie didelio stalo jiems begeriant karštą šokoladą ir valgant varškinius pyragaičius, iškilmingai, lyg atlikdamas šventas apeigas, tėvas perdavė jai visus įgaliojimus ir pripažino namų šeimininke.

– Štai tavo gyvenimo raktai, – tarė jai.

Ir ji, septyniolikos metų mergina, paėmė juos tvirta ranka, įsitikinusi, jog kiekvienas sprindis laimėtos laisvės priklauso meilei. Rytojaus dieną, per naktį iškankinta slogių sapnų, pirmą kartą pajuto gėlą, kai, atidariusi balkono langą, vėl pamatė parkelyje liūdnai dulkiant lietutį, begalvio didvyrio statulą, marmurinį suoliuką, ant kurio paprastai sėdėdavo Florentinas Arisa su poezijos knygele rankose. Ir jau galvojo apie jį ne kaip apie jaunikį, kuriam nelemta jos vesti, bet kaip apie žmogų, neabejotinai būsiantį jos vyru, kuriam ji priklauso visa širdimi. Ir tuomet pajuto, kaip slegia laikas, veltui iššvaistytas nuo tos akimirkos, kai ji išvyko kelionėn, ir suprato, kiek pastangų jai kainavo išlikti gyvai, kiek meilės jai reikės, kad ji galėtų mylėti savo vyrą taip, kaip liepia Dievas. Nustebo pamačiusi, kad jo nėra parkelyje, kur jis taip dažnai ateidavo netgi lietui lyjant, nustebo, kad iš jo negavo jokios žinios nei ženklo, kad širdies nesuspaudė jokia nuojauta, ir staiga ją pervėrė mintis, jog jis, ko gero, miręs. Tačiau tuojau pat nuvijo negerą mintį prisiminusi, jog, paskutinėmis dienomis prieš pat jai sugrįžtant karštligiškai siuntinėdami vienas kitam telegramas, jiedu pamiršo susitarti, kaip susisieksią, jai parvykus iš kelionės.

Tiesą pasakius, Florentinas Arisa visą laiką buvo įsitikinęs, kad ji dar negrįžo, kol Rioačos telegrafistas pranešė, jog ji išplaukė penktadienį ta pačia škuna, dėl priešinių vėjų anądien nepasiekusia uosto. Žodžiu, visą savaitgalį jis sekė, ar namuose nepasirodys kokie gyvybės požymiai, ir pirmadienį temstant pastebėjo languose šmėkščiojant klystžvakę, po devintos valandos užgesusią miegamajame su balkonu. Miegas jo neėmė, kankino nerimas, pykino kaip ir pirmosiomis meilės naktimis. Transita Arisa atsikėlė su pirmaisiais gaidžiais susirūpinusi, jog sūnaus nėra namie – apie vidurnaktį jis išėjo į vidinį kiemą ir negrįžo ligi pat paryčių. O jis tuo tarpu klaidžiojo molu, vėjui deklamuodamas meilės eilėraščius ir iš džiaugsmo verkdamas iki pat ankstyvo ryto. Aštuntą valandą jis jau sėdėjo po Parapijos kavinės skliautais, apdujęs nuo nemigo nakties, ir svarstė, kaip galėtų pasveikinti Ferminą Dasą grįžus namo, ir staiga jam širdis nutrūko, lyg žemė būtų prasivėrusi po kojomis.

Tai buvo ji. Lydima Galos Plasidijos, nešinos pirkinių pintinėmis, ėjo per Katedros aikštę, pirmąsyk vilkėdama nebe mokykline apranga. Atrodė gerokai ūgtelėjusi per visą tą laiką, aptakesnių formų, stamantraus kūno – tokio tyro grožio, kokio gali būti nebent savimi pasitikinti suaugusi moteris. Kasa ataugo, tačiau dabar nebedryksojo ant nugaros, bet gulėjo permesta per kairį petį, ir, įvykus tai paprastai permainai, nebeliko nė žymės buvusios vaikiškos išvaizdos. Florentinas Arisa liko besėdįs kaip prikaltas, kol apsireiškusi mergelė perėjo per aikštę nepakeldama akių nuo žemės. Ir ta pati galia, ką tik jį sukausčiusi vietoje, dabar pastūmėjo bėgti jai iš paskos, kai ji pasuko už katedros kampo ir dingo erzeliuojančiame prekeivių kvartalo labirinte.

Jis sekė įkandin, laikydamasis nepastebimai ir grožėdamasis iš esmės pasikeitusiu kasdieniu jos elgesiu, grakštumu, ankstyvu brandumu – būtybe, kurią mylėjo labiausiai pasaulyje ir pirmą kartą matė laisvą ir nevaržomą. Jį nustebino tai, kad mergina taip lengvai skinasi kelią per minią. Tuo tarpu, kai Gala Plasidija grumdėsi su visais, tolydžio užkliūdama savo krepšiais ir kartais leisdamasi ristele, kad neatsiliktų, Fermina Dasa plaukte plaukė per gatvės kamšatį, lyg nukilusi į jai vienai skirtą erdvę ir laiką, su niekuo nesusidurdama – taip šikšnosparnis skrenda tamsoje nieko nekliudydamas. Ne kartą ji ėjo apsipirkti su teta Eskolastika, tačiau paprastai kokių nors smulkmenų, nes tėvas rūpindavosi viskuo, kas reikalinga namuose, – ir baldais, ir maistu, ir netgi moteriškais drabužiais. Tad pirmasis žygis jai atrodė kaip kerintis nuotykis, išsvajotas ir lauktas nuo mažų dienų.

Ji nekreipė dėmesio į įkyrius žiniuonis, peršančius amžinosios meilės gėrimą, nei į gyva malda išmaldos meldžiančius elgetas, tysančius tarpuvartėse su pūliuojančiomis opomis, nei į apsimetėlį indėną, bandantį jai parduoti dresuotą kaimaną. Ji išsirengė į ilgą žygį, nieko iš anksto neapgalvojusi, ketindama kruopščiai viską apžiūrėti, užtrukti kiek širdis geidžia, kad galėtų sočiai pasigrožėti akį traukiančiais daiktais. Užsukdavo į kiekvieną tarpuvartę, kur būdavo kuo nors prekiaujama, ir visur surasdavo ką nors, kas dar labiau sustiprindavo jos norą gyventi. Prie skrynių su audiniais ji gardžiavosi kvapiojo auksabarzdžio šaknų aromatu, apsisiautė margintais šilkais ir nusijuokė išvydusi save juokiantis, kai, persirengusi madridietės apdaru, su šukomis plaukuose ir gėlėta vėduokle rankoje atsistojo prieš didelį veidrodį *Auksinės vielos* krautuvėlėje. Užjūrio prekių parduotuvėje, prisiminusi kadaise vaikystėje praleistas dienas Sjenagos San Chuane, kur šiaurės rytų vėjai atnešdavo žuvų kvapą, paprašė atidaryti marinuotų silkių statinaitę. Kitur ji paragavo Alikantės kraujinės dešros, atsiduodančios saldymedžiu, ir nusipirko dvi šeštadienio pusryčiams, ir dar kelias menkes ir butelį serbentų antpilo. Prieskonių krautuvėje – tiesiog trokšdama pasigardžiuoti kvapais – sutrynė delne keletą šalavijų ir raudonėlio lapelių ir nusipirko saują gvazdikėlių, saują žvaigždėtųjų anyžių ir dar – imbierų ir kadagių uogų ir išėjo pilnomis akimis ašarų juokdamasi ir čiaudėdama nuo aitrių Kajenos pipirų išgarų. Prancūzų vaistinėje jai beperkant Reuterio tualetinį muilą ir balzamedžio vandenį, pardavėjas patepė jai už ausies madingiausiais paryžietiškais kvepalais ir padovanojo tabletę, panaikinančią tabako tvaiką.

Ji vaidino perkanti, kas be ko, tačiau tai, ko jai iš tikrųjų reikėjo, pirko nesvyruodama, taip pasikliaudama savimi, jog nekilo abejonių, kad ji apsiperka nebe pirmą kartą, nes ji suvokė, kad perka ne tik sau, bet ir jam: dvylika jardų drobės jųdviejų staltiesėms, perkelio jungtuvių paklodėms, idant paryčiais jos kvepėtų jųdviejų kūnais – tuo, kuo jiems bus maloniausia mėgautis namuose, kur viešpatauja meilė. Ji prašė nuokainio, derėjosi išmaniai ir oriai, kol pagaliau gavo geriausia kaina ir užsimokėjo auksinėmis monetomis, kurias krautuvininkai tikrino tik norėdami pasiklausyti, kaip jos skamba krisdamos ant marmurinio prekystalio.

Florentinas Arisa sekė ją susižavėjęs, sėlino įkandin užgniaužęs kvapą, kelis kartus užkliuvo už tarnaitės krepšių, ir toji atsakė šypsena į jo atsiprašymus, o retkarčiais Fermina Dasa praeidavo taip arti, kad jis pajusdavo padvelkiant jos kvapą, tačiau jinai jo nepastebėjo, ir ne todėl, jog negalėjo, – stačiai ji vaikščiojo tokia didinga eisena. Ji atrodė tokia graži, tokia gundanti, tokia nepanaši į kitus žmones, jog negalėjo suprasti, kodėl kitiems – priešingai nei jam – nesvaigsta galva nuo jos kulniukų kastanječių kaukšėjimo jai einant akmenimis grįsta gatve, kodėl kitiems širdis neiššoka iš krūtinės šnarant dūsaujant jos volanams, kodėl niekas nesikrausto iš proto nuo jos plaukų glamonės, mostų skrydžio, juoko aukso. Jis nepraleido pro akis nė vieno jos judesio, nė vieno būdo bruožo, tačiau neišdrįso prisiartinti baimindamasis, jog tuomet išsisklaidys kerai. Vis dėlto, jai pakliuvus į maišatį prie Raštijos vartų, jis suprato, kad gali praleisti ilgus metus lauktą progą.

Fermina Dasa kaip ir jos mokslo draugės laikėsi iš laidos į laidą perduodamos nuomonės, jog Raštijos vartai – pražūties vieta, kur nevalia rodytis doroms panelėms. Tai buvo skliautinė galerija priešais nedidelę aikštę, kurioje rikiuodavosi nuomojamos karietos ir asilų traukiami vežimai ir kaip niekur kitur virte virė triukšminga ir judri gatvės prekyba. Ta vieta šitaip vadinosi dar nuo kolonijinių laikų, nes ten anuomet tyliai sėdėdavo raštininkai gelumbinėmis liemenėmis ir prisegamomis rankovėmis, pagal užsakymą už skatikus rašantys kas pakliūva: skundus, prašymus, teisinius dokumentus, sveikinimus, užuojautas, meilės laiškus bet kurio amžiaus įsimylėjėliams. Savaime suprantama, ne raštininkai kalti, kad tai triukšmingai vietai prigijo bloga šlovė, – kalti buvo prekijai, kurie ne per seniausiai pradėjo iš po prekystalio prekiauti abejotinomis prekėmis, laivais kontrabanda atplukdomomis iš Europos, pradedant nešvankiais atvirukais ir gašlinamaisiais tepalais ir baigiant garsiaisiais Katalonijos prezervatyvais su iguanų keteromis, judančiomis prireikus, arba su žiedeliu pačiame gale, prasiskleidžiančiu vartotojui panorėjus. Fermina Dasa, nelabai išmananti, kas dedasi toje gatvėje, pasuko prie vartų nežiūrėdama, kur eina, tiesiog ieškodama paunksnės, kaip paprastai vienuoliktą valandą ryto negailestingai kepinant saulei.

Ji pakliuvo į tvankią sumaištį, kur erzeliavo batų valytojai, paukštininkai, bukinistai, žiniuonys ir saldumynų pardavėjos, kurios, perrėkdamos šurmulį, visa gerkle piršo ananasų pirštelių jaunoms mergelėms, kokoso pieno suflė tiems, kam ne visi namie, gardžių karamelių panelei Anelei. Abejinga žmonių lalesiui, ji kaip užkerėta sužiuro į raštinės reikmenų pardavėją, rodantį stebuklingus rašalus: kraujo atspalvio raudoną rašalą, liūdnos nuotaikos rašalą užuojautos laiškams, fosforescuojantį, kad galėtum skaityti tamsoje, nematomą, kuris išryškėja tik pašvietus žiburiu. Iš pradžių ji ketino nusipirkti visų rūšių ir pažaisti su Florentinu Arisa, kad jis išsigąstų jos išmonės, tačiau, pabandžiusi vienokių ir kitokių, pasirinko tik buteliuką auksinio rašalo. Paskiau nuėjo prie saldumynų pardavėjų, sėdinčių prie didelių stiklinių indų, ir nusipirko po šešis kiekvienos rūšies gardėsius, pro stiklą rodydama į kiekvieną pirštu, nes per riksmus nieko nebuvo girdėti: šešis „angelo plaukelius“, šešias plyteles sezamo, šešis manijokų suktinukus, šešis cukrinius velniukus, šešis orinius pyragaičius, šešis karalienės kąsnelius, šešis tokius, šešis anokius, visų po šešis, ir nenusakomai grakščiai sudėjo visus į tarnaitės pintines, nekreipdama dėmesio į juodus debesis musių, zvimbiančių virš saldėsių, nekreipdama dėmesio į triukšmą, nekreipdama dėmesio į gaižų, pragariškame karštyje tvyrantį prakaito tvaiką. Iš užburto sapno ją pažadino laiminga negrė, apsirišusi galvą marga skepetaite, apvalaina ir žavi, pasiūlydama jai trikampį gabaliuką ananaso, pasmeigtą ant mėsininko peilio. Fermina Dasa paėmė ananasą, įsikišo į burną, paskanavo ir, kai vis dar skanaudama žiūrėjo į minią, staiga sukrėsta apmirė vietoje. Užpakaly, taip arti prie ausies, kad tokioje erzelynėje tik ji viena galėjo išgirsti, pasigirdo balsas:

– Čia nedera būti vainikuotajai deivei.

Ji atsigręžė ir per du sprindžius nuo savo akių išvydo skaidrias kaip ledas akis, išblyškusį veidą, iš baimės suakmenėjusias lūpas, tokias pat, kokias matė pirmąsyk minioje po Bernelių mišių, kai jis atsidūrė taip arti jos, tik skirtingai nei aną kartą sukrėsta pasijuto puolanti ne į meilės, bet į begalinio nusivylimo bedugnę. Tą akimirką jai atsivėrė akys, ir ji suprato, kaip didžiai klydo ir save apgaudinėjo, ir pasibaisėjusi pagalvojo, kaip galėjo taip ilgai ir taip kankindamasi puoselėti širdyje tokią chimerą. Jai dingtelėjo į galvą: „Dieve mano, koks vargeta!“ Florentinas Arisa nusišypsojęs buvo kažką besakąs, buvo besekąs jai įkandin, bet ji vienu vieninteliu rankos mostu išbraukė jį iš savo gyvenimo.

– Ne, nereikia, – tarė. – Pamiršk.

Tą pačią dieną, tėvui nuėjus nusnausti pokaičio, ji išsiuntė Galą Plasidiją pas Florentiną Arisą, įsakiusi jam perduoti dviejų eilučių laišką: *Šiandien, jus išvydusi, suvokiau, jog visa mūsų istorija – tuščia svajonė.* Tarnaitė taipgi nunešė visas jo telegramas, jo eilėraščius, sudžiovintas kamelijas ir paprašė grąžinti jos siųstus laiškus ir dovanas: tetos Eskolastikos mišiolą, savo herbariumo sudžiovintus ir ištrupėjusius lapus, kvadratinį centimetrą šventojo Petro Klavero abito, šventųjų medalikėlius, jos, penkiolikmetės, kasą, perrištą mokykliniu šilkiniu kaspinu. Artimiausiomis dienomis, eidamas iš proto, jis parašė jai gausybę nevilties laiškų ir meldė tarnaitę juos nunešti Ferminai Dasai, bet ši laikėsi griežtų nurodymų, išskyrus grąžinamas dovanas, nieko daugiau neimti. Ji taip atkakliai jų reikalavo, jog Florentinas Arisa atidavė viską, išskyrus kasą, kurią žadėjo grąžinti tik tuo atveju, jeigu Fermina Dasa sutiksianti bent vieną mirksnį pasikalbėti su juo akis į akį. Ir nieko nelaimėjo. Baimindamasi, kad sūnus nežengtų lemtingo žingsnio, Transita Arisa nugalėjo savo puikybę ir paprašė, kad Fermina Dasa malonėtų jai suteikti penkias minutes pokalbiui, ir Fermina Dasa susitiko su ja prie savo namų slenksčio, tačiau nepasiūlė atsisėsti ir nepakvietė į vidų, neparodė nė menkiausios silpnybės. Po dviejų dienų, ilgai ginčijęsis su motina, Florentinas Arisa nukabino nuo miegamojo sienos apdulkėjusią stiklinę kolbą, kurioje nelyginant šventą relikviją laikė kasą, ir Transita Arisa pati ją grąžino įdėjusi į aukso gijomis išsiuvinėtą aksominį dėklą. Florentinui Arisai nebepasitaikė proga susitikti arba pasikalbėti su Fermina Dasa akis į akį, nors per ilgus gyvenimo metus daugybę kartų jiedu susidurdavo tuose pačiuose sambūriuose, kol pagaliau, praslinkus penkiasdešimt vieneriems metams devyniems mėnesiams ir keturioms dienoms, pirmąją jos našlystės naktį jis jai pakartojo amžinos meilės ir ištikimybės priesaiką.

Dvidešimt aštuonerių metų daktaras Juvenalis Urbinas buvo vienas geidžiamiausių jaunikių. Jis grįžo iš ilgos kelionės į Paryžių, kur baigė bendrosios medicinos ir chirurgijos aukštojo mokslo studijas, ir nuo tos akimirkos, kai išlipo iš laivo, stulbino visus savo išmone, įrodydamas, jog nepraleido veltui nė vienos minutės. Parvyko dar didesnis puošeiva, nei buvo anksčiau, dar labiau pasitikintis savimi, ir nė vienas jo amžininkas neprilygo jam nei griežtumu, nei išmintimi, ir niekas nemokėjo taip gerai šokti naujausių šokių nei improvizuoti fortepijonu. Susiviliojusios jo žavesiu ir paveldėtu turtu, kurio pastovumu niekas neabejojo, jo luomo merginos žaisdamos slapčia traukdavo burtus, kad galėtų su juo pabūti prie keturių akių, o jis irgi žaismingai nesišalindavo jų draugijos, tačiau sugebėjo neperžengti tam tikrų ribų ir išlikti nepriklausomas ir gundantis, kol vieną gražią dieną nepajėgė atsispirti plebėjiškiems Ferminos Dasos kerams.

Jis mėgdavo kartoti, jog ta meilė buvusi klinikinės klaidos vaisius. Jis pats netikėjo, kad galėjo įvykti toks dalykas, juo labiau tokiu gyvenimo laikotarpiu, kai visas savo jėgas ir jausmus aukojo gimtajam miestui, apie kurį be paliovos ir per daug nesusimąstydamas kalbėjo, kad kito tokio nėra pasaulyje. Vėlyvą rudenį Paryžiuje vaikščiodamas už parankės su atsitiktine drauge, nė neįsivaizdavo didesnės laimės negu ta, kai auksinėmis popietėmis aitriai kvepia gorėse keptais kaštonais, kai ilgesingai dejuoja akordeonai ir nepasotinami įsimylėjėliai be perstojo bučiuojasi atvirose terasose, ir vis dėlto pridėjęs ranką prie širdies būtų pasakęs, jog nieku gyvu viso to neišmainytų į vieną vienintelę balandžio akimirką gimtuosiuose Karibuose. Tuomet jis buvo dar per daug jaunas ir nesuvokė, kad širdies atmintis užglaisto blogus prisiminimus ir sutaurina gerus ir kad tiktai tos gudrybės dėka sugebame taikytis su praeitimi. Tačiau nuo laivo denio išvydęs baltutėlę kolonijinių laikų kvartalo keterą, ant stogų tupinčius maitvanagius ir balkonuose išdžiaustytus skalbinius, suprato, kaip lengvai pakliuvo į maloningus ilgesio žabangus.

Laivas plaukė į įlanką, skindamasis kelią per plūduriuojantį prigėrusių gyvulių greimą, ir diduma keleivių nėrė į kajutes, gelbėdamiesi nuo smarvės. Jaunasis gydytojas su jaunatviška barzdele *à la Pasteur*, ryškiu, balsvu sklastymu perskirtais plaukais, vilkintis dailia alpakos eilute, liemene ir lietpalčiu, nusileido trapu pakankamai gerai valdydamasis, kad niekas nepastebėtų, jog jam gniaužia gerklę – anaiptol ne iš liūdesio, bet iš siaubo. Pustuštėje prieplaukoje, saugomoje basų kareivių be uniformų, jo laukė seserys ir motina kartu su artimiausiais draugais. Nepaisant aukštuomenės žmonių išvaizdos, jie pasirodė jam blankūs ir be perspektyvos. Jie kalbėjo apie krizę ir pilietinį karą kaip apie kažką tolima ir svetima, tačiau sunku buvo tikėti jų žodžiais, nes jų balsai nejučia virpėjo, o žvilgsniai tolydžio krypo į šalį. Labiausiai jį sugraudino motina, palyginti dar jauna moteris, anksčiau tokia elegantiška ir linkusi dalyvauti visuomenės sambūriuose, o dabar buvo toks įspūdis, kad ji vysta, nyksta apsidangsčiusi kamparu dvelkiančiais našlės šydais. Matyt, ji pajuto sūnaus sutrikimą, nes netikėtai, lyg gindamasi, paklausė, kodėl jo oda blyški kaip parafinas.

– Nuo gyvenimo niekur nepabėgsi, – tarė jis. – Paryžiuje žmonės žaliuoja.

Ilgai netrukus, uždaroje karietoje šalia jos dusdamas nuo karščio, pajuto, kad nebeišgali tverti rūsčios, pro langelį užvirstančios tikrovės. Jūra atrodė peleninė, senoviniai markizų rūmai lūžo nuo apnikusių elgetų ir, tvyrant kvaitulingam lavonų tvaikui, kylančiam iš atvirų nutekamųjų griovių, buvo neįmanoma užuosti kaitraus jazminų kvapo. Viskas atrodė menka palyginti su tuo, kas buvo tada, kai jis vyko į užjūrius, skurdu ir nyku, o prišnerkštose gatvėse knibždėjo tokia galybė išbadėjusių žiurkių, jog arkliai pasibaidę blaškėsi į šalis. Važiuodamas visu ilgu keliu nuo uosto iki namų, pačiame Vicekaralių kvartalo vidury nepamatė nieko, kas pateisintų jo ilgesį. Nusiminęs jis nusisuko nuo motinos, kad ji nepastebėtų, jog jis tyliai verkia.

Senoviniai markizo de Kasalduero rūmai, istorinė Urbinų de la Kaljų giminės gūžta, buvo ne iš tų, kurie didingai dunkso vidury griuvėsių. Daktaras Juvenalis Urbinas išsyk tai suprato, ir jam širdis apsipylė kraujais, kai tik įžengęs į tamsų vestibiulį vidiniame sodelyje išvydo dulkių nugultą fontaną ir žiedų nebekraunančius sulaukėjusius brūzgynus, kuriuose šmaižiojo iguanos, ir pastebėjo, kad plačiuose marmuriniuose laiptuose su variniais turėklais, vedančiuose į pagrindinį aukštą, trūksta daug pakopų, o visos kitos – aptrupėjusios. Jo tėvas, veikiau savo pašaukimui atsidavęs nei pagarsėjęs gydytojas, mirė siaučiant cholerai, prieš šešerius metus nusinešusiai daugybę gyvybių, o drauge su juo užgeso ir namų dvasia. Donja Blanka, jo motina, prislėgta gedulo, kuris jai buvo skirtas iki gyvos galvos, vietoj velionio vyro mėgstamų poezijos vakaronių ir kamerinės muzikos koncertų pradėjo gedulingas novenas. Abi jo seserys, nepaisant įgimto žavesio ir polinkio į linksmybes, buvo pasmerktos susmirsti vienuolyne.

Pirmąją naktį tamsos ir tylos įbaugintas daktaras Juvenalis Urbinas nesudėjo akių nė bluosto ir sukalbėjo tris Švč. Mergelės Marijos rožinius ir visus poterius, kokius tik mokėjo, kad apsisaugotų nuo visų nakčia tykojančių bėdų ir negandų, o tuo tarpu į miegamąjį pro praviras duris įsmukęs baubutis ūbavo kas valandą, tiksliai kaip laikrodis, nepraleisdamas nė vienos valandos. Jis kankinosi kaimynystėje iš Švenčiausiosios Ganytojos beprotnamio tolydžio skardint širdį veriančiam pamišusių moterų klyksmui, iš molinio ąsočio praustuvėn negailestingai tyškant lašams, kurių aidas skambėjo visuose namuose, miegamajame pasiklydusiam baubučiui klypuojant grindimis, be to, smaugė įgimta tamsos baimė ir vaidenosi velionis tėvas, klaidžiojantis po miegančius rūmus. Kai baubutis drauge su kaimynų gaidžiais sugiedojo penktą valandą ryto, daktaras Juvenalis Urbinas visu kūnu ir širdimi atsidavė Viešpaties Apvaizdai, nes nebeturėjo jėgų nei noro dar vieną dieną praleisti griuvėsiais virtusioje tėvynėje. Vis dėlto pirmųjų įspūdžių kartėlį galų gale sušvelnino artimųjų meilė, sekmadieninės iškylos į užmiestį ir savanaudiškos to paties luomo merginų liaupsės. Ilgainiui jis vėl priprato prie spalio tvankos ir karščių, prie nemalonių kvapų, prie nebrandžių savo draugų pažiūrų, pagyvensim – pamatysim, daktare, neimkit į galvą, kol pagaliau pasidavė neįveikiamiems įpročių kerams. Labai greitai ir lengvai rado pateisinimą savo prisitaikėliškumui. Čia jo kraštas, sakė jis sau, liūdnas ir slogus kraštas, Dievo jam dovanotas, ir jis privalo vykdyti Dievo valią.

Pirmiausia jis perėmė tėvo kabinetą ir praktiką. Paliko tvirtus ir griežtus angliškus baldus, kurių mediena braškėjo nuo rytmetinės vėsos, tačiau nutrėmė į palėpę vicekaralystės laikų mokslinius traktatus ir romantiškus medicinos rašinius ir ant įstiklintų spintų lentynų išrikiavo naujosios prancūzų mokyklos darbų tomus. Nukabino nuo sienos išblukusias chromolitografijas, išskyrus vieną, kurioje pavaizduotas gydytojas, plėšiantis iš giltinės nagų nuogą ligonę, ir gotiškomis raidėmis surašytą Hipokrato priesaiką, o vietoj jų šalia vienintelio tėvo diplomo iškabino gausybę įvairių savo diplomų su pačiais geriausiais įvertinimais, gautų skirtingose Europos mokyklose.

Jis bandė dirbti pagal naujoviškus metodus ir Gailestingumo ligoninėje, bet paaiškėjo, jog tai ne taip jau paprasta, kaip atrodė jaunatviško įkarščio pagautam jo protui, nes senovinio raugo prisigėrusi gydykla atkakliai laikėsi įsikibusi senių seniausiai atgyvenusių prietarų, pavyzdžiui, buvo reikalaujama statyti lovų kojas į dubenis su vandeniu, kad jomis nesiropštų ligos, arba operacinėn ateiti su smokingu ir zomšinėmis pirštinėmis, nes elegantiškumas esąs svarbiausia aseptikos sąlyga. Ten nepakęsta, kad jaunas, ką tik pasirodęs gydytojas ragautų ligonio šlapimą, tikrindamas, ar jame esama cukraus, remtųsi Šarko ir Truso[11], lyg būtų su jais gulęs ir kėlęs, per paskaitas tvirtintų, jog vakcinos kelia pavojų gyvybei, ir, priešingai, įtartinai pasitikėtų naujausiu išradimu – žvakutėmis. Jis visur susidurdavo su kliūtimis: naujų vėjų ištroškusi jo dvasia, maniakiškas pilietinės atsakomybės jausmas, palyginti lėta humoro pajauta nemirtingų šaipokų žemėje, visa tai, kas iš tikrųjų sudarė jo vertingiausias dorybes, žadino jo vyresniųjų kolegų pavydą ir slaptas jaunimo patyčias.

Jis negalėjo nusikratyti minties, jog mieste labai pavojinga sanitarijos būklė. Kreipėsi į pačias aukščiausias instancijas prašydamas užversti ispanų nutekamuosius griovius, pačias tikriausias žiurkių veisyklas, o vietoj jų įrengti požeminę kanalizaciją, idant visos atmatos nutekėtų ne į įlankėlę, kurios pakrantėje išsidėsčiusi prekyvietė, kaip tai buvo nuo senų laikų, o kur nors toliau nuo miesto. Kolonijiniais laikais statytuose namuose buvo tualetai ir atmatų duobės, tačiau du trečdaliai miesto gyventojų, glaudęsi barakuose prie pelkių, lengvinosi po atviru dangumi. Išmatos džiūdavo saulėje, virsdavo dulkėmis, ir visi mėgaudamiesi traukdavo jas į plaučius, pučiant gaiviems palaimingiems gruodžio vėjams. Daktaras Juvenalis Urbinas bandė įtikinti Miesto tarybą rengti privalomą vargšų apmokymą, kad išmoktų statytis tupyklas. Jis bergždžiai kovojo, kad miestiečiai neverstų šiukšlių į mangrovę, nuo seniausių laikų pavirtusią sudvisusia pelke, ir bent jau dukart per savaitę jas surinktų ir sudegintų toliau nuo gyvenamųjų namų.

---

[11] Jean Martin Charcot (1825–1893), Armand Trousseau (1801–1867) – prancūzų gydytojai, padarę didelį indėlį medicinos tyrimų srityje.

Jis suvokė, kokią mirtiną grėsmę kelia geriamas vanduo. Jau pati mintis įrengti vandentiekį jam atrodė pasakiška, nes tie, kurie galėjo ją įgyvendinti, turėjo požemines saugyklas, kuriose ilgus metus po storu žaliaukių greimu slūgsodavo sutekėjęs lietaus vanduo. Greta pačių vertingiausių baldų stovėdavo pjaustytinio medžio ąsotinės su žvirgždo filtrais, pro kuriuos dieną naktį į ąsočius lašėdavo vanduo. Kad niekam nekiltų noras gerti iš aliumininio kaušo, kuriuo semiamas vanduo, jo kraštai būdavo dantyti kaip juokų karaliaus vainikas. Išdegto molio ąsočio tamsoje vanduo išlikdavo skaidrus ir vėsus ir atsiduodavo mišku. Vis dėlto daktaras Juvenalis Urbinas išvengdavo tų apgaulingo tyrumo žabangų, žinodamas, jog, nepaisant visų atsargumo priemonių, pačiame ąsočio dugne knibždėte knibžda lervų. Vaikystės dienomis jis praleisdavo ilgas valandas, pilnas kone mistinio nusistebėjimo, smaksodamas į tas kirmėlaites, kaip ir daugelis to meto žmonių įsitikinęs, jog tie gyviai – tai dvasios, antgamtinės būtybės, kurios, tvylodamos stovinčių vandenų drumzlėse, stengiasi sugundyti nekaltas mergeles ir dėl meilės pasiryžusios siaubingam kerštui. Vaikas būdamas, jis matė, kaip jos suniokojo Lasaros Kondės namą, Lasaros Kondės, mokytojos, išdrįsusios paniekinti tas dvasias, – matė gatvėje krūvas stiklo šukių ir kalną akmenų, kuriais žmonės tris dienas ir tris naktis malė jai langus. Daug laiko praėjo, kol jis pagaliau suprato, jog tos kirmėlaitės – tai iš tikrųjų uodų lervos, o supratęs niekada to nepamiršo, nes tuomet suvokė, kad pro mūsų vaikiškus žvirgždo filtrus drauge su jomis gali prasismelkti ir gausybė kitokių piktų dvasių.

Labai ilgai – ir labai didžiuojantis – buvo sakoma, jog požeminių saugyklų vanduo sukelia mašnelės išvaržą, ligą, kuria tieka miesto vyrų sirgo nė kiek nesigėdydami ir netgi savaip patriotiškai puikaudami. Lankydamas pradinę mokyklą, Juvenalis Urbinas nesivaldydavo nekrūptelėjęs iš siaubo, kai pamatydavo tuos luošius: tvankiomis popietėmis jie sėdėdavo prie savo durų, vėduodami dideliausią mašną, tarytum tarpukojy užsnūdusį vaikelį. Sklido gandai, jog, siaučiant audrai naktį, išvarža šnypščianti nelyginant grasus paukštis, o netoliese deginant maitvanagio plunksną, susisukanti ir nepakenčiamai skaudanti, tačiau niekas dėl to nesiskųsdavo, nes visi puikuodavo didele ir išpuoselėta išvarža kaip vyriškumo įrodymu. Grįžęs iš Europos, daktaras Juvenalis Urbinas jau puikiausiai žinojo, kad galėtų moksliškai išaiškinti visus tuos prietarus, tačiau jie buvo taip įsišaknijęę, jog daugelis vyrų priešinosi mineraliniam vandens sodrinimui saugyklose baimindamiesi, kad tuomet jis neteks tos gerosios savybės, skatinančios atsirasti garbaus dydžio išvaržai.

Be vandens užterštumo, daktaras Juvenalis Urbinas taipgi rūpinosi miesto sanitarijos būkle, o ypačiai prekyvietės, užimančios didelį plotą atvirame lauke prie Dvasių įlankos, kur nuleisdavo inkarus burlaiviai, atplaukę iš Antilų salų. Vienas žymus to meto keliauninkas ją aprašė kaip vieną margiausių visame pasaulyje. Kas be ko, prekyvietė stulbino prekių įvairove, dideliu pasirinkimu ir šurmuliu, tačiau, ko gero, kėlė nepalyginti didesnį susirūpinimą nei kuri kita miesto vieta. Tiesą pasakius, prekyba vyko sąšlavyne: vėjas gindavo jūros vandenis atgal į įlanką, ir drauge su jais parplaukdavo atgal miesto atmatos, nutekamaisiais grioviais nuleistos į jūrą. Ten pat mėtydavosi gretimos skerdyklos atliekos: gyvulių maitos, nukirstos galvos ir pūvantys dūbliai plūduriuodavo kraujo klanuose šviečiant ir saulei, ir mėnesienai. Maitvanagiai be perstojo grumdavosi dėl jų su šunimis ir žiurkėmis, o šalia pat stoginėse ant sijų kabodavo gardutėlės skerdienos, kaplūnai ir sumedžioti paukščiai bei žvėrys iš Sotovento salų, ant demblių, patiestų tiesiai ant žemės, kūpsodavo ankstyvosios Archonos daržovės. Daktaras Juvenalis Urbinas norėjo tą vietą išvalyti, norėjo skerdyklą perkelti kur nors kitur, o prekyvietėje pastatyti dengtą turgų su skliautiniu stikliniu stogu ir vitražais, kokius matė senojoje Barselonos turgavietėje, kur visos maisto prekės atrodė tokios gražios ir švarios, jog buvo gaila jas valgyti. Tačiau netgi patys pakančiausi ir prielankiausiai nusiteikę draugai užjautė daktarą, apimtą tokių neįgyvendinamų svajonių. Tokie jie buvo apsigimę: visą gyvenimą puikavosi savo kilme, garsinga miesto istorija, jo neįkainojamais paminklais, didvyriškumu ir grožiu, tačiau stengėsi nepastebėti, kad jį baigia suniokoti laiko dantys. Daktaras Juvenalis Urbinas, priešingai, puoselėjo širdyje tikrą meilę, kad galėtų pamatyti tiesą savo akimis.

– Matyt, šitas miestas iš tikrųjų labai taurus, – sakydavo jis. – Štai jau keturi šimtai metų, kaip mes stengiamės jį sunaikinti ir nesugebame pasiekti tikslo.

Vis dėlto kai ko buvo pasiekta. Choleros epidemija, kurios pirmosios aukos kaip pakirstos susmuko vietoje į prekyvietės purvynę, per vienuolika savaičių išpjovė mūsų istorijoje negirdėtą galybę žmonių. Iki tol įžymūs miestiečiai buvo laidojami bažnyčioje po akmeninėmis plokštėmis greta arkivyskupų ir kapitulos narių, ne tokie turtingi – vienuolynų kiemuose, o vargšai keliavo į kolonijinių laikų kapines ant visų vėjų perpučiamos kalvos, išdžiūvusio kanalo atskirtos nuo miesto; per kanalą buvo nutiestas mūrinis tiltas, o virš jo kažin koks aiškiaregys alkaldas įsakė išvedžioti užrašą: *Lasciate ogni speranza voi ch'entrate*[12].

Per dvi pirmąsias choleros epidemijos savaites kapinės buvo perpildytos, nebeliko nė vienos laisvos vietos bažnyčiose, nors į bendrą kapą nukeliavo daugybės nežinomų garsenybių sudūlėję kaulai. Katedroje trūko oro pritvinus išgarų iš nerūpestingai užmūrytų kaprūsių, ir jos durys vėl atsidarė tik po trejų metų, tuo metu, kai Fermina Dasa per Bernelių mišias pirmąsyk iš arti pamatė Florentiną Arisą. Trečiąją choleros savaitę prisipildė Šventosios Klaros vienuolyno kapinės, ištisai iki pat tuopų alėjos, ir teko laidoti bendruomenės daržuose, dusyk didesniuose už kapines. Ten bandyta kasti gilias duobes ir laidoti trimis eilėmis, staigiai, be karstų, tačiau teko to atsisakyti, nes kimštinai prikimšta žemė pasidarė kaip kempinė ir vaikščiojant po kojomis liumpsėjo kruvina dvokianti tyrė. Ir tuomet nutarta laidoti Viešpaties Rankoje, gyvulininkystės ūkyje daugmaž per lygą nuo miesto, – vėliau ta vieta buvo pašventinta ir tapo bendromis kapinėmis.

Paskelbus ypatingąją padėtį choleros atveju, tvirtovėje, kur laikėsi vietinė įgula, dieną ir naktį kas ketvirtį valandos driokstelėdavo patrankos šūvis, nes buvo toks prietaras, jog parakas grynina orą. Ypač negailestingai cholera nusiaubė juodaodžius, nes jų būta daugiau, ir, be to, jie buvo neturtingi, nors, tiesą pasakius, ji nepaisė nei odos spalvos, nei kilmės. Ji liovėsi staigiai, kaip ir prasidėjo, ir niekas nežinojo, kiek iš tikrųjų būta aukų, anaiptol ne todėl, kad jų neįmanoma suskaičiuoti, stačiai viena didžiausių mūsų dorybių – gėdingumas, su kuriuo mes žiūrime į savo bėdas.

---

[12] Neturėkite vilčių, čionai įeidami (Dantė. Dieviškoji komedija. Pragaras).

Daktaras Markas Aurelijas Urbinas, Juvenalio tėvas, buvo tų nelemties dienų didvyris ir drauge viena žymiausių jos aukų. Valdžios įgaliotas pats asmeniškai sukūrė sanitarijos strategiją ir ją vykdė, tačiau ilgainiui savo nuožiūra ėmė kištis į visus miesto reikalus, tad kartais būdavo toks įspūdis, jog kritiškomis epidemijos akimirkomis nėra jokios kitos už jį aukštesnės valdžios. Po daugelio metų, peržiūrėdamas tų dienų metraščius, daktaras Juvenalis Urbinas įsitikino, kad jo tėvas naudojosi metodu, pagrįstu veikiau gailestingumu negu mokslu ir daugeliu atvejų nesiderinančiu su protu, drauge didžia dalimi pagelbėdamas siautėjančiai cholerai. Įsitikino tuo jausdamas jam užuojautą, kokią jaučia vaikai, kuriuos gyvenimas ilgainiui paverčia savo tėvų tėvais, ir pirmą kartą pasigailėjo, kad nebuvo drauge su tėvu, kai šis klaidžiojo klupdamas vienatvėje. Vis dėlto daktaras Juvenalis Urbinas pripažino tėvo nuopelnus: stropumu, pasiaukojimu ir ypačiai drąsa jis nusipelnė didelės garbės ir buvo deramai įvertintas, kai tik miestas atsigavo po negandos, jo vardas teisėtai liko atmintyje drauge su kitų ne tokiuose garbinguose karuose šlovę pelniusių didvyrių vardais.

Jis nesulaukė šlovės valandos. Savo organizme pastebėjęs nepagydomos ligos požymius, kuriuos užuojautos kupina širdimi aptikdavo pas kitus, jis netgi nebandė pradėti bergždžios kovos, tik nusišalino nuo visų, kad nieko neapkrėstų. Užsirakinęs Gailestingumo ligoninės tarnybiniame kambaryje, neklausydamas kolegų prašymų nei artimųjų maldavimų, nekreipdamas dėmesio į siaubą, viešpataujantį perpildytuose koridoriuose, kur ant grindų merdėjo pasmerktieji, jis parašė karštligiškos meilės laišką žmonai ir vaikams, išpažindamas savo meilę ir dėkingumą ir nejučia atskleisdamas, kaip karštai ir godžiai mylėjo gyvenimą. Tai buvo dvidešimties paskirų lapų atsisveikinimas, ir kiekviename lape, sprendžiant iš tolydžio prastėjančios rašysenos, liga sparčiai žengė į priekį, ir nereikėjo nė žinoti, kas parašė laišką, bet buvo aišku, jog žmogus padėjo parašą išleisdamas paskutinį atodūsį. Vykdant jo paskutinę valią, kūnas buvo sudegintas, o pelenai suberti į bendrą kapą, tad nė vienas iš artimųjų jo nebeišvydo.

Daktaras Juvenalis Urbinas gavo telegramą, trim dienoms praslinkus po laidotuvių, Paryžiuje vakarieniaudamas su draugais, ir, pakėlęs šampano taurę, pasiūlė tostą už savo tėvą. „Tai buvo geras žmogus“, – tarė. Vėliau jis prikišo sau pasielgęs kaip nesubrendėlis: stengęsis negalvoti apie tai, kas atsitiko, kad nepravirktų. Tačiau po trijų savaičių jis gavo tėvo priešmirtinio laiško nuorašą, ir tuomet jam atsivėrė akys. Jis staiga iš esmės pažino tą žmogų, kuris buvo jam artimas kaip niekas kitas, kuris jį auklėjo ir mokė, trisdešimt dvejus metus miegojo ir mylėjosi su jo motina, ir vis dėlto anksčiau, prieš rašydamas šitą laišką, grynai iš paprasčiausio drovumo nedrįso pasirodyti toks, koks yra visu kūnu ir visa širdimi. Ligi tol daktaras Juvenalis Urbinas ir jo artimieji žiūrėjo į mirtį kaip į kokią bėdą, ištinkančią kitus, kitų tėvus, kitų brolius, žmonas ir vyrus, bet nieku gyvu ne savus. Žmonės tuo metu gyveno neskubėdami, nepastebėdami, kaip susensta, suserga, numiršta, jie tarytum pamažu išsisklaidydavo atėjus tam tikrai valandai, virsdavo prisiminimais, senųjų laikų šešėliais, kol pagaliau juos pasigrobdavo užmirštis. Priešmirtinis tėvo laiškas labiau nei telegrama su liūdna žinia suvedė jį akis į akį su tikrąja, pačia tikriausia mirtimi. Ir vis dėlto vienas ankstyviausių prisiminimų – tuomet jis buvo devynerių, galimas daiktas, vienuolikos, – per jo tėvą buvo pirmą kartą savotiškai paženklintas mirtimi. Vieną lietingą popietę juodu buvo tėvo kabinete, jis piešė vieversėlius ir saulėgrąžas spalvotomis kreidelėmis ant aslos koklių, o tėvas skaitė palangėje, atsisagstęs liemenę ir gumelėmis susiveržęs marškinių rankoves. Staiga tėvas atsitraukė nuo knygos ir pasikasė nugarą kasikliu – sidabrine ranka, užmauta ant ilgo koto. Negalėdamas pasiekti tos vietos, tėvas paprašė sūnelį pakasyti nagais, ir šis patyrė keistą jausmą: kasydamas nejautė, ką kaso. Galiausiai, liūdnai šypsodamas, tėvas žvilgtelėjo į jį per petį.

– Jei dabar numirčiau, vargu ar tu mane prisimintum, sulaukęs mano amžiaus, – tarė.

Pasakė tuos žodžius be niekur nieko, tačiau į vėsią kabineto prieblandą įskrido mirties angelas ir tuojau pat išskrido pro atvirą langą paberdamas plunksnų – lyg takelį nudriekdamas, bet vaikas jų nepamatė. Nuo to laiko praslinko daugiau nei dvidešimt metų, ir Juvenaliui Urbinui netrukus turėjo sueiti tiek, kiek jo tėvas turėjo tą popietę. Jis jautėsi toks pat, koks andai buvo tėvas, ir ta mintis jį išgąsdino primindama, kad jis irgi mirtingas kaip tėvas.

Jis negalėjo nusikratyti minčių apie cholerą. Apie ją žinojo ne ką daugiau, nei buvo girdėjęs per kažkokias įžangines paskaitas, ir jam atrodė neįtikėtina, jog vos prieš trisdešimt metų Prancūzijoje, taipgi Paryžiuje, ji nusinešė daugiau nei šimtą keturiasdešimt tūkstančių gyvybių. Po tėvo mirties sužinojo viską, ką įmanoma sužinoti apie įvairias choleros formas, tarytum atliko atgailą, stengdamasis nuraminti atmintį, – jis dirbo pas žymiausią to meto epidemiologą, sanitarinių kordonų kūrėją profesorių Adrianą Prustą, didžiojo romanisto tėvą. Žodžiu, kai grįžęs į tėvynę jau nuo laivo denio užuodė prekyvietės smarvę, kai pamatė žiurkes atviruose nutekamuosiuose grioviuose ir nuogus vaikus, turškiančius gatvių klanuose, jis ne tik suprato, kokia nelaimė atsitiko, bet ir aiškiai suvokė, kad ji gali pasikartoti bet kurią akimirką.

Ilgai laukti nereikėjo. Nepraėjus nė vieneriems metams, Gailestingumo ligoninės mokiniai paprašė apžiūrėti vieną ligonį, iš tų, kurie gydomi nemokamai, visą perdėm išbertą keistomis mėlynomis dėmėmis. Vos pamatęs jį nuo slenksčio, daktaras Juvenalis Urbinas išsyk pažino savo priešą. Vis dėlto tąsyk pasisekė: ligonis prieš tris dienas atplaukė škuna iš Kurasao, pats atėjo pasitikrinti į ligoninę ir, regis, nespėjo nieko apkrėsti. Šiaip ar taip, daktaras Juvenalis Urbinas perspėjo savo kolegas, pareikalavo, kad valdžia skubiai duotų žinią į kaimyninius uostus, idant būtų surasta apkrėstoji škuna ir jos įgula uždaryta į karantiną, tačiau perkalbėjo įgulos komendantą, pasišovusį paskelbti karinę padėtį ir tuojau pat pradėti gydymą kas ketvirtį valandos pleškinant iš patrankos.

– Pataupykite paraką tam atvejui, jeigu pasirodytų liberalai, – pajuokavo jis. – Juk dabar nebe viduramžiai.

Ligonis mirė po keturių dienų, uždusęs nuo baltų grūdėtų vėmalų, tačiau artimiausiomis savaitėmis, kad ir kruopščiausiai sekant, nebuvo daugiau pastebėta nė vieno ligos atvejo. Ilgai netrukus *Verslo dienraštis* pranešė, jog skirtingose miesto vietose nuo choleros mirė du vaikai. Vėliau paaiškėjo, kad vienas sirgo paprasčiausia dizenterija, tačiau antroji, penkerių metų mergytė, regis, iš tikrųjų tapo choleros auka. Jos tėvai ir trys broliai buvo išskirti, skyrium uždaryti į karantiną, o visas kvartalas itin stropiai gydytojų stebimas. Vienas brolis, apsikrėtęs cholera, labai greitai pasveiko, ir, pavojui praėjus, visa šeima grįžo namo. Per tris artimiausius mėnesius buvo užregistruota dar vienuolika atvejų, o penktą mėnesį kilo tikra antkryčio grėsmė, tačiau į metų pabaigą buvo galima sakyti, jog epidemijos pavojaus pavyko išvengti. Niekam nekilo nė menkiausių abejonių, jog griežtos sanitarijos priemonės, kurių ėmėsi daktaras Juvenalis Urbinas, paveikė kur kas labiau negu jo primygtiniai prašymai ir padarė stebuklą. Nuo to laiko, įskaitant ir pirmuosius mūsų amžiaus dešimtmečius, cholera tapo įprasta vietine liga ne tik mieste, bet ir visoje Karibų pakrantėje ir Magdalenos upės baseine, tačiau niekada nepasiekė epidemijos masto. Išgyventa grėsmė paveikė, ir valdžia labai atidžiai išklausė daktaro Juvenalio Urbino perspėjimus. Medicinos mokykloje pradėta skaityti privalomą choleros ir geltonojo drugio paskaitų kursą, pripažinta būtinybė nedelsiant uždengti atvirus nutekamuosius griovius ir įrengti prekyvietę atstu nuo sąvartyno. Vis dėlto daktaras Juvenalis Urbinas nepasirūpino įamžinti savo pergalės ir nepanoro visiškai atsidėti visuomenės reikalams, nes tuo metu pats pasijuto kaip paukštis pamuštu sparnu, apkvaišęs ir išsiblaškęs troško pakreipti gyvenimą kita vaga ir viską pamiršti, Ferminos Dasos meilės lyg žaibo ištiktas.

Tiesą pasakius, toji meilė buvo klinikinės klaidos vaisius. Apžiūrėdamas aštuoniolikmetę pacientę, kolega gydytojas įtarė pastebėjęs ankstyvuosius choleros požymius ir paprašė daktarą Juvenalį Urbiną ją aplankyti. Jis išskubėjo tą pačią popietę susirūpinęs, jog cholera, galimas daiktas, bus pasireiškusi pačiame senamiesčio vidury, nes ligi tolei visi kiti atvejai nutiko miesto pakraščiuose ir beveik išimtinai vien tarp juodaodžių. Jo laukė kitos staigmenos, anaiptol ne tokios jau nemalonios. Namas, prisiglaudęs Evangelijų parkelio migdolmedžių paunksnėje, iš lauko atrodė toks pat apgriuvęs kaip ir visi kiti kolonijinių laikų pastatai, bet viduje viešpatavo tvarka ir grožis, viskas užlieta stebėtinos šviesos, kuri atrodė lyg iš kito laiko. Iš vestibiulio jis apteko tiesiai į vidinį kiemą, Sevilijos tipo sodelį, ketvirtainį, šviežiai išbaltintą kalkėmis, su žydinčiais apelsinmedžiais ir asla, išklota tokiais pat kokliais kaip ir sienos. Čiurleno nematomas fontanas, ant palangių puoduose žydėjo gvazdikai, paskliautėse kabojo narveliai su neregėtais paukščiais. Patys keisčiausi – trys varnai – dideliame narve mosavo sparnais, pripildydami kiemą nenusakomo kvapo. Užuodę svetimą, staiga pasiuto loti šunys, kažkur namuose pririšti prie grandinės, bet, riktelėjus moteriškei, ūmai nutilo, ir, išgąsdintos valdingo balso, iš visų pakampių iššoko gausybė kačių ir išsislapstė tarp gėlių. Tuomet stojo tokia skaidri tyla, jog pro paukščių čiauškėjimą ir vandens klegėjimą akmeninėje taurėje buvo girdėti alsus jūros kvėpavimas.

Sukrėstas tikro, beveik apčiuopiamo Dievo buvimo namuose, daktaras Juvenalis Urbinas pagalvojo, kad šiems namams negresia cholera. Skliautine galerija jis nusekė įkandin Galos Plasidijos, praėjo pro siuvimo kambario langą, pro kurį Florentinas Arisa pirmąkart išvydo Ferminą Dasą tuo metu, kai vidiniame kieme dar riogsojo krūvos šiukšlių, naujais marmuriniais laiptais pakilo į antrąjį aukštą ir sustojo prie ligonės miegamojo durų, laukdamas, kol tarnaitė įleis jį į vidų. Tačiau Gala Plasidija išėjusi pareiškė:

– Panelė sako, jog šiuo metu jums nevalia įeiti, nes tėčio nėra namie.

Tad jis grįžo penktą valandą po pietų, kaip nurodė tarnaitė, ir Lorensas Dasa pats atidarė vartus ir nuvedė į dukters miegamąjį. Kol daktaras apžiūrinėjo ligonę, jis sėdėjo tamsiame kampe susidėjęs rankas ant krūtinės ir bergždžiai stengdamasis nekrioguoti. Sunku pasakyti, katram buvo nesmagiau – gydytojui, nedrąsiai liečiančiam ligonę, ar ligonei, baugščiai susigūžusiai skaistuolei šilkiniais naktiniais marškiniais, – šiaip ar taip, nei jis, nei ji nepažvelgė vienas kitam į akis, jis klausinėjo beasmeniu tonu, o ji atsakinėjo virpančiu balsu, tačiau nei vienas, nei kitas nepamiršo prieblandoje sėdinčio vyriškio. Galiausiai daktaras Juvenalis Urbinas paprašė ligonę atsisėsti, ir ji su kerinčia atžvalga iki juosmens praskleidė naktinius marškinius: miegamojo prietemoje it liepsnos plykstelėjo skaisčios iškilios krūtys vaikiškais speniukais, dar nespėjus paskubomis jų pridengti abiem rankomis. Pilnas nedrumsčiamos ramybės, gydytojas nė nežiūrėdamas į ją, praskėtė jos rankas ir ėmė klausytis plaučių priglaudęs ausį iš pradžių prie krūtinės, paskiau – prie nugaros.

Daktaras Juvenalis Urbinas visada sakydavo, jog nė kiek nesusijaudino susipažinęs su moterimi, su kuria turėjo gyventi iki paskutinės valandos. Įsiminė melsvus naktinius marškinius su nėrinių apsiuvais, karštligiškai blizgančias akis, ilgus plaukus, pasklidusius ant pečių, tačiau buvo taip susirūpinęs tuo, jog cholera, ko gero, bus prasismelkusi į senamiestį, kad domėjosi anaiptol ne žydinčios jaunystės dovanomis, o stengėsi aptikti bent menkiausius choleros pėdsakus. Ji susidarė kur kas aiškesnę nuomonę: jaunas gydytojas, apie kurį jau tiek buvo girdėjusi, jai pasirodė pedantas, sugebąs mylėti tik patį save, ir daugiau nieko. Jis nustatė, kad ji paprasčiausiai apsinuodijusi maistu, tad, tris dienas pasigydžiusi namuose, visiškai pasveiko. Pajutęs palengvėjimą, kad duktė neserga cholera, Lorensas Dasa palydėjo daktarą Juvenalį Urbiną iki karietos durelių, sumokėjo auksinį pesą, laikydamas tai pernelyg dideliu atlyginimu netgi turtuolių gydytojui, tačiau atsisveikindamas nepaprastai karštai padėkojo. Buvo apkvaitęs nuo skambios daktaro pavardės ir to anaiptol neslėpė – priešingai, būtų nežinia ką padaręs, kad tik galėtų dar kartą susitikti kur kas laisvesnėje aplinkoje.

Viskas tuo galėjo ir užsibaigti. Vis dėlto kitą savaitę, antradienį, daktaras Juvenalis Urbinas, nei kviestas, nei pasiprašęs į svečius, atėjo dar kartą ir visiškai netinkamu laiku – trečią valandą po pietų. Fermina Dasa kartu su dviem draugėmis siuvimo kambaryje mokėsi tapyti aliejiniais dažais, ir tuo metu lange pasirodė jis baltai baltutėliu durtiniu ir taipgi baltu cilindru ir ženklu paprašė ją prieiti arčiau. Ji pasidėjo paletę ant kėdės ir pirštų galiukais priėjo prie lango, iki kulkšnių pasikėlusi sijoną su volanais, kad nesivilktų asla. Ant galvos turėjo diademą su karuliu, kabaliojančiu ant kaktos, ir vaiskus brangakmenis švietė tuo pačiu šaltu spindesiu kaip ir akys, ir ji visa tarytum spinduliavo gaivumo aurą. Gydytojas iškart pastebėjo, kad piešimo pamokai namie ji apsirengė lyg eidama į šventę. Pro langą jis patikrino jos pulsą, liepė parodyti liežuvį, įkišęs aliumininį šaukštą apžiūrėjo gerklę, išvertė apatinį akies voką ir sulig kiekvienu judesiu patenkintas linkčiojo galvą. Jis jau nebesivaržė kaip aną kartą, tačiau ji, priešingai, varžėsi, ir kur kas labiau, nes nesuprato, kodėl jis apsilankė be jokios dingsties, juoba kad buvo pažadėjęs pasirodyti tik tuo atveju, jeigu pasireikštų kas nors nauja ir jį pakviestų. Maža to, ji apskritai nenorėjo akyse jo matyti. Baigęs patikrinimą, gydytojas įsidėjo šaukštelį į lagaminėlį, kimšte prikimštą instrumentų ir buteliukų su vaistais, ir trakštelėjęs jį užsklendė.

– Jūs kaip ką tik prasiskleidusi rožė, – tarė jis.

– Dėkui.

– Dėkokite Dievui, – tarė jis ir gana netiksliai pacitavo šventąjį Tomą[13]:

– Įsidėmėkite, jog bet koks gėris, kad ir koks būtų jo šaltinis, ateina nuo Šventosios Dvasios. Ar jūs mėgstate muziką?

Paklausė kerinčiai šypsodamas, lyg tarp kita ko, tačiau ji neatsakė jam tuo pačiu.

– Kodėl klausiate? – savo ruožtu paklausė ji.

– Muzika labai svarbi sveikatai, – atsakė jis.

Jis tuo tikėjo iš tikrųjų, ir ji labai greitai tuo įsitikino ir žinojo visą gyvenimą, jog muzika – tai beveik burtažodis, kurį jis vartoja norėdamas užmegzti draugystę, tačiau tą akimirką pagalvojo, kad jis juokauja. Be to, jiems bešnekučiuojant prie lango, ėmė kikenti abi draugės, dangstydamosi paletėmis, ir tai galutinai išmušė iš vėžių Ferminą Dasą. Apkvaitusi iš pykčio, ji staigiai užtrenkė langą. Gydytojas sutriko pamatęs prieš nosį nėriniuotas užuolaidėles, bandė susirasti kelią į gatvę, nuėjo ne į tą pusę ir visiškai pasimetęs užsidūrė ant narvo su įkvepintais varnais. Tie kraupiai sukarkė, išsigandę ėmė plakti sparnais, ir gydytojo drabužiai išsyk prisigėrė moteriškų kvepalų. Jis sustojo kaip įbestas, per visus namus nugriaudėjus Lorenso Dasos balsui:

– Palaukite manęs, daktare.

Jis matė viską iš viršutinio aukšto ir dabar leidosi apačion sagstydamasis marškinius – išpurtęs, raudonas, po sugadinto pogulio pasišiaušusiomis žandenomis. Gydytojas bandė nuslėpti savo sumišimą.

– Aš pasakiau jūsų dukteriai, kad ji kaip rožė.

– Jūsų tiesa, – pritarė Lorensas Dasa, – tik labai jau dygliuota.

---

[13] Tomas Akvinietis (lot. Thomas Aquinas; apie 1225–1274) – šventasis, viduramžių sistemintojas, italų filosofas, scholastas, teologas, tomizmo pradininkas.

Jis praėjo pro daktarą Urbiną nesisveikindamas. Stumtelėjęs abi siuvimo kambario lango sąvaras, riktelėjo kaip miške:

– Eikš atsiprašyt daktaro.

Gydytojas bandė įsikišti ir jam sutrukdyti, bet Lorensas Dasa nekreipė į jį dėmesio. Ir pridūrė: „Greičiau!“ Ji žvilgtelėjo į drauges lyg melsdama pritarimo ir atsakė tėvui, jog neturinti ko atsiprašinėti, nes langą uždariusi nuo saulės. Daktaras Urbinas bandė jai pritarti, tačiau Lorensas Dasa neatlyžo. Tuomet Fermina Dasa, pabalusi iš pykčio, priėjo prie lango, atkišo priekin dešinę koją ir, pirštų galiukais kilstelėjusi sijoną, teatriškai tūptelėjo prieš gydytoją.

– Kuo nuolankiausiai atsiprašau jūsų, didžiai gerbiamas pone, – tarė.

Daktaras Juvenalis Urbinas žaismingai ją pamėgdžiojo ir, nusivožęs cilindrą, žemai nusilenkė kaip muškietininkas, tačiau nesulaukė netgi užuojautos šypsnio, kaip tikėjosi. Norėdamas išlyginti skriaudą, Lorensas Dasa pakvietė daktarą išgerti kavos jo kabinete, ir jis mielai sutiko, idant neliktų nė menkiausio įtarimo, kad jo širdyje rusena bent kibirkštėlė apmaudo.

Tiesą pasakius, daktaras Juvenalis Urbinas kavos apskritai negėrė, nebent puodelį iš pat ryto prieš pusryčius. Negėrė ir alkoholio, išskyrus taurę vyno per pietus iškilminga proga, tačiau šįkart išgėrė ne tik Lorenso Dasos kavą, bet ir taurelę anyžinės. Paskui neatsisakė dar vieno puodelio kavos ir dar vienos taurelės anyžinės, o po to – dar vieno puodelio ir dar vienos taurelės, nors turėjo aplankyti dar kelis ligonius. Iš pradžių jis atidžiai išklausė atsiprašymus, kuriuos Lorensas Dasa laikė reikalinga pareikšti dukters vardu, drauge pridurdamas, kad ji – protinga ir rimta mergina, verta čionykščio ar užjūrio princo, tačiau turi vienintelį trūkumą: ji užsispyrusi kaip mulė. Po antros taurelės jam pasirodė, kad kiemo gale pasigirdo Ferminos Dasos balsas, ir jis mintimis nusekė įkandin jos, pasivijo galerijoje degiojančią žiburius, pamatė, kaip ji smilko miegamuosius insekticidais, kaip virtuvėje nukelia dangtį nuo puodo su sriuba, kurią jiedu su tėvu valgysią per vakarienę, jiedu vieni sėdėsią prie stalo nepakeldami akių, nešlerpdami sriubos, kad nesudrumstų kivirčo žavesio, kol pagaliau jis pasiduosiąs ir atsiprašysiąs dėl savo šiandienykščio netakto.

Daktaras Urbinas gana gerai pažinojo moteris, tad suvokė, jog Fermina Dasa nieku gyvu nepasirodys tėvo kabinete, kol jis neišeis, bet vis sėdėjo jausdamas, kad po įžeidimo, patirto šią popietę, užgauta savimeilė neduos ramybės. Lorensas Dasa, jau gerokai apsvaigęs, regis, nepastebėjo, kad niekas jo nesiklauso, – jis šnekėjo be perstojo mėgaudamasis savo iškalba. Pilstė iš tuščio į kiaurą žiautarodamas užgesusį cigarą, garsiai kosėdamas, krenkšdamas, vargais negalais muistydamasis sukamajame krėsle, kurio spyruoklės vaitojo nelyginant rujojantis žvėris. Sulig viena, svečiui pripilta taurele jis spėdavo išgerti po tris, ir pritilo tik tada, kai susivokė, kad juodu nebemato vienas kito, ir pasikėlęs užžiebė lempą. Šviesai užsidegus, daktaras Juvenalis Urbinas pažvelgė į jį dar kartą ir pastebėjo, kad viena jo akis išsprogusi kaip žuvies ir kad žodžiai neatitinka lūpų judesių, tad pagalvojo, jog tikriausiai bus persigėręs ir jam vaidenasi. Jis atsistojo, apimtas keisto pojūčio, jog atsidūrė svetimame kūne, priklausančiame ne jam, bet kažkam kitam, sėdėjusiam toje pačioje kėdėje, kur sėdėjo jis, ir tik vargais negalais susitvardęs neprarado sąmonės.

Buvo jau po septynių, kai įkandin Lorenso Dasos jis išėjo iš kabineto. Švietė pilnatis. Anyžinės suidealintas vidinis kiemas sakytum plūduriavo akvariume, o marškomis apdangstyti narveliai atrodė lyg vaiduokliai, apsnūdę nuo kaitraus žydinčių apelsinmedžių kvapo. Siuvimo kambario langas buvo atviras, ant darbo stalo degė lempa, ir viduje lyg parodoje rikiavosi nebaigti paveikslai ant molbertų. „Kurgi tu, čia nesančioji?“ – eidamas pro šalį, tarė daktaras Urbinas, tačiau Fermina Dasa jo neišgirdo ir negalėjo išgirsti, nes miegamajame verkė iš pykčio, kniūbsčia gulėdama lovoje ir laukdama tėvo, kad galėtų atsiteisti už tą popietę patirtą pažeminimą. Gydytojas neatsisakė vilties su ja atsisveikinti, tačiau Lorensas Dasa to nepasiūlė. Ilgesingai prisimindamas jos švarų pulsą, liauną it katės liežuvį, švelnius migdolus, puolė į neviltį pagalvojęs, jog ji niekada nebenorės jo matyti ir nieku gyvu nesutiks, kad jis pasirodytų jos namuose. Lorensui Dasai įėjus į vestibiulį, gūdžiai sukarkė pabudę varnai, apdangstyti paklodėmis. „Jie tau akis iškapos“, – garsiai tarė gydytojas, galvodamas apie ją, ir Lorensas Dasa grįžtelėjęs paklausė, ką jis sako.

– Tai ne aš, – atsiliepė jis. – Tai anyžinė.

Lorensas Dasa palydėjo jį iki karietos ir pabandė sumokėti vieną auksinį pesą už antrąjį vizitą, bet gydytojas atsisakė. Tiksliai nusakė vežėjui, kaip važiuoti pas du ligonius, kuriuos dar turėjo aplankyti, ir, niekieno nepadedamas, įlipo į karietą. Tačiau, karietai dardant per nelygų grindinį, jam pasidarė bloga, ir jis liepė vežėjui važiuoti kitur. Žvilgtelėjęs į veidrodį, kabantį ant karietos sienelės, pamatė, jog ir jo atvaizdas vis dar galvoja apie Ferminą Dasą. Patraukė pečiais. Galiausiai kaip reikiant atsiraugėjo, nuleido galvą ant krūtinės ir užsnūdo, o snausdamas išgirdo gaudžiant laidotuvių varpus. Iš pradžių sugaudė katedros varpai, paskiau visų bažnyčių, vienas po kito, ir paskiausiai įskilę šventojo Julijono Gailestingojo skambalai.

– Šūdas, žmonės miršta be perstojo, – sukuždėjo snausdamas.

Motina ir seserys vakarieniavo didžiajame valgomajame prie iškilmių stalo, vaišindamosi varškiniais pyragaičiais su kava, tuo metu, kai jis pasirodė tarpdury iškreiptu veidu, gėdingai dvokdamas kaip kekšė įkvepintų varnų kvepalais. Erdvioje namų ertmėje vis dar aidėjo didysis kaimynystėje esančios katedros varpas. Motina sunerimusi paklausė, kur jis buvo dingęs, nes jo visur ieškota, kad jis pagelbėtų generolui Ignasijui Marijai, paskutiniajam markizo Charajiso de la Veros vaikaičiui, kuriam po pietų išsiliejęs kraujas į smegenis: kaip tik jam ir skambiną varpai. Negirdėdamas nė žodžio, daktaras Juvenalis Urbinas klausėsi motinos, įsikibęs į durų staktą, paskiau pasisuko ketindamas eiti į miegamąjį, tačiau kniūbsčias susmuko vietoje ir šliauktelėjo žvaigždėtaisiais anyžiais.

– Švenčiausioji Panele Marija! – sušuko motina. – Matyt, kas nors nepaprasta bus nutikę, kad pareini nei šioks, nei toks.

Vis dėlto nepaprasti dalykai nutiko vėliau. Kai tik miestas baigė gedėti generolo Ignasijo Marijos, atvyko koncertuoti garsus pianistas Romeo Lusičas, Mocarto sonatų atlikėjas, ir daktaras Juvenalis Urbinas, naudodamasis proga, liepė įkelti Medicinos mokyklos rojalį į mulų traukiamą vežimą ir surengė Ferminai Dasai tokią serenadą, kurią ilgai minėjo miesto žmonės. Ji atsibudo sulig pirmaisiais akordais ir, nė nežvilgtelėjusi pro balkono užuolaidas, iškart suprato, kas ją pagerbė tokiu neįprastu būdu. Ir nebent apgailestavo, jog neturi drąsos pasekti kitų užsigavusių mergelių pavyzdžiu – nepageidaujamam jaunikiui ant galvos išversti naktinį puodą. Lorensas Dasa, priešingai, serenados metu paskubomis apsirengė ir pakvietė svetainėn daktarą Juvenalį Urbiną ir pianistą, abu koncerto proga vis dar vilkinčius atitinkamais drabužiais, ir atsidėkojo už serenadą taure gero brendžio.

Fermina Dasa labai veikiai suvokė, jog tėvas bando sušvelninti jos širdį. Rytojaus dieną po serenados lyg tarp kita ko jai pasakė: „Tu tik pagalvok, kaip susigraudintų tavo motina sužinojusi, jog tave mergina jaunikis iš Urbinų de la Kaljų giminės“. Ji šaltai atrėžė: „Grabe apsiverstų, kaip kažin ką“. Draugės, piešiančios kartu su Fermina Dasa, jai papasakojo, jog daktaras Juvenalis Urbinas pakvietė Lorensą Dasą papietauti į Bičiulių klubą ir buvo griežtai pasmerktas už tai, kad nusižengė klubo taisyklėms. Tik tuomet ji sužinojo, kad jos tėvas jau ne kartą prašėsi priimamas į Bičiulių klubą ir kiekvieną sykį nieko nepešdavo surinkdamas tiek juodų kamuoliukų, jog apie naują mėginimą nebūdavo ko nė svajoti. Vis dėlto Lorensas Dasa kiekvienąsyk nurydavo kartų pipirą – turėjo gerą skrandį, visus pažeminimus lengvai suvirškindavo, – toliau regzdavo visokiausias pinkles stengdamasis lyg netyčia susitikti Juvenalį Urbiną ir nė nenuvokdavo, jog Juvenalis Urbinas neriasi iš kailio, kad tik duotų jam dingstį susitikti. Kartais jie valandų valandas plepėdavo Lorenso Dasos kabinete, ir namai tuomet tarytum atsidurdavo laiko užribyje, nes Fermina Dasa nepakęsdavo, kad, jam atėjus į svečius, gyvenimas tekėtų sena vaga. Parapijos kavinė buvo patogus tarpinis uostas. Kaip tik tenai Lorensas Dasa davė Juvenaliui Urbinui pirmąsias šachmatų pamokas, ir tas buvo toks uolus mokinys, jog šachmatai tapo jo nepagydoma liga ir kamavo jį ligi paskutinės gyvenimo dienos.

Vieną vakarą, ilgai netrukus po serenados, solo atliktos rojaliu, Lorensas Dasa rado vestibiulyje laišką savo dukteriai su smalkoje įspausta monograma J. U. K. Eidamas pro Ferminos miegamąjį, įkišo laišką pro durų apačią, ir toji niekaip nesugebėjo įminti, kaip laiškas atsidūrė miegamajame, jai galvoje netilpo, jog tėvas būtų galėjęs taip pasikeisti, kad atneštų gerbėjo laišką. Pasidėjo jį ant naktinio staliuko neišmanydama, ką su juo daryti, ir jis gulėjo neatplėštas keletą dienų iki tos lietingos popietės, kai Fermina Dasa susapnavo, jog pas juos vėl atėjo Juvenalis Urbinas ir jai padovanojo šaukštą, su kuriuo tikrino gerklę. Šaukštas sapne buvo ne aliumininis, bet masinančio metalo, kuriuo ji gardžiuodamasi mėgavosi kituose sapnuose, tad perlaužė jį pusiau ir Juvenaliui Urbinui atidavė mažesniąją puselę.

Atsibudusi ji atplėšė laišką. Jis buvo trumpas ir dailus, ir Juvenalis Urbinas meldė tik vieno dalyko – sutikti, kad jis paprašytų jos tėvą leidimo ją aplankyti. Jai padarė įspūdį laiško paprastumas ir rimtumas, ir tiek dienų širdyje su tokia meile puoselėtas pyktis iškart išblėso. Ji pasidėjo laišką į nenaudojamą skyrelį pačiame lagamino dugne, bet staiga prisiminė, jog kaip tik ten laikė įkvepintus Florentino Arisos laiškus ir, krūptelėjusi iš gėdos, išėmė iš skyrelio, ketindama paslėpti kitur. Tuomet jai dingtelėjo mintis, jog būtų padoriausia apsimesti, kad jo suvis negavo, ir sudegino jį virš lempos žiūrėdama, kaip varva liepsnelės laižoma smalka, virsdama melsvomis sproginėjančiomis pūslelėmis. Ji atsiduso: „Vargeta“. Ir ūmai susigriebė, jog truputį daugiau nei prieš metus jau sakė tą patį žodį, ir, tą pačią akimirką prisiminusi Florentiną Arisą, pati nustebo, jog jis toks svetimas jos gyvenime: vargeta.

Spalio mėnesį drauge su paskutinėmis liūtimis atėjo dar trys laiškai, pirmasis pagardintas dėžute Flavinji abatijos žibuoklinių karamelių. Du laiškus įteikė prie durų daktaro Juvenalio Urbino vežėjas, ir pats daktaras pasisveikino su Gala Plasidija pro karietos langelį: visų pirma, kad nebūtų abejonių, jog tai jo laiškai, antra, kad niekas negalėtų išsiginti jų negavęs. Be to, abu laiškai buvo užantspauduoti smalka su įspausta monograma ir parašyti kriptografinėmis kriputėmis: Ferminai Dasai jau pažįstamu gydytojo raštu. Abu iš esmės nesiskyrė nuo pirmojo, visi trys parašyti tuo pačiu nuolankiu tonu, tačiau tuo santūriu mandagumu jis dangstė vis aiškiau kylantį nerimą, kurio ji niekada nepajusdavo skaitydama atsargius Florentino Arisos laiškus. Fermina Dasa perskaitė juos iškart, kai tik gavo – dviem savaitėms praėjus po pirmojo, ir jau buvo juos bemetanti į ugnį, bet nežinia kodėl persigalvojo. Vis dėlto atsakyti į juos net neketino.

Trečiasis spalio laiškas buvo įkištas pro durų apačią ir iš esmės skyrėsi nuo ankstesniųjų. Rašysena atrodė tokia vaikiška, jog, be jokios abejonės, rašyta kaire ranka, tačiau ta mintis atėjo Ferminai Dasai į galvą tik tuomet, kai iš turinio paaiškėjo, kad tai šlykštus anoniminis laiškas. Laiško autorius tvirtino, jog Fermina Dasa apžavėjo daktarą Juvenalį Urbiną, ir iš tos prielaidos darė pragaištingas išvadas. Laiškas baigėsi grasinimais: jeigu Fermina Dasa neatsisakysianti pretenzijų į įspūdingiausią miesto viengungį, būsianti viešai išgėdinta.

Ji pasijuto esanti baisios neteisybės auka, tačiau jai nepašoko noras keršyti, priešingai: troško susirasti anoniminio laiško autorių ir kaip galima geriau išaiškinti, kad jis klysta, nes buvo įsitikinusi, jog niekada nieku gyvu jos širdies nepalenksiąs daktaras Juvenalis Urbinas. Artimiausiomis dienomis ji gavo dar du laiškus be parašų, tokius pat klastingus kaip ir pirmasis, tačiau visi trys parašyti skirtingų žmonių. Arba ji bus tapusi kokio sąmokslo auka, arba kur kas plačiau, nei galima pamanyti, bus pasklidę klaidingi gandai apie jos slaptus meilės ryšius. Jai nedavė ramybės mintis, jog paprasčiausiai bus nekukliai prasitaręs pats Juvenalis Urbinas. Jai dingtelėjo, kad jis galbūt ne toks jau taurus, kaip atrodo, kad, lankydamas ligonius, galbūt duoda valią liežuviui ir netgi puikuojasi tariamomis pergalėmis, kaip tai daro kiti jo luomo vyrai. Jai dingtelėjo parašyti jam laišką, papriekaištauti, kad pažemino jos vardą, tačiau tuojau pat atsisakė tos minties: o gal jis kaip tik to ir tikėjosi. Ji bandė išpešti kokių nors žinių iš draugių, su kuriomis piešdavo siuvimo kambaryje, tačiau tos buvo girdėjusios nebent geranoriškas paskalas apie solinę serenadą rojaliu. Ji siuto jausdamasi bejėgė ir pažeminta. Priešingai nei iš pradžių, kai troško susitikti su neregimu priešu ir įtikinti, kad jis klysta, dabar jinai buvo pasirengusi sodininko žirklėmis jį surantyti į smulkiausius gabaliukus. Naktimis ji nesumerkdavo akių apgalvodama kiekvieną anoniminių laiškų žodelį, tikėdamasi aptikti kokį nors pėdsaką, kad aprimtų širdis. Tuščios viltys: Fermina Dasa buvo iš prigimties svetima tam pasauliui, kuriam priklausė Urbinų de la Kaljų giminė, ir mokėjo apsiginti tik nuo gerų ketinimų, bet anaiptol ne nuo kėslų.

Ta mintis dar labiau apkartino jos gyvenimą po kelių dienų, kai ji ko nenumirė iš siaubo gavusi juodaodę lėlę, šįkart be laiško, tačiau, Ferminos Dasos nuomone, buvo nesunku suprasti, kad ją atsiųsti galėjo tik daktaras Juvenalis Urbinas. Sprendžiant iš etiketės, ji buvo pirkta Martinikoje: prašmatnia suknele, auksinėmis gijomis padabintais garbanotais plaukais, guldoma užsimerkdavo. Ferminai Dasai taip patiko lėlė, kad, išmetusi iš galvos visus įtarimus, dieną guldydavo ją ant priegalvio. Ilgainiui įprato su ja miegoti. Vis dėlto, praslinkus kuriam laikui, kartą ji atsibudo sapno iškankinta ir staiga pastebėjo, kad lėlė auga: žavi suknutė, su kuria ji pakliuvo į Ferminos Dasos namus, vos dengė klubus, o padidėjus pėdoms, suplyšo kurpaitės. Fermina Dasa buvo girdėjusi apie afrikiečių kerus, tačiau anaiptol ne apie tokius baisius. Kita vertus, galvoje netilpo, jog toks žmogus kaip Juvenalis Urbinas galėtų griebtis tokios niekšybės. Ji neklydo: lėlę atvežė ne vežėjas, bet įvairių smulkmenų prekijas, nei regėtas, nei girdėtas visame kvartale. Stengdamasi įminti mįslę, Fermina Dasa vienu tarpu pagalvojo apie Florentiną Arisą, bauginusį ją savo polinkiu į melancholiją, tačiau ilgainiui gyvenimas įrodė, kad ji klydo. Paslaptis niekada neišaiškėjo, ir, vien tik ją prisiminusi, krūpčiodavo iš siaubo netgi praslinkus daugeliui metų, kai buvo jau ištekėjusi, susilaukusi vaikų ir laikė save likimo išrinktąja: pačia laimingiausia moterimi.

Paskutinį kartą užmegzti santykius daktaras Urbinas pabandė per tarpininkę, seserį Franką de la Lus, Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegijos viršininkę, ir toji negalėjo atsisakyti padėti giminei, globojančiai jų bendruomenę nuo pat įsikūrimo Amerikoje pirmųjų dienų. Naujokės vienuolės lydima, viršininkė atėjo devintą valandą ryto ir turėjo ištisą pusvalandį laukti tarp paukščių narvelių, kol Fermina Dasa baigs maudytis. Sesuo Franka de la Lus buvo vyriškos prigimties vokietė metaliniu balsu ir valdingu žvilgsniu, visiška priešingybė Ferminai Dasai ir jos vaikiškoms aistroms. Nebuvo pasaulyje kito tokio žmogaus, kurio Fermina Dasa taip neapkęstų: vien pagalvojus, kad turės su ja susitikti, ir vien prisiminus jos veidmainišką dievobaimingumą, toks skausmas surėmė vidurius, lyg ten kirbėtų šimtai skorpionų. Vos ją išvydus pro vonios kambario duris, širdyje išsyk atgijo kolegijoje patirtos kančios, nepakenčiamas kasdienių mišių košmaras, egzaminų siaubas, vergiškas vienuolių naujokių paslaugumas, visas gyvenimas, perkoštas per dvasios skurdumo sietą. Sesuo Franka de la Lus, priešingai, džiaugsmingai – ir, regis, visiškai nuoširdžiai – su ja pasisveikino. Nusistebėjo, kad ji taip suaugo ir subrendo, pagyrė, kad taip išmaniai sukasi namuose, skoningai tvarko vidinį kiemą, pasigrožėjo kaitriai kvepiančiais apelsinmedžiais. Paskiau liepė naujokei jos palaukti ir, per daug nesiartindama prie varnų, idant jie kad kokios neiškapotų akių, nužiūrėjo patogią vietelę, kur galėtų atsisėsti ir vienumoje pasišnekėti su Fermina. Ši pakvietė viešnią į svetainę.

Vizitas buvo trumpas ir nemalonus. Negaišdama laiko tuščioms įžangoms, sesuo Franka de la Lus pasiūlė Ferminai Dasai garbingą reabilitaciją. Įrašas, kad ji buvo pašalinta iš kolegijos, dingsiąs ne tik iš registro, bet ir iš bendruomenės atminties, todėl ji galėsianti baigti mokslą ir gauti humanitarinių mokslų bakalauro laipsnį. Fermina Dasa sutrikusi panoro sužinoti, kokia dingstimi jai suteikiama tokia malonė.

– To prašo vienas asmuo, nusipelnęs visa ko geriausio, ir jis nieko daugiau netrokšta, tik laimės tau, – atsakė vienuolė. – Ar žinai, kas jis?

Tuomet ji suprato. Ir pagalvojo, kokią teisę turi moteris, dėl nekalto laiškučio sugadinusi jai gyvenimą, prisiimti meilės pasiuntinės vaidmenį, bet neišdrįso to pasakyti balsu. Priešingai, pasakė, jog žino, jog pažįsta tą žmogų, ir taip pat žino, jog niekam nevalia kištis į jos gyvenimą.

– Jis meldžia tave, kad leistum pasikalbėti penkias minutes, ir daugiau nieko jis nenori, – tarė vienuolė. – Esu tikra, jog tavo tėvas neturės nieko prieš.

Fermina Dasa dar labiau supyko pagalvojusi, kad vienuolė atėjo susitarusi su tėvu.

– Mes buvome susitikę du kartus, kai aš sirgau, – tarė ji. – Dabar nėra jokios prasmės jam ateiti.

– Kiekviena moteris, turinti bent kruopelę proto, suvoktų, jog tas žmogus – Dievo Apvaizdos dovana, – tarė vienuolė.

Ir ėmė pasakoti apie jo dorybes, dievobaimingumą, pasiaukojamą tarnystę kenčiantiesiems. Bekalbėdama išsitraukė iš rankovės auksinį rožinį su dramblio kaulo Nukryžiuotuoju ir pasiūbavo jį prieš Ferminos Dasos akis. Tai buvo giminės relikvija, daugiau nei šimto metų senumo, Sienos juvelyro pagaminta ir Klemento IV pašventinta.

– Čia tau, – tarė.

Ferminai Dasai kraujas užvirė gyslose, ir tuomet ji pradrįso.

– Nesuprantu, kaip jūs galite imtis tokio dalyko, jeigu meilę laikote nuodėme, – tarė.

Franka de la Lus apsimetė neišgirdusi jos žodžių, tačiau jos akių vokai užkaito. Ji vis dar siūbavo rožinį prieš Ferminos Dasos akis.

– Būtų geriau, jeigu sutartum su manimi, – tarė ji. – Kitaip vietoj manęs ateis arkivyskupas, o su juo bus kita kalba.

– Tegu ateina, – tarė Fermina Dasa.

Sesuo Franka de la Lus įsikišo auksinį rožinį į rankovę. Paskiau iš kitos rankovės išsitraukė labai užskalbtą nosinę, sugniaužtą į kamuoliuką, suspaudė ją saujoje ir iš aukšto nužvelgė Ferminą su užuojauta šypsodama.

– Vargše dukrele, – atsiduso, – vis dar negali pamiršti ano žmogaus.

Fermina Dasa nurijo užgaulę, nemirkčiodama pažvelgė į seserį, pažvelgė jai tiesiai į akis netardama nė žodžio ir stengdamasi tyliai nuryti užgaulę, kol pagaliau begalinio džiaugsmo kupina širdimi pamatė, jog jos vyriškos akys prisipildė ašarų. Nusišluosčiusi jas sugniaužta nosine, sesuo Franka de la Lus pasikėlė.

– Teisybę sako tavo tėvas: tu užsispyrusi kaip mulė, – tarė ji.

Arkivyskupas neatėjo. Taigi buvo galima manyti, jog apgula pasibaigė tą dieną, tačiau Kalėdoms atvažiavo pusseserė Ildebranda Sančes, ir jųdviejų gyvenimas pasikeitė. Ildebranda Sančes atplaukė škuna iš Rioačos, ir jie pasitiko ją penktą valandą ryto – leisgyvių nuo sūpavimo keleivių minioje ji vienintelė ėjo spindinčiu veidu, tikra subrendusi moteris, įsiaudrinusi po nemigos nakties jūroje. Ji atsivežė galybę pintinių su gyvais kalakutais ir vaisiais, kokie tik dera tose vaisingose žemėse, idant jos viešnagės metu niekam nepristigtų maisto. Jos tėvas Lisimakas Sančesas klausė, ar nereikia muzikantų Velykų šventėms, nes turįs pačių geriausių, ir pažadėjo šiek tiek vėliau atsiųsti paruoštų užtaisų fejerverkams. Be to, pranešė, jog negalėsiąs atvažiuoti dukters anksčiau nei kovo mėnesį, tad pusseserės turėjo pakankamai laiko prieš akis.

Jiedvi negaišo nė akimirkos. Jau patį pirmąjį vakarą drauge išsimaudė nuogos, viena kitą apliedamos vandeniu iš puskubilio. Išmuilavo viena kitą, tankiomis šukomis iššukavo glindas, veidrodyje žiūrėdamos viena į kitą palygino savo klubus ir krūtines, kad geriau suvoktų, kaip žiauriai jas pakeitė laikas nuo tos dienos, kai paskutinįsyk jiedvi matė viena kitą nuogas. Ildebranda buvo aukšta, stambių kaulų, auksinio atspalvio kūno, kaip mulatė visa apaugusi trumpučiais susiraičiusiais nelyginant geležies drožlės pūkeliais. Fermina Dasa, priešingai, buvo šviesaus gymio, ramaus profilio, švelnios odos, padengtos lygiais lygutėliais pūkeliais. Gala Plasidija joms pastatė miegamajame dvi vienodas lovas, tačiau kartais jos suguldavo į vieną ir, užgesinusios lempą, plepėdavo iki paryčių. Rūkydavo plonus ilgus plėšikų cigarus, kuriuos Ildebranda atsivežė slapta sukišusi už lagamino pamušalo, o paskiau degindavo armėnišką popierių, kad miegamajame nedvoktų kaip smuklėje. Fermina Dasa pirmąkart užsirūkė Valjedupare, paskiau rūkė Fonsekoje, Rioačoje, kur visos dešimt pusseserių, užsidariusios kambaryje, šnekėdavo apie vyrus ir slapčia rūkydavo. Ji išmoko rūkyti atbulai, degantį galą įkišusi į burną, kaip rūko vyrai naktimis per karą, kad priešai nepastebėtų žerplėjant cigaro. Tačiau viena niekada nerūkydavo. Kai viešėjo pas Ildebrandą, jiedvi rūkydavo kiekvieną vakarą prieš miegą, ir taip ilgainiui įprato rūkyti, nors visada rūkydavo slapčiomis, netgi slapta nuo vyro ir vaikų, ir ne tik todėl, jog moteriai nepadoru rūkyti žmonėse, – slaptumas suteikdavo daugiau malonumo.

Tėvai išsiuntė Ildebrandą pasisvečiuoti trokšdami atskirti nuo mylimojo, kuris nebuvo jai skirtas, nors įteigė jai mintį, kad ji važiuoja padėti Ferminai apsispręsti ir pasirinkti gerą vyrą. Ildebranda sutiko vildamasi, jog jai pasiseks apgauti užmirštį, kaip kitados pavyko pusseserei, ir susitarė su Fonsekos telegrafistu, kad tas kuo slapčiausiai siųstų jai laiškelius. Ji be galo nusivylė, kai kartėlio pilna širdimi sužinojo, kad Fermina Dasa atstūmė Florentiną Arisą. Be kita ko, Ildebranda Sančes laikėsi visuotinės meilės teorijos ir buvo įsitikinusi, jog tai, kas nutinka vienai įsimylėjėlių porai, atsiliepia viso pasaulio įsimylėjėliams. Vis dėlto ji neatsižadėjo savo sumanymo. Kupina ryžto, nepaprastai įbauginusio Ferminą Dasą, ji pati viena nuėjo į telegrafo agentūrą nusiteikusi pelnyti Florentino Arisos palankumą.

Ji netgi nebūtų jo pažinusi, nes jis nė iš tolo nepanėšėjo į tą paveikslą, kurį ji buvo susidariusi iš Ferminos Dasos pasakojimų. Iš pradžių jai pasirodė neįtikėtina, jog pusseserė ko neišprotėjo įsimylėjusi tą veik nepastebimą, į primuštą šunį panašų tarnautoją, kuris vargu ar galėtų savo iškilmingomis manieromis ir nelaimėlio rabino apdaru prilenkti kieno nors širdį. Tačiau labai greitai ji susivokė buvusi suklaidinta pirmojo įspūdžio, nes Florentinas Arisa pasišovė besąlygiškai jai padėti, net nežinodamas, kas ji tokia, ir, beje, niekada to nesužinojo. Niekas nebūtų galėjęs jos taip gerai suprasti kaip jis, tad jis neklausė nei jos vardo, nei adreso. Jis pasiūlė jai labai paprastą išeitį: kiekvieną trečiadienį popiet ji užsuksianti į telegrafo agentūrą, ir jis perduosiąs jai į rankas atsakymus, ir viskas. Beje, perskaitęs Ildebrandos rašytą laiškelį, paklausė, ar ji leisianti padaryti vieną kitą pastabą, ir ji leido. Florentinas Arisa iš pradžių parašė kai ką tarp eilučių, išbraukė, vėl parašė, o paskiau, kai nebeliko vietos, sudraskė lakštelį ir iš naujo parašė visiškai kitą laišką, kuris Ildebrandai pasirodė be galo jausmingas. Išeidama iš telegrafo agentūros, ji vos neapsiverkė.

– Jis negražus ir liūdnas, – tarė ji Ferminai Dasai, – bet labai mielas.

Ildebrandą labiausiai sujaudino tai, jog pusseserė labai vieniša. Ji atrodanti kaip dvidešimtmetė senmergė, pasakė ji Ferminai Dasai. Pripratusiai prie skaitlingų giminių, išsisklaidžiusių po namus, kur niekas gerai nežinojo, kiek iš tikro juose gyvena žmonių ir kiek kiekvienąsyk susės prie pietų stalo, Ildebrandai protas nenešė, kaip tokio amžiaus mergina gali ištverti įkalinta tarp keturių sienų. Taip iš tikrųjų ir buvo: nuo tos akimirkos, kai ji atsibusdavo šeštą valandą ryto, iki tol, kol užgesindavo lempą miegamajame, Fermina Dasa tuščiai leisdavo laiką. Gyvenimas ateidavo į namus. Iš pradžių, pragiedojus paskutiniams gaidžiams, ją pažadindavo pienininkas, belstuku belsdamas į duris. Paskiau belsdavo žuvininkė, nešina dėže pusgyvių karšių, suguldytų ant jūržolių paklotės, o jiems įkandin – prašmatnios paleistinės vergės, visu balsu peršančios daržoves iš Žemutinės Marijos ir vaisius iš San Chasinto. Vėliau kiaurą dieną belsdavo kas pakliūva: elgetos, loterijos bilietų pardavėjos, vienuolės, renkančios aukas, galąstojas su savo švilpyne, butelių supirkėjas, aukso laužo supirkėjas, senų laikraščių surinkėjas, netikros čigonės, siūlančios išburti ateitį iš kortų, iš delno linijų, iš kavos tirščių, iš naktipuodžio nuosėdų. Gala Plasidija ištisą savaitę darinėdavo duris atšaudama: nereikia, ateikite kitą dieną, arba piktai rėkdama iš balkono, kad daugiau nebetrukdytų, velniai rautų, nieko mums nereikia, visko prisipirkome. Ji taip karštai ir taktiškai ėmėsi tetos Eskolastikos pareigų, jog Fermina Dasa kartais palaikydavo ją teta ir galiausiai pamilo. Gala Plasidija turėjo įgimtų vergės polinkių. Vos pasitaikius laisvai valandėlei, ji skubėdavo į darbo kambarį, kruopščiai lygindavo skalbinius, dėdavo į spintas, apiberdama levandų žiedais, tačiau lygindavo ir lankstydavo ne tik savo pačios rankomis šviežiai išskalbtus drabužius, o ir tuos, kurie užsigulėję netekdavo išvaizdos. Lygiai taip pat stropiai ji rūpinosi ir prieš keturiolika metų mirusios Ferminos motinos Ferminos Sančes drabužiais. Vis dėlto viską spręsdavo Fermina. Ji nurodydavo, ką gaminti valgyti, ką pirkti turguje, ką daryti kiekvienu atveju, ir taip viską rikiuodavo namuose, kur, tiesą pasakius, nebuvo ko rikiuoti. Išplovusi narvelius, palesinusi paukščius ir pasirūpinusi gėlėmis, ji nežinodavo, ko nusitverti. Pašalinta iš kolegijos, ne vieną kartą ji eidavo numigti pokaičio ir atsibusdavo tik kitą dieną. Piešimo pamokos buvo ne kas kita kaip įdomesnis būdas nustumti laiką.

Nuo tos dienos, kai tėvas išvijo tetą Eskolastiką, jųdviejų santykiai atvėso, nors abu įsimiklino gyventi vienuose namuose beveik nesusidurdami vienas su kitu. Kai ji atsikeldavo, jis jau būdavo išėjęs tvarkyti savo reikalų. Jis labai retai nusižengdavo taisyklei pietauti namie, nors beveik niekad nevalgydavo – jam pakakdavo išgerti aperityvo ir užkrimsti ispaniškų užkandžių Parapijos kavinėje. Vakarieniauti irgi nevakarieniaudavo: jos palikdavo jam vakarienę ant stalo, viską vienoje lėkštėje, apvožtoje kita, nors žinodavo, kad suvalgys tik rytojaus dieną pasišildęs pusryčiams. Kartą per savaitę jis duodavo dukteriai pinigų išlaidoms, labai tiksliai viską apskaičiavęs, o ir ji labai taupiai juos leisdavo, tačiau jis mielai tenkindavo kiekvieną jos prašymą, kai jai prireikdavo pinigų nenumatytoms išlaidoms. Jis niekada nesiderėdavo dėl kiekvieno varioko, niekada nereikalaudavo ataskaitos, bet ji elgdavosi taip, lyg turėtų atsiskaityti prieš Šventosios Inkvizicijos tribunolą. Jis niekada jai nepasakodavo apie tai, kuo verčiasi ir kaip jam sekasi, niekada nesivesdavo į savo kontoras uoste, kur buvo griežčiausiai draudžiama rodytis padorioms merginoms, netgi tėvų lydimoms. Lorensas Dasa grįždavo namo ne anksčiau kaip dešimtą valandą vakaro, kaip tik tada, kai tuo palyginti saugiausiu pilietinių karų metu prasidėdavo komendanto valanda. Iki dešimtos valandos sėdėdavo Parapijos kavinėje, lošdavo, nes taip gerai išmanė azartinius lošimus, kad neturėjo sau lygių. Namo grįždavo blaivia galva, taip tyliai, jog nepržadindavo dukters, nors pirmąją taurelę anyžinės išgerdavo vos pasibudęs ir paskiau kiaurą dieną, neišleisdamas iš dantų užgesusio cigaro, šen bei ten išmesdavo burnelę. Vis dėlto vieną vakarą Fermina pajuto jį įeinant. Išgirdo, kaip jis kazokiškais žingsniais kopia laiptais, kaip pūškuodamas dunda antrojo aukšto koridorium ir visa plaštaka beldžia į miegamojo duris. Ji atidarė ir pirmą kartą išsigando jo žvairuojančios akies ir nesuprantamo burbuliavimo.

– Mes žlugę, – tarė jis. – Visiškai žlugę, supranti?

Tik tiek ir pasakė ir niekada daugiau apie tai nebeužsiminė, ir neatsitiko nieko, kas patvirtintų jo žodžius, tačiau po to vakaro Fermina Dasa galutinai suvokė, kad ji vieniša šioje žemėje. Ji gyveno visuomenės užribyje. Buvusios mokslo draugės skrajojo padangėmis, kur pakilti jai buvo užginta, ir juo labiau po gėdingo pašalinimo iš kolegijos, tačiau ir kaimynai nelaikė jos kaimyne, nes nežinojo jos praeities ir buvo ją matę tik vilkinčią Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegijos uniforma. Tėvas sukosi tarp vienišų žmonių, kontrabandininkų, perpirklių ir krovėjų, karo bėglių, prisiglaudusių Parapijos kavinės viešojoje lindynėje. Paskutiniais metais jos uždarą kalinės gyvenimą šiek tiek pagražino piešimo pamokos, nes mokytoja buvo linkusi mokyti ne pavieniui, bet būreliais, tad į siuvimo kambarį atsivesdavo kitų mokinių. Tačiau tai buvo įvairių šeimų ir nelabai aiškaus luomo merginos, ir Ferminai Dasai jos buvo nuomojamos draugės, tad jų draugystė pasibaigdavo kartu su pamoka. Ildebranda panoro atidaryti duris ir langus, įsileisti į vidų šviežio oro, pakviesti muzikantų, surengti fejerverką su petardomis ir parako pilimis, kokius rengdavo tėvas, ir kaukių balių, kad nuo smagaus jo šurmulio išsivėdintų sudususi pusseserės dvasia, tačiau veikiai suprato, kad jos sumanymas neturi prasmės. Paprasčiausiai todėl, kad nebuvo ko kviesti.

Vis dėlto ji grąžino Ferminą Dasą į gyvenimą. Vakarop, po piešimo pamokų, prašydavo ją pavedžioti gatvėmis, supažindinti su miestu. Fermina Dasa jai parodė, kuriuo keliu jiedvi eidavo kas dieną su teta Eskolastika, ant kurio suolelio jos laukdavo Florentinas Arisa, dėdamasis skaitąs, kokiais skersgatviais sekdavo įkandin, kokiose slaptavietėse slėpdavo laiškus, kur stovėjo grėsmingasis Šventosios Inkvizicijos kalėjimas, vėliau restauruotas ir paverstas visa širdimi neapkenčiama Švenčiausiosios Mergelės Marijos Paaukojimo šventykloje kolegija. Jos užlipdavo ant kalvos, kur buvo varguolių kapinės ir kur Florentinas Arisa kitados griežsaid smuiku, atsistojęs tokioje vietoje, kad vėjas pūstų jos namų pusėn ir ji galėtų klausytis gulėdama lovoje; iš ten atsiverdavo vaizdas į istorinį miestą, sueižėjusius stogus ir apirusius mūrus, brūzgynais apaugusius tvirtovių griuvėsius, salų virtinę įlankoje, varguolių lūšnas pelkių pakraščiuose, bekraštę Karibų jūrą.

Kalėdų naktį jos nuėjo į katedrą išklausyti Bernelių mišių. Fermina atsisėdo ten, kur geriausiai girdėti slėpiningoji Florentino Arisos muzika, ir parodė pusseserei tą vietą, kur tokią pat naktį pirmą kartą išvydo baimingas jo akis. Jiedvi ryžosi drauge nueiti prie Raštijos vartų, prisipirko saldumynų, įdomumo dėlei užsuko į krautuvėlę, prekiaujančią spalvotu šventiniu popierium, ir Fermina Dasa parodė pusseserei tą vietą, kur netikėtai suprato, kad jos meilė buvo tik vaizduotės padaras. Ji pati nesuvokė, jog kiekvienas jos žingsnis nuo namų iki kolegijos, kiekvienas miesto kampelis, kiekviena visai nesenos praeities akimirka egzistavo tik Florentino Arisos dėka. Ildebranda jai taip ir pasakė, bet ji nesutiko, nes niekada nebūtų pripažinusi akivaizdžios tiesos: ar tai buvo bloga, ar gera, tačiau vienintelis dalykas, nutikęs jos gyvenime, buvo Florentino Arisos meilė.

Tuo metu prie Raštijos vartų įsteigė savo ateljė fotografas belgas, ir visi, kas išgalėjo susimokėti, naudojosi proga pasidaryti nuotrauką. Fermina ir Ildebranda nuskubėjo pačios pirmosios. Išvertusios visą Ferminos Sančes garderobą, pasirinko pačias prašmatniausias sukneles, skėčius, išeiginius batelius, skrybėlaites ir apsirengė kaip šimtmečio vidurio damos. Gala Plasidija joms padėjo susiveržti korsetus, išmokė vaikščioti su krinolinais, ištemptais ant vielinių lankelių, kaip užsimauti pirštines ir susisagstyti aukštakulnius batelius. Ildebranda pasirinko plačiakraštę skrybėlaitę su povo plunksnomis, nulinkusiomis ant pečių. Fermina užsidėjo naujesnės mados skrybėlaitę, papuoštą dažyto gipso vaisiais ir lininėmis gėlytėmis. Pasižiūrėjusios į veidrodį, abi prapliupo kvatoti – buvo tokios panašios į močiučių dagerotipus, tad laimingos, leipdamos iš juoko, išbėgo darytis nuotraukų ilgam atminimui. Gala Plasidija palydėjo jas žvilgsniu nuo balkono žiūrėdama, kaip jiedvi eina per parkelį su skėčiais, vos ne vos žirgliodamos su aukštakulniais bateliais ir visu liemeniu stumdamos priekin krinolinus nelyginant vaikų vežimėlį, ir palaimino linkėdama, kad Dievas padėtų joms gražiai nusifotografuoti.

Prie belgo ateljė šurmuliavo minia, nes fotografavosi Benis Sentenas, ką tik laimėjęs pergalę Panamos bokso čempionate. Jis buvo su boksininko kelnaitėmis, pirštinėmis ir vainiku ant galvos, ir fotografuotis buvo nelengva, nes turėjo ištisą minutę stovėti puolimo poza ir beveik nekvėpuoti, tačiau kai tik jis atsistodavo reikiama poza, gerbėjai pratrūkdavo kaukti ir ploti, ir jis neatsispirdavo pagundai juos pamaloninti ir parodyti savo meną. Atėjus pusseserių eilei, dangus apsiniaukė, ir atrodė, jog tuojau prapliups lyti, tačiau jiedvi spėjo nusipudruoti veidus krakmolu ir taip gražiai atsirėmė į alebastro koloną, kad galėjo stovėti nejudėdamos ilgiau, nei reikėjo. Išėjo puiki nuotrauka ilgam atminimui. Kai Ildebranda pasimirė savo dvare Flores de Marijoje beveik sulaukusi šimto metų, žmonės aptiko tą nuotrauką jos miegamajame, užrakintą komodos stalčiuje, tarp įkvepintų paklodžių drauge su suakmenėjusia neužmirštuole, įdėta į per metų metus visiškai išblukusį laišką. Fermina Dasa laikė ją pirmajame šeimos albumo lape, iš kur ji nežinia kaip ir nežinia kada dingo, o galiausiai neįtikimų atsitiktinumų dėka pakliuvo į Florentino Arisos rankas, kai jiedu jau lenkė septintą dešimtį.

Kai Fermina ir Ildebranda išėjo iš belgo ateljė, aikštė prie Raštijos vartų iki pat balkonų knibždėte knibždėjo žmonių. Jiedvi pamiršo, kad jų veidai išbaltinti krakmolu, o lūpos nudažytos šokoladinės spalvos dažais ir kad jų drabužiai nedera nei vietos, nei laiko atžvilgiu. Minia jas pasitiko pašaipiai švilpdama. Bandydamos pabėgti nuo patyčių, jos pasijuto priremtos prie sienos, bet staiga minia prasiskyrė praleisdama aukso plauko sarčių traukiamą puskarietę. Švilpimas išsyk nutilo, ir priešiškai nusiteikę būreliai išsiskirstė. Ildebranda kol gyva negalėjo pamiršti, kaip jis pasirodė ant puskarietės paminos su atlasiniu cilindru, brokatine liemene, įsiminė jo švelnių akių žvilgsnį, valdingą išvaizdą, mokslo vyro manieras.

Ildebranda iškart jį pažino, nors niekada nebuvo mačiusi. Fermina Dasa užsiminė apie jį vieną popietę, beje, prieš mėnesį, kai nepanoro eiti pro markizo de Kasalduero rūmus, nes prie vartų stovėjo puskarietė, pakinkyta aukso plauko sarčiais. Papasakojo, kam jie priklauso, ir bandė paaiškinti, kodėl jo nemėgsta, tačiau nė vienu žodžiu neužsiminė apie jo ketinimus. Ildebranda tuojau pat viską pamiršo. Tačiau dabar, kai tik jis pasirodė lyg pasakų princas ir išlipo iš puskarietės – viena koja ant paminos, o kita ant žemės, – iškart suprato, kad čia tas pats žmogus, ir negalėjo suvokti pusseserės nusiteikimo.

– Būkite malonios, teikitės sėsti į puskarietę, – tarė joms daktaras Juvenalis Urbinas. – Nuvešiu jus ten, kur įsakysite.

Fermina Dasa buvo beatsisakanti, tačiau Ildebranda iškart sutiko. Daktaras Juvenalis Urbinas nukėlė ir antrą koją nuo paminos ir pirštų galais, beveik neprisiliesdamas, padėjo jai įlipti į puskarietę. Neturėdama kitos išeities, Fermina, degančiu iš pykčio veidu, įsėdo įkandin pusseserės.

Iki namų buvo viso labo keli šimtai metrų. Pusseserės nepastebėjo, ar daktaras Urbinas susitarė su vežėju, tačiau tikriausiai susitarė, nes kelionė namo užtruko daugiau nei pusvalandį. Jiedvi sėdėjo ant pagrindinės sėdynės, o jis – priešais jas, nugara į arklius. Fermina pasisuko į puskarietės langelį ir užsisklendė savo kiaute. Ildebranda, priešingai, buvo susižavėjusi, o daktaras Urbinas juo labiau susižavėjęs jos susižavėjimu. Vos puskarietei pajudėjus iš vietos, ji užuodė karštą kvapą, sklindantį nuo tikra oda apmuštų sėdynių, apsidžiaugė iš vidaus apmuštos kabinos jaukumu ir pareiškė, jog čia būtų gera ir gyventi. Veikiai jie pradėjo juoktis ir pokštauti kaip seni draugai ir netgi įsileido į nesudėtingą žaidimą – ėmė šnekėti pramanyta kalba, po kiekvieno skiemens įterpdami kokį sutartinį skiemenį. Jiedu dėjosi maną, jog Fermina jų negirdi, tačiau puikiausiai žinojo, kad ji ne tik girdi, bet ir klausosi kiekvieno žodelio, ir todėl jiedu žaidė toliau. Paskiau, sočiai prisikvatojusi, Ildebranda prisipažino, jog nebegali ilgiau tverti tos kančios – aukštakulnių batelių.

– Didelė čia bėda, – atsiliepė daktaras Urbinas. – Pažiūrėsime, kas greitesnis.

Ir šoko atsivarstyti savo pusbačių. Ildebranda priėmė iššūkį. Vis dėlto jai buvo nelengva – trukdė prisilenkti banginio ūsų korsetas, tačiau daktaras Urbinas tyčia palaukė, kol ji, pergalingai kvatodama, pagaliau ištraukė batelius iš po sijono, lyg būtų juos išmeškeriojusi iš tvenkinio. Tuomet jiedu sužiuro į Ferminą ir vakaro gaisų fone pamatė kaip niekad smailų jos nuostabų volungės profilį. Ji buvo triskart piktesnė, nei derėjo: pirmiausia, nepelnytai pakliuvo į keblią padėtį, antra, ją erzino lengvabūdiškas Ildebrandos elgesys, trečia, ji buvo įsitikinusi, jog vežėjas tyčia suka ratus, kad ilgiau užtruktų kelionė. Tačiau Ildebranda lyg nuo sieto pasileido.

– Dabar aš suprantu, jog mane varžė ne tiek bateliai, kiek šitas vielinis narvas, – tarė ji.

Daktaras Urbinas suprato, kad ji turi omeny krinoliną, ir tuojau pat nusigriebė jos žodžių. „Juokų darbas, – tarė. – Nusivilkite“. Ir, burtininko mostu išsitraukęs iš kišenės nosinę, užsirišo akis.

– Aš nežiūrėsiu, – pridūrė.

Jis taip stipriai suveržė nosinę, jog išryškėjo rausvos lūpos tarp juodos apskritos barzdelės ir riestų ūsų. Ildebrandą nukrėtė šiurpas. Ji pažvelgė į Ferminą Dasą ir pamatė, jog toji nebe įsiutusi, o tiesiog apimta siaubo, kad pusseserė iš tikrųjų gali nusivilkti sijoną. Ildebranda surimtėjo ir ženklais ją paklausė: ką darysime? Fermina Dasa atsakė tuo pačiu būdu: jeigu jos tuojau pat negrįšiančios namo, ji šoksianti iš važiuojančios karietos.

– Laukiu, – tarė daktaras.

– Galite atsirišti akis, – tarė Ildebranda.

Nusirišęs nosinę, daktaras Juvenalis Urbinas pamatė, kad ji pasikeitusi, ir suprato, jog žaidimas pasibaigė, ir pasibaigė nekaip. Sulig jo ženklu vežėjas apsisuko ir įvažiavo į Evangelijų parkelį kaip tik tuo metu, kai žibintininkas degė gatvės žibintus. Visose bažnyčiose sugaudė varpai skambindami „Viešpaties Angelą“. Ildebranda paskubomis išlipo iš puskarietės šiek tiek sumišusi, kad neįtiko pusseserei, ir be niekur nieko atsisveikino su gydytoju paspausdama jam ranką. Fermina pasekė jos pavyzdžiu, tačiau kai pabandė ištraukti ranką, apmautą atlasine pirštinaite, daktaras Urbinas stipriai spūstelėjo jai vidurinį pirštą.

– Laukiu jūsų atsakymo, – tarė.

Fermina timptelėjo ranką, ir tuščia pirštinaitė pakibo daktaro saujoje, tačiau mergina nelaukė, kol šis ją sugrąžins. Gulti nuėjo nevalgiusi. Virtuvėje pavakarieniavusi su Gala Plasidija, Ildebranda kaip niekur nieko atėjo į miegamąjį ir ėmė su įgimtu sąmojum aptarinėti tos popietės įvykius. Ji nė neketino slėpti savo susižavėjimo daktaru Urbinu, jo elegantiškumu ir maloniu elgesiu, tačiau Fermina Dasa, nors ir atlyžusi, neatsiliepė nė vienu žodžiu. Vienu tarpu Ildebranda prisipažino: kai daktaras Juvenalis Urbinas užsirišo akis ir ji pamatė, kaip pro rausvas lūpas spindi jo dailūs dantys, ją staiga apėmė nesutramdomas noras pulti bučiuotis. Fermina Dasa nusisuko į sieną ir baigė kalbas.

– Tu tikra kekšė! – tarė iš visos širdies, neketindama įžeisti pusseserės, veikiau šypsodama.

Ji miegojo neramiu miegu, visur jai vaidenosi daktaras Juvenalis Urbinas, jis juokėsi, dainavo, užrištomis akimis leido iš dantų sieros žiežirbas, šaipėsi iš jos sutartine kalba, nesilaikydamas jokių taisyklių, ir jiedu važiavo karieta įkalnėn į varguolių kapines. Atsibudo nusikankinusi gerokai prieš auštant ir kurį laiką gulėjo užsimerkusi mąstydama apie dar likusius jai gyventi nesuskaitomus metus. Vėliau, Ildebrandai maudantis, paskubomis parašė laišką, paskubomis sulankstė, paskubomis įkišo į voką ir, Ildebrandai nespėjus išeiti iš vonios kambario, liepė Galai Plasidijai nunešti jį daktarui Juvenaliui Urbinui. Tai buvo savitas laiškas, be nereikalingų žodžių, trumpas ir aiškus: taip, daktare, galite pasikalbėti su mano tėvu.

Sužinojęs, jog Fermina Dasa išteka už kilmingo ir turtingo gydytojo, baigusio mokslus Europoje ir pagal savo amžių pelniusio neįtikėtiną šlovę, Florentinas Arisa puolė į tokią neviltį, kad niekas negalėjo jo paveikti. Matydama, jog sūnus neteko žado, nieko neima į burną ir be perstojo verkia ištisas naktis, Transita Arisa stengėsi iš paskutiniųjų jį paguosti ir galų gale į savaitės pabaigą prikalbino bent kartą pavalgyti. Tuomet ji kreipėsi į doną Leoną XII Loaisą, vienintelį gyvą likusį iš trijų brolių, ir, nieko jam neaiškindama, paprašė parūpinti sūnėnui kokią nors tarnybą savo laivybos bendrovėje, tačiau kaip galima toliau, kokiame nors užkampyje, atokiame Magdalenos upės uoste, kur nebūtų nei pašto, nei telegrafo, kur jis negalėtų susitikti nieko, kas galėtų jam ką nors papasakoti apie šitą pražūties miestą. Pagerbdamas brolio našlę, nenorinčią nė prisiminti vyro neteisėto sūnaus, dėdė nepriėmė jo į tarnybą, bet parūpino jam telegrafisto vietą Vilja de Leivoje, svajonių mieste per dvidešimt dienų kelionės ir beveik trimis tūkstančiais metrų aukščiau to lygio, kuriame buvo Langų gatvė.

Ta gydomoji kelionė niekada nepasiekė Florentino Arisos sąmonės. Įsiminė ją visam laikui kaip ir visa kita, kas atsitiko tuo metu, lyg žiūrėdamas pro savo negandos užtemdytą prizmę. Gavęs telegramą apie savo naują paskyrimo vietą, stačiai nekreipė į ją dėmesio, tačiau Lotarijas Tugutas jį įtikino pagrįsdamas savo žodžius grynai vokiškais argumentais, kad visuomenės aptarnavimo srityje jo laukia šviesi ateitis. „Telegrafas – perspektyvi profesija“, – pareiškė jis. Padovanojo jam triušena pamuštas pirštines, kepurę, kokią dėvi stepių gyventojai, ir paltą su pliušine apykakle, išbandytą Bavarijoje žvarbų sausio mėnesį. Dėdė Leonas XII padovanojo dvi gelumbines eilutes, neperšlampamus batus, kadaise priklausiusius vyresniajam broliui, ir apmokėjo kelionę kajutėje artimiausiu garlaiviu. Transita Arisa pataisė drabužius, kad tiktų sūnui, nes jis buvo ne toks augalotas kaip tėvas ir kur kas žemesnio ūgio nei vokietis, nupirko vilnones kojines ir ilgas apatines kelnes, idant jam nieko netrūktų atšiauriame plokščiakalnių krašte. Florentinas Arisa sugrudusia nuo kančių širdimi stebėjo pasiruošimą kelionei, kaip numirėlis būtų stebėjęs, kaip jam rengiamos iškilmingos laidotuvės. Niekam nepasisakė išvykstąs, su niekuo neatsisveikino užsisklendęs geležiniame kiaute – savo nuslopintos aistros paslaptį jis atskleidė tik motinai, – tačiau prieš pat kelionę sąmoningai padarė paskutinę širdies kvailystę, kuri galėjo jam kainuoti gyvybę. Vidurnaktį jis apsirengė išeiginiais drabužiais ir po Ferminos Dasos balkonu vienas atliko tik jiedviem žinomą meilės valsą – tą valsą jis sukūrė jai, ir trejus metus jis buvo jų keblaus bendravimo simbolis. Pusbalsiu niūniuodamas žodžius ir ašaromis laistydamas smuiką, jis griežė su tokiu įkvėpimu, jog sulig pirmaisiais taktais sulojo šunys gatvėje, o paskui ir visame mieste, tačiau netrukus pamažėle nutilo muzikos užkerėti, ir paskutiniai valso garsai nuščiuvo, įsiviešpatavus nežemiškai tylai. Balkono langas neatsidarė, niekas nežvilgtelėjo į gatvę, nepasirodė netgi panaktinis, kuris paprastai kone visada atskubėdavo nešinas žibintu, tikėdamasis prakusti iš naktinių serenadų. Florentinui Arisai toji serenada buvo savotiški kerai, suteikę palengvėjimą, tad, kai jis, įkišęs smuiką į dėklą, neatsigręždamas nuėjo šalin išmirusiomis gatvėmis, jam jau nebeatrodė, kad išvažiuoja rytojaus dieną, – jam buvo toks jausmas, jog jis išvykęs prieš daugelį metų, tvirtai apsisprendęs niekada nebegrįžti.

Laivas, vienas iš trijų vienodų laivų, priklausančių Karibų upių laivybos bendrovei, vadinosi *Pijus V Loaisa*, taip pervardytas pagerbiant bendrovės steigėją. Tai buvo plaukiantis dviaukštis medinis namas geležiniu korpusu, platus ir plokščias, maksimalios penkių pėdų gramzdos, tad galėjo lengvai manevruoti skirtingo gylio upėje. Senesni laivai buvo pastatyti praėjusio šimtmečio viduryje Cincinatyje pagal legendinį modelį garlaivių, plaukiojusių Ohajo ir Misisipės upėmis, kiekviename iš abiejų pusių buvo po varomąjį ratą, kurį suko malkomis kūrenamas garo katilas. Karibų upių laivybos bendrovės garlaiviuose kaip ir anuose, senoviniuose, apatiniame denyje beveik sulig vandens paviršiumi buvo garo mašinos, virtuvės ir didelės paukštidės, kur įgulos jūreiviai skirtingame aukštyje iškabindavo hamakus. Viršutiniame denyje buvo kapitono tiltelis, kapitono ir karininkų kajutės, svetainė ir kajutkompanija, kur buvo kviečiami garbingi keleiviai bent kartą per dieną pavakarieniauti ir palošti kortomis. Tarpiniame aukšte buvo šešios pirmosios klasės kajutės abipus koridoriaus, atstojančio ir bendrą valgyklą, o pirmagalyje, pjaustytiniais mediniais turėklais su geležiniais paramsčiais atitvertoje dalyje, dieną ilsėdavosi, o vakare sukabindavo savo hamakus denio keleiviai. Tačiau kitaip nei senoviniuose, tuose laivuose vietoj varomųjų ratų iš abiejų pusių, paskuigalyje, po troškiais denio keleivių tualetais, buvo vienas didelis ratas gulsčiomis mentėmis. Vieną liepos sekmadienį, septintą valandą ryto, įlipęs į laivą, Florentinas Arisa nesiteikė jo apžiūrėti, kaip tai beveik instinktyviai daro visi keleiviai, pirmą kartą išplaukę kelionėn. Savo naująją tikrovę jis suvokė tik vakarop, kai, laivui plaukiant pro Kalamaro kaimą, nuėjo į paskuigalį nusišlapinti ir pro tupyklos skylę pamatė po kojomis sukantis milžinišką ratą su mentėmis, kuris grumėjo it ugnikalnis, purkšdamas putas ir karštus garus.

Dar niekada jis nebuvo keliavęs. Vežėsi skardinį lagaminą su drabužiais, dėvimais atšiauriuose plokščiakalniuose, paveiksluotus romanus, kuriuos kas mėnesį pirkdavo atskirais sąsiuviniais, o paskiau pats įrišdavo į kartoninius luobus, ir atmintinai išmoktų meilės eilėraščių knygeles, taip nuskaitytas, jog, rodės, tuoj subyrės pavirtusios dulkėmis. Smuiką, pernelyg primenantį jo negandą, jis paliko namie, tačiau motina liepė vežtis patalynę, įprastus ir labai praktiškus reikmenis miegui: priegalvį, paklodę, alavinį naktipuodį ir tinklą nuo uodų, visa tai susivyniojęs į demblį ir sumazgęs dviem palmės plaušų virvėmis, kad prireikus galėtų greitai pasirišti hamaką. Florentinas Arisa nenorėjo imti patalynės, manydamas, jog jos neprireiks kajutėje, kur yra lovos, tačiau jau pirmąją naktį eilinį kartą dėkojo motinai už blaivų protą. Taip jau atsitiko, jog paskutinę akimirką į laivą įlipo paties provincijos gubernatoriaus lydimas frakuotas keleivis, tą patį rytą laivu atplaukęs iš Europos. Jis norėjo tuojau pat keliauti toliau su žmona ir dukra, taipgi su livrėja vilkinčiu liokajum ir su septyniais lagaminais auksiniais aptaisais, kuriuos tik vargais negalais įvilko trapu. Kapitonui, milžinui iš Kurasao, pasisekė pažadinti patriotinę kreolų dvasią ir įkurdinti nelauktus keleivius. Ispanų kalbos ir Kurasao tarmės kratiniu jis paaiškino Florentinui Arisai, jog frakuotasis vyriškis – naujas Anglijos įgaliotasis atstovas – keliauja į respublikos sostinę ir priminė jam, kad minėtoji karalystė atliko lemiamą vaidmenį mūsų šaliai atsikariaujant nepriklausomybę nuo Ispanijos viešpatystės, tad bet koks pasiaukojimas – tai menkas niekas, idant tokia garbinga šeima pas mus jaustųsi kur kas jaukiau negu namie. Savaime suprantama, Florentinas Arisa užleido svečiams savo kajutę.

Iš pradžių jis ir nesigailėjo, nes tuo metų laiku upė buvo vandeninga ir pirmąsias dvi naktis laivas plaukė be jokių kliūčių. Po vakarienės, penktą valandą popiet, įgulos jūreiviai išdalijo keleiviams sulankstomas drobines loveles, ir visi sustatė jas, kur galėjo, pasiklojo savo patalynę ir iš viršaus įtaisė tinklus nuo uodų. Tie, kurie turėjo hamakus, juos sukabino svetainėje, o tie, kurie neturėjo nieko, miegojo valgykloje ant stalų susivynioję į staltieses, kurias įgula keitė tik dukart visos kelionės metu. Didžiąją nakties dalį Florentinas Arisa būdravo tikėdamasis, jog gaivus upės vėjelis atneš Ferminos Dasos balsą, vienatvėje puoselėdamas savo prisiminimus ir dingodamasis, kad girdi jos giesmingą balsą dusulingai alsuojant laivui, kuris skynėsi kelią per tamsą nelyginant didelis žvėris, kol pagaliau horizonte nušvito pirmieji rausvi gaisai ir netrukus nauja diena staiga užliejo tuščias pievas ir miglotas pelkes. Ir tuomet jis suvokė, jog kelionė – tai dar vienas motinos išminties įrodymas, ir pajuto, kad jam pakaks jėgų ištverti užmirštį.

Po trijų dienų kelionės ramiais vandenimis laivas įplaukė į upės vagą, kur teko manevruoti tarp pavojingų smėlio seklumų ir klastingų verpetų. Vanduo pasidarė drumzlinas, vaga tolydžio siaurėjo, iš abiejų pusių dunksojo neįžengiamos girios, ir tik retkarčiais tarp aukštų medžių pasirodydavo šiaudais dengta lūšnelė, o šalia jos – krūva malkų laivų garo katilams šildyti. Nuo papūgų tauškėjimo ir nematomų beždžionių spygavimo vidurdienio tvanka atrodė dar dusnesnė. Vis dėlto vakare, atėjus laikui gulti, tekdavo priplaukti prie kranto, ir tuomet dingdavo noras net gyventi. Be karščio ir uodų, kamavo iškabinėtos ant turėklų džiovinamos sūdytos mėsos smarvė. Diduma keleivių, ypačiai europiečiai, netverdami savo prišvinkusiose kajutėse, kiaurą naktį šlaistydavosi deniu, tuo pačiu rankšluosčiu, kuriuo šluostydavosi be perstojo žliaugiantį prakaitą, baidydami visokiausius vabzdžius, o paryčiais pasitikdavo saulę nusikankinę, sutinusiais, uodų sukandžiotais veidais.

Negana to, tais metais staiga iš naujo įsiliepsnojo begalinis pilietinis karas tarp liberalų ir konservatorių, ir kapitonas iš anksto ėmėsi labai griežtų atsargumo priemonių, kad palaikytų tvarką laive ir apsaugotų keleivius. Baimindamasis kokių nors nesusipratimų ar provokacijų, uždraudė mėgstamiausią to meto keliauninkų pramogą – šaudyti į kaimanus, tysančius saulėkaitoje ant smėlėto kranto. Vėliau, kai, kilus ginčui, kai kurie keleiviai pasidalijo į dvi priešiškas grupes, jis nusavino visus ginklus, davęs garbės žodį juos grąžinti kelionės pabaigoje. Nesitaikstė nė su britų diplomatu, kuris antrąją kelionės dieną iš pat ryto pasirodė denyje medžiotojo apranga, apsiginklavęs snaiperiniu karabinu ir dvivamzdžiu šautuvu jaguarams medžioti. Dar griežtesnių priemonių imtasi praplaukus Tenerifės uostą, kur pasitaikė laivas su geltona vėliava – maro ženklu. Kapitonui nepavyko gauti jokių žinių apie tą nerimą keliantį ženklą – laivas neatsakė į signalus. Tačiau tą pačią dieną praplaukė dar vienas laivas, gabenantis gyvulius į Jamaiką, ir iš ten atėjo žinia, jog laive su geltona vėliava buvę du cholera apsikrėtę ligoniai ir jog epidemija jau siaubianti visą tą paupio kraštą, kur jie keliauja. Tuomet kapitonas uždraudė keleiviams išlipti į krantą ne tik uostuose, bet ir negyvenamose vietovėse, kur jie stabtelėdavo papildyti malkų atsargų. Žodžiu tariant, tą savaitę, laivui plaukiant iki galinio uosto, keleiviams prigijo kaliniams būdingi įpročiai. Iš jų pats ydingiausias – mėgavimasis nešvankiais olandiškais atvirukais, einančiais iš rankų į rankas: niekas nenumanė, iš kur jie atsirado, nors nė vienam senam upeiviui nebuvo paslaptis, jog tai tik keli legendinės kapitono kolekcijos pavyzdėliai. Vis dėlto ir šita pramoga labai greit įkyrėjo sužadindama dar didesnį nuobodulį.

Florentinas Arisa kentė kelionės vargus ir negandus pasisėmęs nedrumsčiamos kantrybės, kuri varydavo neviltin motiną ir siutindavo draugus. Su niekuo nebendravo. Kaip niekur nieko leido dienas ištisai sėdėdamas denyje prie turėklų ir žiopsodamas, kaip smėlėtose pakrantėse tyso apgvaibę nuo karščio kaimanai ir plačiai išžioję nasrus gaudo plaštakes, kaip pulkai pabaidytų garnių staiga pakyla virš pelkių, kaip jūros karvės dideliausiais speniais maitina jauniklius ir gąsdina keleivius tarytum moterų aimanomis. Vieną dieną jis pastebėjo plūduriuojant tris lavonus, išpurtusius ir pažaliavusius, o ant jų tupint maitvanagius. Iš pradžių praplaukė du vyrų lavonai, vienas nukirsta galva, o įkandin jų – kelerių metukų mergytės, jos plaukai nelyginant medūzos suposi vilnydami laivo suaudrintame vandenyje. Jis taip ir nesužinojo, o ir iš kur galėjo sužinoti, ar tai choleros, ar karo aukos, tačiau šleikštus tvaikas apnuodijo netgi mintis apie Ferminą Dasą.

Taip būdavo visada: nors ir kas nutiktų, bloga ar gera, kiekvieną dalyką jis susiedavo su ja. Nakčia, kai laivas priplaukdavo prie kranto ir diduma keleivių, neišmanydami kur dėtis, šlaistydavosi po denį, jis tūnodavo valgykloje ir, šviečiant karbidinei lempai, vienintelei lempai, degančiai iki pat ryto, sklaidydavo beveik atmintinai išmoktas paveiksluotas knygeles, ir daugelkart skaitytos dramos atgaudavo ankstesnį žavesį, kai tik vietoj pramanytų personažų jis įsivaizduodavo pažįstamus žmones, su kuriais teko bendrauti gyvenime, o sau ir Ferminai Dasai nuskirdavo nelaimingos meilės dalią. Kartais naktimis jis rašydavo širdgėlos kupinus laiškus, paskui sudraskęs skutelius išbarstydavo į upę, be paliovos tekančią atgal pas mylimąją. Šitaip slinko pačios skaudžiausios valandos, ir jis čia dėdavosi nedrąsiu princu arba įsimylėjusiu klajojančiu riteriu, čia vėl lįsdavo atgal į išvelėtą užmirščiai pasmerkto įsimylėjėlio kailį, kol pagaliau papūsdavo rytmečio vėjelis, ir tada jis nusnausdavo įsitaisęs ant suolo prie denio turėklų.

Vieną naktį, kai, anksčiau nei paprastai baigęs skaityti, išsiblaškęs pro tuščią valgyklą nužingsniavo išvietės link, staiga atsidarė durys, grobuoniška ranka stvėrė jį už marškinių rankovės ir, įtraukusi į kajutę, užtrenkė duris. Jis vos spėjo tamsoje pajusti nuogą neaiškaus amžiaus moterį, pasruvusią karštu prakaitu ir pasiutiškai šnopuojančią, o ji tuo tarpu parvertė jį aukštielninką ant gulto, atsegė diržą, plėšte atplėšė kelnių antuką, užgriuvo ant viršaus ir, plačiai išsižergusi, negarbingai atėmė nekaltybę. Abu smigo netekę žado į bedugnę prarają, atsiduodančią pelkėta jūros pakrante ir krevetėmis. Prislėgusi jį, moteris tysojo kelias akimirkas vos gaudydama orą, paskiau dingo be pėdsakų tamsoje.

– O dabar dumk iš čia ir viską pamiršk, – tarė. – Niekada nieko nebuvo.

Puolimas buvo toks staigus ir pergalingas, jog buvo aišku, kad tai ne kokia netikėta išdaiga, iš nuobodžio pasimaišius protui, o kruopščiai ir kuo smulkiausiai, atsižvelgiant į visas aplinkybes, apgalvoto plano vaisius. Šita savimeilę glostanti mintis Florentinui Arisai sukėlė dar didesnį nerimą, nes, atsidūrus palaimos viršūnėje, jam ūmai atsivėrė akys ir paaiškėjo vienas dalykas, kurio anksčiau jis nieku gyvu nebūtų suvokęs ir netgi nebūtų linkęs pripažinti: pasirodo, išaukštintąją Ferminos Dasos iliuzinę meilę galėjo puikiausiai atstoti žemiška aistra. Jis kvaršino sau galvą stengdamasis įminti, kas buvo toji išmoningoji žagintoja: galbūt jos grobuoniškas panteros instinktas išgelbėsiąs jį iš bėdos. Tačiau nieko nelaimėjo. Priešingai, kuo labiau svarstė visus variantus, tuo labiau jautėsi nuklydęs nuo tiesos.

Užpuolimas įvyko paskutinėje kajutėje, su priešpaskutiniąja susisiekiančia vidinėmis durimis, tad abi kajutės sudarė keturių gultų šeimyninį miegamąjį. Ten keliavo dvi jaunos moterys ir dar viena, pagyvenusi, bet labai išvaizdi, su kelių mėnesių kūdikiu. Jos įlipo Baranko de Loboje, uoste, kuriame laivai paimdavo krovinius ir keleivius iš Momposo miesto, kai, užgaidžiai upei pakeitus vagą, jis atsidūrė toli nuo įprasto garlaivių kelio, ir Florentinas Arisa jas pastebėjo tik todėl, kad jos nešėsi kūdikį, miegantį dideliame paukščių narvelyje.

Jos vilkėjo, kaip buvo madinga to meto transatlantinių laivų keleivėms: šilkiniais sijonais su turniūrais, nėrinių apykaklėmis ir muslino dėlėmis papuoštomis plačiakraštėmis skrybėlaitėmis, o abi jaunesniosios persirengdavo po kelis kartus per dieną, tad atrodė, kad jas supa sava pavasario gaivos atmosfera, kai tuo tarpu visi kiti keleiviai dūsta nuo karščio. Visos trys labai sumaniai naudojosi skėčiais ir plunksnų vėduoklėmis, kurių mįslinga paskirtis suvokiama tik to meto momposietėms. Florentinui Arisai nepavyko perprasti, kokiais giminystės ryšiais jos susijusios, nors, be jokios abejonės, jos buvo iš tos pačios šeimos. Iš pradžių jam dingtelėjo, kad vyresnioji, ko gero, jaunesniųjų motina, tačiau paskui jis susivokė, jog ji ne tokia jau sena ir, be to, priešingai nei kitos dvi, dėvėjo gedulo drabužius. Galvoje netilpo, kad viena jų būtų išdrįsusi tokiam poelgiui tuo metu, kai kitos miegojo gretimuose gultuose, ir buvo įmanoma vienintelė protinga prielaida, jog ji pasinaudojo palankia proga arba, galimas daiktas, tam tyčia viską suruošė taip, kad liktų viena kajutėje. Jis pastebėjo, kad tuo metu, kai kartais vėlai vakare dvi išeidavo pakvėpuoti grynu oru, trečioji likdavo prižiūrėti vaiko, o vieną itin karštą naktį jos išėjo visos trys, nešinos gazine skarele uždengtu pintiniu paukščių narveliu, kuriame miegojo kūdikis.

Nors ir kokie painūs atrodė visi požymiai, vis dėlto Florentinas Arisa paskubomis atmetė prielaidą, jog jį bus užpuolusi vyriausioji, o paskiau išteisino ir jauniausiąją, pačią gražiausią ir akiplėšiškiausią. Tam neturėjo jokio rimto pagrindo, tiesiog stropiai stebėdamas visą trijulę galų gale priėjo išvadą, jog visa širdimi geidžia, kad akimirkos meilužė būtų narvelyje uždaryto kūdikio motina. Ta mintis jį taip pagavo, kad jis įniko mąstyti apie nepažįstamąją nepalyginti daugiau negu apie Ferminą Dasą, net neimdamas į galvą, jog jaunoji motina gyveno visa esybe atsidavusi mažyliui. Buvo ji daugių daugiausia dvidešimt penkerių metų, liekna, auksinio gymio, portugališkais akių vokais, todėl atrodė neprieinama, ir kiekvienas vyras turėtų džiaugtis vien trupinėliu tos meilės, kurios ji nešykštėjo sūneliui. Rūpinosi juo svetainėje nuo pusryčių iki saulės laidos, nors visi keleiviai žaisdavo kiniškomis šaškėmis, o užmigdžiusi jį, pakabindavo pintinį narvelį palubėje, pačioje vėsiausioje vietoje prie denio turėklų. Ir netgi įmigus mažyliui, nesitraukdavo, supdavo narvelį patyliukais niūniuodama meilės daineles ir mintimis nukildama toli toli nuo kelionės vargų. Florentinas Arisa puoselėjo viltį, jog anksčiau ar vėliau ji išsiduosianti bent jau kokiu judesiu. Nenuleisdavo nuo jos akių, stebėdamas, kaip, keičiantis jos kvėpavimui, tabaluoja virš batistinės palaidinukės kabantis relikvijorius, atvirai žiūrėdavo į ją atsivertęs knygą, kurią dėdavosi skaitąs, o kartais tyčia įžūliai persėsdavo valgomajame į kitą vietą, kad atsidurtų priešais ją kitoje stalo pusėje. Ir vis dėlto jam nė karto nepavyko įžvelgti nė menkiausio ženklo, kad tik jai vienai būtų žinoma jo paslaptis. Nieko daugiau apie ją jis nesužinojo, tiktai vardą be pavardės – Rosalba, nes taip į ją kreipdavosi jos jauniausioji kelionės draugė.

Aštuntąją dieną laivas vargais negalais skynėsi kelią siauru siautulingu prataku tarp aukštų marmuro sienų, o po pietų nuleido inkarą Puerto Nare. Ten išlipo keleiviai, kurie turėjo keliauti toliau į krašto gilumą, į Antiochijos provinciją, labiausiai siaubiamą neseniai įsiliepsnojusio naujo pilietinio karo. Uoste kūpsojo penketas palmių lapais dengtų lūšnelių ir medinė krautuvėlė cinkuotos skardos stogu. Prieplauką saugojo keli būriai basų ir prastai ginkluotų kareivių, nes sklido gandai, jog sukilėliai baudžiasi plėšti laivus. Už lūšnelių kilo į padanges atšiaurių kalnų grandinė, o pačiame pakraštyje, pakibusi virš bedugnės, kyšojo siaura atbraila. Nakčia laive niekas negalėjo ramiai miegoti, tačiau priešas neužpuolė, ir rytą uostas atrodė kaip sekmadieninė mugė: indėnai prekiavo amuletais, išdrožtais iš tagvų palmių vaisių kauliukų, ir stebuklinguoju meilės gėrimu tarp virtinėmis išrikiuotų mulų, pasirengusių šešių dienų žygiui aukštyn į orchidėjų girias, plytinčias vidury didžiojo Andų kalnagūbrio.

Florentinas Arisa žiūrėjo susidomėjęs, kaip negrai neša ant kupros iš laivo krovinius, matė, kaip iškrovė pintines su kinų porcelianu, fortepijonus Envigado senmergėms, ir per vėlai pastebėjo, jog tarp išlipusių keleivių yra ir Rosalba su saviškiais. Pamatė jas tik tada, kai tos jau sėdėjo amazonių balnuose apsiavusios jojimo batais ir išskleidusios atogrąžų spalvų skėčius, ir tuomet padarė tai, ko nesiryžo padaryti ankstesnėmis dienomis: atsisveikindamas pamojo ranka Rosalbai, ir visos trys moterys atsakė tuo pačiu, ir taip draugiškai, kad jam sugėlė širdį pagalvojus, jog be reikalo taip ilgai nedrįso sukaupti visos drąsos. Pamatė, kaip jos pranyko už krautuvėlės, o joms įkandin – mulai, nešini skryniomis, lagaminais, skrybėlaičių dėžutėmis ir narveliu su kūdikiu, ir neilgai trukus jau slinko aukštyn bedugnės pakraščiu lyg vora darbščių skruzdėlyčių ir amžinai dingo iš jo gyvenimo. Tuomet pasijuto vienišas pasaulyje, ir Ferminos Dasos prisiminimas, paskutinėmis dienomis tik ir laukęs slapčia patogios progos, įsikibo į jį pasirengęs nebepaleisti iki mirties.

Florentinas Arisa žinojo, kad ji išteka ateinantį šeštadienį, kad bus neregėtos vestuvės ir kad žmogus, mylįs ją užvis labiausiai pasaulyje ir pasmerktas amžinai ją mylėti, neturi netgi teisės dėl josios mirti. Ir tuomet širdį apėmė pavydas, ligi tol skandinamas ašarose. Jis puolė melsti Dievą, idant dieviškosios rūstybės žaibas nutrenktų Ferminą Dasą tą akimirką, kai ji ryšis prisiekti meilę ir ištikimybę žmogui, trokštančiam jos tik kaip puošmenos visuomenės akyse, ir, skendėdamas ekstazėje, įsivaizdavo, kaip ji – turėjusi būti tik jo ir ne kieno kito sužadėtinė – krinta aukštielninka katedroje ant aslos plokščių su baltutėliu kaip sniegas apelsinžiedžių vainikėliu, apšlakstytu mirties prakaitu, ir marmurinėmis plokštėmis, po kuriomis prieš didįjį altorių ilsisi keturiolika vyskupų, alma putotas veliumo srautas. Vis dėlto, vos pasimėgavęs kerštu, jis tuojau pat nuoširdžiai pasmerkė savo nedorus kėslus ir tuomet išvydo, kaip Fermina Dasa atsistoja alsuodama visa krūtine, svetima, bet gyva, nes nebūtų galėjęs įsivaizduoti tokio pasaulio, kur jos nebėra. Jis negalėjo sumerkti akių, o atsisėsdavo ko nors užkrimsti tik vaizduodamasis, jog prie stalo sėdi Fermina Dasa, arba, priešingai, savo pasninkavimu nenorėdamas jai suteikti malonumo. Kartais guosdavosi širdį mintimi, jog vestuvių puotos svaiguly arba netgi aistringomis medaus mėnesio naktimis ateis tokia akimirka – nors ir viena vienintelė, – kai, pabudus Ferminos Dasos sąžinei, prieš josios akis stos apjuokto, paniekinto ir apspjaudyto sužadėtinio paveikslas, ir tuomet jai apkars gyvenimas.

Vieną vakarą, prieš atvykstant į Karakolio uostą, galinį kelionės punktą, kapitonas surengė tradicinę atsisveikinimo šventę su dūdų orkestru ir fejerverku – įgulos upeiviai ir griežė, ir šaudė spalvotas petardas nuo kapitono tiltelio. Didžiosios Britanijos įgaliotasis atstovas ištvėrė odisėją kupinas pavyzdinio stoicizmo ir medžiojo žvėris tik fotoaparatu, nes šaudyti jam buvo uždrausta, ir nė vieną vakarą neatėjo vakarienės nepersirengęs pagal etiketą. Vis dėlto atsisveikinimo šventėje pasirodė škotišku Makteivišo klano apdaru, mėgaudamasis griežė dūdmaišiu, visus, kas tik pageidavo, mokė šokti savo krašto tautinius šokius, ir prieš auštant teko jį kone vilkti parvilkti atgal į kajutę. Sielvarto kankinamas Florentinas Arisa susirado vietą nuošaliausiame denio kamputyje, kurio nesiekė šventės šurmulys, ir, gelbėdamasis nuo sausgėlos, apsiklojo Lotarijo Tuguto paltu. Šeštadienį atsibudo penktą valandą ryto, kaip paprastai auštant prieš pat nuosprendžio vykdymą atsibunda myriop nuteistasis, ir ištisą dieną minutė minutėn vaizdavosi kiekvieną Ferminos Dasos jungtuvių akimirką. Vėliau, grįžęs namo, susivokė, jog apsiriko apskaičiuodamas laiką ir jog viskas vyko kitaip, negu jis įsivaizdavo, ir netgi buvo tokio blaivaus proto, kad pats pasijuokė iš savo pakrikusios vaizduotės.

Šiaip ar taip, tai buvo išties didysis šeštadienis, pasibaigęs nauju karštinės priepuoliu jam pagalvojus, jog kaip tik tuo metu jaunavedžiai nepastebimai išsprūsta pro slaptąsias duris ragauti pirmosios nakties malonumų. Kažin kas, pastebėjęs jį drebulio krečiamą, davė žinią kapitonui, ir šis, baimindamasis choleros atvejo, išėjo iš šventės drauge su laivo gydytoju, kuris atsargumo dėlei sugirdė jam gerą porciją bromo preparatų ir liepė jį nunešti į karantino kajutę. Vis dėlto rytojaus dieną, išgirdus, jog pasirodė skardūs Karakolio krantai, Florentinui Arisai temperatūra nuslūgo ir nuotaika pasitaisė, nes, apkvaišęs nuo raminamųjų vaistų, jis tvirtai nutarė kaip niekur nieko siųsti velniop šviesų telegrafisto rytojų ir tuo pačiu laivu grįžti atgal į savo mieląją Langų gatvę.

Jam pavyko visai nesunkiai susitarti, kad jį parvežtų atgal mainais į tai, jog jis užleido savo kajutę karalienės Viktorijos atstovui. Kapitonas bandė jį perkalbėti tikindamas, jog telegrafas – ateities mokslas. Tai esanti neginčijama tiesa, juo labiau kad jis pats jau beišgalvojąs, kaip būtų galima telegrafo aparatus įtaisyti laivuose. Tačiau Florentinas Arisa atsispyrė jo siūlymams, ir kapitonas galiausiai sutiko parvežti jį namo, ir ne todėl, kad norėjo atsilyginti už kajutę – tiesiog nežinojo, kokiais saitais jis susijęs su Karibų upių laivybos bendrove.

Atgalinė kelionė žemupin truko ne daugiau kaip šešias dienas, ir Florentinas Arisa vėl pasijuto namie, kai tik laivas rytą įplaukė į Mersedesės įlanką, ir jis išvydo, kaip žiburiuoja virtine nusidriekusios žvejų valtys, supdamosi ant laivo sukeltų bangų. Dar nepraaušus jie sustojo prie kranto Pamestinio įlankėlėje, už devynių lygų nuo įlankos, kur buvo ankstesnė upinių garlaivių prieplauka, prieš išvalant ir sutvarkant senąjį farvaterį, kuriuo naudojosi ispanai. Keleiviai gavo laukti šeštos valandos ryto, kol pagaliau atplaukė ištisa flotilė nuomojamų valčių, kuriomis galėjo nusigauti iki kranto. Tačiau Florentinas Arisa taip nekantravo, jog kur kas anksčiau išplaukė pašto valtimi, nes pašto tarnautojai laikė jį savu. Prieš lipdamas iš laivo, jis neatsispyrė pagundai atlikti simbolinį veiksmą: išmetė už borto ryšulį su patalyne ir palydėjo jį žvilgsniu, kol jis plaukė tarp nematomų žvejų deglų ir, išplaukęs iš lagūnos, dingo vandenyno platybėje. Buvo tvirtai įsitikinęs, jog niekada daugiau ligi paskutinės gyvenimo dienos jam nebeprireiks tų daiktų. Niekados, nes niekados nebepaliksiąs Ferminos Dasos miesto.

Auštant įlanka atrodė ramybės prieglobsčiu. Pro vilnijantį ūką Florentinas Arisa išvydo pirmųjų spindulių nuauksuotą katedros kupolą, balandines ant plokščių stogų ir, orientuodamasis pagal jas, aptiko markizo de Kasalduero rūmų balkoną, kur, jo apskaičiavimu, vis dar miegojo jo nelemties moteris, prisiglaudusi prie pasisotinusio vyro peties. Ta mintis pervėrė jam širdį, bet jis nė nebandė jos nuslopinti, atvirkščiai: mėgavosi savo sielvartu. Saulė jau kaitino kaip reikiant, kai pašto valtis prasiskynė kelią pro inkarą nuleidusių burlaivių labirintą, kur nesuskaitomi prekyvietės kvapai, susimiešę su įlankoje tvyrančia puvėsių smarve, sūdriu tvaiku laužė nosį. Ką tik atplaukė škuna iš Rioačos, ir būriai krovikų, stovėdami iki juosmens vandenyje, ėmė ant rankų keleivius ir nešė po vieną į krantą. Florentinas Arisa pats pirmas iššoko ant žemės iš pašto valties ir nuo tos akimirkos jautė jau nebe įlankos dvoką, bet tik vienai Ferminai Dasai savitą kvapą, viešpataujantį mieste. Viskas čia kvepėjo ja.

Jis nebegrįžo į telegrafo agentūrą. Regis, jam rūpėjo tik knygelės apie meilę ir „Pigiosios bibliotekos“ tomai, kuriuos motina jam pirkdavo, o jis, tysodamas hamake, skaitydavo po kelis kartus, kol išmokdavo atmintinai. Jis nė nepasidomėjo, kur jo smuikas. Vėl užmezgė ryšius su artimiausiais draugais, kartais jie žaisdavo biliardą arba plepėdavo atvirose kavinėse po Katedros aikštės arkadomis, tačiau jis niekada daugiau nebesilankė šeštadieniniuose šokiuose: protas nenešė, ką be jos turėtų juose daryti.

Tą patį rytą, kai grįžo iš savo nebaigtos kelionės, sužinojo, kad Fermina Dasa leidžia medaus mėnesį Europoje, skausmo sugelta širdimi suvokė, jog ji ten ir gyvens, aišku, ne visada, tačiau mažų mažiausiai bent jau daugelį metų. Ta mintis pirmąsyk jam suteikė viltį, kad pagaliau pavyks ją pamiršti. Jis prisiminė Rosalbą, ir tie prisiminimai tuo labiau jį kaitino, kuo greičiau geso visi kiti. Kaip tik tuo metu jis užsiželdino ūsus ir iki pat mirties vaikščiodavo juos sutepęs ir užrietęs į viršų styrančiais galais, tad jo gyvenime įvyko permainos, ir mintis, jog vieną meilę įmanoma pakeisti kita, pastūmėjo jį netikėtais keliais. Ilgainiui Ferminos Dasos kvapas ėmė vaidentis vis rečiau ir silpniau, kol pagaliau išliko vien baltosiose gardenijose.

Taip jis plaukė pasroviui nė nenumanydamas, ką toliau daryti šiame gyvenime, kol vieną karo naktį jų namuose prisiglaudė baimės genama garsingoji našlė Nazarietė, nes jos namus sugriovė patrankos sviedinys, kai miestą apgulė maištingasis generolas Rikardas Gaitanas Obesas. Transita Arisa akimoju griebėsi patogios progos ir nusiuntė našlę į sūnaus miegamąjį ta dingstimi, kad jos miegamajame per ankšta, nors iš tikrųjų tikėjosi, jog kita meilė išgydys nuo tos, kuri jį žudo. Florentinas Arisa nesimylėjo su jokia moterimi nuo tos valandėlės, kai laivo kajutėje Rosalba jam atėmė nekaltybę, ir jam atrodė savaime suprantama, jog tokią baisią naktį našlė išmiegos jo lovoje, o jis – hamake. Tačiau ji jau buvo pati viską apgalvojusi. Atsisėdusi ant lovos, kurioje gulėjo Florentinas Arisa neišmanydamas, ką daryti, ėmė pasakoti, kaip nepaguodžiamai gedi vyro, žuvusio prieš trejus metus, ir tuo pat metu vilkosi nuo savęs našlės drabužius, mėtydama juos po visą kambarį, kol pagaliau nebeliko nė jungtuvių žiedo ant piršto. Nusivilkusi blizgučiais išsiuvinėtą taftinę palaidinukę, sviedė ją ant krėslo kitame kambario kampe, korsažą metė per petį kitapus lovos, vienu matu nusiplėšė ilgą viršutinį sijoną ir drauge parauktą apatinį, nusisegė atlasinę juostą su timpomis ir gedulingas šilkines kojines ir viską išblaškė ant grindų, užversdama kambarį paskutiniais savo gedulo trofėjais. Ji taip džiūgavo sulig kiekvienu mostu ir darė tokias gerai apskaičiuotas pauzes, jog kiekvieną jos judesį tarytum lydėjo patrankų salvės, kaip tik tuo metu ligi pat pamatų drebinančios apgultą miestą. Florentinas Arisa buvo bebandąs padėti jai atsisegti korseto kabę, bet ji apsukriai jį aplenkė, nes per penkerius pasiaukojamos moterystės metus buvo išmokusi niekieno nepadedama pati viena apsitarnauti tiek gardžiuodamasi meile, tiek ruošdamasi ja pasmaguriauti. Galiausiai ji nusimovė nėriniuotas kelnaites nusispirdama jas tokiais mikliais kojų judesiais, lyg būtų įgudusi plaukikė, ir liko kaip motinos pagimdyta.

Ji buvo dvidešimt aštuonerių, triskart gimdžiusi, tačiau jos nuogas kūnas išliko sakytum neliestas, svaigiai tyras lyg jaunamartės. Florentinui Arisai protas nenešė, kaip buvo įmanoma atgailautojos apdaru dangstyti geismingą įkarštį, kurį toji nesutramdoma kumelaitė mielai atskleidė dusdama nuo gašlos, nors niekada taip nebūtų išdrįsusi pasielgti prie savo vyro, kad jis nepalaikytų jos paleistuve, ir užsimojo vienu žygiu pasisotinti atsiimdama tai, kas priklauso už visą bergždžiai praleistą laiką – nežmonišką susilaikymą gedulo metu ir apkvaišimo bei nekaltybės ženklu pažymėtus penkerius metus santuokinės ištikimybės. Ligi tos nakties ir nuo pat palaimingosios gimimo akimirkos jos patale negulėjo nė vienas vyriškis, išskyrus jos amžinatilsį vyrą.

Ji neleido sau blogo skonio – sąžinės priekaištų. Priešingai. Kiaurą naktį, virš stogų kaukiant ugnies kamuoliams, ji nesudėjo akių ir iki pat paryčių liaupsino savo vyro dorybes, prikišdama tik vieną vienintelę nuodėmę – tai, kad jis mirė vienas, be jos, bet užtat dabar jau tikrai priklausė jai, jau taip tikrai kaip niekad, gulėdamas dviejų metrų gylyje po žeme, dėžėje, užkaltoje dvylika trijų colių ilgio vinimis.

– Aš laiminga, – tarė ji, – nes tik dabar tikrai žinau, kur jis yra, kai jo nėra namie.

Tą naktį ji atsisveikino su gedulu vienu matu, nesigriebdama jokių beprasmiškų tarpinių formų, pavyzdžiui, pilkomis gėlytėmis išmargintų palaidinukių, jos gyvenimas iškart prisipildė meilės dainų ir ryškių spalvų drabužių, nusėtų papūgomis ir plaštakėmis, ir ji ėmė vaišinti savo kūnu visus, kas tik pageidavo. Po šešiasdešimt trijų dienų apgulos generolo Gaitano Obeso pulkai gavo į skudurus, ir ji atstatė patrankos sviedinio sugriautus namus, įsirengė gražią terasą prie pat jūros, šalia bangolaužių, kur per audras šėldavo įsisiautėjusios bangos. Susisuko meilės lizdelį, kaip ji pati sakė be jokios ironijos, ir kvietėsi į svečius tik sau patinkamus, kada nori ir kaip nori, neimdama nė varioko, nes, jos manymu, vyrai darydavo jai paslaugą. Ir vien išimtiniais atvejais sutikdavo priimti dovaną, tik nieku gyvu ne auksą, ir elgdavosi taip sumaniai ir taktiškai, jog niekas negalėjo jai prikišti ko nors nepadoraus. Tik vieną kartą buvo per plauką nuo viešo skandalo, kai pasklido gandas, esą arkivyskupas Dantė de Luna miręs anaiptol ne todėl, jog netyčia suvalgė lėkštę netinkamų grybų, o suvalgė juos tyčia, nes ji pagrasino perrėšianti jam gerklę, jeigu jis nesiliausiąs šventvagiškai prie jos kibęs. Niekas jos neklausinėjo, ar tie gandai turi pagrindo, ji pati apie tai nekalbėjo, ir niekas nepasikeitė jos gyvenime. Ji buvo, kaip pati sakėsi leipdama juokais, vienintelė visoje provincijoje laisva moteris.

Našlė Nazarietė neatsisakė nė vieno pasimatymo su Florentinu Arisa netgi tuo metu, kai buvo labai užsiėmusi, ir niekada netroško abipusės meilės, nors visada puoselėjo viltį susirasti ką nors tokio, panašaus į meilę, tačiau be tų bėdų, kurios atsiranda mylint. Kartais jis ateidavo pas ją į namus, ir tuomet jiems patikdavo sėdėti terasoje prie jūros ir, sūrių putų aptaškytiems, stebėti, kaip toli horizonte virš pasaulio aušta rytas. Jis padėjo nemaža pastangų mokydamas ją visokiausių triukų, pro plyšius sienose nužiūrėtų uosto viešbutyje, ir išdėstė teorines formules, siautėjimo naktimis girdėtas iš Lotarijo Tuguto. Ji pasiūlė mylėtis taip, kad būtų galima matyti save iš šalies, sugalvojo keisti įprastą misionieriaus pozą kitokiomis, kaip antai: ką nors panašaus į važiavimą vandens dviračiu arba ant iešmo kepamą viščiuką, arba ketvirčiuojamą angelą, ir jiedu vos nenusisuko sprando, kai, jiems bandant prasimanyti ką nors nauja hamake, netikėtai nutrūko virvės.

Vis dėlto visos tos pamokos nedavė vaisių. Kas be ko, ji buvo narsi mokinė, tačiau neturėjo nė kruopelės talento prireikus jai arba partneriui tobulinti sueities metodus. Ji niekaip negalėjo suvokti, jog lovoje įmanoma mėgautis ramybe, jai niekad neateidavo į galvą kokia išradinga mintis, tad jos orgazmai būdavo netikėti ir seklūs: žodžiu tariant, apgailėtinas kuisymasis. Florentinas Arisa labai ilgai tarėsi esąs jos vienintelis, ir ji nė neketino atverti jam akių, kol vieną naktį nuo jos nusisuko laimė – ji ėmė kalbėti per miegus. Klausydamasis, kaip ji miega, jis pamažėle, skiautelė po skiautelės, sudėstė jos sapnų maršruto žemėlapį ir atsidūrė tarp gausybės jos slapto gyvenimo salų salelių. Taip jis sužinojo, kad ji neketina už jo tekėti, tačiau labai prie jo prisirišusi ir be galo dėkinga už tai, jog jis ją ištvirkino. Ji kartodavo jam be galo be krašto:

– Aš tave dievinu už tai, kad mane pavertei kekše.

Apskritai ji sakė tiesą. Florentinas Arisa ją išvadavo iš įprastinės santuokos nekaltybės, nepalyginti pavojingesnės už įgimtą nekaltybę ir našlystės susilaikymą. Jis ją išmokė, jog lovoje nesą nieko nedorovinga, jeigu triūsiama meilės labui. Ir įkalė į galvą tai, kas tapo jos gyvenimo prasme: kiekvienam žmogui nuo pat gimimo skirtas tam tikras skaičius sueičių, ir tas, kas jų nesunaudoja dėl savo ar kieno kito kaltės, savo noru ar likimo valia, amžinai netenka į jas teisių. Jos nuopelnas buvo tik toks, jog ji pažodžiui pildė visus jo nurodymus. Ir vis dėlto, nors ir tardamasis pažįstąs ją geriau už visus, Florentinas Arisa negalėjo suvokti, kuo vyrus žavi toji moteris, gebanti taip primityviai teikti malonumą ir, be kita ko, lovoje be paliovos tauškianti apie tai, kaip gedinti savo velionio vyro. Jam atėjo į galvą tik vienas paaiškinimas, ir niekas nebūtų galėjęs jo paneigti: našlė Nazarietė švelnumu su kaupu išlygindavo menką kovinių žaidimų išmanymą. Ilgainiui, jai tolydžio plečiant savo valdas, o jam betiriant savas ir sudužusiose širdyse beieškant vaisto senoms žaizdoms gydyti, jiedu susitikdavo vis rečiau, kol galiausiai be menkiausios nuoskaudos pamiršo vienas kitą.

Tai buvo pirmoji Florentino Arisos pataline meilė. Tačiau, užuot peraugusi į nuolatinį ryšį, kaip to tikėjosi motina, tapo jiems gera paskata pradėti naują gyvenimą. Florentinas Arisa tolydžio tobulino metodus, kurie iš pažiūros visiškai nederėjo tokiam žmogui kaip jis, nešnekiam ir sudžiūvusiam, ir, be kita ko, vilkinčiam žilos senovės drapanomis. Vis dėlto jis turėjo dvi pranašybes. Pirmoji, tai gera akis, netgi vidury minios iškart pastebinti to dalyko geidžiančią moterį, tačiau ir tokiu atveju labai apdairiai prie jos gretindavosi žinodamas, jog nėra didesnės gėdos ir baisesnio pažeminimo kaip būti atstumtam. Antroji pranašybė buvo ta, kad jos beregint jį pažindavo kaip meilės ištroškusį vienišių, gatvės pavargėlį, kuriam, apgailėtinam kaip primuštas šuo, jos pasiduodavo besąlygiškai, nieko nereikalaudamos, nieko nesitikėdamos, nebent pasitenkinimo, jog švaria sąžine suteikė jam malonę. Tai buvo jo vienintelis ginklas, tačiau, juo ginkluotas, Florentinas Arisa laimėjo istorinius mūšius, slaptų slapčiausius, ir kruopščiai kaip buhalteris užrašinėjo kiekvieną pergalę šifruotame sąsiuvinyje, iš daugybės kitų išsiskiriančiame iškalbinga antrašte *Jos*. Pirmuoju numeriu buvo paženklinta našlė Nazarietė. Po penkiasdešimties metų, kai Fermina Dasa išsilaisvino nuo Bažnyčios pašventintos nutarties, jis turėjo dvidešimt penkis sąsiuvinius su šešiais šimtais dvidešimt dviem nepertraukiamų meilės ryšių įrašais, neskaitant daugybės trumpalaikių nuotykių, nenusipelniusių netgi maloningo paminėjimo.

Po šešių mėnesių nežabotos meilės su našle Nazariete Florentinas Arisa pagaliau įsitikino, kad jam vis dėlto pavyko išgyventi kančias dėl Ferminos Dasos. Jis tuo ne tik patikėjo, bet ir aptarė tai daugelį kartų su Transita Arisa per kone dvejus metus, kol truko povestuvinė kelionė, ir nesiliovė tuo tikėjęs jausdamasis visiškai laisvas ir nevaržomas, kol vieną nelabą sekmadienį netikėtai, širdžiai nedavus jokio ženklo, pamatė ją po mišių išeinant iš katedros už parankės su vyru, savo naujojo pasaulio smalsumo ir liaupsių supamą. Tos pačios prakilnios damos, iš pradžių ją niekinusios ir laikiusios bekilme prasisiekėle, dabar nėrėsi iš kailio, kad tik ji jaustųsi kaip lygi tarp lygių, o ji svaigino jas savo žavesiu. Ji taip ryžtingai įsijautė į žmonos ir aukštuomenės damos vaidmenį, jog

Florentinas Arisa gavo akimirką susimąstyti, kol ją pažino. Ji tapo kitokia: subrendusios moters povyza, aukštakulniai bateliai, skrybėlaitė su šydu ir spalvinga kažin kokio Rytų paukščio plunksna, – viskas atrodė kitoniškai ir taip saviškai, lyg visa tai būtų jai priklausę nuo pat gimimo. Ji pasirodė jam kaip niekad žavi ir jaunatviška, tačiau buvo kažko negrąžinamai netekusi, iš pradžių jis negalėjo suvokti ko, kol pagaliau pastebėjo, kaip išsipūtęs jos pilvas po šilkine tunika: jau šeši mėnesiai, kai buvo nėščia. Vis dėlto labiausiai jį sukrėtė tai, kad jiedu su vyru sudarė puikią porą ir abu jautėsi taip laisvai ir nevaržomai šiame pasaulyje, jog atrodė sklęste sklendžią virš tikrovės rifų. Florentinui Arisai nekilo nei pyktis, nei pavydas, jį apėmė nebent begalinė panieka sau pačiam. Jis pasijuto vargšas, negražus, menkas ir nevertas ne tik jos, o ir bet kokios moters šioje žemėje.

Taigi ji sugrįžo. Parvažiavo nė neketindama graužtis dėl to, kad sugriovė jam gyvenimą. Ir juo labiau dabar, išgyvenusi pirmųjų santuokos metų sunkumus. Jai tai buvo žygdarbis, nes pirmosios nakties pasitikti ji ėjo nekaltybės prietarų apduota galva. Pradėjo nuo jų vaduotis drauge su pussesere Ildebranda keliaudama po provinciją. Valjedupare pagaliau suprato, kodėl gaidžiai rėžia sparną aplink vištas, stebėjo šiurkščias asilų apeigas, matė, kaip gimsta veršeliai, girdėjo savo pusseseres kuo ramiausiai aptariant, kurios jų giminės santuokinių poros vis dar mylisi ir kurios, nuo kada ir kodėl nebesimyli, nors gyvena drauge. Kaip tik tada ji permanė, ką reiškia savitarnos meilė, ir, pagauta keisto jausmo, lyg būtų atskleidusi tai, kas jau seniai žinoma jos instinktams, ėmė ja mėgautis – iš pradžių lovoje, stipriai sukandusi priegalvį, kad netyčia neišsiduotų bendrame miegamajame greta miegančioms šešioms pusseserėms, o paskiau –

abiem rankomis, vonios kambaryje išsikėtojusi ant aslos, susitaršiusi, rūkydama pirmąsias suktines, kokias rūko mulų varovai. Ir visada ją graužsaid sąžinė, nurimusi tik jai ištekėjus, ir visada ji stengdavosi pasitenkinti visiškai slapta, kai tuo tarpu pusseserės visu balsu girdavosi viena kitai, kiek kartų per dieną patiria orgazmą, kokį ir kokio stiprumo. Vis dėlto, kad ir pakerėta tų lyties sužadinimo apeigų, ji nesiliovė tikėjusi, jog nekaltybės netekimas – tai kruvinoji auka.

Tad vestuvės, ko gero, pačios triukšmingiausios praėjusio šimtmečio pabaigoje, jai praslinko belaukiant siaubo. Medaus mėnesio baimė ją paveikė kur kas labiau negu visuomenės pasipiktinimas jos santuoka su jaunikiu, kuriam tuo metu nebuvo lygių. Kai tik katedroje per sumą buvo paskelbti užsakai, Fermina Dasa vėl gavo anoniminių laiškų ir netgi grasinimų nužudyti, tačiau beveik nekreipė į juos dėmesio, nes širdyje tilpo tik tiek baimės, kiek jos sužadino neišvengiamai artėjanti negandа – lytinė prievarta. Beje, su anoniminių laiškų autoriais taip ir derėjo elgtis, nors ji niekada nebūtų sąmoningai taip pasielgusi priklausydama luomui, likimo ironijos pripratintam susitaikyti su įvykusiais faktais. Taigi, tolydžio vis labiau nepermaldaujamai artėjant vestuvėms, visa, kas anksčiau buvo priešiška Ferminai Dasai, pamažėle stojo jos pusėn. Ji tai pastebėjo matydama, kaip palengva keičiasi laikysena tų artrito ir pagiežos nukamuotų moterų peleniniais veidais: vieną gražią dieną, įsitikinusios savo intrigų bergždumu, jos ėmė lankytis namuose prie Evangelijų parkelio, iš anksto nepranešdamos ėjo viena po kitos lyg į savo namus, nešinos virtuvės receptais ir geros valios dovanėlėmis. Tą pasaulį puikiai pažinojo Transita Arisa, ir, nors šįkart kentėjo visa širdimi, suprato, kad jos klientės pasirodo prieš dideles iškilmes, atskuba prašyti, kad ji atidengtų savo molinius ąsočius ir paskolintų įkeistus papuošalus viso labo vienai parai, žadėdamos mokėti dar vienu procentu didesnes palūkanas. Jau labai seniai nebuvo to atsitikę, kad ąsočiai ištuštėtų, idant damos prakilniomis pavardėmis galėtų išeiti iš savo pustamsių šventyklų ir spindinčios savo įkeistomis brangenybėmis pasirodyti tokiose prašmatniose vestuvėse, kokių neregėta visą šimtmetį ir kurias pagerbė, dalyvaudamas kaip kūmas, daktaras Rafaelis Nunjesas, triskart Respublikos prezidentas, filosofas, poetas ir Valstybės himno autorius, kaip buvo skelbiama naujausiose to meto enciklopedijose. Fermina Dasa atėjo prie katedros didžiojo altoriaus vedama tėvo, kuriam ta proga vilkimas frakas suteikė vienai dienai apgauliai garbingą išvaizdą. Penktadienį, Švenčiausiosios Trejybės dieną, vienuoliktą valandą ryto, ji susisaistė amžinais moterystės ryšiais prie katedros didžiojo altoriaus per mišias, trijų vyskupų koncelebruojamas, ir jai nesugildė širdies užuojauta Florentinui Arisai, kuris tuo metu karščiuodamas merdėjo iš meilės jai laive, vis dėlto nenugabenusiame jo į užmiršties šalį. Ceremonijos metu, o ir vėliau per visas vestuvių iškilmes jos veide švietė lyg švino baltaisiais dažais nutapyta šypsena, kurioje nebuvo nė lašelio dvasingumo, ir nors kai kam atrodė, jog tai pašaipi pergalės šypsena, iš tikrųjų tai buvo apgailėtinas bandymas nuslėpti skaisčios jaunamartės siaubą.

Laimė, susiklosčius palankioms aplinkybėms, be to, vyro supratingumo dėka pirmosios trys naktys praėjo be kančių. Tokia buvo Dievo Apvaizda. Karibų jūroje subjurus orams, Generalinės transatlantinės kompanijos garlaivis pakeitė tvarkaraštį ir, likus viso labo trims dienoms iki išvykimo, paskelbė išplaukiąs į Larošelę viena para anksčiau, kitaip sakant, ne kitą dieną po vestuvių, kaip buvo numatyta prieš pusę metų, o tą patį vakarą. Niekas netikėjo, jog tai ne viena iš daugybės žavių vestuvių puotos staigmenų, nes šventė pasibaigė gerokai po vidurnakčio ryškiai apšviestame transatlantiniame laive, Vienos orkestrui pirmą kartą griežiant pačius naujausius Johano Štrauso valsus. Tad šampane išmirkusius kūmus, pajaunius ir svotus tempte ištempė į krantą nusikankinusios jų žmonos, nes šie jau klausinėjo stiuardus, ar laive nėra atliekamų kajučių, pasinešę ūžauti iki pat Paryžiaus. Paskutinieji svečiai, išlipę iš laivo, pamatė Lorensą Dasą sudriskusiu fraku sėdintį vidury gatvės prie uosto smuklių. Jis raudojo visa gerkle, kaip arabai kad apraudа savo mirusiuosius, verkė palinkęs prie sušvinkusio vandens klano, galimas daiktas, patvinusio nuo jo ašarų.

Tačiau nei pirmąją naktį, šėlstant audrai, nei visas kitas, plaukiant ramiais vandenimis, nei apskritai kada nors per visą ilgą santuokinį gyvenimą Ferminai Dasai nenutiko nieko baisaus, žvėriška, ko ji taip bijojo. Nors laivas buvo didelis, o kajutė prabangi, pirmoji naktis pasibaisėtinai priminė kelionę škuna iš Rioačos, ir vyras, paslaugus gydytojas, nesudėdamas akių nė bluosto, ramino ją ir guodė, nes jam, itin garsiam gydytojui, kitokie vaistai nuo jūrligės buvo nežinomi. Vis dėlto trečiąją dieną, jiems palikus La Guairos uostą, audra nurimo, ir per tą laiką jiedu tiek išbuvo drauge ir spėjo tiek prisikalbėti, jog jautėsi kaip seni draugai. Ketvirtąją naktį, kai kiekvienas grįžo prie kasdienių įpročių, daktaras Urbinas nustebo pamatęs, kad jo jaunoji žmona nekalba poterių prieš miegą. Ji atvirai viską paaiškino: seserų vienuolių veidmainystė atgrasė ją nuo apeigų, tačiau ji išsaugojo tikėjimą ir išmoko jį puoselėti tyloje. „Man daug maloniau kalbėtis tiesiai su Dievu“, – tarė ji. Jis sutiko su jos argumentais, ir nuo tos dienos abu laikėsi to paties tikėjimo, bet kiekvienas savaip atliko apeigas. Jų sužadėtuvės truko gana neilgai, tačiau pagal to meto papročius buvo palyginti nevaržomos, daktaras Urbinas kas vakarą lankėsi sužadėtinės namuose ir bendravo su ja, niekieno neprižiūrimas. Ji nebūtų leidusi nė piršto galiuku prisiliesti iki vyskupo palaiminimo, be to, jis ir nebandė. Pirmąją ramybės naktį jūroje, kai jiedu sugulė į lovą, tačiau vis dar apsirengę, jis ryžosi pirmąsyk ją paglamonėti ir elgėsi taip apdairiai, kad jai pasirodė savaime suprantamas jo pasiūlymas apsivilkti naktinius marškinius. Ji nuėjo persirengti į vonios kambarėlį, bet prieš tai užgesino šviesas kajutėje, o kai grįžo su naktiniais marškiniais, marška užkamšė plyšį po durimis, kad galėtų atsigulti į lovą visiškoje tamsoje. Eidama prie lovos, ji pajuokavo:

– Ko nori, daktare. Juk pirmą kartą miegu su nepažįstamu vyriškiu.

Daktaras Juvenalis Urbinas pajuto, kaip ji nelyginant baugštus žvėrelis įsliuogė šalia jo po paklode, stengdamasi laikytis kaip galima toliau, nors lovoje buvo sunku gulėti dviese nesiliečiant. Jis paėmė jos šaltą, iš baimės sustirusią ranką, sunėrė jos pirštus su savais ir kone pakuždomis ėmė pasakoti savo prisiminimus apie jūrų keliones. Ji gulėjo įsitempusi, nes, grįžusi į lovą, susivokė, kad, jai esant vonios kambaryje, jis spėjo nusirengti nuogas, ir jai vėl atgijo baimė belaukiant, kas bus toliau. Vis dėlto toliau nieko nebuvo dar kelias valandas, daktaras Urbinas palengvėle pasakojo, milimetras po milimetro laimėdamas jos kūno pasitikėjimą. Pasakojo jai apie Paryžių, apie meilę Paryžiuje, apie Paryžiaus įsimylėjėlius, kurie bučiuojasi gatvėse, omnibusuose, gėlėtose atvirų kavinių terasose, kur karščiu alsuoja vasara ir ilgesingai griežia akordeonai, ir visi mylisi stačiomis Senos krantinėse, ir niekas jiems netrukdo. Kalbėdamas tamsoje, pirštų galiukais glostė jos išlinkusį kaklą, glostė šilkinius pūkelius ant rankų, baikštų pilvą, o pajutęs, kad ji nebe taip įsitempusi, pirmąsyk pabandė nuvilkti naktinius marškinius, bet ji neleido su savitu jai užsispyrimu. „Aš pati moku“, – pasakė. Ir tikrai nusivilko, paskiau liko begulinti taip tyliai, jog daktaras Urbinas būtų galėjęs pamanyti, kad jos nebėra šalia, jeigu tamsoje nebūtų švytėjęs jos kūnas.

Po valandėlės jis vėl paėmė jai už rankos ir pajuto, kad dabar ji šilta ir gležna, bet vis dar vilgšna, vos apėjusi lengvute rasa. Jiedu pagulėjo tylėdami ir nejudėdami: jis tykojo progos žengti kitą žingsnį, o ji to laukė nenumanydama, kas bus toliau, tuo tarpu tamsa darėsi vis sūdresnė, pritvinkdama tolydžio stiprėjančio jo kvėpavimo. Staiga jis paleido jos ranką ir puolė į tuštumą: liežuviu pasiseilino vidurinio piršto galiuką ir vos vos palietė jos spenelį, kai ji visiškai to nesitikėjo: jai pasirodė, kad ją nukrėtė mirtinas krūvis, lyg jis būtų palietęs gyvą nervą. Ji apsidžiaugė, jog tamsoje jis nemato, kaip gėdos raudonis nudegino jai veidą. „Nusiramink, – labai ramiai tarė jis. – Nepamiršk, kad aš juos jau mačiau“. Jis pajuto, kad ji šypsosi, ir tamsoje jos balsas skambėjo švelniai, kitoniškai.

– Labai gerai prisimenu, – atsakė ji. – Ir vis dar pykstu ant tavęs.

Tuomet jis suprato, kad jie aplenkė gerosios vilties ragą, ir vėl paėmė jos ranką, vilgšną, suglebusią, apibėrė gąsliais bučinukais, iš pradžių rupų riešą, ilgus aiškiaregius pirštus, vaiskius nagus ir galiausiai jos lemties hieroglifus išprakaitavusiame delne. Ji pati nesuvokė, kaip jos ranka atsidūrė ant jo krūtinės ir užčiuopė kažką nesuprantama. Jis tarė: „Tai škaplierius“. Ji paglostė jo apžėlusią krūtinę, paskiau visais penkiais pirštais įsikibo į šerius, lyg ketindama išrauti juos iš pašaknių. „Stipriau“, – tarė jis. Ji pabandė, bet taip, kad jam neskaudėtų, o paskiau susirado tamsoje pasiklydusią jo ranką. Tačiau jis neleido, kad susipintų jų pirštai, nutvėrė jos ranką už riešo ir palei savo kūną nuvedė ją prie neregimo, bet labai gerai nujaučiamo tikslo, kol pagaliau ji pajuto karščiu tvoskiantį žvėrį, išsinėrusį iš kailio, be kokio nors žemiško pavidalo, tačiau nestygstantį vietoje ir pasistojusį piestu. Priešingai, nei jis tikėjosi, ir priešingai, nei tikėjosi ji pati, ji neatitraukė rankos ir nepaliko jos gulėti ten, kur jis padėjo, tačiau, kūną ir dvasią patikėjusi Švenčiausiajai Mergelei Marijai, sukando dantis baimindamasi, kad gali pratrūkti juokais iš savo beprotystės, ėmė čiupinėti piestu stovintį priešininką, stengdamasi nustatyti jo dydį, įrangą, stūmoklio tvirtumą, išsigandusi jo ryžto, tačiau užjausdama jo vienatvę ir jaukindama jį su tokiu susidomėjimu, jog kas nors kitas, ne toks patyręs kaip jos vyras, būtų pagalvojęs, kad ji tiesiog glamonėja jo įnagį. Tuo tarpu jis sukaupė paskutines jėgas, kad nesvaigtų galva nuo tokios lemtingos apžiūros, kol ji, kupina vaikiško žavesio, pagaliau paleido tą daiktą iš rankų, lyg išmesdama jį į šiukšlyną.

– Niekad negalėjau suvokti, kaip atrodo tasai įtaisas, – tarė.

Tuomet jis ėmė kuo rimčiausiai aiškinti pamokomu tonu, kaip ir pridera gydytojui, vedžiodamas jos ranką po minimas vietas, o ji nesipriešino, kaip ir priklauso paklusniai mokinei. Ištaikęs progą, jis pareiškė, jog viskas būtų kur kas aiškiau uždegus šviesą. Ir buvo jau bedegąs, bet jinai, sulaikiusi jo ranką, tarė: „Aš geriau matau pirštais“. Tiesą pasakius, ji pati norėjo uždegti šviesą, tačiau norėjo uždegti pati, o ne kieno nors liepiama. Taip ir padarė. Staiga plykstelėjus šviesai, jis pamatė ją susirietusią po paklode gemalo poza. Pamatė, kaip ji vėl nė kiek nesivaržydama stveria tokį jai įdomų žvėrelį, vartalioja ir šiaip, ir taip, žiūrinėja su tokiu dėmesiu, kuris, ko gero, neturėjo nieko bendra su mokslu, ir galiausiai klausia: „Matai, koks negražus, dar negražesnis negu moteriškas daiktas“. Jis pritarė ir nurodė kitus trūkumus, kur kas rimtesnius negu negražumas. „Jis kaip pirmagimis sūnus, dirbi jam visą gyvenimą, aukojiesi dėl jo, o kai tau jo prireikia, jis daro, ką nori“, – pridūrė jis. Jinai toliau jį žiūrinėjo klausinėdama, kam reikia to, kam reikia šito, o nutarusi, kad jau išmano pakankamai, pasvėrė pasiguldžiusi ant delnų, lyg norėdama įsitikinti, jog ir pagal svorį jis nevertas dėmesio, ir paleido jį nusiviepusi su panieka.

– Be to, man regis, čia daug ko nereikia, – tarė.

Jis sutriko. Kadaise rašydamas daktaratą, kaip tik tai ir pasirinko savo tema: žmogaus organizmo supaprastinimo pranašumą. Organizmas jam atrodė pernelyg atgyvenęs, daugelis jo funkcijų, daktaro Urbino požiūriu, buvo nebereikalingos arba tiesiog kartojosi: matyt, buvo būtinos kitomis žmonijos vystymosi epochomis, bet ne dabar. Taip, jis turėtų būti paprastesnis ir drauge ne toks pažeidžiamas. Ir užbaigė: „Savaime suprantama, tai įmanoma tik Dievui, tačiau, šiaip ar taip, ne pro šalį moksliškai aptarti tą klausimą“. Pralinksmėjusi ji prapliupo taip nevaržomai juoktis, kad jis, pasinaudojęs proga, ją apkabino ir pirmą kartą pabučiavo į lūpas. Ji atsakė, ir jis įniko be galo švelniai bučiuoti jai skruostus, nosį, akis, drauge pakišo ranką po paklode ir ėmė glostyti putlią ir lygutėlę gaktą: japonės gaktą. Ji nenustūmė jo rankos, tačiau savo ranką laikė taip, kad galėtų apsiginti, jeigu jis išdrįstų eiti toliau.

– Baigsime medicinos pamokas, – tarė ji.

– Gerai, – atsakė jis. – Ir pradėsime meilės pamoką.

Tuomet jis nutraukė paklodę, ir ji ne tik nesipriešino, bet staigiai nuspyrė ją kaip galima toliau nuo lovos, nes jau nebetvėrė degdama karščiu. Jos kūnas buvo vingrus ir lankstus, kur kas įdomesnis, negu atrodė žiūrint į ją apsirengusią, ir atsidavė miško žvėreliu, tad iš kvapo buvo galima ją pažinti tarp visų šios žemės moterų. Ryškios šviesos užlieta, ji pasijuto beginklė, užkaitęs kraujas smogė į galvą, ir ji, stengdamasi nuslėpti gėdos raudonį, nieko kita nesugalvojo, tik pakibo jam ant kaklo ir taip įsisiurbė lūpomis, jog jai pačiai pritrūko kvapo.

Jis suvokė, kad jos nemyli. Vedė tik todėl, kad jam patiko jos išdidumas, rimtumas, stiprybė, ir, galimas daiktas, šiek tiek tuštybės vedamas, tačiau tuo metu, kai ji bučiavo jį pirmąjį kartą, jis buvo tikras, jog tikriausiai neatsiras jokių kliūčių jiedviem pamilti vienas kitą. Jie nekalbėjo apie tai tą pirmąją naktį, nors iki pat paryčių kalbėjo apie viską, ir apskritai niekada apie tai neužsiminė. Vis dėlto, kaip vėliau paaiškėjo, nei jis, nei jinai neapsiriko.

Auštant, kai jiedu pagaliau užmigo, ji vis dar buvo skaisti, nors ir neilgai. Kitą naktį, po to, kai po žvaigždėtu Karibų dangumi jis mokė ją šokti Vienos valsus, jis nuėjo į tualetą, o grįžęs atgal į kajutę pamatė, kad ji laukia jo lovoje nuoga. Šįkart ji ėmėsi iniciatyvos ir atsidavė jam nejausdama nei baimės, nei skausmo, džiugiai leisdamasi kelionėn į atvirą jūrą, ir po kruvinosios aukos neliko jokių pėdsakų, išskyrus garbės rožę ant paklodės. Jiems abiem viskas puikiai pasisekė, beveik stebuklingai, ir sekėsi vis geriau kiekvieną dieną ir naktį, kol jie plaukė laivu, o kai pagaliau atvyko į Larošelę, sutarė kaip du seni meilužiai.

Europoje jie praleido šešiolika mėnesių: apsigyvenę Paryžiuje, tolydžio važinėjo į gretimas šalis. Visą tą laiką jie mylėdavosi kas mielą dieną, o žiemą, sekmadieniais, kai iki pietų dūkdavo lovoje, – ir daugiau nei vieną kartą. Jis turėjo gerus vyriškus pradmenis, be to, buvo neblogai išsimankštinęs, o ir ji nebuvo iš tų, kad leistų kam nors paimti viršų, tad lovoje jiedu prilygdavo vienas kitam. Po trijų mėnesių aistringų meilės pratybų jis suprato, kad vienas jųdviejų bevaisis, ir jiedu abu pasidarė nuodugnius tyrimus Salpetrijierės ligoninėje, kur kitados jis atliko praktiką. Tyrimai buvo atlikti kruopščiai, bet nedavė jokių rezultatų. Vis dėlto – ir be mokslo pagalbos – įvyko stebuklas, kai jie mažiausiai to tikėjosi. Kitų metų pabaigoje, jiems grįžtant namo, jau šeši mėnesiai būdama nėščia, Fermina laikė save laimingiausia moterimi pasaulyje. Abiejų taip trokštamas kūdikis gimė po Vandenio ženklu ir, pagerbiant nuo choleros mirusį senelį, buvo pakrikštytas jo vardu.

Sunku suvokti, kas juos taip paveikė – kelionė į Europą ar meilė, kad jiedu taip stipriai pasikeitė, nes ir viena, ir kita nutiko tuo pačiu metu. Pasikeitė jiedu abu, pasikeitė iš esmės, ir ne tik patys tai jautė, bet ir iš šalies buvo matyti, kad jie kitokie, kaip pastebėjo Florentinas Arisa, išvydęs išeinant iš bažnyčios po dviejų savaičių tą nelemtą sekmadienį. Jiedu sugrįžo su nauju požiūriu į gyvenimą, pilna galva visų sričių naujienų, pasiryžę vadovauti. Jis – pilna galva literatūros, muzikos ir, svarbiausia, savo mokslo naujienų. Užsisakė *Le Figaro*, kad nenutrūktų ryšys su tikrove, ir *La Revue des Deux Mondes*[14], kad nenutrūktų ryšys su poezija. Be to, susitarė su savo knygynu Paryžiuje, kad siųstų skaitomiausių rašytojų naujienėles, ypač – Anatolio Franso ir Pjero Loti, taipgi jo mėgstamiausių, tarp jų – Remi de Gurmono ir Polio Buržė[15], tačiau nieku gyvu – Emilio Zola[16], kuris jam atrodė nepaskaitomas, nors ir drąsiai pasisakęs per Dreifuso teismą. To paties knygyno savininkas pažadėjo jam siųsti paštu pačias pagauliausias naujienėles pagal Rikordžio[17] katalogą, ypačiai turėdamas galvoje kamerinę muziką, idant jis galėtų išsaugoti tėvo pelnytą miesto pirmojo koncertų propaguotojo vardą.

---

[14] Le Figaro – dienraštis; La Revue des Deux Mondes – literatūrinis žurnalas.

Fermina Dasa, amžinai nusistačiusi prieš aklą sekimą mada, parsivežė šešis lagaminus drabužių įvairiems metų laikams, tačiau jos nepatenkino netgi pačios garsiausios madų peržiūros. Pačiu žiemovidžiu ji lankėsi Tiuilri vykstančioje neįveikiamojo madų tirono Vorto kolekcijos parodoje ir nieko ten negavo, išskyrus bronchitą, penkioms dienoms prirakinusį ją prie ligos patalo. Laferjeras jai pasirodė ne toks pretenzingas ir gobšus, tačiau ji labai protingai nutarė nusiaubti išparduodamų prekių krautuvėles ir prisipirkti visko, kas patinka, nors vyras pasibaisėjęs priesaikavo, jog ten prekiaujama įkapių drabužiais. Lygiai taip pat parsivežė gausybę porų nefirminių itališkų batelių, užuot pirkusi išliaupsintus ekstravagantiškuosius Ferio modelius, ir parsivežė Diupiuji skėtį, raudoną kaip pragaro ugnis, sočiai davusi peno mūsų baugštiems aukštuomenės kronikų reporteriams. Ji nusipirko viso labo vieną *Madame Reboux* skrybėlaitę, bet užtat prisikrovė vieną lagaminą dirbtinių vyšnių kekių, visokiausių, kokių tik pasitaiko pasaulyje, fetrinių gėlių puokščių, pluoštą stručio plunksnų, povo plunksnų sultonų, Azijos gaidžių uodegų, ištisų fazanų, nesuskaičiuojamą gausybę egzotinių paukščių iškamšų – skrendančių, giedančių pražiotais snapukais, mirštančių, žodžiu, visų tų priedų, kuriais pastaruosius dvidešimt metų moterys puošdavo skrybėlaites, kad jos atrodytų ne kaip skrybėlaitės. Ji parsivežė kolekciją įvairių pasaulio šalių vėduoklių, labai skirtingų ir tinkamų bet kuriai progai. Parsivežė kvapą gniaužiančių kvepalų, kuriuos išsirinko iš daugybės kitų parfumerijos parduotuvėje *Bazar de la Charité*[18], pavasario vėjams dar nespėjus išsklaidyti jos pelenų[19], tačiau išsikvepino jais tik vieną kartą, nes, pakeitusi kvepalus, nebepažino savęs. Be to, parsivežė kosmetikos priemonių rinkinį – paskutinę naujieną grožio rinkoje ir tapo pirmąja moterimi, besinešiojančia jį į visuomenės sambūrius tuo metu, kai viešai gražintis būdavo laikoma nepadoru.

---

[15] Anatolis Fransas (Jacques Anatole Thibault, 1844–1924, rašęs Anatole France slapyvardžiu), Pjeras Loti (Pierre Loti, 1850–1923), Remi de Gurmonas (Rémy de Gourmont, 1858–1915), Polis Buržė (Paul Bourget, 1852–1935) – prancūzų rašytojai, pagarsėję meilės romanais.

[16] Emilis Zola (Emile Zola, 1840–1902) – prancūzų rašytojas, natūralizmo atstovas, stojęs ginti tėvynės išdavimu nekaltai apkaltino kapitono Alfredo Dreifuso (Alfred Dreyfus).

[17] Turima omenyje Džovanio Rikordžio (Giovanni Ricordi) muzikos leidykla, įsteigta 1808 m. Milane.

Be to, jie parsivežė tris nepamirštamus prisiminimus: nepakartojamą *Hofmano pasakų* premjerą Paryžiuje, siaubingą, kone visas Venecijos gondolas priešais Šv. Morkaus aikštę prarijusį gaisrą, kurį jiedu skausmo gildoma širdimi stebėjo pro viešbučio langą, ir per pirmąją sausio pūgą prieš akis šmėkštelėjusį Oskarą Vaildą. Tačiau, be visų tų prisiminimų, kaip ir daugelio kitų, daktaras Juvenalis Urbinas išsaugojo dar vieną ir visada apgailestavo, jog negali juo džiaugtis su žmona, nes tatai įvyko tuo metu, kai jis, dar nevedęs, studijavo Paryžiuje. Tai buvo prisiminimas apie Viktorą Hugo, pelniusį neprilygstamą šlovę ne vien savo knygomis: buvo sakoma, jog kartą jis pasakęs – nors iš tikrųjų niekas to nebuvo girdėjęs, – kad mūsų Konstitucija parašyta šaliai, kurioje gyvena ne žmonės, bet angelai. Nuo tada imta jį ypatingai garbinti, ir diduma daktaro Urbino tėvynainių, gausiai vykstančių į Prancūziją, nerdavosi iš kailio, kad tik galėtų jį pamatyti. Būrelis studentų, tarp jų ir Juvenalis Urbinas, kurį laiką eidavo sargybą prie jo namų Eilau prospekte ir kavinėse, kur, anot gandų, jis tikrai turįs užsukti, bet niekada neužsukdavo, ir pagaliau kreipėsi raštu prašydami audiencijos angelų, kuriems parašyta Rionegro Konstitucija, vardu. Atsakymo negavo. Vieną dieną, atsitiktinai eidamas pro Liuksemburgo sodą, Juvenalis Urbinas pamatė jį išeinant iš Senato su jauna moterimi, vedančia jį už parankės. Jis atrodė labai senas, kėblino vargais negalais, barzda ir plaukai spindėjo anaiptol ne taip, kaip portretuose, o paltas kabojo, lyg būtų siūtas kur kas stambesnio sudėjimo žmogui. Juvenalis Urbinas nenorėjo gadinti prisiminimo nederamu pasisveikinimu: to akimirksniu šmėkštelėjusio, beveik neįtikėtino vaizdo pakako visam gyvenimui. Kai grįžo į Paryžių vedęs, būdamas tokios padėties, kad galėtų susitikti su rašytoju kitokiomis aplinkybėmis, Viktoras Hugo jau buvo miręs.

---

[18] Labdaros mugė *(pranc.)*.

[19] 1897 m. gegužės 4 dieną tradicinės labdaros mugės metu salėje kilo gaisras, kai, pirmąsyk demonstruojant kino filmą, mechanikas, keisdamas juostą, brūkštelėjo degtuką. Žuvo 150 žmonių, tarp jų – grafienė d'Alençon, Austrijos imperatorienės sesuo.

Juvenalis ir Fermina galėjo pasiguosti bendru prisiminimu: vieną žiemos pavakarę jų dėmesį patraukė būrelis žmonių, kurie, nepaisydami pūgos, stoviniavo prie nedidelio knygyno Kapucinų bulvare, nes knygynėlyje tuo metu buvo Oskaras Vaildas. Kai pagaliau jis išėjo, žinia, labai elegantiškas, bet, galimas daiktas, pernelyg tvirtai tuo įsitikinęs, žmonės jį apsupo prašydami autografo. Daktaras Urbinas stabtelėjo tik pažiopsoti, tačiau jo impulsyvioji žmona panoro pereiti į kitą bulvaro pusę, kad rašytojas padėtų savo parašą ant vienintelio, jos nuomone, knygos pakaitalo – jos žavios gazelės odos pirštinaitės, ilgos, lygios, švelnios, tokios pat spalvos kaip jaunavedės ranka. Ji nė kiek neabejojo, kad tokio rafinuotumo žmogus tikrai įvertins jos prašymą. Tačiau vyras griežtai pasipriešino ir, kai ji neatlyžo nepaisydama jo žodžių, suprato negalėsiąs išgyventi tokios gėdos.

– Jeigu pereisi gatvę, – tarė jai, – grįžusi rasi mane nebegyvą.

Tai buvo jai įgimta. Nė metams nepraslinkus po vestuvių, ji jautėsi tokia pat laisva ir nevaržoma, kokia buvo vaikystėje gūdžiajame Sjenagos San Chuane, lyg tokia ir būtų gimusi, greitai užmegzdavo kalbą su nepažįstamais žmonėmis, stebindama vyrą, ir turėjo paslaptingą Dievo dovaną – mokėjo ispaniškai susikalbėti su bet kuo ir bet kur. „Kai nori ką nors parduoti, privalai mokėti kalbų, – sakydavo ji, pašaipiai juokdamasi. – Bet užtat, kai nori ką nors pirkti, visi tave supranta, kad ir kas jie būtų“. Sunku įsivaizduoti, jog kas nors būtų sugebėjęs taip greitai ir džiaugsmingai perprasti kasdienį Paryžiaus gyvenimą, kas būtų įmanęs vėliau prisiminimuose jį taip pamilti, nekreipdamas dėmesio į nesiliaujantį lietų. Vis dėlto, kai ji grįžo namo, slegiama įspūdžių naštos, išvargusi nuo kelionių ir apsnūdusi nuo nėštumo, uoste paklausta, kaip jai patiko Europos stebuklai, šešiolika mėnesių laimės ji susumavo keturiais Karibų dialekto žodžiais:

– Daug baldos – maža naudos.

Tą dieną, kai Florentinas Arisa katedros šventoriuje pamatė Ferminą Dasą, nėščią septintą mėnesį, galutinai apsipratusią su naująja aukštuomenės moters padėtimi, negailestingai apsisprendė pelnyti šlovę ir turtą, kad būtų jos vertas. Jis nė nepagalvojo apie tą apmaudžią kliūtį, kad ji ištekėjusi, nes drauge nutarė – lyg tai priklausytų nuo jo valios, – jog daktaras Juvenalis Urbinas turi mirti. Nežinojo, nei kada, nei kaip, bet laikė tai neišvengiamu dalyku ir buvo nusiteikęs laukti kantriai, nesikarščiuodamas, nors iki amžių pabaigos.

Jis pradėjo nuo pradžios. Nepranešęs iš anksto, atėjo į kontorą pas dėdę Leoną XII, Karibų upių laivybos bendrovės prezidentą ir generalinį direktorių, ir pareiškė esąs pasirengęs visiškai atsiduoti jo valiai. Dėdė buvo ant sūnėno supykęs už tai, kad jis paniekino tokią gerą telegrafisto vietą Vilja de Leivoje, tačiau atlyžo turėdamas galvoje, jog žmogus negimsta visam laikui tą dieną, kai jį pagimdo motina, bet gyvenimo verčiamas pats savaime gimsta iš naujo, ir ne vieną kartą. Be to, prieš metus pasimirė brolio našlė, vis dar nenuslopinusi pagiežos širdyje, tačiau nepalikusi įpėdinių. Tad jis patenkino paklydėlio sūnėno prašymą.

Sprendimas buvo būdingas donui Leonui XII Loaisai. Po beširdžio verteivos kiautu slypėjo genialus svajotojas, sugebantis vidury Guachiros dykumos atrasti limonado šaltinį ar per iškilmingas laidotuves širdį draskančiu balsu užtraukti *In questa tomba oscura*[20]. Garbanotais plaukais, storomis fauno lūpomis, gavęs į rankas lyrą ir laurų vainiką ant galvos, būtų kaip du vandens lašai panašus į padegėją Neroną, kokį jį vaizduoja krikščionių mitologija. Laisvalaikio valandas, atliekančias nuo palaikių, per likimo neapdairumą dar nenuskendusių laivų vadybos ir tolydžio vis didėjančių upių laivybos bėdų, jis skirdavo savo lyrinio repertuaro plėtimui. Didesnio malonumo kaip giedoti per laidotuves jis nežinojo. Jo balsas buvo kaip katorgininko, neišlavintas, bet užtat siekdavo įspūdingų registrų. Kažkas jam buvo sakęs, jog Enrikas Karuzas turėjo tokį stiprų balsą, kad subyrėdavo vazos, ir Leonas XII metų metus bandė jį mėgdžioti, kėsindamasis netgi į langų stiklus. Grįždami iš kelionių po pasaulį, draugai jam atveždavo pačių trapiausių vazų ir surengdavo specialias šventes, kad jis pagaliau įgyvendintų savo svajonę. Niekad jos neįgyvendino. Vis dėlto pro tos perkūnijos griausmą prasismelkdavo švelnumo spindulėlis, kuris suvirpindavo širdį klausytojams, kaip didžiojo Karuzo balsas kad suvirpindavo krištolines amforas, todėl per laidotuves jis būdavo taip dievinamas. Tik vieną kartą jam nepasisekė, kai dingtelėjo į galvą puiki mintis sugiedoti *When wake up in Glory*, Luizianos laidotuvių giesmę, žavią ir jaudinančią, tačiau kapelionas jį nutildė nepakęsdamas, kad jo bažnyčioje nei iš šio nei iš to skambėtų liuteronų psalmės.

---

[20] In questa tomba oscura (šiame tamsiame kape, it.) – Ludvigo van Beethoveno (1770–1827) arija balsui ir fortepijonui, žodžiai – Giuseppe Carpani (1752–1825).

Taip, dainuodamas skambias operų arijas ir neapoliečių serenadas, kūrybinio talento ir neįveikiamos verslininko dvasios dėka jis tapo upių laivybos šulu tuo metu, kai jos klestėjimas buvo pasiekęs viršūnę. Jis išnėrė iš nežinios, kaip ir abu jo nūnai velioniai broliai, ir visi iškilo į tas aukštumas, apie kurias svajojo, kad ir paženklinti pavainikių gėdos antspaudu, juo labiau kad niekada nebuvo įteisinti. Jie priklausė vadinamajai *prekystalio aristokratijos* grietinėlei, kurios šventovė buvo Verslo klubas. Vis dėlto netgi tada, kai turėjo pakankamai pajamų, kad galėjo tauruoti kaip Romos imperatorius, į kurį buvo panašus, dėdė Leonas XII nesikraustė iš senamiesčio darbo sumetimais ir gyveno su žmona ir trimis vaikais taip nuosaikiai ir tokiame kukliame name, jog ligi pat paskutinės dienos nenusikratė neteisingos šykštuolio reputacijos. Vienintelė prabanga, kurią sau leido, buvo dar menkesnė: namelis pajūryje, per dvi lygas nuo kontoros, o jame – šešios namų darbo taburetės, pastovas ąsočiui su geriamu vandeniu ir terasoje ištemptas hamakas, kad sekmadieniais turėtų kur pagulėti ir pamąstyti. Niekas jo neapibūdino geriau už jį patį, kai apkaltintas esąs turčius, atsakė:

– Tikrai ne turčius: aš – pinigingas vargeta, o tai jau visai kas kita.

Ta keista mąstysena, vieną gražią dieną kažkieno išliaupsinta prakalboje ir įvardyta kaip išmintinga silpnaprotystė, jam atvėrė akis, ir jis, pažvelgęs į Florentiną Arisą, iškart pamatė tai, ko niekas nepamatė nei anksčiau, nei vėliau. Nuo tos dienos, kai šis gedulingos išvaizdos ir dvidešimt septynerių beprasmiškai pragyventų metų jaunuolis, atėjęs į jo raštinę, paprašė darbo, dėdė nutarė jį išbandyti visu kareivinių drausmės griežtumu, galinčiu palaužti net didžiausią neklaužadą. Vis dėlto nesugebėjo jo įbauginti. Dėdė Leonas XII netgi neįtarė, jog sūnėno tvirtybė remiasi anaiptol ne būtinybe užsidirbti pragyvenimui ir ne paveldėtu iš tėvo aklu užsispyrimu, bet geismu meilės, nepaisančios kliūčių nei šiame, nei kitame pasaulyje.

Sunkiausia buvo pirmaisiais metais, kai jį paskyrė Vyriausiosios valdybos raštininku – į pareigas, iš pažiūros lyg tam tyčia jam sukurtas. Suteikti sūnėnui raštininko vietą patarė Lotarijas Tugutas, buvęs dėdės Leono XII muzikos mokytojas, laikydamas jį nenuilstamu literatūros – veikiau prastos nei geros – urmu vartotoju. Dėdė Leonas XII praleido pro ausis žodžius apie prastą sūnėno literatūrinį skonį, nes Lotarijas Tugutas jį irgi laikė pačiu blogiausiu dainavimo mokiniu, o vis dėlto jis dainuodavo taip, jog verkdavo netgi akmeniniai antkapiai. Šiaip ar taip, vokietis sakė teisybę: jam nė į galvą nebūtų atėję, kad Florentinas Arisa viską rašo taip įsijausdamas, jog oficialūs dokumentai, ir tie skamba kaip meilės laiškai. Jis surimuodavo laivų važtaraščius, nors ir kaip stengdavosi to išvengti, o patiems paprasčiausiems dalykiniams laiškams suteikdavo lyrinę nuotaiką, niekais paverčiančią jų įtaigą ir galią. Vieną dieną dėdė pasirodė raštinėje nešinas pluoštu laiškų, kuriuos pasirašyti jam pritrūko drąsos, ir pasiūlė sūnėnui paskutinę galimybę išgelbėti kailį.

– Jeigu tu nesugebi parašyti paprasčiausio dalykinio laiško, eisi į prieplauką šluoti šiukšlių, – tarė jam.

Florentinas Arisa priėmė iššūkį. Pasistengęs iš paskutiniųjų, išmoko dalykinių laiškų žemiškojo paprastumo, taip kruopščiai mėgdžiodamas archyvinių dokumentų pavyzdžius – kaip anksčiau madingus poetus. Kaip tik tuo metu jis praleisdavo laisvalaikį prie Raštijos vartų, padėdamas geltonsnapiams įsimylėjėliams rašyti kvapius meilės laiškučius, kad galėtų išlieti iš širdies devynias galybes meilės žodžių, nevartotinų muitinės ataskaitose. Tačiau po pusmečio, kad ir kaip jis nėrėsi iš kailio, vis dėlto nesugebėjo nusukti sprando savo užkietėjusiai mūzai. Tad, dėdei Leonui XII papriekaištavus antrą kartą, jis sudėjo ginklus, tačiau išsaugodamas orumą.

– Išskyrus meilę, man niekas daugiau nerūpi, – tarė.

– Visa bėda, – atsakė dėdė, – jog be upių laivybos negali būti ir meilės.

Jis įvykdė savo grasinimą ir nusiuntė sūnėną šluoti prieplaukos, bet davė žodį, jog laiptelis po laiptelio kelsiąs tarnyboje, kol jis surasiąs savo vietą. Taip ir buvo. Nė vienas darbas jo nepalaužė, netgi pats sunkiausias ir labiausiai žeminantis, neparklupdė menkas atlyginimas, netgi vyresnybės užgauliojamas nė akimirkos neprarado nedrumsčiamos ramybės. Vis dėlto jis nebuvo stuobrys: kiekvienas, kas išdrįsdavo stoti jam skersai kelio, atsiimdavo su kaupu, nes jis, nors iš pažiūros ir liurbis, būdavo pasiryžęs grumtis iki paskutiniųjų. Kaip dėdė Leonas XII buvo numatęs ir pageidavęs, kad sūnėnui neliktų nežinoma nė viena verslo paslaptis, per trisdešimt atsidavusio ir atkaklaus darbo metų Florentinas Arisa išlaikė visus

turėdamas pašaukimo verslui, vis dėlto pagaliau įsikinkė į laivybą, nes jo vyresnysis brolis labai artimai bendradarbiavo su vokiečiu komandoru Chuanu B. Elbersu[21], upių laivybos pradininku. Jųdviejų motina, iš amato virėja, susilaukė vaikų nuo skirtingų vyrų, ir jie abu turėjo jos pavardę, o vardą – kurio nors popiežiaus, ant nuomonės pasirinkto Bažnyčios kalendoriuje, tik dėdė Leonas XII gavo tuo metu, kai jis gimė, buvusio popiežiaus vardą. Jų senelis iš motinos pusės buvo vardu Florentinas, tad jo vardas, peršokęs per ištisą popiežių kartą, atiteko Transitos Arisos sūnui.

Florentinas išsaugojo sužeistų širdžių pripaišytą sąsiuvinį, kuriame tėvas rašė meilės eilėraščius, kai kuriuos įkvėptas Transitos Arisos. Jį stebino du dalykai. Pirmiausia, tėvo braižas buvo visiškai toks pat kaip jo, nors savąjį jis pasirinko iš dailyraščio vadovėlio. Antra, jis rado posakį, kurį laikė savu, nors tėvas jį užsirašė sąsiuvinyje dar gerokai prieš gimstant sūnui: *Skaudžiausia mirti tada, kai miršti ne iš meilės.*

Taip pat jis matė du vienintelius tėvo portretus. Viena nuotrauka buvo daryta Santa Fė, kai tėvas buvo dar labai jaunas, tokio pat amžiaus kaip Florentinas, pirmąsyk pamatęs tą nuotrauką: vilkėjo kailiniais, tokiais dideliais, jog atrodė įlindęs į meškos kailį, ir stovėjo atsirėmęs į pjedestalą, tačiau pačios statulos nebuvo matyti, vien suniokotos blauzdinės. Šalia murksojo striukis – dėdė Leonas XII su laivo kapitono kepure ant galvos. Kitoje tėvas buvo nusipaveikslavęs su būriu kareivių dievaižin kuriame iš daugybės karų, rankose laikė patį ilgiausią šautuvą, o ūsai buvo taip prasmirdę paraku, jog smarve trenkė net nuo nuotraukos. Jis buvo liberalas ir masonas, kaip ir jo broliai, ir vis dėlto norėjo, kad sūnus stotų į seminariją. Florentinui Arisai neatrodė, jog jiedu būtų panašūs, nors visi tai tvirtino vienu balsu, tačiau, pasak dėdės Leono XII, Pijui V taip pat buvo prikišama, kad jo surašyti dokumentai skamba pernelyg lyriškai. Šiaip ar taip, jis neatrodė panašus į tėvą nei nuotraukose, nei prisiminimuose, nei tame paveiksle, kurį meilės kupina širdimi nupiešė motina, nei tame, kurį su savitu žiauriu sąmoju nutepliojo dėdė Leonas XII. Vis dėlto po daugelio metų Florentinas Arisa įžiūrėjo tą panašumą, skusdamasis priešais veidrodį, ir tuomet suprato, jog žmogus tik tada susivokia senstąs, kai darosi panašus į tėvą.

---

[21] Chuanas B. Elbersas (Johann Bernhard Elbers, 1776–1853) – vokiečių verslininkas, Nepriklausomybės kovų dalyvis Kolumbijoje, įkūręs šalyje pirmąją upių laivybos bendrovę.

Jis neprisiminė, koks buvo tėvas, kai jie gyveno Langų gatvėje. Jam atrodė, jog vienu tarpu jis ten nakvodavo iš pat pradžių, kai susimylėjo su Transita Arisa, tačiau, jam gimus, nebepasirodė. Krikšto liudijimas mūsų šalyje daugelį metų buvo vienintelis teisinis dokumentas, patvirtinantis asmens tapatybę, ir metrikuose, išduotuose Šv. Toribijo parapijoje, buvo nurodyta tik tiek, kad jis – pavainikis sūnus vienišos moters, vardu Transita Arisa, taipgi pavainikės. Tėvas nebuvo įrašytas, nors iki paskutinės gyvenimo dienos jis slapčia išlaikė sūnų. Dėl tokios visuomeninės padėties Florentinas Arisa negalėjo stoti į seminariją, bet užtat kaip vienintelis vienišos motinos vaikas išvengė karinės tarnybos pačiu kruviniausiu mūsų karų laikotarpiu.

Kiekvieną penktadienį po pamokų jis atsisėsdavo priešais Karibų upių laivybos bendrovę ir sklaidydavo knygą su gyvūnų paveikslėliais, tiek kartų vartytą, kad visa buvo perdėm suirusi. Nė nežvilgtelėjęs į jį, tėvas įeidavo į vidų, kaip paprastai tuo pačiu gelumbės durtiniu, kurį vėliau Transita Arisa persiuvo sūnui, ir jo veidas būdavo kaip Švento Jono Evangelisto bažnyčios altoriuje. Po kelių valandų išeidavo ir slapčia, kad nepastebėtų netgi jo vežėjas, duodavo pinigų vienai savaitei. Juodu nepersitardavo nė žodžiu, ir ne tik todėl, jog tėvas nenorėdavo, stačiai vaikas jo bijodavo kaip ugnies. Vieną dieną, kai jis laukė ilgiau nei paprastai, tėvas įbruko jam kelis pinigėlius ir tarė:

– Še, ir daugiau nebesirodyk.

Tuomet matė jį paskutinį kartą. Vis dėlto vėliau sužinojo, kad pinigus Transitai Arisai perduodavo dėdė Leonas XII, dešimčia metų jaunesnis už brolį, jis ir paskiau ja rūpinosi, kai Pijus V staigiai mirė nuo žarnyno spazmų, nespėjęs nieko užrašyti savo vieninteliam sūnui, gatvės vaikui.

Florentino Arisos tragediją sudarė tai, kad jis, tarnaudamas raštininku Karibų upių laivybos bendrovėje, niekaip negalėjo išsivaduoti nuo lyrizmo, nes nė akimirkos nenustojo galvoti apie Ferminą Dasą ir neišmoko rašyti apie ją negalvodamas. Vėliau, paskirtas į kitas pareigas, būdavo taip pritvinkęs meilės, jog, neišmanydamas, ką su ja daryti, išdovanodavo ją neapsiplunksnavusiems įsimylėjėliams – prie Raštijos vartų rašydavo jiems už dyka meilės laiškus. Ten ir traukdavo kasdien po darbo. Ceremoningai nusivilkdavo durtinį ir pakabindavo jį ant kėdės atlošo, užsimaudavo antrankovius, kad nesusiteptų marškinių rankogalių, atsisagstydavo liemenę, kad būtų lengviau galvoti, ir kartais iki vėlyvos nakties beprotiškos meilės laiškais gaivindavo viltis nelaimingiems ir bejėgiams įsimylėjėliams. Kartais į jį kreipdavosi vargšė moteriškė, turinti bėdos su sūnumi, karo veteranas, reikalaujantis išmokėti pensiją, apvogtas žmogus, norintis parašyti skundą vyriausybei, tačiau, nors ir kaip trokšdamas jiems padėti, jis nesugebėdavo, nes mokėdavo paveikti žmones tik meilės laiškais. Jis netgi neklausinėdavo savo naujų klientų – tik pažvelgdavo jiems tiesiai į akis ir, iškart suvokęs jų būklę, rašydavo puslapių puslapius apie neapsakomą meilę, laikydamasis vienintelio veiksmingo metodo: rašydavo visada galvodamas apie Ferminą Dasą, ir tik apie ją vieną. Į pirmojo mėnesio pabaigą turėjo sudaryti išankstinį klientų sąrašą, kad apsisaugotų nuo nekantrių įsimylėjėlių antplūdžio.

Tuo metu labiausiai jam sujaudino širdį nedrąsi mergina, kone mergaitė, virpančiu balseliu paprašiusi parašyti atsakymą į sukrečiantį laišką, kurį ji ką tik gavusi ir kurį Florentinas Arisa prisiminė rašęs praėjusį vakarą. Jis atsakė kitokiu stiliumi, atsižvelgdamas į mergaitės jausmus ir amžių, be to, tokia rašysena, kuri atrodytų kaip josios, nes mokėjo parinkti raštą, atitinkantį įsimylėjėlio charakterį. Parašė įsivaizduodamas, kaip būtų jam atsakiusi Fermina Dasa, jeigu būtų jį mylėjusi taip, kaip šita silpnutė mergaitė mylėjo savo gerbėją. Po dviejų dienų, savaime suprantama, turėjo parašyti atsakymą gerbėjo vardu – tokiu pat raštu, stiliumi ir tokia pat karšta meile, kaip pirmajame laiške, ir taip galų gale pradėjo karštligiškai susirašinėti pats su savimi. Nepraslinkus nė mėnesiui, jiedu abu skyrium atėjo jam padėkoti už tai, ką jis pasiūlė gerbėjo vardu ir visa širdimi priėmė merginos laiške: jie ketino tuoktis.

Tik sulaukus pirmojo kūdikio, jiedviem netyčia išėjo iš kalbos, jog laiškus jiems abiem rašė tas pats žmogus, ir jiedu pirmą kartą nuėjo drauge prie Raštijos vartų prašyti, kad jis sutiktų būti vaikelio krikštatėviu. Florentiną Arisą taip paveikė akivaizdi jo svajonių nauda, jog jis, nors ir neturėdamas laiko, vis dėlto ištaikė laiką parašyti *Įsimylėjėlių laiškus*, kur kas poetiškesnį ir platesnį vadovą už tą, kurį prekeiviai pardavinėjo prie Raštijos vartų už dvidešimt sentavų ir kurį pusė miesto mokėjo atmintinai. Jis apgalvojo visas įmanomas situacijas, kuriose galėjo atsidurti su Fermina Dasa, ir kiekvienai parašė tiek variantų, kiek, jo manymu, jų galėjo prireikti kiekvienu atveju. Galiausiai susidarė daugmaž tūkstantis laiškų, trys tomai, storumo kaip Kovarubijo[22] žodynas, tačiau nė vienas leidėjas mieste neišdrįso jų spausdinti, ir jie atsidūrė kažkur palėpėje drauge su visais pasenusiais popieriais, nes Transita Arisa griežtai atsisakė iškasti ąsočius ir paleisti vėjais viso gyvenimo santaupas – iššvaistyti pinigus beprotiškam sumanymui leisti knygas. Po daugelio metų, kai Florentinas Arisa turėjo pakankamai lėšų knygai išleisti, jam buvo sunku susitaikyti su mintimi, jog meilės laiškai jau seniai išėjo iš mados.

Tuo metu, kai jis pradėjo dirbti Karibų upių laivybos bendrovėje ir nemokamai rašė laiškus prie Raštijos vartų, jo jaunystės draugai pastebėjo, kad pamažu negrįžtamai jį praranda. Taip ir buvo. Grįžęs iš kelionės upe, iš pradžių dar susitikdavo su jais, vildamasis sušvelninti prisiminimus apie Ferminą Dasą, žaisdavo su jais biliardą, eidavo į paskutinius savo gyvenime šokius, mielai sutikdavo, kad merginos dėl jo varžytųsi traukdamos burtus, mielai darydavo visa tai, kas, jo manymu, galėjo padėti susigrąžinti ankstesnį gyvenimą. Vėliau, kai dėdė Leonas XII jį priėmė į darbą, jis ėmė žaisti domino su bendradarbiais Verslo klube, ir tie pripažino jį savu, kai jis pradėjo kalbėti tik apie upių laivybos bendrovę, vadindamas ją ne visu pavadinimu, bet sutrumpintai: KULB. Pradėjo netgi kitaip maitintis. Anksčiau buvęs abejingas maistui ir valgęs kada pakliūva, dabar – ir iki paskutinės gyvenimo dienos – ėmė maitintis laiku ir saikingai: didelis puodelis juodos kavos per pusryčius, gabalas virtos žuvies su baltais ryžiais per pietus ir puodelis kavos su pienu bei luistelis sūrio prieš miegą. Juodą kavą gerdavo kiaurą dieną, bet kur ir bet kokia proga, kartais net trisdešimt puodelių per parą – tamsų nuovirą, panašų į nevalytą naftą, virdavosi pats ir visada prie rankos laikydavo termosą. Jis pasidarė kitoks, nors buvo tvirtai nutaręs ir karštai trosko būti toks, koks buvo prieš tai, kai pražūtingai suklupo siekdamas meilės.

---

[22] Kovarubijas (Sebastián de Covarrubias y Orozco, 1539–1613) – ispanų leksikografas, kriptografas ir rašytojas, aiškinamojo ispanų kalbos žodyno autorius.

Tiesą pasakius, tokiu jis niekada netapo. Jis turėjo vienintelį tikslą gyvenime – susigrąžinti Ferminą Dasą – ir taip tvirtai tikėjo, kad anksčiau ar vėliau ją atgaus, jog įkalbėjo Transitą Arisą nenutraukti namo remonto, idant galėtų ją priimti tą akimirką, kai įvyks stebuklas. Į tą pasiūlymą Transita Arisa pasižiūrėjo visiškai kitaip negu į ketinimą leisti *Įsimylėjėlių laiškus* ir nuėjo dar toliau: išpirko namą už grynuosius ir ėmėsi jį remontuoti iš pagrindų. Ten, kur anksčiau buvo miegamasis, įrengė svetainę, antrajame aukšte – miegamąjį jaunavedžiams ir kambarį vaikams, kurių susilauksią, abu erdvius ir šviesius, o ten, kur kadaise buvo tabako fabrikas, įveisė didelį su daugybe rūšių rožyną, kuriam pats Florentinas Arisa rytmečiais skirdavo laisvalaikio valandas. Vienintelė patalpa, išlikusi neliesta kaip dėkingumo praeičiai ženklas, buvo galanterijos krautuvė. Galiniame kambarėlyje, kur miegodavo Florentinas Arisa, viskas išliko kaip anksčiau, kabojo hamakas, ant rašomojo stalo riogsojo bet kaip suverstos knygos, tačiau jis persikėlė į antrojo aukšto kambarį, numatytą kaip jaunavedžių miegamąjį. Tai buvo erdviausias ir vėsiausias kambarys visuose namuose, su vidine terasa, kur būdavo gera sėdėti vakarais, kai nuo jūros pūkšnoja vėjelis, o nuo rožyno dvelkia gardžiais kvapais, ir, be kita ko, jis labiausiai atitiko Florentino Arisos trapistinius polinkius. Sienos buvo šiurkščios, baltintos kalkėmis, o iš baldų – tik lova, panaši veikiau į kalinio gultą, naktinis stalelis su žvake, įgrūsta į butelio gurklį, senovinė drabužių spinta ir praustuvė su dubeniu bei ąsočiu.

Remonto darbai užtruko beveik trejus metus ir sutapo su staigiu miesto atgimimu, prasidėjusiu išsivysčius upių laivybai ir drauge pašokus prekybai – kaip tik dėl tų dviejų veiksnių kolonijų laikais miestas pasiekė savo didybę ir daugiau nei du šimtmečius buvo Amerikos vartais. Kaip tik tuo metu Transitai Arisai pasireiškė pirmieji nepagydomos ligos požymiai. Nuolatinės klientės ateidavo į galanterijos krautuvę vis labiau susenusios, perbalusios ir baikščios kaip niekad, ir ji, pusę amžiaus tvarkiusi su jomis reikalus, arba jų nepažindavo, arba sumaišydavo jų sąskaitas. Iškilo rimta grėsmė, nes, verčiantis tokios rūšies prekyba, nepasirašomi jokie popieriai, saugant tiek klientų, tiek savo gerą vardą, ir garbės žodis visada esti pakankamas laidas. Iš pradžių jai atrodė, jog ji kursta, tačiau veikiai paaiškėjo, kad lašas po lašo senka atmintis. Tad ji nustojo skolinti pinigus už užstatus, ir, baigus remontą ir apstačius namus, ąsočiuose dar liko nemažai senovinių brangenybių ir papuošalų, kurių savininkai neturėjo pakankamai išteklių išpirkti.

Kad ir turėdamas tuo metu begalę rūpesčių ir neatidėliotinų reikalų, Florentinas Arisa vis dėlto niekada nepristigdavo jėgų slapta leistis į malonumų medžioklę. Po klajūniško nuotykio su našle Nazariete, atvėrusio jam kelią į gatvinę meilę, kelerius metus jis nesiliovė medžiojęs benamių nakties paukštyčių, vis dar vildamasis susirasti paguodą ir numaldyti sielvartą dėl Ferminos Dasos. Vis dėlto vėliau jis jau nebegalėjo suvokti, ar įprotis lakstytis be jokios vilties tapo sąmoningu poreikiu ar paprasčiausiu liguistu kūnišku polinkiu. Vis rečiau užsukdavo į uosto viešbutį, ir ne todėl, jog mintys krypo kita linkme, – iš tiesų nenorėjo, kad žmonės pastebėtų jį įnikus į anaiptol ne tokias jau nekaltas namudines pramogas, nuo seno jam įprastas, jų akimis žiūrint. Vis dėlto tris kartus, bėdos prispirtas, griebėsi paties paprasčiausio dalyko, kuriuo žmonės naudojosi dar prieš jam ateinant į šį pasaulį: vyriškais drabužiais perrengdavo savo bičiules, bijančias, jog kas nors gali jas pažinti, ir visi įgriūdavo į viešbutį, apsimesdami ūžaujančiais naktinėtojais. Vis dėlto kažkas mažų mažiausiai du kartus pastebėjo, jog Florentinas Arisa su tariamu sugėrovu pasuko ne į barą, bet į kambarį, ir gerokai pašlijusi jo reputacija galutinai žlugo. Paskui jis visiškai nustojo ten vaikščioti, o kartais užbėgdavo ten anaiptol ne atsiganyti po pasninko, bet atvirkščiai – ieškodamas ramaus prieglobsčio, kad galėtų atsigauti po audringo gyvenimo.

Jis neleisdavo veltui laiko. Vos išėjęs iš raštinės apie penktą valandą popiet, tarytum vištvanagis puldavo medžioklėn. Iš pradžių tenkindavosi tuo, ką pasiūlydavo vakaras. Nutverdavo kokią tarnaitę parke, negrę turgavietėje, nuotykių ištroškusią merginą paplūdimyje, amerikietę – laive, ką tik atplaukusiame iš Naujojo Orleano. Vesdavosi jas ant bangolaužio, kur pusė miesto darydavo tą patį saulei nusileidus, vesdavosi ten, kur galima, o kartais – kur negalima, ir ne sykį atsitikdavo taip, jog turėdavo skubiai lįsti į tamsią tarpuvartę ir šiaip ne taip atlikti savo reikalą prie kokio nors namo durų.

Švyturio bokštas visada būdavo svajonių prieglobstis, ilgesingai prisimindavo jį prie senatvės slenksčio, kai viskas jau buvo baigta, nes tai buvo puiki vieta mėgautis laime, ypač naktimis, nes tuomet jam atrodydavo, jog sulig kiekvienu šviesos tvyksniu jūreiviams tenka ir truputis jo meilės. Žodžiu, ten jis eidavo kur kas dažniau nei kur nors kitur, ir bičiulis švyturio sargas džiaugdamasis pasitikdavo jį tokia kvaila veido išraiška, jog išsigandusioms paukštytėms tai būdavo pats tikriausias paslapties išsaugojimo laidas. Švyturio sargo namelis stovėjo apačioje, prie pat griausmingai dūžtančių į uolas bangų, tad mylėtis būdavo dar smagiau, nes atrodydavo panašu į grumtynes su gaivalais šėlstančioje jūroje nuskendus laivui. Vis dėlto po pirmosios nakties Florentinui Arisai geriau patikdavo švyturio bokštas, nes iš ten atsiverdavo vaizdas į visą miestą ir virtinę žvejų švieselių jūroje, ir netgi į tolumoje plytinčius pelkynus.

Kaip tik tuo metu jis plėtojo gana neišradingas teorijas apie santykį tarp moterų fizinių duomenų ir jų sugebėjimo mylėtis. Jis nepasitikėjo jausmingo tipo moterimis: atrodydavo, kad jos gali suryti gyvą kaimaną, tačiau lovoje paprastai gulėdavo kaip silkės. Jam patikdavo kitokio tipo moterys, tokios liesutės varlytės, kurios gatvėje niekam neužkliūdavo už akies, o nusirengusios atrodydavo niekam vertos, ir net širdį sugeldavo, kai subraškėdavo jų kauliukai nuo pirmo kirčio, ir vis dėlto jos taip nuengdavo net didžiausią pagyrūną, kad tik šlapia vieta likdavo. Jis buvo bepradedąs kaupti tas nesubrandintas pastabas, ketindamas parašyti *Įsimylėjėlių laiškų* praktinį priedą, tačiau ir šitas projektas susilaukė tokio pat likimo kaip ir ankstesnis, kai Ausensija Santander jį apuostė iš visų pusių kaip sena išmaninga kalė, apšniukštinėjo, pavartė ir šiaip, ir taip, sumalė į miltus jo išradingiausias teorijas ir išmokė jį to, ką privalu išmanyti apie meilę: gyvenimas yra gyvenimas, ir nieko gudresnio neišgalvosi.

Ausensija Santander gyveno ištekėjusi dvidešimt metų, susilaukė trijų vaikų, kurie taipgi vedė ir susilaukė vaikų, tad ji girdavosi lovoje esanti neprilygstamoji miesto močiutė. Tik buvo neaišku, ar ji pametė vyrą, ar vyras ją metė, ar jiedu abu drauge metė vienas kitą: jis persikėlė pas savo nuolatinę meilužę, o ji gavo valią vidury dienos pro paradines duris įsileisti upių laivo kapitoną Rosendą de la Rosą, kurį anksčiau įsileisdavo naktimis pro galines duris. Ne kas kitas kaip kapitonas, nieko pikta negalvodamas, atvedė pas ją Florentiną Arisą.

Atvedė jį pietų. Ir atsinešė apipintą butelį naminės degtinės ir geriausių produktų pasakiškam troškiniui, kokį galima pagaminti nebent iš naminės vištienos, mėsos su sultingais kauliukais, kiaulienos, kai kiaulė išauginta kūtėje, ir daržovių, atvežtų iš paupio kaimų. Vis dėlto patį pirmąjį kartą Florentiną Arisą sužavėjo ne tiek prašmatni virtuvė ir šeimininkės kūno formos, kiek pačių namų grožis. Jam patiko patys namai, šviesūs ir vėsūs, su keturiais dideliais langais į jūrą, o pro kitus vėrėsi vaizdas į visą senamiestį. Jam patiko, jog namuose tiek daug ir tokių prašmatnių daiktų, teikiančių svetainei įspūdį, lyg joje viešpatautų netvarka ir drauge tvarka, visokiausių amatininkų meno dirbinių, kurių kapitonas parveždavo grįždamas iš kiekvienos kelionės, kol galiausiai nebeliko vietos. Terasoje, žvelgiančioje į jūrą, ant savo asmeninio žiedo tupėjo kakadu iš Malaizijos, neįtikėtino baltumo plunksnomis ir tokio mąslaus ramumo, jog žmogus imdavo ir nejučia susimąstydavo: gražesnio paukščio Florentinas Arisa kaip gyvas nebuvo matęs.

Susižavėjęs svečio susižavėjimu, kapitonas Rosendas de la Rosa smulkiai papasakojo kiekvieno daikto istoriją. Pasakodamas gurkšnojo degtinę, gurkšnojo mažais sriubsneliais, bet be perstojo. Atrodė lyg nulietas iš gelžbetonio: stambus, visas apžėlęs, išskyrus pliką kiaušą, su plačiais kaip dažytojo teptukai ūsais, o balsas griaudėjo kaip kabestanas, bet drauge nepaprastai maloniai. Šiaip ar taip, kūnas nesugebėjo išlaikyti tokio gėrimo. Prieš sėsdamasis prie stalo, kapitonas ištuštino pusę butelio ir sukniubo ant padėklo su taurėmis ir buteliais, iš lėto dūžtant stiklams. Ausensija Santander turėjo prašyti Florentiną Arisą pagalbos, kad padėtų nutempti į lovą leisgyvį tarytum ant seklumos užplaukusio banginio kūną ir bemiegantį nurengti. Paskui, staigiai nušvitus protui – vėliau jiedu dėkojo savo žvaigždėms už tokį palankų planetų išsidėstymą, – abu nusirengė gretimame kambaryje, nesitardami ir nieko bloga negalvodami, ir toliau nusirenginėdavo kada tik galėdami daugiau kaip septynerius metus, kai tik kapitonas išplaukdavo į kelionę. Jie nebijojo, kad kapitonas gali juos užklupti, nes jis kaip kiekvienas geras jūreivis laikėsi įpročio laivo sirena pranešti apie savo atvykimą į uostą, iš pradžių trimis ilgais suūkimais žmonai ir devyniems vaikams, o paskiau dviem trumpais ir ilgesingais – meilužei.

Ausensija Santander buvo beveik penkiasdešimties metų ir atrodė tokio amžiaus, tačiau turėjo tokį nepakartojamą meilės instinktą, jog pasaulyje nebuvo nei namudinių, nei mokslinių teorijų, kurios sugebėtų jį atbukinti. Pagal laivų tvarkaraščius Florentinas Arisa žinojo, kada galima pas ją lankytis, ir visada eidavo iš anksto neperspėjęs bet kuriuo paros metu, ir nė karto neatsitiko taip, kad ji nebūtų jo laukusi. Atidarydavo jam duris tokia, kokią ją augino motina iki septynerių metų: visiškai nuoga, tačiau įsirišusi į plaukus muslino kaspiną. Neleisdavo jam toliau žengti nė žingsnio, kol jis nenusirengdavo, nes visada būdavo įsitikinusi, jog apsirengęs vyriškis namuose lemia nelaimę. Dėl to jiedu su kapitonu Rosendu de la

Rosa amžinai nesutardavo, nes jis, būdamas prietaringas, laikėsi nuomonės, jog rūkyti nuogam – blogas ženklas, ir kartais norėdavo verčiau užvilkinti meilės pradžią, kad tik nereikėtų gesinti savo nepamainomo kubietiško cigaro. Florentinui Arisai, atvirkščiai, patikdavo nuogumo žavesys, ir jinai imdavo mėgaudamasi jį nurenginėti, kai tik užsidarydavo durys: jis nespėdavo nei pasisveikinti, nei nusivožti skrybėlės, o ji, apiberdama jį bučiniais ir pati leisdamasi bučiuojama, atsagstydavo visas sagas nuo viršaus iki apačios, iš pradžių antuką, po vieną sagą sulig kiekvienu bučiniu, paskiau diržą, liemenę ir marškinius, kol pagaliau jis likdavo lyg išskrosta spurdanti žuvis. Paskiau sodindavo jį svetainėje ir nuaudavo batus, nutempdavo kelnes įsikibusi į klešnes, norėdama nuvilkti jas drauge su ilgomis, ligi kulkšnių apatinukėmis, ir galiausiai atsegdavo gumas ant blauzdų ir numaudavo puskojines. Tuomet Florentinas Arisa nustodavo ją bučiuoti ir, nebeleisdamas bučiuoti savęs, atlikdavo tai, kas priklausydavo tokiu itin atsakingu neskubios ceremonijos metu: išsegdavo laikrodžio grandinėlę iš liemenės sagos kilpos, nusiimdavo akinius ir sudėdavo viską į batus, kad būtų tikras, jog jų nepamirš. Visada griebdavosi tos atsargumo priemonės, niekados to nepamiršdavo, kai tekdavo nusirengti svetimuose namuose.

Vos tik jis baigdavo, neleisdama jam nė atsikvošėti, ji puldavo jį ten pat ant sofos, kur baigdavo nurengti, ir tik retkarčiais lovoje. Pamindavo jį po savimi ir paimdavo visą, užsisklendusi savo kiaute, užsimerkusi, visiškoje tamsoje apgraibomis apsičiupinėdama, čia veržbeing į priekį, čia traukdamasi, bandydama susirasti neregimą kelią, išmėgindama kitokį, veiksmingesnį būdą, kitokią slinktį, kad nepaskęstų iš pilvo plūstančių gleivių liūlyne, klausinėdama ir pati sau atsakydama savo gimtąja tarme, panašia į sparvos zvimbimą, kurgi slypėdavo tamsoje tas jai vienai žinomas dalykas, kurio ji troško sau vienai, kol pagaliau susmukdavo jo nelaukdama, vienui viena puldavo į savo bedugnę prarają, pratrūkdama tokiu džiaugsmingu galutinės pergalės klyksmu, jog sudrebėdavo visas pasaulis. Florentinas Arisa gulėdavo išsekęs, nepasitenkinęs iki galo, jųdviejų prakaito klane, jausdamasis stačiai moters malonumo įrankiu, ir tiek. Sakydavo jai: „Tu elgiesi su manimi taip, lyg čia būčiau tarp kitko“. Nusikvatojusi nepriklausomos patelės juoku, ji atsakydavo: „Priešingai: lyg čia tavęs ir nebūtų“. Jam būdavo toks įspūdis, kad ji nepasotinamai ir niekingai viskuo naudojasi, ir vėl atgimdavo išdidumas, jis išeidavo iš jos namų pasiryžęs niekados daugiau ten nebegrįžti. Tačiau veikiai nei iš šio, nei iš to atsibusdavo vidury nakties skausmingai suvokęs savo vienatvę, prisimindavo Ausensijos Santander savanaudišką meilę ir suvokdavo, kas tai yra: palaimos spąstai, kurių jis nekentė ir drauge troško, tačiau negalėjo išvengti.

Vieną sekmadienį, dvejiems metams praslinkus po jųdviejų pažinties, vos tik jis atėjo, užuot jį nurengusi, ji nuėmė jam akinius, kad būtų patogiau bučiuotis, ir tuomet Florentinas Arisa suprato, jog jinai jį pamilo. Nuo pat pirmosios dienos jis jausdavosi pas ją kaip namie, tačiau niekad neužtrukdavo ilgiau kaip dvi valandas nei likdavo nakvoti ir tik vieną kartą papietavo, nes ji atsiuntė jam oficialų kvietimą. Tiesą pasakius, eidavo pas ją ne vien tik to, ko eidavo, visada atnešdavo dovanų vieną vienintelę rožę ir dingdavo iki kito nenuspėjamo karto. Vis dėlto tą sekmadienį, kai ji nuėmė jam akinius norėdama pabučiuoti, iš dalies dėl to ir iš dalies todėl, kad jiedu numigo ramiai pasimylėję, visą popietę praleido nuogi plačioje kapitono lovoje. Atsibudęs po pokaičio miego, Florentinas

Arisa lyg prisiminė kakadu spiegimą, nesiderinantį su jo grožiu. Buvo ketvirta valanda po pietų, tvyrojo skaidri kaitrios popietės tyla, pro miegamojo langą buvo ryškiai matyti vakaro saulės užlieti senamiesčio kontūrai, auksiniai bokštai, iki pat Jamaikos liepsnojanti jūra. Ausensija Santander ištiesė ranką, apčiuopomis grabaliodama snaudžiančio žvėries, bet Florentinas Arisa ją atstūmė. „Palauk, – tarė, – man toks keistas įspūdis, lyg kas nors į mus žiūrėtų“. Ji prapliupo laimingu juoku, išgąsdindama kakadu. „Tokios dingsties nepripažintų net Jonos žmona“. Nepripažino nė ji, tik pasakė, jog dingstis nebloga, ir jiedu ėmė tyliai, ilgai mylėtis, nekartodami senų triukų. Penktą valandą, kai saulė dar buvo gana aukštai virš horizonto, ji iššoko iš lovos, nuoga kaip paprastai, tik su muslino kaspinu plaukuose, ir nuėjo į virtuvę ko nors atsigerti. Tačiau, vos žengusi pro miegamojo duris, pasibaisėjusi suriko.

Ji negalėjo patikėti savo akimis. Namuose buvo tuščia, tik palubėje kabojo lempos. Visa kita – firminiai baldai, indiški kilimai, statulėlės ir gobelenai, devynios galybės niekučių iš brangakmenių ir tauriųjų metalų – viskas, dėl ko namai atrodė patys jaukiausi ir gražiausiai apstatyti visame mieste, viskas, netgi šventasis kakadu, viskas tarytum išgaravo. Vagys išnešė viską per jūron žvelgiančią galeriją, nesudrumsdami meilės palaimos. Liko tušti kambariai atvirais langais ir storu teptuku pakraigliotas žodis ant galinės sienos: *Prisikrušai.* Kapitonas Rosendas de la Rosa niekada nesuprato, kodėl Ausensija Santander nepranešė apie vagystę nei bandė susisiekti su vogtų daiktų pardavėjais, nei leido užsiminti apie savo nelaimę.

Florentinas Arisa ir toliau ją lankė apiplėštuose namuose, kurių visą apystatą sudarė trys odinės taburetės,

paprastu drobiniu chalatu be jokių pagražų. Ji nė akies nekreipė į gatvėje griaudžiančią muziką, į žmones, saujomis svaidančius ryžių pudrą, švirkščiančius anilino dažus ant keleivių važiuojant tramvajui, kurio mulai visas tris siautulio dienas vaikščiojo balti nuo krakmolo, su gėlėmis papuoštomis skrybėlėmis ant galvų. Naudodamasis sumaištimi, Florentinas Arisa pakvietė ją pasmaguriauti ledais, pagalvojęs, kad nieko daugiau nepavyks. Ji pažvelgė į jį nustebusi. „Mielai, – tarė, – bet perspėju: aš – pamišėlė“. Jis pasijuokė iš tokio pokšto ir nusivedė pažiopsoti į šventinį karietų paradą nuo ledainės balkono. Paskiau užsidėjo išsinuomotą gobtuvą, ir jiedu nuėjo šokti į Muitinės aikštę ir linksminosi kaip ką tik suradę vienas kitą įsimylėjėliai, nes vakaro šėlsmo įkarštyje jos abejingumo nebeliko nė ženklo: ji šoko kaip įgudusi šokėja, pasirodė besanti lakios vaizduotės, nesutramdoma ir neatremiamo žavesio.

– Tu net neįsivaizduoji, į kokią košę įklimpai su manim susidėjęs, – leipdama iš juoko, šaukė ji karnavalo siautulyje. – Aš pabėgau iš beprotnamio.

Tą vakarą Florentinas Arisa tarytum grįžo prie nekaltų vaikystės išdaigų, į tuos laikus, kai meilė dar nebuvo uždavusi širdies. Tačiau jis žinojo, spėjo patirti savo kailiu, jog tokia greita laimė ilgai nesitęsia. Tad dar gerokai prieš baigiantis šventės linksmybėms, o tai paprastai įvykdavo paskyrus premijas už geriausius kostiumus, jis pasiūlė merginai nuo švyturio pasigrožėti aušra. Ji mielai sutiko, tačiau tik po premijų įteikimo.

Florentinas Arisa buvo įsitikinęs, jog tik todėl ir išliko gyvas. Iš tikrųjų tuo metu, kai mergina jam davė ženklą, jog metas eiti prie švyturio, juos užpuolė du Švenčiausiosios Ganytojos beprotnamio cerberiai prižiūrėtojai ir slaugė. Pasirodo, jos ieškojo nuo trečios valandos, nuo tos akimirkos, kai ji pabėgo, ieškojo ne tik jie, bet ir visa viešosios tvarkos tarnyba. Vienam prižiūrėtojui ji nukirto galvą mačete, kurią atėmė iš sodininko, kitus du sunkiai sužeidė – taip norėjo pašokti per karnavalą. Niekam neatėjo į galvą, kad ji galėtų šokti gatvėje, visi manė, jog ji slapstosi kokiame nors name, tad daugybę namų iškratė iš pagrindų, apžiūrėjo net vandens cisternas.

Nebuvo lengva ją nusivesti. Ji gynėsi sodininko žirklėmis, kurias laikė paslėpusi po korsažu, ir prireikė šešių vyrų ją apvilkti tramdomaisiais marškiniais, tuo tarpu Muitinės aikštėje susibūrusi minia plojo katučių ir džiūgaudama švilpė, nes visi manė, jog kruvinos grumtynės – tai vienas iš daugybės karnavalo reginių. Florentinui Arisai širdis plyšo iš skausmo, ir nuo Pelenų dienos jis eidavo į Švenčiausiosios Ganytojos gatvę, nešinas dėžute angliško šokolado. Sustojęs žiūrėdavo pro langus į uždarytas ligones, kurios plūsdavo jį paskutiniais žodžiais arba liaupsindavo, viliodavo jas šokolado dėžute, vildamasis, kad gal ir ji iškiš galvą pro geležines grotas. Tačiau niekados jos nepamatė. Po kelių mėnesių, belipant iš mulų traukiamo tramvajaus, tėvo vedama mergytė paprašė, kad jis duotų šokoladuką iš dėžutės, kurią nešėsi rankoje. Tėvas ją pabarė ir atsiprašė Florentino Arisos. Tačiau jis atidavė mergytei visą dėžutę, pagalvojęs, jog taip pasielgęs išsivaduos nuo kartėlio, ir nuramino jos tėvą, paplodamas jam per petį.

– Šokoladą pirkau mylimajai, bet ją velnias ant uodegos nunešė, – tarė.

Likimas išlygino Florentinui Arisai skriaudą: tame pačiame mulų traukiamame tramvajuje jis susitiko su Leona Kasiani, pačia tikriausia jo gyvenimo moterimi, nors nei jis, nei ji to niekad nesužinojo ir niekad nesimylėjo. Grįždamas namo penktiniu tramvajumi, jis pajuto ją dar nepamatęs: toks įspūdis, jog žvilgsniu ji fiziškai kliudė jį, lyg paliesdama pirštu. Jis kilstelėjo akis ir kitame vagono gale tarp keleivių labai aiškiai ją išvydo. Ji nenukreipė žvilgsnio į šalį. Atvirkščiai, taip akiplėšiškai smaigstė jį akimis, kad jis negalėjo pagalvoti nieko kita, išskyrus tai, ką pagalvojo: negrė, jaunutė, gražutė, bet šliundra, be jokios abejonės. Jis iš karto pašalino ją iš savo gyvenimo, nes neįsivaizdavo nieko niekingesnio už pirktinę meilę: tokių dalykų jis niekada nedarė.

Florentinas Arisa išlipo galinėje tramvajaus stotelėje, Vežimų aikštėje, ir paskubomis šmurkštelėjo į prekybos kvartalo gatvelių labirintą, nes motina jo laukė šeštą valandą, o kai išnėrė iš minios, užpakaly išgirdo grindiniu smagiai kaukšint kulniukus ir atsigręžė norėdamas įsitikinti tuo, ką jau žinojo: tai buvo ji. Buvo apsirengusi kaip vergės senovinėse graviūrose: segėjo sijonu su rauktinukais, kurį, žergdama per balas, pasikeldavo šokėjos mostu, vilkėjo palaidinuke su plačia iškirpte, apnuoginančia pečius, ant kaklo karojo gausybė įvairiaspalvių vėrinių, ant galvos bolavo turbanas. Tokių buvo pilna uosto viešbutyje. Dažnai šeštą valandą vakaro jos dar būdavo be pusryčių ir tuomet neturėdavo kitos išeities kaip griebtis gatvės plėšiko taktikos ir užpulti pirmą pasitaikiusį praeivį, vietoj peilio atkišdamos jam savo lobį: užsipjaunam arba papjausiu. Norėdamas galutinai įsitikinti, jog neklysta, Florentinas Arisa netikėtai pasuko kita kryptimi, nėrė į tuščią Žibinto skersgatvį, ir ji nusekė iš paskos, tolydžio vis labiau artėdama. Tuomet jis stabtelėjo vidury šaligatvio, atsisuko ir užtvėrė jai kelią, abiem rankomis įsirėmęs į skėčio kotą.

– Apsirikai, gražuole, – tarė. – Man to nereikia.

– Aišku, kad reikia, – atsakė ji. – Tau ant kaktos užrašyta.

Florentinas Arisa prisiminė vaikystėje iš savo krikštatėvio, šeimos gydytojo, girdėjęs žodžius, kuriuos tas pasakė apie jo chroniškai užkietėjusius vidurius: „Pasaulis suskirstytas į tuos, kuriems lengva lengvintis, ir į tuos, kuriems lengvintis nelengva“. Remdamasis tuo teiginiu, gydytojas išplėtojo ištisą teoriją apie žmogaus charakterį ir laikė ją kur kas patikimesne už astrologiją. Tačiau Florentinas Arisa, ilgametės patirties pamokytas, ją išdėstė kitais žodžiais: „Pasaulis suskirstytas į tuos, kurie dulkinasi, ir į tuos, kurie nesidulkina“. Į pastaruosius jis žiūrėdavo nepatikliai: išeiti iš vėžių jiems būdavo toks neįprastas dalykas, jog jie puikuodavosi pasimylėję, lyg patys būtų ką tik išradę tą malonumą. Tie, kurie dažnai mylėdavosi, priešingai, tik dėl to ir gyveno. Jie taip puikiai jausdavosi, jog tylėdavo kaip kapo duobė, nes suprasdavo, jog nuo santūrumo priklauso jų gyvenimas. Niekada nesigirdavo savo nuopelnais, niekuo nepasikliaudavo, dėdavosi tokie abejingi, jog pagarsėdavo kaip impotentai, frigidai ir netgi įsislaptinę pederastai, kaip tai atsitiko Florentinui Arisai. Tačiau jie anaiptol nesistengdavo užginčyti klaidingos nuomonės, nes ji juos apsaugodavo. Kaip kokios slaptos brolijos nariai jie atpažindavo vienas kitą bet kuriame pasaulio kampelyje, o susišnekėti tarpusavyje jiems nereikėdavo bendrinės kalbos. Todėl Florentino Arisos nenustebino merginos atsakymas: ji priklausė tam pačiam pasauliui kaip ir jis ir žinojo, kad jis žino tai, ką ji žino.

Šįkart jis apsiriko kaip niekad, ir tą klaidą jis prisimins kiekvieną dieną ir kiekvieną valandą, iki paskutinio atodūsio. Anaiptol ne meilės jai reikėjo, ir juo labiau pirktinės – jai reikėjo darbo, bet kokio darbo už bet kokią algą, Karibų upių laivybos bendrovėje. Florentinas Arisa taip susigėdo savo elgesio, jog nuvedė ją pas samdos skyriaus viršininką, ir šis paskyrė ją į patį žemiausią darbą bendrajame skyriuje, kur ji stropiai, kukliai ir atsidavusiai dirbo trejus metus.

Karibų upių laivybos bendrovė nuo pat pirmosios dienos įsikūrė prie upių prieplaukos ir neturėjo nieko bendra nei su transatlantinių laivų uostu kitoje įlankos pusėje, nei su prekyvietės prieplauka Dvasių įlankoje. Tai buvo medinis pastatas cinkuotos skardos dvišlaičiu stogu, ilgu balkonu ant polių išilgai fasado, vieliniais tinklais užtrauktais langais iš visų pusių, pro kuriuos buvo matyti visi laivai prieplaukoje, nelyginant paveikslai, sukabinti ant sienų. Statę jį ankstesnieji bendrovės savininkai vokiečiai cinkuotos skardos stogą nudažė raudonai, o medines sienas – ryškiai balta spalva, tad pastatas atrodė panašus į upių garlaivį. Vėliau savininkai perdažė jį mėlynai, o tuo metu, kai Florentinas Arisa atėjo dirbti į bendrovę, namas buvo nenusakomos spalvos dulkėtas barakas, o ant surūdijusio stogo margavo naujos skardos lopai. Už pastato, vieliniu tinklu kaip vištidė aptvertame kieme, stovėjo ne per seniausiai statyti du sandėliai, o už jų, nešvariame ir dvokiančiame siaurame uždarame pratake, puvo per pusę šimtmečio susikaupusios upių laivybos atliekos: suirę istoriniai laivai, pradedant pačiais pirmaisiais, su vienu kaminu, Simono Bolivaro nuleistais į vandenį, ir baigiant naujausiais, su elektriniais ventiliatoriais kajutėse. Diduma jų buvo išnarstyti dalimis, panaudotomis statant kitus laivus, tačiau daugelis atrodė visiškai geri – tik padažyk ir leiskis į kelionę, netgi nenubaidęs iguanų ir nenukapojęs vešliai sužėlusių gėlių geltonais žiedais, teikiančių jiems romantišką išvaizdą.

Administracija buvo įsikūrusi viršutiniame pastato aukšte, nedideliuose, bet jaukiuose ir gerai įrengtuose kabinetuose, panašiuose į laivo kajutes, nes namą projektavo ne civilinės statybos architektai, o laivų inžinieriai. Koridoriaus gale, tokiame pat kabinete, drauge su kitais tarnautojais darbavosi dėdė Leonas XII, tik skirtumas buvo toks, jog kiekvieną rytą ant jo rašomojo stalo atsirasdavo kokia nors kvapi gėlė, pamerkta į stiklinę vazą. Apatiniame aukšte buvo keleivių skyrius, laukiamasis su mediniais suolais ir prekystalis, kur būdavo parduodami bilietai ir registruojamas bagažas. Be to, buvo dar nelabai aiškus bendrasis skyrius, kurio pavadinimas jau bylojo apie jo miglotą paskirtį, – ten paprastai būdavo lėtai numarinamos bylos, kurių nesugebėdavo išspręsti bendrovė. Ten ir sėdėjo Leona Kasiani, mokykliniame suole, tarp krūvos suverstų kukurūzų maišų ir beviltiškų popierių, tą dieną, kai dėdė Leonas XII pats asmeniškai užėjo į bendrąjį skyrių pažiūrėti, gal dingtelės į galvą kokia mintis, kam būtų galima pritaikyti tą niekam nereikalingą skyrių. Praleidęs tris valandas gausiame būryje tarnautojų, apsiklausinėjęs, teoriškai apsvarstęs visas galimybes ir konkrečiai išnagrinėjęs padėtį, jis grįžo atgal į savo kabinetą kamuojamas minties, jog neišsprendė nė vieno iš gausybės klausimų, bet priešingai – atskleidė dar daugiau įvairiausių ir visiškai neišsprendžiamų bėdų.

Rytojaus dieną atėjęs į darbą, Florentinas Arisa surado kabinete Leonos Kasiani tarnybinį raštą, kuriame ji prašė jį peržiūrėti ir, jeigu laikys reikalinga, parodyti savo dėdei. Leonui XII apsilankius bendrajame skyriuje, ji vienintelė neištarė nė žodžio. Ji puikiausiai suvokė, jog priimta į darbą iš malonės, tačiau savo rašte pabrėžė, kad taip elgėsi anaiptol ne iš aplaidumo, bet gerbdama skyriuje nusistovėjusią hierarchiją. Viskas atrodė baugiai paprasta. Dėdė Leonas XII ketino skyrių reorganizuoti iš esmės, tačiau Leona Kasiani galvojo kitaip remdamasi paprasčiausia logika, jog bendrojo skyriaus apskritai nėra: tai tiesiog šiukšlynas, kur visi kiti skyriai, norėdami atsikratyti atsakomybės, suverčia neišsprendžiamas ir nereikšmingas bylas. Vienintelė išeitis, jos nuomone, – likviduoti bendrąjį skyrių, o visas bylas grąžinti ten, iš kur jos atsiųstos.

Dėdė Leonas XII neišmanė, kas tokia yra Leona Kasiani, ir neprisiminė, kad būtų ją matęs vakarykščiame susirinkime, tačiau, perskaitęs tarnybinį raštą, pasikvietė ją į savo kabinetą ir kalbėjosi su ja dvi valandas prie uždarų durų. Jiedu šnekučiavo apie viską po truputį, kaip paprastai jis darydavo norėdamas pažinti žmones. Tarnybiniame rašte ji paprasčiausiai rėmėsi blaiviu protu, ir pasiūlymas iš tikrųjų davė norimą rezultatą. Tačiau dėdę Leoną XII sudomino ne rezultatas: sudomino pati moteris. Labiausiai jį nustebino tai, kad, baigusi pradinę mokyklą, ji mokėsi tik skrybėlių siuvykloje. Be kita ko, savarankiškai mokėsi anglų kalbos paspartintu metodu ir štai jau trys mėnesiai, kai vakarais lankė mašinraščio kursus, mokydamasi naujo amato, kuriam žadėta tokia pat puiki ateitis kaip anksčiau telegrafui, o dar anksčiau – garo mašinoms.

Pasibaigus pokalbiui, dėdė Leonas XII ėmė ją vadinti taip, kaip vadins visada: kūma Leona. Jis nutarė vienu plunksnos brūkštelėjimu panaikinti bėdų skyrių ir susikaupusius klausimus išskirstyti, kad juos išspręstų tie patys, kurie juos atsiuntė, kaip siūlė Leona Kasiani, ir jai sugalvojo pareigas, neįvardytas ir neapibrėžtas, o iš tikrųjų padarė ją savo asmenine padėjėja. Tą pačią popietę, be jokių ceremonijų palaidojęs bendrąjį skyrių, dėdė Leonas XII paklausė Florentiną Arisą, iš kur jis ištraukė Leoną Kasiani, ir tas pasakė tiesą.

– Ką gi, grįžk į tramvajų ir atvesk man visas tokias kaip šioji, – tarė jam dėdė. – Dar dvi trys tokios – ir mes išgelbėsim tavo skęstantį galeoną.

Florentinas Arisa palaikė tai tipišku dėdės Leono XII sąmoju, tačiau rytojaus dieną pastebėjo, jog nebėra prieš pusmetį jam paskirtos karietos, – ją atėmė, kad jis toliau ieškotų tramvajuose slypinčių talentų. Tuo tarpu Leona Kasiani labai greitai nusikratė pirmykščio kuklumo ir iškėlė aikštėn visa tai, ką taip gudriai slėpė pirmuosius trejus metus. Per artimiausius trejus metus ji sugebėjo paimti viską į savo rankas, o dar po ketverių metų prisikasė iki bendrovės valdybos slenksčio, tačiau įeiti pro duris atsisakė, nes atsidūrė tik per laiptelį žemiau už Florentiną Arisą. Iki tol ji buvo jo žinioje ir pageidavo toliau vykdyti jo nurodymus, nors iš tikrųjų buvo priešingai: pats Florentinas Arisa nesuvokė, jog vykdo jos nurodymus. Taip ir buvo: jis turėdavo tik atlikti tai, ką ji pasiūlydavo generaliniam direktoriui, anot jos, padėdama jam įveikti slaptų savo priešų pinkles ir tolydžio kopti aukštyn.

Leona Kasiani turėjo velnio dovaną regzti intrigas ir reikiamu metu visada atsidurti ten, kur priklauso. Ji buvo paslanki, tyli, išmaniai švelni. Tačiau prireikus mokėdavo skaudama širdimi, bet geležine ranka užveržti vadžias. Vis dėlto niekada to nedarydavo savo pačios labui. Ji turėjo vienintelį tikslą – bet kuria kaina, prireikus, kad ir praliejant kraują, nuvalyti laiptus aukštyn Florentinui Arisai, idant jis užkoptų ten, kur, nelabai apskaičiavęs savo jėgas, jis pats ketino atsidurti. Savaime suprantama, ji ir šiaip jau būtų dariusi tą patį, nesutramdomos valdžiotroškos vedama, tačiau šiuo atveju stengėsi sąmoningai ir grynai iš dėkingumo. Ji veikė taip ryžtingai, jog netgi Florentinas Arisa susipainiojo neperpratęs jos klastų ir vienu tarpu, deja, nesėkmingai mėgino jai užtverti kelią, manydamas, kad ji mėgina užtverti kelią jam. Leona Kasiani jam nurodė jo vietą.

– Apsigalvokite, – tarė jam. – Aš galiu tuojau pat viską mesti, jeigu tik jūs pageidaujate, bet pirmiausia viską gerai apsvarstykite.

Florentinas Arisa, iš tikrųjų nespėjęs dar visko gerai apsvarstyti, tuomet apsvarstė viską kaip galėdamas geriau, ir sudėjo ginklus. Tiesą pasakius, per visą tą nešvarų karą, vykstantį nesibaigiančios krizės krečiamoje bendrovėje, kęsdamas negandas, neišvengiamas nenuilstančio paukštyčių medžiotojo gyvenime, vis labiau gęstant svajonei apie Ferminą Dasą, pažiūrėti šaltas ir abejingas Florentinas Arisa neturėjo nė akimirkos vidinės ramybės žvelgdamas į stulbinantį reginį: grumtynių įkarštyje kovojančią nuožmiąją negrę, iki ausų įklimpusią į mėšlą ir meilę. Daugel kartų jis slapčia gailėjosi, jog ji buvo ne tokia, kokia ją palaikė aną pavakarę, kai pirmąsyk su ja susitiko, nes buvo linkęs mielai pasišluostyti užpakalį savo principais ir pasimylėti su ja, kad ir už didelius pinigus. Mat Leona Kasiani nė kiek nepasikeitė nuo tos dienos, kai jis pamatė ją tramvajuje, buvo su tais pačiais bėglės vergės drabužiais, su tuo pačiu kvailu turbanu, su tais pačiais kauliniais auskarais ir apyrankėmis, su ta pačia gausybe vėrinių, apsimausčiusi pirštus žiedais su netikrais briliantais, žodžiu sakant, gatvės liūtė. Jeigu kiek ir pasikeitė per tą laiką, tos permainos išėjo jai į naudą. Ji buvo įžengusi į žydinčios brandos amžių, jos moteriški kerai dar labiau dirgino, o karštas afrikietės kūnas sulig amžiumi pasidarė dar standesnis. Per pastaruosius dešimt metų Florentinas Arisa nė sykio nemėgino jai pirštis, griežtu susilaikymu išpirkdamas savo pirmykštę klaidą, o ji stengėsi visame kame jam padėti, išskyrus tą barą.

Vieną vakarą, užsisėdėjęs iki vėlumos, kaip tai atsitikdavo gana dažnai mirus motinai, Florentinas Arisa jau buvo beeinąs namo, bet pastebėjo šviesą Leonos Kasiani kabinete. Nesibelsdamas atidarė duris, ji buvo ten: vienui viena prie rašomojo stalo, susirūpinusi, rimta, su naujais akiniais, su kuriais ji atrodė panaši į mokslo bendruomenės atstovę. Saldžios baimės perimtas, Florentinas Arisa susivokė, kad jiedu vieni visame pastate, kad prieplaukos tuščios, miestas miega, viršum ūkanotos jūros tvyro amžinoji naktis, ir liūdnai suūkęs laivas atplauks tik po geros valandos. Florentinas Arisa abiem rankomis įsirėmęs į skėčio kotą – kaip ir aną sykį, kai užtvėrė jai kelią Žibinto skersgatvyje, – tik dabar įsirėmė, kad ji nepastebėtų, kaip jam dreba kinkos.

– Sakyk, Leona, o mano širdies liūte, – prabilo jis, – kada pagaliau mudu baigsime tą žaidimą?

Nė kiek nenustebusi, visiškai ramiai ji nusiėmė akinius ir apakino savo saulėta šypsena. Jiedu niekad nesikreipė vienas į kitą sakydami „tu“.

– Ak Florentinai Arisa, jau dešimt metų, kai čia sėdžiu ir laukiu šito klausimo, – tarė ji.

Per vėlu: proga, atsiradusia mulų traukiamame tramvajuje, ne kartą buvo galima pasinaudoti, kol ji sėdėjo toje kėdėje, kurioje sėdėjo dabar, tačiau dabar ta proga buvo negrįžtamai prarasta. Tiesą pasakius, dėl jo slapčiomis pridariusi tiek kiaulysčių, dėl jo tiek ir tiek kartų su purvais maišyta, per tą laiką ji nuėjo toliau už jį gyvenimo keliu ir nebejautė juos skiriančių dvidešimties metų: ji paseno dėl jo. Ji taip jį mylėjo, kad, užuot apgaudinėjusi, troško mylėti jį kaip mylėjusi, nors ir prireiktų šiurkščiai jam atsikirsti.

– Ne, – tarė ji. – Man atrodytų, kad guliu su savo sūnumi, kurio niekada neturėjau.

Florentinas Arisa liko lyg šunį pabučiavęs, nes ne jis ištarė paskutinį žodį. Jis buvo įsitikinęs, kad, sakydama „ne“, moteris visada laukia, jog vyras neatlyš, reikalaus galutinai apsispręsti, tačiau su Leona buvo kitaip:

jis negalėjo rizikuoti ir apsirikti dar kartą. Tad gražiai pasitraukė, netgi su tam tikru žavesiu, o tai jam nebuvo lengva. Nuo to vakaro bet koks šešėlis, atsiradęs tarp jųdviejų, išnykdavo be jokio kartėlio, ir Florentinas Arisa pagaliau suprato, jog įmanoma draugauti su moterimi netgi tuomet, kai su ja nemiegi.

Leona Kasiani buvo vienintelė, kuriai Florentinas Arisa vos neatskleidė Ferminos Dasos paslapties. Tie keli žmonės, kurie ją žinojo, ilgainiui pamiršo susiklosčius svarbioms aplinkybėms. Trys, be jokios abejonės, nusinešė ją į kapus: motina, dar gerokai prieš mirtį netekusi atminties; Gala Plasidija, auginusi Ferminą Dasą kone kaip savo dukrelę, pasimirė nuo senatvės, o nepamirštamoji Eskolastika Dasa, maldaknygėje jai atnešusi patį pirmąjį gyvenime meilės laišką, po tiekos metų tikriausiai jau buvo iškeliavusi anapus. Lorensas Dasa, nežinia, ar tuo metu dar gyvas, ar jau miręs, gal ir papasakojo ką nors seseriai Frankai de la Lus, nenorėdamas, kad dukterį pašalintų iš kolegijos, tačiau vargu ar pastaroji būtų kam nors prasitarusi. Buvo dar vienuolika telegrafistų iš tolimos provincijos, kur gyveno Ildebranda Sančes, siuntusių telegramas su jų vardais ir adresais, ir, savaime suprantama, pati Ildebranda Sančes su visu pulku nesutramdomų pusseserių.

Vis dėlto Florentinas Arisa nežinojo, kad, be kita ko, reikia turėti omenyje ir daktarą Juvenalį Urbiną. Ildebranda Sančes jam atskleidė paslaptį anksčiau, kai dažnai lankydavosi pas savo pusseserę. Tačiau tik užsiminė apie tai probėgšmais, lyg tarp kita ko, tokiu metu, kai ta žinia anaiptol ne pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo, kaip ji manė, o iš viso neįėjo nei pro vieną, nei pro kitą. Tiesą pasakius, Ildebranda paminėjo Florentiną Arisą kaip nežinomą poetą, jos nuomone, turėjusį galimybę laimėti prizą Žiedyno žaidynėse. Daktaras Juvenalis Urbinas mėgino prisiminti, ką ji turi galvoje, ir ji pasakė, nors nebuvo jokio reikalo, pasakė be jokios klastos, kad jis buvo vienintelis Ferminos Dasos gerbėjas iki vedybų. Pasakė tvirtai įsitikinusi, jog tai buvo tokia nekalta ir trumpa meilė, kad ji sužadina veikiau graudulį. Daktaras Juvenalis Urbinas atsakė į ją nežiūrėdamas: „Nežinojau, jog tas tipas – poetas“. Ir tą pačią akimirką išmetė jį iš galvos, kaip buvo įpratęs, nes profesija jį buvo išmokiusi etiškai pamiršti daugelį dalykų.

Florentinas Arisa susivokė, jog, išskyrus motiną, visi kiti žmonės, žinantys paslaptį, priklauso Ferminos Dasos aplinkai. Jis buvo vienintelis savo aplinkoje, vienui vienas, sugniužęs po be galo sunkia našta, kuria ne kartą troško su kuo nors pasidalyti, tačiau ligi šiol neatsirado nė vieno, kas būtų nusipelnęs tokio pasitikėjimo. Leona Kasiani buvo vienintelė įmanoma patikėtinė, tik reikėjo ištaikyti progą ir parinkti tinkamą toną. Kaip tik tuo metu, kai jis galvojo apie tai vieną tvankią vasaros popietę, stačiais KULB laiptais užlipo daktaras Juvenalis Urbinas, stabtelėdamas ant kiekvienos pakopos, kad mirtinai nepakirstų trečios valandos karštis, švokšdamas pasirodė Florentino Arisos kabinete, kiaurai pažliugęs prakaitu iki pat kelnių, ir, gaudydamas paskutinį kvapą, tarė: „Regis, artėja ciklonas“. Florentinas Arisa ne kartą matė jį bendrovėje, kai jis ateidavo pas dėdę Leoną XII, tačiau dar niekad taip aiškiai nesuvokė, jog tas nepageidautinas svečias vienaip ar kitaip susijęs su jo gyvenimu.

Tuo metu daktaras Juvenalis Urbinas taipgi stengėsi įveikti kliūtis profesiniame kelyje ir brūžavo slenksčius kaip pavargėlis su skrybėle rankoje, prašydamas paremti savo rengiamas menines akcijas. Vienas uoliausių ir dosniausių rėmėjų visada buvo dėdė Leonas XII, kuris tuo metu kaip tik pradėjo savo kasdienį dešimties minučių pokaitį, išsipleikęs minkštame krėsle prie rašomojo stalo. Florentinas Arisa paprašė daktarą Juvenalį Urbiną malonėti palaukti savo kabinete, kuris buvo greta dėdės Leono XII kabineto ir savotiškai atstojo laukiamąjį.

Juodu ir anksčiau buvo susitikę įvairiomis aplinkybėmis, tačiau niekada nesėdėjo šitaip, akis į akį, ir Florentinui Arisai dar sykį pasidarė bloga, pajutus savo menkystę. Juodu prasėdėjo dešimt minučių, kurios pasirodė kaip amžinybė, Florentinas Arisa triskart ėjo pro duris, tikėdamasis, jog dėdė bus pabudęs anksčiau, ir išgėrė visą termosą juodos kavos. Daktaras Urbinas nepanoro nė puodelio. „Kava – nuodai“, – tarė. Ir kalbėjo toliau, šokinėdamas nuo vienos temos prie kitos ir nesirūpindamas, ar kas nors jo klausosi. Florentinui Arisai buvo sunku ištverti jo įgimtą taurumą, rišliai ir nuosekliai reiškiamas mintis, dvelkiantį nuo jo lengvą kamparo kvapą, asmeninį žavesį, sklandžią ir elegantišką kalbos manierą, kurios dėka – tik todėl, kad jis tai pasakė, – atrodė reikšmingos netgi pačios lėkščiausios tiesos. Staiga gydytojas netikėtai pakeitė temą.

– Ar jūs mėgstate muziką?

Klausimas užklupo iš netyčių. Tiesą pasakius, Florentinas Arisa eidavo į visus koncertus ir operos spektaklius, vykstančius mieste, tačiau vargu ar būtų sugebėjęs palaikyti rimtą pokalbį su išmanančiu žmogum. Jis turėjo silpnybę madingai muzikai, ypač sentimentaliems valsams, neginčijamai panašiems į tuos, kuriuos jis pats kūrė ankstyvojoje jaunystėje, ir į slapčia rašytus eilėraščius. Vos tik jis atsitiktinai nugirsdavo kokį valsą, jokia Dievo galia neįstengdavo nuslopinti galvoje melodijos, kuri vėliau skambėdavo ausyse kiauras naktis. Tačiau reikėjo sugalvoti rimtą atsakymą į dar rimtesnį specialisto klausimą.

– Man patinka Gardelis[23], – tarė jis.

Daktaras Urbinas suprato. „Aišku, – tarė. – Dabar jis madingas.“ Ir leidosi toliau kalbėti apie savo naujus ir gausius projektus, kuriuos ketino įgyvendinti, kaip paprastai, nesitikėdamas valdžios paramos. Ypač karštai prašneko lygindamas beviltiškai menkus spektaklius, dabar atvežamus į miestą, su praėjusio šimtmečio garsenybėmis. Ir iš tikrųjų, ištisus metus jis platinęs išankstinius bilietus, kad galėtų į Komedijos teatrą pakviesti Korto-Kasalso-Tibo trio[24], ir valdžioje nebuvę nė vieno žmogaus, kuris būtų apie juos girdėjęs, nors tą patį mėnesį žmonės išgraibstę visus bilietus į Ramono Karalto policinių dramų spektaklius, plūste plūdę pažiūrėti dono Manolo de la Presos operečių ir sarsuelų trupės vaidinimų, brolių Santanelų, nepamirštamų fokusininkų ir mimų, persirengiančių čia pat scenoje, žybčiojant fosforescuojančioms blykstėms, Danyzės d'Alten, apsiskelbusios buvusia *Folies Bergère*[25] šokėja, ir netgi šiurpiojo Ursuso, basko galiūno, stojančio grumtis akis į akį su koviniu bulium. Tiesą pasakius, nesą kuo skųstis, patys europiečiai duodą blogą pavyzdį įklimpdami į kraugerišką karą, o mes pradedame taikiai gyventi po pusę šimtmečio trukusių devynių pilietinių karų, nors iš tikrųjų tai buvęs vienas vienintelis užsitęsęs karas. Iš visos tos įspūdingos kalbos Florentiną Arisą labiausiai suviliojo mintis atgaivinti Žiedyno žaidynes, vieną pačių garsiausių ir ilgiausiai gyvavusių renginių, daktaro Juvenalio Urbino sumanytų praeityje. Jis gavo prikąsti liežuvį, nes vos neprasitarė, jog jis taip uoliai dalyvaudavo tose kasmetėse varžytuvėse, kad jo vardu susidomėjo garsūs poetai ne tik visoje šalyje, bet ir kituose Karibų kraštuose.

---

[23] Carlos Gardel (1887–1935) – garsus tango šokėjas ir dainų atlikėjas.

[24] Vienas garsiausių XX a. pradžios trio: Alfred Cortot (1877–1962) – prancūzų pianistas, Pablo Casals (1876–1973) – ispanų violončelininkas, dirigentas ir kompozitorius, Jacques Thibaud (1880–1953) – prancūzų smuikininkas.

[25] Les Folies Bergère – Paryžiaus kabaretas, itin populiarus 1890–1920 m.

Vos užsimezgus pokalbiui, įkaitęs ir garų pritvinkęs oras staiga atvėso, susidūrę oro srautai virto viesulu, lyg pabūklų šūviai supoškėjo trankomos durys ir langai, ir visas pastatas sugirgždėjo iki pamatų tarytum bangų blaškomas burlaivis. Daktaras Juvenalis Urbinas lyg ir nieko nepastebėjo. Tik tarp kita ko užsiminė apie beprotiškus birželio ciklonus ir paskui nei iš šio nei iš to prašneko apie savo žmoną. Ji esanti ne tik karščiausia jo bendradarbė, bet ir visų jo užmojų įkvėpėja. „Be jos aš būčiau niekas“, – tarė. Florentinas Arisa klausėsi su nesudrumsčiama ramybe, tolydžio pritardamas galvos linktelėjimu ir nedrįsdamas pasakyti nė žodžio – bijojo, kad jį gali išduoti balsas. Vis dėlto pasiklausęs labai greitai suprato, jog daktarui Juvenaliui Urbinui, iki kaklo apsivertusiam tokiais įdomiais darbais, vis dėlto pakanka laiko dievinti žmoną beveik taip pat, kaip jis pats ją dievino, ir toji tiesa jį pribloškė. Tačiau nesugebėjo atsiliepti taip, kaip būtų norėjęs, nes širdis iškirto bjaurią likštį, kokią tik širdis gali iškirsti: atskleidė jam, kad jis ir tasai žmogus, kurį jis visada laikė kruvinu priešu, tapo to paties likimo aukomis ir atsitiktinai patyrė tą pačią aistrą: vieno jungo jaučiai. Pirmą kartą per dvidešimt septynerius begalinio laukimo metus Florentinas Arisa nesugebėjo numaldyti skausmo pagalvojęs, jog tas puikus žmogus privalės mirti, kad jis būtų laimingas.

Ciklonas pralėkė pro šalį, tačiau jo šuorai per penkiolika minučių sudaužė į šipulius pelkynų kvartalus ir pridarė nuostolių pusėje miesto. Daktaras Juvenalis Urbinas, eilinį kartą džiaugdamasis dėdės Leono XII dosnumu, nelaukė, kol visiškai nusigiedrys, ir nepasižiūrėjęs nusivežė Florentino Arisos skėtį, kurį tas paskolino nueiti iki karietos. Tačiau Florentinas Arisa nė kiek nesusikrimto. Priešingai, apsidžiaugė pagalvojęs apie tai, ką pamanys Fermina Dasa, sužinojusi, kieno tas skėtis. Vis dar neatsipeikėjęs po sukrėtusio jį susitikimo, jis pamatė į kabinetą ateinant Leoną Kasiani ir tarė sau, jog pagaliau pasitaikė vienintelė tinkama proga be niekur nieko atskleisti paslaptį, kad pagaliau pratrūktų tos votys, nuodijančios jam gyvenimą: dabar arba niekada. Pirmiausia paklausė, ką ji mananti apie daktarą Juvenalį Urbiną. Ji atsakė beveik negalvodama: „Tas žmogus daug daro, gal per daug, bet, man regis, niekas nežino, ką jis galvoja". Paskui, aštriais ilgais stambios negrės dantimis kramsnodama trintuką pieštuko gale patraukė pečiais, lyg nusikratydama to klausimo, kuris jai visiškai nerūpėjo.

– Gal kaip tik todėl jis tiek daug daro, kad nereikėtų galvoti, – tarė ji.

Florentinas Arisa bandė ją sulaikyti.

– Skaudžiausia, kad jis turi mirti, – tarė.

– Visi turi mirti, – atsiliepė ji.

– Taip, – sutiko jis, – tačiau šitas žmogus labiau nei kas kitas.

Ji nieko nesuprato: dar kartą patraukė pečiais ir išėjo. Tuomet Florentinas Arisa sumojo, jog kada nors ateity, kurią nors naktį, gulėdamas laimės patale su Fermina Dasa, papasakos jai, kad neatskleidė savo meilės paslapties netgi vieninteliam žmogui, nusipelniusiam teisę ją žinoti. Ne: niekam ir niekada nevalia jos atskleisti, netgi Leonai Kasiani, ir ne todėl, kad nebūtų norėjęs atvožti skrynios, kurioje pusę savo gyvenimo taip patikimai saugojo savo paslaptį, – paprasčiausiai tuo metu jis staiga suvokė, jog pametė raktą.

Vis dėlto anaiptol ne tai labiausiai jį sukrėtė tą pavakarę. Širdyje atgijo jaunų dienų ilgesys, gyvas atminimas tų Žiedyno žaidynių, kurios kasmet balandžio penkioliktąją nuskambėdavo per visus Antilus. Jis visada dalyvaudavo varžytuvėse, bet visada – kaip ir beveik visur – slapta. Dalyvavo daugelį kartų, pradedant pirmosiomis, iškilmingomis, prieš dvidešimt ketverius metus, ir niekada negavo jokio apdovanojimo. Jis nesikrimsdavo, nes jį viliodavo anaiptol ne prizas, bet apdovanojimų įteikimo ceremonija, turinti jam ypatingą žavesį: per pirmąsias žaidynes Fermina Dasa buvo įpareigota atplėšti smalka užantspauduotus vokus ir paskelbti nugalėtojų pavardes, ir nuo to karto įsigaliojo taisyklė, jog tik ji viena tai darysianti kiekvienais metais.

Slėpdamasis akinių prieblandoje, su gyva kamelija atlape, virpančia ant geismu degančios krūtinės, pirmųjų varžytuvių vakarą Florentinas Arisa žiūrėjo į Ferminą Dasą, senovinio nacionalinio teatro scenoje atplėšiančią tris smalka antspauduotus vokus. Galvojo, ką pasakys jos širdis, kai ji pamatys, jog jis laimėjo Auksinę orchidėją. Jis buvo tikras, kad ji pažins jo raštą ir iškart prisimins siuvinėjimo popietes parkelyje po migdolmedžiais, laiškuose suvytusių gardenijų kvapą, vainikuotosios deivės valsą, kurį tik jai vienai jis griežsaid vėjuotais rytmečiais. To neįvyko. Negana to, Auksinė orchidėja, geidžiamiausias nacionalinės poezijos apdovanojimas, atiteko imigrantui kinui. Toks neįprastas sprendimas sukėlė visuomenės pasipiktinimą, sužadino abejones dėl pačių varžytuvių rimtumo. Vis dėlto sprendimas buvo teisingas, ir žiuri vieningą nuomonę pateisino puikus sonetas.

Niekas netikėjo, kad laimėtojas kinas galėtų būti jo autorius. Jis atvyko praėjusio šimtmečio pabaigoje, gelbėdamasis nuo geltonojo drugio antkryčio, nusiaubusio Panamą tiesiant geležinkelį tarp dviejų vandenynų, atvyko drauge su daugybe kitų kinų, kurie įsikūrė čia gyventi iki mirties, toliau gyveno kaip kinai, dauginosi kaip kinai ir buvo tokie panašūs, jog niekas negalėdavo jų atskirti vienų nuo kitų. Iš pradžių jų buvo ne daugiau kaip dešimt, kai kurie su žmonomis, vaikais ir maistui auginamais šunimis, tačiau po kelerių metų jie vos tilpo keturiose gatvelėse uosto pakraštyje, ir vis daugiau neprašytų kinų plaukė į šalį, nepalikdami jokių pėdsakų muitinės įrašų knygose. Kai kurie jauni kinai taip skubotai pavirto gerbiamais patriarchais, jog niekas negalėjo suvokti, kaip jie spėjo taip greitai pasenti. Žmonės intuityviai skirstė juos į dvi rūšis: blogus kinus ir gerus kinus. Blogieji šlaistydavosi po nykias uosto užeigas, kur arba valgydavo kaip karaliai, arba staiga mirdavo prie stalo, šveisdami žiurkienos kepsnį su saulėgrąžų padažu, ir sklido gandai, jog tos užeigos – tai tik priedanga baltųjų vergių prekybai ir kontrabandai. Gerieji, šventojo mokslo paveldėtojai, dirbdavo skalbyklose, grąžindavo jums marškinius, švaresnius nei nauji, su apykaklėmis ir rankogaliais, panašiais veikiau į išlygintas ostijas. Vienas tų gerųjų kinų Žiedyno žaidynėse įveikė septyniasdešimt du gerai pasiruošusius varžovus.

Niekas nesuprato, kuo vardu tas žmogus, kai Fermina Dasa sutrikusi paskelbė nugalėtoją. Ne tik todėl, jog vardas buvo neįprastas, – tiesiog niekas niekada tikrai nepermanė kinų vardų. Vis dėlto ilgai mąstyti neteko, nes laimėjęs kinas tuojau pat išnėrė iš parterio, šypsodamas ta dangiška šypsena, kokia jie paprastai šypso anksti pareidami namo. Jis buvo taip įsitikinęs savo pergale, jog ta proga vilkėjo geltono šilko marškiniais, kokiais dėvima per pavasario apeigas. Jis gavo aštuoniolikos karatų Auksinę orchidėją ir laimingas pabučiavo ją griausmingai juokiantis nepatikliems žiūrovams. Jis nesumišo. Palūkėjo stovėdamas vidury scenos ramus kaip Dievo Apvaizdos apaštalas ir, vos stojus tylai, perskaitė apdovanotąjį eilėraštį. Niekas jo nesuprato. Tačiau, nuščiuvus naujam šuorui pašaipaus švilpimo, Fermina Dasa dar sykį ramiai perskaitė eilėraštį švelniu įtaigiu balsu, ir jau pirmoji eilutė apstulbino klausytojus. Tai buvo tobulas sonetas, parašytas grynų gryniausiu Parnaso stiliumi, su įkvėpimu, bylojančiu apie meistro ranką. Piršosi tik viena mintis, jog kuris nors didis poetas panoro pajuokauti iš Žiedyno žaidynių, o kinas sutiko dalyvauti tame žaidime, davęs žodį iki pat mirties saugoti paslaptį. *Verslo dienraštis*, mūsų tradicinis laikraštis, bandė lopyti pilietinę šlovę išspausdindamas mokslingą ir painų straipsnį apie seną kinų kultūros įtaką Karibuose ir jų pelnytą teisę dalyvauti Žiedyno žaidynėse. Straipsnį pasirašęs žmogus neabejojo, jog soneto autorius tikrai esąs tas, kas juo pasiskelbė, ir tiesiai šviesiai tvirtino tai nuo pat antraštės: *Visi kinai – poetai*. Sąmokslininkai, jeigu iš tiesų būta sąmokslo, sudūlėjo kapuose, nusinešę drauge savo paslaptį. Tuo tarpu kinas mirė neatlikęs išpažinties, sulaukęs atitinkamo rytiečiams amžiaus ir buvo palaidotas drauge su Auksine orchidėja karste, tačiau kartėlio kupina širdimi, jog nepasiekė gyvenime to, ko labiausiai troško – poeto šlovės. Jam mirus spauda prisiminė pamirštą Žiedyno žaidynių epizodą, vėl išspausdino sonetą su modernistine vinjete – putliomis mergelėmis su auksiniais gausybės ragais ir dievais, poezijos globėjais, ir, naudodamasi proga, sustatė viską į savo vietas: naujajai kartai sonetas pasirodė toks prastas, jog niekas nebeabejojo, kad jį parašė velionis kinas.

Florentinui Arisai tas skandalas visada siejosi su greta sėdėjusia rubuile nepažįstamąja. Jis ją pastebėjo pačioje ceremonijos pradžioje, bet vėliau, laukimo baimės apimtas, pamiršo. Jo dėmesį patraukė baltutėlė kaip perlamutras oda, kvapas, dvelkiantis nuo palaimingo derlaus kūno, iškili soprano dainininkės krūtinė, apvainikuota dirbtine magnolija. Ji vilkėjo labai aptempta juodo aksomo suknele, tokia pat juoda kaip degančios geismingos akys, jos plaukai buvo dar juodesni, ant pakaušio susegti čigonės šukomis. Ausyse segėjo auskarus, turėjo tokio pat stiliaus karolius, kone ant visų pirštų mūvėjo priderintus žiedus, kurių akutės spindėjo kaip kniedės, o ant dešiniojo skruosto buvo nusipiešusi apgamą. Paskutinių aplodismentų šurmulyje ji pažvelgė į Florentiną Arisą su nuoširdžiu liūdesiu.

– Patikėkite, užjaučiu jus visa širdimi, – tarė ji.

Florentiną Arisą nustebino anaiptol ne užuojauta, kurios iš tikrųjų nusipelnė, bet tai, jog kai kam žinoma jo paslaptis. Ji paaiškino: „Aš viską supratau pamačiusi, kaip virpa gėlė jūsų atlape, kai atplėšė vokus“. Ji parodė pliušinę magnoliją, kurią laikė rankoje, ir atvėrė širdį:

– Todėl aš nusisegiau savąją.

Ji vos tvardėsi nepravirkusi iš sielvarto dėl jo pralaimėjimo, tačiau Florentinas Arisa, vadovaudamasis naktinio medžiotojo instinktu, ją padrąsino.

– Eikime kur nors ir paverkime drauge, – tarė.

Jis palydėjo ją namo. Prie durų, kadangi buvo beveik vidurnaktis, o gatvėje nė gyvos dvasios, jis įkalbino ją pakviesti jį į svečius taurelės brendžio ir drauge parodyti savo albumus su pastarųjų dešimties metų miesto gyvenimo laikraščių iškarpomis ir nuotraukomis, kuriuos sakėsi turinti. Tai buvo sena gudrybė, bet šįkart viskas išėjo nejučia, nes ji pati papasakojo apie savo albumus, jiems beeinant nuo Nacionalinio teatro. Jiedu įėjo į vidų. Atsidūręs svetainėje, Florentinas Arisa pirmiausia pastebėjo, kad miegamojo durys atviros, o pro jas matyti prašmatni plati lova su bronziniais lapais papuoštu galvūgaliu, uždengta brokato antklode. Tas vaizdas jį išmušė iš vėžių. Ji, matyt, susivokė, nes, perėjusi per svetainę, uždarė miegamojo duris. Paskiau pasiūlė jam atsisėsti ant gėlėtu kretonu apmuštos sofos, kur snaudė katė, ir ant stalo, stovinčio vidury svetainės, sudėjo savo albumų kolekciją. Florentinas Arisa ėmė iš lėto juos sklaidyti, daugiau galvodamas apie tai, ką reikės daryti toliau, negu apie tai, ką mato, bet netikėtai pakėlęs galvą pastebėjo, kad jos akys pilnos ašarų. Jis patarė jai nesivaržyti ir išsiverkti, nes niekas kitas taip nepalengvina širdies, kaip ašaros, ir pasisiūlė atvarstyti jai korsetą, kad būtų patogiau. Paskui šokosi jai padėti, nes korsetas buvo stipriai suveržtas ant nugaros kryžmai suvarstytais raišteliais. Jis nespėjo jo išvarstyti, nes korsetas pats išsiskleidė nuo vidinio spūdžio, ir astronominio dydžio krūtys pagaliau ištrūko laisvėn.

Florentinas Arisa, netgi pačiomis palankiausiomis aplinkybėmis niekada nesugebąs išsivaduoti nuo pirmosios sueities baimės, išdrįso nebent pirštų galiukais švelniai paglostyti jai kaklą, ir ji, nesiliaudama verkti, išsirietė suvaitojusi kaip išpaikintas vaikas. Tuomet jis pabučiavo jai į tą pačią vietą, lygiai taip pat švelniai kaip glostė pirštais, tačiau antrąsyk pabučiuoti nespėjo – ji atsisuko visu monumentaliu kūnu, godžiu ir kaitriu, ir jiedu apsikabinę nusirito ant grindų. Katė atsibudo ant sofos ir, spigiai sukniaukusi, šoko ant jų. Jiedu nekantriai grabaliojo vienas kitą kaip nepatyrę naujokai, kol pagaliau šiaip ne taip susiėjo vartydamiesi ant iširusių albumų, nuo prakaito pažliugusiais drabužiais, veikiau stengdamiesi išsisukti pasiutusios katės nagų, negu rūpindamiesi besimylint kilusia makalyne. Tačiau kitą vakarą, kad ir vis dar kraujuojančiais įdrėskimais, vėl pradėjo viską iš naujo ir taip darė kelerius metus.

Kai jis susivokė, jog ją įsimylėjo, jai buvo gerokai per keturiasdešimt, o jam – beveik trisdešimt. Ji buvo vardu Sara Norjega ir jaunystėje mėgavosi šlovės akimirka, kai laimėjo konkursą eilėraščių rinkiniu apie vargšus įsimylėjėlius, kurio, deja, niekada neišleido atskira knyga. Ji mokytojavo bendrojo lavinimo mokyklose ir gyveno iš atlyginimo nuomojamame name, margame Sužadėtinių pasaže, senoviniame Getsemanio kvartale. Turėjo keletą atsitiktinių meilužių, tačiau niekada nepuoselėjo vilčių ištekėti, nes sunku įsivaizduoti, kad tais laikais jos aplinkos vyras vestų moterį, su kuria miega. Šiaip ar taip, visos jos viltys išblėso, kai jos pirmasis oficialus sužadėtinis, kurį ji beprotiškai mylėjo, kaip sugeba mylėti aštuoniolikos metų mergina, atsisakė ją vesti likus savaitei iki numatytos jungtuvių dienos, pasmerkdamas pamestos nuotakos – arba, kaip tuomet sakydavo, bevainikės senmergės – nešlovei. Vis dėlto ši pirmoji patirtis, kad ir kokia žiauri ir trumpa, užuot palikusi kartėlį, atvėrė jai akis ir įteigė aiškią mintį, jog, ištekėjus ar neištekėjus, be Dievo ar be įstatymo palaiminimo, neverta gyventi, jeigu lovoje nėra vyro. Florentinui Arisai labiausiai patiko tai, kad, jiems mylintis, ji galėdavo pasiekti palaimos viršūnę tik čiulpdama vaikišką žinduką. Jie prisipirko jų visą virtinę, visų dydžių, formų ir spalvų, kokių tik pasitaiko parduotuvėse, ir Sara Norjega juos kabindavo lovos galvūgalyje, kad staigiai prireikus galėtų apgraibomis užčiuopti.

Ji buvo tokia pat laisva kaip ir jis, ir, galimas daiktas, nebūtų nusistačiusi prieš atvirus santykius, tačiau Florentinas Arisa iš pat pradžių pasiūlė juos įslaptinti. Jis įsmukdavo vidun pro galines duris, beveik visada sutemus, ir išsėlindavo pirštų galais ilgai netrukus prieš auštant. Jiedu abu suprato, jog tokiame name, kur gyvena tiek įnamių, nieko nenuslėpsi, ir kaimynai, ko gero, tik apsimeta, kad ne kažin ką žino. Vis dėlto, nors tai buvo grynas formalumas, Florentinas Arisa koks buvo, toks ir liko visą gyvenimą bendraudamas su moterimis. Jis nė karto nesuklydo, niekada niekam neprasitarė nei apie ją, nei apie kurią kitą. Niekada neperžengdavo ribų, ir tik vieną kartą paliko kompromituojantį pėdsaką, raštišką įkaltį, ir tai galėjo jam kainuoti gyvybę. Tiesą pasakius, visada elgėsi taip, lyg būtų amžinas Ferminos Dasos vyras, neištikimas, bet pastovus, kuris be paliovos kovoja stengdamasis išsivaduoti iš jos galios, neužduodamas jai širdies išdavyste.

Toks jo uždarumas negalėjo nesužadinti nepagrįstų įtarimų. Transita Arisa, ir ta numirė tvirtai įsitikinusi, kad jos sūnų, pradėtą meilėje ir užaugintą meilei, nuo bet kokios meilės saugo ankstyvosios jaunystės dienų nesėkmė. Vis dėlto daugelis žmonių, ne tokių jam palankių, stebėjusių jį iš arti ir perpratusių jo slėpiningą būdą ir polinkį į paslaptingus apdarus ir retus losjonus, laikėsi tos pačios nuomonės, tik galvojo, kad jis apsaugotas ne nuo meilės apskritai, bet nuo meilės moterims. Florentinas Arisa tai žinojo ir niekada nebandė to paneigti. Sara Norjega irgi kuo mažiausiai tuo domėjosi. Kaip ir devynios galybės kitų moterų, kurias jis mylėjo, ir netgi tos, kurios teikė jam malonumą ir, jo nemylėdamos, drauge su juo mėgavosi malonumu, laikė jį tokiu, koks jis buvo iš tikrųjų: atsitiktiniu sugulovu.

Galiausiai jis ėmė lankytis pas ją bet kuriuo metu, ypač sekmadieniais iš pat ankstaus ryto, pačiu ramiausiu laiku. Ji tuojau pat mesdavo viską į šalį ir atsiduodavo jam visu kūnu, stengdamasi, kad jis jaustųsi laimingas toje išgražintoje, amžinai jo laukiančioje plačioje lovoje, kurioje nebuvo pripažįstami jokie liturginiai formalumai. Florentinas Arisa negalėjo suvokti, kaip senmergė be tamsios praeities sugeba taip išmaningai tenkinti vyrus ir kaip ji įsimiklina savo saldžiu ir stambiu kūnu taip lengvai ir švelniai rangytis lovoje, kaip jūroje nardo delfinas. Ji teisinosi sakydama, jog meilė – tai visų pirma įgimta Dievo dovana. „Arba moki iš prigimties, – sakydavo ji, – arba niekada to neišmoksi“. Florentinas Arisa kankindavosi iš atgalinio pavydo galvodamas, kad ji, ko gero, kur kas daugiau mačiusi gyvenime, nei dedasi, bet turėdavo nuryti kartų pipirą, nes ir jis pats jai tvirtindavo, kaip, beje, tvirtindavo visoms, jog ji – pirmoji ir vienintelė jo mylimoji. Be visa kita, kas jam būdavo ne prie širdies, jam dar teko susitaikyti su pasiutusia kate lovoje, nors Sara Norjega ir atšipino jai nagus, kad besimylint jų nesubraižytų iki kraujų.

Vis dėlto jai patikdavo, ilsintis po meilės valandėlių, mėgautis poezijos žavesiu ne ką ne mažiau nei kultis ligi išsekimo lovoje. Ji ne tik stebėtinai puikiai įsimindavo to meto sentimentalius eilėraščius – naujausių rinkinių galėdavai nusipirkti gatvėje po du sentavus už knygelę, – bet ir smeigtukais prie sienos prismaigstydavo mėgstamiausius, kad galėtų padeklamuoti bet kuriuo metu. Ji sueiliavo daktilinėmis pėdomis bendrojo lavinimo vadovėlius, taip pat rašybos taisykles, tačiau nesugebėjo gauti oficialaus leidimo tuos tekstus naudoti per pamokas. Jos potraukis į deklamavimą buvo toks nenugalimas, jog kartais imdavo deklamuoti visu balsu jiems mylintis, ir Florentinui Arisai tekdavo jėga įgrūsti jai į burną žinduką, panašiai kaip mažiems vaikams, kad nustotų verkti.

Jųdviejų santykiams nusistovėjus, Florentinas Arisa kartais svarstydavo, kas iš tikrųjų yra meilė: šėlsmas lovoje ar ramios sekmadienių popietės, ir Sara Norjega jį nuramindavo pačiu paprasčiausiu įrodymu, jog meilė yra visa tai, ką jiedu daro nuogi. „Širdies meilė – nuo juosmens į viršų, kūno meilė – nuo juosmens į apačią“, – sakydavo ji. Toks apibrėžimas Sarai Norjegai atrodė labai pravartus sukurti eilėraščiui apie meilės padalijimą, jiedu parašė jį keturiomis rankomis, ir jinai pateikė jį penktosioms Žiedyno žaidynėms, įsitikinusi, jog ligi tol niekas nedalyvavo varžytuvėse su tokiu savitu eilėraščiu. Tačiau ir vėl nieko nelaimėjo.

Ji netvėrė pykčiu, kai grįžo namo, lydima Florentino Arisos. Nežinia kodėl buvo įsitikinusi, jog Fermina Dasa rezga pinkles, kad ji nelaimėtų premijos. Florentinas Arisa jos neklausė. Jį apėmė bjauri nuotaika nuo tos akimirkos, kai prasidėjo premijų įteikimas – jau seniai nebuvo matęs Ferminos Dasos, ir tą vakarą jam susidarė įspūdis, kad ji labai pasikeitusi: pirmąsyk pastebėjo – ir tai jau krito į akis, – jog ji laukiasi. Jam tai nebuvo naujiena, jis žinojo, kad jos sūnus jau eina į mokyklą. Vis dėlto ligi tol jos būklė nebuvo tokia akivaizdi kaip tą vakarą, ir ne tik todėl, kad ji pasidarė stambesnė per liemenį ir sunkiai kvėpavo vaikščiodama – skaitant laimėtojų sąrašą, jai tolydžio nutrūkdavo balsas.

Norėdamas atgaivinti prisiminimus ir patvirtinti savo spėjimus, Sarai Norjegai gaminant vakarienę, jis ėmė sklaidyti albumus su Žiedyno žaidynių iškarpomis. Peržiūrėjo žurnaluose spausdintas nuotraukas, pageltusius atvirukus, kioskuose parduodamus kaip suvenyrai, ir jam pasirodė, kad prieš akis šmėkštelėjo it vaiduoklis jo gyvenimo iliuzija. Ligi tol jis puoselėjo apgaulią viltį, jog laikas negaili nieko pasaulyje, jis negailestingas papročiams, madai – viskam, išskyrus Ferminą Dasą. Tačiau tą vakarą pirmąsyk sąmoningai suvokė, jog laikas negailestingas ir Ferminai Dasai, kaip negailestingas ir jam, nors jis nieko nedaro, tik laukia. Jis niekada niekam apie ją nepasakojo, nes žinojo nesugebėsiąs ištarti jos vardo taip, kad neperbaltų lūpos. Tačiau tą vakarą, jam besklaidant albumus kaip ir kitais kartais sekmadienių nuobodžio valandėlėmis, Sarai Norjegai netyčia atėjo taikli mintis, viena iš tų, nuo kurių kraujas užšąla gyslose.

– Kekšė, – tarė ji.

Tarė eidama pro šalį ir pastebėjusi kaukių baliaus graviūrą, kurioje Fermina Dasa buvo įamžinta persirengusi juodąja pantera, ir nieko daugiau nereikėjo pridurti, nes Florentinas Arisa iškart suprato, ką ji turi omenyje. Baimindamasis, kad viskas gali iškilti aikštėn ir aukštyn kojomis apversti gyvenimą, jis paskubomis pabandė gintis. Pareiškė, jog pažįsta ją tik iš matymo, susitikęs pasisveikina, ir tiek, ir nieko nėra girdėjęs apie jos asmeninį gyvenimą, tačiau esąs įsitikinęs, kad ji – žavi moteris, išnėrusi iš nežinios ir iškilusi vien savo dorybių dėka.

– Vedybų iš išskaičiavimo dėka, – nutraukė jį Sara Norjega. – Ištekėjo ne iš meilės, o dėl pinigų. Taip elgiasi tik pačios didžiausios kekšės.

Ne taip šiurkščiai, bet lygiai taip pat griežtai Florentinui Arisai tą patį sakė motina, guosdama bėdos tektą sūnų. Sumišęs kaip niekad, jis nesugalvojo, kaip galėtų deramai atsikirsti į negailestingą Saros Norjegos ištarmę, ir bandė pakreipti kalbą kita linkme. Tačiau Sara Norjega neleido pakeisti temos, neišliejusi visos pagiežos ant Ferminos Dasos. Nežinia kodėl intuityviai esanti įsitikinusi, jog Fermina Dasa sudariusi sąmokslą, kad ji negautų premijos. Nebuvo jokio pagrindo tuo patikėti: jiedvi nebuvo pažįstamos, niekada nesimatė, ir Fermina Dasa neturėjo balso žiuri komisijoje, nors, galimas daiktas, ir žinojo kai kurias paslaptis. Sara Norjega kategoriškai pareiškė: „Mes, moterys, kiaurai viską permatome“. Ir taip užbaigė pokalbį.

Tą valandėlę Florentinas Arisa pamatė ją kitomis akimis. Laikas ir jai negailestingas. Begėdiškai vyto jos dosnus kūnas, meilė geso ašarose, ant akių vokų gulė senų kartėlių šešėliai. Ji buvo vakarykštė gėlė. Be to, įniršusi dėl pralaimėjimo, nebeskaičiavo brendžio taurių. Tą vakarą jai nesisekė: jiems bevalgant atšildytą ryžių apkepą su kokosu, ji pabandė apskaičiuoti, kiek kiekvienas prisidėjo prie atmesto eilėraščio, norėdama išsiaiškinti, kiek priklausytų kiekvienam Auksinės orchidėjos žiedlapių. Nebe pirmą kartą jiedu mėgaudavosi beprasmiškai varžydamiesi vienas su kitu, tačiau šįkart, pasinaudojęs proga, jis ėmė aitrinti ką tik atsivėrusią žaizdą, ir jie įsileido į gėdingą ginčą, atgaivinusį nuoskaudas, susikaupusias per kone penkerius vienpusės meilės metus.

Likus penkioms minutėms iki dvyliktos, Sara Norjega užlipo ant kėdės prisukti laikrodžio su švytuokle ir nustatė laiką iš atminties, galimas daiktas, norėdama be žodžių pasakyti, jog laikas eiti namo. Tuomet Florentinas Arisa suvokė, jog metas iš šaknų išrauti tą išvėsusią meilę, ir sugalvojo dingstį, kaip galėtų perimti iniciatyvą į savo rankas: kaip darydavo visada. Kai tik ji prisuko laikrodį, jis paprašė ją atsisėsti šalia, melsdamas Dievą, kad ji leistų jam pasilikti lovoje, kur jis ir pasakysiąs jai: ne, viskas baigta. Tačiau ji nutarė laikytis atstu ir atsisėdo į svečių krėslą. Tuomet Florentinas Arisa, padažęs smilių į brendį, atkišo jį Sarai Norjegai, kad nučiulptų – kadaise jai patikdavo taip žaisti prieš jotynes lovoje. Ji nusisuko.

– Tik ne dabar, – tarė. – Aš kai ko laukiu.

Ferminos Dasos atstumtas, Florentinas Arisa ilgainiui išmoko visada pats tarti paskutinį žodį. Esant kitokioms, ne tokioms nemalonioms aplinkybėms, ko gero, būtų nesiliovęs gvieštis Saros Norjegos, įsitikinęs, jog sulauks ryto kuldamasis su ja lovoje, nes buvo tikras, kad moteris, kartą sugulusi su vyru, suguls su juo kiekvieną kartą, kai jis pageidaus, aišku, jeigu tik mokės prisimeilinti. Tos minties vedamas, jis ištverdavo viską, nesidygėdavo netgi pačiais nešvariausiais meilės sandėriais, turėdamas vienintelį tikslą – neleisti nė vienai moteriai, moters pagimdytai, tarti paskutinio žodžio. Vis dėlto tą naktį jis pasijuto toks pažemintas, jog vienu matu išmaukė brendį, iš paskutiniųjų stengdamasis neparodyti savo nuoskaudos, ir išėjo neatsisveikinęs. Daugiau jiedu niekada nebesusitiko.

Ryšys su Sara Norjega buvo vienas ilgiausių ir pastoviausių, nors ir ne vienintelis per tuos penkerius metus. Supratęs, kad jam su ja gera, ypačiai lovoje, bet kad ji niekada jam neatstosianti Ferminos Dasos, jis pajuto, jog vis sunkiau leistis naktimis į vienišo medžiotojo žygius ir jog reikia protingai paskirstyti laiką ir jėgas, idant jų pakaktų viskam. Šiaip ar taip, Sarai Norjegai pavyko padaryti stebuklą: bent kuriam laikui palengvinti jam širdį. Bent jau galėjo gyventi nematydamas Ferminos Dasos, priešingai nei anksčiau, kai nei iš šio, nei iš to mesdavo viską ir puldavo jos ieškoti ten, kur liepia širdis, pačiose neįtikimiausiose gatvėse, neįmanomiausiose vietose, kur ji nė būti negalėdavo, arba beprasmiškai klaidžiodavo vejamas skausmingo nerimo, trokšdamas nors akimirką ją pamatyti. Išsiskyrus su Sara Norjega, vėl pabudo aprimęs ilgesys, ir jis vėl pasijuto kaip kadaise, kai parkelyje leisdavo begalines popietes su knyga, tačiau šįkart dar prisidėjo mintis, jog daktaras Juvenalis Urbinas turi mirti.

Jis jau seniai žinojo, kad jam nulemta suteikti laimę našlei, savo ruožtu atsimokėsiančiai jam tuo pačiu, ir todėl nesirūpino. Priešingai, tam buvo pasiruošęs. Pažinęs jų be skaičiaus per savo vienišo medžiotojo žygius, Florentinas Arisa galiausiai suprato, jog pasaulis lūžta nuo laimingų našlių. Matydavo, kaip jos rypuoja iš sielvarto prie pašarvoto vyro, maldauja palaidoti gyvas drauge tame pačiame karste, baimindamosi neaiškios ateities, tačiau, pamažu susitaikiusios su nauja padėtimi, ilgainiui pakildavo iš pelenų pajaunėjusios ir dar gyvybingesnės. Iš pradžių jos smilkdavo ištuštėjusiuose namuose, kaip paunksnėje nusmelkta žolė, neturėdamos kitų patikėtinių, išskyrus tarnaites, ir kitų mylimųjų, išskyrus priegalvius, nežinodamos, ko nusigriebti po tiekos metų bevaisės nelaisvės. Stumdavo atlikusį laiką prisiūdamos prie velionio drabužių sagas, kurių anksčiau nespėjo prisiūti, po kelis kartus lygindavo amžinatilsį vyro marškinių parafinu pastandintas apykakles ir rankogalius, idant tobulai atrodytų per amžius. Ir dėdavo, kaip dėdavusios, muilą vonioje, keisdavo priegalvio užvalkalą su išsiuvinėtais jo inicialais, ant stalo nešdavo jo lėkštę ir šakutę su peiliu – galgi ims ir sugrįš iš anapus, nedavęs žinios iš anksto, kaip kitados gyvas būdamas kad parsirasdavo. Tačiau, atlikdamos tas šventas vienatvės apeigas, ilgainiui imdavo suvokti, jog vėl atgauna savo valią, kurios buvo atsisakiusios drauge su mergautine pavarde ir tapatybe mainais į saugumą, pasirodžiusį kaip dar viena iš daugybės nuotakų tuščių svajonių. Tik jos vienos žinodavo, koks sunkus buvo vyras, kurį jos beprotiškai mylėjo ir kuris, galimas daiktas, irgi jas mylėjo, kaip reikėjo jį puoselėti iki paskutinio atodūsio, maitinti krūtimi, keisti suterštus vystyklus, apgaudinėti motinai būdingomis gudrybėmis, kad rytą nebijotų išeiti iš namų ir akis į akį susidurti su tikrove. Ir vis dėlto, bežiūrint, kaip jis, jų padrąsintas, žengia pro duris pasiryžęs įveikti visą pasaulį, jas pačias apimdavo baimė, jog vyras niekada nebegrįš. Toksai gyvenimas. Meilė, jeigu jos esama iš tikrųjų, – tai visai kas kita: tai kitas gyvenimas.

Vienatvėje turėdamos daug laisvo laiko ir pamažu atgaudamos jėgas, našlės ilgainiui pastebėdavo, kad garbingiausia gyventi atsižvelgiant į kūno poreikius: valgyti, kai esi išalkusi, mylėti nemeluojant, miegoti, kai apima snaudulys, ir neapsimesti miegančia, kad galėtum išvengti nešvankia priederme tapusios meilės. Pagaliau pačios vienos turėdavo teisę į visą lovą, kurioje niekas nereikalauja pusės tavo paklodės, pusės tavo oro, pusės tavo nakties, galėdavo ligi soties sapnuoti savo sapnus, kūnui mėgaujantis poilsiu, ir atsibusti vienos. Paryčiais grįždamas iš naktinių brakonieriaus žygių, Florentinas Arisa matydavo jas išeinant iš penktos valandos mišių, nuo galvos iki kojų įsisiautusias į juodą drobulę, su savo lemties krankliu ant peties. Vos pastebėjusios jį silpnoje apyaušrio šviesoje, netvirtais smulkiais žingsneliais, paukštelio žingsneliais, tipendavo į kitą gatvės pusę: juk prasilenkusi su vyru amžiams susitepsi gerą vardą. Vis dėlto jis buvo įsitikinęs, jog nepaguodžiama našlė, labiau nei bet kuri kita moteris, gali pasėti laimės grūdą.

Pradedant našle Nazariete, jo gyvenime buvo devynios galybės našlių, ir tik jų dėka jis suvokė, kokia laiminga būna ištekėjusi moteris, mirus vyrui. Tai, kas ligi tol jam buvo tik tuščia svajonė, jų dėka tapo apčiuopiama tikrove. Jis negalėjo suprasti, kodėl Fermina Dasa turėtų tapti kitokia, o ne tokia kaip visos: gyvenimo išmokyta, ji priims jį tokį, koks jis yra, nejausdama tariamos kaltės velioniui vyrui, pasiryžusi su juo pasimėgauti laime, antrąsyk būti laiminga, džiaugtis kasdiene meile, kiekvieną akimirką paverčiančia gyvenimo stebuklu, ir kita meile, priklausančia tik jai vienai ir mirties patikimai apsaugota nuo bet kokio užkrato.

Galimas daiktas, jo įkvėpimas būtų gerokai prigesęs, jeigu jis bent akimirką būtų pagalvojęs, kokie svetimi visi tie iliuziniai apskaičiavimai Ferminai Dasai, tik neseniai įžvelgusiai miglotą horizontą tame pasaulyje, kur viskas buvo numatyta, išskyrus nelaimę. Turtai tais laikais teikė daug privalumų ir, savaime suprantama, turėjo ne ką ne mažiau nepatogumų, tačiau diduma žmonių jų geidė tikėdamiesi jais išgrįsti sau kelią į amžinybę. Fermina Dasa atstūmė Florentiną Arisą, staiga nušvitus brandžiam protui, ir už tai tuojau pat atsimokėjo gailesčio proveržiu, tačiau niekada nesuabejojo, ar teisingai pasielgė. Tą akimirką ji negalėjo suvokti, kokios buvo tos giluminės sąmonės paskatos, kurių dėka jai atsivėrė akys, tačiau po daugelio metų, jau būdama prie senatvės slenksčio, visai netikėtai jas atskleidė, atsitiktinai išėjus kalbai apie Florentiną Arisą. Visi pašnekovai žinojo, kad jis paveldės tuomet klestėjusią Karibų upių laivybos bendrovę, visi buvo įsitikinę, kad yra jį matę ne vieną kartą ir netgi vedę derybas, tačiau niekas nesugebėjo prisiminti, kaip jis atrodo. Kaip tik tuomet Ferminai Dasai atsiskleidė iš pasąmonės kilusios priežastys, sukliudžiusios jį mylėti. Ji pasakė: „Jis veikiau šešėlis, negu žmogus“. Taip ir buvo iš tikrųjų: niekam nepažįstamo žmogaus šešėlis. Kadaise, kai ji visomis jėgomis priešinosi jos rankos siekiančiam daktarui Juvenaliui Urbinui, visiškai kitokio būdo žmogui, jai nedavė ramybės kaltės šmėkla: tai buvo vienintelis jausmas, kurio ji negalėjo pakelti. Jis žadindavo jai panišką baimę, kurią įveikti sugebėdavo tik radusi ką nors, kas nuramintų jos sąžinę. Vaikystėje, būdama dar visai maža, sukūlusi lėkštę, pamačiusi ką nors parvirstant, prisivėrusi pirštą tarp durų, persigandusi iškart atsisukdavo į artimiausią suaugusį žmogų ir jį apkaltindavo: „Tai vis per tave“. Tiesą pasakius, jai nerūpėdavo, kas kaltas, neketindavo ji ir teisintis: tiesiog jai reikėdavo suversti kaltę kitiems.

Ta šmėkla taip krisdavo į akis, jog daktaras Urbinas laiku suvokdavo, kokia ji pavojinga namų ramybei, ir, vos tik pastebėjęs ką nors negera, iškart žmonai sakydavo: „Nesirūpink, mieloji, tai aš kaltas“. Tad nieko kita jis taip nebijojo kaip staigių ir kategoriškų žmonos sprendimų ir buvo įsitikinęs, kad jų priežastį visada nulemia jos kaltės jausmas. Vis dėlto nepakako kelių paguodos žodžių numaldyti tai dvasinei sumaiščiai, apėmusiai ją po to, kai ji atstūmė Florentiną Arisą. Dar kelis mėnesius Fermina Dasa rytais atidarydavo balkoną ilgėdamasi tuščiame parkelyje jos tykojančio vienišo vaiduoklio, pažiūrėdavo į jo medį, vos pastebimą suolelį, ant kurio jis sėdėdavo dėdamasis, kad skaito, mąstydamas apie ją, kamuodamasis dėl jos, ir vėl uždarydavo langą atsidusdama: „Vargeta“. Ir netgi jausdavosi nusivylusi, kad jis pasirodė esąs ne toks atkaklus, kaip ji galvojo, kai buvo jau per vėlu atitaisyti praeitį, ir retkarčiais pavėluotai pasiilgdavo jo laiškų, kurių daugiau nebegaudavo. Tačiau atėjus metui apsispręsti, ar tekėti už daktaro Juvenalio Urbino, ji puolė į dar didesnę neviltį susivokusi, jog neturi jokio pagrindo jį pasirinkti, kaip neturėjo pagrindo atstumti Florentiną Arisą. Iš tikrųjų mylėjo jį ne ką daugiau nei aną, o pažinojo dar mažiau, nes jo laiškuose nebuvo to įkarščio, kuriuo alsavo Florentino Arisos laiškai, ir savo ryžto jis nemokėjo įrodyti taip jaudinamai kaip anas. Tiesą pasakius, siekdamas jos rankos, Juvenalis Urbinas niekada nevartojo meilės žodžių ir, keisčiausia, kad, būdamas karštas katalikas, siūlė jai tik žemiškąsias gėrybes: saugumą, tvarką, laimę – visa tai, kas, draugėn sudėta, galbūt galėjo atrodyti meilė: beveik meilė. Vis dėlto tai buvo ne meilė, ir tos abejonės kėlė dar didesnę sumaištį jos širdyje, nes ji anaiptol nebuvo tikra, kad gyvenime iš tikrųjų jai labiausiai trūksta meilės.

Šiaip ar taip, jos nusistatymą prieš daktarą Juvenalį Urbiną labiausiai skatino tai, kad jis buvo įtartinai panašus į idealų vyrą, kurio Lorensas Dasa taip karštai troško savo dukteriai. Buvo neįmanoma negalvoti, kad jis nesusimokęs su tėvu, nors iš tikrųjų taip nebuvo, tačiau Fermina Dasa buvo įsitikinusi, jog tėvas su juo susimokęs, ypač po to, kai jis nekviestas pasirodė namuose tariamai jos apžiūrėti. Pokalbiai su pussesere Ildebranda visiškai išmušė ją iš vėžių. Pati būdama auka, ji stengėsi susitapatinti su Florentinu Arisa, pamiršdama, jog Lorensas Dasa, ko gero, ją pasikvietė į svečius, kad ji palenktų pusseserę į daktaro Urbino pusę. Tik Dievas žino, kokių pastangų dėka Fermina Dasa įveikė norą lydėti pusseserę, kai ši nuėjo į paštą susipažinti su Florentinu Arisa. Galbūt ji troško dar sykį su juo susitikti ir išsklaidyti kilusias abejones, pasikalbėti su juo akis į akį, pažinti jį iš panagių ir galutinai įsitikinti, jog tas impulsyvus sprendimas nepaskatins jos žengti kito, daug rimtesnio žingsnio: sudėti ginklus ir baigti asmeninį karą prieš tėvą. Lemtingąją gyvenimo akimirką ji taip ir padarė, nekreipdama dėmesio nei į vyrišką gerbėjo grožį, nei į jo pasakiškus turtus, nei į ankstyvą šlovę, nei į kurią kitą tikrą dorybę, kurių jis turėjo be skaičiaus, stačiai apkvaitusi iš baimės, jog praleis progą eidama dvidešimt pirmuosius metus ir artėdama prie tos slaptos ribos, kai dera nusilenkti likimui. Jai pakako vienos vienintelės minutės apsispręsti taip, kaip numato Dievo ir žmonių įstatymai: iki mirties. Tuomet išsisklaidė visos abejonės, ir ji galėjo be jokių sąžinės priekaištų padaryti tai, ką liepia protas: pasirinko pačią geriausią išeitį ir, nepraliedama nė vienos ašaros, švariai ištrynė iš atminties visus prisiminimus apie Florentiną Arisą, kad neliktų nė pėdsako, o toje vietoje, kurią jis anksčiau užėmė atmintyje, pražydo skaisčių aguonų laukas. Ir leido sau tik atsidusti, giliau nei paprastai, paskutinį kartą: „Vargeta!“

Vis dėlto pačios baisiausios abejonės apniko vos grįžus iš povestuvinės kelionės. Jiems nespėjus ištuštinti lagaminų, išpakuoti baldų ir iškrauti vienuolikos dėžių, kurias ji atsivežė, kad įsikurtų kaip ponia ir šeimininkė senoviniuose markizų de Kasalduerų rūmuose, iš siaubo svaigstančia galva ji iškart suvokė tapusi belaisve tuose namuose, kuriuos per klaidą palaikė savais, ir negana to – su vyru, nevertu vyro vardo. Prireikė šešerių metų, kad iš ten ištrūktų. Pačių baisiausių jos gyvenimo metų, kai ją varė į neviltį pagiežingoji anyta donja Blanka ir protiškai atsilikusios brolienės, kurios tik todėl nepuvo gyvos vienuolyno celėse, jog celės buvo jų širdyse.

Nuolankiai atiduodamas duoklę giminės tradicijoms, daktaras Urbinas leido pro ausis jos maldavimus, tikėdamas, jog Dievo Apvaizdos dėka žmona sugebės prisitaikyti prie aplinkybių ir viskas įeis į savo vėžes. Jam buvo skaudu žiūrėti į neatpažįstamai pasikeitusią motiną, kadaise tryškusią gyvenimo džiaugsmu ir mokėjusią netgi didžiausiems silpnadvasiams įkvėpti valią gyventi. Beveik keturiasdešimt metų ta žavi, išmintinga moteris, neprilygstamu taurumu pranokstanti savo luomo žmones, iš tikrųjų švietė kaip saulė rojaus kampeliu tapusiuose namuose. Našlystė ją pripildė pagiežos ir pakeitė iš pagrindų: ji pasidarė gaiži, pasipūtusi ir įsiutusi ant viso pasaulio. Vienintelė jos nuosmukio priežastis tikriausiai buvo nežabotas pyktis ant vyro, sąmoningai pasiaukojusio, pasak jos, sumaištavusių juodasnukių labui, nors jis privalėjęs aukotis tik gyvendamas dėl jos. Žodžiu, Ferminos Dasos vedybinė laimė tęsėsi tiek, kiek tęsėsi povestuvinė kelionė, o vienintelis žmogus, galėjęs padėti jai išsigelbėti nuo pražūties, baimės paralyžiuotas, nedrįso nė žodžiu jos užtarti prieš visagalę motiną. Ne puskvaišes brolienes ir pusprotę anytą, bet jį kaltino Fermina Dasa įstūmus ją į tuos pražūtingus spąstus. Pernelyg vėlai jai kilo įtarimas, jog profesine šlove ir žavesiu visuomenėje pagarsėjęs vyras, už kurio ji ištekėjo, – beviltiškas silpnavalis: menkysta, skambiu giminės vardu dangstąs savo silpnybę.

Vienintele jos apgintimi tapo naujagimis. Gimdant jai pasidarė lengva, pagalvojus, kad jos kūnas išsivaduoja nuo kažko svetima, ir ji pasibaisėjo savimi suvokusi, jog nieko nejaučia tam žindukliui, kurį jai rodė pribuvėja: nuogas nuogutėlis, apėjęs gleivėmis ir kraujais, su virkštele, apsivyniojusia aplink kaklą. Tačiau rūmų vienatvėje išmoko jį suprasti, jiedu pažino vienas kitą, ir, netverdama džiaugsmu, ji suvokė, jog motina myli vaiką ne todėl, kad jis – jos vaikas, o todėl, kad, jį augindama, su juo susidraugauja. Galiausiai ji priėjo iki to, jog nebegalėjo pakęsti nieko, kas į jį nepanašus jos negandos namuose. Ją slėgė vienatvė, sodas, panašus į kapines, laikas, šliaužiantis didžiulėse menėse be langų. Ji jautė, jog kraustosi iš proto, begalinėmis naktimis klykiant pamišėlėms gretimame beprotnamyje. Jai buvo gėda pagal seną giminės paprotį kas dieną dengti šventinį stalą: užtiesti siuvinėtą staltiesę, dėlioti sidabrinius įrankius, statyti laidotuvių žvakides, idant penki vaiduokliai, susėdę vakarienės, išgertų po puodelį kavos su pienu ir suvalgytų po raguolį. Ji nekentė vakarinio rožinio, maivymosi prie stalo, amžinų priekaištų, kad ji nemokanti naudotis stalo įrankiais, vaikščiojanti pasišokėdama kaip gatvės merga, dėvinti drabužius kaip cirkininkė ir netgi kaimietiškai šnekanti su vyru, o vaiką maitinanti mantilija neprisidengdama krūties. Kai ji ėmė kviestis viešnias penktą valandą popiet gerti arbatos, kaip ne per seniausiai pasidarė madinga Anglijoje, su sausainiukais ir gėlių uogiene, donja Blanka pasipriešino pareikšdama, kad jos namuose niekas negers prakaitavimą skatinančių vaistų nuo karštinės vietoj šokolado su lydytu sūriu ir riekute manijokų duonos. Ferminos Dasos sapnai, ir tie jai užkliuvo. Vieną rytą Fermina Dasa papasakojo sapnavusi, jog po rūmų menes vaikščiojęs nuogas nepažįstamas vyriškis, saujomis žarstydamas pelenus, ir donja Blanka šaltai ją nutraukė:

– Padori moteris nesapnuoja tokių sapnų.

Prie įspūdžio, kad ji gyvena svetimuose namuose, prisidėjo dar dvi bėdos. Pirmoji buvo kone kasdienė įvairiausių baklažanų patiekalų dieta, kurios donja Blanka nieku gyvu nežadėjo keisti pagerbdama velionį vyrą, o Fermina Dasa nepripažino. Ji nuo mažumės nekentė baklažanų, nekentė netgi jų neragavusi, nes jai visada atrodė, kad jie nuodų spalvos. Tiesa, šįkart ji turėjo pripažinti, kad jos gyvenime kai kas pasikeitė, nes, kai ji, būdama penkerių metų, pasakė tą patį prie stalo, tėvas jai sumaitino visą prikaistuvį baklažanų, išvirtų šešiems žmonėms. Ji manė numirsianti: iš pradžių, kai vėmė baklažanų tyrę, o paskiau, kai, gydydami nuo bausmės, jai sugirdė puodelį ricinų aliejaus. Abu dalykai susiliejo atmintyje kaip tie patys vidurių paleidžiamieji tiek skoniu, tiek nuodų baime, ir per pasibjaurėtinus pietus markizo de Kasalduero rūmuose jai reikėdavo nukreipti akis nuo baklažanų, kad nesusivemtų pajutusi, kaip ima pilti šaltas prakaitas ir pykina nuo ricinų aliejaus skonio burnoje.

Antroji bėda buvo arfa. Vieną gražią dieną, puikiai suvokdama, ką sako, donja Blanka tarė: „Nepažįstu nė vienos padorios moters, kuri nemokėtų skambinti pianinu“. Tai buvo įsakymas, ir netgi sūnus bandė jį užginčyti, nes geriausius savo vaikystės metus praleido pianino pamokų katorgoje, nors vėliau, suaugęs, už tai buvo dėkingas. Vis dėlto jis neįsivaizdavo, kad šitaip galėtų būti nubausta jo žmona, būdama dvidešimt penkerių metų ir juo labiau tokio būdo. Aišku, nieko jis nelaimėjo, tik išprašė motiną pianiną pakeisti arfa, paremdamas savo prašymą vaikišku argumentu, jog arfa skambina angelai. Todėl iš Vienos atkeliavo nuostabi arfa, lyg nulieta iš aukso, ir skambėjo ji kaip auksinė, o vėliau ji tapo pačiu vertingiausiu Miesto muziejaus eksponatu, kol galiausiai vieną dieną ją sunaikino gaisras drauge su viskuo, kas ten buvo. Fermina Dasa sutiko su tokia prašmatnia bausme, tikėdamasi, jog ta paskutinė auka išgelbės ją nuo pražūties. Ji pradėjo mokytis pas maestrų maestrą, tam tyčia priprašytą atvykti iš Momposo miesto, tačiau jis po dviejų savaičių staiga mirė, ir kelerius metus ją mokė vyriausiasis seminarijos muzikantas, kurio laidotuvinės nuotaikos tolydžio darkė arpedžius.

Ji pati stebėjosi savo klusnumu. Nors širdies gilumoje ji viskam priešinosi, kaip ir įsileisdama į kurčiųjų ginčus su vyru tuo metu, kurį anksčiau skirdavo meilei, vis dėlto jos naujojo pasaulio sąlyginumų ir prietarų liūnas įsiurbė ją kur kas greičiau, nei ji manė. Iš pradžių, stengdamasi įrodyti savo nepriklausomą protą, ji griebdavosi ritualinio posakio: „Kuriems velniams ta vėduoklė, jeigu yra vėjas“. Tačiau ilgainiui, gindama savo sunkiai pelnytas privilegijas, baimindamasi sarmatos ir pašaipų, buvo pasirengusi pakęsti netgi pažeminimą, vildamasi, jog Dievas galų gale išklausys donją Blanką, be perstojo meldžiančią greitos mirties.

Daktaras Urbinas stengėsi pateisinti savo silpnumą susidariusia padėtimi, net nesusimąstydamas, ar jo požiūris derinasi su Bažnyčios dogma. Jis neketino pripažinti, kad nesutarimai su žmona kyla dėl slogios namų atmosferos, visa kuo kaltindamas pačios santuokos prigimtį: nevykęs išradimas, gyvuojantis tik Dievo begalinio gailestingumo dėka. Santuoka pati savaime neturėjo jokio mokslinio pagrindo: kur tai girdėta, kad du žmonės, skirtingų charakterių, skirtingo išsiauklėjimo ir netgi skirtingos lyties, vos susipažinę, nesusiję jokiais giminystės ryšiais, nei iš šio, nei iš to būtų priversti gyventi kartu, miegoti vienoje lovoje, dalytis tuo pačiu likimu, nors galbūt jiems numatytas visiškai kitoks gyvenimo kelias. „Visa bėda, jog santuoka nutrūksta kiekvieną naktį po sueities ir kiekvieną rytą prieš pusryčius reikia ją užmegzti iš naujo“, – sakydavo jis. Jų santuoka, pasak jo, dar prastesnė, užsimezgusi tarp žmonių, priklausančių priešiškiems luomams, ir dar, be to, mieste, tik ir svajojančiame susilaukti grįžtant vicekaralių. Vienintelis rišamasis skiedinys galėtų būti tokia nepatikima ir nepastovi materija kaip meilė, jeigu ji būtų, bet jos nebuvo, kai jiedu susivedė, ir, negana to, tuo metu, kai jie buvo ją beišrandą, likimas pasisuko taip, kad jie norom nenorom susidūrė akis į akį su rūsčia tikrove.

Toks buvo jų gyvenimas arfos periode. Toli praeityje buvo likusios tos saldžios akimirkos, kai ji įeidavo į vonios kambarį jam maudantis, ir, nepaisydamas nesutarimų, nuodingųjų baklažanų, puskvaišių seserų ir sumautos motinos, jas pagimdžiusios, jis dar pakankamai ją mylėjo, nes prašydavo patrinti nugarą. Ji trindavo surinkusi meilės trupinius, parsivežtus iš kelionės Europon, ir abu pasiduodavo prisiminimų įtaigai, nejučia sušvelnėdavo, imdavo mylėtis netardami nė žodžio ir galiausiai, apkvaitę iš meilės, virsdavo ant aslos, aplipę kvapiomis putomis, girdėdami, kaip skalbykloje juos apkalba tarnaitės: „Iš kur turės tų vaikų, jeigu nesidulkina“. Kartais, grįžus iš kokio pašėlusio pobūvio, staiga užpuldavo kur nors už durų užsiglaudęs ilgesys, vienu smūgiu versdavo juos iš kojų, ir tuomet įvykdavo stebuklingas sprogimas, viskas būdavo kaip ir anksčiau, ir penkioms minutėms jiedu vėl tapdavo nežabotais įsimylėjėliais kaip per medaus mėnesį.

Tačiau, išskyrus tuos retus atvejus, kiekvienąsyk, kai ateidavo metas gulti, vienas paprastai būdavo labiau nuvargęs. Ji užsibūdavo vonios kambaryje, sukdavosi cigaretes iš kvapaus popieriaus, rūkydavo, vėl mėgaudavosi vienatvėje paguodos meile kaip kitados, kai buvo jauna, laisva savo namuose, savo kūno šeimininkė. Jai amžinai skaudėdavo galvą arba būdavo labai karšta, arba ji apsimesdavo, kad miega, arba jai vėl būdavo mėnesinės, mėnesinės, amžinai mėnesinės. Tad daktaras Urbinas kartą net išdrįso pasakyti per paskaitas – tiesiog išliedamas širdį, kad palengvėtų, – jog moterys, dešimtį metų išgyvenusios santuokoje, mėnesinėmis serga triskart per savaitę.

Viena bėda – ne bėda: pačiais sunkiausiais gyvenimo metais Ferminai Dasai teko patirti tai, kas turėjo neišvengiamai atsitikti anksčiau ar vėliau: atsiskleidė tiesa apie neįtikėtiną ir slaptą jos tėvo verslą. Provincijos gubernatorius, pasikvietęs Juvenalį Urbiną į savo kabinetą, papasakojo jam, ką išdarinėjo jo uošvis, ir užbaigė šiais žodžiais: „Nėra nė vieno nei Dievo, nei žmonių įstatymo, kurio tas niekšas nebūtų pažeidęs“. Kai kurias suktybes, pačias didžiausias, jis atliko prisidengdamas žento autoritetu, tad sunku būtų buvę patikėti, jog nei žentas, nei duktė nieko apie tai nežinojo. Suvokdamas, jog priklauso ginti tik savo gerą vardą, nes jis vienintelis dar buvo nesuteptas, daktaras Juvenalis Urbinas panaudojo visą savo galią ir savo garbės žodžiu sugebėjo nuslopinti skandalą. Lorensas Dasa pačiu pirmuoju garlaiviu išplaukė iš šalies ir niekada nebepasirodė. Jis grįžo į gimtinę trumpam, kaip paprastai atvykstama ilgesiui apgauti, ir, tiesą pasakius, iš dalies būta teisybės: jau senokai jis lipdavo į laivus, atplaukusius iš gimtinės, atsigerti vandens iš cisternos, pripildytos iš jo gimtojo miestelio šaltinių. Jis išvyko nepalaužtas, visu balsu skelbdamasis nekaltas, ir netgi vis dar bandė įtikinti žentą, jog tapęs politinio sąmokslo auka. Išvyko verkdamas mažylės, kaip ėmė vadinti Ferminą Dasą jai ištekėjus, verkdamas vaikaičio, žemės, kurioje tapo turtingas ir nepriklausomas ir kur sugebėjo įgyvendinti savo svajonę – manydamasis nešvariais sandėriais, pavertė dukterį rafinuota dama. Išvyko susenęs ir paliegęs, tačiau gyveno kur kas ilgiau, negu būtų linkėjusios jo aukos. Fermina Dasa galėjo lengviau atsikvėpti, gavusi žinią apie jo mirtį, ir nesilaikė gedulo, norėdama išvengti klausinėjimų, tačiau kelis mėnesius verkė iš aklo pykčio pati nesuvokdama ko, kai užsidarydavo vonios kambaryje parūkyti, tačiau ji verkė dėl jo.

Kvailiausia, jog kaip tik tais nelaimingais metais žmonėms jie atrodė laimingi kaip niekad. Tiesą pasakius, tais metais jie laimėjo pačias didžiausias pergales grumdamiesi su slapčia priešiškai nusiteikusia visuomene, nepageidavusia priimti jų tokių, kokie jie buvo: kitoniški, skirtingi nuo visų, naujovių skleidėjai, vadinasi, tradicijų laužytojai, įprastos tvarkos drumstėjai. Vis dėlto ta kova Ferminai Dasai atrodė gana lengva. Aukštuomenės gyvenimas, atrodęs jai toks nesuvokiamas, kol jo nepažino, buvo tiesiog atgyvenusių sandėrių, lėkštų ceremonijų, nuvalkiotų žodžių sistema, kuria mėgavosi to luomo žmonės, kad nepasipjautų iš nuobodulio. To tuščio provincijos rojaus pagrindinis bruožas buvo nežinomybės baimė. Ji apibūdino tai labai paprastai: „Visuomenės gyvenime svarbiausia mokėti įveikti baimę, o šeimyniniame gyvenime svarbiausia mokėti įveikti nuobodulį“. Jai akys atsivėrė staiga, kai ji, vilkdama ilgėliausią nuotakos suknelės šleifą, įėjo į erdvią Bičiulių klubo menę, kur trūko oro nuo gausybės gėlių mišrių kvapų, skambių valsų, suprakaitavusių vyrų šurmulio ir drebančių moterų, kurios žiūrėjo į ją neišmanydamos, kokį užkeikimą panaudoti prieš tą akinančią, iš išorinio pasaulio atsiųstą grėsmę. Ferminai Dasai tuomet kaip tik sukako dvidešimt vieneri, iš namų ji iškeldavo koją tik eidama į kolegiją, tačiau jai pakako tik vieną kartą perleisti žvilgsniu savo priešininkes, ir ji suprato, kad jos ne pritvinkusios neapykantos, bet paralyžiuotos baimės. Užuot dar labiau jas gąsdinusi, pati išsigandusi malonėjo padėti joms geriau ją pažinti. Nebuvo nė vieno žmogaus, kuris būtų kitoks, nei ji būtų norėjusi, kaip tai atsitikdavo su miestais, kurie būdavo nei geresni, nei blogesni, bet tokie, kokius ji sukurdavo savo širdyje. Paryžius, nepaisant amžino lietaus, gobšių krautuvininkų ir neregėto šiurkštumo vežikų, visada liko jos atmintyje kaip pats gražiausias pasaulio miestas, ir ne todėl, kad jis toks buvo ar nebuvo, o todėl, kad žadino pačių laimingiausių jos gyvenimo dienų ilgesį. Daktaras Urbinas savo ruožtu griebėsi to paties ginklo, kuris buvo nukreiptas prieš jį, tik juo naudojosi kur kas protingiau ir gerai apskaičiavęs, kokį įspūdį padarys kiekvienas jo žingsnis. Niekas nevykdavo be jų: nei miestelėnų sambūriai, nei Žiedyno žaidynės, nei meniniai renginiai, nei labdaros loterijos, nei patriotinės akcijos, nei pirmoji kelionė oro balionu. Jie dalyvaudavo visur ir beveik visada nuo pat pradžių ir visada priešaky. Tais nelaimingiausiais jų santuokos metais niekas negalėjo įsivaizduoti, kad galėtų atsirasti už juos laimingesnis žmogus ar darnesnė sutuoktinių pora.

Tėvo palikti namai Ferminai Dasai tapo prieglobsčiu nuo slogios giminės rūmų aplinkos. Kai tik jai pasisekdavo pasprukti nuo žmonių akių, ji slapčiomis skubėdavo į Evangelijų parkelį ir ten kviesdavosi į svečius naujas drauges, buvusias drauges, su kuriomis lankė kolegiją ir mokėsi piešti: toks buvo nekaltas neištikimybės pakaitalas. Ten ji gyvendavo vienišos motinos ramybės valandas, džiaugdamasi gausybe prisiminimų nuo ankstyvosios vaikystės laikų. Vėl prisipirko įkvepintų varnų, prisileido kačių iš gatvės ir patikėjo juos Galai Plasidijai, susenusiai, šiek tiek neįgaliai nuo reumato, tačiau vis dar užsidegusiai įkvėpti namams gyvybę. Ji atrakino siuvimo kambarį, kur ją pirmąsyk pamatė Florentinas Arisa, kur daktaras Juvenalis Urbinas liepė jai parodyti liežuvį, tikėdamasis pažinti jos širdį, ir pavertė jį praeities šventykla. Vieną žiemos popietę, nuėjusi uždaryti balkono, kad pakilęs vėjas neišdaužtų lango, parkelyje ant suoliuko po migdolmedžiais pamatė Florentiną Arisą ta pačia persiūta tėvo eilute, su atskleista knyga ant kelių, tačiau pamatė jį ne tokį, kokį matydavo kartais susitikusi netyčia, o tokį, koks jis buvo kadaise ir kokį išsaugojo atmintis. Pašiurpo pagalvojusi, jog toks regėjimas gali būti mirties ženklas, ir jai suspaudė širdį. Ji išdrįso pagalvoti, kad gal būtų laiminga su juo šiuose namuose, kuriuos jam suremontavo, vedama tokios pat meilės, kokios vedamas jis suremontavo jai savo namus, ir ta mintis ją išgąsdino, nes ji suvokė, kokią neregėtą bėdą prigyveno. Tuomet, sutelkusi paskutines jėgas, privertė vyrą aptarti viską be jokių išsisukinėjimų, susiginčyti su ja, susikivirčyti, drauge apsiverkti iš pykčio dėl prarastojo rojaus, kol pagaliau pragiedojo paskutiniai gaidžiai, pro nėrinių užuolaidas prasismelkė ryto aušra, praspindo saulė, ir vyras, ištinęs nuo tiekos kalbėjimo, išsekęs nuo nemigo nakties, nuo tiekos pralietų ašarų tvirta širdimi, suveržė batų raištelius, susiveržė diržą, suveržė viską, kas dar buvo atlikę jame nuo vyro, ir tarė: taip, mieloji, ir sutiko keliauti drauge ieškoti Europoje pamestos meilės: rytoj pat ir visiems laikams. Ryžtas buvo toks tvirtas, jog sutarė su Iždo banku, viso savo turto tvarkytoju, nedelsiant likviduoti giminės turtą, nuo neatmenamų laikų išsklaidytą po visokiausius sandorius, įdėtą į paskolas, vertybinius popierius, šventus ir ilgalaikius, – apie viską ji žinojo tik tiek, kad jis ne toks jau didelis, kaip kalbama: šiaip ar taip, jo tiek, kad nereikėtų apie jį galvoti. Viską, kas jam priklausė, reikėjo paversti aukštos prabos auksu ir pamažu perkelti į jo sąskaitas užsienio bankuose, idant šioje negailestingoje šalyje jam ir jo žmonai nebeliktų nė pėdos žemės, nė vietelės galvai pakišti po velėnomis.

Vis dėlto Florentinas Arisa – priešingai, nei ji buvo linkusi manyti, – buvo gyvas ir sveikas. Jis stovėjo prieplaukoje prie Prancūzijos transatlantinio garlaivio tuo metu, kai ji su vyru ir sūneliu atvažiavo lando, pakinkytu aukso plauko arkliais, ir jis pamatė juos išlipant, kaip tiek kartų matė visuomenės sambūriuose: tobulumo viršūnę. Jie vežėsi sūnelį, išauklėtą taip, jog jau buvo aišku, koks jis bus suaugęs: toks, koks yra. Juvenalis Urbinas linksmai pasisveikino su Florentinu Arisa kilstelėdamas skrybėlę: „Išvykstame užkariauti Flandrijos“. Fermina Dasa linktelėjo galvą, ir Florentinas Arisa nusivožė skrybėlę, vos vos jai nusilenkė, ir ji pastebėjo ankstyvą amžiaus pėdsaką – praplikusią jo galvą, bet nepajuto jokios užuojautos. Jis buvo toks, kokį jinai jį matė: šešėlis žmogaus, kurio ji nesugebėjo pažinti.

Florentinas Arisa irgi nesijautė itin laimingas. Darbas kasdien reikalavo vis daugiau pastangų, vis labiau alino slaptos medžioklės žygiai, sulig amžiumi seko kūno galios ir, negana to, Transitai Arisai prasidėjo paskutinis ligos etapas: iš jos atminties išdilo visi prisiminimai – beveik ištisai. Prieita iki to, jog kartais, pamačiusi kaip paprastai krėsle skaitantį sūnų, nustebusi klausdavo: „Sakyk, kieno tu sūnus?“ Ir jis sakydavo tiesą, tačiau ji tuojau pat jį nutraukdavo:

– Sakyk, vaikeli, o kas aš tokia?

Ji taip išstorėjo, jog nebegalėjo pajudėti iš vietos ir kiaurą dieną praleisdavo krautuvėje, kur nebuvo kuo prekiauti, ji tik puošdavosi ir gražindavosi nuo pirmųjų gaidžių iki rytojaus dienos ryto, nes miegodavo labai nedaug. Užsidėdavo ant galvos gėlių vainiką, dažydavosi lūpas, pudruodavosi veidą ir rankas, o paskui klausdavo ką nors, kas pasitaikydavo greta, kaip atrodo. Kaimynai žinojo, jog amžinai tikisi to paties atsakymo: „Kaip iš akies traukta Tarakoniukė Martines“. Ji norėjo būti tik Tarakoniukė Martines, kurią matė vaikiškoje pasakų knygelėje. Kurį laiką supdavosi krėsle, vėduodamasi rausvų plunksnų pluošteliu, paskiau vėl pradėdavo viską iš naujo: užsideda popierinių gėlių vainiką, akių vokus patepa muskusu, lūpas – karminu, veidą padengia storu cinko baltalų sluoksniu. Ir vėl klausimas tam, tas pasitaikydavo greta: „Kaip atrodau?“ Kai iš jos pradėjo juoktis visi kaimynai, vieną naktį Florentinas Arisa liepė išardyti prekystalį ir lentynas buvusioje galanterijos krautuvėje, aklinai užkalė duris į gatvę, apstatė kambarį, kaip pagal jos pasakojimus buvo apstatytas Tarakoniukės Martines miegamasis, ir Transita Arisa nustojo klausinėti, kas ji tokia.

Sekdamas dėdės Leono XII patarimu, suieškojo jai prižiūrėti pagyvenusią moteriškę, tačiau vargšelė vaikščiodavo apsimiegojusi ir kartais, regis, pamiršdavo, kas ji tokia. Žodžiu, grįžęs iš darbo, Florentinas Arisa neišeidavo iš namų, kol neužmigdavo motina. Nustojo žaisti domino Verslo klube, kurį laiką nustojo lankytis pas vieną kitą išlikusią seną simpatiją, nes po siaubingo susitikimo su Olimpija Suleta jo širdyje įvyko didelės permainos.

Viskas atsitiko ūmai ir netikėtai. Spalio mėnesį siautėjant audroms, po kurių ne taip lengva atsigauti, Florentinas Arisa parvežė namo dėdę Leoną XII ir staiga iš karietos pamatė merginą, mažytę, labai vikrią, vilkinčią muslino raukčiais papuošta suknele, labai panašia į jaunosios suknelę. Ji išsigandusi lakstė iš vieno gatvės krašto į kitą, gaudydama skėtį, kurį vėjas išplėšė jai iš rankų ir varė jūros link. Jis įsodino ją į karietą ir, nors buvo iš kelio, nuvežė ją namo, į būstui pritaikytą buvusią koplyčią, prie pat atviros jūros kranto, – iš gatvės buvo matyti kiemas, perdėm nustatytas gausybe narvelių su balandžiais. Bevažiuojant ji papasakojo, kad maždaug prieš metus ištekėjo už prekyvietėje prekiaujančio puodžiaus, kurį Florentinas Arisa ne kartą matė bendrovės laivuose iškraunant dėžes su visokiais parduoti skirtais rykais ir devyniomis galybėmis balandžių pintiniame narvelyje, panašiame į tuos, kuriuose motinos, plaukdamos upių laivu, paprastai vežasi naujagimius. Olimpija Suleta, regis, priklausė vapsvų giminei, ir ne tik todėl, jog buvo plačių strėnų ir siauro liemens, – stačiai ji visa atrodė tokia: plaukai kaip varinė viela, strazdanota, akys apskritos, judrios, įsodintos toli viena nuo kitos, balsas raiškus, skambantis tik tada, kai reikia pasakyti ką nors protinga ar smagaus. Florentinui Arisai ji pasirodė veikiau sąmojinga nei patraukli, ir jis tuojau pat ją pamiršo, vos tik išlaipino prie namų, kur ji gyveno su vyru, šešuru ir kitais giminaičiais.

Po kelių dienų jis pastebėjo uoste jos vyrą, šįkart pakraunantį prekes, o ne iškraunantį, ir, laivui išplaukus, Florentinas Arisa labai aiškiai išgirdo kipšo balsą kuždant į ausį. Tą pačią pavakarę, parvežęs namo dėdę

Leoną XII, jis lyg netyčia pasuko pro Olimpijos Suletos namus ir pro tvoros viršų pamatė ją kieme lesinant bruzdančius balandžius. Sušuko iš karietos per tvoros viršų: „Kiek kainuoja balandis?“ Ji pažino jį ir linksmai atsakė: „Neparduodam“. Jis paklausė: „O kaip būtų galima gauti bent vieną?“ Nenustodama lesinti balandžių, ji atsakė: „Kai važiuosit per lietų, įsisodinkit balandininkę karieton“. Taip tą vakarą Florentinas Arisa grįžo namo, nešinas Olimpijos Suletos dovana – pašto balandžiu su metaliniu žiedeliu ant kojytės.

Rytojaus dieną tuo pačiu metu, lesindama balandžius, gražioji balandininkė pamatė dovanotąjį balandį grįžtant į balandinę ir pagalvojo, kad bus pabėgęs. Tačiau paėmusi apžiūrėti, pastebėjo, kad prie žiedelio pritvirtintas suvyniotas lakštelis: meilės laiškas. Pirmąjį – ir ne paskutinį – kartą Florentinas Arisa paliko raštišką pėdsaką, nors vis dėlto jam pakako proto nepasirašyti. Rytojaus dieną, trečiadienį, jam grįžtant namo, gatvės berniūkštis jam įteikė tą patį balandį, uždarytą narvelyje, ir žodžiu perdavė tai, ką ponia balandininkė liepusi pasakyti, o liepusi pasakyti, kad ponas malonėtų jį laikyti narvelyje, idant nepabėgtų, ir kad kitąsyk balandžio nebegrąžinsianti. Jis nežinojo, kaip tai suprasti: arba balandis skrisdamas pametė laiškutį, arba balandininkė dedasi kvailike, arba grąžina balandį, kad jis parsiųstų jį atgal. Šiuo atveju būtų logiška siųsti balandį drauge su laiškučiu.

Šeštadienio rytą, gerai viską apsvarstęs, Florentinas Arisa išsiuntė balandį su dar vienu rašteliu be parašo. Šįkart nereikėjo laukti kitos dienos. Vakarop tas pats berniūkštis atnešė jam narvelį ir pasakė, jog jam įsakyta perduoti, kad užvakar jam grąžinę balandį iš mandagumo, o šįkart siunčia iš gailesčio, ir dabar, kaip kažin ką, tikrai negrąžinsią, jeigu jis vėl pabėgsiąs. Transita Arisa iki vėlumos žaidė su balandžiu, ištraukė jį iš narvelio, liūliavo paėmusi į rankas, bandė migdyti dainuodama lopšines ir staiga pastebėjo, jog prie žiedelio ant kojytės pririštas raštelis, kuriame parašyta tik tiek: *Anoniminių laiškų nepriimu*. Florentinas Arisa perskaitė beprotiškai plakančia širdimi, lyg tai būtų jo pirmasis meilės nuotykis, ir visą naktį negalėjo sumerkti akių nestygdamas vietoje. Rytojaus dieną iš pat ankstaus ryto, prieš eidamas į darbą, paleido balandį su meilės laiškeliu, labai aiškiai pasirašęs savo vardu, ir, be to, prie žiedelio pririšo rožę, pačią šviežiausią, pačią skaisčiausią ir pačią kvapiausią, kokią tik galėjo rasti savo sode.

Pasiekti tikslą buvo nelengva. Tris mėnesius tęsėsi apgula, ir gražioji balandininkė atsakinėjo tais pačiais žodžiais: „Aš ne iš tų“. Vis dėlto ji neatsisakė nė vieno laiško ir nepraleido nė vieno pasimatymo, kuriuos Florentinas Arisa taip suruošdavo, kad jie atrodytų atsitiktiniai. Jis pasikeitė iš pagrindų: įsimylėjėlis, niekada savęs neatskleidęs, kaip niekas kitas ištroškęs meilės ir drauge šykštus kaip niekas kitas, nieko neduodavęs ir troškęs visko, niekada niekam neleisdavęs palikti bent menkiausio pėdsako savo širdyje, tas užsislaptinęs medžiotojas iššoko į vidurį gatvės dienos akyje, pluoštais siuntinėjo laiškus, pasirašydamas savo vardu, nešykštėjo dovanų, stengdamasis palenkti moters širdį, ir, nieko nepaisydamas, suko ratus aplink balandininkės namus, dusyk atvažiavo netgi tada, kai vyras nebuvo išvykęs į kelionę nei išėjęs į prekyvietę. Nuo pirmosios meilės laikų pirmąsyk gyvenime jis pajuto, jog strėlė kiaurai pervėrė širdį.

Pusei metų praslinkus po pirmosios pažinties pagaliau jiedu susitiko prieplaukoje dažomo upių laivo kajutėje. Tai buvo nuostabi popietė. Olimpija Suleta pasirodė besanti nesutramdoma vėjavaikė, nusiteikusi smagiai mylėtis, ji mielai praleido kelias valandas nuoga, mėgaudamasi ramiu poilsiu, teikiančiu jai ne ką mažesnį malonumą nei meilės žaidimai. Kajutė buvo visiškai tuščia, pusiau dažyta, ir maloniai kvepėjo terpentinu, kurio kvapą buvo gera išsinešti kaip prisiminimą apie palaimingą popietę. Netikėtai, pagautas keisto impulso, Florentinas Arisa atplėšė raudonų dažų skardinę, stovinčią šalia gulto, ir, pasidažęs smilių, ant gražiosios balandininkės gaktos nupiešė kruviną strėlę, rodančią pietus, o ant pilvo užrašė: *Čia mano putė*. Tą pačią naktį Olimpija Suleta nusirengė prie vyro, visiškai pamiršusi užrašą, ir jis nepasakė nė žodžio, net neatsiduso, nuėjo į vonios kambarį ir, paėmęs skustuvą, tuo metu, kai ji vilkosi naktinius marškinius, vienu mostu perrėžė jai gerklę.

Florentinas Arisa sužinojo tai tik po kelių dienų, kai pabėgęs vyras pakliuvo į teisingumo rankas ir papasakojo žurnalistams, kodėl ir kaip padarė tą nusikaltimą. Daugelį metų Florentinas Arisa baimės graužiamas galvojo apie savo ranka pasirašytus laiškus, skaičiavo, kiek metų dar liko kalėti žudikui, kuris, turėdamas reikalų su upių laivybos bendrove, jį gerai pažinojo, tačiau bijojo anaiptol ne to, kad jam perrėš gerklę ar kad kils viešas skandalas, – bijojo kitos negandos: jog Fermina Dasa sužinos apie jo neištikimybę. Belaukiant bėgo metai, ir vieną dieną moteris, slauganti Transitą Arisą, prekyvietėje užtruko ilgiau nei paprastai, nes ją užklupo neįprasta tam metų laikui smarki liūtis, ir, grįžusi namo, rado Transitą Arisą mirusią. Ji sėdėjo supamojoje kėdėje, išsidažiusi ir išsipuščiusi kaip paprastai, tokiu gyvu žvilgsniu ir su tokia gudria šypsena veide, jog slaugė dar dvi valandas nesusivokė, kad ji mirusi. Prieš pat mirtį ji išdalijo kaimynų vaikams visą savo turtą – auksą ir brangakmenius, kuriuos laikė ąsočiuose pakasusi po lova, sakydama, kad jie gali juos valgyti kaip karameles, ir kai kurių, pačių vertingiausių, nepavyko susigrąžinti. Florentinas Arisa ją palaidojo senoviniame Viešpaties Rankos dvare, vis dar vadinamame Choleros kapinėmis, ir ant kapo pasodino rožių krūmą.

Lankydamasis kapinėse, Florentinas Arisa veikiai pastebėjo, kad šalia pat palaidota Olimpija Suleta, tačiau be antkapio, vardas ir gimimo bei mirties data buvo pakraiglioti pirštu šviežiame kriptos cemente, ir jį nukrėtė šiurpas pagalvojus, jog tai kruvinas jos vyro pokštas. Pražydus rožių krūmui, jis padėdavo vieną rožę ant jos kapo, jeigu nieko nepastebėdavo aplink, o vėliau pasodino atvašą, nukirpęs ją nuo motinos rožių krūmo. Abu krūmai taip smagiai vešėjo, jog Florentinas Arisa turėdavo atsinešti žirkles ir kitų sodininko įrankių jiems prižiūrėti. Vis dėlto jis pristigo jėgų: per kelerius metus abu krūmai taip iškerojo, išsiplėtė tarp kapų, jog senos gerosios choleros kapinės nuo to laiko buvo vadinamos Rožių kapinėmis, kol vienas alkaldas, sveiku protu neprilygstantis žmonių išminčiai, įsakė vieną naktį iškirsti rožių krūmus, o ant vartų pakabinti respublikonišką iškabą: Bendros kapinės.

Motinos mirtis vėl pasmerkė Florentiną Arisą įprastiniam gyvenimui, kurio jis maniakiškai laikėsi: bendrovė, susitikimai su nuolatinėmis meilužėmis pagal griežtą tvarkaraštį, domino partijos Verslo klube, tos pačios meilės knygos, kapų lankymas sekmadieniais. Kasdienybės rūdys graužė ir baugino, vis dėlto drauge apsaugodamos nuo minties, kad jis sensta. Šiaip ar taip, vieną gruodžio sekmadienį, kai rožių krūmai kapuose perveikė sodininko žirkles, jis pastebėjo kregždes ant neseniai nutiestų elektros laidų ir staiga suvokė, kiek laiko prabėgo nuo motinos mirties, kiek nuo Olimpijos Suletos žūties ir kiek – nuo ano tolimo gruodžio popietės, kai Fermina Dasa atsiuntė jam laišką, kuriame rašė, jog taip, jog amžinai jį mylėsianti. Nuo to laiko jis gyveno taip, lyg laikas būtų ėjęs ne jam, bet kitiems. Vos prieš savaitę jis susitiko gatvėje vieną tų sutuoktinių porų, susivedusių jo rašytų laiškų dėka, ir nepažino jų pirmagimio, savo krikšto sūnaus. Jis išsisuko iš keblios padėties, kaip įprasta tokiais atvejais sušukdamas: „Po šimts, jis jau tikras vyras!“ Jis gyveno kaip gyvenęs netgi tada, kai kūnas davė pirmuosius pavojaus ženklus, nes visada buvo geležinės sveikatos, kaip įprasta iš pažiūros liguistiems žmonėms. Transita Arisa visad kartodavo: „Per visą savo gyvenimą mano sūnus sirgo tik cholera“. Savaime suprantama, ji klydo painiodama cholerą su meile ir painiojo dar gerokai prieš tai, kai viskas susimaišė jos galvoje. Vis dėlto ji tikrai klydo, nes jos sūnus slapčia šešis kartus persirgo gonorėja, nors gydytojas sakė, jog tai ta pati gonorėja, pasireiškianti po kiekvieno pralaimėto mūšio. Be to, dar kartą buvo užsikrėtęs minkštuoju šankeriu, keturis kartus – kondilomomis ir šešis kartus – genitalijų herpėmis, tačiau nei jis, nei joks kitas vyras nebūtų jų pavadinęs liga, o tik karo grobiu.

Vos sukakęs keturiasdešimt, jis turėjo kreiptis į gydytoją dėl nesuprantamo skausmo įvairiose kūno vietose. Atlikęs daug tyrimų, gydytojas pareiškė: „Metai daro savo“. Grįždamas namo, Florentinas Arisa niekada nesvarstydavo, ar visa tai turi ką nors bendra su juo. Mat vienintelis atskaitos taškas jo praeityje buvo meilėSerminai Dasai, ir tik tai, kas turėjo su ja ką nors bendra, buvo svarbu jo gyvenime. Žodžiu, tą popietę, kai jis pamatė ant elektros laidų tupinčias kregždes, peržvelgė visą savo praeitį nuo pat seniausių prisiminimų, peržvelgė savo atsitiktinės meilės nuotykius, nesuskaičiuojamas kliūtis, kurias turėjo įveikti siekdamas vadovo posto, begalę bėdų ir negandų, kurias užsitraukė per savo nepalaužiamą tikėjimą, jog Fermina Dasa priklauso jam, o jis – jai, nors ir kas atsitiktų, ir staiga pastebėjo, kad gyvenimas praeina. Šaltis pagairavo per vidurius, aptemo akys, ir jis, nejučia paleidęs iš rankų sodo įrankius, atsikolė į mūrinę kapinių tvorą, kad nesusmuktų nuo pirmojo senatvės gribštelėjimo.

– Velniai rautų, jau trisdešimt metų prabėgo! – tarė priblokštas.

Iš tikrųjų. Savaime suprantama, trisdešimt metų prabėgo ir Ferminai Dasai, tik jai tie metai buvo patys maloniausi ir palaimingiausi. Siaubo dienos, išgyventos Kasalduerų rūmuose, jau seniai atsidūrė atminties šiukšlyne. Ji gyveno naujame name La Mangos kvartale, tapusi visiška savo likimo šeimininke, gyveno su vyru, kurį būtų vėl pasiskyrusi, jeigu reikėtų rinktis iš visų pasaulio vyrų, su sūnumi, tęsiančiu giminės tradiciją Medicinos mokykloje, ir dukra, tokia panašia į mamą, kai toji buvo tokio pat amžiaus, jog kartais ji jausdavosi kaip nesava – atrodydavo, kad turi savo antrininkę. Ji dar tris kartus lankėsi Europoje po tos nevykusios kelionės, kai išvyko su vyru neketindama kada nors grįžti ten, kur teko gyventi amžinoje baimėje.

Galimas daiktas, Dievas išklausė kieno nors maldas: po dvejų metų viešnagės Paryžiuje, kai Fermina Dasa ir Juvenalis Urbinas vos pradėjo lipdyti sudužusios meilės šukes, vidury nakties juos pažadino telegrama, jog donja Blanka de Urbino sunkiai serga, ir beveik tuojau pat gavo žinią apie jos mirtį. Jiedu sugrįžo nieko nelaukdami. Fermina Dasa išlipo iš laivo vilkėdama gedulo tunika, kuri, nors ir kokia duksli, negalėjo nuslėpti jos būklės. Ji tikrai vėl buvo nėščia, ir, pasklidus tai naujienai, kažkas sudėjo dainelę, veikiau šelmišką nei piktą, nenuėjusią nuo lūpų iki pat metų pabaigos: *Į Paryžių nuvažiavo ir vaikelį pasigavo.* Kad ir koki lėkšta buvo ta dainelė, daugelį metų per visokius pobūvius Bičiulių klube daktaras Juvenalis Urbinas visada prašydavo ją atlikti, tuo parodydamas, jog anaiptol nepyksta.

Markizo de Kasalduero giminės rūmai – nei apie patį markizą, nei apie jo herbą patikimų duomenų niekada nerasta, – iš pradžių buvo parduoti už atitinkamą kainą municipaliteto iždui, o vėliau perparduoti už didelius pinigus centrinei vyriausybei, kai vienas olandų tyrinėtojas ėmėsi kasinėjimų, norėdamas įrodyti, jog ten esąs tikrasis Kristupo Kolumbo kapas: penktas iš eilės. Daktaro Urbino seserys iškeliavo į saleziečių vienuolyną ir apsigyveno kaip paprastos vienuolės, nedavusios įžadų, o Fermina Dasa liko senoviniame tėvo name iki to laiko, kol buvo galutinai įrengtas būstas La Mangos kvartale. Jį įžengė į naujus namus tvirtais žingsniais, įžengė kaip ponia ir šeimininkė, atsigabeno angliškus baldus, parvežtus iš povestuvinės kelionės, ir kitus, užsakytus po susitaikymo kelionės, ir nuo pat pirmos dienos pamažu įsiveisė begalę įvairiausių egzotinių gyvūnų, kurių pati važiuodavo pirkti į škunas, atplaukiančias iš Antilų. Įžengė drauge su susigrąžintu vyru, su gražiai išauklėtu sūnumi ir dukrele, gimusia keturiems mėnesiams praslinkus po paskutinės kelionės ir pakrikštyta Ofelijos vardu. Daktaras Urbinas savo ruožtu suprato, jog neįmanoma susigrąžinti žmonos taip, kad ji priklausytų jam visa esybe, kaip priklausė povestuvinės kelionės metu, nes dalį jo trokštamos meilės ji atidavė vaikams kartu su gražiausiais savo gyvenimo metais, tačiau jis išmoko gyventi ir džiaugtis tuo, kas atliko jo daliai. Geidžiamoji sandora pasiekė viršūnę kaip tik tuo metu, kai niekas to nesitikėjo – per šventinę vakarienę į stalą patiekus gardutėlį patiekalą, kurio Fermina Dasa neatpažino. Ji įsikrovė gerą porciją, tačiau valgis jai taip patiko, kad ji įsidėjo antra tiek apgailestaudama, jog mandagumo sumetimais negali įsidėti trečią kartą, ir tuomet susivokė taip neįtikėtinai gardžiai suvalgiusi dvi kaupinas lėkštes baklažanų tyrės. Ji kapituliavo elegantiškai: nuo tos dienos La Mangos rūme į stalą tiekta baklažanų patiekalai, pagaminti pagal įvairiausius receptus, ir taip pat dažnai, kaip ir Kasalduerų rūmuose, ir visiems jie taip patiko, jog daktaras Juvenalis Urbinas mėgdavo juokauti, jog norėtų dar vienos dukters, kurią pakrikštytų tokiu visų namiškų širdžiai mielu vardu: Berenchena[26] Urbina.

Tuo metu Fermina Dasa jau žinojo, kad asmeninis gyvenimas, kitaip negu viešasis, permainingas ir pilnas staigmenų. Jai buvo sunku nubrėžti ribą tarp vaikų ir suaugusiųjų, tačiau, gerai viską apsvarsčiusi, atidavė pirmenybę vaikams, nes vaikai blaiviau žiūrėjo į pasaulį. Vos peržengusi brandos slenkstį ir pagaliau nusikračiusi bet kokių iliuzijų, ji pajuto širdin įsismelkiant nusivylimo šešėlį – suprato, jog tapo ne tokia, kokia svajojo būti Evangelijų parkelyje, bet – ir netgi pati sau nedrįso prisipažinti – prabangos verge. Savo aplinkoje galų gale ji pasidarė mylimiausia, paslaugiausia ir drauge grėsmingiausia, tačiau niekur kitur jai nekelta tokių griežtų reikalavimų, neatleidžiant nė menkiausio rikto, kaip namuose. Ji visada jautė gyvenanti vyro malonėtą gyvenimą: turėjo neaprėžtą valdžią bekraštėje palaimos imperijoje, jo sukurtoje ir tik jo paties labui. Ji žinojo, kad jis ją myli labiau už viską pasaulyje ir kaip nieką kitą, tačiau tik dėl savęs, dėl jam teikiamų šventų paslaugų.

---

[26] Berenchena *(berenjena)* – baklažanas *(isp.)*.

Niekas daugiau jos taip negalavo kaip kasdienis rūpinimasis valgiais, ta amžina katorga, kuriai ji buvo pasmerkta iki gyvos galvos. Negana to, kad jie privalėjo būti patiekti laiku, jie turėjo būti gardūs ir tiktai tokie, kokių jis pageidaudavo, tačiau klausti jo buvo nevalia. Kartais, kai netyčia pasiteiraudavo atlikdama vieną iš daugelio beprasmiškų šeimyninio ritualo ceremonijų, jis atsakydavo net akių nepakeldamas nuo laikraščio: „Ką nors“. Jis nuoširdžiai tikėdavo, jog sako tiesą, ir kalbėdavo maloniu tonu, nes tarėsi esąs mažiausiai despotiškas vyras. Vis dėlto, atėjus pietų metui, reikėdavo patiekti ne šiaip ką nors, o tik tai, kas jam patinka, ir be menkiausių trūkumų: mėsa negalėjo atsiduoti mėsa, žuvis – žuvimi, kiauliena – niežais, o vištiena – plunksnomis. Reikėdavo žūtbūt prasimanyti šparagų, net ir ne sezono metu, kad jis galėtų mėgautis kvapiomis savo šlapimo išgaromis. Jinai jo nekaltino: kaltas buvo gyvenimas. Tačiau gyvenimo scenoje jis buvo negailestingas aktorius. Kilus bent menkiausiai abejonei, iškart atstumdavo lėkštę tardamas: „Šitas patiekalas pagamintas be meilės“. Šiuo atžvilgiu jis buvo nepranokstamos vaizduotės. Kartą, vos gurkštelėjęs ramunėlių arbatos, atidavė ją tardamas tik šiuos du žodžius: „Trenkia langu“. Ir ji, ir tarnaitės be galo nustebo, nes nė viena nebuvo girdėjusi, kad kas nors būtų gėręs lango nuovirą, tačiau, kai paragavo norėdamos suprasti, ką jis turi galvoje, suprato: iš tikrųjų trenkė langu.

Jis buvo idealus vyras: niekada nieko nepakeldavo nuo grindų, niekada negesindavo šviesos, niekada neuždarydavo durų. Kartais rytais ji girdėdavo, kaip jis, prieblandoje pastebėjęs, kad iš marškinių ištrūkusi saga, sako:

„Vyrui reikia dviejų žmonų: vienos – mylėti, kitos – sagas prisiūti“. Kiekvieną rytą, vos siurbtelėjęs kavos, suklykdavo nesavu balsu, kuris jau nieko nebegąsdino, ir išliedavo viską, kas guli ant širdies: „Jei kada nors išeisiu iš šių namų, žinokite, jog man nusibodo amžinai vaikščioti išplikyta burna“. Sakydavo, jog namuose būna gardūs ir įvairūs pietūs tik tomis dienomis, kai jis negali valgyti, nes geria vidurių paleidžiamuosius, ir taip įsiteigė tą mintį, jog tai žmonos klastos, kad galų gale sutikdavo gerti vidurių paleidžiamuosius tik tada, kai ji gerdavo drauge.

Pasibodėjusi jo neišmanymu, kartą ji paprašė gimimo dienos proga jai padovanoti neįprastą dovaną: visą dieną vietoj jos rūpintis namų reikalais. Susižavėjęs tuo pasiūlymu, jis sutiko ir nuo kitos dienos iš pat ankstaus ryto iš tikrųjų ėmėsi darbo. Patiekė nuostabius pusryčius, tačiau pamiršo, kad ji nevirškina kiaušinienės ir negeria kavos su pienu. Paskiau parikiavo paruošti šventinius pietus aštuoniems asmenims, paliepė sutvarkyti namus ir taip stengėsi norėdamas įrodyti, jog moka vadovauti kur kas geriau už ją, kad apie vidurdienį nė kiek nesigėdydamas turėjo kapituliuoti. Nuo pat pirmos akimirkos jis susivokė, jog nėmaž neišmano, kur kas padėta, juo labiau virtuvėje, o tarnaitės, irgi įsitraukusios į tą žaidimą, leido jam versti viską aukštyn kojomis ko nors beieškant. Dešimtą valandą vis dar nieko nebuvo nutarta dėl pietų, nes tarnaitės nebaigė švarinti namų, tvarkyti miegamojo, vonios kambarys buvo nevalytas, jis pamiršo, kad reikia padėti tualetinio popieriaus, pakeisti paklodes ir nusiųsti vežėją parvežti vaikus, sumaišė tarnaites: virėjai liepė kloti lovas, o kambarines pristatė gaminti valgių. Vienuoliktą valandą, jau beatvykstant svečiams, namuose viešpatavo tokia suirutė, jog Fermina Dasa perėmė vadžias į savo rankas leipdama iš juoko, bet jautė anaiptol ne pergalės džiaugsmą, kaip būtų norėjusi, tik širdį draskantį gailestį vyrui, nieko neišmanančiam namų ūkyje. Jis išliejo apmaudą kaip paprastai atsikirsdamas: „Bent jau nepridariau tiek žalos, kiek tu būtum pridariusi imdamasi gydyti ligonius“. Vis dėlto pamoka išėjo į naudą, ir ne tik jam vienam. Ilgainiui abu skirtingais keliais priėjo prie tos pačios išmintingos išvados, jog drauge kitaip gyventi neįmanoma, o ir mylėti kitaip neįmanoma, nes šiame pasaulyje nėra nieko sudėtingesnio už meilę.

Savo naujojo gyvenimo pilnatvėje Ferminai Dasai ne kartą pasitaikydavo matyti Florentiną Arisą įvairiuose sambūriuose, ir juo dažniau, juo aukštesnę padėtį jis užimdavo darbe, ir ji išmoko žiūrėti į jį taip paprastai, jog, būdavo, grynai per išsiblaškymą netgi pamiršta pasisveikinti. Dažnai girdėdavo ir šnekant apie jį, nes verslo pasaulyje dažnai išeidavo kalba apie jo apdairų, bet nesulaikomą kilimą karjeros laiptais Karibų upių laivybos bendrovėje. Ji pastebėjo, kad pagerėjo jo manieros, kad įgimtas drovumas atrodo kaip savotiškas mįslingas atsiribojimas nuo pasaulio, kad jam tinka vos padidėjęs apkūnumas, kad jam dera sulig amžiumi pasireiškęs vangumas ir kad jis sugebėjo garbingai išspręsti tragiško plikimo bėdą. Jis išsaugojo tik savo tamsius drabužius, kaip paprastai nepaisydamas mados ir metų laiko: prieštvaninius durtinius, vienintelę skrybėlę, poetiškas kaklaskares iš savo motinos galanterijos krautuvės, kraupų skėtį. Fermina Dasa ilgainiui ėmė žiūrėti į jį kitomis akimis, ir jis jau nebepriminė jai to ilgesingo jaunuolio, kuris dūsaudavo dėl jos sėdėdamas Evangelijų parkelyje, sūkuriuojant vėjo blaškomiems geltoniems lapams. Šiaip ar taip, niekada neperleisdavo jo abejingu žvilgsniu ir visada džiaugdavosi išgirdusi apie jį gerų naujienų, jausdama, kaip pamažu ją nustoja graužti sąžinė.

Vis dėlto tuomet, kai ji manė galutinai išmetusi jį iš galvos, jis staiga vėl pasirodė ten, kur mažiausiai tikėjosi jį pamatyti, tapęs tuščių ankstyvosios jaunystės svajonių šmėkla. Nepastebimai artėjant senatvei, kai pasirodė jos pirmieji migloti požymiai, kiekvienąsyk, prieš lietų sugriaudėjus perkūnijai, Fermina Dasa ūmai pajusdavo, kad jos gyvenime įvyko kažkas nepataisoma. Negyjanti žaizda, atsivėrusi aną tolimą spalį, kai Viljanuevos kalnuose kasdien lygiai trečią valandą po pietų tarytum uolų griūtis sugrumėdavo vienišas griaustinis, ilgainiui vis labiau tvinko žadindama prisiminimus. Nauji įspūdžiai išblukdavo iš atminties per kelias dienas, o prisiminimai apie aną legendinę kelionę per pusseserės Ildebrandos provinciją darėsi tokie gyvi, lyg visa tai būtų atsitikę vakar, ir, negana to, liguistai išryškinti ilgesio. Ji prisimindavo Manaurą, kalnų bažnytkaimį, jo vienintelę gatvę, tiesią ir žalią, ir tenykščius paukščius, laimės pranašus, namą su vaiduokliais, kur ji atsibusdavo kiaurai peršlapusiais naktiniais marškiniais nuo neišsenkančių ašarų, kurias liejo Petra Morales, prieš daugelį metų iš meilės mirusi toje pačioje lovoje. Prisimindavo anų dienų gardžiąsias gvajavas, kokių niekada daugiau nebuvo ragavusi, prisimindavo nuojautas, tokias aiškias, kad jų balsą dažnai sumaišydavo su lietaus šnaresiu, prisimindavo topazų spalvos pavakares San Chuane del Sesare, kur eidavo pasivaikščioti su triukšmingų vėjavaikių pusseserių palyda, ir kaip iš paskutiniųjų sukąsdavo dantis, kad širdis neiššoktų iš krūtinės, artėjant prie telegrafo agentūros. Ji vis dėlto pardavė tėvo namą, nes negalėjo ištverti ankstyvosios jaunystės prisiminimų skausmo, nykaus parkelio vaizdo iš balkono, pranašingo gardenijų kvapo tvankiomis naktimis, baimės, kurią sužadino senovinis damos portretas aną vasario popietę, kai išsisprendė jos likimas, žodžiu, nors ir kur ji nukreipdavo žvilgsnį į praeitį, visur susidurdavo su Florentinu Arisa. Vis dėlto jai pakako dvasios ramybės ir blaivaus proto suvokti, jog tai anaiptol ne meilės prisiminimai nei sąžinės priekaištai, o tiesiog apmaudūs vaizdiniai, kartais išspaudžiantys ašarą. Pati to nesuvokdama, ji vos neįkliuvo į gailesčio spąstus, pražudžiusius tiek neapdairių Florentino Arisos aukų.

Ji iš paskutiniųjų įsikibo į savo vyrą. Tai atsitiko kaip tik tada, kai visų labiausiai jam jos reikėjo, nes, dešimčia metų lenkdamas žmoną, jis, vienišas, pasmerktas kaip Tantalas, ėjo pirmas į tirštėjančias senatvės ūkanas ir – negana to – buvo vyras, vadinasi, silpnesnis už moterį. Per trisdešimt vedybinio gyvenimo metų jie taip gerai pažino vienas kitą, jog buvo lyg vienas žmogus dviejuose asmenyse ir dažnokai nesmagiai pasijusdavo netyčia įspėdami vienas kito mintis arba pakliūdavo į keblią padėtį, kai kokiame nors sambūryje vienas išsakydavo tai, ką ketindavo išdėstyti kitas. Abu stengdavosi išvengti kasdienių nesusipratimų, trumpų pagiežos protrūkių, abipusių kiaulysčių ir pasakiškos santuokinės palaimos akimirkų. Tai buvo metas, kai jiedu labiausiai mylėjo vienas kitą, neskubėdami, neviršydami saiko, ir abu, džiaugdamiesi širdies gilumoje ir patys tuo netikėdami, kaip niekad gerai suvokė, jog pagaliau įveikė abipusį priešiškumą. Savaime suprantama, gyvenimas jiems ruošė dar daugiau pražūtingų išbandymų, bet jiems buvo nebesvarbu: jie buvo jau kitame krante.

Naujojo šimtmečio iškilmėms buvo paruošta neregėta įvairių renginių programa, o didžiausią įspūdį padarė pirmasis skrydis oro balionu, daktaro Juvenalio Urbino neišsenkančios vaizduotės vaisiumi. Arsenalo aikštėje susirinko pusė miesto pasigrožėti, kaip kyla milžiniškas tautinių spalvų taftinis balionas, gabenąs pirmąjį oro paštą į Sjenagos San Chuaną, miestą, esantį per trisdešimt lygų tiesia linija šiaurės rytų kryptimi. Daktaras Juvenalis Urbinas su žmona, ragavę skrydžio malonumo Paryžiaus pasaulinėje parodoje, patys pirmieji įlipo į gluosnio vytelių pintinę drauge su skrydžių inžinieriumi ir šešiais garbės svečiais. Jie vežė provincijos gubernatoriaus laišką Sjenagos

San Chuano vietinei miesto valdžiai, liudijantį, jog tai pirmoji istorijoje oro pašto siunta. *Verslo dienraščio* reporteris paklausė daktarą Juvenalį Urbiną, kokie būtų jo paskutiniai žodžiai, jeigu tektų žūti skrydžio metu, ir jis ilgai nelaukęs atsakė, ko gero, užsitraukdamas kai kurių svečių nemalonę:

– Mano nuomone, devynioliktasis šimtmetis nušvis visiems, išskyrus mus.

Įsimaišęs į geraširdę minią, oro balionui kylant giedančią valstybės himną, Florentinas Arisa susigriebė visiškai pritariąs kažkam, sakančiam šurmulyje, jog toksai nuotykis nedera moteriai, juo labiau tokio amžiaus kaip Fermina Dasa. Vis dėlto skrydis buvo anaiptol ne toks jau pavojingas. Ar bent jau ne tiek pavojingas, kiek nuobodus. Balionas be niekur nieko atskrido į paskirties punktą kuo gražiausiai sklęsdamas žydra padange. Skrido neblogai, labai žemai, pučiant ramiam palankiam vėjeliui, iš pradžių viršum snieguotų kalnagūbrių, o paskiau – virš Didžiųjų Pelkių neapžvelgiamų vandenų.

Iš padangių jie pamatė – kaip mato Dievas – griuvėsius ten, kur stovėjo senovinis ir didvyriškas Indijų[27] Kartachenos miestas, gražiausias pasaulyje, sugebėjęs ištisus tris šimtmečius atremti anglų apgulas ir jūrų plėšikų antpuolius, o dabar choleros išgąsdintų gyventojų apleistas. Pamatė sveikas sveikutėles sienas, piktžolių prižėlusias gatves, daržinių našlaičių sunaikintus įtvirtinimus, marmurinius rūmus ir gryno aukso altorius drauge su Ispanijos karaliaus vietininkais, šarvuose supuvusiais nuo maro.

Jie skrido viršum Trochas de Katakos trobelių ant polių, išdažytų beprotiškomis spalvomis, viršum veisyklų, kur auginamos maistinės iguanos, ir sodų salelių su žiedų kekėmis apkibusiais balzaminais ir alstremerijomis. Šimtai nuogų vaikų, padrąsinti kilusio visuotinio šurmulio, puolė į vandenį, virto pro langus, šokinėjo nuo trobelių stogų, iš kanojų, kuriomis plaukiojo stebėtinai mikliai, ir, nardydami kaip perpelės, traukė paviršiun ryšulius drabužių, buteliukus su piliulėmis nuo kosulio, labdaros maistą – visa tai, ką iš oro baliono pintinės mėtė žavi moteris plunksnuota skrybėlaite.

---

[27] Atradęs Ameriką, Kristupas Kolumbas buvo įsitikinęs, jog atplaukė į Indiją, kurią vadino daugiskaita (Las Indias).

Jie skrido viršum šešėlių jūroje skendinčių bananų plantacijų, kurių tyla kilo ligi jų kaip pražūtingos išgaros, ir Fermina Dasa prisiminė, kaip ji, būdama trejų, gal ketverių metukų, vaikščiojo po ūksmingą girią, įsikibusi į motinos ranką, o motina atrodė irgi kone maža mergaitė tarp kitų moterų, kaip ir ji, vilkinčių muslino suknelėmis, su baltais skėčiais rankose ir gazinėmis skrybėlaitėmis. Skrydžių inžinierius, stebėjęs žemę pro žiūroną, tarė: „Toks įspūdis, lyg visi būtų išmirę“. Jis padavė žiūroną Juvenaliui Urbinui, ir daktaras išvydo vežimus su jaučių jungais, geležinkelio sankasas, drėkinamuosiuose grioviuose sustingusį vandenį, ir visur, kiek tik siekė akys, matė tysančius žmonių kūnus. Kažkas tarė, jog Didžiųjų Pelkynų kaimuose siaučia cholera. Daktaras Urbinas kalbėjo neatplėšdamas akies nuo žiūrono.

– Tikriausiai kokia nors ypatinga choleros epidemija, – tarė jis. – Kiekvienas žmogus pribaigtas šūviu į pakaušį.

Netrukus jie praskrido viršum putotos jūros ir be niekur nieko nusileido įkaitusiame paplūdimyje, kur sueižėjusi salietringa žemė degino kaip ugnis. Ten jų laukė vietos valdžia, laikraščių skėčiais gindamasi nuo saulės, pradinukai, mosuojantys vėliavėlėmis pagal himno taktą, suskrudusiomis gėlėmis pasipuošusios grožio karalienės su paauksuoto kartono karūnomis ant galvų ir klestinčio

Gajiros bažnytkaimio orkestras, tuo metu pats geriausias visoje Karibų pakrantėje. Fermina Dasa nieko kita nenorėjo, tik dar sykį aplankyti gimtąjį kaimą, sulyginti dabartinį vaizdą su ankstesniais prisiminimais, tačiau dėl epidemijos grėsmės ten nieko neleido. Daktaras Juvenalis Urbinas įteikė istorinį laišką, kuris paskiau pasimetė tarp popierių, tad niekas daugiau jo nematė, o visa delegacija kone uždusо nuo iškilmingų kalbų karščio. Galiausiai šeimininkai juos nuvežė užsodinę ant mulų į Senojo Kaimo prieplauką, kur pelkės siekėsi su jūra, nes inžinieriui nepavyko pakelti oro baliono. Fermina Dasa buvo įsitikinusi, jog, būdama visai mažytė, važiavo su motina ta vietove jaučių jungo traukiamu vežimu. Jau paaugusi ne kartą pasakojo tėvui apie tą kelionę, bet jis ir mirė atkakliai ginčydamas: negalimas daiktas, kad ji visa tai prisimintų.

– Puikiai prisimenu tą kelionę, kaip kažin ką, – sakydavo jis jai, – tačiau tu gimei mažų mažiausiai po penkerių metų.

Narsieji oreiviai tik po trijų parų sugrįžo į savąjį uostą, nukamuoti kiaurą naktį šėlusios audros, ir minios pasitiko juos kaip didvyrius. Savaime suprantama, įsimaišęs tarp žmonių laukė jų ir Florentinas Arisa, Ferminos Dasos veide įžiūrėjęs patirtos baimės pėdsakus. Vis dėlto tą pačią pavakarę jis vėl ją pamatė dviračių parodoje, irgi jos vyro remiamoje, ir šįkart nuovargio nebuvo nė žymės. Ji važiavo neįprastu dviračiu, panašiu veikiau į cirkinį, sėdėdama balnelyje virš priešakinio, be galo didelio rato, o užpakalinis, visai mažytis, daugių daugiausia tiko nebent atramai. Ji mūvėjo plačkelnėmis raudonais ruoželiais, papiktindama pagyvenusias damas ir išmušdama iš vėžių vyrus, tačiau niekas neliko abejingas jos miklumui.

Šitaip ir panašiai daugelį metų, nusišypsojus laimei, netikėtai ir greitai šmėkštelėdavo ji Florentinui Arisai prieš akis ir lygiai taip pat dingdavo, palikdama jo širdyje nerimą ir skausmą. Tačiau tie trumpi susitikimai būdavo kaip gairės jo gyvenimo kelyje, nes taip jis pamatydavo, kokie negailestingi laiko dantys ne tiek pagal save, kiek pagal tuos vos pastebimus pokyčius, kuriuos įžiūrėdavo kiekvienąsyk pamatęs Ferminą Dasą.

Vieną vakarą jis įėjo į *Dono Sančo užeigą*, aukštos klasės kolonijinio stiliaus restoraną, ir atsisėdo pačiame nuošaliausiame kampelyje, kaip paprastai, kai norėdavo pats vienas ko nors palesti kaip paukštelis. Staiga salės gale, dideliame veidrodyje, pastebėjo Ferminą Dasą prie stalo su vyru ir dar dviem sutuoktinių poromis, be to, tokiu kampu, kad galėjo ją matyti atsispindint visu grožiu. Ji visa buvo prieš jo akis, su nepakartojamu žavesiu įsitraukusi į pokalbį, jos juokas tolydžio pažirdavo kaip fejerverkas, o grožis dar skaisčiau spindėjo šviečiant didžiulėms Venecijos liustroms su krištoliniais karuliais: Alisa Veidrodžių karalystėje.

Florentinas Arisa į valias grožėjosi ja užgniaužęs kvapą, žiūrėjo, kaip ji valgo, žiūrėjo, kaip vos vos siurbčioja vyną, žiūrėjo, kaip juokauja su dono Sančo šeimos ketvirtąja atžala, pagyveno su ja vieną gyvenimo akimirką ir daugiau nei valandą nepastebėtas praleido jos artumo draustinyje. Paskiau laikui nustumti išgėrė keturis puodelius kavos, kol pagaliau pamatė ją išeinant drauge su visais. Jie praėjo taip arti pro šalį, kad jis užuodė jos aromatą, kurio negalėjo nustelbti kvapai, šuorais dvelkią nuo jos palydovų.

Nuo to vakaro beveik ištisus metus jis nedavė ramybės restorano šeimininkui, siūlydamas atsilyginti viskuo, ko tik jis pageidauja – pinigais, paslaugomis ar tuo, ko jis labiausiai trokštų, – kad tik parduotų jam veidrodį. Tai buvo ne taip jau paprasta, nes senasis donas Sančas tikėjo padavimu, jog neįkainojami to veidrodžio rėmai, Vienos meistrų pagaminti, – neregėta vertybė: jie lygiai tokie patys kaip ir kiti, seniai dingę be pėdsako, kitados priklausę Marijai Antuanetei. Kai jis galų gale nusileido, Florentinas Arisa pasikabino veidrodį svetainėje, ir anaiptol ne dėl rėmų vertės, bet dėl to, jog juose ištisas dvi valandas buvo mylimosios atvaizdas.

Jis beveik visada matydavo Ferminą Dasą gyvenant ranka rankon su vyru, tobuloje santarvėje, jiedu jausdavosi visur kaip namie, stebėtinai darniai susiderindami nelyginant Siamo dvyniai, ir skirdavosi vienas nuo kito tik sveikindamiesi su juo. Tiesą pasakius, sveikindamasis daktaras Juvenalis Urbinas šiltai paspausdavo jam ranką ir kartais netgi leisdavo sau draugiškai paplekšnoti jam per petį. Ji, priešingai, buvo pasmerkusi jį mandagiam beasmeniam etiketui ir niekada nė menkiausiu judesiu neišsidavė, kad vis dar saugo jo prisiminimą nuo anų laikų, kai dar buvo netekėjusi. Jie gyveno skirtinguose pasauliuose, tačiau tuo metu, kai jis dėjo visas pastangas trokšdamas sutrumpinti juodu skiriantį atstumą, ji nepadarė nė vieno žingsnio jo link, tik tolo priešinga kryptimi. Tik po daugelio metų jis išdrįso pagalvoti, jog tas abejingumas – tai ne kas kita kaip kiautas, kuriame ji gelbėdavosi nuo baimės. Ta mintis jam dingtelėjo netikėtai, krikštijant pirmąjį gėlavandenį laivą, pastatytą vietinėje laivų statykloje, kur Florentinas Arisa pirmą kartą oficialiai atstovavo dėdę Leoną XII kaip pirmasis Karibų upių laivybos bendrovės viceprezidentas. Tas sutapimas suteikė ypatingo iškilmingumo ceremonijai, kurioje dalyvavo visi, miesto gyvenime užimantys daugiau ar mažiau svarbią padėtį.

Florentinui Arisai pasitinkant svečius didžiojoje laivo svetainėje, vis dar kvepiančioje šviežiais dažais ir degutu, prieplaukoje staiga sugriaudėjo plojimai ir orkestras trenkė iškilmingą maršą. Jis vargais negalais susitvardė nesudrebėjęs, kaip drebėdavo nuo neatmenamų laikų, netikėtai išvydęs žaviąją savo svajonių moterį einant už parankės su vyru, sakytum senųjų laikų karalienę žengiant pro išrikiuotą garbės sargybą paradine uniforma, siaučiant pro langus žarstomų serpantinų ir gyvų žiedlapių pūgai. Jiedu abu pamojo atsiliepdami į plojimus, tačiau ji buvo tokio akinamo grožio, visa spindinti auksu kaip karalienė, nuo aukštakulnių kurpaičių iki lapių uodegų ant kaklo ir skrybėlaitės aukštu dugnu, jog atrodė esanti vienui viena vidury minios.

Florentinas Arisa juos pasitiko ant kapitono tiltelio, drauge su provincijos valdžia, griaudžiant muzikai, tratant petardoms ir triskart gūdžiai suūkiant laivo sirenai, garais užtvindžiusiai visą prieplauką. Juvenalis Urbinas pasisveikino su visais taip paprastai, kaip tik jam būdinga, jog kiekvienas galėjo pagalvoti, kad daktaras jį vieninteli itin gerbia: pirmiausia su laivo kapitonu, vilkinčiu paradine uniforma, paskiau su arkivyskupu, paskiau su gubernatoriumi ir jo žmona, su alkaldu ir jo žmona, o paskiausiai su įgulos komendantu, kalniečiu, ne per seniausiai atvykusiu į miestą. Po valdžios atstovų sekė Florentinas Arisa tamsios gelumbės durtiniu, beveik nepastebimas tarp tiekos įžymybių. Pasisveikinusi su įgulos komendantu, Fermina lyg ir sudvejojo žvelgdama į atkištą Florentino Arisos ranką. Komendantas, norėdamas juos supažindinti, paklausė ją, ar jiedu pažįstami. Ji nieko neatsakė, tik atkišo ranką Florentinui Arisai šypsodama salonine šypsena. Taip atsitiko jau du kartus ir galėjo atsitikti dar ne vieną sykį, tačiau Florentinas Arisa visada manydavo, jog tai savitas Ferminos Dasos būdo bruožas. Vis dėlto tą popietę jis, nepataisomas svajotojas, pagalvojo, kad gal toks užkietėjęs abejingumas – viso labo gudrybė meilės kančioms nuslėpti.

Ta mintis vėl sukėlė širdyje meilės siausmą. Jis vėl ėmė klaidžioti aplink Ferminos Dasos namus, kamuojamas tų pačių aistrų kaip ir prieš daugelį metų Evangelijų parkelyje, tik dabar dėdamas viltis ne į tai, kad jinai jį pastebės, bet pats trokšdamas ją pamatyti ir įsitikinti, jog ji vis dar gyva. Tiesa, dabar buvo sunku vaikščioti nepastebėtam. La Mangos kvartalas buvo beveik negyvenamoje salelėje, nuo istorinio miesto atskirtoje pažaliavusių vandenų kanalo ir prižėlusioje paliepsnių brūzgynų, kur kolonijiniais laikais sekmadieniais mėgdavo slapstytis įsimylėjėliai. Prieš kelerius metus miesto valdžia nugriovė senąjį akmeninį tiltą, dar ispanų statytą, ir nuliejo cementinį su apvaliais žibintais, kad juo galėtų važinėti mulų traukiami tramvajai. Iš pradžių La Mangos gyventojai kentėjo projekte nenumatytas kančias: buvo pasmerkti miegoti visiškai arti pirmosios miesto elektros stoties, nuo kurios dundesio amžinai drebėjo žemė. Daktaras Juvenalis Urbinas, ir tas, turėdamas tokią galią, nesugebėjo išsikovoti, kad ją perkeltų kur nors kitur, kur ji netrukdytų žmonėms, kol pagaliau jam kaip paprastai padėjo Dievo Apvaizda. Vieną naktį sprogo garo katilas, ir dar taip siaubingai, jog, praskriejęs virš naujų namų, perlėkė pusę miesto ir ištaškė šventojo Julijono Gailestingojo senovinio vienuolyno didžiąją galeriją. Senas apgriuvęs pastatas stovėjo apleistas nuo pat metų pradžios, bet katilas vis dėlto užmušė keturis kalinius, pabėgusius iš vietinio kalėjimo ir nutarusius pirmąją laisvės naktį praleisti koplyčioje.

Tas ramus priemiestis, garsėjantis tokiomis gražiomis meilės tradicijomis, tapęs prabangiu miesto kvartalu, pasirodė visiškai netinkamas neatlieptai meilei. Vasarą gatvėse sūkuriuodavo dulkės, žiemą telkšodavo purvo klanai, ištisus metus būdavo tuščia ir nyku, o reti namai glūdojo vešliuose soduose, ir vietoj senovinių išsikišusių balkonų buvo įrengtos mozaikinės terasos lyg tam tyčia slapukams įsimylėjėliams baidyti. Laimė, kad tuo metu pasidarė madinga pavakariais pasivažinėti vieno arklio traukiama nuomojama senovine puskariete ir svarbiausia – užvažiuoti ant kalvos, nes nuo ten atsiveria nepalyginti gražesnis vaizdas į spalio žaros gaisų užlietą jūrą negu iš švyturio, matyti ir pasalūs rykliai, tykojantys paplūdimin ateinančių seminaristų, ir ketvirtadieniais atplaukiantis didelis baltas transatlantinis laivas, kone ranka pasiekiamas, kai slenka uosto kanalu. Po sunkios darbo dienos bendrovėje Florentinas Arisa paprastai išsinuomodavo puskarietę, tačiau, užuot nuleidęs stogelį, kaip būdavo įprasta karštais mėnesiais, užsiglausdavo ant sėdynės, kad niekas nematytų, ir pasislėpdavo šešėlyje, važiuodavo visada vienas ir liepdavo vežti netikėčiausiu keliu, kad vežikui nesukeltų blogų minčių. Tiesą pasakius, jam rūpėdavo tik viena – pravažiuoti pro Partenono stiliaus rausvo marmuro rūmą, pusiau pasislėpusį tarp vešlių bananmedžių ir mangmedžių, nelabai vykusią kopiją idiliškų dvarų Luizianos plantacijose. Ferminos Dasos vaikai grįždavo namo prieš pat penkias. Florentinas Arisa matydavo juos parvažiuojant šeimos karieta, truputį vėliau matydavo, kaip kasdien pavakare iš namų išeina daktaras Juvenalis Urbinas lankyti savo ligonių, tačiau, važinėdamas aplink beveik ištisus metus, niekada nepastebėjo savo išsvajotosios nė šešėlio.

Vieną pavakarę, kai, nepaisydamas pirmosios pragaištingos birželio liūties, vis dėlto vienišas iškilo pasivažinėti, arklys paslydo purvynėje ir parvirto. Siaubo apimtas, Florentinas Arisa susivokė, kad jie atsidūrė tiesiai prieš Ferminos Dasos namus, ir ėmė melsti vežiką net negalvodamas, jog šitaip gali išsiduoti.

– Tik ne čia, dėl Dievo meilės, – sušuko jis. – Kur tik norite, tik ne čia.

Apdujęs nuo tokių reikalavimų, vežikas bandė kelti arklį jo neiškinkęs, ir tuomet nulūžo ašis. Florentinas Arisa šiaip ne taip išlipo iš puskarietės ir, degdamas iš gėdos, lietaus kiaurai merkiamas, laukė, kol kas nors, važiuodamas pro šalį, pasisiūlys jį parvežti namo. Taip belaukiant, Urbinų tarnaitė, pamačiusi jį peršlapusį iki siūlo galo ir maknojantį ligi kelių per purvynę, išnešė jam skėtį ir pakvietė užsiglausti nuo lietaus terasoje. Niekada, netgi pasidavęs pačioms beprotiškiausioms svajonėms, Florentinas Arisa nesvajojo apie tokią laimę, tačiau tą pavakarę būtų veikiau miręs, negu pasirodęs toks sučiuręs prieš Ferminą Dasą.

Anksčiau, gyvendamas senamiestyje, Juvenalis Urbinas sekmadieniais su šeima pėsčiomis eidavo į katedrą išklausyti aštuntos valandos mišių, vedamas veikiau pasaulietinių negu religinių paskatų. Vėliau, kai jie persikraustė į kitą namą, ilgus metus karieta važinėdavo į pamaldas ir kartais užsisėdėdavo su bičiuliais kur nors parke po palmėmis. Tačiau, La Mangos kvartale atsiradus dvasinės seminarijos bažnyčiai, taipgi paplūdimiui bei kapinėms, jie važiuodavo į katedrą tik iškilmingomis progomis. Nieko nežinodamas apie tas permainas, Florentinas Arisa keletą sekmadienių sėdėjo Parapijos kavinės terasoje, laukdamas jų išeinant po visų trijų mišių dalių. Paskiau susivokė apsižioplinęs ir nuėjo į naująją bažnyčią, tikinčiųjų labai lankomą iki pastarųjų metų, ir ten visus keturis rugpjūčio sekmadienius lygiai aštuntą valandą ryto matydavo atvykstant daktarą Juvenalį Urbiną su vaikais, tačiau Ferminos Dasos su jais nebuvo.

Vieną sekmadienį jis aplankė naujas kapines prie bažnyčios, kur La Mangos kvartalo gyventojai statėsi prašmatnius panteonus, ir širdis vos neiššoko jam iš krūtinės, šimtamečių kapokmedžių paunksnėje išvydus patį prašmatniausią panteoną, jau užbaigtą, su gotiškais vitražais ir marmuriniais angelais, ir, savaime suprantama, su paauksuotomis plokštėmis, kuriose buvo surašyta visa šeima. Tarp visų kitų, be abejo, ir plokštės, skirtos donjai Ferminai Dasai de Urbinai de la Kaljė ir jos vyrui, o po jomis bendra epitafija: *Drauge ir žemėje, ir Viešpaties ramybėje.*

Iki pat metų pabaigos Fermina Dasa nepasirodė jokiuose sambūriuose, nepasirodė nė per Kalėdas, nors paprastai jiedu su vyru būdavo patys prašmatniausi švenčių dalyviai. Tačiau labiausiai jos pasigesta per naujojo operos sezono atidarymą. Per pertrauką Florentinas Arisa netyčia užėjo būrelį žmonių, kurie, be abejo, kalbėjo apie ją, neminėdami jos vardo. Pasak jų, kažkas matęs ją praėjusių metų birželį vidurnaktį lipant į Kunardo kompanijos transatlantinį garlaivį, išplaukiantį į Panamą, segėjusi tamsų šydą, kad nebūtų matyti ją žudančios gėdingos ligos pėdsakų. Vienam paklausus, kokia siaubinga negalia galėjusi apnikti tokios galios moterį, drauge su atsakymu išsiliejo tulžis:

– Tokia kilminga dama gali sirgti nebent džiova.

Florentinas Arisa žinojo, kad turčiai jo krašte negreit pakildavo iš ligos patalo. Arba mirdavo staigiai, paprastai prieš pat kokią nors didelę šventę, dėl gedulo nueinančią šuniui ant uodegos, arba gesdavo nuo ilgų pasibaisėtinų ligų, galop su menkiausiomis smulkmenomis išeinančių į viešumą. Tremtis į Panamą būdavo beveik privaloma atgaila turčių gyvenime. Jie atsiduodavo Dievo valiai Adventistų ligoninėje, priešistorinių Darjeno liūčių siaubiamame didžiuliame baltame barake, kur ligoniai nustodavo gaudytis, kiek laiko jiems dar liko gyventi atskirose palatose grotuotais langais, ir kur niekas negalėjo tikrai pasakyti, ką žada karbolio tvaikas: gyvybę ar mirtį. Tie, kurie pasveikdavo, grįždavo apsikrovę brangiomis dovanomis ir dosniai dalydavo jas visiems, lyg melsdami atleisti už tai, kad jie tokie nemandagūs – vis dar gyvena. Kai kurie grįždavo kraupiais randais išmarginta krūtine, tarytum susiūtais batsiuvio adata, ir, nuėję į svečius, užsiversdavo marškinius, rodydami randą ir lygindami jį su kitų svečių randais, ir visi dusdavo iš laimės ir iki paskutinės gyvenimo dienos be galo be krašto pasakodavo, kokie angelai jiems rodydavosi veikiant chloroformui. Priešingai, niekas niekada nesužinojo, ką regėjo tie, kurie nebegrįžo, ir ypač tie kiti, patys nelaimingiausi: tremtiniai, įkalinti džiovininkų barake, mirštantys veikiau nuo begalinių liūčių nykumos negu nuo pačios ligos.

Florentinas Arisa nežinojo, ką linkėtų Ferminai Dasai, jei galėtų rinktis. Visų pirma jis pageidautų teisybės, nors ir kokia žiauri ji būtų, tačiau kad ir kaip stengėsi ją atskleisti, nieko nesužinojo. Protas nenešė, kodėl niekas negali pateikti nė menkiausio įrodymo toms nugirstoms kalboms patvirtinti. Upių laivybos pasaulyje, jo paties pasaulyje, nebūta tokios paslapties, kuri neiškiltų paviršiun, nei kokio nors slapto dalyko, kuris išliktų paslaptyje. Vis dėlto niekas nebuvo girdėjęs apie moterį juodu šydu. Niekas nieko nežinojo mieste, kur viskas buvo žinoma ir kur žinota apie daugelį dalykų dar prieš jiems atsitinkant. Ypač susijusių su turčiais. Ir vis dėlto niekas negalėjo paaiškinti, kur dingo Fermina Dasa. Florentinas Arisa skersai išilgai išvažinėjo aplink La Mangą, be jokių dievobaimingumo paskatų klausėsi mišių seminarijos bazilikoje, dalyvavo visuomenės sambūriuose, kurie niekada jo nedomintų, jeigu jis būtų kitaip nusiteikęs, tačiau bėgo laikas, ir girdėtos kalbos atrodė vis labiau įtikimesnės. Urbinų namuose viskas atrodė kaip paprastai, tik trūko namų šeimininkės.

Per tas begalines paieškas jis sužinojo daug negirdėtų dalykų ir nemaža tokių, kurie jam visiškai nerūpėjo, kad ir tai, jog gimtajame Kantabrijos kaime mirė Lorensas Dasa. Prisiminė daugelį metų matydavęs jį Parapijos kavinėje audringai grumiantis prie šachmatų lentos, šūkaujant užkimusiu nuo tiekos šnekėjimo balsu, tolydžio vis stambesnį ir šiurkštesnį, jam klimpstant į nelengvos senatvės lakiuosius smėlynus. Juodu nepersitardavo nė žodžiu nuo anų nelemtų praeito šimtmečio pusryčių su anyžine, ir Florentinas Arisa buvo įsitikinęs, jog Lorensas Dasa griežė prieš jį iltį – kaip ir jis prieš Lorensą Dasą, nors ir pasiekė savo gyvenimo tikslą: ištekino dukterį už turtuolio. Pasiryžęs žūtbūt susižinoti visą teisybę apie Ferminos Dasos sveikatą, jis sugrįžo į Parapijos kavinę ketindamas išplėšti ją iš tėvo: kaip tik tuo metu ten vyko istorinis šachmatų turnyras, kuriame Jeremija de Sent-Amūras vienui vienas kovojo su keturiasdešimt dviem priešininkais. Taip jis ir patyrė, kad Lorensas Dasa miręs, ir apsidžiaugė visa širdimi, nors ir suprato, jog to džiaugsmo kaina gali būti tokia, kad jis niekada nesužinos teisybės. Galų gale kaip patį tikriausią jis pripažino variantą apie pasmerktųjų ligoninę, guosdamasis garsiu priežodžiu: *Tol tavo valia, kol žmona ligos patale.* Tomis nevilties dienomis jis susitaikė su mintimi, jog žinia apie Ferminos Dasos mirtį, jeigu taip atsitiks, pasieks jį ir neieškoma.

Ta žinia niekada jo nepasiekė. Mat Fermina Dasa, gyva ir sveika, tuo metu viešėjo pas savo pusseserę Ildebrandą Sančes, kuri, atsiskyrusi nuo viso pasaulio, gyveno savo dvare, per pusę lygos nuo Flores de Marijos miestelio. Ji išvažiavo be jokio triukšmo, draugiškai sutarusi su vyru, kai jiedu abu nelyginant nesubrendėliai įsivėlė į vienintelę rimtą krizę, ištikusią per dvidešimt penkerius ramaus vedybinio gyvenimo metus. Ji užklupo juos brandumo rimties valandą, kai jie jautėsi saugūs nuo bet kokių netikėtų bėdų, užauginę ir išmokslinę vaikus, pagaliau priėję tą ribą, kai metas mokytis senti be jokio kartėlio. Viskas atsitiko taip netikėtai jiems abiem, jog jie nenorėjo spręsti ginčo riksmais, ašaromis ar šaukdamiesi pagalbon tarpininkus, kaip buvo nuo amžių įprasta Karibuose, jie pažvelgė į tai pasitelkę europiečiams būdingą išmintį, o kadangi buvo nei iš tų, nei iš kitų, galų gale susipainiojo kaip vaikai, nors padėtis pasirodė anaiptol ne vaikiška. Galiausiai ji nutarė išvykti, pati nesuvokdama nei kodėl, nei kur, stačiai iš pykčio, o jis, jausdamasis kaltas, nesugebėjo jos atkalbėti.

Fermina Dasa iš tikrųjų įlipo į laivą vidury nakties, užsidengusi veidą gedulo šydu, griežčiausioje paslaptyje, tačiau ne į Kunardo kompanijos transatlantinį lainerį, plaukiantį Panamos link, o į paprastų paprasčiausią laivą, reguliariai plaukiojantį į Sjenagos San Chuaną, gimtąjį miestą, kur gimė ir gyveno būdama maža ir kurio kasmet vis labiau ilgėjosi. Nepaisydama vyro valios ir to meto papročių, ji išvažiavo tik su penkiolikamete mergaite, įduktere, augusia drauge su tarnaitėmis, vis dėlto apie savo kelionę pranešė visiems laivų kapitonams ir kiekvieno uosto valdžiai. Priėmusi tą neapgalvotą sprendimą, pasakė vaikams, jog važiuoja tris mėnesius paviešėti pas tetą Ildebrandą, nors buvo nutarusi niekada nebegrįžti. Daktaras Juvenalis Urbinas puikiai žinojo jos kietą būdą, be to, buvo toks nusiminęs, jog nuolankiai susitaikė su tuo kaip su Dievo bausme už sunkias savo nuodėmes. Tačiau, dar nespėjus išblėsti laivo žiburiams, jiedu abu ėmė gailėtis neparodę tvirtybės.

Jiedu susirašinėjo apie vaikus ir kitus namų reikalus, tačiau prabėgo beveik dveji metai, ir nė vienas nesugebėjo surasti tokio kelio atgal, kuris nebūtų didybės užminuotas. Vaikai, užbaigę mokslo metus, atvažiavo praleisti atostogų į Flores de Mariją, ir Fermina Dasa stengėsi iš paskutiniųjų atrodyti patenkinta naujuoju gyvenimu. Bent jau tokią išvadą padarė Juvenalis Urbinas, skaitydamas sūnaus laiškus. Be to, tomis dienomis ten lankėsi Rioačos vyskupas, keliaujantis po visą šalį, – po baldakimu, raitas ant savo mėgstamo balto mulo, apkloto aukso gijomis siuvinėta gūnia. Iš paskos traukė maldininkai, suplaukę iš tolimiausių šalies kampelių, muzikantai su akordeonais, valgių ir amuletų prekeiviai, – visas tris dienas dvare vos tilpo luošiai ir beviltiški ligoniai, tiesą pasakius, suplūdę anaiptol ne mokslingų pamokslų ir visuotinio nuodėmių atleidimo, o dėl mulo, kuris, anot kalbų, slapčia nuo šeimininko darąs stebuklus. Vyskupas, dažnai svečiuodavęsis Urbinų de la Kaljų namuose dar tada, kai buvo kunigas, vieną vidurdienį paspruko nuo iškilmių, kad galėtų papietauti Ildebrandos dvare. Po pietų, per kuriuos buvo kalbama tik apie šios žemės reikalus, jis pasivėdėjo Ferminą Dasą į šalį ir pasiūlė atlikti išpažintį. Ji labai mandagiai, bet tvirtai atsisakė, tiesiai šviesiai pareiškusi, jog neturi ko atgailauti. Pasakė tai be jokios atgalinės minties, bet aiškiai suvokė, kad jos atsakymas pasieksiąs tą, kam buvo skirtas.

Daktaras Juvenalis Urbinas dažnokai gana ciniškai prisipažindavo, jog dėl tų dvejų karčių gyvenimo metų kaltas anaiptol ne jis, bet netikęs žmonos įprotis uostyti visus šeimos drabužius, pagal kvapą sprendžiant, ar ne laikas juos skalbti, nors iš pažiūros jie ir atrodo švarūs. Ji taip darė nuo mažens ir negalvojo, kad kiti tai pastebi, tačiau vyras tai suprato jau pirmąją naktį po jungtuvių.

Jis taipgi suprato, kad ji rūko mažų mažiausiai tris kartus per dieną, užsidariusi vonios kambaryje, tačiau nekreipė į tai dėmesio, nes jo luomo moterys dažnai užsidarydavo vienos, kad galėtų paplepėti apie vyrus, parūkyti ir netgi išgerti degtinės – kai kurios taip nusilakdavo, jog tysodavo nuvirtusios ant aslos. Vis dėlto įprotis uostyti visus drabužius pagret jam pasirodė ne tik keistas, bet ir pavojingas sveikatai. Nenorėdama su juo ginčytis, ji kaip paprastai atsipirkdavo juokais: sakydavo, jog Dievas ne šiaip sau užtupdęs jai ant veido tą nosį, o kad darbuotųsi ja kaip volungė. Vieną rytą, jai išėjus apsipirkti, tarnaitės sukėlė ant kojų visus kaimynus ieškodamos jos trejų metų sūnelio, išnaršiusios visus namus ir niekur jo neradusios. Ji sugrįžo per pačią sumaištį, du tris kartus apėjo namus uostydama kaip pėdsekys šuo ir aptiko vaiką bemiegantį drabužių spintoje, kur niekas nė neketino jo ieškoti. Kai vyras nustebęs paklausė, kaip ji sugebėjo jį surasti, Fermina Dasa atsakė:

– Pagal kakučių kvapą.

Tiesą pasakius, uoslė jai pravertė ne tik drabužius skalbiant ir dingusių vaikų beieškant – ji padėjo visose gyvenimo srityse, ypač bendraujant su žmonėmis. Juvenalis Urbinas ją stebėjo visą jųdviejų bendrą šeimyninį gyvenimą, ypač iš pradžių, kai ji pirmąsyk pateko į aplinką, priešišką tokiems kaip ji jau tris šimtus metų, ir vis dėlto ji sumaniai narstė tarp aštrių kaip peiliai koralų brūzgynų, už nieko neužkliūdama ir savo antgamtinės nuojautos dėka puikiai suvokdama padėtį. Tas grėsmingas ginklas, dovanotas tiek tūkstantmetės išminties, tiek kietos kaip akmuo širdies, atsigręžė prieš ją pačią vieną lemtingą sekmadienį prieš mišias, kai Fermina Dasa iš įpročio pauostė vakarykščius vyro drabužius, ir ją persmelkė jausmas, jog lovoje šalia jos guli kitas žmogus.

Iš pradžių ji apuostė švarką ir liemenę, traukdama iš vienos kišenės laikrodį su grandinėle, o iš kitų – pieštuką, piniginę ir keletą smulkių monetų ir dėdama viską ant tualetinio staliuko, paskiau apuostė klostytus marškinius, išimdama kaklaraiščio smeigtuką, išsegdama topazų segučius iš rankogalių ir auksinę sagutę iš dėtinės apykaklės, paskiau – kelnes, ištraukdama vienuolika raktų, suvertų ant žiedo, ir kišeninį peiliuką perlamutrinėmis kriaunomis, o galiausiai – kelnaites, puskojines ir nosinę su išsiuvinėta monograma. Neliko nė menkiausios abejonės: visi drabužiai atsidavė kvapu, kokiu neatsidavė per tiek bendro gyvenimo metų, nesuvokiamu kvapu, nes kvepėjo ne gėlėmis ir ne dirbtiniais aromatais, bet taip, kaip kvepia žmogaus kūnas. Ji nieko jam nepasakė, kitomis dienomis nebepajuto to kvapo, bet dabar jau uostydavo vyro drabužius ne tiek norėdama sužinoti, ar juos reikia skalbti, kiek skatinama nepakenčiamo nerimo, graužte graužiančio ją iš vidaus.

Fermina Dasa neišmanė, kuriuo dienos metu tas kvapas prilimpa prie vyro. To negalėjo atsitikti tarp rytmetinių paskaitų Medicinos mokykloje ir pietų, nes, jos nuomone, nė viena sveiko proto moteris nėra linkusi mylėtis tokiu metu ir dar paskubomis, o juo labiau – su vizituojančiu gydytoju, kai reikia švarintis, kloti lovas, eiti į turgų apsipirkti, gaminti pietus ir, be kita ko, kai ima baimė, jog anksčiau nei paprastai iš mokyklos gali parbėgti vaikas akmeniu perskelta galva ir aptikti ją nuogą vienuoliktą valandą ryto netvarkytame kambaryje ir, negana to, su gydytoju ant viršaus. Kita vertus, ji žinojo, kad daktaras Juvenalis Urbinas mylisi tik naktimis, be to, visiškoje tamsoje, o blogiausiu atveju – prieš pusryčius, vos pragydus pirmiesiems paukščiams. Kitokiu metu, jo žodžiais tariant, nusirengti ir vėl apsirengti – vienas vargas, kurio neatstoja malonumas it gaidžiui numinti vištą. Žodžiu, apdergti drabužius jis galėjo tik lankydamas ligonę arba atsisakydamas vakarinės šachmatų partijos ar kino seanso. Pastarąjį dalyką buvo sunku patikrinti, nes, skirtingai nuo tiekos savo draugių, Fermina Dasa buvo pernelyg išdidi, kad imtų sekti vyrą arba ką nors prašytų ją pavaduoti. Ligonių lankymas atrodė pats tinkamiausias metas santuokinei neištikimybei, patikrinti jį buvo lengviausia, juo labiau jog daktaras Juvenalis Urbinas kruopščiai rašydavo kiekvieno paciento ligos istoriją, suskaičiuodamas visus honorarus, pradedant pirmuoju apsilankymu ir baigiant paskutiniuoju, kai išlydėdavo jį į kitą pasaulį, dėdamas kryžių ir linkėdamas velioniui amžino atilsio.

Ištisas tris savaites Fermina Dasa nejautė to kvapo, tikrindama vyro drabužius, ir staiga vėl jį užuodė tada, kai mažiausiai to tikėjosi, ir kelias dienas pagret jautė jį, kaip niekad begėdišką, nors viena tų dienų buvo sekmadienis, be to, šeimos šventė, ir tą dieną jiedu nė akimirkos nebuvo išsiskyrę. Vieną popietę ji nejučia užsuko į vyro kabinetą, nė neketindama ten eiti, nes niekada ten nevaikščiodavo, užsuko, lyg tai būtų ne ji, o kažkokia kita moteris, daranti tai, ko ji pati kaip gyva nebūtų dariusi, ir ėmė su žaviu bengališku didinamuoju stiklu nagrinėti kripėmis surašytus paskutiniųjų mėnesių ligonių lankymus. Ji pirmą kartą atsidūrė viena tame kabinete, prasmirdusiame kreozotu, prikimštame knygų su nežinomų gyvūnų odų aptaisais, graviūrų su grupėmis sunkiai įžiūrimų studentų, garbės raštų, astroliabijų ir visokiausių durklų, jo kolekcionuojamų daugelį metų. Toji slapta šventovė buvo vienintelis jos vyro privataus gyvenimo kampelis, kur ji negalėjo įžengti, nes jis neturėjo nieko bendra su meile: tik vieną kitą kartą buvo ten įėjusi, visada drauge su juo ir visada dėl kokių nors menkniekių. Ji tarėsi neturinti teisės ten eiti viena ir juo labiau ieškoti duomenų, jos akimis žiūrint, gana nepadorių. Vis dėlto ji įėjo. Troško sužinoti tiesą, ieškojo jos kupina nerimo, siaubingai bijodama ją surasti, ir vis dėlto ieškojo, genama nesutramdomo aistros šuoro, kur kas galingesnio už jos įgimtą orumą: kokia kerinti kančia.

Nieko aiškaus ji nesužinojo, nes jos vyro pacientai, išskyrus vieną kitą bendrą draugą, irgi buvo dalis jo aklinai uždaros srities, neįvardyti žmonės, pažįstami ne iš veido, bet iš jų negalių, ne iš akių spalvos ar širdies polėkių, bet iš kepenų didumo, liežuvio apnašų, šlapimo drumzlių, naktinių kliedesių karščiuojant. Žmonės, kurie tikėjo jos vyru, tikėjo, kad gyvena tik jo dėka, nors iš tikrųjų gyveno jam, ir jų gyvenimas užsibaigdavo keliais žodžiais, jo paties ranka užrašytais ligos istorijos gale: *Būk ramus, prie dangaus vartų tavęs laukia Dievas.* Po dviejų beprasmiškai praleistų valandų Fermina Dasa išėjo iš kabineto jausdamasi taip, lyg būtų neatsispyrusi nepadoriai pagundai.

Vaizduotės kurstoma, žiūrėdama į vyrą, ji kasdien pastebėdavo kokių nors permainų. Jai atrodydavo, kad jis stengiasi jos vengti, neteko apetito tiek prie stalo, tiek lovoje, pasidarė irzlus ir kandus, o ir namuose būdavo jau nebe ramus žmogus kaip anksčiau, bet liūtas, uždarytas į narvą. Pirmąsyk po jungtuvių ji ėmė dėtis į galvą kiekvieną jo pavėluotą minutę, sekti, kiek laiko jis užtrunka darbe, pati pradėjo meluoti, trokšdama išgirsti iš jo tiesą ir drauge jausdamasi sužeista į pat širdį to jos prigimčiai svetimo elgesio. Kartą ji krūptelėjusi pabudo vidury nakties, pažadinta siaubingo pojūčio: tamsoje į ją žiūrėjo vyras, kaip jai atrodė, neapykanta degančiomis akimis. Tokį pat sukrėtimą ji patyrė jaunystėje, kai lovos kojūgalyje jai pasivaideno Florentinas Arisa, tik tuomet tai buvo ne neapykantos, o meilės šmėkla. Be to, šįkart tai buvo anaiptol ne vaizduotės padaras: atsibudęs antrą valandą nakties ir atsisėdęs lovoje, jis žiūrėjo į ją miegančią, o kai ji paklausė, kodėl jis į ją žiūri, jis ėmė viską neigti. Paskiau, padėjęs galvą ant priegalvio, tarė:

– Matyt, apsisapnavai.

Po tos nakties ir kitų panašių atsitikimų, įvykusių tuo laikotarpiu, Fermina Dasa negalėjo tvirtai pasakyti, kur baigiasi tikrovė ir kur prasideda vaizduotės pasaulis, ir ją pribloškė mintis, jog ji, ko gero, kraustosi iš proto. Galiausiai ji susivokė, jog vyras neatliko išpažinties Didįjį Ketvirtadienį, o ir vėliau kelias savaites nė vieną sekmadienį neištaikė laiko tų metų sielos apsivalymui. Paklaustas, kodėl jis nebesirūpina savo dvasine sveikata ir kas nulėmė tokias permainas, teisindamasis kažką miglotai atsakė. Tai buvo mįslės raktas: nuo tos dienos, kai aštuonerių metų priėmė pirmąją Komuniją, jis niekada nevengdavo išpažinties tokiu svarbiu metu. Tad ji suprato, jog vyras ne tik padarė mirtiną nuodėmę, bet ir nutarė gyventi nuodėmėje, nes nė neketina kreiptis į savo nuodėmklausį. Ji niekada neįsivaizdavo, kad galėtų šitaip kentėti dėl to, kas atrodė visiška meilės priešingybė, ir vis dėlto ji kentėjo, todėl nutarė, jog, gelbėdamasi nuo mirties, turi vienintelę išeitį – ugnimi išdeginti širdyje susisukusį gyvačių kamuolį. Taip ji ir padarė. Vieną popietę ji sėdėjo terasoje, adydama puskojines, kai tuo tarpu vyras kaip paprastai pokaičio metu skaitė. Staiga ji atidėjo darbą į šalį, pakėlė akinius ant kaktos ir pašaukė jį toli gražu ne piktu balsu:

– Daktare!

Jis buvo įgulęs į *Pingvinų salą*[28], romaną, kurį tuo metu skaitė visi, ir atsakė neatsitraukdamas nuo knygos: *Oui*[29]. Ji neatlyžo:

– Pažiūrėk man į akis.

Jis pažiūrėjo, jos nematydamas pro skaitymo akinių miglą, tačiau nereikėjo jų nė nusiimti: jos žvilgsnis nudegino kaip žarija.

– Kas atsitiko? – paklausė.

– Tu geriau žinai, – atsakė ji.

Nepasakė daugiau nė žodžio. Nuleido akinius ant nosies ir vėl įniko adyti puskojines. Daktaras Juvenalis Urbinas tuomet suvokė, jog pagaliau pasibaigė ilgos nerimo valandos. Priešingai nei jis įsivaizdavo, jo širdis patyrė ne seisminį smūgį, bet ramybę. Iškart palengvėjo, kad atsitiko anksčiau tai, kas turėjo atsitikti anksčiau ar vėliau: galų gale į namus įžengė panelės Barbaros Linč šmėkla.

Daktaras Juvenalis Urbinas ją pamatė prieš keturis mėnesius laukiant savo eilės Gailestingumo ligoninės poliklinikoje ir iš karto suprato, kad jo gyvenime atsitiko nepataisomas dalykas. Tai buvo aukšta, elegantiška, stambių kaulų mulatė, kurios kūnas buvo melasos spalvos ir švelnumo, tą rytą ji vilkėjo raudona suknele baltais žirneliais ir turėjo to paties audinio skrybėlę tokiais plačiais kraštais, jog šešėlis siekė blakstienas. Ji atrodė kur kas labiau apibrėžtos lyties negu visos kitos moterys. Daktaras Juvenalis Urbinas paprastai nepriimdavo ligonių poliklinikoje, tačiau, eidamas pro šalį ir turėdamas atliekamo laiko, visada užsukdavo pas savo buvusius mokinius priminti, kad nėra geresnių vaistų už teisingą diagnozę. Tad šįkart įsimiklino taip viską sutvarkyti, kad galėtų dalyvauti apžiūrint netikėtai jo gyvenime išdygusią mulatę, stengdamasis, jog buvusieji mokiniai nepastebėtų kokio nors neįprasto jiems mosto, tad per daug į ją nežiūrėjo, tik gerai įsidėmėjo jos duomenis. Tą pačią pavakarę, apžiūrėjęs paskutinį ligonį, liepė vežėjui važiuoti tuo adresu, kurį ji paliko poliklinikoje, ir iš tikrųjų ji sėdėjo terasoje, mėgaudamasi kovo vėsa.

---

[28] Prancūzų rašytojo Anatolio Franso (Anatole France,1844–1924) romanas.

[29] Taip *(pranc.)*.

Tai buvo tipiškas Antilų namas, geltonai nudažytas iki pat cinkuotos skardos stogo, tinkleliais užtrauktais langais, virš durų kabančiais gvazdikų ir paparčių vazonais, užkeltas ant medinių polių Prapulties užlajoje. Pakraigėje kabančiame narvelyje giedojo strazdas. Priešinėje gatvės pusėje buvo pradinė mokykla, ir tuo metu kaip tik iš ten išgriuvo būrys vaikų, tad vežėjas gavo įtempti vadžias, kad pasibaidęs arklys neimtų nešti. Laimė, kad panelė Barbara Linč spėjo atpažinti daktarą. Pasisveikino kaip su senu pažįstamu, pakvietė užeiti į vidų ir išgerti kavos, kol pasibaigs sumaištis, ir jis, nusižengdamas įprastai taisyklei, mielai išgėrė tuo tarpu, kai ji pasakojo apie save, nes, vien ja susidomėjęs nuo tos dienos ryto, nė minutės nesiliovė vien ja domėtis kelis artimiausius mėnesius. Kartą, kai jis buvo neseniai vedęs, vienas pažįstamas, žmonai girdint, pasakė, jog anksčiau ar vėliau jo gyvenime pasitaikys beprotiška aistra, galinti išardyti net pačią tvirčiausią šeimą. Įsitikinęs, kad gerai save pažįsta, kad turi tvirtą dorovinį pagrindą, tuomet jis pasijuokė iš tos diagnozės. Ir še tau, kad nori: jis to neišvengė.

Panelė Barbara Linč, teologijos daktarė, buvo vienturtė protestantų pastoriaus Džonatano Linčo duktė: dvasiškasis tėvas, prakaulus negras, raitas ant mulo jodinėdavo po skurdžias užlajos lūšneles, skelbdamas vieno iš daugelio dievų žodį – daktaras Juvenalis Urbinas visada rašydavo juos iš mažosios raidės, kad atskirtų nuo savojo. Ji gražiai kalbėjo ispaniškai, dažnokai užkliūdama už kokio menko sintaksės akmenėlio, bet tai tik teikė jai savotiško žavesio. Gruodžio mėnesį jai turėjo sueiti dvidešimt aštuoneri, ji neseniai išsiskyrė su vyru, kuris irgi buvo pastorius, tėvo mokinys, tad nevykęs dvejų metų vedybinis gyvenimas jai atėmė norą dar sykį išbandyti šeimyninę laimę. „Vienintelė mano meilė – štai šitas strazdas“, – pareiškė ji. Tačiau daktaras Urbinas laikė save pernelyg rimtu žmogumi, kad galėtų pagalvoti, jog ji turi galvoje ką kita. Priešingai, jis sutriko dingtelėjus minčiai: ar visos tos palankiai susiklosčiusios aplinkybės ne Dievo paspęsti spąstai, kad vėliau jis turėtų užsimokėti šimteriopai, tačiau tuojau pat nuginė tą teologinę nesąmonę, taręs sau, jog dėl visa ko kalta galvoje kilusi sumaištis.

Atsisveikindamas lyg tarp kitko užsiminė apie rytinį susitikimą poliklinikoje – mat žinojo, kad ligoniui nieko daugiau nerūpi, kaip išsikalbėti apie savo ligas, ir ji taip kerinčiai išpasakojo savo negalias, jog jis pažadėjo rytojaus dieną atvažiuoti lygiai ketvirtą valandą popiet ir kaip reikiant ją apžiūrėti. Ji išsigando: žinojo, kad tokio lygio gydytojas jai ne pagal išgales, bet jis ją nuramino: „Mūsų profesijos žmonės stengiasi padaryti taip, kad turčiai mokėtų už vargšus“. Paskiau savo knygelėje užsirašė: *panelė Barbara Linč, Prapulties užlaja, šeštadienis, 4 valanda popiet.* Po kelių mėnesių Fermina Dasa, ko gero, perskaitė tą įrašą, taipgi išsamią diagnozę, pastabas apie priskiriamus vaistus ir ligos eigą. Susidomėjo jos vardu ir iškart pagalvojo, kad tai būsianti viena tų atklydėlių artisčių, bananvežiais laivais atplaukusių iš Naujojo Orleano, tačiau, žvilgtelėjusi į adresą, nutarė, jog ji būsianti iš Jamaikos ir, savaime suprantama, negrė, todėl kaipmat ją atmetė: ne vyro skonio.

Šeštadienį daktaras Juvenalis Urbinas atvažiavo į pasimatymą dešimčia minučių anksčiau, tad panelė Linč dar nebuvo spėjusi persirengti, kad galėtų deramai jį pasitikti. Tokios nervinės įtampos jis nebuvo patyręs nuo studijų Paryžiuje laikų, kai laikė žodinį egzaminą. Išsitiesusi lovoje ant lininės paklodės vien su šilkiniu apatinuku, panelė Linč buvo neapsakomo grožio. Viskas atrodė didinga ir patrauklu: šlaunys lyg sirenos, oda lyg lėta ugnis, apstulbusios krūtys, skaidrios dantenos ir tobulos formos dantys, visas kūnas dvelkė puikia sveikata, ir tai buvo tas žmogaus kūno kvapas, kurį Fermina Dasa pajuto uosdama vyro drabužius. Ji ėjo į polikliniką pasitikrinti sveikatos, nes skundėsi – kaip ji pati sąmojingai pasisakė – *suktais diegliais*, ir daktaras Juvenalis Urbinas tarė sau, jog tai vienas tų požymių, į kuriuos nevalia žiūrėti pro pirštus. Tad ėmė palpuoti vidinius organus veikiau vedamas slaptų užmačių nei su profesine atida, pamažu užmiršo, jog privalo klausytis proto balso, ir stebėdamasis suvokė, kad tas gamtos stebuklas toks pat gražus tiek iš vidaus, tiek iš išorės, ir tuomet mėgaudamasis įniko ją lytėti ne kaip aukščiausiosios kvalifikacijos Karibų pakrantės gydytojas, o kaip gaivališkai sumaištavusių instinktų kamuojamas paprastas mirtingasis. Per visą nuosaikią profesinę veiklą toks dalykas jam nutiko tik vieną kartą, ir tai buvo didžiausios gėdos diena, nes pasipiktinusi pacientė nustūmė jo ranką ir, atsisėdusi lovoje, tarė: „Tai, ko jūs geidžiate, galėtų įvykti, bet tiktai ne šitaip“. Panelė Linč, atvirkščiai, jam nesipriešino ir, kai nebeliko jokios abejonės, jog daktaras jau galvoja anaiptol ne apie savo profesiją, tarė:

– Aš maniau, jog tai draudžia etikos taisyklės.

Jis buvo taip pažliugęs prakaitu, lyg su visais drabužiais būtų išbridęs iš tvenkinio, jog rankšluosčiu nusišluostė veidą ir rankas.

– Pagal etikos taisykles išeitų, kad gydytojas – bejausmis stuobrys, – tarė jis.

Atsidėkodama ji padavė jam ranką.

– Aš nesakau, jog to nevalia daryti tik todėl, jog to nežinojau, – tarė. – Jūs tik pagalvokite, ką man, vargšei negrei, reiškia tokio garsaus žmogaus dėmesys.

– Aš galvojau apie jus kiekvieną akimirką, – tarė jis.

Jis prisipažino tokiu virpančiu balsu, jog sužadino gailestį. Tačiau ji apsaugojo daktarą nuo gėdos taip skambiai nusikvatodama, jog nušvito miegamasis.

– Aš tai žinojau nuo tos valandėlės, kai pamačiau jus ligoninėje, daktare, – tarė ji. – Aš negrė, bet ne tokia jau kvaila.

Buvo nelengva ją palenkti. Panelė Linč norėjo išsaugoti gerą vardą, norėjo saugumo ir meilės – tokia eilės tvarka – ir neabejojo, kad to nusipelniusi. Ji suteikė progą daktarui Urbinui ją sugundyti, bet jo neprisileido, nors buvo viena namuose. Daugių daugiausia leido jam save palpuoti ir auskultuoti pažeidžiant etikos taisykles kiek širdis geidžia, bet jos nenurengiant. Tuo tarpu jis negalėjo paleisti iš rankų paragauto vaisiaus ir kone kiekvieną dieną bandė šturmu paimti tvirtovę. Grynai praktiniais sumetimais jam buvo beveik neįmanoma su panele Linč palaikyti nuolatinius santykius, tačiau jis neturėjo jėgų laiku sustoti, kaip vėliau pasirodė neturįs jėgų eiti toliau. Jis irgi negalėjo peržengti savo ribų.

Pastorius Linčas gyveno nesilaikydamas griežtos dienotvarkės, bet kada išjodavo iš namų, raitas ant mulo, su krepšiu Biblijų ir evangelikų brošiūrų iš vienos pusės ir krepšiu maisto – iš kitos, ir grįždavo tada, kai mažiausiai tikėdavaisi jo sulaukti. Kita kliūtis buvo priešais esanti mokykla, nes vaikai giedodavo savo pamokas spoksodami pro langus ir geriausiai matydavo namą kitoje gatvės pusėje nuo šeštos valandos ryto iki galo atlapomis durimis ir langais, matydavo, kaip panelė Linč pakraigėje kabina narvelį su strazdu, idant strazdas mokytųsi giedamų pamokų, matydavo, kaip ji tvarkosi namuose su margu turbanu ant galvos, irgi giedodama pamokas savo skambiu karibiečių balsu, matydavo, kaip ji sėdi priebutyje pati viena angliškai giedodama popietines psalmes.

Reikėdavo ištaikyti metą, kai nebėra vaikų, ir daktaras Juvenalis Urbinas galėdavo pasirinkti arba pietų pertrauką tarp dvyliktos ir antros valandos, kaip tik tada, kai jis pats pietaudavo, arba pavakarę, kai vaikai išsivaikščiodavo namo. Paskutinis atvejis tiko geriausiai, tačiau tuo metu daktaras jau būdavo aplankęs visus ligonius ir turėdavo vos kelias minutes laiko, kad spėtų grįžti namo ir su saviškiais sėsti prie stalo. Buvo ir trečia kliūtis, pati rimčiausia, jo akimis žiūrint, – tai jo paties padėtis. Jis galėjo nuvažiuoti tenai tik su karieta, kuri mieste buvo gerai žinoma ir turėjo laukti jo prie vartų. Žinia, jis galėtų savo pusėn patraukti vežėją, kaip tai darė beveik visi jo draugai Bičiulių klube, tačiau prie tokių dalykų jis nebuvo pratęs. Tad, kai jo apsilankymai pas panelę Linč pasidarė pernelyg akivaizdūs, pats livrėja vilkintis namų vežėjas išdrįso paklausti, ar nebūtų geriau, jeigu jis atvažiuotų truputį vėliau, kad karieta šitiek laiko nestovėtų prie vartų. Daktaras Urbinas, neįprastai pasikarščiavęs, kaip kirviu jį užkirto:

– Kiek tave pažįstu, pirmą kartą girdžiu sakant tai, ko nedera sakyti, – tarė jis. – Tai va, tarkime, kad aš negirdėjau tavo žodžių.

Kitos išeities nebuvo. Tokiame mieste buvo neįmanoma nuslėpti ligą, gydytojo karietai stovint prie vartų. Kartais gydytojas pasišaudavo eiti pėsčias, jeigu atsidurdavo netoliese, arba važiuodavo samdomąja karieta, stengdamasis išvengti piktų liežuvių arba ankstyvų gandų. Vis dėlto tokios gudrybės menkai gelbėdavo, nes pagal receptus, pateikiamus vaistinėse, buvo įmanoma atskleisti tiesą, tad daktaras Urbinas prirašydavo tiek reikalingų, tiek nereikalingų vaistų, gindamas šventąją ligonių teisę nusinešti į kapus savo negalių paslaptį. Aišku, buvo nesunku garbingai paaiškinti, kodėl jo karieta taip dažnai stovi prie panelės Linč namų, tačiau teisintis būtų galėjęs ne per ilgiausiai ir juo labiau ne tiek laiko, kiek būtų norėjęs: visą gyvenimą.

Pasaulis jam virto pragaru. Mat, kai jis pagaliau patenkino savo beprotišką geismą, abu suprato, kokie pavojai jiems gresia, tačiau daktaras Juvenalis Urbinas niekada neišdrįso skandalingai paviešinti savo santykių. Karštligės pagautas, jis prižadėdavo viską, bet vėliau, karštligei nuslūgus, viską atidėdavo vėlesniam laikui. Priešingai, kuo karščiau jis trokšdavo su ja būti, tuo labiau bijojo jos netekti, tad pasimatymai tolydžio darėsi vis skubotesni ir sunkesni. Apie nieką kitą jis jau nebegalėjo galvoti. Nepakenčiamos baimės gniaužiama širdimi laukdavo pavakarės, pamiršęs visus ligonius, pamiršęs viską, išskyrus ją, tačiau, karietai artėjant prie Prapulties užlajos, imdavo melsti Dievą, kad paskutinę akimirką atsirastų kokia nors kliūtis ir jis galėtų pravažiuoti pro šalį. Važiuodavo kamuojamas tokių kančių, jog kartais nudžiugdavo nuo gatvės posūkio išvydęs baltutėlę kaip medvilnės pūkai terasoje skaitančio pastoriaus Linčo galvą ir išgirdęs, kaip svetainėje duktė moko kvartalo vaikus tikėjimo tiesų, drauge su jais giedodama Evangelijų psalmes. Tuomet grįždavo namo laimingas, jog nebereikia bandyti laimės, tačiau netrukus, ilgesio kamuojamas, vėl imdavo kraustytis iš proto trokšdamas, kad visos dienos kaip viena prasidėtų ir baigtųsi penktą valandą popiet.

Žodžiu, daktaro karieta prie panelės Linč vartų ėmė pernelyg rėžti akį, meilė pasidarė nebeįmanoma, ir po trijų mėnesių viskas atrodė labiau nei juokinga. Negaišdama laiko tuščioms kalboms, panelė Linč puldavo į miegamąjį vos išvydusi įeinant apgvaibusį meilužį. Ilgainiui ji prisitaikė prie aplinkybių ir tomis dienomis, kai laukdavo jo atvažiuojant, apdairiai segdavosi tik vienu duksliu sijonu, prašmatniu jamaikietišku sijonu su raudonomis gėlėmis išmargintais raukčiais, ir nesivilkdavo jokių apatinių, absoliučiai jokių, įsitikinusi, jog tokia paprasta apranga padės jam įveikti baimę. Tačiau jis paversdavo niekais visas jos pastangas padaryti jį laimingą. Lekuodamas, visas pažliugęs prakaitu, kuisdavo jai iš paskos, paskiau, įvirtęs į miegamąjį, mesdavo viską ant aslos – lazdą, gydytojo lagaminėlį, plačiakraštę skrybėlę – ir šokdavo paniškai mylėtis, nuleidęs kelnes ligi kelių, susisagstęs visas švarko sagas, kad netrukdytų, su auksine laikrodžio grandinėle, nukarusia iš liemenės kišenėlės, nenusiavęs pusbačių, pasirengęs kaipmat dingti, vos patenkinęs savo geismą. Ji, nespėjusi nė dorai paragauti, likdavo bepasninkaujanti sau vienui viena, kai tuo tarpu jis jau sagstydavosi kelnes, nusikalęs, lyg beatodairiškai mylėdamasis būtų pasiekęs ribą, skiriančią gyvenimą nuo mirties, nors iš tikrųjų visas meilės žygdarbis pareikalaudavo nebent šiek tiek fizinių jėgų. Šiaip ar taip, jis laikydavosi savo profesijos taisyklių: laiko sugaišdavo ne daugiau, negu reikia įšvirkšti vaistų į veną, atliekant įprastą gydomąją procedūrą. Tuomet grįždavo namo, gėdydamasis savo silpnybės, trokšdamas numirti, keikdamas save už tai, kad neturi valios paprašyti Ferminą Dasą nuleisti jam kelnes ir pasodinti ant žarijų.

Per vakarienę jis neturėdavo apetito, poterius kalbėdavo be vidinio įsitikinimo ir, atsigulęs į lovą, dėdavosi, jog skaito pokaičio metu pradėtą knygą, nors žmona vaikščiodavo po kambarius vis ką nors tvarkydama prieš miegą. Beknapsėdamas nosimi prie knygos, pamažu grimzdavo į neišvengiamus panelės Linč sąžalynus, į kvapsnius, kylančius iš nusiaubtos giraitės, svajodamas vėl atsidurti jos patale ir numirti iš laimės, ir tuomet jau apie nieką daugiau nebegalėdavo galvoti, tik apie rytojaus popietę, be penkių minučių penktą, kai ji vėl lauks jo lovoje, ir nieko daugiau jam nereikės, tik to tamsaus kuokšto po beprotišku jamaikietišku sijonu: užburtas pragaro ratas, ir tiek.

Jau keleri metai, kai jis pradėjo jausti savo kūno svorį. Pažįstami požymiai. Žinomi iš vadovėlių, ne kartą matyti gyvenime, kai pagyvenę pacientai, anksčiau niekad sunkiai nesirgę, staiga ima nusakyti sindromus taip nuodugniai, lyg būtų išskaitę iš medicinos žinynų, ir vis dėlto pasirodo, kad jie išgalvoti. Jo profesorius, Salpetrijierės vaikų ligoninės gydytojas, kadaise jam patarė rinktis pediatriją kaip pačią padoriausią specialybę, nes vaikai serga tik tada, kai serga iš tikrųjų, ir bendrauja su gydytoju ne sutartiniais žodžiais, bet konkrečiais tikrų ligų požymių. Tuo tarpu suaugusieji, priešingai, sulaukę tam tikro amžiaus, arba turi požymių nesirgdami ta liga, arba – ir tai baisiausia – sunkiai serga, bet turi kitų, nepavojingų, ligų požymių. Jis apgaudinėdavo juos paliatyvais, duodamas jiems laiko, kad jie išmoktų nepastebėti savo negalių, norom nenorom priversti su jomis taikstytis senatvės sąvartyne. Daktarui Juvenaliui Urbinui niekada neateidavo į galvą viena vienintelė mintis: kad jo amžiaus gydytojas, regis, viską jau patyręs, nesugebės įveikti baimės jausti negalią, nors ir nesirgs jokia negalia. Arba dar baisiau: pernelyg persiėmęs mokslo teiginiais, negalės patikėti, kad serga, nors iš tikrųjų, galimas daiktas, serga. Jau būdamas keturiasdešimties metų, pusiau rimtai, pusiau juokais jis pareiškė per paskaitą: „Gyvenime man nieko daugiau nereikia, tik žmogaus, kuris mane suprastų“. Tačiau, pasiklydus panelės Linč labirinte, jau nebe juokai buvo galvoje.

Jo kūne susitvenkė visi jo pagyvenusių pacientų požymiai, tikri arba įsivaizduojami. Jis taip aiškiai jautė savo kepenų formą, kad netgi jų nepalpavęs galėjo nusakyti, kokio jos dydžio. Jis girdėjo, kaip inkstai murkia it mieganti katė, matė, kaip saulėgrąžų spalva spindi šlaplė, jautė, kaip tvinksi kraujas tekėdamas arterijomis. Kartais paryčiais atsibusdavo žiopčiodamas kaip žuvis, išmesta ant kranto. Širdyje susikaupė skysčių. Pajusdavo, kaip akimirką sutrinka jos ritmas nelyginant moksleivių kolonai žygiuojant maršo žingsniu, pajusdavo, kaip sulėtėja tvinksniai, kartą, kitą, ir pagaliau pajusdavo, kaip ji vėl ima plakti įprastu ritmu, nes Dievas yra didis. Vis dėlto, užuot griebęsis tų pačių vaistų, kuriuos prirašydavo savo pacientams nuraminti, jis apkvaito iš baimės. Gryna teisybė: dabar, sulaukus penkiasdešimt aštuonerių metų, gyvenime jam nieko daugiau nereikėjo, tik žmogaus, kuris jį suprastų. Tad jis puolė prie Ferminos Dasos, kuri mylėjo jį ir kurią jis mylėjo užvis labiausiai pasaulyje, ir su kuria susitaikęs pagaliau galėjo gyventi ramia sąžine.

Tad visa tai atsitiko tada, kai popiet ji paprašė jį atidėti knygą į šalį ir pažiūrėti jai į akis, ir jis pirmą kartą suvokė, jog užburtas pragaro ratas atskleistas. Tiesa, jis nesuprato, kaip tai atsitiko, nes jam galvoje netilpo, jog Fermina Dasa sužinojo tiesą vien savo uoslės dėka. Šiaip ar taip, tas miestas jau seniai nebetiko paslaptims. Vos įrengus pirmuosius telefonus miestiečių namuose, iširo kelios pažiūrėti tvirtos šeimos, ir tik dėl anoniminių skambučių, tad daug šeimų išsigando ir atsisakė telefonų bendrovės paslaugų ar bent jau ilgus metus jų nepageidavo. Daktaras Urbinas žinojo, jog žmona pernelyg gerbia save, kad leistų kokiam nors anonimui net užsiminti apie tokius dalykus, ir negalėjo įsivaizduoti, kas būtų išdrįsęs atvirai atskleisti jai paslaptį. Priešingai, jis bijojo senų metodų: laiškelis, nežinomos rankos įkištas pro durų apačią, galėjo pasirodyti ne ką veiksmingesnis, nes ne tik laidavo slaptumą tiek siuntėjui, tiek gavėjui, bet ir paslaptingai atsirasdamas galėjo pakišti mintį apie metafizinę sąsają su Dievo Apvaizda.

Pavydas iš tolo lenkė jų namus: daktaras Urbinas ne kartą puikavosi žmonėse daugiau nei trisdešimčia metų vedybinės sandoros, sakydamas, jog pavydas – tai lyg švediški degtukai, užsidegantys tik savo dėžutėje, ir ligi tol niekas negalėjo paneigti jo žodžių. Jis neįsivaizdavo, ką gali padaryti tokia išdidi, tokio orumo ir tokio tvirto būdo moteris kaip jo žmona, patyrusi apie vyro neištikimybę. Tad, pažvelgęs jai į akis, kaip ji prašė, jis tuojau pat vėl įsmeigė žvilgsnį į knygą, norėdamas nuslėpti savo sumišimą ir dėdamasis, jog klaidžioja žaviais Alkos salos labirintais, nors tuo metu svarstė: ką gi jam daryti? Fermina Dasa irgi nepratarė nė žodžio. Baigusi adyti puskojines, sumetė viską kaip pakliūva į siuvinių kraitelę, virtuvėje paliepė paruošti vakarienę ir nuėjo į miegamąjį.

Tuomet jis tvirtai apsisprendė ir penktą valandą popiet nenuvažiavo pas panelę Linč. Amžinos meilės pažadai, svajonė apie jaukų namelį, kur ji gyventų viena ir jis galėtų ją lankyti be jokios baimės, rami, skubos nedrumsčiama laimė iki pat mirties, – viskas, ką jis pažadėjo aistros įkarštyje, buvo pamiršta visiems laikams. Paskutinė dovana, atkeliavusi pas panelę Linč, buvo smaragdų diadema, suvyniota į vaistinės popierių, kad netgi vežėjas pagalvotų, jog tai skubūs vaistai, – vežėjas ją įteikė nieko neaiškindamas, neperdavė jokio laiškučio. Daugiau su ja daktaras Urbinas nebesusitiko iki paskutinės gyvenimo dienos, netgi atsitiktinai, ir tik vienas Dievas žino, kiek kančių kainavo tas didvyriškas sprendimas ir kiek kruvinų ašarų jis išliejo, kai, užsirakinęs tualete, išgyveno savo dvasinę negandą. Penktą valandą popiet, užuot važiavęs pas ją, nuėjo pas savo nuodėmklausį ir atliko nuoširdžią išpažintį, o ateinantį sekmadienį priėmė Komuniją skausmo draskoma širdimi, bet užtat ramia sąžine.

Tą patį vakarą, kai jis atsižadėjo savo meilės, nusirengdamas miegamajame, jis pakartojo Ferminai Dasai savo graudžią litaniją, kad paryčiais atsibunda ir negali užmigti, kad nei iš šio, nei iš to ima mausti širdį, kad vakarop sunku sutvardyti ašaras, – žodžiu, nusakė visus užšifruotus slaptos meilės požymius, kuriuos išdėstė kaip artėjančios senatvės negalias. Turėjo kam nors išsipasakoti, kad nenumirtų, kad nereikėtų atskleisti teisybės, ir, be to, tokie širdies išliejimai atitiko šventą santuokinės meilės ritualą. Ji atidžiai išklausė, tačiau į jį nežiūrėjo ir nepratarė nė žodžio, jam nusirengiant, vieną po kito imdama jo drabužius. Ji apuostydavo kiekvieną, nei mimika, nei kokiu judesiu neišsiduodama pykstanti, paskiau, bet kaip suvyniojusi į gumulą, įmetė į nešvarių skalbinių pintinę. Ji nepajuto to kvapo, betgi tai nieko nereiškė: ne kas dieną šviežiena. Prieš klaupdamasis miegamajame prie altorėlio vakarinei maldai, jis liūdnai atsiduso ir nuoširdžiai užbaigė savo negandų apskaitą šiais žodžiais: „Man rodos, aš greit mirsiu“. Nė nemirktelėjusi ji atsakė:

– Tai būtų geriausia išeitis. Mudviem abiem būtų ramiau.

Prieš keliolika metų, sunkiai susirgęs, jis irgi prakalbo apie mirtį, ir ji lygiai taip pat šiurkščiai jį užčiaupė. Daktaras Urbinas tuomet palaikė tai moterims būdingu negailestingumu, kurio dėka Žemė nenustoja suktis aplink Saulę, nes dar nesuprato, jog ji visada stengiasi atsitverti pykčio siena, kad kiti nepastebėtų jos baimės. Tąsyk ji labiausiai bijojo likti viena, jo netekti.

Šįkart, priešingai, ji visa širdimi linkėjo jam mirties, ir jis sunerimo supratęs, kad ji kalba nuoširdžiai. Vėliau išgirdo, kaip ji kūkčioja tamsoje, labai tyliai, kandžiodama priegalvį, kad jis neišgirstų. Tai galutinai išmušė jį iš vėžių, nes jis žinojo, kad ji niekada nepuola į ašaras, kai skauda širdį ar apskritai ką nors skauda. Ji verkdavo tik apimta baisaus pykčio, juo labiau jeigu niršdavo vienaip ar kitaip jausdamasi siaubingai kalta, ir tuomet kuo labiau ji verkdavo, tuo labiau siusdavo, nes negalėdavo sau atleisti tos silpnybės – ašarų. Jis nedrįso jos guosti suvokdamas, jog tai būtų lyg guosti ietimi pervertą tigrę, ir nesiryžo pasakyti, kad nuo šios popietės jai nėra ko verkti, kad tai, dėl ko ji verkia, išrauta iš šaknų ir visiems laikams išmesta iš galvos.

Nuvargęs jis užsnūdo. Pabudęs po kelių minučių, pamatė, kad ji, uždegusi silpną naktinę lempelę, guli atviromis akimis, bet nebeverkia. Kažkas lemtinga jai atsitiko jam bemiegant: nuosėdos, susikaupusios jos širdyje per daugelį vedybinio gyvenimo metų, susidrumstė nuo pavydo kančių ir pakilo į paviršių, akimoju ją susendindamos. Sukrėstas jos veide netikėtai įsirėžusių raukšlių, staiga suvytusių lūpų, lyg pelenais nubarstytų plaukų, jis ryžosi prabilti ir patarė pabandyti užmigti: buvo jau po antros. Ji prašneko nežiūrėdama į jį, tačiau be menkiausio pykčio, beveik romiu balsu.

– Aš turiu teisę žinoti, kas ji tokia, – tarė.

Ir tuomet jis papasakojo jai viską, jausdamas, jog nusimeta sunkią kaip visas pasaulis naštą, nes buvo įsitikinęs, kad ji viską žino ir kad jai trūksta tik vienos kitos smulkmenos savo įtarimams patvirtinti. Aišku, buvo ne taip, tad, jam prašnekus, ji vėl pravirko, tik jau nebe nedrąsiai kaip iš pradžių – pravirko atvirai, graudžiomis ašaromis, ir jos ritosi skruostais, degino naktinius marškinius, pelenais paleisdamos jos gyvenimą, nes jis padarė ne tai, ko ji laukė apmirusia širdimi, tikėdamasi, kad jis viską neigs iki paskutiniosios, kad piktinsis tokiu šmeižtu, kad rėkdamas prakeiksmu prakeiks tą sušiktą visuomenę, kuriai vieni niekai begėdiškai su purvais sumaišyti dorą žmogų, ir kad tvirtai laikysis nepaisydamas netgi nepaneigiamų jo neištikimybės įrodymų: kaip tikras vyras. Paskiau, kai jis papasakojo po pietų buvęs pas savo nuodėmklausį, ji kone apkvaito iš įsiūčio. Nuo pat kolegijos laikų buvo įsitikinusi, jog dvasininkai Dievo neapdovanoti jokiomis dorybėmis. Tai buvo vienintelis pažaidos akmuo jų šeimyninėje sandoroje, ir jiems abiem pavykdavo jį laimingai apieiti. Vis dėlto, leisdamas nuodėmklausiui įsikišti į intymų gyvenimą, kuris priklausė ne tik jam, bet lygia dalimi ir jai, jis peržengė visas ribas.

– Būtų ne ką blogiau, jeigu išklotum viską mugės cirkininkui, – tarė ji.

Jos akimis žiūrint, tai buvo viršūnė. Ji buvo tikra, jog, vyrui dar nespėjus atlikti atgailos, jos geras vardas jau eina iš lūpų į lūpas, drabstomas purvais, ir pasijuto tokia paniekinta, jog tas pažeminimas smaugė dar nepakenčiamiau negu gėda, pyktis ir neištikimybės padaryta skriauda. Maža to, velniai griebtų: su negre. Jis pataisė: „Ji – mulatė“. Tačiau jokie patikslinimai negalėjo padėti: to jau buvo per daug.

– Tas pats galas, – tarė ji. – Dabar aš suprantu: drabužiai dvokė negre.

Tai atsitiko pirmadienį. Penktadienį, septintą valandą vakaro, įdukros lydima, Fermina Dasa sėdo į nedidelį laivą, reguliariai plaukiojantį į Sjenagos San Chuaną, viso labo su vienu lagaminu, veidą prisidengusi mantilija, kad išvengtų nereikalingų klausinėjimų ir apsaugotų nuo jų vyrą. Daktaras Juvenalis Urbinas nepasirodė uoste, kaip jųdviejų buvo galutinai sutarta po sekinančio trijų dienų pokalbio, kai jie nutarė, jog ji išvyks į pusseserės Ildebrandos Sančes dvarą Flores de Marijoje ir paviešės ten pakankamai laiko, kad galėtų gerai viską apsvarstyti ir galutinai nuspręsti, ką ji ketina daryti. Nežinodami, kas atsitiko, vaikai pagalvojo, kad tai tolydžio atidėliota kelionė, apie kurią jie patys jau senokai svajojo. Daktaras Urbinas pasirūpino, kad jo klastingajame pasaulėlyje nepaleistų piktų apkalbų, ir taip gražiai susitvarkė, jog Florentinas Arisa nesugebėjo aptikti nė menkiausių dingusios Ferminos Dasos pėdsakų anaiptol ne todėl, kad neišmanė, kaip jos ieškoti, – paprasčiausiai jų nebuvo. Vyras nė kiek neabejojo, kad ji sugrįš namo, kai tik nuslūgs pyktis. Tačiau ji išvažiavo įsitikinusi, jog pyktis niekada nenuslūgs.

Vis dėlto labai greitai ji suvokė, jog tą pernelyg ryžtingą poelgį nulėmė ne tiek apmaudas, kiek praeities ilgesys. Po povestuvinės kelionės ji dar kelis kartus lankėsi Europoje, nors plaukti tekdavo dešimt dienų ir kelionės užtrukdavo per ilgai, kad ji jaustųsi laiminga. Ji pamatė pasaulio, išmoko kitaip gyventi ir mąstyti, tačiau po nevykusio skrydžio oro balionu daugiau nebesilankė Sjenagos San Chuane. Grįžimas į pusseserės Ildebrandos provinciją jai buvo kad ir vėlyvas, bet vis dėlto savotiškas išsigelbėjimas. Ne tik nuo žlugusio šeimyninio gyvenimo: nuo to, kas atsitiko nepalyginti anksčiau. Tad vien mintis, kad ji grįžta ten, kur praleido laimingiausias ankstyvosios jaunystės dienas, guodė skausmo gildomą širdį.

Drauge su įdukra išlipusi Sjenagos San Chuane, ji turėjo sukaupti visas savo neišsenkančias valios galias ir nuslopinti sukilusius jausmus, kad galėtų blaivia akimi pažvelgti į vaikystės miestą. Miesto civilinis viršininkas ir drauge įgulos komendantas, kuriam ji įteikė rekomendacinį laišką, pakvietė ją į oficialias pergalės minėjimo iškilmes, prieš traukiniui išeinant į San Pedrą Alechandriną, kur ji ketino nuvažiuoti, norėdama savo akimis pamatyti, ar tikrai, kaip ji buvo girdėjusi, lova, kurioje mirė Išvaduotojas[30], tokia maža, kaip vaiko. Tuomet Fermina Dasa pamatė savo gimtąjį miestelį, antrą valandą popiet leisgyvį nuo pokaičio snaudulio. Vėl pamatė gatves, veikiau panašias į pelkėtus krantus su žaliaukėmis aptrauktomis slūgsančiomis valkomis, vėl pamatė portugalų namus su herbais, išpjaustytais virš durų, varinėmis žaliuzėmis ant langų ir ūksmingomis svetainėmis, jose kaip ir anksčiau negailestingai skambėjo tie patys pianino pratimai, gūdūs ir tolydžio klumpantys, kurių jos motina vos ištekėjusi mokė mergaites iš turtingų namų. Pamatė tuščią, salietros išdegintą aikštę be menkiausio medelio, virtinę fajetonų su gedulingais atvožiamais stogeliais ir snūduriuojančiais arkliais, geltonąjį San Pedro Alechandrino traukinį, o greta parapijos bažnyčios pamatė patį didžiausią, patį gražiausią namą su galerija pažaliavusio akmens arkomis, aukštais it vienuolyno vartais ir miegamojo langu, už kurio gimė Alvaras, praslinkus daugeliui metų, kai jos atmintis jau buvo kiaura kaip sietas. Ji prisiminė tetą Eskolastiką, kurios vis dar beviltiškai ieškojo danguj ir žemėj, ir, prisiminusi ją, susigriebė prisiminusi Florentiną Arisą, rašto žmogaus drabužiu su eilėraščių knyga rankoje besėdintį parkelyje po migdolmedžiais, kaip prisimindavo tik kada ne kada, atmintyje atgijus nelemtiems kolegijoje palaidotiems metams. Skersai išilgai išvaikščiojusi miestelį, tik vargais negalais surado senovinį tėvų namą, nes ten, kur, jos įsitikinimu, jis turėjo būti, buvo didelė kiaulidė, o šalia pat, už kampo, – viešnamių gatvė, kur prieduriuose pokaičio metu snūduriavo kekšės, suplaukusios iš viso pasaulio, – galgi laiškininkas, eidamas pro šalį, ir joms atnešiąs kokią žinutę. Tai buvo nebe jos miestelis.

---

[30] Simonas Bolivaras (Simón José Antonio de la Santísima Trinidad Bolívar y Palacios, 1783–1830) – žymus Lotynų Amerikos karvedys ir politikas, iki šiol vadinamas Išvaduotoju (El Libertador), vadovavęs Nepriklausomybėms kovoms.

Išeidama pasivaikščioti, Fermina Dasa iškart prisidengė veidą mantilijos kraštu, ir ne todėl, jog bijojo, kad kas nors ją gali pažinti ten, kur niekas jos nepažįsta, – jai buvo baisu saulėkaitoje išpurtusių lavonų, tysančių šen bei ten nuo geležinkelio stoties iki pat kapinių. Miesto civilinis viršininkas ir įgulos komendantas jai pasakė: „Cholera“. Ji pati tai suprato, nes matė baltomis putomis aptekusias saulėje susvilusių lavonų lūpas, bet pastebėjo, kad nė vienas jų nepribaigtas malonės šūviu į pakaušį, kaip buvo mačiusi kelionės oro balionu metu.

– Tokios tokelės, – tarė karininkas. – Dievas irgi tobulina savo metodus.

Nuo Sjenagos San Chuano iki senovinio San Pedro Alechandrino cukraus fabriko buvo vos devynios lygos, tačiau geltonasis traukinys užtruko kelionėje ištisą dieną, nes mašinistas buvo visų vietinių keleivių bičiulis, ir tie tolydžio jį prašinėjo stabtelėti, kad jie galėtų pramankštinti kojas, pasivaikščioti bananų kompanijos golfo laukais, vyrai nuogi maudydavosi skaidriose ir šaltose kaip ledas kalnų upėse, o išalkę lipdavo iš traukinio ir melždavo ganyklose rupšnojančias palaidas karves. Siaubo pagauta, Fermina Dasa vos suspėjo pasigrožėti milžiniškais tamarindais, prie kurių mirštantis Išvaduotojas pasirišdavo hamaką, ir įsitikinti, jog, kaip ji buvo girdėjusi, lova, kurioje jis mirė, per maža ne tik tokiam šlovingam vyrui, bet ir nelaikšiui kūdikiui. Vis dėlto vienas lankytojas, regis, viską išmanantis, pareiškė, jog lova – netikra relikvija, nes iš tikrųjų Tėvynės Tėvas miręs tysodamas ant plikos žemės ir niekas prie jo nepriėjęs. Ferminą Dasą taip prislėgė visa tai, ką ji matė ir girdėjo išvykusi iš namų, jog likusią kelionės dalį jau nebesidžiaugė ankstesnės kelionės prisiminimais, kuriais anksčiau slapčiomis taip mėgavosi, tačiau stengėsi nepakliūti į ilgesiu apipintus miestelius. Taip ji bandė apsaugoti juos ir pati apsisaugoti nuo nusivylimo. Nuo aplinkinių kelių, kuriais ji pasukdavo gelbėdamasi nuo nevilties, girdėdavo griežiant akordeonus, rėkaujant vyrus per kovinių gaidžių peštynes, drioksint šūvių papliūpas, galbūt ataidinčias iš mūšio, o gal iš kokių iškilmių, o kai neturėdama kitos išeities privalėdavo pervažiuoti per miestelį, užsidengdavo veidą mantilija, kad atmintyje jis išliktų toks, kokį įsiminė kadaise.

Vieną pavakarę, po daugybės pastangų pabėgti nuo praeities, ji atvyko į pusseserės Ildebrandos dvarą ir, išvydusi ją tarpduryje belaukiančią viešnios, vos nenualpo: tarytum pamatė save atsispindint tiesos veidrodyje. Ji buvo išstorėjusi ir susenusi, apsikrovusi būriu neklaužadų vaikų, gimusių ne nuo to vyro, kurį ji vis dar beviltiškai mylėjo, bet nuo beprotiškai ją mylinčio, su gera pensija paleisto į atsargą karininko, už kurio ištekėjo iš nevilties. Vis dėlto, kad ir netekusi ankstesnio išvaizdumo, širdies gilumoje ji išliko ta pati anų dienų Ildebranda. Pagyvenusi vos kelias gerų prisiminimų dienas gryname ore, Fermina Dasa atsigavo nuo slogučio, tačiau palikdavo dvarą tik sekmadieniais važiuodama į bažnyčią mišių drauge su savo andainykščių savavalių sąmokslininkių vaikaičiais, šauniais išjodinėtojais, raitais ant ristų žirgų, ir dailiomis ir elegantiškomis merginomis, kurios – tokios pat, kokios kadaise buvo jų motinos, – choru giedojo stovėdamos jaučių traukiamuose vežimuose, dardančiuose pakalnėn į slėnį, kur buvo misijų bažnyčia. Fermina Dasa užsuko tik į Flores de Marijos miestelį, kurį buvo aplenkusi ankstesnės kelionės metu, manydama, kad ten jai nepatiks, tačiau, jį pamačiusi, susižavėjo. Visa bėda, kad vėliau visada jį prisimindavo ne tokį, koks jis buvo iš tikrųjų, o tokį, kokį įsivaizdavo prieš pamatydama.

Vos gavęs žinią iš Rioačos vyskupo, daktaras Juvenalis Urbinas nutarė važiuoti jos parsivežti. Jis padarė išvadą, jog žmona ilgai svečiuojasi ne todėl, kad nenori grįžti, – tiesiog ji nesumeta, kaip reikėtų nusikratyti puikybės ir susitaikyti su esama padėtimi. Žodžiu, jis atvažiavo jos neperspėjęs iš anksto, tik trumpai pabendravęs su Ildebranda laiškais, iš kurių jam pasidarė aišku, jog žmonos ilgesys pakrypo kita linkme: dabar ji galvojanti tik apie namus. Vienuoliktą valandą ryto, virtuvėje įdarydama baklažanus, Fermina Dasa išgirdo samdinių riksmus, arklių žvengimą, šūvius į orą, o paskiau ryžtingus žingsnius priemenėje ir vyrišką balsą:

– Verčiau ateiti laiku, negu laukti kvietimo.

Jai pasirodė, kad ji numirs iš džiaugsmo. Nieko negalvodama, ji paskubomis nusimazgojo rankas kuždėdama: „Garbė Dievui, garbė Dievui, koks tu geras“ ir drauge galvodama, jog vis dėlto nenusiplovė tų prakeiktų baklažanų, kuriuos prašė įdaryti Ildebranda, nepasakiusi, kas ateis pietų, galvodama, kad ji tokia sena ir negraži, tokiu nusišėrusiu nuo saulės veidu, jog jis tikriausiai pasigailės atvažiavęs, kai ją pamatys tokią, kad ji kur prasmegtų. Vis dėlto šiaip ne taip nusišluostė rankas į prijuostę, šiaip ne taip pasigražino, sukaupė visą savo išdidumą, kuriuo ją apdovanojo motina paleisdama į šį pasaulį, ir, sutramdžiusi pašėlusiai plakančią širdį, nuėjo pasitikti vyro lengvais stirnos žingsneliais, spindinčiomis akimis, atlošusi galvą, užrietusi nosį ir dėkodama likimui, be galo palengvinusiam grįžimą namo, kuris, savaime suprantama, nebuvo toks lengvas, kaip jis galvojo, nes ji, savaime suprantama, džiaugėsi galėdama drauge su juo grįžti namo, bet sykiu buvo pasiryžusi tyliai atsiskaityti už visą kartėlį ir kančias, sugriovusias jos gyvenimą.

Beveik dvejiems metams praslinkus po Ferminos Dasos dingimo, įvyko viena tų neįtikėtinų staigmenų, kurias Transita Arisa vadindavo Dievo išdaigomis. Florentino Arisos ne per daugiausia nustebino kino išradimas, tačiau jis nelabai priešinosi, kai Leona Kasiani jį nusivedė į įspūdingą *Kabirijos* premjerą, itin išgarsintą tuo, jog dialogus parašė poetas Gabrielė d'Anuncijas[31]. Erdvus dono Galilėjo Dakontės vidinis kiemas po atviru dangumi, kur žiūrovai kai kuriais vakarais daugiau grožėdavosi nuostabiais žvaigždynais negu bežadėmis meilės aistromis ekrane, lūžo nuo rinktinės publikos. Leona Kasiani sekė siužeto vingius apmirusia širdimi. Florentinas Arisa, atvirkščiai, knapsėjo nosimi pasibodėjęs šiurpiai lėkšta tragedija. Matyt, įspėjusi jo mintis, už nugaros atsiliepė moteris:

– Viešpatie, kada gi pasibaigs ta begalinė kančia!

Daugiau ji nepasakė nė žodžio, ko gero, išsigandusi taip skambiai prieblandoje nuaidėjusio savo balso, nes tuo metu dar nebuvo įprasta gražinti nebylių filmų pianino akompanimentu, ir prieblandoje nebent it lietus šnarėdavo kino projektorius. Florentinas Arisa prisimindavo Dievą tik pačią sunkiausią valandėlę, tačiau dabar padėkojo Jam visa širdimi. Mat, netgi būdamas dvidešimties sieksnių gilumoje po žeme, jis būtų iš karto pažinęs tą dusloką balsą metaliniu atskambiu, kurį nešiojosi širdyje nuo anos popietės, kai, tuščiame parkelyje sūkuriuojant geltoniems lapams, išgirdo tuos žodžius: „O dabar eikite sau ir nesirodykite, kol neduosiu jums žinios“. Jis žinojo, kad ji sėdi už nugaros, greta savo neišvengiamojo vyro, jautė jos karštą ritmingą kvėpavimą ir meiliai alsavo jos sveiko kvapo išgrynintu oru. Ji anaiptol neatrodė iš vidaus graužiama mirties lervos, kaip jis įsivaizdavo nevilties gniuždomas pastaruosius mėnesius, – priešingai, jam buvo toks įspūdis, kad ji žydinti ir laiminga kaip andai, kai Minervos tunika dangstėsi pilvą, padidėjusį nuo pirmagimio vaisiaus. Visiškai abejingas ekrane siautėjančioms istorinėms tragedijoms, įsivaizdavo ją taip aiškiai, lyg būtų ją matęs neatsigręždamas. Jis gardžiavosi jos kvepalų aromatu, migdolų žiedų kvapais, vėl atidvelkiančiais iš jo atminties slėpinių, degdamas noru sužinoti, kaip, jos nuomone, turėtų įsimylėti moterys ekrane, kad kentėtų iš meilės ne taip skaudžiai kaip gyvenime. Prieš pat filmo pabaigą jam dingtelėjo į galvą džiugi mintis, jog kaip gyvas dar niekad nesėdėjo taip ilgai ir taip arti mylimos moters.

---

[31] Gabriele D'Annunzio (1863–1938) – italų rašytojas, poetas, Pirmojo pasaulinio karo didvyris.

Šviesoms užsidegus, jis palaukė, kol pasikels visi kiti. Tuomet pasikėlė neskubėdamas, lyg netyčia grįžtelėjo atgal sagstydamasis liemenę, kurią visados atsisagstydavo kino seanso metu, ir visi keturi radosi taip arti vienas kito, jog norom nenorom turėjo pasisveikinti, nors kai kas to visiškai nepageidavo. Juvenalis Urbinas pirmas pasisveikino su Leona Kasiani, kurią gerai pažinojo, ir kaip visada maloniai paspaudė ranką Florentinui Arisai. Fermina Dasa jiedviem mandagiai nusišypsojo, mandagiai, ir tiek, kaip vienas kitam šypsosi žmonės, kurie dažnai susitinka ir neblogai pažįsta vieni kitus, tad jų nereikia supažindinti. Leona Kasiani atsakė su mulatėms būdingu žavesiu. Florentinas Arisa, atvirkščiai, neteko žado ją išvydęs ir neišmanė, ką daryti.

Ji buvo visiškai pasikeitusi. Veide nebuvo matyti jokių siaubingos amžiaus ligos nei apskritai kokios nors ligos požymių, kūnas atrodė toks pat lengvas ir grakštus kaip pačiais geriausiais laikais, tačiau buvo aišku, jog pastarieji dveji metai jai kainavo ne mažiau nei dešimt sunkių. Jai labai tiko trumpai kirpti plaukai, lyg kregždės sparnai užskleisti ant skruostų, tačiau jie buvo nebe medaus, bet aliuminio spalvos, o šiek tiek įkypos akys už močiutės akinių stiklų jau nebežėrėjo kaip kitados. Florentinas Arisa palydėjo ją žvilgsniu, kai ji, įsikibusi vyrui į parankę, tolo drauge su minia, plaukiančia iš kino, stebėdamasis, kad ji rodosi viešumoje su vargana mantilija, įsispyrusi į kambarines šliures. Vis dėlto labiausiai jį sugraudino tai, jog vyras turėjo ją vesti už rankos, rodydamas jai kelią, ir, negana to – vienu tarpu ji vos nesuklupo, kai, eidama pro duris, užkliuvo už slenksčio.

Florentinas Arisa jautriai atsiliepdavo į artėjančios senatvės požymius, kai metai ima kaišioti koją. Vis dar jausdamasis jaunas, kartais, skaitydamas parke eilėraščius, jis pakeldavo akis nuo knygos pažiūrėti, kaip pagyvenę sutuoktiniai padeda vienas kitam pereiti per gatvę, – tų gyvenimo pamokų dėka jis pamažėle stengėsi įsisąmoninti dėsnius ir taisykles, kurių pats turės laikytis senatvėje. Sulaukę tokio amžiaus, kokio buvo daktaras Juvenalis Urbinas tą vakarą kine, vyrai paprastai pražysta savotiška rudenine jaunyste, žilstelėję plaukai jiems suteikia daugiau orumo, jie pasidaro patrauklūs ir gundantys, ypač jaunų moterų akimis žiūrint, kai tuo tarpu suvytusios žmonos turi įsikibti jiems į ranką, kad nesukluptų užkliuvusios už savo šešėlio. Vis dėlto, praslinkus keleriems metams, vyrai staiga prasmenga į kokčios fizinės ir dvasinės senatvės prarają, ir tuomet jų žmonos atsigavusios ima juos vedžioti už parankės kaip pavargėlius neregius ir, kad neįžeistų jų vyriško orumo, kužda jiems į ausį, jog žiūrėtų po kojomis, nes tenai trys, o ne du laipteliai, jog vidury gatvės telkšo klanas, jog tas maišas, numestas skersai šaligatvio, – tai ne kas kita kaip negyvas elgeta, ir padeda vargais negalais pereiti per gatvę, lyg tai būtų ne gatvė, bet vienintelė brasta paskutinėje jų gyvenimo upėje. Florentinas Arisa tiek kartų matė savo atvaizdą tame veidrodyje, jog bijojo ne tiek mirties, kiek gėdingos senatvės, kai kokia nors moteris jį vedžios už parankės. Jis žinojo, kad tą dieną, kaip tik tą dieną, jam reikės atsižadėti svajonės apie Ferminą Dasą.

Tas susitikimas pabaidė svajas. Užuot pašaukęs vežiką ir nuvežęs Leoną Kasiani namo, pėstute lydėjo ją per visą senamiestį, kur jo žingsniai grindiniu aidėjo kaip kaustyto arklio kanopų kaukšėjimas. Kartais pro atdarus balkonus juos pasiekdavo tylių pokalbių nuotrupos, miegamųjų paslaptys, neatlieptos meilės aimanos, karšto jazminų kvapo pritvinusiose miegančiose gatvelėse įgaunančios gaudžiai didingo nežemiško skambesio. Florentinas Arisa turėjo dar kartą sukaupti visas valios jėgas, slopindamas norą atskleisti Leonai Kasiani savo užgniaužtąją meilę Ferminai Dasai. Jiedu žingsniavo vienas šalia kito, lyg skaičiuodami žingsnius, žingsniavo kaip seni įsimylėjėliai, nebeskubantys mylėtis, ji – mąstydama apie Kabirijos dalią, o jis – apie savo nedalią. Muitinės aikštėje vienas vyriškis dainavo išėjęs į balkoną, ir jo daina gausybe aidų atsiliepė plaukdama per kvartalą: *Aš plaukiau jūra, dužo aukštos bangos*. Akmeninių Šventųjų gatvėje, užuot atsisveikinęs prie jos namų, Florentinas Arisa paprašė Leoną Kasiani pakviesti jį išgerti taurelės brendžio. Tokiomis aplinkybėmis prašė to jau antrą kartą. Pirmąjį kartą, prieš dešimt metų, ji atsakė: „Jeigu užeisi šiuo metu, niekada negalėsi išeiti“. Jis neužėjo. Šįkart jis vis dėlto užėjo, žinodamas, kad vėliau tikriausiai teks sulaužyti duotą žodį. Tačiau Leona Kasiani pakvietė jį užeiti be jokių sąlygų.

Jam buvo toks įspūdis, kad jis netikėtai atsidūrė šventykloje, kur garbinama užgesinta meilė, dar net nespėjusi pražysti. Jos tėvai buvo mirę, vienintelis brolis pralobęs įsikūrė Kurasao, o ji gyveno vienui viena senoviniame giminės name. Prieš kelerius metus, dar neatsižadėjęs minties padaryti ją savo meiluže, Florentinas Arisa paprastai lankydavosi pas ją – su jos tėvų žinia – kiekvieną sekmadienį ir kartais užsibūdavo iki vėlyvo vakaro, be to, tiek kartų pridėjo ranką prie namų remonto ir pertvarkymo, jog jautėsi juose kaip namie. Vis dėlto tą vakarą po kino seanso jam buvo toks įspūdis, jog svetainėje apie jį nebelikę nė menkiausio prisiminimo. Baldai buvo perstatyti, ant sienų kabojo kitos chromolitografijos, ir jam dingtelėjo mintis, jog šitiek apčiuopiamų pakeitimų padaryta tam tyčia, kad būtų aišku visiems laikams: jo apskritai niekada nėra buvę šiame pasaulyje. Jo nepažino katė. Pasibaisėjęs užmiršties nuožmumu, jis tarė: „Jau manęs nebeprisimena“. Nusisukusi ji pilstė brendį į taures ir nė negrįžtelėdama atsakė, kad jeigu tik tokie rūpesčiai neduoda ramybės, jis gali sau ramiai miegoti, nes katės apskritai nieko neprisimena.

Susėdę ant sofos vienas greta kito, jiedu išneko apie savo gyvenimą, apie tai, kaip gyveno iki tos dienos, kai vieną popietę, dievaižin kada, susitiko mulų traukiamame tramvajuje. Jųdviejų gyvenimas plaukė gretimuose kabinetuose, ir ligi tol, išskyrus darbą, jiedu niekada apie nieką nekalbėdavo. Jiedviem bešnekučiuojant, Florentinas Arisa uždėjo ranką jai ant šlaunies, ėmė švelniai glostyti kaip įgudęs suvedžiotojas, ir ji nesipriešino, netgi nekrūptelėjo iš mandagumo. Tik tada, kai jis pabandė eiti toliau, ji paėmė jo klaidžią ranką ir pabučiavo į delną.

– Gražiai elkis, – tarė. – Jau seniai supratau, jog tu esi ne tas vyras, kurio man reikia.

Kai ji buvo dar visai jaunutė, stiprus ir miklus vyriškis, kurio veido jai nepasisekė pamatyti, iš pasalų ją užpuolė ant molo, parvertė, nuplėšė drabužius ir akimoju karštligiškai ją paėmė. Parmesta ant akmenų, perdėm subraižyta, sužaizdota, ji troško tik víena, kad tas vyriškis niekada nepasišalintų, idant galėtų numirti jo glėbyje. Ji nematė jo veido, negirdėjo jo balso, tačiau buvo įsitikinusi, jog pažintų jį iš tūkstančių kitų, vien palytėjusi jo kūną, pažintų iš įkarščio ir siutulio sueities metu. Nuo to laiko kiekvienam, kas tik teikdavosi jos klausyti, ji sakydavo: „Jei kartais pamatysi tokį aukštą ir tvirtą vyrą, kuris spalio penkioliktąją apie pusę dvyliktos vakaro išžagino vargšę negrę ant Skenduolių molo, pasakyk jam, kur jis galėtų mane susitikti“. Kartodavo tuos žodžius grynai iš įpročio ir persakė juos tokiai daugybei žmonių, jog nebeliko vilčių. Florentinas Arisa tiek daug kartų girdėjo tą jos pasakojimą, jog klausydavosi jo kaip laivų atsisveikinimo sirenų naktimis. Kai išmušė antrą valandą nakties, jiedu jau buvo išgėrę po tris taures brendžio, ir jis tikrai žinojo, kad nėra tas žmogus, kurio ji laukia, ir apsidžiaugė tai sužinojęs.

– Puiku, mano liūte, – tarė jis atsisveikindamas. – Mudu nudobėme tigrą.

Tai buvo ne viskas tą naktį. Pikti liežuviai apie džiovininkų palatą sugriovė jo svajonę, pažadindama neįtikėtiną įtarimą, jog Fermina Dasa mirtinga ir, vadinasi, gali mirti anksčiau už vyrą. Pamatęs, jog ji vos nesuklupo išeidama iš kino, jis žengė dar vieną žingsnį bedugnės link: staiga jam dingtelėjo mintis, kad jis, o ne ji, gali numirti pirmas. Tai buvo lemtingas ženklas, ir vienas pačių baisiausių, nes buvo pagrįstas tikrove. Praeityje liko daugybė metų nepalaužiamo laukimo, džiugių vilčių, o horizonte tvyrojo nebent bedugnė jūra įsivaizduojamų ligų, šlapimo varvinimo lašas po lašo rytmečiais po nemigos nakties, neišvengiamos mirties grėsmė kasdien leidžiantis sutemoms. Jam dingtelėjo mintis, jog kiekviena dienos akimirka, anksčiau buvusi ne tik sąjungininkė, bet ir prisiekusioji bendrininkė, dabar prieš jį rezga sąmokslą. Vos prieš kelerius metus, kai jis nuėjo į rizikingą pasimatymą ir baimės gniaužiama širdimi atsidūrė prie atrakintų durų ką tik suteptais vyriais, kad jis galėtų tyliai įeiti į vidų, paskutinę akimirką persigalvojo ir pasuko atgal, baimindamasis svetimai ir paslaugiai moteriai padaryti nepataisomą bėdą – mirti jos lovoje. Žodžiu, jis turėjo pagrindą manyti, jog pasaulyje labiausiai mylima moteris, kurios jis laukia nuo praėjusio šimtmečio, nė neketindamas pulti į neviltį, daugių daugiausia tik spės paimti jį už parankės ir sveiką ir gyvą pervesti per Mėnulio krateriais nusėtą gatvę ir vėjo blaškomų aguonų veją į kitą pusę, ten, kur prasideda mirties šaligatvis.

Tiesą pasakius, pagal to meto matą Florentinas Arisa jau seniai buvo peržengęs senatvės ribą. Įtrenkęs į šeštą dešimtį, dabar jis buvo penkiasdešimt šešerių ir galvojo, kad juos gražiai nugyveno, nes visi tie metai buvo pilni meilės. Vis dėlto nė vienas pagyvenęs to meto vyriškis nebūtų drįsęs apsijuokti dėdamasis jaunesnis, nei yra iš tikrųjų, netgi tuo atveju, jeigu toks atrodytų arba tokiu save laikytų, ir juo labiau kiekvienas būtų gėdijęsis prisipažinti, jog slapčia vis dar verkia dėl to, kad praėjusiame šimtmetyje buvo mylimosios atstumtas. Tai buvo netikęs metas jaunintis: visi rengėsi pagal savo amžių, tačiau senatviškai rengtis pradėdavo vos peržengę ankstyvosios jaunystės slenkstį ir taip vilkėdavo iki pat grabo lentos. Drabužis atitikdavo ne tik amžių, bet ir visuomeninę padėtį. Jaunuoliai stengdavosi oriai atrodyti, rengdamiesi kaip jų seneliai ir prieš laiką užsibalnodami ant nosies akinius, o vaikščioti su lazdele buvo laikoma gero tono ženklu. Moterys būdavo tik dviejų amžių: tekutės, ne vyresnės kaip dvidešimt dvejų metų, ir senmergės, pasmerktos žilą kasą sunešioti. Visos kitos – ištekėjusios, motinos, našlės, močiutės – priklausė ypatingai rūšiai, jos skaičiuodavo ne nugyventus metus, bet laiką, likusį iki paskutinės gyvenimo dienos.

Florentinas Arisa, priešingai, stojo prieš senatvės pinkles degdamas įnirtinga narsa, nors puikiai žinojo, kad jam teko keista laimė nuo pat mažumės atrodyti kaip seniui. Iš pradžių privertė nepritekliai. Transita Arisa išvertė ir persiuvo jam drabužius, kuriuos tėvas ketino išmesti į šiukšlyną, tad jis vaikščiojo į pradinę mokyklą vilkėdamas durtiniais, jam atsisėdus, skvernais šluojančiais aslą, ir nešiojo ministro skrybėlę, užmaukšlintą ant ausų, nors viduje, kad būtų mažesnė, motina buvo įsiuvusi vatinį volelį. Kadangi nuo penkerių metukų kaip trumparegis nešiojo akinius, o stori ir šiurkštūs kaip motinos indėniški plaukai šiurpsojo nelyginant arklio karčiai, sprendžiant iš jo išvaizdos, buvo sunku ką nors aiškaus sakyti. Laimė, jog po tiekos suiručių vyriausybėje, viešpatavusios šalyje įsiplieskiant vis naujiems pilietiniams karams, mokyklų taisyklės buvo ne tokios griežtos kaip anksčiau, ir viešosiose mokyklose nepaisyta nei socialinės kilmės, nei visuomeninės padėties. Į pamokas ateidavo berniūkščiai dar šlapia panose, bet užtat persmirdę barikadų parako išgaromis, vilkėdami karine maištininkų uniforma, su karininkų antsiuvais, pelnytais pragaištingame mūšyje švino lietui lyjant, prisisegę matomiausioje vietoje prie diržo statutinius ginklus. Per pertraukas, kilus menkiausiam ginčui, pliekdavo iš pistoletų, grasindavo mokytojams, jeigu tie per egzaminus rašydavo jiems prastus pažymius, o vienas La Saljės kolegijos trečiaklasis, pašauktinių kariuomenės atsargos pulkininkas, vienu šūviu nupylė Švento Jono Atsiskyrėlio ordino vienuolį, bendruomenės prefektą, už tai, jog per katekizmo pamoką šis pareiškė, kad Dievas – konservatorių partijos garbės narys.

Kita vertus, vaikai iš nuskurdusių kilmingų šeimų ateidavo į mokyklą aprengti kaip senovės kunigaikščiai, o kai kurie, visiški vargšai, vaikščiodavo basi. Žodžiu tariant, tarp visų tų keistuolių, suplaukusių iš visų pakampių, vienas pačių keisčiausių buvo Florentinas Arisa, ir vis dėlto ne toks, kad pernelyg kristų į akis. Skaudžiausia jam buvo tada, kai kartą gatvėje išgirdo šaukiant: „Kas neturtingas ir dar negražus – tas laimę matys kaip savo ausis!“ Šiaip ar taip, drabužiai, kuriais vilkėjo nepriteklių verčiamas, nuo to laiko ir iki paskutinės gyvenimo dienos geriausiai atitiko jo slėpiningą prigimtį ir niūrų būdą. Gavęs pirmąjį atsakingą darbą Karibų upių laivybos bendrovėje, jis užsisakė naujus drabužius pagal savo ūgį, tačiau tokio pat stiliaus, kokiais vilkėjo tėvas, kurį prisimindavo kaip senį, nors jis mirė būdamas garbaus Kristaus amžiaus: trisdešimt trejų metų. Tad Florentinas Arisa visada atrodydavo vyresnis, negu būdavo iš tikrųjų. Nenuostabu, jog Brichida Suleta, viena iš daugelio vienadienių mylimųjų, turėjusi gerą liežuvį ir visada rėžusi teisybę į akis, pačią pirmąją dieną pareiškė, kad jis labiau jai patinkąs nusirengęs, nes nuogas esąs dvidešimčia metų jaunesnis. Vis dėlto jis žinojo, ką daro, nes, pirmiausia, skonis neleido kitaip rengtis, ir, antra vertus, niekas nemokėjo taip rengtis, kad dvidešimties metų atrodytų dar jaunesnis, nebent jeigu išsitrauktų iš komodos trumpas kelnaites ir jungos kepuraitę. Be kita ko, jis ir pats negalėjo kitaip suprasti to meto senatvės sąvokos ir, savaime aišku, išvydęs, kaip išeidama iš kino suklumpa Fermina Dasa, pašiurpo iš siaubo, tvykstelėjus minčiai, jog įnirtingoje kovoje dėl meilės, ko gero, jį neišvengiamai įveiksianti toji kalė giltinė.

Ligi tol vienintelis didelis mūšis, į kurį jis beatodairiškai puolė ir kurį gėdingai pralaimėjo, buvo kova su plikimu. Nuo to laiko, kai išvydo įsivėlusius į šukas pirmuosius plaukus, suvokė, jog pasmerktas pragaro kančioms, kurių įsivaizduoti nesugeba nebent tas, kas jų nepatyrė. Jis priešinosi ilgus metus. Nebuvo tokių plaukų priežiūros priemonių, kokių jis nebūtų išbandęs, nei prietarų, kokiais nebūtų patikėjęs, nei kančių, kokių nebūtų ištvėręs, kad tik apsaugotų nuo negandos kiekvieną galvos sklypelį. Jis atmintinai išmoko „Bristolio kalendoriaus“ nurodymus ūkininkams, nes buvo girdėjęs, jog plaukų augimas tiesiogiai susijęs su derliaus ciklais. Atsisakė savo nuolatinio kirpėjo, užkietėjusio plikiaus, pas kurį kirposi visą gyvenimą, ir perbėgo pas atvykėlį, visai neseniai atsikėlusį į miestą ir kerpantį plaukus tik esant Mėnulio priešpilniui. Naujajam kirpėjui vos pradėjus rodyti vaisingumo stebuklus, paaiškėjo, kad jis – jaunų vienuoliukių žagintojas, ieškomas įvairių Antilų šalių policijos, tad netrukus jis iškeliavo su grandinėmis ant kojų.

Florentinas Arisa iškirpdavo iš laikraščių visus skelbimus plinkantiesiems ir viename Karibų dienraštyje aptiko dvi to paties žmogaus nuotraukas – prieš panaudojant veiksmingąjį preparatą ir po to: pirmojoje plikas kaip arbūzas, antrojoje gauruotas kaip liūtas. Per šešerius metus išbandė šimtą septyniasdešimt dvi priemones, be to, dar nemaža kitokių papildomų metodų, aprašytų buteliukų etiketėse, tačiau nieko nelaimėjo, tik gavo smirdžią dilgėlinę egzemą, Martinikos vienuolių vadinamą Šiaurės pamėnais, nes tamsoje galva švytėdavo fosforine šviesa. Galiausiai jis išmėgino visas prekyvietėje garsinamas indėnų gydomąsias žoleles, visus burtinguosius tepalus ir visus Rytų gydomuosius gėrimus, parduodamus prie Raštijos vartų, tačiau tik tada susivokė, jog visa tai – gryniausia apgavystė, kai viršugalvyje jau plytėjo sakytumei šventojo tonzūra. Nuliniais metais, Tūkstančio dienų pilietiniam karui siaubiant šalį, į miestą atklydo italas, pagal užsakymą gaminantis natūralių plaukų perukus. Perukai kainavo nežmoniškus pinigus, be to, meistras neprisiėmė už juos atsakomybės daugiau kaip už tris mėnesius, tačiau tik vienas kitas nuplikęs turtuolis nepasidavė pagundai. Florentinas Arisa atskubėjo vienas pirmųjų. Pasimatavo peruką, tokį panašų į jo tikruosius plaukus, jog išsigando, kad nuotaikai pasikeitus jie nepasistotų piestu, ir vis dėlto nesugebėjo susitaikyti su mintimi, jog turėsiąs nešioti ant galvos mirusiųjų plaukus. Tik pasiguodė širdies gilumoje, kad plikimui įsismarkavus nespėjo pamatyti, kaip žyla jo plaukai. Kartą vienas tų laimingų girtuoklėlių, kurių netrūko upių laivybos prieplaukoje, pamatęs jį išeinant iš bendrovės, pripuolęs apkabino kur kas karščiau nei kitais kartais, nuvožė jam nuo galvos skrybėlę ir, kvatojant krovėjams, skambiai pakštelėjo į maumenėlį.

– Dieviška plikė! – sušuko.

Tą patį vakarą, sulaukęs keturiasdešimt aštuonerių metų, Florentinas Arisa švariai nusiskuto retus pūkelius, dar išlikusius ant pakaušio ir paausiais, ir galutinai susitaikė su visiško plikiaus likimu. Taip gražiai susitaikė, jog kiekvieną rytą prieš maudydamasis įmuiluodavo ne tik smakrą, bet ir tas galvos vietas, kur kaldavosi pūkeliai, ir skustuvu švariai nugremždavo viską, kad visur būtų plyna kaip mažo vaiko užpakaliukas. Ligi tol jis niekada nenusiimdavo skrybėlės netgi savo kabinete, nes atidengti plikę jam atrodydavo lygiai taip pat nepadoru kaip apsinuoginti. Tačiau, galutinai su ja apsipratęs, priskyrė jai tam tikras vyriškas dorybes, apie kurias anksčiau buvo girdėjęs, bet leisdavo tas kalbas pro ausis laikydamas tai plikagalvių prasimanymais. Vėliau sugalvojo naują būdą prisidengti plikę, iš dešinės pusės užsišukuodamas ilgą plaukų sruogą, ir jau niekada neatsisakė to įpročio. Vis dėlto kaip ir anksčiau nešiojo to paties gedulingo stiliaus skrybėlę, nešiojo netgi tada, kai pasirodė madingosios *canotier*, vietinių vadinamos *torteliais*.

Na o dantys išbyrėjo anaiptol ne patys savaime – stačiai niekdarys klajojantis dantistas susimanė išrauti iš šaknų įsimetusią paprasčiausią infekciją. Florentinas Arisa taip siaubingai bijojo gręžimo mašinos, jog vengė dantisto, nors be perstojo svembė dantis, kol ilgiau nebegalėjo tverti skausmo. Motina išsigando kiekvieną naktį girdėdama jį nepaguodžiamai vaitojant gretimame kambaryje – jai pasirodė, kad sugrįžo ankstesnieji laikai, jau beveik išgaravę jos atminties ūkuose, tačiau, kai, norėdama pasižiūrėti, kur šįsyk jam skauda meilė, paprašė jį išsižioti, pamatė, jog išopėjusios visos dantenos.

Dėdė Leonas XII jį nusiuntė pas daktarą Fransisą Adonajų, juodaodį milžiną su raitininko kelnėmis ir blauzdinėmis, upių laivais plaukiojantį su visu dantų kabinetu, telpančiu krepšiuose, kokius paprastai turi bocmanai, ir iš pažiūros daugiau panašų į klajojantį prekeivį, paupių kaimeliuose prekiaujantį siaubu. Vos žvilgtelėjęs Florentinui Arisai į burną, jis nutarė, jog reikia išrauti visus dantis, taipgi dar visai sveikus priekinius ir krūminius, idant jo nebeištiktų nauja neganda. Priešingai nei gydymasis nuo nuplikimo, tas žvėriškas gydymo būdas jam nesukėlė nė menkiausio nerimo, nebent savaime suprantamą baimę, kad teks be marinimo ištverti visą kankynę. Neatbaidė nė mintis apie dėtinius dantis, nes, pirmiausia, vienas maloniausių vaikystės prisiminimų buvo mugės burtininkas, kuris išsiimdavo abu protezus ir padėdavo ant stalo, kad jie kalbėtų patys vieni, o, antra vertus, nebereikėsią daugiau kęsti dantų skausmo, kamavusio nuo pat mažumės beveik taip pat neatlyžtamai ir žiauriai kaip meilės kančios. Be kita ko, jis anaiptol negalvojo, jog tai tokia pat klastinga senatvės niekšybė kaip plikimas, nes buvo įsitikinęs, kad, nepaisant iš burnos trenkiančio gaižaus vulkanizuotos gumos tvaiko, kur kas padoriau atrodysiąs šypsodamas ortopedine šypsena. Tad, nė kiek nesipriešindamas, atsidavė į rankas daktarui Adonajui, įnikusiam jį galabyti įkaitintomis žnyplėmis, o paskiau kantriai kaip krovininis mulas kentėjo, kol gijo išdraskytos dantenos.

Dėdė Leonas XII gilinosi į visas operacijos smulkmenas, lyg pats būtų turėjęs ją ištverti. Ypač domėjosi dėtiniais dantimis grįžęs iš vienos pirmųjų savo kelionių Magdalenos upe, ir kaip tik dėl savo maniakiško polinkio į *bel canto*. Vieną pilnaties naktį kažkur netoli Gamaros uosto jis susilažino su vokiečiu matininku, jog pažadinsiąs visą neįžengiamų girių gyvūniją, nuo kapitono tiltelio padainavęs neapolietišką romansą. Nedaug trūko, kad būtų laimėjęs. Tamsoje virš upės jau buvo girdėti, kaip pelkynuose sparnais plaka pilkieji garniai, kaip daužo uodegomis kaimanai, kaip išsigandusios perpelės bando iššokti iš vandens ant kranto, tačiau, traukiant aukščiausią natą, kai visiems kilo baimė, jog dainininkui gali sprogti gyslos, drauge su paskutiniu atokvėpiu iš burnos išlėkė dėtiniai dantys ir įkrito į vandenį.

Laivui teko tris dienas laukti Tenerifės uoste, kol buvo skubiai gaminami kiti dėtiniai dantys. Padarė tokius, kad buvo gražu pažiūrėti. Tačiau, grįžtant atgal, dėdė Leonas XII, bandydamas paaiškinti kapitonui, kaip neteko dėtinių dantų, įkvėpė pilnus plaučius įkaitusio girių oro, užtraukė pačią aukščiausią natą, kokią tik įstengė, išlaikė ją iki paskutinio atokvėpio ketindamas pabaidyti kaimanus, kurie, tysodami saulėkaitoje, nemirkčiodami spoksojo į praplaukiantį laivą, ir naujieji dėtiniai dantys – kaip ir anie – įkrito į vandenį. Nuo to laiko jis visada turėdavo ne vieną porą atsarginių dėtinių dantų, kuriuos laikydavo visur – namuose, darbe, rašomojo stalo stalčiuje, visuose trijuose bendrovės laivuose. Be to, pietaudamas ne namie, paprastai įsidėdavo atsarginę porą į pastilių nuo kosulio skardinę, nes kartą susilaužė dėtinius dantis, per pietus užmiestyje bandydamas sukramtyti lašinių odelę. Baimindamasis, kad sūnėnas netaptų tokių netikėtumų auka, dėdė Leonas XII liepė daktarui Adonajui pagaminti jam iškart dvi poras dėtinių dantų: vieną iš pigesnių medžiagų kasdieniam naudojimui bendrovėje, o antrą – sekmadieniams ir švenčių dienoms, su aukso krislu ant krūminio, pasirodančio šypsantis, idant dantys atrodytų kaip tikri. Pagaliau Verbų sekmadienį, linksmai skambant šventiniams varpams, Florentinas Arisa išėjo į gatvę kaip visiškai kitas žmogus su tokia nepriekaištinga šypsena, jog jam pasidingojo, kad šiame pasaulyje jo vietą užėmė žmogus, neturintis su juo nieko bendra.

Tai atsitiko tuo metu, kai mirė motina ir Florentinas Arisa liko vienui vienas namuose. Tokio pobūdžio meilei, į kurią jis buvo linkęs, tai buvo ideali vieta, nes gatvė atrodė palyginti saugi, nors, kaip bylojo pats gatvės pavadinimas, į ją žiūrėjo tiek langų, jog nejučia piršosi mintis apie gausybę akių, žvelgiančių pro užuolaidų tarpelius. Tačiau Florentinas Arisa įsirengė tuos namus taip, kad juose džiaugtųsi laime Fermina Dasa, ir niekas kitas, tad pačiais vaisingiausiais metais jis buvo linkęs verčiau praleisti galybę puikių progų, kad tik jų nesuteptų kitomis meilėmis. Laimė, kiekvienas laiptelis, ant kurio jis pakildavo lipdamas karjeros laiptais Karibų upių laivybos bendrovėje, suteikdavo jam naujų privilegijų, daugiausia slaptų, ir viena pačių pravarčiausių leido naudotis kabinetu naktimis, taipgi sekmadieniais ir švenčių dienomis, sargams žiūrint pro pirštus į jo nedarbinius apsilankymus. Kartą, kai jau būdamas pirmasis viceprezidentas jis greitosiomis mylėjosi su mergina, sekmadieniais ateinančia tvarkyti kabinetų, jis – sėdomis ant kėdės prie rašomojo stalo, ji – apžargomis, staiga virstelėjo durys. Dėdė Leonas XII kyštelėjo galvą į kabinetą, lyg būtų pataikęs ne į tas duris, ir pro akinių viršų sužiuro į persigandusį sūnėną. „Po perkūnais! – nė kiek nenustebęs tarė dėdė. – Toks pat nenuorama kaip tėtis!“ Ir, prieš uždarydamas duris, pridūrė įsmeigęs akis į tolį:

– O jūs, panele, nebijokite, varykite toliau. Duodu garbės žodį, jog nemačiau jūsų veido.

Apie tai niekas daugiau nebeužsiminė, tačiau ištisą savaitę Florentinas Arisa negalėjo dirbti savo kabinete. Pirmadienį įgriuvo visa gauja elektrikų ir palubėje įtaisė mentinį ventiliatorių. Nei iš šio, nei iš to atėjo šaltkalviai ir lalėdami bei audras keldami įdėjo į duris spyną, kad jis galėtų užsirakinti iš vidaus. Nieko neaiškindami, staliai viską išmatavo, apmušalų meistrai atnešė kretonų pavyzdžių patikrinti, ar derinasi su sienų spalva, o kitą savaitę įvilko pro langą, nes pro duris netilpo, didžiausią dvigulę sofą bakchančių gėlėmis išmargintais apmušalais. Jie dirbo pačiu netikėčiausiu metu, lyg tam tyčia nieko nepaisydami, o jeigu kas nors imdavo reikšti nepasitenkinimą, atsakydavo tais pačiais žodžiais: „Generalinės direkcijos nurodymas“. Florentinas Arisa niekada nesugebėjo sužinoti, ką reiškė ta invazija: ar dėdė jam darė malonę, rūpindamasis pašlijusiais jo meilės reikalais, ar bandė saviškai jį pagraudenti dėl netikusio elgesio darbo vietoje. Jam niekad neatėjo mintis, jog iš tikrųjų dėdė Leonas XII stengiasi jį paskatinti, nes ir jį pasiekė gandas, jog, skirtingai nei diduma vyrų, sūnėnas turi savitų polinkių, ir tai nedavė jam ramybės: tokio žmogaus jis negalėjo padaryti savo įpėdiniu ir paveldėtoju.

Priešingai nei brolis, Leonas XII išgyveno šešiasdešimt metų tvirtoje santuokoje ir visada girdavosi, jog sekmadieniais nedirba. Jis turėjo keturis sūnus ir vieną dukterį ir ketino visiems užrašyti savo imperiją, tačiau gyvenimas jam skyrė tokią dalią, kuri to meto literatūroje klajojo iš vieno romano į kitą, bet kasdieniame gyvenime žmonėms atrodė neįtikėtina: visi keturi sūnūs mirė vienas po kito, artėdami prie vadovų postų, o duktė neturėjo nė menkiausio pašaukimo upių laivybai ir panoro verčiau numirti, iš penkiasdešimties metrų aukščio pro langą stebėdama laivus Hudzono upėje. Kas be ko, būta ir tokių, kurie mielai leido gandus, kad ne šiaip sau atsitikę ištisa virtinė nelaimių – bus prikišęs nagus grasusis Florentinas Arisa su savo vampyrišku skėčiu.

Dėdei pasitraukus poilsio – ne savo valia, bet gydytojų nurodymu, – Florentinas Arisa ėmė mielai aukoti kai kuriuos sekmadieninius meilės nuotykius. Lydėdavo jį į užmiesčio vilą drauge važiuodamas vienu pirmųjų mieste automobilių, kurio pavarų svirtis taip smarkiai šaudavo atgal, jog pirmajam vairuotojui nutraukė ranką. Senis tysodavo hamake su šilko gijomis išsiuvinėtu savo vardu, ir juodu kalbėdavosi valandų valandas, toli nuo visko, nusisukę nuo jūros, senoviniame dvare, kur anksčiau dirbo vergai, pavakariais iš alstremerijų apgožtų terasų grožėdamiesi snieguotomis kalnų viršūnėmis. Florentinui Arisai su dėde būdavo sunku kalbėti apie ką kita, išskyrus upių laivybą, ypač tomis ilgomis popietėmis, kai mirtis visada būdavo neregima viešnia. Dėdei Leonui XII labiausiai rūpėjo, kad upių laivyba nepakliūtų į rankas šalies verslininkams, susijusiems su stambiomis Europos bendrovėmis. „Upių laivybą visada valdė kieti vyrai, – sakydavo jis. – Jeigu ją perims skystablauzdžiai, galų gale ji atiteks vokiečiams“. Jo būgštavimai rėmėsi politiniais įsitikinimais, kuriuos jis mielai dėstydavo kur buvęs nebuvęs.

– Netrukus man sueis šimtas metų, aš mačiau visokiausių permainų, netgi mačiau, kaip susikeičia vietomis šviesuliai Visatoje, bet niekada nemačiau kokių nors permainų šioje šalyje, – sakydavo jis. – Buvo ir naujų konstitucijų, ir naujų įstatymų, ir karų kas trys mėnesiai, bet gyvename kaip ir anksčiau, kai priklausėme Ispanijai.

Savo broliams masonams, visą blogį priskiriantiems federacijos žlugimui, jis visada atsakydavo: „Tūkstančio dienų karą pralaimėjome prieš dvidešimt trejus metus, kai pralaimėjome septyniasdešimt šeštųjų metų karą“. Florentinas Arisa, kurio abejingumas politikai ribojosi su absoliutu, klausydavosi tų vis dažniau skambančių postringavimų, kaip klausomasi jūros bangų mūšos. Priešingai, jis griežtai pliekdavo bendrovės politiką. Kitaip nei dėdė, jis laikėsi tos nuomonės, jog nusmukusią upių laivybą, atsidūrusią prie pražūties ribos, įmanoma išgelbėti tik savanoriškai atsisakius garo laivų monopolio, Nacionalinio kongreso suteikto Karibų upių laivybos bendrovei devyniasdešimt devyneriems metams ir vienai dienai. Dėdė su juo nesutikdavo: „Tas mintis tau kala į galvą mano bendravardė Leona drauge su savo anarchistinėmis išmonėmis“. Iš dalies tai buvo tiesa. Vis dėlto Florentinas Arisa prieštaravo remdamasis nesena patirtimi, kai vokietis komandoras Chuanas B. Elbersas nežabotomis asmeninėmis ambicijomis pražudė savo kilnų sumanymą. Dėdės manymu, Elberso žlugimą nulėmė anaiptol ne jo asmeninės savybės, bet, priešingai, svariai neapgalvoti įsipareigojimai, kuriuos jis prisiėmė, drauge beveik užsikraudamas atsakomybę už visą nacionalinę geografiją: jis apsiėmė rūpintis upės laivyba, uostų įranga, sausumos keliais ir transporto priemonėmis. Be to, pasak jo, ne juokais trukdė tulžinga prezidento Simono Bolivaro opozicija.

Diduma kompanionų žiūrėjo į jų ginčą kaip į šeimyninius nesutarimus, kuriuose abi pusės savotiškai teisios. Senio užsispyrimas jiems atrodė savaime suprantamas, ir ne todėl, jog susenęs jis pasidarė ne toks toliaregis, koks buvo anksčiau, kaip dažniausiai būdavo sakoma, per daug nesigilinant į esmę, stačiai jis laikėsi tos nuomonės, kad atsisakyti monopolio – tai lyg į šiukšlyną išmesti grobį, laimėtą istorinėse grumtynėse, į kurias jis su broliais stojo anais didvyriškais laikais, jie vieni prieš galingiausius viso pasaulio priešininkus. Tad niekas nedrįso jam prieštarauti, kai jis taip sutvirtino savo teises, kad niekas negalėjo prikišti piršto prieš teisiškai joms nustojant galios. Staiga, kai popietėmis dvare viską svariai apsvarstęs Florentinas Arisa sudėjo ginklus, dėdė Leonas XII sutiko atsisakyti šimtametės privilegijos su viena vienintele garbės sąlyga – nieko nedaryti iki jo mirties.

Toks buvo jo paskutinis žodis. Jis atsisakė kalbėti apie reikalus, nepageidavo, kad kas nors kreiptųsi į jį patarimo, neprarado nė vienos savo karališkai vešlių plaukų sruogelės, nė lašelio sveiko proto, tačiau padarė visa, kas įmanoma, kad jo nematytų niekas, kas galėtų pažiūrėti į jį su gailesčiu. Diena dienon stebėdavo amžinuosius sniegynus iš savo terasos, palengvėle linguodamas vieniškoje supamojoje kėdėje greta staliuko, ant kurio tarnaitės visada laikydavo karštą ąsotį juodos kavos ir stiklinę sodos vandens su pamerktais dantų protezais, kuriuos įsidėdavo tik sulaukęs svečių. Susitikdavo tik su vienu kitu bičiuliu ir kalbėdavo su jais nebent apie tolimą praeitį, laikus, kai dar nebūta upių laivybos. Vis dėlto jis susirado naują temą: norėjo, kad Florentinas Arisa vestų. Tą pageidavimą jis išsakė kelis kartus, ir visada tais pačiais žodžiais.

– Jeigu būčiau penkiasdešimčia metų jaunesnis, vesčiau savo bendravardę Leoną, – sakydavo. – Geresnės žmonos negaliu įsivaizduoti.

Florentinui Arisai kūnas nueidavo pagaugais vien pagalvojus, jog paskutinę akimirką dėl tos nenumatytos sąlygos gali nueiti perniek tiekos metų triūsas. Mielai atsisakytų visko, mestų viską šalin, numirtų, kad tik neprarastų Ferminos Dasos. Laimė, dėdė Leonas XII nesispyrė. Sulenkęs devyniasdešimt dvejus metus, pripažino sūnėną vieninteliu paveldėtoju ir nusišalino nuo bendrovės reikalų.

Po šešių mėnesių vieningu akcininkų nutarimu Florentinas Arisa buvo paskirtas Valdybos prezidentu ir Generaliniu direktoriumi. Tą dieną, kai ėmėsi naujų pareigų, senasis liūtas, išmaukęs taurę šampano, atsiprašė už tai, jog kalbėsiąs nesikeldamas iš supamosios kėdės, ir išdrožė trumpą prakalbą, daugiau panašią į elegiją. Pasak jo, jo gyvenimas prasidėjo ir pasibaigė dviem Apvaizdos paženklintais įvykiais. Pirmasis – kai Turbako miestelyje Išvaduotojas paėmė jį ant rankų, prieš išvykdamas į skausmingą kelionę mirtin. Antrasis – kai, nepaisydamas visų likimo kliūčių, surado deramą savo pradėto darbo tęsėją. Pagaliau, stengdamasis per daug nedramatizuoti savo gyvenimo dramos, užbaigė:

– Šiame gyvenime patyriau tik vieną vienintelę nesėkmę: tiek kartų giedojus per kitų žmonių laidotuves, man nelemta giedoti per savo šermenis.

Baigdamas iškilmingą ceremoniją, kaip ir priklauso, sugiedojo ariją *Sudie, gyvenime,* iš *Toskos*. Sugiedojo *a capella*, kaip jam labiausiai patikdavo, ir vis dar tvirtu balsu. Florentinas Arisa susigraudino, tačiau beveik neišsidavė, kai padėkojo dėdei vos virptelėjusiu balsu. Viskas atsitiko taip, kaip jis planavo ir darė visą gyvenimą, kol pagaliau priartėjo prie savo siekių viršūnės turėdamas vieną vienintelį tikslą – žūtbūt gyvam ir sveikam sulaukti tos akimirkos, kai galės džiaugtis likimo skirta dalia Ferminos Dasos paunksnėje.

Vis dėlto tą Leonos Kasiani jam suruoštą šventės vakarą jis prisiminė ne tik ją vieną. Prisiminė ir visas kitas: tiek tas, kurios jau ilsėjosi ramybėje mąstydamos apie jį rožėmis, jo pasodintomis ant kapų, tiek tas, kurios vis dar gulėjo pataluose šalia teisėto vyro mėnesienos paauksuotais ragais. Pasigesdamas tos vienintelės, jis geidė būti drauge išsyk su visomis, kaip tai visada atsitikdavo apnikus baimei. Mat netgi pačiu sunkiausiu metu ir pačiomis kebliausiomis akimirkomis jis išsaugodavo tam tikrą ryšį, nors ir kokį netvarų, su nesuskaitoma daugybe meilužių, turėtų per daugelį metų: visada sekdavo kiekvienos gyvenimo giją.

Tad tą vakarą jis prisiminė Rosalbą, pačią pirmąją, nusinešusią kaip karo grobį jo skaistybę, ir nuo to prisiminimo visada skaudžiai suspausdavo širdį, kaip ir aną pirmąją dieną. Vos užsimerkdavo – ir tuojau pat prieš akis iškildavo ji muslino suknele ir su skrybėlaite ilgais šilkiniais kaspinais, laivo denyje sūpaujanti narvelį su kūdikiu. Per ilgų ilgiausius savo gyvenimo metus jis daugelį kartų buvo pasirengęs pulti jos ieškoti, nežinodamas, nei kur keliauti, nei kuo ji vardu, nei to, ar tikrai jos nori ieškoti, tačiau tikėjo, kad būtinai ją suras kur nors žydinčių orchidėjų brūzgynuose. Kiekvieną kartą, paskutinę akimirką atsiradus kokiai nors tikrai kliūčiai arba kaip tyčia pritrūkus valios, jis atidėdavo kelionę kaip tik tuo metu, kai upeiviai jau būdavo bekelią laivo trapą: ir visada nulemdavo kokia nors priežastis, tiesiogiai susijusi su Fermina Dasa.

Jis prisiminė našlę Nazarietę, vienintelę, su kuria išniekino motinos namus Langų gatvėje, nors parsivedė ją ne jis – ją atvedė Transita Arisa. Jis skirdavo jai daugiau dėmesio nei kuriai kitai, nes ji vienintelė, kad ir kokia nemikli lovoje, spinduliavo tiek švelnumo, jog jo pakako Ferminai Dasai atstoti. Vis dėlto jos prigimtis, benamės katės prigimtis, dar labiau nežabota negu jos glamonės, juodu pasmerkė neištikimybei. Šiaip ar taip, beveik trisdešimt metų, nors ir su pertraukomis, jie išliko meilužiais, vadovaudamiesi muškietininkų šūkiu: *Neištikimi, bet ne išdavikai.* Be to, ji buvo vienintelė, kuriai mirus Florentinas Arisa atliko savo priedermę: sužinojęs, kad ji bus palaidota labdaros lėšomis, jis palaidojo ją savo sąskaita ir pats vienas dalyvavo laidotuvėse.

Jis prisiminė ir kitas našles, kurias mylėjo. Prudensiją Pitrę, pačią vyriausiąją iš visų gyvų likusiųjų, visų vadinamą Dviguba Našle, nes palaidojo du vyrus. Ir dar vieną Prudensiją, meilingąją Areljano našlę, kuri nuplėšdavo jam sagas, kad jis ilgiau pabūtų jos namuose, kol ji iš naujo jas prisiūdavo. Ir Chosefą, Sunjigos našlę, beprotiškai jį mylėjusią ir sodininko žirklėmis vos nenušniojusią jam pimpelio, kad niekam neatitektų, jeigu jai neskirta juo džiaugtis.

Prisiminė greitai šmėkštelėjusią gyvenime ir labiausiai mylėtąją Anchelę Alfaro, kuri, atvažiavusi šešiems mėnesiams į Muzikos mokyklą mokyti griežti styginiais instrumentais, kaip motinos pagimdyta leisdavo su juo mėnesėtas naktis terasoje ant savo namų stogo, griežtdama pačias gražiausias siuitas violončele, kurią taip spausdavo tarp auksaspalvių šlaunų, kad ši pragysdavo vyrišku balsu. Jau pačią pirmąją naktį jiedu sumainė širdis įnirtingai puldami vienas kitam į glėbį lyg geltonsnapiai, dar niekada neragavę meilės. Tačiau Anchelė Alfaro išvyko, kaip atvykusi, išsiveždama savo švelnią lytį ir nuodėmingąją violončelę, išplaukė transatlantiniu laivu su užmiršties vėliava, ir mėnesėtose terasose ant namų stogų liko vienintelis jos prisiminimas – balta nosinaitė, kuria ji mojo atsisveikindama, nelyginant vienišas ir liūdnas balandis horizonte, tarytum išplėštas iš eilėraščių, pateikiamų Žiedyno žaidynėms. Susipažinęs su ja, Florentinas Arisa suprato tai, ką jau seniai jautė pats to nesuvokdamas: jog įmanoma mylėti išsyk kelias moteris, mylėti visas su tuo pačiu širdies skausmu, nė vienos neišduodant. Vienišas prieplaukoje šurmuliuojančioje minioje jis tarė sau, apimtas aklo pykčio: „Širdies gilumoje slaptų kertelių kur kas daugiau negu kambarių viešnamyje“. Atsisveikindamas jis verkė kruvinomis ašaromis. Vis dėlto, vos laivas spėjo dingti už horizonto, jo širdį ir mintis vėl užvaldė Fermina Dasa.

Jis prisiminė Andreją Varon, prie kurios namų praleido praėjusią savaitę, nes oranžinė šviesa vonios kambaryje skelbė, kad vidun eiti nevalia: kažkas užbėgo jam už akių. Kažkas: vyras arba moteris, nes Andreja Varon per daug nesismulkindavo aiškindama šio pobūdžio sumaištį meilės reikaluose. Iš viso meilužių sąrašo ji vienintelė manėsi duonos kąsnį prekiaudama savo kūnu, tačiau tvarkėsi pati viena, kaip išmano, neprisileisdama jokių vadybininkų. Gražiausiais savo gyvenimo metais ji padarė legendinę karjerą kaip slapta kurtizanė ir nusipelnė skambų Motinos Visuotiniausiosios vardą. Dėl jos kraustėsi iš proto gubernatoriai ir admirolai, įsikniaubę į jos krūtinę verkė karo meno ir literatūros įžymybės – vieni ne tokie jau įžymūs, kaip manė, o kai kurie iš tikrųjų verti to vardo. Be kita ko, prezidentas Rafaelis Rejesas, dusyk lankęsis mieste, už vieną paskubomis pas ją praleistą pusvalandį paskyrė jai pensiją iki gyvos galvos už ypatingus nuopelnus Finansų ministerijai, kur ji netarnavo nė vienos dienos. Ji nešykštėjo savo gašlumo dovanų, dalijo tiek, kiek nešė jos kūnas, ir nors nepadorus jos elgesys niekam nebuvo paslaptis, vis dėlto niekas negalėjo pateikti prieš ją lemiamo įkalčio, nes įtakingi bendrininkai gynė ją kaip savo gyvybę, suvokdami, jog anaiptol ne ji, bet jie labiausiai nukentėsią kilus skandalui. Dėl jos Florentinas Arisa nusižengė savo švenčiausiajam principui – nemokėti, o ji nusižengė savajam – nesugulti už dyka nė su kuo, netgi su savo vyru. Jiedu susiderėjo dėl simbolinės kainos – vieno peso už kartą, tačiau nei ji imdavo pinigus, nei jis duodavo juos jai į rankas: jie įmesdavo pinigėlį į paršelio pavidalo taupyklę, o kai jų prisirinkdavo pakankamai, nusipirkdavo kokį nors užjūrio niekutį prie Raštijos vartų. Jai kilo mintis, kad gašlumas itin padidėja nuo klizmų, kurių jis griebdavosi nuolat užkietėjus viduriams. Ji įkalbino Florentiną Arisą daryti jas vienas kitam kaip paprastai šėlstant popietėmis, ir mylėdamiesi jie susileisdavo po klizmą, idant dar smagiau būtų mylėtis.

Didžiausia laime jis laikė tai, jog iš tiekos atsitiktinių meilužių pasitaikė tik viena, suteikusi jam šiek tiek kartėlio, – suktoji Sara Norjega, kuri baigė savo dienas Švenčiausiosios Ganytojos beprotnamyje, deklamuodama tokio nežaboto senatvinio nešvankumo eilėraščius, jog teko ją uždaryti skyrium, kad galutinai neišvarytų iš proto kitų pamišėlių. Vis dėlto, kai Florentinas Arisa prisiėmė visą atsakomybę už Karibų upių laivybos bendrovę, jam beveik nebeliko laiko nei pakankamai noro ieškoti pakaitalo Ferminai Dasai: jis žinojo, kad niekas negali jos atstoti. Pamažėle jis priprato prie kasdienybės lankydamas senas meilužes, mylėdamasis su jomis tol, kol jos būdavo naudotinos, kol būdavo įmanoma, kol jos būdavo gyvos. Sekminių sekmadienį, kai mirė Juvenalis Urbinas, jam buvo likusi tik viena vienintelė, vos keturiolikos metų, turinti tai, ko ligi tol neturėjo nė viena kita, kad jis netektų proto iš meilės.

Tai buvo Amerika Vikunija. Prieš dvejus metus ji atvyko iš pajūrio miestelio Puerto Padrės, kai tėvai patikėjo ją savo globėjui, tolimam giminaičiui Florentinui Arisai. Gavusi vyriausybės stipendiją, tėvų siunčiama ji atvažiavo mokytis vyresniųjų klasių mokytoja, nešina patalyne ir skarda apkaltu, pažiūrėti žaisliniu lagaminėliu, ir kai tik ji išlipo iš laivo baltais bateliais ir auksine kasa, jį persmelkė siaubinga nuojauta, kad labai daug sekmadienių jiedu drauge eis pagulėti pokaičio. Ji vis dar buvo vaikas tikrąja to žodžio prasme – aštriais dantukais ir lyg pradinukės sumuštais keliukais, tačiau jis iškart suvokė, kokio lygio moteris ji veikiai bus, ir ištisus metus ugdė ją sau vienam, šeštadieniais vesdavosi į cirką, sekmadieniais – į parką valgyti ledų, į vaikų popietes, pamažu pelnė jos pasitikėjimą, pelnė jos vaikišką meilę ir, pasitelkęs geručio senelio gudrybę, švelniai vedė ją už rankos į slaptą skerdyklą. Jai viskas atrodė netikėta: staiga atsivėrė dangaus vartai. Ji pražydo, sužydėjo, skendėdama palaimoje, radosi paskata gerai mokytis – ji visada buvo pirmūnė, kad gautų leidimą savaitgaliais ištrūkti iš internato. Na o jis tarytum surado jaukiausią kertelę inkarui nuleisti senatvės įlankoje. Po tiekos metų meilės iš išskaičiavimo tyras ir šviežias nekaltybės skonis viliojo savo liguistos atgajos žavesiu.

Jiedu gražiai atitiko vienas kitą. Ji elgėsi taip, kaip ir priderėjo mergaitei, pasirengusiai pažinti gyvenimą klausant gerbiamo žmogaus, kurio niekas jau nebestebina, o jis elgėsi kaip įsimylėjęs senukas, suvokdamas, jog atlieka vaidmenį, kurio labiausiai bijojo visą gyvenimą. Jis niekada netapatino jos su Fermina Dasa, nors panašumo būta daugiau negu reikia: ir amžius, ir mokyklinė uniforma, ir kasa, ir nelavinta eisena, ir ypačiai – išdidumas ir nenusakomos nuotaikos. Maža to: be pėdsakų išdilo mintis, jog kita moteris galėtų atstoti Ferminą Dasą, mintis, tokia masinanti elgetaujant meilės. Ji jam patiko tokia, kokia buvo, ir galų gale jis pamilo ją tokią, kokia ji buvo, pamilo degdamas vakarės gašlos įkarščiu. Su ja vienintele jis ėmėsi kraštutinių atsargumo priemonių, kad tik ji netyčia nepastotų. Po pirmųjų šešių susitikimų jiedu nebesvajojo apie nieką kita, tik apie sekmadienio popietes.

Jam vieninteliam buvo leista pasiimti ją iš internato, tad jis atvažiuodavo jos Karibų upių bendrovės automobiliu, šešiacilindriu Hudsonu, ir kartais, kai nebūdavo saulės, jie nuvoždavo viršų ir važinėdavo pajūriu: jis – su savo gūdžia skrybėle, ji – leipdama iš juoko, abiem rankomis laikydama ant galvos uniforminę jūreivišką kepuraitę, kad jos nenupūstų vėjas. Kažkas ją perspėjo, kad ji nevažinėtų su savo globėju daugiau negu reikia, kad nevalgytų nieko, ko jis ragavo, ir neprieitų per arti, kad jos nepaliestų jo alsavimas, nes senatvė limpama. Tačiau ji nieko neėmė į galvą. Jiedviem abiem, regis, nė kiek nerūpėjo, ką gali apie juos pagalvoti žmonės, nes visi žinojo, kad jie – giminės, o nepaprastai didelis amžiaus skirtumas juos saugojo nuo bet kokio įtarimo.

Kai Sekminių sekmadienį ketvirtą valandą popiet jie ilsėjosi pasimylėję, staiga gedulingai sugaudė katedros varpai. Florentinui Arisai taip krūptelėjo širdis, kad jis vos susitvardė. Jo jaunystės metais varpų ritualas įeidavo į laidotuvių kainą, neįkandamą tik visiškiems vargšams. Tačiau po mūsų paskutiniojo karo, dviejų šimtmečių sandūroje, konservatorių vyriausybė įtvirtino kolonijų laikų papročius, ir iškilmingos laidotuvės pasidarė tokios brangios, jog tik didžiausi turčiai išgalėdavo jas apmokėti. Mirus arkivyskupui Erkolei de Lunai, varpai visoje provincijoje skambėjo be perstojo devynias paras, ir žmonės taip pasipiktino, jog naujasis arkivyskupas išbraukė skambinimą varpais iš laidotuvių apeigų, palikdamas jį tik patiems įžymiausiems mirusiesiems. Todėl, vos išgirdęs skambant katedros varpus Sekminių sekmadienį ketvirtą valandą popiet, Florentinas Arisa pasijuto taip, lyg jį būtų aplankiusi amžinai pradingusios jaunystės šmėkla. Jam net nedingtelėjo mintis, kad, galimas daiktas, kaip tik šitų varpų jis taip nekantriai laukė tiek metų nuo ano tolimo sekmadienio, kai pamatė Ferminą Dasą šeštame mėnesyje išeinant iš bažnyčios po iškilmingų mišių.

– Velniai rautų, – tarė prieblandoje. – Tikriausiai bus miręs didelis paukštis, kad skamba katedros varpai.

Amerika Vikunija, visiškai nuoga, irgi išsibudino.

– Ko gero, todėl, kad šiandien Sekminės, – tarė.

Florentinas Arisa ne ką daugiau išmanė liturgijos reikalus ir bažnyčioje nebepasirodė nuo tos dienos, kai choruose prie vargonų griežė smuiku šalia vokiečio, be kita ko, jį išmokiusio telegrafisto amato ir vėliau be pėdsako dingusio iš jo gyvenimo. Vis dėlto jis tikrai žinojo, kad per Sekmines neskamba gedulo varpai. Mieste kažkas mirė, tikras daiktas, ir jis tai žinojo. Rytą pas jį namuose apsilankiusi Karibų pabėgėlių delegacija pranešė, jog auštant savo fotoateljė buvo rastas negyvas Jeremija de Sent-Amūras. Florentinas Arisa nebuvo jo artimas draugas, bet draugavo su daugeliu kitų pabėgėlių, kurie jį kviesdavo į savo renginius bei šventes ir, savaime suprantama, į laidotuves. Tačiau jis buvo tikras, jog varpai skambina anaiptol ne Jeremijai de Sent-Amūrui, karingam bedieviui, užkietėjusiam anarchistui ir, be kita ko, savižudžiui.

– Ne, – tarė jis. – Taip gali skambinti tik gubernatoriui ir dar aukštesniam asmeniui.

Amerika Vikunija – pro žaliuzes prasismelkiančios šviesos dryžiais išmargintu blyškiu kūnu – buvo ne tokio amžiaus, kad galvotų apie mirtį. Papietavę jiedu pasimylėjo ir užsnūdo apkvaitę nuo karščio, abu nuogi po ventiliatoriumi, menčių dūzgesiu vis dėlto nesugebančiu nuslopinti tarytum krušos barbenimo – maitvanagių brazdėjimo ant įkaitusio cinkuotos skardos stogo. Florentinas Arisa ją mylėjo, kaip mylėdavo daugybę moterų, pasitaikiusių jam per visą ilgą gyvenimą, tačiau šitą mylėjo kaip jokią kitą – baimės gniaužiama širdimi, nes buvo įsitikinęs, kad mirs nuo senatvės, kai ji baigs mokytojų seminariją.

Kambarys veikiau priminė laivo kajutę – fanerinėmis sienomis, daugelį sykių dažytų ir perdažytų nenuskutant senų dažų, kaip laivuose, ir vis dėlto, nors virš lovos kabojo elektrinis ventiliatorius, buvo karščiau nei upių laivų kajutėse ketvirtą valandą popiet – nuo įkaitusio skardinio stogo. Tai buvo ne įprastas miegamasis, bet tikra kajutė, kurią Florentinas Arisa įsakė pastatyti ant žemės už Karibų upių laivybos bendrovės pastato, numatęs jai vienintelę dingstį ir paskirtį, kad turėtų jaukų prieglobstį senatvinės meilės žaismams. Paprastomis dienomis joje būdavo keblu užmigti, rėkaujant krovikams, griaudžiant upių uosto gervėms ir prieplaukoje nežmoniškai ūkiant laivams. Tačiau mergaitei tai buvo sekmadienio rojus.

Per Sekmines jie ketino pabūti drauge iki tol, kol jai reikės sugrįžti į internatą, likus penkioms minutėms iki *Angelo pasveikinimo*, tačiau gedulo varpai Florentinui Arisai priminė, kad jis pažadėjo ateiti į Jeremijos de Sent-Amūro laidotuves, ir jis šoko rengtis greičiau nei paprastai. Iš pradžių jis kaip paprastai supynė jai vienišą kasą, kurią prieš pasimylėdamas išpindavo, o paskiau užkėlė mergaitę ant stalo, kad būtų patogiau surišti uniforminių batelių raištelius, kuriuos ji visada prastai surišdavo. Padėdavo jai be jokių kėslų, o ji padėdavo jam padėti, lyg tai būtų jo priedermė: nuo pat pirmųjų susitikimų jiedu abu nebesuvokė savo amžiaus ir elgėsi patikliai kaip vyras ir žmona, per visą gyvenimą tiek visko slėpę vienas nuo kito, jog nebežinojo, ką besakyti vienas kitam.

Bendrovės biuruose buvo tamsu, šventės dieną viskas buvo užrakinta, o tuščioje prieplaukoje stovėjo tik vienas laivas išblėsusiomis pakuromis. Tvanka pranašavo lietų, patį pirmąjį tais metais, tačiau, sprendžiant iš oro skaidrumo ir sekmadieniškos uosto tylos, atrodė, jog dabar vienas tų maloniųjų mėnesių. Lauke pasaulis atrodė rūstesnis negu kajutės prietemoje, ir gedulo varpai atsiliepė kur kas skaudžiau širdyje, nors ir nežinia kam jie skambino. Florentinas Arisa su mergaite nusileido į salietros išgraužtą kiemą, ispanų laikais buvusį vergų turgų, kur vis dar riogsojo sulaužytos svarstyklės ir surūdiję gelžgaliai, atlikę nuo vergų prekybos reikmenų. Sandėlių paunksnėje jųdviejų laukė automobilis, ir jie pažadino vairuotoją, tik įsitaisę ant sėdynės. Apsukęs sandėlius, aptvertus vieliniais tinklais, kokiais paprastai aptveriamos vištidės, automobilis kirto senąją prekyvietę prie Dvasių įlankos, kur pusnuogiai suaugusieji žaidė sviediniu, ir, keldamas karštus dulkių debesis, išvažiavo iš upių uosto. Florentinas Arisa buvo įsitikinęs, kad Jeremija de Sent-Amūras tikrai nenusipelnė tokios garbės, tačiau, varpams nenutylant, suabejojo. Uždėjęs ranką vairuotojui ant peties, suriko jam į ausį klausdamas, kam skambina varpai.

– Taigi tam daktarui su barzdele, – tarė vairuotojas. – Pala, kuo jis vardu?

Florentinas Arisa, ilgai negalvodamas, iškart suprato, ką jis turi omenyje. Vis dėlto, vairuotojui papasakojus, kaip jis mirė, staigiai gimusi viltis išgaravo – tokia neįtikėtina pasirodė visa istorija. Niekas taip neatspindi žmogaus būdo, kaip jo mirtis, tačiau vairuotojo pasakojimas visiškai nesiderino su Florentino Arisos vaizduotėje susidariusiu to žmogaus paveikslu. Vis dėlto, nors ir kaip kvailai visa tai atrodė, seniausias ir profesionaliausias miesto gydytojas, vienas žymiausių ir labiausiai nusipelniusių žmonių, mirė aštuoniasdešimt vienerių metų lūžus stuburui, kai, bandydamas pagauti papūgą, iškrito iš mangmedžio.

Visa tai, ką darė Florentinas Arisa nuo tos akimirkos, kai ištekėjo Fermina Dasa, buvo pagrįsta viltimi anksčiau ar vėliau išgirsti tą žinią. Tačiau, kai išmušė ta valanda, jį sukrėtė anaiptol ne pergalės džiaugsmas, kuriuo jis tiek kartų mėgavosi nemigos naktimis, – sukrėtė širdį veriantis siaubas: pasakiškai aiškiai jam atsivėrė prieš akis, kad mirti galėjo ne daktaras, o jis, ir tuomet jam būtų skambinę varpai. Sėdėdama šalia jo automobilyje, kuris trūkčiodamas riedėjo grindiniu, Amerika Vikunija išsigando pamačiusi, koks jis išbalęs, ir paklausė, kas jam atsitiko. Florentinas Arisa spūstelėjo jai ranką savo lediniais pirštais.

– Ak vaikeli, man prireiktų dar penkiasdešimties metų, kad galėčiau viską papasakoti, – atsiduso jis.

Jis pamiršo Jeremijos de Sent-Amūro laidotuves. Išsodinęs mergaitę prie internato durų, skubotai pažadėjo atvažiuoti jos ateinantį šeštadienį ir liepė vairuotojui skubėti prie daktaro Juvenalio Urbino namų. Aplinkinėse gatvėse buvo pilna automobilių ir nuomojamų puskariečių, o prie namų grūdosi minia žioplių. Visu būriu atvažiavo daktaro Lasideso Oliveljos svečiai, pačiame šventės įkarštyje gavę liūdną žinią. Namuose grūdosi tiek žmonių, jog buvo sunku žingsnį žengti, vis dėlto Florentinas Arisa prasiskynė kelią iki didžiojo miegamojo ir, pasistiebęs ant pirštų galų, virš tarpduryje susikimšusių žmonių išvydo mirties niekšybės paženklintą Juvenalį Urbiną, vedybiniame guolyje gulintį tokia poza, kokia geidė jį pamatyti, išgirdęs apie jį patį pirmąjį kartą. Stalius kaip tik buvo bebaigiąs imti matą karstui. Vis dar vilkėdama jaunamartės močiutės suknele, su kuria buvo susiruošusi važiuoti į šventę, greta pašarvoto vyro sėdėjo liūdna susimąsčiusi Fermina Dasa.

Florentinas Arisa buvo kuo smulkiausiai apgalvojęs tą akimirką nuo pat tų savo jaunystės dienų, kai visa širdimi ir visomis išgalėmis pasiskyrė tai beatodairiškai meilei. Jos labui pelnė vardą ir turtą, per daug nekreipdamas dėmesio į priemones, jos labui rūpinosi sveikata ir išvaizda kur kas stropiau, nei būtų derėję vyrui, to meto vyrų akimis žiūrint, ir laukė tos dienos, kaip niekas šiame pasaulyje nebūtų galėjęs ko nors laukti: nė akimirkos nepasiduodamas nevilčiai. Tai, jog mirtis pagaliau stojo jo pusėn, įkvėpė jam tiek drąsos, kad jis ryžosi pakartoti Ferminai Dasai amžinos ištikimybės ir meilės priesaiką pačią pirmąją jos našlystės naktį.

Širdies gilumoje jis suprato, jog pasielgė neapgalvotai, nė trupučio nesuvokdamas nei aplinkybių, nei laiko, vien genamas baimės, kad tokia proga gali niekada nebepasikartoti. Tiek kartų to troškęs, jis netgi įsivaizdavo, jog visa tai turės atsitikti ne tokią tragišką akimirką, tačiau laimė lėmė ką kita. Jis išėjo iš sielvarto namų skausmo gildoma širdimi, jog paliko ją sukrėstą tokio pat skaudaus smūgio, koks ištiko ir jį, tačiau nieko negalėjo padaryti jausdamas, kad šita kraupi naktis likimo jiems skirta nuo amžių.

Artimiausias dvi savaites jis beveik nemiegojo nė vieną naktį. Nevilties draskomas mąstė, kur viena be jo galėtų būti Fermina Dasa, ką ji galvoja, kaip ketina gyventi toliau, prislėgta to siaubo, kurį paliko jai išeidamas. Jam kaip niekad užkietėjo viduriai, pilvas išsipūtė kaip būgnas, ir teko griebtis anaiptol ne tokių jau malonių priemonių kaip klizma. Išsyk užgriuvo visos senatvinės negalės, kurias jis ištverdavo lengviau negu kiti jo bendraamžiai, nes grūmėsi su jomis nuo pat jaunystės. Ištisą savaitę nebuvęs darbe, trečiadienį jis pasirodė bendrovėje, savo blyškumu ir vangumu išgąsdindamas Leoną Kasiani. Jis bandė ją nuraminti: girdi, kaip paprastai vėl kamuojanti nemiga, bet tuojau pat prikando liežuvį, kad neprasiveržtų tiesa pro gausybę neužsitraukusių širdies žaizdų. Be perstojo lijo lietus, nė karto nepasirodė saulė, kad būtų galima ramiai viską apmąstyti. Praslinko dar viena pamėkliška savaitė, jis niekaip nesugebėjo sutelkti minčių, prastai valgė ir dar prasčiau miegojo, stengdamasis visur įžiūrėti užkoduotus ženklus, kurie jam nurodytų išganymo kelią. Tačiau penktadienį netikėtai jį apėmė ramybė, kurią jis palaikė pranašingu ženklu, bylojančiu, jog nieko nauja nebeatsitiks, jog visa tai, ką jis darė gyvenime, – beprasmybė, jog nebėra kur eiti toliau: tai kelio pabaiga. Vis dėlto pirmadienį, grįžęs namo į Langų gatvę, užkliuvo už laiško, plūduriuojančio tarpuvartėje ištvinusiame klane, ir ant permirkusio voko iškart atpažino valdingą rašyseną, kurios nesugebėjo pakeisti jokios gyvenimo permainos, ir netgi pasirodė, kad jis užuodžia vakarinį vystančių gardenijų kvapą, nes pačią pirmąją paniškos baimės akimirką širdis pasakė: tai laiškas, kurio jis nenustodamas nė akimirkos laukia daugiau nei pusę šimtmečio.

Fermina Dasa negalėjo įsivaizduoti, jog tą laišką, parašytą aklo pykčio akimirką, Florentinas Arisa galėtų palaikyti meilės laišku. Ji sudėjo į jį visą įsiūtį, kokį tik sugebėjo sukurstyti širdyje, pačius žiauriausius žodžius, pačius skaudžiausius ir visiškai nepelnytus įžeidimus, kurie vis dėlto jai atrodė per švelnūs, palyginti su jai padaryta nuoskauda. Tai buvo paskutinis veiksmas to nuožmaus dviejų savaičių egzorcizmo, kurio dėka ji tikėjosi susitaikyti su savo nauja padėtimi. Ji troško vėl būti tokia, kokia buvo anksčiau, atgauti visa tai, ko buvo priversta atsižadėti per pusę šimtmečio vergystės, saldžios, be jokios abejonės, tačiau dabar, vyrui mirus, ji pati neišsaugojo nė šešėlio savo buvusios tapatybės. Ji jautėsi kaip šmėkla svetimuose namuose, kurie kasdien atrodė vis didesni ir tuštesni, ir ji klaidžiojo po kambarius nerasdama sau vietos, skausmingai svarstydama, katras iš tikrųjų mirė: ar jis, velionis, ar ji, likusi viena.

Ji niekaip nesugebėjo išvengti slaptos pagiežos vyrui už tai, kad jis pametė ją vienišą vidury tamsios jūros. Kiekvienas jo daiktas išspausdavo jai ašarą: pižama po priegalviu, šlepetės, visada jai primindavusios ligonio šliures, ji prisimindavo jį patį tuo metu, kai jis nusirengdamas atsispindi veidrodyje, o ji šukuojasi prieš miegą, prisimindavo jo kūno kvapą, kuriam buvo lemta išlikti ant jos kūno dar ilgai po jo mirties. Ji sustodavo ką nors darydama ir pliaukštelėdavo delnu sau per kaktą, staiga prisiminusi, jog pamiršo jam ką nors pasakyti. Jai tolydžio ateidavo į galvą daugybė kasdienių klausimų, į kuriuos tik jis vienas būtų galėjęs atsakyti. Kartą jis pasakė jai vieną dalyką, kurio ji niekaip nesugebėjo suvokti: ligoniams skauda amputuotos galūnės, tirpsta, niežti nupjauta koja. Lygiai taip pat jautėsi ir ji viena be jo, jausdama jį ten, kur jo nebėra.

Atsibudusi pirmąjį savo našlystės rytą, vis dar užsimerkusi ji apsivertė ant kito šono, norėdama patogiau atsigulti ir miegoti toliau, ir kaip tik tą akimirką jis jai mirė. Mat tik tuomet ji suvokė, jog pirmą kartą gyvenime jis nenakvojo namie. Kažkas panašaus atsitiko prie stalo – ne todėl, kad ji pasijuto viena, kaip iš tikrųjų ir buvo, bet todėl, kad jai buvo keistas įspūdis, jog ji valgo su žmogumi, kurio nebėra šiame pasaulyje. Vėliau ji atsisėdo prie stalo tik sulaukusi iš Naujojo Orleano atvažiavusios dukters su vyru ir trimis dukrelėmis, tačiau jie susėdo ne prie įprasto stalo, bet prie kito, mažesnio, kurį liepė pastatyti koridoriuje. Ligi to laiko ji nė karto nevalgė laiku ir prie stalo. Kai tik praalkdavo, bet kuriuo metu užeidavo į virtuvę, šakute pakabindavo ką nors iš prikaistuvio, perkąsdavo šio bei to, nesidėdama į lėkštę, stačiomis prie viryklės, plepėdama su tarnaitėmis, nes tik su jomis gerai jausdavosi ir tik su jomis rasdavo bendrą kalbą. Vis dėlto, kad ir kaip stengdamasi, ji nesugebėjo pabėgti nuo velionio vyro: nors ir kur eidavo, nors ir kur pasisukdavo, nors ir ką darydavo, visur užkliūdavo už ko nors, kas jį primindavo. Skausmas jai atrodė taurus ir pelnytas, bet vis dėlto ji ryžosi griebtis visų priemonių, kad tik neimtų juo mėgautis. Todėl sugalvojo vienintelę išeitį: nutarė negailestingai pašalinti iš namų viską, kas primena velionį vyrą, kad galėtų gyventi toliau viena be jo.

Tai buvo savotiška apsivalymo ceremonija. Sūnus sutiko išsivežti visas knygas, kad ji galėtų bibliotekoje įsirengti siuvimo kambarį, kurio neturėjo ištekėjusi. Duktė savo ruožtu išsigabeno kai kuriuos baldus ir daugybė visokių daiktų, jos galva, tinkančių išparduoti kaip senienas Naujojo Orleano aukcionuose. Fermina Dasa lengviau atsiduso, nors anaiptol neapsidžiaugė patyrusi, jog daiktai, jos supirkti povestuvinėje kelionėje, jau tapo atgyvenomis. Tarnaitės, kaimynai, artimiausios draugės, tolydžio lankiusios ją tomis dienomis, žiūrėjo iš nuostabos netekusios žado, kaip ji, paliepusi dykvietėje už namo užkurti laužą, degina viską, kas jai gali priminti velionį vyrą: pačius brangiausius ir elegantiškiausius drabužius, kokius tik buvo matę mieste nuo praėjusio šimtmečio, pačius dailiausius pusbačius, skrybėles, labiau atspindinčias jo asmenį negu portretai, supamąją kėdę, kurioje jis ilsėdavosi pokaičio metu ir iš kurios pasikėlė paskutinį kartą eidamas mirti, ir nesuskaitomą daugybę kitų daiktų, taip susijusių su jo gyvenimu, jog tapusių neatskiriama jo asmenybės dalimi. Sudegino viską nė kiek nedvejodama, visiškai įsitikinusi, jog vyras būtų jai pritaręs, ir ne vien higienos sumetimais. Jis ne kartą išreiškė savo valią pageidaudamas, kad jo palaikus sudegintų, bet nieku gyvu neuždarytų tamsiame, aklinai užkaltame kedriniame karste. Savaime suprantama, jo religija tai draudė: kartą įsidrąsinęs jis dėl visa ko atsiklausė arkivyskupo nuomonės, ir šis griežtai pareiškė, jog nevalia. Tuščios viltys – Bažnyčia draudė mirusiųjų deginimą mūsų kapinėse, ir ne tik katalikams, bet ir tiems, kurie laikėsi kito tikėjimo, tad tik Juvenaliui Urbinui galėjo ateiti į galvą mintis, jog būtų pravartu pastatyti krematoriumą. Fermina Dasa gerai prisiminė tą vyro baimę ir netgi pirmųjų valandų sumaištyje nepamiršo pasakyti staliui, jog paliktų karste plyšelį, kad suteiktų velioniui bent menką paguodą.

Vis dėlto aukojimo laužas nedavė laukiamo vaisiaus. Fermina Dasa labai greitai suvokė, jog velionio vyro prisiminimui nebaisi nei ugnis, nei bėgantis laikas. Negana to, sudeginusi drabužius, ji ne tik nenustojo ilgėtis to, kas buvo miela jų gyvenime, bet ėmė dar labiau ilgėtis to, kas ją itin erzindavo: jo rytinio brazdėjimo. Tie prisiminimai jai padėjo ištrūkti iš gedulo pinklių. Visų pirma ji tvirtai nutarė gyventi toliau ir prisiminti vyrą taip, lyg jis nebūtų numiręs. Ji žinojo, kad jai bus sunku rytais atsibusti, bet kiekvieną rytą bus vis lengviau.

Į trečios savaitės pabaigą iš tikrųjų nušvito pirmosios prošvaistės. Tačiau, kuo labiau jos didėjo, šviesėjo, tuo aiškiau ji suprato, kad visą gyvenimą ją persekiojo nelemta šmėkla, nė akimirkos nedavusi ramybės. Tai buvo ne pasigailėtina šmėkla, tykojusi jos Evangelijų parkelyje, ne ta šmėkla, kurią senatvėje ji prisimindavo su švelniu graudulių širdyje, bet pabaisa budelio durtiniu ir prie krūtinės prispausta skrybėle, tuo savo buku užsispyrimu taip trikdanti ją, kad būdavo neįmanoma jos nusikratyti. Nuo tos akimirkos, kai būdama aštuoniolikos metų jį atstūmė, visą gyvenimą buvo įsitikinusi, jog tuomet pasėjo jo širdyje neapykantos sėklą, ilgainiui neabejotinai sudygusią ir įsišaknijusią. Ta neapykanta nė akimirkos jai neidavo iš galvos, visada pajusdavo ją šmėklai prisiartinus, ir, vien tik jam pasirodžius, ji sutrikdavo, taip išsigąsdavo, jog niekada nežinodavo, kaip su juo laikytis, kad atrodytų lyg niekur nieko. Tą vakarą, kai namuose vis dar kvepiant šermenų gėlėms jis iš naujo prašneko apie savo meilę, ji negalėjo nepagalvoti, jog jis ne atsitiktinai šitaip ją įžeidė – tiesiog žengė pirmąjį žingsnį regzdamas dievaižin kokį kraupų keršto planą.

Ji nieku gyvu negalėjo išguiti jo iš savo minčių ir dar labiau pyko. Vis dėlto, kai kitą dieną po laidotuvių atsibudo apie jį galvodama, sugebėjo paprasčiausia valios galia išbraukti jį iš atminties. Tačiau pyktis neblėso, ir labai greitai ji susivokė, jog troškimas jį pamiršti tapo pačia stipriausia paskata išsaugoti jį atmintyje. Tuomet, pasidavusi ilgesiui, ji išdrįso pirmą kartą sugrįžti mintimis į tuos iliuzinius menamos meilės laikus. Pabandė kaip galima aiškiau įsivaizduoti, koks tuomet buvo Evangelijų parkelis, aplūžusius migdolmedžius, suolelį, ant kurio jis sėdėdavo ją įsimylėjęs, nes nebeliko nieko iš viso to, kas buvo tuomet. Viskas pasikeitė, dingo medžiai drauge su geltonų lapų kilimu, o vietoj begalvio didvyrio statulos atsirado kitas didvyris, paradine uniforma, bevardis, belaikis, be jokio pagrindo atsirado ant įspūdingo pjedestalo, kuriame buvo viso kvartalo elektros valdymo pultas. Jos namas, galų gale parduotas prieš daugelį metų, virto griuvėsiais, pakliuvęs į provincijos valdžios rankas. Jai buvo nelengva įsivaizduoti Florentiną Arisą tokį, koks jis buvo tuomet, ir juo labiau jai netilpo galvoje, jog tas tylus vaikinas, bejėgiškai kiūtodavęs lietui lyjant, – tai tas pats iškandiję̨s sukriošėlis, kuris išdygo prieš akis visiškai nepaisydamas jos nelaimės, nė kiek negerbdamas jos sielvarto, ir apdergė jai širdį negirdėta užgaule, nuo kurios ligi šiol negalėjo atgauti kvapo.

Netrukus po to, kai ji grįžo iš Flores de Marijos dvaro, kur buvo nuvažiavusi atsikvėpti po skaudaus smūgio, kurį patyrė sužinojusi apie vyro santykius su panele Linč, apsilankė pusseserė Ildebranda Sančes. Pasenusi, pastorėjusi, laiminga, ji atvažiavo su vyriausiuoju sūnumi, sausumos kariuomenės pulkininku, kaip ir tėvas, kurio jis atsižadėjo pasipiktinęs tuo, jog šis dalyvavo gėdingose bananų plantacijų darbininkų skerdynėse Sjenagos San Chuane. Pusseserės susitikdavo gana dažnai ir kiekvieną sykį ilgesingai minėdavo tuos laikus, kai jiedvi susipažino. Paskutinį kartą Ildebranda buvo liūdna kaip niekad, be galo prislėgta užgriuvusios senatvės. Kad galėtų paliūdėti iki valiai, atsivežė portretą, kuriame jas, apsirengusias senovės kilmingų damų drabužiais, įamžino belgas fotografas tą popietę, kai jaunasis Juvenalis Urbinas malonės smūgiu pribaigė nesutramdomąją Ferminą Dasą. Ferminos Dasos nuotrauka pasimetė, o Ildebrandos beveik visai išbluko, tačiau jiedvi atpažino save pro nusivylimų ūką: buvo jaunos ir gražios, kokios niekada daugiau nebebus.

Ildebranda negalėjo neužsiminti apie Florentiną Arisą, nes jo likimą visada sutapatindavo su savuoju. Ji prisiminė tą dieną, kai jis atsiuntė pirmąją telegramą, ir niekada nesugebėjo iš savo širdies išdildyti jo paveikslo: užmirščiai pasmerkto liūdno paukštelio. Fermina Dasa, priešingai, dažnai su juo susitikdavo, bet, savaime suprantama, niekada nesikalbėdavo, ji tiesiog negalėdavo patikėti, jog tas žmogus buvo jos pirmoji meilė. Dažnai ji išgirsdavo apie jį šį bei tą, kaip anksčiau ar vėliau išgirsdavo apie visus, kas mieste užėmė aukštesnę padėtį. Sklido kalbos, kad jis gyvena nevedęs dėl savitų polinkių, tačiau ji nekreipė į jas dėmesio iš dalies todėl, jog niekada nesidomėdavo paskalomis, o antra vertus, panašūs gandai plisdavo apie daugelį vyrų, kuriems nieko negalėdavai prikišti. Vis dėlto jai atrodė keista, kad Florentinas Arisa neatsižada savo mistiškų drabužių, neįprastų losjonų ir, netgi taip įspūdingai ir drauge garbingai prasiskynęs kelią į gyvenimą, tebėra toks pat paslaptingas. Jai galvoje netilpo, jog tai tas pats žmogus, ir ji visada stebėdavosi, kai Ildebranda atsidusdavo: „Vargšelis, kiek jis tikriausiai prisikentėjo!“ Nes jai pačiai jau seniai nesuskausdavo širdis jį išvydus: jis buvo tik blyškus praeities šešėlis.

Vis dėlto tą vakarą, kai ką tik grįžusi iš Flores de Marijos susitiko su juo kine, jos širdyje gimė keistas jausmas. Ji nė kiek nenustebo išvydusi jį su moterimi, be kita ko, negre. Nustebo nebent pamačiusi, kad jis taip gerai atrodo, kur kas laisviau laikosi, ir jai net neatėjo į galvą mintis, jog, galimas daiktas, ne jis, bet ji pasikeitė po panelės Linč įsiveržimo, sujaukusio jos gyvenimą. Nuo tos dienos daugiau nei dvidešimt metų ji žiūrėjo į jį kitoniškomis akimis – su užuojauta. Jai pasirodė savaime suprantama, jog jis atėjo į jos vyro budynes, ir ji netgi pagalvojo, kad tai reiškia ne ką kita kaip neišvengiamą atomazgą: jis daugiau nebepyksta ant jos, viską atleido ir pamiršo. Todėl ji visiškai nesitikėjo, kad jis gali taip dramatiškai priminti jai apie meilę, kuri, jos akimis žiūrint, jų niekada nesiejo, ir juo labiau dabar, kai jiedu buvo tokio amžiaus ir nieko daugiau negalėjo laukti iš gyvenimo.

Nesutramdomas pyktis, pagavęs ją pirmąją akimirką, nė kiek neatslūgo ir po simbolinės vyro kremacijos, ir kuo labiau jis didėjo vis labiau įsiplieksdamas, tuo sunkiau jai buvo valdytis. Maža to, atminties plotuose, kuriuose jai pagaliau pavyko nuslopinti prisiminimus apie velionį vyrą, pamažu, bet nenumaldomai pražydo aguonų pievos, kur buvo palaidoti prisiminimai apie Florentiną Arisą. Žodžiu, nejučia ėmė apie jį galvoti, ir kuo daugiau apie jį galvojo, tuo labiau pyko, ir kuo labiau pyko, tuo daugiau apie jį galvojo, kol pagaliau gyvenimas pasidarė toks nebepakenčiamas, jog sumaištavo protas. Tuomet ji atsisėdo prie velionio vyro rašomojo stalo ir parašė Florentinui Arisai laišką, tris lapus nesąmonių, tokių atgrasių įžeidimų ir užgaulių priekaištų, jog iš karto atlėgo širdis, per visą savo ilgą gyvenimą sąmoningai padarius didžiausią niekšybę.

Tas tris savaites Florentinas Arisa irgi nežinojo, kur dėtis. Tą vakarą, iš naujo išpažinęs meilę Ferminai Dasai, jis klaidžiojo gatvėmis, pažliugusiomis nuo popiet prapliupusios liūties, ir prislėgtas svarstė, ką daryti su tigrės kailiu dabar, kai ją nukovė, visomis išgalėmis priešinęsis pagundai daugiau nei pusę šimtmečio. Užgriuvus neregėto siautulio liūčiai, mieste buvo paskelbta ypatingoji padėtis. Kai kuriuose namuose pusnuogiai vyrai ir moterys stengėsi iš tvano išgelbėti tai, ką teiksis apsaugoti Dievas, ir Florentinui Arisai atrodė, jog visuotinė neganda savotiškai susijusi su jo nedalia. Tačiau buvo tyku, ir virš Karibų kaip paprastai ramiai spindėjo žvaigždės. Staiga, nuščiuvusių balsų tyloje, Florentinas Arisa atpažino vyro balsą, to paties vyro, kurį prieš daugelį metų jiedu su Leona Kasiani girdėdavo dainuojant tuo pačiu laiku ir tame pačiame gatvės kampe: *Nuo tilto eidamas, ašaromis plaukiau.* Tačiau tą naktį jam buvo toks įspūdis, jog daina skamba tik jam vienam ir savotiškai susijusi su mirtimi.

Tą naktį kaip niekad jis troško Transitos Arisos, jos išmintingų žodžių, Transitos Arisos, juokais apvainikuotos popierinių gėlių karalienės karūna. Visada taip atsitikdavo: atsidūręs prie negandos slenksčio, jis trokšdavo moters paramos ir globos. Tad, panūdęs tos, kuri šiuo metu galėtų jį paguosti, pasuko Mokytojų seminarijos link ir pamatė šviesą Amerikos Vikunijos miegamojo lange. Tik valios pastangomis susitramdęs neiškrėtė senoliškos kvailystės: neišsivežė jos antrą valandą nakties, apsnūdusios, sukaitusios savo vystykluose, dar kvepiančios lopšiu.

Kitame miesto gale gyveno Leona Kasiani, vieniša ir laisva, be jokios abejonės, pasirengusi ir antrą valandą nakties, ir trečią, ir bet kuriuo metu ir bet kokiomis aplinkybėmis suteikti jam taip trokštamą paguodą. Ne kartą jis būtų pasibeldęs į jos duris, klaidžiodamas nemigos tyrais, tačiau suvokė, jog ji pakankamai protinga ir jog jiedu per daug myli vienas kitą, kad jis nieko nesakydamas galėtų verkti įsikniaubęs į jos kelius. Paklajojęs kaip nakviša po ištuštėjusį miestą, gerai viską apmąstęs, staiga pagalvojo, kad visų geriausia jam būtų nueiti pas Prudensiją Pitrę, Dvigubą Našlę. Ji buvo dešimčia metų jaunesnė už jį. Jiedu susipažino praėjusiame šimtmetyje ir nustojo matytis todėl, kad ji nenorėjo jam pasirodyti tokia, kokia tapo: beveik apakusi ir prie gilios senatvės slenksčio. Vos ją prisiminęs, Florentinas Arisa iškart grįžo į Langų gatvę ir, įsidėjęs į pirkinių maišelį du butelius portveino ir stiklainį marinuotų agurkėlių, nuėjo pas Dvigubą Našlę nė nenumanydamas, ar ji tebegyvena ten pat, ar ji viena ir ar tebėra gyva.

Prudensija Pitrė nebuvo pamiršusi sutartinio ženklo – jis visada pakrebždindavo į duris, kai jiedu vis dar jausdavosi jauni, nors tokie jau nebebuvo, – ir nieko neklausdama atšovė skląstį. Gatvėje buvo tamsu, ir jis, juoda gelumbine eilute, su katiliuku ant galvos ir skėčiu, lyg šikšnosparnis kabančiu ant rankos, buvo beveik nepastebimas, bet ji, tik vidury skaisčios dienos galinti jį įžiūrėti savo akimis, jį atpažino iš žibinto šviesoje blykstelėjusių metalinių akinių rėmelių. Jis atrodė kaip žmogžudys, nuo rankų vis dar nenusiplovęs kraujo.

– Priglausk vargšą našlaitėlį, – tarė jis.

Tik tiek ir sugebėjo pasakyti, kad nereikėtų tylėti. Jis nustebo išvydęs, kaip ji suseno per tą laiką, kai jiedu nesimatė, ir pagalvojo, kad ir ji bus pastebėjusi tą patį. Tačiau jis pasiguodė mintimi, jog netrukus, atsipeikėję nuo pirmojo įspūdžio, jiedu nebekreips dėmesio į tai, kad gyvenimas abiem vienodai parodė nagus, ir vėl pasijus tokie pat jauni, kokie buvo kadaise, kai susipažino: prieš keturiasdešimt metų.

– Atrodai, lyg iš laidotuvių, – tarė ji.

Ji neapsiriko. Beje, ir ji, kaip beveik visi mieste, nuo vienuoliktos valandos ryto sėdėjo prie lango spoksodama į pačias gausiausias ir prašmatniausias laidotuves, kokių nebūta nuo pat arkivyskupo de Lunos mirties. Vėliau iš pokaičio miego ją prižadino pabūklų griausmas, sudrebinęs žemę, nedarnūs karinio orkestro garsai, pakrikos laidotuvių giesmės, stelbiančios visose bažnyčiose gaudžiančius varpus, nė akimirkos netylančius nuo pat vakarykštės dienos. Iš balkono ji matė raitus karius paradinėmis uniformomis, religines draugijas, mokslo visuomenės atstovus, ilgus juodus limuzinus su nematomais valdžios žmonėmis už langų, katafalką, traukiamą auksu siuvinėtomis gūniomis apklotų arklių su juodais pliumažais ir sultonais, valstybės vėliava uždengtą geltoną karstą ant istorinės patrankos lafeto ir galiausiai – virtinę senovinių viktorijų atvožiamu viršum, išsaugotų laidotuvių vainikams vežti. Šiek tiek po vidurdienio, vos tik procesijai praslinkus pro Prudensijos Pitrės balkoną, pratrūko taip lyti, jog laidotuvių eisena akimirksniu išsilakstė.

– Nei šiaip, nei taip pasimirė, – tarė ji.

– Iš mirties nėra ko juoktis, – tarė jis ir liūdnai pridūrė: – Juo labiau mūsų amžiaus žmonėms.

Jiedu sėdėjo terasoje, žvelgiančioje į atvirą jūrą, žiūrėdami į mėnulį su drigne vidury dangaus, žiūrėdami į spalvotus laivų žiburius horizonte, mėgaudamiesi po audros drungnu kvapiu vėjeliu. Gurkšnojo portveiną, užsikąsdami marinuotais agurkėliais ir kaimiška duona, kurios Prudensija Pitrė priraikė virtuvėje. Jiedu išgyveno drauge daug tokių naktų, kai, būdama trisdešimt penkerių metų, ji liko viena – be vyro ir be vaikų. Florentinas Arisa susitiko su ja tuo metu, kai ji buvo pasirengusi prisileisti bet kurį vyrą, sutinkantį su ja pabūti, kad ir už pinigus, ir jiedviem pavyko užmegzti santykius, kur kas rimtesnius ir patvaresnius, nei atrodė įmanoma.

Ji būtų sutikusi ir velniui sielą parduoti, kad tik jis ją vestų, tačiau nė karto apie tai neužsiminė. Žinojo, kad būtų nelengva taikstytis su anksti susenusio vyro smulkmeniškumu ir paikystėmis, jo maniakišku polinkiu į tvarką, jo potroškiu reikalauti visko ir mainais neduoti ničnieko, bet užtat nebuvo pasaulyje tokio vyro, su kuriuo jai būtų buvę taip gera, nes niekam kitam pasaulyje taip nereikėjo meilės kaip jam. Vis dėlto niekas kitas taip nemokėjo išslysti iš rankų kaip jis, tad jųdviejų meilė niekada neperžengdavo jo nubrėžtų ribų, nes jam buvo svarbu dėl Ferminos Dasos išsaugoti nevaržomą laisvę. Šiaip ar taip, jų santykiai nenutrūko daugelį metų, netgi tada, kai jis padėjo Prudensijai Pitrei ištekėti už komivojažieriaus, kuris tris mėnesius praleisdavo namie, o paskui tris mėnesius kelionėje: su juo ji sugyveno dukterį ir keturis sūnus, nors vienas jų, kaip ji dievagojosi, buvęs Florentino Arisos.

Jiedu šnekučiavo negalvodami apie laiką, nes iš jaunų dienų buvo įpratę drauge leisti nemigos valandas, tad senatvėje juo labiau neturėjo ko prarasti. Florentinas Arisa niekada negerdavo daugiau kaip dvi taures, tačiau šįkart ir po trečios vis dar negalėjo atsipeikėti. Prakaitas žliaugė jam per veidą, ir Dviguba Našlė pasiūlė jam nusivilkti durtinį ir liemenę, nusimauti kelnes, nusirengti nuogai, jeigu nori, velniai griebtų, juk, šiaip ar taip, jie bendrauja daugiau nuogi negu apsirengę. Jis pasakė, kad mielai taip ir padarys, jeigu ji paseks jo pavyzdžiu, bet ji nepanoro: ne per seniausiai pamačiusi save drabužių spintos veidrodyje ir staiga supratusi, jog daugiau niekada nebeišdrįsianti pasirodyti nuoga nei jam, nei kam nors kitam.

Florentinas Arisa buvo taip susijaudinęs, jog nenusiramino netgi po keturių taurių portveino, vis šnekėjo apie praeitį, prisimindamas gerus laikus, nes paskutiniu metu tai buvo jo vienintelė pokalbių tema: praeityje jis tikėdavosi surasti slaptų kampelių širdžiai palengvinti. To jis ir trokšdavo: žodžiais išlieti širdį. Pastebėjęs horizonte pirmuosius rytmečio gaisus, pabandė atsargiai eiti prie tikslo. Lyg šiaip sau paklausė: „Ką darytum, jei kas nors tau, našlei, pasipirštų štai dabar, tavo metuose?“ Ji susijuokė, veidą perdėm nugulė raukšlės, ir savo ruožtu paklausė:

– Ar turi omeny Urbino našlę?

Visada, ypač pačią atsakingiausią akimirką, Florentinas Arisa pamiršdavo, jog moterys apskritai, o Prudensija Pitrė kaip niekas kitas, didžiausią dėmesį kreipia ne į patį klausimą, bet į potekstę. Pasibaisėjęs jos šiurpinančiu įžvalgumu, jis išsprūdo pro atsargines duris: „Turiu omeny tave“. Ji vėl susijuokė: „Papasakok savo močiutei, Dieve duok jai dangaus karalystę“. Paskiau primygtinai pareikalavo, kad išklotų viską, nieko neslėpdamas, nes žinojo, jog nei jis, nei kuris kitas vyras nežadintų jos trečią valandą nakties, užsimanęs išgerti portveino ir užkąsti kaimiškos duonos su agurkėliais. „Taip žmonės daro tik tada, kai neturi su kuo išsiverkti“, – tarė ji. Florentinas Arisa apdairiai atsitraukė.

– Šįkart tu apsirinki, – tarė. – Šiąnakt esu labiau nusiteikęs dainuoti.

– Tuomet padainuojam, – pasiūlė ji.

Ir labai gražiu balsu užtraukė madingą dainelę: *Ramona, gyvent negaliu be tavęs.* Taip ir pasibaigė naktinis žygis, nes jis bijojo žaisti draudžiamus žaidimus su moterimi, ne sykį įrodžiusia, jog ji žino, kas yra už galo vežimo. Jis išėjo į pasikeitusį miestą, pritvinkusį svaigaus paskutiniųjų birželio jurginų kvapo, išėjo į savo jaunystės gatvę, kuria traukė sutemų našlės skirstydamosi iš rytinių mišių. Tačiau šįkart ne jos, bet jis perėjo į kitą gatvės pusę, kad jos nepastebėtų jo ašarų, kurių jis nebepajėgė tramdyti, ir ne nuo pusiaunakčio, kaip jis manė, – tai buvo nebe tos ašaros, bet anos, kurias rijo nenurydamas penkiasdešimt vienerius metus, devynis mėnesius ir keturias dienas.

Kai atsibudo priešais didelį, akinamai šviesų langą, nesusivokė nei kur jis, nei koks dabar metas. Tikrovėn grąžino sode su tarnaitėmis sviediniu žaidžiančios Amerikos Vikunijos balsas: jis gulėjo motinos lovoje, jos miegamajame, kur nieko nepakeitė likęs vienas ir kur paprastai miegodavo, kad jaustųsi ne toks vienišas tais retais atvejais, kai imdavo kamuoti vienatvė. Prieš lovą stovėjo didelis veidrodis iš dono Sančo užeigos: atsibudus pakakdavo tik mesti į jį žvilgsnį, ir jo gelmėje iškart pasirodydavo Ferminos Dasos atvaizdas. Jis suvokė, jog yra šeštadienis, nes šeštadieniais vairuotojas parveždavo iš internato Ameriką Vikuniją. Jis suprato, jog pats nepastebėjo, kaip užmigo, jog sapnavo, kad negali užmigti, nes vos užsnūdus tolydžio vaidenosi piktas Ferminos Dasos veidas. Išsimaudė mąstydamas, ką reikėsią daryti artimiausiu metu, labai lėtai apsivilko pačiais geriausiais drabužiais, išsikvepino, susitepė žilus ūsus užriestais galais ir, išėjęs iš miegamojo, iš antrojo aukšto koridoriaus pamatė grakščiai sviedinį gaudančią gražutę mergaitę mokykline uniforma, kurią išvydus kiekvieną šeštadienį jam sudrebėdavo širdis, bet šį rytą ji net nesuvirpėjo. Jis pasišaukė ją ir, prieš sėsdamas į automobilį, visai be reikalo perspėjo: „Šiandien nežaisime". Nuvežė ją į Amerikiečių ledainę, tokiu metu lūžte lūžtančią nuo tėvų, su vaikais valgančių ledus po didelėmis, palubėje kabančių ventiliatorių mentėmis. Amerika Vikunija paprašė savo mėgstamiausių sluoksniuotų ledų, įvairiaspalvių, sudėtų į didelę taurę, – pačių perkamiausių ledainėje, nes jie gardžiausiai kvepėjo. Florentinas Arisa užsisakė juodos kavos ir, netardamas nė žodžio, sužiuro į mergaitę, valgančią ledus labai ilgu šaukšteliu, kuriuo galėjo pasiekti gilios taurės dugną. Staiga, nenutraukdamas nuo jos akių, tarė:

– Aš ketinu vesti.

Laikydama pakeltą šaukštelį, ji pažvelgė jam į akis šiek tiek sunerimusi, bet tuojau pat nusišypsojo atsipeikėjusi.

– Pasakos, – tarė. – Seneliukai neveda.

Tą vakarą jis nuvežė ją į internatą prieš pat vakarines pamaldas, pliaupiant nesiliaujančiai liūčiai, o prieš tai jiedu nuėjo į parką pažiūrėti lėlių teatro, ant molo papietavo kepta žuvimi, pažiopsojo į plėšrius žvėris narvuose, ką tik atkeliavusius į miestą drauge su cirku, kioskuose prisipirko visokiausių saldainių neštis į internatą ir kelis kartus pervažiavo per miestą atviru automobiliu, kad ji susitaikytų su mintimi, jog jis – jos globėjas ir jau nebe meilužis. Sekmadienį nusiuntė jai automobilį tam atvejui, jeigu ji užsimanytų pasivažinėti su draugėmis, tačiau nepanoro su ja susitikti, nes prieš kelias dienas jis aiškiai suvokė jųdviejų amžiaus skirtumą. Vakare jis nutarė parašyti laišką Ferminai Dasai ir atsiprašyti, kad tik nereikėtų prisipažinti pralaimėjus, tačiau atidėjo tai kitai dienai. Pirmadienį, praslinkus lygiai trims kančių savaitėms, kiaurai lietaus permerktas parėjo namo ir rado jos laišką.

Buvo aštunta valanda vakaro. Abi tarnaitės jau miegojo, koridoriuje kaip paprastai palikusios šviesą, kad Florentinas Arisa už ko nors neužkliūtų eidamas į miegamąjį. Jis žinojo, kad valgomajame ant stalo jo laukia kukli ir kokti vakarienė, tačiau, pamatęs laišką, taip susijaudino, jog dingo ir tas menkas apetitas, kilęs pastarosiomis dienomis apgaudinėjant pilvą. Jis tik vargais negalais uždegė šviesą miegamajame – taip drebėjo rankos. Padėjo sudrėkusį laišką ant lovos, uždegė lempą ant naktinio stalelio ir, dėdamasis ramus, kaip paprastai, kai norėdavo nusiraminti, nusivilko sulytą durtinį ir pakabino ant kėdės atkaltės, nusivilko liemenę ir, dailiai sulankstęs, paguldė ant durtinio, nusirišo juodo šilko kaklajuostę ir nusisegė celiulioidinę apykaklę, jau seniai atgyvenusią visame pasaulyje, iki juosmens atsisagstė marškinius ir atleido diržą, kad būtų lengviau kvėpuoti, ir galiausiai, nusivožęs skrybėlę, padžiovė ją prie lango. Staiga krūptelėjo pamiršęs, kur nukišo laišką, ir taip susinervino, jog labai nustebo jį aptikęs, nes neprisiminė, kad padėjo jį ant lovos. Prieš atplėšdamas nusausino voką nosine, stengdamasis nesutepti rašalu, kuriuo buvo parašytas jo vardas, ir tuomet jam ūmai dingtelėjo mintis, jog ta paslaptis žinoma anaiptol ne dviem žmonėms, bet mažų mažiausiai trims, nes tas, tretysis, laiško nešėjas, turėjo nustebti susivokęs, kad Urbino našlė rašo laišką ne savo aplinkos žmogui, vos trims savaitėms prabėgus po vyro mirties, ir, be kita ko, taip skuba ir bando sumėtyti pėdas, jog nesiunčia laiško paštu ir liepia ne į rankas jį įteikti, bet įkišti pro durų apačią kaip anoniminį. Atplėšti voko neprireikė, nes sudrėkę klijai atsileido, tačiau pats laiškas išliko sausas: trys smulkiai prirašyti popieriaus lapai, be antraštės, o vietoj parašo – jos dabartiniai inicialai.

Atsisėdęs ant lovos, jis paskubomis perbėgo akimis laišką, daugiau domėdamasis tonu negu turiniu, ir, dar nebaigęs pirmojo lapo, jau suvokė, jog tai ir yra tas laukiamas plūstamasis laiškas. Palikęs atskleistą laišką prie lempos ant naktinio stalelio, nusiavė batus, nutraukė permirkusias puskojines, paskiau, priėjęs prie durų, išjungė viršutinę šviesą, galiausiai apsirišo ūsus zomšine juostele ir atsigulė su marškiniais ir kelnėmis, po galva pasikišęs du didelius priegalvius, į kuriuos paprastai atsiremdavo skaitydamas lovoje. Dar kartą perskaitė laišką, šįsyk paraidžiui, tirdamas kiekvieną raidelę, idant nepraslystų pro akis nė menkiausias slaptos prasmės atšešėlis, o paskiau perskaitė dar keturis kartus, kol taip įsiskaitė, jog surašyti žodžiai pamažėle vienas po kito neteko savo prasmės. Galiausiai, neįkišęs į voką, padėjo laišką į naktinio stalelio stalčių, atsigulė aukštielninkas, susinėrė rankas po galva ir taip išgulėjo keturias valandas įsmeigęs akis į tą vietą veidrodyje, kur kitados buvo Fermina Dasa, išgulėjo nemirksėdamas, vos vos kvėpuodamas, nei gyvas, nei miręs. Lygiai vidurnaktį nuėjo į virtuvę, susitaisė kavos, tirštos kaip neperdirbta nafta, susipylė į termosą ir nusinešė į miegamąjį, pamerkė dėtinius dantis į stiklinę su boro vandeniu, visada stovinčią ant naktinio stalelio, vėl atsigulė ta pačia poza kaip marmurinė statula, gulinti ant kapo, tik retkarčiais pasikeldamas sriubtelėti kavos, kol pagaliau šeštą valandą ryto atėjo kambarinė, nešina antru termosu.

Tuo metu Florentinas Arisa jau žinojo, kokiu keliu eisiąs žingsnis po žingsnio. Tiesą pasakius, įžeidimai jo neįskaudino, ir jis neketino nusiplauti neteisingų kaltinimų, kurie galėjo būti ir skaudesni, turint galvoje Ferminos Dasos būdą ir akstiną, paskatinusį ją rašyti tą laišką. Jam buvo svarbiausia tai, jog laiškas jam suteikė progą ir teisę į jį atsakyti. Maža to: primygtinai reikalavo atsakymo. Žodžiu, jo gyvenimas pasiekė tą ribą, kurios jis kaip tik ir pageidavo. Visa kita priklausė nuo jo valios, ir jis buvo tvirtai įsitikinęs, kad jo asmeninis pragaras, užsitęsęs daugiau nei pusę šimtmečio, turi jam paruošęs daugiau pragaištingų išbandymų, kuriuos jis yra pasirengęs įveikti su dar didesniu įkarščiu, su dar didesne meile ir kančia negu ankstesniuosius, nes tai – paskutinieji.

Praslinkus penkioms dienoms po to, kai jis gavo Ferminos Dasos laišką, atėjęs į darbą jis pasijuto lyg pasinėręs į staigią neįprastą tuštumą – nutilo rašomosios mašinėlės, ir toji tyla kur kas labiau erzino klausą negu beveik nepastebimas, į lietų panašus tarškėjimas. Buvo pertraukėlė. Iš naujo sutarškėjus klavišams, Florentinas Arisa užsuko į Leonos Kasiani kabinetą ir pamatė ją sėdint prie savo asmeninės mašinėlės, kuri kaip gyvas padaras jautriai atsiliepdavo į kiekvieną jos piršto spūstelėjimą. Ji pajuto jo žvilgsnį ir pasigręžė į duris, šypsodama savo akinama kaip saulė šypsena, tačiau nesiliovė tarškinusi iki tol, kol baigė pastraipą.

– Sakyk, o mano širdies liūte, ką pagalvotum gavusi meilės laišką, parašytą štai šiuo griozdu? – paklausė Florentinas Arisa.

Kaip gyva niekuo nesistebėjusi, šįkart ji nuoširdžiai nustebo.

– Čia tai bent! – sušuko ji. – Žinai, tokia mintis man niekad nebuvo atėjusi į galvą.

Nieko daugiau ji negalėjo pasakyti. Florentinui Arisai anksčiau irgi nebuvo kilusi tokia mintis, ir jis nutarė surizikuoti. Jis parsivežė namo rašomąją mašinėlę, geraširdiškai šaipantis bendradarbiams: „Kur tai girdėta, kad sena papūga išmoktų kalbėti?“ Leona Kasiani, visa širdimi linkusi į visokias naujoves, pasisiūlė namie pamokyti ja rašyti. Tačiau jis buvo nusiteikęs prieš metodišką mokymąsi dar nuo to laiko, kai Lotarijas Tugutas norėjo jį mokyti iš natų griežti smuiku, perspėjęs, jog prireiksią mažų mažiausiai vienerių metų pradmenims įsisavinti, penkerių – įstoti į profesionalų orkestrą ir viso gyvenimo po šešias valandas kasdien, kad galėtų gerai griežti. Šiaip ar taip, jam pavyko įkalbinti motiną nupirkti elgetos smuikelį. Iš Lotarijo Tuguto išmokęs penkias pagrindines taisykles, po metų išdrįso griežti katedroje prie vargonų ir, pučiant palankiam vėjui, iš vargšų kapinių siųsti serenadas Ferminai Dasai. Jeigu dvidešimties metų jis sugebėjo perprasti tokį sudėtingą instrumentą kaip smuikas, pagalvojo Florentinas Arisa, kodėl gi dabar, sulaukęs septyniasdešimt šešerių, negalėtų įvaldyti tokio instrumento kaip rašomoji mašinėlė, kuriai reikia tik vieno piršto.

Jis neklydo. Prireikė trijų dienų įsiminti klaviatūros raidžių išdėstymui, dar šešių – išmokti galvoti rašant ir dar trijų – be klaidų parašyti pirmajam laiškui, sugadinus pusę pako popieriaus. Laišką pradėjo iškilmingai:

Ponia ir vietoj parašo parašė pirmąją vardo raidę, kaip paprastai pasirašydavo įkvepintuose jaunų dienų laiškeliuose. Nusiuntė jį paštu, įdėjęs į voką gedulo rėmeliais, kaip reikalavo taisyklės, siunčiant laišką neseniai vyro netekusiai našlei, kitoje voko pusėje neužrašęs atgalinio adreso.

Laiškas buvo šešių lapų ir neturėjo nieko bendra su kitados rašytaisiais. Nei tonu, nei stiliumi, nei gražbylyste jis nepriminė pirmųjų meilės metų, o jo turinys buvo toks racionalus ir gerai apgalvotas, kad gardenijos kvapas būtų buvęs kaip šaukštas deguto medaus statinėje. Iš dalies jis daugiau panėšėjo į verslo laiškus, kurių jis niekada neišmoko rašyti. Po daugelio metų asmeninis laiškas, parašytas techninėmis priemonėmis, buvo laikomas kone įžeidimu, tačiau tuo metu rašomoji mašinėlė dar buvo savotiškas, etikos taisyklėse neaptartas biuro gyvūnas, kurio jaukinimas asmeniniais tikslais nebuvo aprašytas gero elgesio vadovėliuose. Į tai buvo žiūrima veikiau kaip į drąsią naujovę, ir, ko gero, taip galvojo Fermina Dasa, nes antrajame laiške, kurį parašė Florentinui Arisai, gavusi daugiau kaip keturiasdešimt jo laiškų, ji pirmiausia atsiprašė už neįskaitomą raštą ir už tai, jog neturi pažangesnių rašymo priemonių nei plieninė plunksna.

Florentinas Arisa netgi neužsiminė apie jos žiaurųjį laišką ir išbandė veikiau kitokį gundymo metodą – nė žodžiu neprasitarė nei apie praeities meilę, nei apskritai apie praeitį: viską pradėjo nuo nulio. Tai buvo daugiau gana platūs apmąstymai apie gyvenimą, pagrįsti jo paties mintimis ir patirtimi vyrų ir moterų santykių srityje, kuriuos kadaise ketino įdėti į *Įsimylėjėlių laiškus* kaip priedą. Tik šįkart savo apmąstymus pateikė patriarchališku stiliumi, kaip senolio atsiminimus, kad per daug nekristų į akis, jog iš tikrųjų tai meilės liudijimas. Iš pradžių jis senoviškai ranka prirašė krūvas juodraščių, kuriuos daug pravarčiau atidėti į šalį ir vėliau perskaityti blaivia galva, nei mesti į ugnį. Jis žinojo, kad menkiausias netaktas, menkiausia ilgesio gaidelė jos širdyje gali sužadinti nemalonius prisiminimus, ir, nors tikėjosi, jog ji sugrąžins jam šimtus laiškų, prieš ryždamasi pagaliau kurį nors atplėšti, nieku gyvu nenorėjo rizikuoti. Žodžiu, jis kuo kruopščiausiai viską apgalvojo ruošdamasis lemiamam mūšiui: viskas turėjo būti kitaip, idant moteriai, patyrusiai gyvenimo pilnatvę, vėl pabustų smalsumas, naujos viltys, noras išgyventi nebūtą nuotykį. Reikėjo pažadinti nežabotą svajonę, kad nepristigtų drąsos išmesti į šiukšlyną luominius prietarus, jai neįgimtus, bet prigijusius kaip jokie kiti. Reikėjo išmokyti ją mąstyti apie meilę kaip malonę – ne kaip apie priemonę kokiam tikslui pasiekti, bet kaip apie savaiminę visa ko pradžią ir pabaigą.

Blaiviai galvodamas, jis nesitikėjo greito atsakymo, jam buvo svarbu, kad ji negrąžintų laiško neatplėšto. Pirmasis laiškas negrįžo, negrįžo ir kiti, ir ilgainiui, bėgant dienoms, jis ėmė vis labiau nekantrauti, nes kuo daugiau dienų negrįždavo jo laiškai, tuo labiau stiprėjo viltis gauti atsakymą. Jo laiškų skaičius tiesiogiai priklausė nuo pirštų miklumo: iš pradžių jis parašydavo vieną laišką per savaitę, paskiau – du, o galiausiai – kasdien po vieną. Jį džiugino pažanga, įvykusi pašte nuo to laiko, kai jis pats buvo jo vėliavininkas, nes nebūtų išdrįsęs kas dieną nešti į agentūrą laiško tam pačiam asmeniui nei perduoti per kokį nors žmogų, kuris galėtų viską išplepėti. Dabar buvo labai paprasta paprašyti kokį nors tarnautoją nupirkti pašto ženklų visam mėnesiui, o paskiau įmesti laišką į vieną iš trijų senamiestyje pastatytų pašto dėžių. Ta apeiga labai greitai tapo kasdienybe: nemigos valandomis rašydavo, o rytojaus dieną, važiuodamas į darbą, paprašydavo vairuotoją stabtelėti prie pašto dėžės gatvės kampe ir pats įmesdavo laišką. Niekada nepatikėdavo vairuotojui laiškų, nors vieną lietingą rytą jis pasisiūlė pasitarnauti, ir kartais atsargumo dėlei įmesdavo keletą laiškų, kad nesukeltų įtarimo. Savaime suprantama, vairuotojas nežinojo, kad kitus laiškus jis siųsdavo pats sau, o vokuose būdavo tušti lapai. Florentinas Arisa asmeniškai su niekuo nesusirašinėjo, išskyrus Amerikos Vikunijos tėvus, kuriems kiekvieno mėnesio pabaigoje – kaip globėjui ir priklauso – nusiųsdavo ataskaitą, drauge išsakydamas savo nuomonę apie mergaitės elgesį, nuotaikas, sveikatą ir pažangumą.

Nuo pat pirmojo mėnesio jis ėmė laiškus žymėti numeriais, o kiekvieno laiško pradžioje pateikdavo glaustą ankstesniųjų laiškų santrauką, kaip tai daro laikraščiai, spausdindami istorijas su tęsiniu, nes baiminosi, jog Fermina Dasa gali nesusivokti, kad visi laiškai savotiškai papildo vienas kitą. Įsipratinęs rašyti kas mielą dieną, vietoj vokų su gedulingais rėmeliais ėmė naudoti ilgus baltus vokus, kad atrodytų beasmeniai, panašūs į dalykinius. Iš pradžių jis buvo nusiteikęs dar labiau išbandyti savo kantrybę ar bent jau laukti tol, kol galutinai nepaaiškės, kad jis veltui gaišta sugalvojęs kitokį, neįprastą būdą laikui nustumti. Tad ir laukė, laukė nesikamuodamas ir nesielvartaudamas, kaip kamuodavosi ir sielvartaudavo laukdamas jaunystėje, laukė užsispyręs, nepalaužiamai, kaip ir derėjo tokiam suakmenėjusiam seniui, kuris neturėjo kitų minčių ir nieko neketino daryti upių laivybos bendrovėje, paliktoje likimo ir palankių vėjų valiai, ir kuris, be to, buvo tvirtai įsitikinęs, kad bus gyvas ir sveikas, išsaugojęs visas vyro galias ir rytoj, ir vėliau, ir dar vėliau, kai Fermina Dasa pagaliau supras, jog sielvartaujanti vieniša našlė neturi kitos išeities, kaip nuleisti jam savo pakeliamuosius tiltus.

Tuo tarpu jis gyveno kaip gyvenęs. Tikėdamasis palankaus atsakymo, antrą sykį atsinaujino namus, kad jie būtų verti tos, kuri galėjo laikyti save jų ponia ir šeimininke nuo tos akimirkos, kai jie buvo nupirkti. Dar kelis kartus apsilankė pas Prudensiją Pitrę, kaip ir buvo sau žadėjęs, norėdamas jai įrodyti, jog myli ją nepaisydamas negailestingų amžiaus pėdsakų, myli vidury dienos ir atvirai, nesislėpdamas, o ne tik tomis naktimis, kai nežino, kur dėtis. Jis vaikščiojo kaip vaikščiojęs pro Andrėjos Varon namus, o kai vonios kambaryje užgesdavo šviesa, bandydavo apkvaišti šėldamas jos lovoje – bent jau dėl to, kad neatprastų mylėtis, nes dar vienas, ligi šiol nenuneigtas jo prietaras skelbė, jog kūnas gyvas tol, kol gyvas žmogus.

Jam nedavė ramybės vienintelis rūpestis – santykiai su Amerika Vikunija. Savo vairuotojui jis dar sykį įsakė šeštadieniais dešimtą valandą ryto paimti ją iš internato, bet neišmanė, ką daryti su ja savaitgaliais. Pirmą kartą jis paliko ją vieną, ir ta permaina ją užgavo. Kartais jis liepdavo tarnaitėms nuvesti ją į kiną, į koncertus vaikų parke, į labdaros loterijas, kartais sugalvodavo kokių nors pramogų jai ir jos mokslo draugėms, kad sekmadieniais nereikėtų jos vežtis į rojų, paslėptą už bendrovės pastato, kur ji visada verždavosi nuo tos dienos, kai jis nusivežė ją ten pirmąjį kartą. Skrajodamas savo naujos svajonės padebesiais, jis nebesuvokė, jog moteriai subręsti pakanka ir trijų dienų, o nuo to laiko, kai jis pasitiko ją, iš Puerto Padrės atplaukusią motoriniu burlaiviu, prabėgo jau treji metai. Nors ir kaip jis stengėsi sušvelninti smūgį, permaina jai atrodė šiurpi ir nesuvokiama. Tą dieną, kai ledainėje jis pasakė teisybę – pranešė, jog ketina vesti, ji išsigando, bet paskiau ta mintis jai pasirodė tokia kvaila, kad ji grynai viską pamiršo. Vis dėlto labai greitai suprato, jog jis elgiasi taip, lyg tai iš tikrųjų būtų tiesa, nežinia kodėl jos vengia, išsisukinėja, lyg būtų ne šešiasdešimčia metų už ją vyresnis, bet jaunesnis.

Vieną šeštadienio popietę Florentinas Arisa ją užklupo savo miegamajame prie rašomosios mašinėlės, ji rašė, ir gana neblogai, nes kolegijoje mokėsi mašinraščio. Jau buvo akląja sistema atkalusi daugiau nei pusę puslapio, ir šen bei ten buvo nesunku įžiūrėti žodžius, atskleidžiančius jos dvasios būseną. Pasilenkęs prie jos, Florentinas Arisa ėmė per petį skaityti, ką ji rašo. Ją sujaudino jo kūno šiluma, trūkuojantis kvėpavimas, drabužių kvapas, tas pats, kuriuo atsidavė jo priegalvis. Ji buvo jau nebe ana ką tik atvykusi mergaitė, kurią jis nurengdavo kalbėdamas kaip su mažu vaiku: bateliai – meškiukui, marškinėliai – šuniukui, gėlėtos kelnytės – triušiukui, o dabar tėtukas pabučiuos mielą putytę. Ne, dabar tai buvo subrendusi moteris, pati imanti iniciatyvą į savo rankas. Dešinės rankos pirštu barškindama mašinėlę, kaire ranka apgraibomis užčiuopė jo koją, panaršė, susirado tai, ko ieškojo, pajuto, kaip jis atgyja, brinksta, tvinksi iš geismo, išgirdo sunkų, dusulingą senio švankštimą. Kiaurai jį permanė: dar akimirka – ir jis neteks valios, jam maišosi protas, jis pasiduoda jos malonei, ir jau nevalia sukti atgalios, kol neprieita kelio galo. Ji paėmė jį už rankos ir nuvedė prie lovos, lyg vesdama vargšą neregį per gatvę, klastingomis glamonėmis išgliaudė iš lukšto, pasūdė pagal savo skonį, pagardino pipirais, česnako skiltele, susmulkintais svogūnais, citrinos sultimis, lauro lapeliais, – ir štai jau gatava, metas pašauti į įkaitusią krosnį. Namie nieko nebuvo. Tarnaitės buvo išėjusios, o mūrininkai ir staliai šeštadieniais nedirbo: jiems priklausė visas pasaulis. Tačiau, atsidūręs prie bedugnės krašto, jis išnėrė iš ekstazės, nustūmė jos ranką ir atsisėdęs tarė virpančiu balsu:

– Palauk, mes nebeturime sargių.

Ji ilgai mąstė gulėdama aukštielninka lovoje, o visa valanda anksčiau grįžusi į internatą, jau nebeturėjo nė menkiausio noro verkti, tik užaštrino uoslę ir pagalando nagiukus trokšdama užtikti slapuką žvėrelį, sugriovusį jai gyvenimą. Florentinas Arisa, priešingai, padarė dar vieną vyrams būdingą klaidą: pagalvojo, kad ji, įsitikinusi savo kėslų tuštumu, nutarė jų atsisakyti.

Ir gyveno kaip gyvenęs. Į šešto mėnesio pabaigą, negaudamas jokio atsakymo, ėmė neramiai vartytis lovoje iki pat paryčių, išklydęs į kaip niekad neįprastos nemigos tyrus. Jis galvojo, kad Fermina Dasa jau bus atplėšusi pirmąjį pažiūrėti nekaltą laišką, tačiau, pastebėjusi tą pačią raidę, kuria jis ženklindavo ankstesnius savo laiškus, bus sviedusi jį į laužą ant deginamų šiukšlių net neprisivertusi jo sudraskyti. Be abejo, vos pamačiusi kitus laiškus, nė neatplėšusi paleis juos plėnimis, ir taip bus iki amžių pabaigos, nors jis jau artėja prie savo raštiškų apmąstymų galo. Jis netikėjo, kad bent viena moteris pasaulyje, ištisus šešis mėnesius kasdien gaudama po laišką, galėtų atsispirti pagundai ir nepažiūrėtų, kokiu rašalu jis parašytas. Vis dėlto, jo galva, galėjo būti tik viena tokia moteris – Fermina Dasa.

Florentinui Arisai dingojosi, jog laikas senatvėje – tai ne pažeminis srautas, bet bedugnė praraja, sutraukianti visą atmintį. Jo vaizduotė seko. Kelias dienas paslankiojęs aplink La Mangos dvarą suprato, kad tokia paauglio gudrybe nesugebės atidaryti gedulo užsklęstų durų. Vieną rytą, sklaidydamas telefonų knygą, aptiko jos pavardę. Surinko jos numerį. Ilgai niekas nekėlė ragelio, kol pagaliau jis atpažino jos balsą, rimtą ir užgesusį: „Klausau?“ Netaręs nė žodžio, jis padėjo ragelį: balsas buvo toks be galo tolimas ir nepasiekiamas, jog akimoju sudužo visos jo svajonės.

Kaip tik tuo metu Leona Kasiani šventė savo gimimo dieną namie, artimiausių draugų būrelyje. Išsiblaškęs Florentinas Arisa apsilaistė vištienos padažu. Ji pavalė jam švarko atlapą, suvilgiusi servetėlę stiklinėje su vandeniu, paskiau parišo ją pasmakrėje kaip seilinuką, kad neatsitiktų kokia didesnė nelaimė: jis atrodė panašus į susenusį vaiką. Ji pastebėjo, kad valgydamas jis kelis kartus nusiėmė akinius ir valėsi juos nosine – jam ašarojo akys. Gerdamas kavą, jis užsnūdo su puodeliu rankoje, o kai ji pabandė jo nežadindama paimti puodelį, susigėdęs pasiteisino: „Aš tik užsimerkiau, kad pailsėtų akys“. Leona Kasiani nuėjo gulti stebėdamasi, kaip pastebimai jis ėmė senti.

Per pirmąsias Juvenalio Urbino mirties metines artimieji užsakė katedroje gedulingas mišias ir išsiuntinėjo kvietimus. Į tą metą Florentinas Arisa buvo išsiuntęs šimtas trisdešimt antrąjį laišką ir negavęs jokio atsakymo, tad ryžosi beatodairiškam žingsniui – kad ir nekviestas, nutarė nueiti į pamaldas. Tai buvo veikiau prašmatnus renginys nei graudus reginys. Ant klauptų pirmosiose eilėse, paveldimų ir užpirktų iki gyvos galvos, iš kitos pusės buvo prikaltos varinės plokštelės su savininko vardu. Florentinas Arisa atėjo drauge su pirmaisiais kviestiniais svečiais, tikėdamasis atsisėsti tokioje vietoje, kur jį turėtų tikrai pamatyti Fermina Dasa, eidama pro šalį. Jam dingtelėjo mintis, jog patogiausia būtų atsisėsti vidurinėje navoje už vardinių klauptų, tačiau suplaukė tiek žmonių, kad jis nerado nė vienos laisvos vietos ir gavo prisiglausti neturtingųjų giminaičių navoje. Iš ten ir pamatė, kaip, sūnaus vedama už parankės, įėjo Fermina Dasa juoda aksomine suknele ilgomis rankovėmis, be jokio papuošalo, panašia į vyskupo sutaną, su ilga virtine sagų nuo žemės iki smakro, o vietoj skrybėlaitės su gedulo šydu – priešingai nei visos kitos našlės ir netgi dauguma ponių, karštai trokštančių našlės dalios, – gobėjo Kastilijos nėrinių šaliku. Atviras veidas švietė skaisčiu baltumu, o įkypos akys spindėjo vidine šviesa po didžiuliais vidurinės navos sietynais: ji ėjo tokia tiesi, tokia išdidi, tokia valdinga, jog atrodė nė kiek ne vyresnė už sūnų. Florentinas Arisa stovėjo stipriai įsirėmęs pirštais į klaupto nugarėlę, kol pagaliau nustojo svaigti galva, nes jis pajuto, kad juos skiria ne septynių žingsnių atstumas, bet ištisa para.

Beveik visas pamaldas Fermina Dasa išstovėjo giminės klaupte prieš didįjį altorių ir laikėsi taip didingai, lyg klausytųsi operos. Pasibaigus mišioms, ji nusižengė liturgijos taisyklėms ir, užuot likusi savo vietoje ir, kaip reikalauja paprotys, dar sykį išklausiusi užuojautos pareiškimus, ėmė vaikščioti po katedrą, dėkodama visiems kviestiniams svečiams: tai buvo naujovė, visiškai atitinkanti jos pažiūras. Sveikindamasi su visais vienas po kito, ji priėjo prie neturtingųjų giminaičių klauptų ir galiausiai apsižvalgė norėdama įsitikinti, jog nepraleido nė vieno pažįstamo. Tuomet Florentinas Arisa pajuto, lyg jį būtų sugriebęs antgamtinis vėjas: Fermina Dasa jį pamatė. Iš tikrųjų grakščiai, kaip ji visada elgdavosi aukštuomenės sambūriuose, pasitraukė nuo savo palydovių, padavė jam ranką ir, švelniai šypsodama, tarė:

– Ačiū, kad atėjote.

Mat ji skaitė visus laiškus, ir skaitė labai atidžiai, ir rado juose gana rimtų temų apmąstymams, kad neužgestų noras gyventi. Pirmąjį laišką ji gavo pusryčiaudama prie stalo drauge su dukra. Atplėšė jį susidomėjusi tik todėl, jog buvo parašytas mašinėle, tačiau, pamačiusi pažįstamą inicialą, plykstelėjo gėdos raudoniu. Vis dėlto tučtuojau susitvardė ir įsikišo laišką į prijuostės kišenę. „Vyriausybės užuojauta“, – tarė. Duktė nustebo: „Juk jau visos buvo“. Ji nesutriko: „Dar viena“. Ji ketino sudeginti laišką vėliau, viena be dukters, kad ši vėl neimtų ko nors klausinėti, tačiau, neatsispyrusi pagundai, panoro pirmiausia permesti jį akimis. Tikėjosi pelnyto atsako į savo užgaulų laišką ir, vos jį išsiuntusi, iškart ėmė graužtis, tačiau, pamačiusi kreipinį *Ponia* ir perskaičiusi pirmąją pastraipą, suvokė, jog pasaulyje kažin kas pasikeitė. Nepaprastai susidomėjusi, ji užsidarė miegamajame, norėdama ramiai jį perskaityti, o paskiau sudeginti, ir perskaitė tris kartus pagret, užgniaužusi kvapą.

Tai buvo apmąstymai apie gyvenimą, meilę, senatvę, mirtį: mintys, lyg naktiniai paukščiai ne kartą spurdėjusios virš galvos, tačiau pabirdavusios plunksnų lietumi kiekvieną sykį, kai ji bandydavo jas pagauti. Jos buvo išdėstytos laiške aiškiai, paprastai, kaip jai pačiai kildavo noras jas išsakyti, ir jai vėl suspaudė širdį, jog vyro nebėra gyvo, jog ji nebeturi su kuo aptarti tų minčių, kaip kitados prieš užmigdami jiedu aptardavo kai kuriuos dienos įvykius. Taip jai atsiskleidė nepažįstamas Florentinas Arisa, kurio aiškus protas niekaip nesiderino su karštligiškais jaunystės laiškais nei su jo nykia gyvensena. Visi tie apmąstymai labiau tiko tam žmogui, kuris, tetos Eskolastikos žodžiais tariant, veikė Šventosios Dvasios įkvėptas, ir toji mintis ją išgąsdino kaip ir pirmąjį kartą. Šiaip ar taip, ją nuramino viltis, jog išmintingo senio parašytas laiškas neturi nieko bendra su įžūliu išsišokimu aną gedulo vakarą, jog tai paprasčiausiai kur kas tauresnis būdas ištaisyti praeities klaidas.

Kiti laiškai visiškai ją nuramino. Vis dėlto ji degindavo juos perskaičiusi su tolydžio didėjančiu susidomėjimu, tačiau bedeginant ją graužsaid sąžinė, kurios ji niekaip nesugebėdavo numaldyti. Tad, pasirodžius numeriais pažymėtiems laiškams, radosi geidžiama moralinė dingstis jų nebenaikinti. Iš pradžių ji ketino ne sau juos išsaugoti, bet, palaukusi patogios progos, grąžinti Florentinui Arisai, kad nepradingtų tai, kas, jos nuomone, galėjo duoti naudos žmonijai. Visa bėda, jog laikas bėgo, ištisus metus kas trys ar keturios dienos ateidavo nauji laiškai, ir ji neišmanė, kaip galėtų juos grąžinti, jo neužgaudama, nes nenorėjo jo įžeisti, o puikybė neleido rašyti laiškų ir aiškintis.

Jai pakako vienerių metų apsiprasti su našlės dalia. Nugrynintas vyro prisiminimas nebetrukdė kasdieniame gyvenime, nedrumstė slapčiausių jos minčių, pačių paprasčiausių potroškių ir tapo savotiška apsauga, nurodančia jai geriausią išeitį ir nė kiek jos nevaržančia. Kartais jis pasirodydavo ten, kur iš tikrųjų būdavo reikalingas, pasirodydavo ne kaip šmėkla, bet gyvas ir sveikas. Jai suteikdavo stiprybės mintis, kad jis tebėra šiame pasaulyje, gyvas ir sveikas, tačiau nusikratęs savo vyriškų įgeidžių, patriarchalinio reiklumo ir įkyraus noro, kad ji mylėtų jį taip, kaip jis myli ją nešykštėdamas nereikalingų bučinių ir meilių žodžių. Dabar ji suprasdavo jį geriau nei gyvą, suprasdavo jo nežabotą meilės geismą, jo troškimą užsitikrinti jos pritarimą, kurį, ko gero, laikė savo visuomeninės veiklos pagrindu, nors iš tiesų niekada jo nesulaukė. Kartą, visiškai puolusi į neviltį, ji sušuko: „Nejaugi tu nepastebi, kokia aš nelaiminga!" Jis nusiėmė akinius įprastu judesiu nė kiek nesupykęs, perliejo ją skaidriu savo vaikiškų akių vandeniu ir vienu vieninteliu sakiniu pritrėškė ją savo nepakeliama išmintimi: „Niekada nepamiršk, kad gerai santuokai svarbiausia ne laimė, bet patvarumas". Vos paragavusi našlės vienatvės, ji suprato, jog po tais žodžiais nesislėpė niekingas grasinimas, kaip ji galvojo anuomet, – tai buvo stebuklingasis mėnulio akmuo, suteikęs jiems tiek daug palaimos valandų.

Keliaudama po pasaulį, Fermina Dasa prisipirko visko, kas traukė akį savo naujoviškumu. Ji instinktyviai troško visų tų daiktų, nors jos vyras buvo linkęs žiūrėti į juos praktiškai: tie daiktai buvo gražūs ir naudingi savo šalyse, Romos, Paryžiaus, Londono vitrinose arba drebančiame nuo čarlstono Niujorke, kur jau dygo pirmieji dangoraižiai, tačiau visiškai netiko keturiasdešimties laipsnių karštyje šokant Štrauso valsus su tamsiaveidžiais kavalieriais ir per Gėlių paradus. Tad ji grįždavo namo vežina šešiais didžiuliais statmenais lagaminais tviskančiais užraktais ir variniais apkaustais, panašiais į pasakiškus karstus, grįždavo kaip naujausiųjų pasaulio stebuklų ponia ir savininkė, tačiau jų vertė būdavo matuojama ne aukso kaina, o tuo akimirkos įspūdžiu, kurį jie vieną vienintelį kartą padarydavo jos luomo žmonėms. Kaip tik dėl to jie ir būdavo perkami: kad žmonės juos pamatytų vieną kartą. Dar gerokai prieš pradėdama senti, ji suvokė, jog, kitų akimis žiūrint, atrodo tuščiagarbė, ir namuose tarnai dažnai girdėdavo ją sakant: „Reikia galų gale nusikratyti viso to šlamšto, laisvos vietos nebeliko". Daktaras Urbinas šaipydavosi iš jos bergždžių ketinimų, žinodamas, jog atsilaisvinusi vieta tuojau pat vėl bus užkrauta. Tačiau ji neatlyždavo, nes, tiesą pasakius, jau niekam nebebūdavo vietos, o daiktai, kurių buvo pilna, niekam netiko: marškiniai kabodavo ant durų rankenų, virtuvės spintos lūždavo nuo europietiškų žieminių paltų. Tad tais rytais, kai atsikeldavo geros nuotaikos, šokdavo kraustyti drabužių spintas, ištuštindavo lagaminus, išversdavo lauk viską iš palėpių ir surengdavo susidorojimą nelyginant karo lauke – išmesdavo kalnus pernelyg margų drabužių, skrybėlaites, kurių niekada nebūdavo užsidėjusi, nes neištaikydavo progos, kai jos būdavo madingos, batelius, Europos menininkų nukopijuotus nuo tų, kuriuos apsiaudavo imperatorienės per karūnavimo ceremonijas, o panelės iš gerų namų niekindavo, nes jie būdavo visiškai tokie patys, kokius negrės pirkdavosi turgavietėje avėti namie. Visą rytą vidinėje terasoje viešpataudavo suirutė, nuo aitrių naftalino išgarų namie nebūdavo kuo kvėpuoti. Tačiau po kelių valandų įsivyraudavo ramybė – galų gale jai pasidarydavo gaila visų tų šilkų, išmėtytų ant grindų, nenaudojamų brokatų, krūvos galionų, daugybės poliarinių lapučių uodegų, pasmerktų sudeginti ant laužo.

– Nuodėmė deginti tokį turtą, kai tiek žmonių neturi ko valgyti, – sakydavo ji.

Tad ji atidėdavo kremaciją kitam kartui, daiktai tik persikeldavo kitur, iš savo privilegijuotų vietų keliaudavo į buvusią arklidę, paverstą sendaikčių sandėliu, o atsilaisvinę plotai, kaip jis sakydavo, vėl pamažu prisipildydavo, lūždami nuo daiktų, kurie pasidžiaugdavo gyvenimu tik vieną akimirką ir persikraustydavo dūlėti į spintas: iki artimiausios kremacijos. „Reikėtų sugalvoti, ką daryti su visais tais daiktais: jie nereikalingi, bet ir išmesti jų nevalia“, – sakydavo ji. Kitos išeities nebuvo: baisėdamasi tuo spartumu, su kokiu daiktai užtvindo gyvenamąjį plotą, išstumdami žmones ir įvarydami juos į kampą, Fermina Dasa stengdavosi juos nukišti kaip galima toliau nuo akių. Ji tarėsi esanti tvarkinga, nors tokia nebuvo, tik beviltiškai laikėsi savito metodo: mokėjo slėpti netvarką. Tą dieną, kai mirė Juvenalis Urbinas, teko atituštinti pusę kabineto ir sukrauti daiktus miegamuosiuose, kad pakaktų vietos velioniui pašarvoti.

ūksmingą, vėsų ramybės prieglobstį: į girią, iš kur negrįžtama. Nei tada, nei po daugelio metų ji netgi nesuvokė, kaip Florentino Arisos laiškuose išdėstyti apmąstymai jai padėjo atgauti dvasios ramybę. Remdamasi savo patirtimi ir tais apmąstymais, ji sugebėjo geriau perprasti savo gyvenimą ir ramiai laukti jai skirtos senatvės dalios. Susitikimas katedroje per Juvenalio Urbino mirties metinių paminėjimą buvo Apvaizdos nulemtas ir atvėrė akis Florentinui Arisai: jis suprato, kad padrąsinančių jo laiškų dėka ji taip pat pasirengusi pamiršti praeitį.

Po dviejų dienų ji gavo kitokį jo laišką: rašytą ranka, ant tekstūrinio popieriaus, o kitoje voko pusėje – aiškus siuntėjo adresas, vardas ir pavardė. Laiškas parašytas ta pačia kaligrafiška rašysena kaip ir ankstesnieji, ta pačia lyriška nuotaika, tačiau trumpas, tik vienos pastraipos – padėka už tai, kad ji malonėjo su juo pasisveikinti katedroje. Dar kelias dienas Fermina Dasa negalėjo pamiršti to laiško, sužadinusio senus prisiminimus, ir artimiausią ketvirtadienį ramia sąžine ir visai netyčia paklausė Lukresiją del Real del Obispo, ar ji kartais nepažįstanti Florentino Arisos, upių laivų savininko. Lukresija atsakė, jog pažįsta. „Regis, jis beviltiškas gaidys“. Ir papasakojo plačiai paplitusią paskalą, girdi, jis niekada neturėjęs moters, nors esąs puikus jaunikis, girdi, įsirengęs slaptą kabinetą ir naktimis ten atsivedąs berniukų, kuriuos medžiojąs krantinėje. Fermina Dasa irgi buvo senių seniausiai girdėjusi tą pasaką, bet niekada ja netikėjo ir neteikė jai jokios reikšmės. Vis dėlto tą dieną, kai ją dar sykį, ir taip tvirtai, papasakojo Lukresija del Real del Obispo, anot gandų, kadaise irgi turėjusi keistų polinkių, nesusitvardžiusi nutarė viską sugrąžinti į savo vietas. Ji pareiškė, jog pažįsta Florentiną Arisą nuo mažumės. Priminė, kad jo motina prekiavusi galanterija Langų gatvėje, o pilietinių karų metais iš supirktų senų marškinių ir paklodžių dariusi tvarsliavą ir pardavinėjusi sužeistiesiems tvarstyti. Ir užbaigė tvirtu balsu: „Tai dori žmonės, tikrai verti pagarbos“. Ji kalbėjo taip karštai, jog Lukresija atsiėmė savo žodžius: „Šiaip ar taip, ir apie mane ne ką geriau žmonės šneka“. Fermina Dasa nesusimąstė, kodėl šokosi taip aistringai ginti žmogų, tik šešėliu buvusį jos gyvenime. Ji tolydžio jį prisimindavo, ypač tada, kai ateidavo paštas, o jo laiško vis nebūdavo. Taip praslinko dvi tylos savaitės, ir vieną gražią dieną sunerimusi tarnaitė pakuždomis pažadino ją iš popietinio pogulio.

– Ponia, atėjo donas Florentinas, – tarė ji.

Jis atėjo. Ferminą Dasą staiga pagavo paniška baimė. Iš pradžių jai dingtelėjo mintis, kad ne, kad tegu ateina kitą dieną, prideramu laiku, kad dabar ji negalinti priimti svečių, kad neturinti ką jam pasakyti. Vis dėlto tuojau pat susivaldė, liepė nuvesti jį į svetainę ir pavaišinti kava, kol ji susiruošianti. Florentinas Arisa laukė gatvėje prie durų kepdamas pragariškoje trečios valandos saulėje, tačiau tikras, jog vadžios jo rankose. Tikėjosi, kad nebus įleistas kokia nors mandagia dingstimi, ir ta mintis padėjo jam išlaikyti ramybę. Tačiau tarnaitės žodžiai jį taip sukrėtė, jog, atsidūręs gaivioje svetainės prieblandoje, netgi nespėjo pagalvoti apie įvykusį stebuklą: kažkas pratrūko, staiga skaudžiai sugurguliavo suputojo viduriai. Jis atsisėdo stengdamasis nekvėpuoti, galvoje smilksint sumautam prisiminimui apie paukščio apdergtą jo pirmąjį meilės laišką, ir sėdėjo nejudėdamas prieblandoje, laukdamas, kol praslinks pirmasis šiurpo šuoras, pasiryžęs ištverti bet kokį išmėginimą, tik ne tą nelemtą negandą.

Jis gerai save pažinojo: nepaisant chroniško užkietėjimo, per daugelį metų žmonėse viduriai jam iškirto likštį tris ar keturis kartus, ir jam teko susitaikyti su likimu. Ir tuomet, ir kitais panašiais atvejais jis suvokdavo, kokie teisingi tie žodžiai, kuriuos dažnai juokais kartodavo: „Netikiu Dievo, bet Jo bijau“. Nebuvo laiko pasiduoti abejonėms: jis bandė sukalbėti kokią nors maldelę, bet nė vienos neprisiminė. Vaikystėje vienas berniūkštis jį išmokė užkeikimų, padedančių akmeniu pataikyti į paukštį: „Taikli ranka, žvalgi akis – akmuo tikrai tave kliudys“. Jis išbandė tuos žodžius pirmąsyk su nauja laidykle atsidūręs miške, ir paukštis krito žemėn kaip perkūno trenktas. Jam dingtelėjo miglota mintis, jog tiedu dalykai savotiškai susiję, ir jis lyg melsdamasis nuoširdžiai pakartojo užkeikimo žodžius, tačiau nieko gera neišėjo. Priešingai, pilvą taip susuko, jog jis net pašoko aukštyn, skaudžiai putodami sugurgėjo viduriai, ir jį išmušė šaltas prakaitas. Tarnaitė, atnešusi kavą, išsigando, kad jis mirtinai išbalęs. „Karšta“, – atsiduso jis. Ji atidarė langą manydama, jog bus geriau, tačiau popiečio saulė plieskė jam tiesiai į akis, ir teko jį uždaryti. Jis suprato, kad nebeištvers daugiau nė minutės, bet tuo metu pasirodė Fermina Dasa, beveik nepastebima prieblandoje, ir, pamačiusi jį tokį, išsigando.

– Nusivilkite durtinį, – tarė.

Jis bijojo ne tiek pragaištingo vidurių dieglio, kiek to, kad ji išgirs, kaip gurga jo viduriai. Sugebėjo išsilaikyti dar vieną akimirką, tik spėjo pasakyti, jog atsiprašo, jog atėjo vien pasiklausti, kada ji galėtų jį priimti. Išmušta iš vėžių, ji tarė: „Betgi jūs jau čia“. Ir pasiūlė nueiti į vidinio kiemo terasą, kur ne taip karšta. Jis atsisakė tokiu balsu, kuris jai nuskambėjo veikiau kaip aimana.

– Būkite maloni, priimkite mane rytoj, – tarė jis.

Ji prisiminė, jog rytoj ketvirtadienis, diena, kai visada ateina Lukresija del Real del Obispo, ir davė neatšaukiamą atsakymą: „Poryt penktą valandą“. Florentinas Arisa padėkojo, paskubomis atsisveikino nukeldamas skrybėlę ir išėjo nė negurkštelėjęs kavos. Ji liko bestovinti sutrikusi vidury svetainės, nesuvokdama, kas atsitiko, kol gatvės tolumoje nuščiuvo automobilio variklio čiaudėjimas. Florentinas Arisa patogiau įsitaisė ant užpakalinės sėdynės, kad ne taip skaudėtų, užsimerkė, atpalaidavo raumenis ir atsidavė kūno malonei. Jam buvo toks įspūdis, kad jis – naujagimis. Vairuotojas, po tiekos metų tarnybos, jau niekuo nebesistebėjo ir sėdėjo abejingas. Tačiau prie namų, atidarydamas automobilio dureles, tarė:

– Saugokitės, done Florai, panašu, lyg būtumėte susirgęs cholera.

Deja, atsitiko tai, kas paprastai atsitikdavo. Florentinas Arisa padėkojo Dievui penktadienį, lygiai penktą valandą popiet, kai tarnaitė palydėjo jį per prieblandoje skendinčią svetainę į vidinę terasą, kur prie dviem žmonėms padengto staliuko sėdėjo Fermina Dasa. Ji pasiūlė jam arbatos, šokolado arba kavos. Florentinas Arisa paprašė kavos, labai karštos ir labai stiprios, ir ji įsakė tarnaitei: „O man – kaip paprastai“. Pasirodo, paprastai ji gerdavo įvairių rytietiškų arbatų mišinį, po pogulio atgaivinantį jėgas. Jai išbaigus arbatinuką, o jam – kavinuką, jiedu jau buvo spėję užkabinti ir nutraukti nemaža temų, ir ne tiek todėl, kad jomis išties domėjosi – tiesiog stengėsi apeiti kitas, kurių nei jis, nei ji nedrįso paliesti. Abudu varžėsi nesuvokdami, ką veikia taip nutolę nuo jaunystės toje terasoje šachmatine tvarka plytelėmis išklota asla, tuose niekieno namuose, vis dar kvepiančiuose kapinių gėlėmis. Pirmą kartą jiedu sėdėjo prie vieno stalo, turėdami užtektinai laiko po pusės šimtmečio ramiai apžiūrėti vienas kitą, ir abu pamatė save tokius, kokie jie buvo: du giltinės sekami senoliai, kurių niekas nesieja, išskyrus praeities akimirką, priklausančią nebe jiems, bet dviem seniai dingusiems jaunuoliams, labiau tinkantiems jiems į vaikaičius. Ji pagalvojo, kad jis pagaliau įsitikins savo svajonės tuštumu ir tuomet bus galima jam atleisti už įkyrumą.

Stengdamasi išvengti nejaukių pauzių arba nepageidautinų temų, ji ėmė elementariai klausinėti apie upių laivus. Atrodė neįtikėtina, kad jis, tų laivų savininkas, upe plaukė tik vieną kartą, prieš daugelį metų, kai neturėjo nieko bendra su upių laivybos bendrove. Ji nežinojo, kas jį paskatino leistis į tą kelionę, ir jis būtų mielai išliejęs jai širdį. Taipgi ji nepažinojo upės. Jos vyras irgi nemėgo Andų klimato ir savo nemeilę dangstė įvairiais pretekstais: girdi, širdžiai nesveika aukštis, galima greitai susirgti plaučių uždegimu, vietiniai esą veidmainiai, dėl valstybinio centralizmo visur klestinti neteisybė. Taip jie, apkeliavę pusę pasaulio, nebuvo matę savo krašto. Paskutiniu metu Magdalenos upės slėnyje tarp įvairių kaimų skraidė hidroplanas Junkersas, tarytum aliumininis žiogas, su dviem įgulos nariais, šešiais keleiviais ir pašto maišais. „Skraidantis grabas, ir tiek“, – pareiškė Florentinas Arisa. Ji, skridusi pirmuoju oro balionu ir nieko nebijojusi, dabar negalėjo patikėti, jog kadaise išdrįso leistis į tokią pavojingą kelionę. „Ne, tai visai kas kita“, – nesutiko ji. Ji turėjo galvoje, kad pasikeitė ji, o ne transporto priemonės.

Kartais ji sutrikdavo išgirdusi virš galvos orlaivio ūžesį. Per Išvaduotojo mirties šimtąsias metines ji matė juos skraidant labai žemai, išdarinėjant visokiausius akrobatinius triukus. Vienas orlaivis, juodas kaip milžiniškas maitvanagis, pralėkė virš pačių La Mangos kvartalo namų stogų, pametė galą sparno ant gretimo medžio ir pakibo įkliuvęs į elektros laidus. Tačiau netgi tada Fermina Dasa neapsiprato su orlaiviais. Nei juo labiau susigundė mintimi nuvažiuoti prie Mansanilijo įlankos, kurioje pastaraisiais metais ant vandens tūpdavo hidroplanai, kai pakrantės apsaugos motorlaiviai išbaidė žvejų kanojas ir kasmet vis gausesnę pramoginių laivų flotilę. Šiaip ar taip, nors ir garbaus amžiaus, kaip tik ji buvo parinkta įteikti rožių puokštę Čarlzui Lindbergui[32], kai jis atskrido su geros valios vizitu, ir nesuprato, kaip toks didelis, toks šviesus ir toks išvaizdus vyriškis sugebėjo pakilti į orą tokia veikiau į sulamdytą skardinę panašia skraidykle, dviejų mechanikų stumiama už uodegos. Jai galvoje netilpo mintis, jog ne ką didesni orlaiviai gali skraidinti aštuonis žmones. Priešingai, ji girdėjo, kad plaukioti upių laivais – vienas malonumas, nes jų nesūpauja bangos kaip jūrų laivų, nors tyko kur kas baisesni pavojai, kaip antai: smėlio seklumos ir plėšikų antpuoliai.

Florentinas Arisa jai paaiškino, jog visa tai anų laikų pasakos: dabartiniuose laivuose esančios šokių salės, kajutės, tokios pat erdvios ir prabangios kaip viešbučių kambariai, su vonios kambariu ir elektriniais ventiliatoriais, o nuo paskutiniojo pilietinio karo laikų nebebūna ginkluotų užpuolimų. Be to, didžiuodamasis, lyg tai būtų jo nuopelnas, paaiškino, kad tokią pažangą paspartino laivybos laisvė, kurią jis gynė skatindamas konkurenciją: vietoj vienos bendrovės dabar esančios trys, labai veiklios ir klestinčios. Vis dėlto sparti oreivystės plėtra – tikra grėsmė visa kam. Ji bandė jį nuraminti: girdi, laivų visada reikėsią, nes pasaulyje ne tiek daug pamišėlių, pasiryžusių lįsti į pažiūrėti antgamtinę skraidyklę. Galiausiai Florentinas Arisa prašneko apie pašto laimėjimus, tiek vežimą, tiek pristatymą, stengdamasis taip pakreipti kalbą, kad ji prašnektų apie jo laiškus. Tačiau jam nepasisekė.

---

[32] Čarlzas Lindbergas (Charles Augustus Lindbergh, 1902–1974) – amerikiečių oreivis, 1927 m. gegužės 20–21 d. vienviečiu orlaiviu pirmas perskridęs Atlanto vandenyną.

Vis dėlto neilgai trukus pasitaikė puiki proga. Jiedviem nutolus nuo tos temos, įėjo tarnaitė ir Ferminai Dasai įteikė laišką, pristatytą visiškai neseniai sukurtos ypatingos paskirties pašto tarnybos, panašiai pristatančios ir telegramas. Kaip paprastai, ji negalėjo surasti akinių. Florentinas Arisa išlaikė ramybę.

– Neieškokite akinių, – tarė. – Tai mano laiškas.

Taip ir buvo. Parašė jį prieš dieną, apimtas siaubingos depresijos, nes po pirmojo nenusisekusio apsilankymo nežinojo kur dėtis iš gėdos. Laiške jis atsiprašė dėl to, jog išdrįso ateiti į svečius, iš anksto neperspėjęs, ir pranešė, kad atsisako anksčiau numatyto vizito. Jis įmetė laišką į pašto dėžę ilgai negalvodamas, o kai persigalvojo, buvo jau per vėlu. Vis dėlto, laikydamas nereikalinga taip smulkiai aiškintis, jis paprašė Ferminos Dasos malonėti neskaityti to laiško.

– Gerai, – tarė ji. – Šiaip ar taip, laiškai priklauso tiems, kas juos rašo. Ar ne tiesa?

Jis žengė ryžtingą žingsnį.

– Žinoma, – pritarė jai. – Juk, nutrūkus santykiams, pirmiausia grąžinami laiškai.

Ji nuleido užuominą negirdomis ir atidavė laišką tardama: „Kaip gaila, kad negaliu jo perskaityti, nes kiti laiškai man labai pravertė“. Jis giliai įkvėpė oro nustebęs, kad ji visai netikėtai pasakė daugiau, nei jis tikėjosi, ir tarė: „Jūs neįsivaizduojate, kaip man džiugu išgirsti tokius žodžius“. Tačiau ji pakreipė kalbą kita linkme, ir visą popietę jam nepavyko grįžti atgal prie tos temos.

Jis atsisveikino po šešių vakaro, kai namuose jau žiebėsi šviesos. Jautėsi labiau pasitikintis savimi, tačiau nepuoselėjo pernelyg didelių vilčių, nes puikiai prisiminė, kokia permaininga ir neįspėjama buvo Fermina Dasa dvidešimties metų, ir neturėjo jokio pagrindo manyti, jog ji bus pasikeitusi. Todėl nuoširdžiai nusižeminęs ryžosi paklausti, ar galėtų apsilankyti kitą dieną, ir atsakymas vėl jį nustebino.

– Ateikite, kada tik pageidausite, – tarė ji. – Beveik visada aš būnu viena.

Po keturių dienų, antradienį, jis vėl atėjo iš anksto neperspėjęs, ir ji, nelaukdama, kol tarnaitė atneš arbatos, prašneko apie tai, kaip jai pravertė jo laiškai. Jis atsakė, jog tai buvę ne laiškai tiesiogine to žodžio prasme, bet veikiau knygos, kurią jam magėtų parašyti, puslapiai. Ji irgi buvo tos nuomonės. Todėl ketino juos grąžinti, tikėdamasi, kad jis sugebėsiąs tinkamiau juos panaudoti, aišku, jeigu to nepalaikysiąs įžeidimu. Ji leidosi pasakoti, kaip jie padėjo jai anuo sunkiu metu, ir kalbėjo taip džiaugsmingai, su tokiu dėkingumu ir galbūt širdingumu, jog Florentinas Arisa išdrįso ne tik žengti dar vieną ryžtingą žingsnį – jis padarė salto mortale.

– Anksčiau mudu kreipdavomės vienas į kitą „tu“, – tarė.

Anksčiau buvo uždraustas žodis. Ji pajuto praskrendant chimerišką praeities angelą ir pabandė jo išsilenkti. Tačiau Florentinas Arisa neatlyžo: „Turiu omenyje mūsų ankstesniuosius laiškus“. Jai tatai nepatiko, ir ji turėjo gerokai pasistengti, kad jis to nepastebėtų. Tačiau jis pastebėjo ir suprato, jog reikia elgtis taktiškiau, ir vis dėlto savo rikto dėka įsitikino, kad ji tokia pat atšiauri, kokia buvo jaunystėje, tik išmoko tą atšiaurumą sušvelninti.

– Turiu omenyje, jog šitie laiškai – visai kas kita, – paaiškino jis.

– Pasaulyje viskas pasikeitė, – tarė ji.

– Aš nepasikeičiau, – atsiliepė jis. – O jūs?

Antras puodelis arbatos sustingo pusiaukelėje, ir Fermina Dasa priekaištingai sužiuro į jį žvilgsniu, vis dar nesusigyvenusiu su gailestingumu.

– Koks skirtumas, – tarė ji. – Man neseniai suėjo septyniasdešimt dveji.

Smūgis kliudė Florentinui Arisai į pačią širdį. Jis mielai būtų atsikirtęs greitai ir sąmojingai, kaip teatre, tačiau jį įveikė metų našta: dar niekad jis nesijautė toks išsekęs po tokio trumpo pokalbio, skaudėjo širdį, kiekvienas tvinksnis atsiduodavo arterijose metaliniu aidu. Jis pasijuto senas, nuobodus, nereikalingas, ašaros taip užveržė gerklę, jog jis nebegalėjo ištarti nė žodžio. Jiedu baigė gerti po antrą puodelį, slegiami pranašingų ženklų prisodrintos tylos, ir pirmoji prabilo ji, paprašydama tarnaitę atnešti laiškus. Jis buvo bepasiūląs pasilikti laiškus sau, nes rašė juos per kalkę ir turėjo nuorašus, tačiau tarė sau, kad tokia atsargumo priemonė galėtų pasirodyti gėdinga. Jie nebeturėjo ką sakyti vienas kitam. Prieš atsisveikindamas, jis paklausė, ar negalėtų apsilankyti ateinantį antradienį tuo pačiu laiku. Ji pagalvojo, ar jai derėtų būti tokiai nuolaidžiai.

– Nematau prasmės taip dažnai matytis, – tarė ji.

– Aš iš viso nesitikėjau kada nors pas jus apsilankyti, – tarė jis.

Tad jis atėjo antradienį penktą valandą popiet, o vėliau lankydavosi kiekvieną antradienį, niekada nepranešdamas iš anksto, ir į kito mėnesio pabaigą tie kassavaitiniai apsilankymai tapo jiedviem įprastiniais. Florentinas Arisa atsinešdavo angliškų tešlainių prie arbatos, cukruotų kaštonų, graikiškų alyvuogių, visokiausių niekučių svetainei, kurių įsigydavo transatlantiniuose laineriuose. Vieną antradienį atnešė jai nuotrauką, kurią nusipirko už penkiolika sentimų prie Raštijos vartų per pašto atvirukų išpardavimą: kaip tik tą, kurioje prieš pusę šimtmečio fotografas belgas buvo ją įamžinęs drauge su Ildebranda. Ferminai Dasai galvoje netilpo, kaip ji ten atsidūrė, o ir jam visa tai atrodė nebent kaip meilės stebuklas. Vieną rytą, sode karpydamas rožes, Florentinas Arisa neatsispyrė pagundai padovanoti rožę Ferminai Dasai. Teko gerai pagalvoti, kokia rožė geriausiai tinka neseniai našle tapusiai moteriai, atsižvelgiant į gėlių kalbą. Raudona rožė, aistringos meilės simbolis, galėjo įžeisti jos jausmus. Geltonos rožės, kai kurių žmonių dovanojamos linkint sėkmės, plačiausiai paplitusia prasme reiškė pavydą. Jis buvo girdėjęs apie juodąsias turkiškas rožes, kurios būtų labiausiai tikusios, tačiau niekada nesugebėjo jų gauti ir pasodinti savo kieme. Gana ilgai svarstęs, jis apsisprendė ir pasirinko baltą rožę, nors baltosios jam patiko mažiausiai: neturėjo nei kvapo, nei balso ir nieko nesakė. Paskutinę akimirką, baimindamasis, jog Fermina Dasa gali įžiūrėti kokią slaptą prasmę, jis nupjaustė dyglius.

Ji mielai paėmė rožę, neįžiūrėjusi jokių slaptų kėslų, ir taip dar vienu dalyku pasipildė antradienių ritualas. Jis atnešdavo baltą rožę, o vidury arbatinio staliuko jos jau laukdavo vaza su vandeniu. Vieną antradienį, merkdamas rožę, lyg tarp kita ko jis tarė:

– Mūsų laikais būdavo įprasta dovanoti ne rožes, bet kamelijas.

– Jūsų tiesa, – pritarė ji, – tačiau, kaip jūs puikiai žinote, visiškai kitokiais sumetimais.

Taip būdavo visada: jis bandydavo artintis, ji užtverdavo kelią. Tačiau tą kartą, nepaisant griežto atkirčio, Florentinas Arisa suprato, jog pataikė: ji nusisuko, kad jis nepastebėtų, kaip ji nukaito. Nukaito skaisčiai, jaunatviškai, kaip žarija, ir supyko pati ant savęs. Florentinas Arisa atsargiai nukreipė kalbą kita, malonesne linkme, tačiau ji pastebėjo jo pastangas, susivokė išsidavusi ir dar labiau supyko. Tai buvo nelaimingas antradienis. Ji buvo jau beprašanti daugiau nebeateiti, tačiau mintis, jog visa tai panašu į įsimylėjėlių kivirčą, jai pasirodė tokia juokinga ir nesuderinama su jų amžiumi, kad nesusitvardžiusi prapliupo kvatoti. Kitą antradienį, Florentinui Arisai bemerkiant rožę į vazą, ji perkratė savo sąžinę ir nudžiugo širdyje neradusi nė lašelio apmaudo dėl praėjusios savaitės.

Ilgai netrukus jo apsilankymai įgavo nelabai smagų šeimyninį pobūdį: mat kartais tuo metu lyg netyčia užsukdavo daktaras Urbinas Dasa su žmona ir likdavo lošti kortomis. Florentinas Arisa nemokėjo lošti kortomis, tačiau Fermina jį išmokė per vieną pamoką, ir jiedu paštu nusiųsdavo Urbinui Dasai ir jo žmonai kvietimą išmėginti jėgas ateinantį antradienį. Tie sambūriai jiems visiems taip patiko, jog veikiai pasidarė tokie pat įprasti kaip ir jo apsilankymai, o drauge įsigaliojo svečių įnašų taisyklės. Daktaras Urbinas Dasa ir jo žmona, neprilygstama kulinarė, kiekvienąsyk atsinešdavo vis kitokių ir vis neįprastesnių tortų. Florentinas Arisa kaip paprastai stengdavosi prasimanyti neregėtų niekučių laivuose, atplaukiančiuose iš Europos, o Fermina Dasa įsimiklindavo kiekvieną savaitę sugalvoti kokią nors staigmeną. Kortų partijos vykdavo kas trečią antradienį, ir būdavo lošiama ne iš pinigų, tačiau artimiausiam susitikimui pralaimėjusysis turėdavo paruošti kokį nors ypatingą dalyką.

Daktaras Urbinas Dasa atitiko tą įvaizdį, kokį turėjo visuomenėje: ne per gudriausias, nevikrių manierų, gana dažnai pasiduodavo netikėtiems impulsams, tai džiaugsmui, tai nepasitenkinimui, nei iš šio, nei iš to apsipildavo raudoniu, tad būta abejonių dėl jo protinių sugebėjimų. Tačiau, be jokios abejonės, jis buvo – ir tai krito į akį iš pirmo žvilgsnio – toks, kokiu labiausiai bijojo pagarsėti Florentinas Arisa: geras vyras. Jo žmona, priešingai, buvo nepasėda, kiek plebėjiško, bet subtilaus ir skoningo guvumo, teikiančio jos elegantiškai išvaizdai daugiau žmogiškos šilumos. Geresnių partnerių prie kortų sunku būtų surasti, ir Florentino Arisos nepasotinamas meilės geismas apsivainikavo iliuzija, kad jis pagaliau – jaukioje šeimos aplinkoje.

Vieną vakarą, jiems visiems išeinant iš Ferminos Dasos namų, daktaras Urbinas Dasa pakvietė jį pietų: „Rytoj, lygiai pusė pirmos, Bičiulių klube". Tai buvo nuostabus patiekalas, bet aplaistytas užnuodytu vynu: Bičiulių klubas turėjo teisę neįsileisti kai kurių žmonių dėl įvairių priežasčių, o labiausiai – neteisėtų vaikų. Dėdė Leonas XII dėl to kitados turėjo didelių nemalonumų, o ir Florentinas Arisa kartą vos nesudegė iš gėdos, kai, verslo kompaniono pakviestas pietų, buvo paprašytas pasikelti nuo stalo ir išeiti. Žmogus, kuriam Florentinas Arisa padarė didelių paslaugų upių laivybos srityje, neturėjo kitos išeities, kaip pakviesti jį pietų į kitą vietą.

– Mes patys nustatome taisykles ir privalome itin griežtai jų laikytis, – tarė jis.

Vis dėlto Florentinas Arisa ryžosi rizikuoti su daktaru Urbinu Dasa ir buvo mandagiai aptarnautas, nors niekas jo neprašė pasirašyti įžymių svečių aukso knygoje. Pietūs buvo trumpi, prie keturių akių, santūrūs ir malonūs. Būgštavimai, iš vakaro kankinę Florentiną Arisą, išsisklaidė po aperityvo – portveino taurės. Daktaras Urbinas Dasa norėjo su juo pasikalbėti apie motiną. Klausydamasis jo, Florentinas Arisa suprato, kad ji bus pasakojusi apie jį. Ir keisčiausia: gerokai jį pagražino. Papasakojo, kad jiedu draugavę nuo mažumės, kartu žaidę vos tik jai atvažiavus iš Sjenagos San Chuano, kad jis buvęs jos vadovas, kai ji įnikusi į knygas, ir kad už tai nuo seno esanti jam dėkinga. Taip pat jam papasakojo, kad po pamokų praleisdavusi ištisas valandas su Transita Arisa, kuri megzdavusi stebuklingus nėrinius, niekas negalėjęs jai prilygti, ir kad vėliau nebesusitikdavusi taip dažnai su Florentinu Arisa anaiptol ne todėl, kad širdis nelinkusi, o stačiai išsiskyrę jųdviejų gyvenimo keliai.

Prieš prieidamas prie esmės, daktaras Urbinas Dasa įsileido į miglotus postringavimus apie senatvę. Jo nuomone, pasaulis kur kas greičiau eitų pažangos keliu, jeigu netrukdytų seniai. „Žmonija – tai nelyginant kariuomenė žygyje: juda į priekį, derindamasi prie lėčiausiųjų“, – pareiškė jis. Juo nuomone, žmonijos laukia humaniškesnė, vadinasi, civilizuotesnė ateitis, ir žmonės, nebesugebantys patenkinti savo poreikių, bus perkeliami į užribio miestus, taip išvaduojant juos nuo gėdos, kančių ir siaubingos vienatvės senatvėje. Medicinos požiūriu, pasak jo, amžiaus riba turėtų siekti šešiasdešimt metų. Tačiau šiuo metu, kol visuomenė dar nepribrendo tokio pobūdžio labdarai, vienintelė išeitis – prieglaudos, kur senoliai guodžiasi vieni kitiems, bendrauja vieni su kitais pagal savo pomėgius ir nepakantą, drauge džiaugiasi ir liūdi, apsaugoti nuo savaime suprantamų nesutarimų su jaunesniąja karta. „Senoliai, gyvendami su senoliais, jaučiasi ne tokie jau seni“, – pridūrė jis. Žodžiu tariant: daktaras Urbinas Dasa norėjo padėkoti Florentinui Arisai už tai, kad jis praskaidrina jo motinos našlystės vienatvę, ir nuolankiai paprašyti, jog ir toliau jos neapleistų jų abiejų labui ir visų patogumui ir kantriai ištvertų jos senatviškas užgaidas. Išgirdęs tokias kalbas, Florentinas Arisa lengvai atsiduso. „Būkite ramus, – tarė. – Aš esu ketveriais metais vyresnis už jūsų motiną, ir ne tik dabar, bet jau seniai buvau vyresnis, dar prieš jums gimstant“. Paskiau, neatsispyręs pagundai, kandžiai pajuokavo išliedamas širdgėlą.

– Toje humaniškoje ateities visuomenėje dabar jums priklausytų nueiti į kapines ir nunešti mudviem pietums po puokštelę anturijų, – tarė.

Iki tol nesusimąstęs apie savo pranašystės nepadorumą, daktaras Urbinas Dasa šoko teisintis, kol galiausiai visiškai pasiklydo aiškinimų labirintuose. Tačiau Florentinas Arisa padėjo jam išsipainioti. Jis tiesiog spindėte spindėjo žinodamas, jog anksčiau ar vėliau turės kaip ir šiandien susitikti su daktaru Urbinu Dasa ir atlikti privalomą formalumą: oficialiai paprašyti jo motinos rankos. Pietūs nudžiugino ne tik patys savaime, bet ir todėl, jog paaiškėjo, kad tas neišvengiamas prašymas, su kuriuo jis kreipsis į daktarą, bus palankiai išklausytas ir mielai patenkintas. Jeigu jis būtų išgavęs ir pačios Ferminos Dasos sutikimą, geresnės progos nebūtų reikėję nė laukti. Negana to: po to pokalbio per istorinės reikšmės pietus bet kokie būsimo prašymo formalumai atrodė nebereikalingi.

Florentinas Arisa lipdavo laiptais be galo atsargiai netgi būdamas jaunas, nes visada galvojo, kad senatvė prasideda drauge su pirmuoju pačiu menkiausiu kritimu, o mirtis ateina drauge su antruoju. Bendrovės laiptai jam atrodė patys pavojingiausi, statūs ir siauri, ir gerokai anksčiau nei ėmė stengtis nevilkti kojų, kopdavo jais žiūrėdamas žemyn ir abiem rankomis laikydamasis už turėklų. Ne kartą jam siūlyta padaryti kitus laiptus, saugesnius, tačiau jis vis atidėdavo sprendimą kitam mėnesiui, nes jam atrodė, jog tai būtų nuolaida senatvei.

Bėgo metai, ir jis, kopdamas laiptais, lipdavo vis lėčiau, ir anaiptol ne todėl, kad būtų sunkiau nei anksčiau, kaip jis skubėdavo sau teisintis, – tiesiog kiekvieną sykį būdavo vis atsargesnis. Vis dėlto tą popietę, grįžęs namo po pietų su daktaru Urbinu Dasa, po taurės portveino ir pusės taurės raudonojo vyno, o ypačiai po tokio širdžiai malonaus pokalbio, jis bandė kopti laiptais jaunatviškai pasišokinėdamas ir ant trečiojo laiptelio nikstelėjo kairę koją, krito aukštielninkas ir tik per stebuklą neužsimušė. Krisdamas dar buvo tokio blaivaus proto, jog pagalvojo, kad negali numirti nusirisdamas ant žemės, nes pagal gyvenimo logiką atrodė neįmanoma dviem vyrams, šitiek metų mylintiems tą pačią moterį, pramečiui numirti ta pačia mirtimi. Jis neklydo. Gydytojas jam sugipsavo pėdą iki pat pusiau blauzdos ir liepė nesikelti iš lovos, tačiau jis jautėsi kur kas guvesnis nei prieš krisdamas nuo laiptų, o kai prirašė šešiasdešimt dienų poilsio, negalėjo patikėti įkliuvęs į tokią bėdą.

– Nereikia, daktare, – puolė melsti. – Du mėnesiai man tiek pat kiek jums dešimt metų.

Kelis kartus jis bandė keltis iš lovos, abiem rankomis prilaikydamas statula virtusią koją, tačiau kiekvienąsyk viršų imdavo tikrovė. Tačiau, kai pagaliau vėl pradėjo vaikščioti vis dar skaudama koja ir degančia lyg gyva žaizda nugara, turėjo pakankamą pagrindą patikėti, jog tas kritimas – pelnytas Apvaizdos atpildas už jo užsispyrimą.

Pati baisiausia diena buvo pirmasis pirmadienis. Skausmas numalšo, gydytojo diagnozė teikė vilčių, tačiau jis niekaip negalėjo susitaikyti su mintimi, jog likimo valia pirmą kartą per pastaruosius keturis mėnesius rytoj popiet nebegalės susitikti su Fermina Dasa. Vis dėlto pokaičio metu jis nusilenkė likimui ir, susitaikęs su tikrove, parašė atsiprašymo laiškelį. Parašė ranka, ant kvepiančio popieriaus, šviečiančiu rašalu, kad ji galėtų perskaityti tamsoje, ir begėdiškai išpūtė ištikusią jį bėdą, tikėdamasis sužadinti jos užuojautą. Ji atsakė po dviejų dienų, labai maloniai, nuoširdžiai jį užjausdama, bet nepridėdama daugiau nė vieno žodžio, kaip ir anomis šventomis meilės dienomis. Naudodamasis proga, jis parašė dar vieną laišką. Kai ji atsakė antrą kartą, jis ryžosi eiti kur kas toliau, nei išdrįsdavo kalbėti per šifruotus antradienių pašnekesius, ir liepė prie lovos įrengti telefoną, prasimesdamas ta dingstimi, jog nori kas dieną sekti bendrovės veiklą. Paprašė telefonistę sujungti jį su trijų skaitmenų numeriu, kurį mokėjo atmintinai nuo tos dienos, kai skambino jai pirmą kartą. Iš paslaptingos tolumos atsiliepė duslokas, prislopintų moduliacijų balsas, mylimas balsas, atpažino kitą balsą ir po kelių įprastinių mandagumo žodžių atsisveikino. Jos abejingumas išmušė Florentiną Arisą iš vėžių: vadinasi, viską reikia pradėti iš naujo.

Vis dėlto po dviejų dienų jis gavo Ferminos Dasos laišką: ji meldė daugiau jai nebeskambinti. Jos argumentai buvo neginčijami. Mieste buvo tiek mažai telefonų, jog abonentus sujungdavo telefonistė, kuri pažinojo visus klientus, jų viešą ir slaptą gyvenimą: neužtikusi ko nors namie, surasdavo jį ten, kur jis būdavo tuo metu. Būdama tokia veikli, ji išklausydavo visus pokalbius, iššniukštinėdavo visų privataus gyvenimo paslaptis, kruopščiausiai slepiamas tragedijas ir dažnai kišdavosi į pašnekesį išsakydama savo nuomonę arba sutaikydama ginčininkus. Antra vertus, tais metais pradėjo eiti vakarinis dienraštis *Teisingumas*, kurio vienintelis tikslas buvo pliekti kilminguosius, tiesiai šviesiai vadinant juos tikraisiais vardais ir į nieką neatsižvelgiant: taip jo savininkas keršijo už tai, kad jo vaikai nebuvo priimti į Bičiulių klubą. Nuo to laiko Fermina Dasa ėmė kaip niekad žiūrėti, ką šneka ir ką daro, netgi bendraudama su artimiausiais draugais, nors jos gyvenimas buvo skaidrus nuo pat ankstyvosios jaunystės dienų. Tad ji toliau palaikė ryšį su Florentinu Arisa atgyvenusiu metodu – susirašinėdama laiškais. Jiedu įniko taip dažnai ir stropiai susirašinėti, jog jis pamiršo ir skaudamą koją, ir bausmę nesikelti iš lovos, pamiršo viską ir, visa širdimi atsidėjęs rašymui, krebždeno laiškus ant kilnojamo staliuko, kokie naudojami ligoninėse gulintiems ligoniams maitinti.

Jiedu vėl ėmė kreiptis vienas į kitą „tu“, vėl ėmė rašyti apie savo gyvenimą kaip ir anų dienų laiškuose, tačiau Florentinas Arisa dar kartą pabandė paspartinti įvykius: smeigtuku išbadė jos vardą ant kamelijos žiedlapių ir nusiuntė juos drauge su laišku. Po dviejų dienų kamelija grįžo atgal, tačiau be jokių komentarų. Kitaip pasielgti Fermina Dasa negalėjo: visa tai jai atrodė vaikų darbas. Juo labiau, kai Florentinas Arisa įniko minėti ilgesingų eilėraščių nuskaidrintas popietes Evangelijų parkelyje, slėptuves, kur ji kaišiodavo savo laiškus, grįždama iš mokyklos, siuvinėjimo pamokas migdolmedžių paunksnėje. Skausmo gildoma širdimi ji pastatė jį į savo vietą vienu vieninteliu klausimu, kuris atrodė niekuo neypatingas jų pilkoje kasdienybėje: „Kodėl tu nesiliauji kalbėjęs apie tai, ko seniai nebėra?“ Vėliau ji prikišo jam tai, kad jis beprasmiškai priešinasi prigimčiai, nenorėdamas senti kaip priklauso. Pasak jos, todėl jis stengiasi taip dažnai ir nevykusiai grįžti į praeitį. Ji nesuvokė, kaip žmogus, savo apmąstymais sugebėjęs šitaip ją paguosti pirmaisiais našlystės metais, gali taip vaikiškai susipainioti bandydamas pritaikyti juos savo gyvenime. Jie susikeitė vaidmenimis. Dabar ji bandė įkvėpti jam jėgų, kad jis nesibaimintų rytojaus, ir padrąsino jį žodžiais, kurių jis, skubotai siekdamas tikslo, nesuprato: *Praeis kiek laiko, ir tada žiūrėsime, kas bus.* Mat jis niekada nebuvo toks geras mokinys kaip ji. Prikaustytas prie lovos, kas dieną vis aiškiau suvokdamas, kaip greit bėga laikas, beprotiškai trokšdamas ją matyti, jis įsikalė į galvą, jog būgštavimai, persmelkę jam širdį tą dieną, kai jis nusirito nuo laiptų, pasirodė kur kas tikresni ir tragiškesni, nei jis manė. Pirmą kartą jis ėmė blaiviai galvoti apie mirties artumą.

Leona Kasiani kas antrą dieną padėdavo jam išsimaudyti ir pasikeisti pižamą, darydavo jam klizmą, atnešdavo pakišamą indą nusišlapinti, dėdavo arnikos kompresus ant pragulų, atsiradusių ant nugaros, ir, gydytojo patarta, masažuodavo jį, kad priverstinis nejudrumas nesukeltų dar didesnių bėdų. Šeštadieniais ir sekmadieniais ją pavaduodavo Amerika Vikunija, gruodžio mėnesį turinti gauti mokytojos diplomą. Jis pažadėjo upių laivybos bendrovės sąskaita nusiųsti ją mokytis į Alabamos mokytojų institutą, iš dalies norėdamas nuraminti sąžinę, o svarbiausia – kad nereikėtų klausytis priekaištų, kurių ji dar nemokėjo daryti, ir pačiam teisintis bei aiškintis, kaip jam ir priderėjo. Jis net neįsivaizdavo, kaip ji kankinosi nemigos naktimis internate – savaitgaliais be jo, visą gyvenimą be jo, nes neįsivaizdavo, kaip jinai jį myli. Iš oficialaus kolegijos laiško jis patyrė, kad ji nusirito į paskutinę vietą, nors visada buvo pirmūnė, ir kad tik vargais negalais jai leista laikyti baigiamuosius egzaminus. Tačiau jis nusižengė globėjo priedermei: jausdamasis kaltas ir bandydamas save pateisinti, nieko nepranešė Amerikos Vikunijos tėvams ir netgi nepasikalbėjo su ja, pagrįstai baimindamasis, jog dėl savo nesėkmės mergina apkaltins jį. Tad numojo į viską ranka. Nejučia ėmė atidėlioti visus reikalus, vildamasis, kad juos išspręs mirtis.

Ne tik abi jį slaugančios moterys, bet ir pats Florentinas Arisa stebėjosi, kaip jis smarkiai pasikeitė. Vos prieš dešimt metų jis nuburškė tarnaitę už paradinių namo laiptų, nuburškė stačiomis, apsirengusią, numynė greičiau nei Filipinų gaidukas. Paskiau turėjo jai padovanoti namą su visu apstatymu, kad ji prisiektų, jog šlovę jai nuplėšė mylimasis, su kuriuo ji susitikdavo tik sekmadieniais ir kuris jos netgi nebuvo pabučiavęs, ir jos tėvas ir dėdės, kieti vyrai, cukranendrių kirtėjai, juodu suvesdino. Protas nenešė, jog vos prieš kelis mėnesius tas vyras drebėdavo iš aistros moterims, kurios dabar vartydavo jį nuo vieno šono ant kito, muilindavo nuo galvos iki kojų, šluostydavo egiptietiškos medvilnės rankšluosčiais ir masažuodavo visą kūną, o jam – nė krust. Abi moterys savaip suprato tą nejautrą. Leona Kasiani galvojo, kad tai artėjančios mirties požymis. Amerika Vikunija laikė tai mįsle, kurios ji nesugeba įminti. Tik jis vienas žinojo tiesą, ir toji tiesa nebuvo bevardė. Šiaip ar taip, negerai išėjo: kur kas labiau kentėjo jį slaugančios moterys negu jis, taip puikiai jų slaugomas.

Ferminai Dasai pakako trijų antradienių suprasti, kaip jai trūksta Florentino Arisos apsilankymų. Jai buvo gera su artimomis draugėmis, ir ji jautėsi tuo geriau, kuo didesnis laiko tarpas skyrė ją nuo ano įprasto gyvenimo su velioniu vyru. Lukresija del Real del Obispo, ne per seniausiai išvykusi į Panamą gydytis skaudamos ausies, kuriai nepadėjo jokie vaistai, po mėnesio sugrįžo išsivadavusi nuo skausmo, bet netekusi klausos – kalbėdama turėdavo prie ausies prisidėti ragelį. Fermina Dasa kantriausiai už visus išklausydavo jos painius klausimus ir nevykusius atsakymus, ir todėl Lukresija ją taip pamėgo, jog ateidavo beveik kiekvieną dieną bet kuriuo metu. Tačiau Ferminai Dasai niekas negalėjo atstoti ramybę teikiančių popiečio valandų su Florentinu Arisa.

Praeities prisiminimai negalėjo priartinti rytojaus, kaip stengėsi save įtikinti Florentinas Arisa. Priešingai, stiprėjo įsitikinimas, niekada nepalikęs Ferminos Dasos, jog aistros karštligė, apėmusi juos tada, kai jie buvo dvidešimties metų, buvo labai taurus ir labai gražus jausmas, bet anaiptol ne meilė. Kad ir kokia tiesmuka, ji neketino jam atskleisti savo minčių nei laiškuose, nei akis į akį, ir juo labiau nedrįso jam pasakyti, kaip apgauliai skamba jo sentimentalūs laiškai dabar, kai įvyko stebuklas – savo apmąstymais jis paguodė jai širdį, kaip juos nuvertina jo lyriniai prasimanymai ir kaip jis pats sau kenkia maniakiškai stengdamasis atgaivinti praeitį. Ne, nė vienas jo ankstesniųjų laiškų žodis, nė viena jos pačios taip nekenčiamos jaunystės akimirka negalėjo pažadinti nuojautos, kaip jo pasiges be galo prailgusiomis ir nepakartojamomis antradienio popietėmis, kokia vieniša ji jausis jo nematydama.

Kartą, pagauta vieno iš daugelio impulsų nusikratyti atliekamų daiktų, ji išbildino į arklidę gimtadienio proga vyro padovanotą radiolą, kurią jiedu ketino atiduoti į muziejų, nes jie patys pirmieji mieste ją įsigijo. Gedulo sutemose ji nutarė niekada ja nebesinaudoti, nes jos luomo našlė, netgi viena, negalėjo klausytis bet kokios muzikos, neįžeisdama velionio atminimo. Tačiau po trečiojo vienatvės antradienio liepė ją atnešti į svetainę, – norėdama ne mėgautis kaip kadaise Riobambos radijo stoties sentimentaliomis dainelėmis, o nustumti tuščias valandas klausydamasi ašaringų romanų, perduodamų iš Kubos Santjago. Tai buvo puiki mintis, nes, gimus dukrai, ji beveik nustojo skaityti knygas, kurioms taip stropiai įdiegė meilę vyras povestuvinės kelionės metu, o tolydžio silpstant regėjimui suvis nustojo ir ištisus mėnesius netgi nesirūpino, kur dėjosi akiniai.

Ji taip pamėgo radijo romanus, perduodamus iš Kubos Santjago, jog kas dieną nekantriai laukdavo tęsinio. Kartais klausydavosi naujienų laidų, norėdama sužinoti, kas vyksta pasaulyje, ir retkarčiais, labai retai, likusi namie viena, tylutėliai klausydavo tolimų ir tyrų melodijų: merengų iš Santo Domingo ir plenų iš Puerto Riko. Vieną vakarą staiga taip garsiai ir taip aiškiai prasiveržė nežinoma radijo stotis, lyg būtų buvusi gretimame name, ir perdavė šiurpią naujieną: nužudyta senolių pora, nutarusi apsilankyti toje pačioje vietoje, kur prieš keturiasdešimt metų praleido medaus mėnesį, o juos užmušė irklu valtininkas, kurį jie pasisamdė norėdami paplaukioti valtimi, užmušė pasigviešęs pinigų – keturiolikos dolerių. Ją dar labiau sukrėtė ta naujiena, kai Lukresija del Real jai papasakojo visą istoriją, atspausdintą vietiniame laikraštyje. Policija atskleidė, jog irklu užmušti senoliai, ji – septyniasdešimt aštuonerių metų, jis – aštuoniasdešimt ketverių, slapta mylėjo vienas kitą ir drauge atostogaudavo keturiasdešimt metų, abudu turėjo šeimas, tvirtas ir laimingas, daug vaikų ir vaikaičių. Fermina Dasa niekada nepravirko klausydama graudžių radijo romanų, tačiau dabar gerklę jai užveržė ašaros. Siųsdamas jai kitą laišką, Florentinas Arisa įkišo į voką laikraščio iškarpą, bet nepridėjo nė žodžio.

Tai buvo ne paskutinės ašaros, kurias teko nuryti Ferminai Dasai. Florentinui Arisai dar nespėjus atlikti šešiasdešimties dienų nelaisvės, *Teisingumas* pirmajame puslapyje išspausdino istoriją su pagrindinių veikėjų nuotraukomis apie tariamus daktaro Juvenalio Urbino slaptus meilės ryšius su Lukresija del Real del Obispo. Straipsnio autorius leidosi į smulkmenas, spėliodamas, ar dažnai ir kaip jie susitikdavo, neaplenkdamas nė pederasto vyro, begėdiškai santykiaujančio su negrais, dirbančiais jo cukraus fabrike. Istorija, išspausdinta su didžiule kruvinai raudona antrašte, nusigyvenusiai vietinei aristokratijai nuskambėjo kaip perkūno trenksmas iš giedro dangaus. Vis dėlto ten nebuvo nė žodžio tiesos: Juvenalis Urbinas ir Lukresija del Real artimai draugavo nuo jaunų dienų ir nenutraukė santykių sukūrę šeimas, tačiau niekada nebuvo meilužiai. Šiaip ar taip, šiuo straipsniu norėta ne tiek apjuodinti daktarą Juvenalį Urbiną, kurio atminimą visi gerbė, kiek pakenkti Lukresijos del Real vyrui, prieš savaitę išrinktam Bičiulių klubo prezidentu. Skandalas buvo užgniaužtas per kelias valandas. Tačiau Lukresija del Real nustojo lankytis pas Ferminą Dasą, ir ši pagalvojo, kad taip jos varžovė pripažįsta savo kaltę.

Vis dėlto labai greitai paaiškėjo, kad nė Fermina Dasa neapsaugota nuo jos luomui gresiančių pavojų. *Teisingumas* ją puolė iš tos pusės, kuri buvo silpniausia: iškėlė aikštėn tėvo verslą. Kai Lorensas Dasa buvo priverstas išvykti iš šalies, jai buvo žinoma vien menka dalelė jo nešvaraus verslo, tik tiek, kiek jai papasakojo Gala Plasidija. Vėliau, kai susitikęs su gubernatorium daktaras Urbinas sužinojo, kad tai tiesa, ji įsiteigė mintį, jog tėvas – šmeižto auka. Atsitiko taip, jog du vyriausybės pareigūnai atvyko į jų namus Evangelijų parkelyje ir pateikė kratos orderį, išrausė viską iš pagrindų, bet nerado to, ko ieškojo, ir pagaliau pareikalavo atidaryti drabužių spintą su veidrodinėmis durimis buvusiame Ferminos Dasos miegamajame. Gala Plasidija buvo viena namuose ir, negalėdama nieko perspėti, atsisakė atidaryti spintą, teisindamasi, kad neturi raktų. Tuomet vienas pareigūnas revolverio rankena sudaužė spintos durų veidrodį ir pamatė, jog tarpas tarp stiklo ir medžio prikimštas netikrų šimto dolerių banknotų. Taip pasibaigė plataus masto tarptautinė operacija, atskleidusi paskutinę nusikaltėlių gaujos grandį – Lorensą Dasą. Klastota meistriškai, nes visi banknotai buvo atspausdinti ant tikro popieriaus su vandens ženklais: cheminiu būdu, kone pasitelkę magiją, jie nuplaudavo vieno dolerio ženklą ir jo vietoje įrašydavo šimtą. Apklausiamas Lorensas Dasa tvirtino, jog spinta pirkta gerokai po dukters vestuvių ir tikriausiai pakliuvo į namus su paslėptais doleriais, tačiau policija įrodė, kad spinta stovėjo namuose jau tada, kai Fermina Dasa lankė kolegiją. Išskyrus jį, niekas negalėjęs paslėpti netikrų dolerių už veidrodžio stiklo. Tiek ir papasakojo daktaras Urbinas žmonai apie pokalbį su gubernatorium, kai, norėdamas nuslopinti skandalą, paprašė jį išsiųsti uošvį į tėvynę. Tačiau laikraštis pasakojo kai ką daugiau.

Pasakojo, kad per vieną iš daugybės praėjusio šimtmečio pilietinių karų Lorensas Dasa tarpininkavo tokiam Jozefui K. Koženevskiui[33], lenkų kilmės verslininkui, kuris užsilaikęs čia kelis mėnesius su prekybiniu laivu *Saint Antoine*, plaukiojančiu su Prancūzijos vėliava, bandydamas užmegzti ryšį su vyriausybe, valdant prezidentui liberalui Akilėjui Parai, ir pasiūlyti įtartiną sandėrį dėl ginklų pardavimo. Koženevskis, vėliau pagarsėjęs visame pasaulyje kaip Džozefas Konradas, nežinia kaip susisiekęs su Lorensu Dasa, ir šis nupirkęs iš jo ginklų krovinį už vyriausybės pinigus, turėdamas visus įgaliojimus ir kitus popierius ir sumokėdamas grynu auksu. Pasak laikraščio, Lorensas Dasa vėliau pareiškęs, kad ginklai dingę per kažkokį neįtikėtiną užpuolimą, bet iš tikrųjų perpardavęs juos už dvigubą kainą konservatoriams, kariavusiems prieš vyriausybę.

Be to, *Teisingumas* pasakojo, kad tuo metu, kai generolas Rafaelis Rejesas įkūrė karo laivyną, Lorensas Dasa labai pigiai iš anglų nusipirkęs atliekamų kareiviškų batų ir per šešis mėnesius šitaip padvigubinęs savo kapitalą. Pasak laikraščio, kroviniui atvykus į uostą, Lorensas Dasa jo atsisakęs, nes visi batai buvę dešinei kojai, tačiau, kai muitinė pagal galiojančius įstatymus paskelbusi varžytynes, jis buvęs vienintelis pirkėjas ir įsigijęs visą krovinį už simbolinę šimto pesų kainą. Tomis pačiomis dienomis jo bendrininkas tomis pačiomis aplinkybėmis įsigijęs krovinį batų kairei kojai, atvykusį į Rioačos muitinę. Vėliau, sudėjęs batus poromis ir pasinaudojęs giminystės ryšiais su Urbinų de la Kaljų gimine, jis pardavęs juos karo laivynui ir gavęs dviejų tūkstančių procentų pelną.

---

[33] Čia minimas lenkų kilmės anglų rašytojas Džozefas Konradas (Joseph Conrad, 1857–1924, tikras vardas – Jósef Teodor Konrad Korzeniowski).

Be to, savo straipsnyje *Teisingumas* skelbė, jog praėjusio šimtmečio pabaigoje Lorensas Dasa palikęs Sjenagos San Chuaną anaiptol ne todėl, kad troškęs geresnės ateities dukteriai, kaip jis mėgęs kartoti, bet buvęs pagautas sukčiaujant: pelnęsis didelius pinigus į importinį tabaką įmaišydamas susmulkinto popieriaus, ir taip sumaniai, jog netgi patys rafinuočiausi rūkaliai nepastebėdavę apgaulės. Be kita ko, atsiskleidė jo ryšiai su slapta tarptautine organizacija, praėjusio šimtmečio pabaigoje variusia pelningą veiklą neteisėtai įveždama kinus iš Panamos. Priešingai, įtartina prekyba mulais, taip pakenkusi jo geram vardui, regis, buvo vienintelis sąžiningas verslas.

Vos atsikėlęs iš ligos patalo, Florentinas Arisa vis dar degančia nugara pirmąsyk vietoj skėčio pasiėmė storą lazdą ir, pirmąsyk iškėlęs koją iš namų, pasuko pas Ferminą Dasą. Pamatęs ją sunkiai atpažino: veidas laiko dantų paženklintas, pilnas kartėlio, pakirtusio valią gyventi. Daktaras Urbinas Dasa, dusyk aplankęs tremčiai pasmerktą Florentiną Arisą, papasakojo, kaip motiną sukrėtė abu *Teisingumo* straipsniai. Pirmasis sukurstė tokį pyktį prieš neištikimą vyrą ir išdavikę draugę, kad ji nustojo vieną sekmadienį per mėnesį lankyti giminės mauzoliejų, kaip buvo įpratusi, nes jai protas nenešė, kad jis, gulėdamas karste, negali išgirsti visų tų prakeiksmų, kuriuos ji norėtų jam išrėkti: ji grūmėsi su mirusiuoju. Lukresijai del Real ji paprašė persakyti jos žodžius, jeigu tik kas nors maloniai teiktųsi juos persakyti: tegu džiaugiasi ta mintimi, jog tame pulke, kuris perėjo per jos lovą, ji turėjusi bent vieną tikrą vyrą. Na o dėl straipsnio apie Lorensą Dasą, buvo sunku pasakyti, kas labiau ją sukrėtė: pats straipsnis ar tai, kad ji taip vėlai sužinojo, kas iš tikrųjų buvo jos tėvas. Tačiau nesvarbu, kas labiau ją paveikė: ji buvo sugniuždyta. Žili, legiruoto plieno spalvos plaukai, taip taurinę jos veidą, dabar veikiau priminė pageltusias kukurūzų burbuolių spurganas, o žavios panteros akys nebežaižaravo kaip anksčiau, netgi pykčiui pašokus. Kiekvienas jos mostas sakyte sakė, kad ji nebenori gyventi. Ji jau seniai atsisakė įpročio rūkyti slapčiomis užsidariusi vonios kambaryje ar kur nors kitur ir pirmąsyk pradėjo rūkyti žmonėse: rūkė su nežabotu godumu, iš pradžių pati sukosi cigaretes, tokias, kokias visada mėgo, o paskiau pirkosi pačias paprasčiausias, kokias tik pavykdavo užtikti krautuvėse, nes jau nebeturėjo nei laiko, nei kantrybės pati jas darytis. Kitas žmogus, Florentinu Arisa dėtas, būtų pagalvojęs, kokios ateities gali tikėtis toks senolis kaip jis, raišas, nuengta kaip asilo ketera nugara, ir moteris, trokštanti vienintelės palaimos – mirties. Tačiau jis buvo kitoks. Negandos griuvėsiuose jis įžiūrėjo vilties spindulėlį, nes jam atrodė, jog nelaimė Ferminą Dasą sutaurino, pyktis pagražino, o pagieža visam pasauliui grąžino ankstesnį nesutramdomą būdą, kokio ji buvo dvidešimties metų.

Ji turėjo dar didesnį pagrindą būti dėkinga Florentinui Arisai: *Teisingumui*, išspausdinusiam tuos niekšingus straipsnius, jis nusiuntė neprilygstamą laišką, primindamas apie etinę spaudos atsakomybę ir pagarbą žmogaus geram vardui. *Teisingumas* neišspausdino laiško, tačiau autorius nusiuntė jį į *Verslo dienraštį*, patį seniausią ir rimčiausią Karibų pakrantės laikraštį, ir tas įdėjo jį į pirmąjį puslapį. Laiškas, pasirašytas Jupiterio slapyvardžiu, skambėjo taip įtaigiai, kandžiai ir šmaikščiai, jog buvo priskirtas kai kuriems įžymiausiems provincijos rašytojams. Tai buvo vienišas balsas vidury vandenyno, tačiau jis nuskambėjo labai garsiai ir labai toli. Fermina Dasa pati suprato, kas jį parašė: ji atpažino kai kurias mintis ir netgi ištisą sakinį, išplėštą iš Florentino Arisos apmąstymų dorovės tema. Tad savo vienatvės sumaištyje perskaitė jį, jausdama, kaip iš naujo atgyja jos jausmai. Daugmaž tuo pat metu Amerika Vikunija vieną šeštadienio popietę atsidūrė viena miegamajame Langų gatvėje ir visiškai atsitiktinai aptiko mašinėle atbarškintų Florentino Arisos apmąstymų antruosius egzempliorius ir ranka rašytus Ferminos Dasos laiškus.

Daktaras Urbinas Dasa apsidžiaugė atsinaujinus Florentino Arisos apsilankymams, teikiantiems motinai stiprybės. Jo sesuo Ofelija, atvirkščiai, grįžo į Naująjį Orleaną pačiu pirmuoju vaisvežiu laivu vos sužinojusi, jog Fermina Dasa užmezgė keistą draugystę su žmogumi, garsėjančiu anaiptol ne tokia jau tvirta morale. Ji sunerimo jau pačią pirmąją savaitę, pamačiusi, jog Florentinas Arisa jaučiasi kaip namie, nieko nesivaržo, jog motina su svečiu iki pat išnakčių kuždasi pakampėmis arba staiga jie susipyksta kaip įsimylėjėliai. Tai, kas, daktaro Urbino akimis žiūrint, buvo sveika vienišų senolių bendrystė, jai atrodė kone nuodėmingas slaptas sanguliavimas. Tokia buvo Ofelija Urbino, atsigimusi į močiutę iš tėvo pusės donją Blanką, lyg būtų ne jos vaikaitė, o duktė. Tokia pat ori ir išdidi, kaip ir ji persiėmusi prietarais, niekada nebūtų galėjusi patikėti, jog įmanoma nekalta vyro ir moters draugystė, nesvarbu, ar jie būtų penkerių ar daugiau nei aštuoniasdešimties metų amžiaus. Įnirtingai susiginčijusi su broliu, pareiškė, jog to tik ir trūko, kad, guosdamas motiną, Florentinas Arisa sugultų su ja į našlės guolį. Daktaras Urbinas Dasa, visada pristigdavęs drąsos atsikirsti seseriai, ir dabar jos pristigo, tačiau įsikišo jo žmona ir kuo ramiausiai pareiškė, jog meilė amžiaus nežiūri. Ofelija neišlaikė.

– Meilė juokinga net mūsų amžiuje, o jų amžiuje – tai tikra kiaulystė! – suriko ji.

Užsiplieskusi ji pasiryžo žūtbūt išguiti iš namų Florentiną Arisą, ir tas gandas pasiekė Ferminos Dasos klausą. Ji pasikvietė dukterį į miegamąjį, kaip darydavo visada, nenorėdama, kad nusiklausytų tarnaitės, ir paprašė pakartoti visus kaltinimus. Ofelija nė kiek neatlyžo: ji buvo įsitikinusi, jog Florentinas Arisa, visame mieste pagarsėjęs kaip iškrypėlis, siekia užmegzti su ja dviprasmiškus santykius, kurie gali pakenkti giminės geram vardui kur kas labiau negu Lorenso Dasos suktybės ir Juvenalio Urbino vaikiški paikiojimai. Fermina Dasa išklausė ją netardama nė žodžio, nė nemirktelėdama, tačiau, dukrai baigus kalbėti, buvo kitokia: grįžo atgal į gyvenimą.

– Man tik gaila, jog nesu pakankamai stipri, kad galėčiau tave atsakančiai išperti, kaip to nusipelnai savo akiplėšiškumu ir blogomis mintimis, – tarė ji. – Tuojau pat dink iš šitų namų, ir prisiekiu savo motinos palaikais, jog, kol aš gyva, niekada nebeperžengsi jų slenksčio.

Niekas negalėjo jos perkalbėti. Tad Ofelija persikraustė pas brolį ir iš ten ėmė siuntinėti pas motiną aukštos kilmės emisarus melsdama atleidimo. Tačiau veltui darbas. Nei sūnaus tarpininkavimas, nei draugių įsikišimas negalėjo jos paveikti. Galų gale ji atvėrė širdį marčiai, su kuria visada bendravo be jokių ceremonijų, kaip savo jaunystės dienomis vaizdingai reikšdama mintis: „Prieš šimtą metų jie mums sušiko gyvenimą ta dingstimi, jog esame per jauni, o dabar nori padaryti tą patį todėl, kad esame per seni“. Prisidegusi naują cigaretę nuo nuorūkos, ji išgiežė pagiežą palengvindama širdį.

– Tegu eina jie šikt, – tarė. – Mes, našlės, turime vienintelę privilegiją: niekas nebegali mums atsisėsti ant sprando.

Nieko daugiau nebeliko. Pagaliau įsitikinusi, jog nepadės jokie prašymai nei maldavimai, Ofelija grįžo į Naująjį Orleaną. Po ilgų derybų ir įkalbinėjimų jai pavyko nebent prisiprašyti, kad motina leistų su ja atsisveikinti, tačiau Fermina Dasa uždraudė jai įeiti į namus, nes buvo prisiekusi motinos palaikais, kurie tomis juodomis dienomis vieninteliai nebuvo sutepti.

Per vieną iš pirmųjų apsilankymų Florentinas Arisa jai pasakojo apie savo laivus ir oficialiai kvietė Ferminą Dasą į poilsinę kelionę upe. Praleidę dar vieną dieną traukinyje, jiedu galėtų nukeliauti iki respublikos sostinės, kurią jie, kaip ir diduma jų kartos Karibų gyventojų, vadino taip, kaip ji vadinosi iki praeito šimtmečio: Santa Fė. Tačiau ji laikėsi įsikibusi netikusių velionio vyro įpročių ir nieku gyvu nenorėjo matyti to ledinio ir niūraus miesto, kur moterys išeina iš namų tik į rytines mišias ir, kaip ji girdėjusi, neturi teisės įeiti nei į ledaines, nei į valstybines įstaigas, ir kur rytą vakarą gatvės užsikimšusios nuo laidotuvių procesijų, ir kur nuo tvano metų amžinai dulkia purkšna: bjauriau negu Paryžiuje. Priešingai, ją labai masino upė, ji norėjo pamatyti smėlėtose pakrantėse saulėje kepančius kaimanus, norėjo atsibusti vidury nakties pažadinta jūrų karvių raudų, tačiau jai atrodė neįmanoma leistis į tokią sunkią kelionę sulaukus tokio amžiaus, juo labiau našlei ir, be to, vienai.

Florentinas Arisa dar sykį pakvietė ją į kelionę truputį vėliau, kai ji apsisprendė gyventi toliau viena be vyro, ir tuomet ta mintis jai pasirodė labiau priimtina. Susikivirčijusi su dukra, patyrusi tiek kartėlio dėl apšmeižto tėvo, supykusi ant velionio vyro, įtūžusi ant veidmainės ir pataikūnės Lukresijos del Real, kurią tiek metų laikė savo geriausia drauge, ji pati nežinojo, kur dėtis namuose. Vieną popietę, gerdama arbatą, užplikytą iš įvairių rūšių žolelių, ji apžvelgė pažliugusį vidinį kiemą, kur niekada nelemta ataugti jos nelemties medžio atžaloms.

– Nieko daugiau nenorėčiau, tik dingti iš šitų namų ir eiti kur akys veda, ir niekada nebegrįžti, – tarė ji.

– Plauk laivu, – pasiūlė Florentinas Arisa.

Fermina Dasa pažvelgė į jį susimąsčiusi.

– Gerai sakai, – tarė.

Ką tik ji netgi tokios minties neturėjo, tačiau sulig tais žodžiais apsisprendė. Sūnus ir marti apsidžiaugė išgirdę naujieną. Florentinas Arisa nedelsdamas užtikrino, kad Fermina Dasa būsianti garbės viešnia jo laivuose, gausianti atskirą kajutę, kur galėsianti jaustis kaip namie, jis garantuojąs jai puikiausią aptarnavimą, pats laivo kapitonas būsiąs įpareigotas rūpintis jos saugumu ir gerove. Trokšdamas dar labiau ją sudominti, jis atnešė žemėlapių, pašto atvirukų su gaisruojančių saulėlydžių vaizdais, pirmykštį Magdalenos rojų apdainuojančių odžių, parašytų įžymių keliauninkų arba poetų, pagarsėjusių savo nuostabiomis eilėmis. Ji užmesdavo į juos akį, kai būdavo geros nuotaikos.

– Nėra ko mane masinti kaip mažą vaiką, – sakė ji. – Važiuosiu tik todėl, kad taip nutariau, o anaiptol ne dėl gamtos grožio.

Sūnus pasiūlė, kad ją lydėtų marti, bet ji griežtai atkirto: „Esu pakankamai suaugusi, kad pati savimi pasirūpinčiau“. Ji pati susiruošė kelionėn, kruopščiai viską apgalvojusi. Pajuto begalinį palengvėjimą, iš anksto džiaugdamasi, jog aštuonias dienas plauks aukštupio link ir penkias – atgal, pasiėmusi tik pačius būtiniausius daiktus: šešias medvilnines sukneles, tualeto reikmenis, batelius, kad galėtų įlipti į laivą ir išlipti, ir šlepetes kelionei, ir daugiau nieko: gyvenimo svajonė.

Tūkstantis aštuoni šimtai dvidešimt ketvirtųjų metų sausį Chuanas Bernardas Elbersas, upių laivybos pradininkas, įrašė į laivų rejestrą pirmąjį garlaivį, pradėjusį plaukioti Magdalenos upe, primityvią geldą keturiasdešimties arklio jėgų galingumo varikliu, pavadintą *Ištikimybe*. Praslinkus daugiau nei šimtmečiui, liepos septintą dieną šeštą valandą vakaro daktaras Urbinas Dasa su žmona palydėjo Ferminą Dasą į laivą, kuriuo ji pirmą kartą gyvenime leidosi kelionėn upe. Tai buvo pirmasis garlaivis, pastatytas vietinėje laivų statykloje, – pagerbdamas šlovingąjį pranokėją, Florentinas Arisa jį pavadino *Naująja Ištikimybe*. Fermina Dasa niekada negalėjo patikėti, jog tas jiedviem toks prasmingas pavadinimas iš tikrųjų istoriškai pagrįstas, o ne sugalvotas chroniška romantizmo liga sergančio Florentino Arisos jai pamaloninti.

Priešingai nei kituose upių laivuose, tiek senoviniuose, tiek šiuolaikiniuose, *Naujojoje Ištikimybėje* šalia kapitono kajutės buvo įrengtas didelis ištaigus apartamentas: svetainė, apstatyta ryškių spalvų bambukiniais baldais, kinišku stiliumi dekoruotas šeimyninis miegamasis, vonios kambarys su vonia ir dušu, erdvi, vazonų su paparčiais prikabinėta įstiklinta terasa, iš kurios vėrėsi vaizdas į laivo priekį ir abu upės krantus, o tyli vėsinimo sistema saugojo nuo išorinio triukšmo ir viduje palaikė amžino pavasario gaivą. Tas prabangus apartamentas, vadinamas Prezidento kajute, nes jame ligi tol keliavo trys respublikos prezidentai, buvo skirtas ne keleiviams, bet aukštiems valdžios pareigūnams ir įžymiems svečiams. Florentinas Arisa liepė jį įrengti reprezentacijai iškart po to, kai tapo Karibų upių laivybos bendrovės prezidentu širdies gilumoje vildamasis, jog ta kajutė kada nors būsianti jiems jaukus lizdelis, kai jiedu su Fermina Dasa išvyksią į povestuvinę kelionę.

Ir tikrai ta diena atėjo, Fermina Dasa įžengė į Prezidento kajutę kaip ponia ir šeimininkė. Laivo kapitonas pagerbė daktarą Urbiną Dasą su žmona ir Florentiną Arisą vaišėmis – šampanu ir rūkyta lašiša. Kapitonas Djegas Samaritanas balto lino apranga atrodė pati tobulybė nuo batų galų iki uniforminės kepurės su Karibų upių laivybos bendrovės emblema, išsiuvinėta auksinėmis gijomis, ir kaip visi upių laivų kapitonai augalotas kaip kapokmedis, kalbėjo valdingu balsu ir laikėsi kaip Florencijos kardinolas.

Šeštą valandą vakaro suūkė sirena, duodama ženklą, kad laivas ruošiasi išplaukti, ir Fermina Dasa pajuto, kaip jos garsas skausmingai persmelkė kairiąją ausį. Paskutiniąją naktį, prieš išvykdama į kelionę, ji sapnavo keistus sapnus, pilnus pranašingų ženklų, kurių nedrįso išsiaiškinti. Ankstų rytą ji nuvažiavo į netoliese esantį seminarijos panteoną, tuomet vadinamą La Mangos kapinėmis, ir susitaikė su velioniu vyru: stovėdama kriptoje prie jo karsto, išrėžė monologą, kuriame būta ir teisingų priekaištų, jau seniai gulinčių ant liežuvio. Paskiau kuo smulkiausiai papasakojo apie būsimą kelionę ir atsisveikino žadėdama ilgai netrukus sugrįžti. Ji niekam nepasisakė išvažiuojanti, kaip beveik niekada nesisakydavo, kai plaukdavo į Europą, trokšdama išvengti slogių atsisveikinimų. Kad ir nemažai keliavusiai, šįkart jai buvo toks įspūdis, jog šįsyk pirmą kartą leidžiasi į kelionę, ir, dienai einant vakarop, jos nerimas tolydžio didėjo. Atsidūrusi laive, ji pasijuto tokia vieniša, pasidarė taip liūdna, jog panoro pabūti viena ir paverkti.

Paskutinįsyk suūkus sirenai, daktaras Urbinas Dasa ir žmona lengva širdimi atsisveikino su Fermina Dasa, ir Florentinas Arisa juodu palydėjo iki trapo. Daktaras Urbinas Dasa pasitraukė į šalį, norėdamas praleisti jį ir žmoną, ir tik tuomet susivokė, jog Florentinas Arisa irgi plaukia tuo pačiu laivu. Daktaras Urbinas Dasa nesugebėjo nuslėpti savo sutrikimo.

– Betgi mes taip nesitarėme, – prabilo jis.

Florentinas Arisa parodė savo kajutės raktą, pernelyg aiškiai išduodamas savo ketinimus: girdi, jis turįs paprastą kajutę kaip ir visi keleiviai. Toks pasiteisinimas daktarui Urbinui Dasai pasirodė nelabai įtikinamas. Jis žvilgtelėjo į žmoną lyg skęstantysis, kuris griebiasi šiaudo, tikėdamasis jos paramos, bet susidūrė su jos lediniu žvilgsniu. Ji tyliai sukuždėjo griežtu balsu: „Ir tu?“ Taip, ir jis, kaip ir jo sesuo Ofelija, laikėsi tos nuomonės, jog sulaukus tam tikro amžiaus nepadoru kalbėti apie meilę. Vis dėlto laiku susigriebė ir atsisveikino su Florentinu Arisa, spūstelėdamas jam ranką veikiau beviltiškai nei dėkingai.

Stovėdamas prie turėklų, Florentinas Arisa palydėjo juodu žvilgsniu, iki jie nusileido trapu į prieplauką. Kaip jis tikėjosi ir troško, daktaras Urbinas Dasa su žmona grįžtelėjo prieš sėsdami į automobilį, ir jis pamojo jiems ranka. Jiedu atsakė. Florentinas Arisa pastovėjo denyje, kol dulkių apsiaustas automobilis dingo krovinių prieplaukoje, ir nuėjo į savo kajutę persirengti derama eilute pirmajai vakarienei privačiame kapitono valgomajame.

Vakaras buvo nuostabus, kapitonas Djegas Samaritanas smagino juos vaizdingais pasakojimais apie savo gyvenimą, praleistą keturiasdešimt metų plaukiojant upe, tačiau Fermina Dasa tik prisiversdama iš paskutiniųjų dėjosi, kad jai įdomu. Aštuntą valandą paskutinįsyk suūkus sirenai, išlipo visi lydintieji ir buvo nuimtas trapas, tačiau laivas išplaukė tik tada, kai, baigęs vakarieniauti, kapitonas užlipo ant tiltelio vadovauti įgulai. Įsimaišę tarp šurmuliuojančių keleivių, kurie smaginosi spėdami miesto žiburius, Fermina Dasa ir Florentinas Arisa stovėjo bendrajame denyje užsikvempę ant turėklų, kol laivas, išplaukęs iš įlankos, nematomais kanalais pasuko per pelkynus, išmargintus liūliuojančiomis žvejų švieselėmis, ir pagaliau atsikvėpė visa krūtine didžiosios Magdalenos upės platybėje. Tuomet orkestras užgrojo madingą melodiją, suskardėjo džiaugsmingi keleivių šauksmai, ir visi stumdydamiesi puolė šokti.

Fermina Dasa panoro verčiau grįžti į savo kajutę. Visą vakarą ji nepasakė nė žodžio, ir Florentinas Arisa netrukdė jai klaidžioti minčių labirintais. Prašneko tik prie jos kajutės durų, ketindamas palinkėti labos nakties, tačiau ji nenorėjo miego ir, nors buvo vėsoka, pasiūlė truputį pasėdėti privačioje terasoje ir pasigrožėti upe. Florentinas Arisa pririderno du pintinius krėslus prie turėklų, užgesino šviesas, apsiautė jai pečius vilnoniu apklotu ir atsisėdo šalia. Ji paėmė jo dovanotą dėžutę su tabaku, susisuko cigaretę, susisuko nepaprastai mikliai, iš lėto užsirūkė, smilkstantį galą įkišusi į burną, surūkė netardama nė žodžio, paskiau susisuko dar dvi ir surūkė pagret vieną po kitos. Florentinas Arisa neskubėdamas išsiurbčiojo du termosus karčios kavos.

Miesto žiburiai dingo horizonte. Iš tamsios terasos rami ir lygi upė ir mėnesienos apšviestos pievos abiejuose upės krantuose atrodė tarytum žiburiuojanti lyguma. Retkarčiais pakrantėje pasitaikydavo šiaudais dengtos lūšnelės, o šalia jų – dideli laužai, skelbiantys, jog ten prekiaujama malkomis garlaivių krosnims kūrenti. Florentino Arisos atmintyje išliko migloti prisiminimai apie jaunystės dienų kelionę, ir dabar, bežiūrint į upę, jie šmėkščiojo akinančiais šuorais, lyg visa tai būtų įvykę vakar. Jis papasakojo vieną kitą dalyką Ferminai Dasai, tikėdamasis ją pralinksminti, bet ji rūkė mintimis nusikėlusi į kitą pasaulį. Florentinas Arisa nutraukė savo prisiminimus, palikdamas ją vieną su savaisiais, ir ėmė sukti cigaretes, – susuka, pridega ir paduoda jai, – kol pagaliau dėžutė ištuštėjo. Apie vidurnaktį muzika nutilo, šurmulys išsisklaidė po visą laivą, pamažėle užgeso virsdamas naktiniais kuždesiais, ir dvi širdys liko vienos tamsioje terasoje, plakdamos į taktą sulig garlaivio alsavimu.

Praslinko ilga valandėlė, ir Florentinas Arisa pažvelgė į Ferminą Dasą – mirguliuojant upės atšvaitams, ji atrodė kaip ne šios žemės viešnia melsvo švytėjimo sušvelnintu statulos profiliu, ir pamatė, kad ji tyliai verkia. Tačiau, užuot ėmęs ją guosti ar laukęs, kol ji išsiverks, jis išsigando.

– Gal nori pabūti viena? – paklausė.

– Jei norėčiau, nebūčiau tavęs pakvietusi užeiti, – atsakė ji.

Tuomet jis lediniais pirštais užčiuopė tamsoje jos ranką ir suprato, kad ji to laukė. Abu mąstė gana blaiviai ir tą trumpą akimirką suvokė, jog, prieš rankoms susiliečiant, nei vienas, nei kitas neįsivaizdavo, kad jų rankos gali būti tokios: kaulėtos senolių rankos. Po akimirkos jiedu susitaikė su ta mintimi. Ji prabilo apie velionį vyrą esamuoju laiku, lyg jis dar būtų gyvas, ir tuomet Florentinas Arisa suprato, jog ir jai atėjo metas nesutramdomo gyvenimo geismo pilna širdimi oriai, tauriai pagalvoti: ką daryti su meile, likusia be šeimininko.

Fermina Dasa nustojo rūkyti, nenorėdama ištraukti rankos iš jo pirštų. Jai nedavė ramybės noras viską suprasti. Ji nesugebėjo įsivaizduoti kito vyro, išskyrus velionį, ir vis dėlto, prisimenant savo gyvenimą, jai užkliūdavo kur kas daugiau nesutarimų nei laimingos santarvės, pernelyg daug būta abipusių nesusipratimų, beprasmių kivirčų, širdyje gniaužiamo apmaudo. Staiga ji atsiduso: „Protas neneša, kaip galima šitiek metų džiaugtis laime be perstojo riejantis ir liejant ašaras, velniai rautų, iš tikrųjų nesuvokiant, ar tai meilė“. Kai ji pagaliau išliejo širdgėlą, kažkas užgesino mėnulį. Laivas slinko į priekį iš lėto, žingsnis po žingsnio, nelyginant didelis atsargus žvėris. Fermina Dasa atsipeikėjo, nusiramino.

– O dabar eik, – tarė.

Florentinas Arisa paspaudė jai ranką ir palinko į priekį norėdamas pabučiuoti į skruostą. Bet ji išsilenkė, prabilusi švelniu prikimusiu balsu:

– Nereikia. Aš atsiduodu sene.

Ji girdėjo jį išeinant tamsoje, girdėjo kopiant laiptais, girdėjo dingstant iki rytojaus. Fermina Dasa užsirūkė cigaretę ir rūkydama išvydo daktarą Juvenalį Urbiną – baltutėle linine eilute, griežtas, kaip ir pridera jo profesijos žmogui, neprilygstamo žavesio, pilnas pabrėžtinai santūrios meilės, atsisveikindamas jis mojo balta skrybėle iš praeitin plaukiančio laivo. „Mes, vyrai, esame nelaimingi prietarų vergai, – kartą tarė jis jai. – Moteris, priešingai, užsimaniusi sugulti su kokiu vyru, nugalės visas kliūtis, išgriaus neįveikiamas tvirtoves, prasimanys bet kokią dingstį, kad galėtų dorovės požiūriu pateisinti savo nuopuolį: Dievo nepabijos“. Fermina Dasa sėdėjo nejudėdama iki pat paryčių mąstydama apie Florentiną Arisą – ne apie aną Florentiną Arisą, liūdną sargybinį Evangelijų parkelyje, kurį prisimenant nepraspisdavo nė menkiausia prošvaistė ilgesio, bet apie tokį, koks jis buvo dabar, paliegusį ir raišą, tačiau tikrą: vyrą, visada buvusį pašonėje ir niekada nepanorusį blaiviai pažvelgti į tikrovę. Kol garlaivis pūškuodamas plaukė pasitikti pirmųjų aušros gaisų, ji be perstojo meldė Dievą, kad Florentinas Arisa suvoktų, kaip jam derėtų pradėti rytojaus dieną.

Jis suvokė. Fermina Dasa buvo perspėjusi stiuardą, kad leistų jai sočiai išmiegoti, ir atsibudusi ant naktinio stalelio vazoje pamatė baltą, ką tik nuskintą, dar aprasojusią rožę, o šalia – Florentino Arisos laišką, tiekos lapų, kiek jis spėjo prirašyti su ja atsisveikinęs. Laiškas buvo ramus, nes jis tiesiog bandė aprašyti savo dvasios būseną, įsivyravusią nuo praėjusio vakaro: toks pat lyriškas kaip ir visi kiti, toks pat pakilus kaip visi kiti, tačiau nenutolęs nuo tikrovės. Fermina Dasa skaitė jį truputį gėdydamasi, jog taip begėdiškai stipriai plaka širdis. Laiško pabaigoje jis prašė per stiuardą pranešti, kada būsianti pasiruošusi, nes kapitonas laukiąs jų ant tiltelio, norėdamas parodyti, kaip valdomas laivas.

Ji buvo pasiruošusi vienuoliktą valandą: išsimaudžiusi, kvepianti gėlių muilu, labai paprasta pilka medvilnine našlės suknele, puikiai pailsėjusi po audringos nakties. Užsisakė kuklius pusryčius, priėjus stiuardui baltutėle uniforma, aptarnaujančiam tik kapitoną, tačiau nepaprašė, kad kas nors ateitų jos pasitikti. Pati užlipo ant kapitono tiltelio, apžilpusi nuo giedro dangaus skaistumo, ir pamatė Florentiną Arisą, šnekučiuojantį su kapitonu. Jis pasirodė jai kitoks, ir ne tik todėl, jog dabar žiūrėjo į jį kitomis akimis, – jis iš tiesų buvo pasikeitęs. Jau nebeturėjo įprastų laidotuvinių drabužių, su kuriais nesiskyrė visą gyvenimą, – avėjo labai patogiais baltais pusbačiais, vilkėjo lininėmis kelnėmis ir marškiniais atviru kaklu ir trumpomis rankovėmis, su monograma, išsiuvinėta ant kišenėlės. Be to, ant galvos turėjo škotišką kepuraitę, irgi baltą, o prie įprastinių trumparegio akinių prisegęs tamsius stiklus. Be jokios abejonės, viskas buvo nauja, ką tik nupirkta kelionei, išskyrus labai nunešiotą rudą odinį diržą, už kurio kaip už musės sriuboje iškart užkliuvo Ferminos Dasos žvilgsnis. Išvydusi jį tokį išsipusčiusį ir, savaime suprantama, tik dėl jos, ji pajuto, kaip ją išpila raudonis. Ji sutriko sveikindamasi, o jis dar labiau sutriko jai sutrikus. Susivokę, kad jiedu elgiasi kaip du įsimylėjėliai, jie dar labiau sumišo, o susivokę, kad jiems abiem nepatogu, taip suglumo, jog net kapitonas Samaritanas susijaudino, ir jo širdis suvirpėjo iš užuojautos. Gelbėdamas juos iš keblios padėties, kokias dvi valandas jis aiškino, kaip naudojami laivininkystės prietaisai ir valdomas laivas. Jie lėtai plaukė bekrašte upe, iki pat horizonto nusėta plynomis smėlėtomis seklumomis. Priešingai nei žiotyse, kur kunkuliavo drumsta srovė, vanduo čia buvo skaidrus, lėtas, spindėjo kaip metalas, nutviekstas negailestingos saulės. Fermina Dasa pagalvojo, kad tai delta, pilna suplautų smėlio salų.

– Deja, iš upės mums tik tiek ir liko, – tarė kapitonas.

Florentiną Arisą sukrėtė permainos, ir ypač kitą dieną, kai plaukti pasidarė dar sunkiau, ir jis suvokė, jog upių motina Magdalena, viena didžiausių pasaulyje, viso labo atminties apgaulė. Kapitonas Samaritanas paaiškino, kaip neapgalvotai kertant miškus per penkiasdešimt metų nebeliko upės: garlaivių kūryklos surijo neįžengiamas girias, medžius milžinus, šitaip pritrenkusius Florentiną Arisą pirmosios kelionės metu. Ferminai Dasai nebuvo lemta išvysti savo išsvajotų gyvūnų: Naujojo Orleano odų fabrikų medžiotojai išnaikino kaimanus, kurie, dėdamiesi negyvais, ištisas valandas tysodavo išsižioję pakrantėse tykodami peteliškių, plepios papūgos ir spiegiančios it pamišėlės beždžionės baigė prašapti niokojamose giriose, jūrų karvės pritvinkusiais tešmenimis, savo pienu maitinusios vaikus ir nuskriaustų moterų balsais raudojusios ant smėlio seklumų, išnyko kaip rūšis, pramogaujančių medžiotojų iššaudytos sprogstamosiomis kulkomis.

Kapitonas Samaritanas mylėjo jūrų karves beveik kaip vaikas motiną, laikydamas jas moterimis, prakeiktomis dėl kažin kokio meilės prasižengimo, ir tikėjo padavimu, esą gyvūnijos pasaulyje jos vienintelės gyvenančios be patinų. Jis niekada neleisdavo šaudyti į jas iš laivo, kaip buvo įprasta, nors įstatymai ir draudė. Vienas medžiotojas iš Šiaurės Karolinos, apsirūpinęs visais reikiamais popieriais, jo nepaklausė ir taikliu šūviu iš Springfieldo sutrupino galvą jūrų karvei, maitinančiai jauniklį, ir šis klykė iš sielvarto, sukniubęs ant pasliko motinos kūno. Kapitonas liepė įkelti našlaitį, norėdamas juo pasirūpinti, o medžiotoją paliko tuščioje smėlio seklumoje šalia nukautos karvės. Diplomatinei misijai pareiškus protestą, jis praleido pusę metų kalėjime ir vos neprarado kapitono licencijos, tačiau, išėjęs į laisvę, buvo pasiryžęs padaryti tą patį nors ir kažin kiek kartų. Tas įvykis įėjo į istoriją: jauniklis užaugęs kelerius metus gyveno San Nikolas de las Barankaso retų gyvūnų sode – tai buvo paskutinis jūrų karvių palikuonis, pastebėtas upėje.

– Kiekvieną kartą, plaukdamas pro tą smėlio seklumą, meldžiu Dievą, kad tas gringas vėl įliptų į mano laivą, – aš dar sykį jį išlaipinčiau, – tarė kapitonas.

Ferminą Dasą, kuriai kapitonas iš pradžių nepatiko, taip sugraudino tas jautrus milžinas, kad nuo to ryto ji mielai įsileido jį į savo širdį. Ir gerai padarė: kelionė vos prasidėjo, ir jai dar ne kartą teko įsitikinti, kad ji neklydo.

Fermina Dasa ir Florentinas Arisa stovėjo ant kapitono tiltelio iki pat pietų, o prieš tai praplaukė pro Kalamaro miestelį, kur vos prieš kelerius metus be paliovos šurmuliuodavo šventė – dabar tai buvo apgriuvęs uostas ištuštėjusiomis gatvėmis. Iš laivo jie pastebėjo vienintelę gyvą būtybę – moteriškę balta suknele, mojančia jiems skarele. Fermina Dasa nesuprato, kodėl laivas nepriplaukė jos paimti, nes ji atrodė bėdos ištikta, tačiau kapitonas jai paaiškino, jog tai skenduolės šmėkla, apgaulingai viliojanti laivus į pavojingus verpetus pakrantėje. Jie praplaukė arti kranto, ir Fermina Dasa aiškiai ją pamatė, taip ryškiai apšviestą saulės, jog netgi suabejojo, ar ten iš tikrųjų nėra nė gyvos dvasios, nes veidas jai pasirodė pažįstamas.

Diena buvo ilga ir karšta. Po pietų Fermina Dasa nuėjo į savo kajutę įprastinio pogulio, tačiau negalėjo užmigti, nes skaudėjo ausį, ypač po to, kai, kelioms lygoms likus iki Senojo Skardžio, jie susitiko su kitu Karibų upių laivybos bendrovės garlaiviu, plaukiančiu žemupio link, ir, kaip reikalauja taisyklės, laivai pasveikino vienas kitą pratisu ūkimu. Nuėjęs į didžiąją svetainę, kur diduma keleivių, neturinčių kajučių, miegojo, lyg būtų pati nakties gūduma, Florentinas Arisa atsisėdo, beregint krito kaip akmuo ir susapnavo Rosalbą kaip tik tada, kai jie plaukė netoli tos vietos, kur tuomet ji įlipo į laivą. Buvo viena, vilkėjo praėjusio šimtmečio tradiciniu momposietės apdaru, ir šįkart ne kūdikis, bet ji miegojo pintiniame narvelyje, kabančiame denyje po stogeliu. Sapnas buvo toks mįslingas ir malonus, jog Florentinas Arisa negalėjo jo pamiršti visą popietę, žaisdamas domino su kapitonu ir dviem pažįstamais keleiviais.

Karštis nuslūgo saulei nusileidus, ir garlaivis atgijo. Keleiviai tarytum pabudo iš letargo – išsimaudę, persirengę švariais drabužiais, jie susėdo svetainėje į pintinius krėslus, laukdami vakarienės, paskirtos lygiai penktą valandą, kaip paskelbė kelneris, apibėgęs visą denį su zakristijono varpeliu, visiems pašaipiai plojant. Vakarienės metu orkestras ėmė griežti fandangą, o paskui prasidėjo šokiai, užsitęsę iki vidurnakčio.

Ferminai Dasai skaudėjo ausį, ir ji nenorėjo valgyti, tad sėdėjo žiūrėdama, kaip pirmą kartą pakraunamos malkos krosnims kūrenti, priplaukus prie pliko skardžio, kur nieko daugiau nebuvo, tik krūva rąstų ir senis, prekiaujantis malkomis. Aplink, regis, nebebuvo nė gyvos dvasios. Sustojimas Ferminai Dasai pasirodė ilgas ir nuobodus, kokių neįmanoma įsivaizduoti plaukiant į Europą, be to, buvo taip karšta, jog trūko oro netgi jos uždaroje vėsinamoje terasoje. Tačiau, vos laivui pajudėjus iš vietos, vėl papūtė gaivus vėjas, nešdamas visokiausius kvapus iš girių gelmių, ir linksmiau suskambo muzika. Naujasodžio kaimelyje spingsėjo tik vienas langas vienoje vienintelėje trobelėje, o uosto raštinė nedavė sutartinio ženklo, jog esama krovinio ar keleivių, tad laivas plaukė toliau nė sveikinamai nesuūkęs.

Ferminai Dasai visą popietę nėjo iš galvos mintis, kaip Florentinas Arisa sugeba šitaip tvardytis, jog nesubeldžia į kajutę, tačiau apie aštuntą valandą vakaro nebeištvėrė – taip norėjo pabūti su juo. Ji išėjo į koridorių, tikėdamasi lyg netyčia su juo susitikti, ir tikrai toli eiti nereikėjo: koridoriuje ant suolelio, lygiai kaip kitados Evangelijų parkelyje, sėdėjo liūdnas ir tylus Florentinas Arisa, jau daugiau kaip dvi valandas mąstydamas, kokia dingstimi galėtų pas ją užeiti. Abu apsimetė didžiai nustebę, nors suprato, jog tik dedasi nustebę, ir paskubomis perėjo pirmosios klasės denį, kuriame šurmuliavo jaunimas, didžia dalimi gerklingi studentai, jau galutinai nusibaigę bešvęsdami paskutines atostogų dienas. Kaip ir studentai atsisėdę bare prie prekystalio, Florentinas Arisa ir Fermina Dasa užsisakė po butelį gaivos, ir staiga jai pasidarė baisu. „Siaubas!“ – tarė ji. Florentinas Arisa paklausė, kuo ji taip pasibaisėjusi.

– Prisiminiau anuos vargšus senukus, – tarė ji. – Tuos, kuriuos valtininkas užmušė irklu.

Muzikai nutilus, jiedu nuėjo gulti, o prieš tai ilgai sėdėjo tamsioje terasoje nuoširdžiai šnekėdamiesi. Mėnulio nebuvo, dangų traukė debesys, horizonte tolydžio blykčiojo amalai, akimirksniu nutvieskiantys jų veidus. Florentinas Arisa suko jai cigaretes, bet ji surūkė tik keturias – skaudėjo ausis, čia silpniau, čia stipriau, kai garlaivis ūkdavo prasilenkdamas su kitu laivu arba praplaukdamas pro miegančius miestelius, arba sulėtindamas greitį, kai matuodavo upės gylį. Jis papasakojo jai, su kokia širdgėla žiūrėdavo į ją per Žiedyno žaidynes, skrendančią oro balionu, važinėjančią akrobatų dviračiu, ir su kokia širdgėla ištisus metus laukdavo miesto švenčių, kad tik galėtų ją pamatyti. Ji irgi mačiusi jį daugelį kartų, bet niekada jai nedingtelėjusi mintis, jog jis atėjęs tik jos pamatyti. Vis dėlto daugmaž prieš metus, skaitydama jo laiškus, ji staiga pagalvojusi, kodėl jis niekada nedalyvavęs Žiedyno žaidynių varžytuvėse: tikrai būtų laimėjęs. Florentinas Arisa sumelavo: jis rašęs tik jai vienai, tik jai vienai skyręs savo eiles ir tik pats vienas jas skaitęs. Tuomet ji užčiuopė jo ranką tamsoje, tačiau jo ranka jos nelaukė, kaip praėjusią naktį ji laukė jo rankos, – suspaudė ją netikėtai. Florentinui Arisai širdis apsivertė kūliais.

– Kokios keistos tos moterys, – tarė jis.

Ji susijuokė gomuriniu juoku, lyg suburkavo jauna balandėlė, ir staiga vėl prisiminė valtyje žuvusius senolius. Taip buvo nulemta: tas vaizdas turėjo persekioti ją visą gyvenimą. Tačiau tą naktį ji negalėjo su tuo susitaikyti, nes jai buvo gera, ramu, kaip niekad gyvenime: jokių sąžinės priekaištų. Taip ji būtų sėdėjusi tylėdama iki pat paryčių, laikydama lediniu prakaitu plaukiančią jo ranką, tačiau nebegalėjo tverti skausmo ausyje. Tad, muzikai nuščiuvus, o paskiau nurimus svetainėje hamakus sukabinusių paprastų keleivių šurmuliui, ji suprato, jog skausmas pranoksta jos norą dar pabūti su juo. Ji žinojo, kad vien pasisakius, kaip jai skauda, atlėgtų skausmas, tačiau ji nepasakė nė žodžio nenorėdama jo jaudinti. Jai buvo toks įspūdis, kad ji taip gerai jį pažįsta, lyg būtų drauge nugyvenusi visą gyvenimą, ir buvo įsitikinusi, jog jis galėtų duoti kapitonui įsakymą grįžti į uostą, kad tik jai nustotų skaudėti.

Florentinas Arisa vylėsi, jog viskas taip ir bus, ir atsisveikino. Kajutės tarpduryje bandė ją pabučiuoti, linkėdamas labos nakties, bet ji atsuko jam kairį skruostą. Jis neatlyžo sunkiai šniokštuodamas, ir ji atsuko kitą skruostą taip koketiškai, kad jis nustebo nesitikėdamas, jog ji bus pasikeitusi nuo kolegijos laikų. Tuomet jis pabandė dar kartą, ir ji atkišo lūpas, atkišo krečiama tokio drebulio, jog pamėgino jį nuslopinti juoku, kokiu niekada nesijuokė nuo pirmosios jungtuvių nakties.

– Dieve mano, laive man protas pasimaišo! – tarė.

Florentinas Arisa krūptelėjo: iš tikrųjų ji sakė tiesą, ji gaižiai atsidavė senatve. Vis dėlto, eidamas į savo kajutę miegančių hamakų labirintu, jis pasiguodė mintimi, kad ir jis atsiduoda ne ką geriau, tik ketveriais metais gaižiau, ir kad jai tikriausiai buvo toks pats įspūdis. Tai vis nuo hormonų: jis užuosdavo tą kvapą bendraudamas su pagyvenusiomis meilužėmis, beje, ir jos užuosdavo. Našlė Nazarietė, niekada nieko nesivaržiusi, pasakė apie tai tiesiai šviesiai: „Nuo mūsų jau trenkia kaip iš vištidės". Jiedu pakęsdavo vienas kito kvapą, nes kirvis atitikdavo kotą: tu kvepi ne geriau už mane. Su Amerika Vikunija, priešingai, reikėdavo elgtis atsargiau, nes ji kvepėjo vystyklais, žadindama jam tėvo instinktus, ir jis baiminosi, kad ji gali pasidygėti jo kvapu: gašlaus senio kvapu. Tačiau visa tai buvo tolima praeitis. Svarbiausia, jog pirmą kartą nuo tos popietės, kai teta Eskolastika paliko savo maldaknygę telegrafo kontoroje ant stalo, Florentinas Arisa dar niekada nesijautė toks laimingas: toks laimingas, jog ėmė baimė.

Jis buvo jau beužmingąs, bet penktą valandą ryto Sambrano uoste laivo intendantas jam įteikė skubią telegramą. Pasirašyta Leonos Kasiani, išsiųsta praėjusią dieną, ir visas siaubas tilpo vienoje vienintelėje eilutėje: *Mirė Amerika Vikunija neaišku nuo ko.* Vienuoliktą valandą ryto jis sužinojo viską iš esmės, po daugelio metų vėl sėdęs prie aparato ir užmezgęs telegrafo pokalbį su Leona Kasiani. Neišlaikiusi baigiamųjų egzaminų, Amerika Vikunija puolė į baisią neviltį ir išgėrė buteliuką opijaus, pavogtą iš kolegijos ligoninės. Širdies gilumoje Florentinas Arisa suvokė, jog ta žinia ne visai tikra. Betgi ne: Amerika Vikunija nepaliko jokio laiško, kad būtų įmanoma ką nors apkaltinti dėl jos mirties. Leona Kasiani davusi žinią tėvams, ir tie atvykę iš Puerto Padrės, laidotuvės numatytos penktą valandą vakaro. Florentinas Arisa lengviau atsiduso. Kad galėtų gyventi toliau nesikankindamas, jis privalėjo nuslopinti prisiminimus. Tad išbraukė juos iš atminties, nors vėliau jie retkarčiais atgydavo, nejučia, kaip suskausta seniai surietėjusi žaizda.

Slinko karštos ir be galo ilgos dienos. Upė darėsi vis sraunesnė, tolydžio siaurėjo, ir vietoj neįžengiamų girių, brūzgynų ir medžių milžinų, pirmosios kelionės metu taip stebinusių Florentiną Arisą, atsivėrė išdegusios plynės, vien prisiminimas neapžvelgiamų miškų, sudegintų garlaivių kūryklose, Dievo apleistų kaimų griuvėsiai, netgi per pačius didžiausius karščius purvynėje skęstančios gatvės. Naktimis keleivius žadindavo ne jūrų karvių raudos, panašios į sirenų giesmes, bet koktus tvaikas, kylantis nuo jūroje plaukiančių lavonų. Nebebuvo nei karų, nei maro antkryčių, tačiau išpurtę lavonai plaukė kaip plaukę. Kapitonas santūriai prasitarė: „Mums nurodyta sakyti keleiviams, jog tai paprasčiausi skenduoliai“. Vietoj papūgų tarškėjimo ir nematomų beždžionių spiegimo, nuo kurio kitados vidurdienio kaitra atrodydavo nepakenčiama, laivą supo vien gūdi nusiaubto krašto tyla.

Buvo likę taip mažai vietų malkų atsargoms pasipildyti, jog ketvirtąją kelionės dieną *Naujoji Ištikimybė* pritrūko kuro. Beveik ištisą savaitę laivas išstovėjo prie kranto, o darbininkų būriai klampojo po pelenais užklotus pelkynus, ieškodami paskutinių atlikusių medžių. Nieko daugiau nebuvo: palikę savo įprastas vietas, medkirčiai pabėgo nuo žiaurių žemvaldžių, nuo neregimos choleros, nuo šliaužiančių karų, kuriuos vyriausybės stengėsi dangstyti beprasmiškais dekretais. Nuobodžiaujantys keleiviai rengė plaukymo varžybas, vyko į medžiokles, iš ten parsigabendavo gyvų iguanų, perskrosdavo joms pilvą ir vėl užsiūdavo maišinėmis adatomis, išgremžę kekes skaidrių minkštų kiaušinių, kuriuos suvėrę kaip karolius padžiaudavo ant laivo turėklų. Atsekusios medžiotojų pėdomis, varganos gretimų kaimų prostitutės pakrantėje ant skardžio ištempė palapines, sustatė staliukus su gėrimais ir vaišėmis, ėmė griežti muzika, ir priešais stovintį laivą prasidėjo šokiai ir žaidimai.

Dar gerokai prieš tapdamas Karibų upių laivybos bendrovės prezidentu, Florentinas Arisa gaudavo nerimą keliančių žinių apie upės būklę, tačiau jų beveik neskaitydavo, o kompanionus ramindavo: „Nesirūpinkite, kai pritrūks malkų, katilus šildysime nafta“. Apakintas aistros Ferminai Dasai, jis niekada neėmė to į galvą, o kai suvokė, kas dedasi iš tikrųjų, jau nebeliko kitos išeities, kaip kasti naują upės vagą. Netgi senais laikais, kai upė buvo nenusekusi, naktimis garlaiviai sustodavo prie kranto, ir tada tapdavo nepakeliama kančia vien jau tai, jog esi gyvas. Diduma keleivių, ypačiai europiečių, ištrūkdavo iš sušvinkusių kajučių į denį ir kiaurą naktį vaikščiodavo baidydami visokiausius gyvius tuo pačiu rankšluosčiu, kuriuo šluostydavosi be paliovos žliaugiantį prakaitą, o paryčiais būdavo visiškai nusikamavę ir ištinę nuo įkandimų. Vienas devyniolikto šimtmečio pradžios anglas keliautojas, pasakodamas apie kelionę kanojomis ir mulais, užtrukusią penkiasdešimt dienų, rašė: „Tai viena pačių vargingiausių ir nepatogiausių kelionių, kokią galėtų atlikti žmogus“. Pirmuosius aštuoniasdešimt upių laivybos metų, priešingai, kelionės būdavo visiškai kitokios, tačiau vėl pasidarė tokios pat kaip ir anglo minėtais laikais, kai kaimanai surijo paskutinę peteliškę, išnyko jūrų karvės, papūgos, beždžionės, kaimai ir miesteliai: viskas išnyko.

– Nieko baisaus, – juokėsi kapitonas, – po kelerių metų važinėsime prabangiais automobiliais išdžiūvusia upės vaga.

Pirmąsias tris dienas Fermina Dasa ir Florentinas Arisa mėgavosi pavasario vėsa uždaroje terasoje, tačiau, pristigus kuro, išėjo iš rikiuotės vėsinimo sistema, ir prezidento kajutė pavirto kavos aparatu. Naktimis Fermina Dasa džiaugdavosi upės vėju, pučiančiu pro atvirus langus, ir rankšluosčiu baidydavo uodus, nes, garlaiviui stovint, būdavo beprasmiška purkšti insekticidus. Skausmas ausyje jau seniai pasidarė nebepakenčiamas, bet vieną rytą, vos jai atsibudus, staiga ir visiškai dingo, lyg kas nors būtų sutraiškęs ilgai svirpusią cikadą. Tik vakarop ji suvokė, jog nebegirdi kairiąja ausimi: kai Florentinas Arisa jai kažką pasakė iš tos pusės, ji turėjo atsukti dešinę ausį, kad išgirstų, ką jis sako. Ji niekam apie tai nepasisakė, nuolankiai susitaikydama su tuo kaip su dar viena iš gausybės nepataisomų senatvės negerovių.

Vis dėlto laivo sustojimas jiems buvo Apvaizdos lemta nelaimė. Florentinas Arisa kažkur buvo skaitęs: „Bėdoje meilė esti dar didingesnė ir tauresnė“. Prezidento kajutės tvankoje jiedu nugrimzdo į savotišką letargą, tolimą nuo tikrovės, ir galėjo mylėtis į valias, nieko negalvodami. Jie džiaugėsi nenusakomos palaimos valandomis, išsipleikę pintiniuose krėsluose terasoje prie turėklų ir susiėmę už rankų, iš lengvo bučiavosi, ramybės sklidina širdimi mėgavosi glamonių svaiguliu. Trečiąjį tvankos vakarą ji pavaišino jį anyžine, ta pačia, kurią kadaise siurbčiodavo slapčia su Ildebranda ir visu būriu pusseserių, o vėliau, ištekėjusi ir susilaukusi vaikų, – užsidariusi savo laikinajame pasaulėlyje su prisijaukintomis draugėmis. Norėjo šiek tiek apkvaišti, kad neimtų pernelyg blaiviai mąstyti apie savo likimą, tačiau Florentinas Arisa pagalvojo, kad jai pritrūko drąsos žengti lemiamą žingsnį. Tos apgaulios minties padrąsintas, jis išdrįso pirštų galais paglostyti jos raukšlėtą kaklą, korsetu apšarvuotą krūtinę, klubus išretėjusiais kaulais, nusenusios stirnos šlaunis. Ji mėgavosi jo glamonėmis užsimerkusi, tačiau be menkiausio virpulio, rūkydama ir gurkšnodama anyžinę. Pagaliau, kai jo pirštai nuklydo papilvėn, ji buvo jau ganėtinai užsipylusi širdį.

– Jeigu jau kvailiojame, tai kvailiokime, – tarė ji. – Tik kvailiokime kaip suaugę.

Nusivedė jį į miegamąjį ir ėmė rengtis dirbtinai nesidrovėdama ir negesindama šviesos. Florentinas Arisa atsigulė aukštielninkas ant lovos, stengdamasis tvardytis, vėl neišmanydamas, ką daryti su nukautos tigrės kailiu. „Nusisuk“, – tarė ji. Jis paklausė kodėl, neatplėšdamas akių nuo lubų.

– Tau nepatiks, – atsakė ji.

Tuomet jis pažiūrėjo į ją ir pamatė nuogą iki juosmens, tokią, kokią įsivaizdavo. Pečiai suvytę, krūtys nukarusios, šonkauliai aptraukti balkšva ir šalta kaip varlės oda. Ji prisidengė krūtinę palaidinuke, kurią ką tik buvo nusivilkusi, ir užgesino šviesą. Tuomet jis atsistojo ir ėmė rengtis tamsoje: nusivelka vieną drabužį ir sviedžia į ją, o ji kvatodama meta atgal.

Paskiau jiedu ilgai gulėjo aukštielninki: jis – vis labiau kvaišdamas, pamažu išgaruojant alkoholiui, ji – rami, beveik išglebusi, melsdama Dievą, kad jos neapimtų kvailas juokas, kaip paprastai jai atsitikdavo išgėrus anyžinės. Jiedu šnekučiavo, kad neprailgtų laikas. Pasakojo apie save, apie savo tokius skirtingus gyvenimus, apie tokį neįtikėtiną dalyką, jog štai jiedu guli tamsioje kajutėje, laivui nuleidus inkarą, o juk, tiesą pasakius, aplink jau giltinė suka. Ji niekad nebuvo girdėjusi, jog jis būtų turėjęs moterį, kad ir vieną vienintelę, nors gyvena tokiame mieste, kur viskas išeina aikštėn net tada, kai nieko neatsitinka. Ji tik šiaip užsiminė apie tai, bet jis tuojau pat atsakė nė nevirptelėjusiu balsu:

– Aš išsaugojau tau skaistybę.

Ji niekada tuo nebūtų patikėjusi, nors jis ir būtų sakęs tiesą, nes jo meilės laiškai buvo pilni tokių žodžių, įtaigių ne tiek savo prasme, kiek apžavais. Tačiau jai patiko, kad jis taip drąsiai tai tvirtina. Florentinui Arisai savo ruožtu staiga dingtelėjo mintis, kurios jis niekada nebūtų išdrįsęs ištarti balsu: ar vedybinio gyvenimo metais ji buvo nuklydusi klystkeliais. Niekas jo nebūtų nustebinęs, nes jis žinojo, kad, leisdamosi į slaptus nuotykius, moterys niekuo nesiskiria nuo vyrų: tos pačios gudrybės, tie patys staigūs aistrų proveržiai, tos pačios išdavystės – ir jokių sąžinės priekaištų. Ir gerai padarė, kad nepaklausė. Vienu tarpu, kai jos santykiai su Bažnyčia jau buvo gerokai pašliję, nuodėmklausys tiesiai šviesiai ją paklausė, ar ji kada nors buvusi neištikima savo vyrui, ir ji atsistojo neatsakiusi, nebaigusi išpažinties, neatsisveikinusi ir daugiau niekada nebėjo išpažinties nei pas tą nuodėmklausį, nei pas kurį kitą. Už atsargumą Florentinui Arisai buvo atlyginta: ji ištiesė ranką tamsoje, paglostė jam pilvą, šonus, beveik nuplikusią gaktą. „Tavo oda kaip kūdikio“, – tarė. Paskiau žengė lemiamą žingsnį: pagrabaliojo ten, kur nieko nebuvo, pagrabaliojo dar kartą, nepuoselėdama ypatingų vilčių, ir įsitikino, kad jis paslikas.

– Amen, – tarė jis.

Taip jam visada atsitikdavo su visomis, kai suguldavo pirmąjį kartą, tad jis buvo su tuo susitaikęs: kiekvienąsyk turėdavo mokytis iš naujo, lyg tai būtų pirmoji moteris gyvenime. Jis paėmė jos ranką ir uždėjo sau ant krūtinės: Fermina Dasa pajuto, kaip lyg čia pat po oda nenuilstamai plaka sena širdis, plaka smarkiai, greitai ir nesutramdomai, kaip paaugliui. „Didelė meilė jam tokia pat pražūtinga, kaip ir meilės stoka“, – tarė jis. Tačiau tarė netvirtu balsu: jam buvo gėda, jis siuto ant savęs, trokšdamas kokia nors dingstimi jai suversti visą kaltę už savo nesėkmę. Ji suprato ir ėmė pašaipiai ir švelniai kirbinti jo bejėgį kūną, lyg glosni katė mėgaudamasi savo žiaurumu, kol pagaliau, nebeįstengdamas ištverti kančių, jis nuėjo į savo kajutę. Ji mąstė apie jį ligi pat paryčių, galiausiai įsitikinusi jo meile, ir, iš lėto išsivadėjant anyžinei, į širdį ėmė smelktis nerimas: o jeigu jis pasibodėjęs nebepasirodys?

Tačiau jis pasirodė rytojaus dieną, neįprastu laiku, vienuoliktą valandą, atsigavęs ir pailsėjęs, ir šiek tiek puikuodamasis nusirengė, jai bežiūrint. Ji apsidžiaugė dienos aky išvydusi jį tokį, kokį įsivaizdavo tamsoje: nenusakomo amžiaus vyriškis, tamsiu, blizgančiu ir standžiu lyg išskleistas skėtis kūnu, švelniais retais pūkeliais apžėlusiomis kirkšnimis ir pažastimis. Jo ginklas buvo pasirengęs, ir ji susivokė, jog jis nepridengtas ne veltui – išstatytas kaip karo grobis, kad būtų drąsiau. Fermina Dasa nespėjo nusivilkti naktinių marškinių, kuriuos apsivilko paryčiais patraukus vėjeliui, ir krūptelėjo iš gailesčio pamačiusi, kad jis skuba kaip koks geltonsnapis. Tačiau nesudirgo, nes tokiais atvejais ne taip paprasta meilę atskirti nuo gailesčio. Vis dėlto, kai viskas pasibaigė, ji pasijuto lyg išsunkta.

Ji mylėjosi pirmą kartą daugiau nei po dvidešimt metų, mylėjosi veikiau iš smalsumo, trokšdama patirti, kaip visa tai atrodo jos amžiuje po tokios ilgos pertraukos. Tačiau jis nedavė jai laiko pajusti, ar to geidžia jos kūnas. Viskas įvyko taip greitai ir liūdnai, jog jai dingtelėjo mintis: „Na, dabar jau viską sušikom“. Bet ji apsiriko: nors abudu liko nepatenkinti – jis graužėsi dėl savo nerangumo, ji priekaištavo sau, jog be reikalo kvailiojo prisisiurbusi anyžinės, – kitomis dienomis nė akimirkos nesiskyrė vienas nuo kito. Iš kajutės išeidavo tik pavalgyti. Kapitonas Samaritanas, sugebąs akimoju atskleisti visas paslaptis, atsiradusias laive, kiekvieną rytą jiems nusiųsdavo baltą rožę, liepdavo vakarais griežti senų laikų valsus ir juokais gaminti valgius su gašlinančiais prieskoniais. Jiedu ilgokai nebandė dar kartą pasimylėti, kol pagaliau pats savaime, neskatinamas, kilo noras. Jiems pakako paprasčiausios laimės – būti drauge.

Jie ir nebūtų išėję iš savo kajutės, jei kapitonas laiškučiu nebūtų pranešęs, jog po pietų laivas nuleidžia inkarą La Doradoje, galiniame uoste, kur atvyksta po vienuolikos dienų kelionės. Pro kajutės langą išvydę blyškios saulės nutviekstus namus ant aukšto skardžio, Fermina Dasa ir Florentinas Arisa tarė sau, jog miestelis atitinka pavadinimą, tačiau iškart persigalvojo pajutę nelyginant iš krosnies pakuros tvoskiant karštį ir pamatę gatvėse burbuliuojant dervą. Be to, laivas priplaukė ne prie miesto, bet prie kito kranto, kur buvo Santa Fė geležinkelio stotis.

Jie išėjo iš savo prieglobsčio, kai tik keleiviai išlipo į krantą. Fermina Dasa atsikvėpė visa krūtine, tyra sąžine mėgaudamasi grynu tuščios svetainės oru, ir, sustoję prie turėklų, jiedu sužiuro į šurmuliuojančią minią, grobstančią savo bagažą iš traukinio vagonų, kurie iš tolo atrodė kaip žaisliniai. Buvo toks įspūdis, jog jie atvyko iš Europos, ypač moterys, kurių šiaurietiški paltai ir praėjusio šimtmečio skrybėlaitės visiškai nesiderino su vasarvidžio tvanka ir dulkių kamuoliais. Kai kurios buvo apsikaišiusios plaukus gražiais bulvių žiedais, jau apvytusiais nuo kaitros. Jie atvažiavo iš Andų plokščiakalnių, ištisą dieną keliavę traukiniu per svajonių savaną, ir dar nespėjo persirengti prisitaikydami prie Karibų klimato.

Prekyvietėje vidury ūžiančios minios nepaguodžiamos išvaizdos senolis traukė viščiukus iš apdriskusio apsiausto kišenių. Jis pasirodė netikėtai, skindamasis kelią per minią, skarmalais virtęs apsiaustas anksčiau, matyt, priklausė kokiam kur kas aukštesniam ir stambesniam žmogui. Jis nusivožė skrybėlę, padėjo ant žemės tam atvejui, jeigu kam nors kiltų noras įmesti pinigėlį, ir ėmė saujomis traukti iš kišenių švelnius nusišėrusius viščiukus, tarytum sprūste sprūstančius jam pro pirštus. Akimoju visa prieplauka atrodė lyg nuklota baikščiais viščiukais, cypsinčiais visur tarp skubančių keleivių, kurie trypė juos nieko nepastebėdami. Pakerėta stebuklingo reginio, lyg tam tyčia surengto jos garbei, nes tik viena į jį žiūrėjo, Fermina Dasa nepastebėjo, kada grįžtantys keleiviai pradėjo lipti į laivą. Šventė pasibaigė: tarp naujų keleivių ji išvydo pažįstamų veidų ir netgi draugų, visiškai neseniai užjautusių jos sielvartą, ir paskubomis nėrė atgal į kajutę. Florentinas Arisa pamatė, kad ji kaip nesava: verčiau mirsianti, negu pasirodysianti pažįstamiems, kad tie sužinotų, jog ji leidosi į pramoginę kelionę taip veikiai po vyro mirties. Jos neviltis taip sukrėtė Florentiną Arisą, jog jis pažadėjo ką nors sugalvoti, kad jai nereikėtų tūnoti kajutėje nelyginant kalėjime.

Gera mintis dingtelėjo netikėtai, jiems vakarieniaujant privačiame valgomajame. Kapitonas jau seniai norėjo aptarti vieną klausimą su Florentinu Arisa, bet jisai vis išsisukinėjo kaip paprastai atsakydamas tais pačiais žodžiais: „Tokius reikalus geriausia tvarkyti su Leona Kasiani“. Vis dėlto šįkart jis išklausė kapitoną. Visa bėda, jog, plaukdami aukštupin, laivai veždavo krovinį, tačiau atgal grįždavo tuščiomis, o su keleiviais būdavo atvirkščiai. „Krovinį vežti labiau apsimoka: jis duoda daugiau pelno, o ir valgyti neprašo“, – tarė kapitonas. Fermina Dasa valgė atbulais dantimis, pasibodėjusi atgrasiu vyrų pokalbiu apie diferencinių tarifų naudą. Tačiau Florentinas Arisa aptarė viską iki galo ir tik tuomet pateikė pasiūlymą, kuris kapitonui davė viltį surasti išganingą sprendimą.

– O apskritai, ar įmanomas tiesioginis reisas, nevežant nei krovinio, nei keleivių ir neužsukant į nė vieną uostą? – tarė jis.

Kapitonas atsakė, jog apskritai toks reisas įmanomas. Vis dėlto Karibų upių laivybos bendrovė turinti darbinių įsipareigojimų, Florentinui Arisai žinomų kur kas geriau nei kam kitam, krovinių, keleivių, pašto ir daugybės kitokių dalykų pervežimo sutarčių, kurių nevalia nepaisyti. Nesilaikyti jų įmanoma tik vieninteliu atveju – laive kilus choleros epidemijai. Laive paskelbiamas karantinas, iškeliama geltona vėliava ir plaukiama niekur neužsukant. Kapitonui Samaritanui tekę to griebtis kelis kartus, pasireiškus choleros atvejams, nors vėliau sanitarijos inspekcija įsakydavusi gydytojams juos paskelbti paprasčiausiais dizenterijos protrūkiais. Be kita ko, upės istorijoje pasitaikydavę nemažai atvejų, kai kapitonai iškeldavę geltoną vėliavą vengdami mokėti muitą, nenorėdami imti nepageidaujamų keleivių, stengdamiesi išsisukti nuo grėsmingų kratų. Florentinas Arisa spūstelėjo po stalu ranką Ferminai Dasai.

– Ką gi, taip ir padarysime, – tarė.

Kapitonas nustebo, bet senos lapės instinktu tučtuojau viską suprato.

– Laive aš šeimininkas, bet jūs – mūsų visų šeimininkas, – tarė jis. – Žodžiu, jeigu nejuokaujate, duokite man rašytinį įsakymą, ir mes tuojau pat išplaukiame.

Savaime suprantama, Florentinas nejuokavo ir pasirašė įsakymą. Šiaip ar taip, visi žinojo, kad, nepaisant džiugių sanitarijos inspekcijos ataskaitų, choleros laikai nepasibaigė. Dėl laivo nebūta jokių keblumų. Tik keli kroviniai, pakrauti į laivą, buvo perkrauti kitur, keleiviams pranešta, jog išėjęs iš rikiuotės garo katilas, ir auštant jie buvo išsiųsti kitos bendrovės laivu. Jeigu tokie dalykai daromi nedorais ir netgi gėdingais tikslais, Florentinas Arisa nesuvokė, kodėl to nevalia daryti meilės labui. Kapitonas prašė tik leisti užsukti į Puertą Narę – paimti vieno žmogaus, kuris jam sudarysiąs draugiją kelionėje: jo širdyje irgi būta paslapčių.

Taigi *Naujoji Ištikimybė* išplaukė kitą dieną paryčiais, be krovinio ir be keleivių, ant didžiojo stiebo džiugiai plazdant geltonai choleros vėliavai. Vakarop Puerte Nare įlipo neregėto grožio moteris, aukštesnė ir stambesnė už kapitoną, – jei turėtų barzdą, galėtų vaidinti cirke. Tai buvo sena jo bičiulė, vardu Senaida Neves, tačiau kapitonas ją vadino *Pasiutėle:* paprastai paimdavo ją viename uoste ir palikdavo kitame, tad dabar ji atsidūrė laive, pūstelėjus palankaus vėjo šuorui. Toje gūdžioje mirties pagairėje, kur, lydėdamas žvilgsniu Envigado traukinį, vargais negalais vėžlinantį įkalnėn senoviniu mulų taku, Florentinas Arisa ilgesio gildoma širdimi prisiminė Rosalbą. Pratrūko liūtis, kokia pasitaiko tik Amazonijos giriose, ir, retkarčiais akimirką nustodama, pliaupė per visą kelionę. Tačiau niekas dėl to nesijaudino: šventės dalyviai laive turėjo stogą virš galvos. Tą vakarą Fermina Dasa įnešė savo indėlį į puotą: nulipo į laivo virtuvę ir, plojant upeiviams, pagamino jos pačios sugalvotą patiekalą, kurį Florentinas Arisa širdies gilumoje pakrikštijo: baklažanai *à l'amour.*

Dieną laive visi lošdavo kortomis, valgydavo šonus apsimušdami, pokaičio metu miegodavo kaip palaidoti ir atsikeldavo leisgyviai, o saulei vos nusileidus užgriežadavo orkestras, ir tada visi maukdavo anyžinę ir šveisdavo lašišieną, kiek telpa. Plaukė greitai, nes laivas buvo lengvas, upė srauni, patvinusi, plūstelėjus vandeniui iš aukštupio, kur lijo ištisą savaitę ir visos kelionės metu. Kai kuriuose miesteliuose, talkindami jiems iš geros širdies ir baidydami cholerą, žmonės šaudė iš pabūklų, o jie atsidėkodavo liūdnu laivo sirenos ūkimu. Kitų bendrovių laivai prasilenkdami signalais reikšdavo jiems užuojautą. Magangės miestelyje, kur gimė Mersedesė, jie pasikrovė malkų visai kelionei.

Fermina Dasa išsigando laivo sirenai ėmus atsiliepti sveikoje ausyje, tačiau antrąją anyžinės dieną ji jau geriau girdėjo abiem ausimis. Jai pasirodė, jog rožės kvepia kur kas gardžiau nei anksčiau, jog paryčiais paukščiai gieda kur kas gražiau nei kitąsyk, jog Dievas sukūrė jūrų karvę ir paleido ją Tamalamekės smėlio seklumoje, kad toji ją prižadintų. Išgirdęs ją raudant, kapitonas liepė pasukti prie krašto, ir pagaliau jie išvydo milžinę, maitinančią prie krūtinės prigludusį mažylį. Nei Florentinas, nei Fermina nesuvokė, kaip jiedu sugebėjo taip gerai sutarti: ji darydavo jam klizmą, keldavosi anksčiau, valydavo jo dėtinius dantis, kuriuos, eidamas gulti, jis pamerkdavo stiklinėje, ir niekada nebepasigesdavo akinių – skaitydama ir adydama užsidėdavo jo akinius. Vieną rytą atsibudusi ji pamatė jį prieblandoje siuvantis sagą į marškinius ir suskubo jam pagelbėti nelaukdama, kol jis ištars sakralinius žodžius, kad jam reikia dviejų žmonų. Jai, priešingai, nieko daugiau iš jo nereikėjo – tik taurių, kad neskaudėtų strėnų.

Orkestro smuikas prižadino Florentinui Arisai senus prisiminimus, ir jis viso labo per pusdienį prisiminė valsą *Vainikuotoji deivė* ir griežė kelias valandas pagret, tad teko jėga jį tramdyti. Vieną naktį Fermina Dasa atsibudo smaugiama ašarų, bet pirmąsyk gyvenime verkė ne iš pykčio, o iš sielvarto, prisiminusi valtininko irklu užmuštus senolius. Nesiliaujantis lietus jai nė kiek netrukdė, ir ji pernelyg vėlai pagalvojo, kad Paryžius, galimas daiktas, nebuvo toks nykus, kaip jai pasirodė, o Santa Fė gatvės ne tokios jau užtvindytos laidotuvių procesijų. Horizonte švietėsi naujos kelionės su Florentinu Arisa: beprotiškos kelionės, be gausybės lagaminų ir geros valios vizitų: meilės kelionės.

Paskutinį vakarą jie surengė didelę šventę su popierinėmis girliandomis ir žibintais. Vakarop dangus išsiblaivė. Kapitonas ir Senaida susiglaudę šoko pirmuosius bolero, tuo metu sužeidusius ne vieną širdį. Florentinas Arisa išdrįso pakviesti Ferminą Dasą pašokti jųdviejų valsą, bet ji atsisakė. Visą vakarą ji sėdėjo į taktą linksėdama galvą ir kaukšėdama kulniukais, kol galiausiai nejučiomis ėmė šokti sėdėdama, o kapitonas bolero prieblandoje susiliejo su savo švelniąja pasiutėle. Ji išgėrė tiek anyžinės, jog teko jai padėti nulipti laiptais, o galop visiems įvarė baimės, kai apsiverkė, ištikta nesutramdomo juoko priepuolio. Vis dėlto, kai kvapioje kajutės sietuvoje galų gale jai pavyko susitvardyti, jiedu ramiai ir sveikai pasimylėjo, kaip ir pridera nukaršusiems senoliams, ir tos akimirkos jiems įsiminė kaip pačios laimingiausios per visą tą neįtikėtiną kelionę. Jie nelaikė savęs įsimylėjėliais, vos spėjusiais paragauti meilės, kaip manė kapitonas ir Senaida, bet nelaikė savęs ir pavėlavusiais į meilės puotą. Jiems buvo toks įspūdis, kad jie aplenkė dygliais nusėtą vedybinio gyvenimo golgotą ir pataikė tiesiai į meilės glėbį. Kaip gyvenimo pamokyta sena sutuoktinių pora, jie laikėsi tyloje ir ramybėje, atsitvėrę nuo aistros žabangų, atsitvėrę nuo žiaurių patyčių, kurių visada žada sudužusios viltys ir apgaulios iliuzijos, atsitvėrę nuo meilės. Jiedu buvo pakankamai nugyvenę drauge, kad susivoktų, jog meilė yra meilė bet kuriuo metu ir bet kur, tačiau itin sustiprėja artėjant mirčiai.

Jie pabudo šeštą valandą ryto. Jai skelte skėlė galvą nuo anyžinės ir maudė širdį: buvo toks jausmas, jog sugrįžo daktaras Juvenalis Urbinas, storesnis ir jaunesnis nei tuomet, kai iškrito iš medžio, ir dabar sėdi supamojoje kėdėje prie durų jos laukdamas. Vis dėlto ji buvo gana blaivaus proto, kad suvoktų, jog visa tai anaiptol ne nuo anyžinės – ji bijo grįžti namo.

– Lyg eitum mirties pasitikti, – tarė.

Florentinas Arisa nustebo, kad ji įminė jo mintis, kurios nedavė jam ramybės nuo tos akimirkos, kai laivas pasuko atgal. Pripratę prie kito gyvenimo, kuris dabar jiems visada atrodys svetimas, nei jis, nei ji negalėjo įsivaizduoti kitų namų, išskyrus kajutę, kitų pietų, išskyrus tuos, kuriuos valgydavo laive. Iš tikrųjų lyg eitų mirties pasitikti. Miegai išsiblaškė. Jis gulėjo aukštielninkas, susinėręs rankas ant pakaušio. Netikėtai taip persmelkė prisiminimas apie Ameriką Vikuniją, kad jis susirietė iš skausmo ir jau nebegalėjo toliau slėptis nuo tiesos: užsirakino vonios kambaryje ir išsiverkė sočiai, neskubėdamas, iki paskutinės ašaros. Tik tuomet pirmąsyk išdrįso prisipažinti, kaip stipriai ją mylėjo.

Kai jie atsikėlė ir apsirengė, pasiruošę išlipti į krantą, *Naujoji Ištikimybė*, praplaukusi pelkynus ir senovinį ispanų laivybos kanalą, jau skynėsi kelią pro sutrūnijusių laivų likučius ir riebia plėve aptrauktus dvokiančio vandens telkinius. Virš paauksuotų vicekaralių miesto bokštų aušo skaistus ketvirtadienis, tačiau Ferminai Dasai darėsi koktu nuo denio bežiūrint į jo sudvokusią šlovę, didingus, iguanų išniekintus bastionus – į visą tą kasdienio gyvenimo siaubą. Jiedu nepratarė nė žodžio, tačiau nei jis, nei ji neketino taip lengvai sudėti ginklų.

Jie rado kapitoną valgomajame, bet jis atrodė anaiptol ne toks valyvas kaip paprastai: nesiskutęs, paraudusiomis nuo nemigos akimis, nuo vakarykštės dienos prakaitu permirkusiais drabužiais, jis neapvertė liežuvio ir kas žodis raugėjo anyžine. Senaida miegojo. Kai jie tylėdami sėdo prie stalo valgyti pusryčių, priplaukė uosto sanitarijos inspekcijos motorlaivis ir įsakė sustoti.

Stovėdamas kapitono tiltelyje, Samaritanas visa gerkle atsakinėjo į ginkluoto patrulio klausimus. Sanitarijos inspekcija domėjosi, kokio pobūdžio epidemija kilo laive, kiek keleivių yra iš viso, kiek serga, kokia tikimybė, kad kiti keleiviai neužsikrėtę. Kapitonas atsakė, jog turi tik tris keleivius ir visi serga cholera, tačiau laive paskelbtas griežtas karantinas ir ligoniai izoliuoti. Nei keleiviai, La Doradoje turėję įlipti į laivą, nei dvidešimt šeši įgulos vyrai nebendravę su ligoniais. Tačiau patrulio viršininkas tuo nepasitenkino ir įsakė išplaukti iš įlankos ir laukti Las Mersedeso pelkynuose iki antros valandos popiet, kol bus ruošiami karantino dokumentai. Kapitonas išsikeikė paskutiniais žodžiais ir mostu įsakė locmanui apsisukti ir grįžti atgal į pelkynus.

Fermina Dasa ir Florentinas Arisa girdėjo visą pokalbį, sėdėdami prie stalo, tačiau kapitonas, regis, kuo mažiausiai dėl to jaudinosi. Tylėdamas valgė toliau, ir jau vien iš to, kad jis nesilaikė gero elgesio taisyklių, privalomų mandagumu pagarsėjusiems upių laivų kapitonams, buvo matyti, jog jis prastai nusiteikęs. Peilio galu subraukė kiaušinienę iš keturių kiaušinių tiesiai į lėkštę su žalių bananų skridinėliais, o paskiau vieną po kito juos kimšosi į burną ir žvėriškai gardžiuodamasis kramtė. Fermina Dasa ir Florentinas Arisa žiūrėjo į jį netardami nė žodžio ir lyg moksleiviai mokyklos suole laukdami, kol bus paskelbti galutiniai egzaminų rezultatai. Jiedu nepersitarė nė žodžiu, kol vyko derybos su sanitarijos inspekcijos patruliu, neturėjo nė menkiausio supratimo, kurlink pakryps jų gyvenimas, tačiau abu žinojo, kad kapitonas galvoja už juos: tai buvo aišku iš to, kaip jo smilkiniuose tvinksi venos.

Kol jis sudorojo kiaušinienę, bananų skridinėlius ir išgėrė ąsotį kavos su pienu, laivas lėtąja eiga paliko įlanką, prasiskynė kelią pratakais, skrosdamas storą sluoksnį šandrų, gėlavandenių lotosų violetiniais žiedais ir didžiuliais širdiškais lapais, ir grįžo į pelkynus. Vanduo spindėjo visomis vaivorykštės spalvomis nuo begalės žuvų, kurios plūduriavo aukštyn pilvais, brakonierių išsprogdintos dinamitu, o virš jų, šaižiai krykdami, suko ratus sausumos ir vandenų paukščiai. Pro langus veržėsi Karibų vėjas drauge su paukščių klegesiu, ir Fermina Dasa pajuto, kaip gyslose pašėlusiai tvinksi kraujas ir stengiasi išsivaduoti ilgai tramdyta laisva valia. Po dešinei iki pat pasaulio krašto plytėjo drumzlinos ir neskubrios didžiosios Magdalenos upės užliejamos žiotys.

Kai lėkštėse nieko nebeliko, kapitonas staltiesės kraštu nusišluostė lūpas ir prapliupo tokiais keiksmais, jog galutinai sumaišė su purvais valyvųjų upių kapitonų gerą vardą. Jis kalbėjo ne su jais ir ne su kuo nors kitu – tiesiog norėjo išlieti susikaupusį apmaudą. Galų gale, išbaigęs visų keiksmažodžių atsargą, jis prisipažino, jog, užviręs košę su geltona choleros vėliava, nebežino, kaip ją išsrėbti.

Florentinas Arisa klausė nė nemirktelėdamas. Paskiau, apsižvalgęs į visas puses, pažiūrėjęs į aiškų horizontą, nė menkiausio debesėlio neapniauktą gruodžio dangų, amžinai laivuojamos upės vandenis, tarė:

– Pirmyn, pirmyn, pirmyn iki pat La Dorados.

Fermina Dasa krūptelėjo atpažinusi ankstesnįjį, Šventosios Dvasios įkvėptą balsą ir pažvelgė į kapitoną:

jis turėjo nulemti jų likimą. Tačiau kapitonas jos nematė, sukrėstas nepalaužiamos Florentino Arisos valios.

– Ar jūs rimtai? – paklausė.

– Nuo tos dienos, kai gimiau, kaip gyvas nesu pasakęs nė žodžio nerimtai, – tarė Florentinas Arisa.

Kapitonas pažvelgė į Ferminą Dasą ir ant jos blakstienų pastebėjo žibant pirmąjį žiemos šerkšną. Paskiau vėl pažvelgė į Florentiną Arisą, tokį nepalaužiamai valdingą, pilną nenugalimos meilės, ir išsigando per vėlai suvokęs, kad ne tiek mirčiai, kiek gyvenimui nėra ribų.

– Ir ar ilgai mes trasiosime čia į vieną, čia į kitą galą? – paklausė.

Atsakymą į tą klausimą Florentinas Arisa žinojo jau prieš penkiasdešimt trejus metus, šešis mėnesius ir vienuolika parų.

– Visą gyvenimą, – tarė jis.

PABAIGA

Iš ispanų kalbos vertė
Valdas V. Petrauskas / *Redaktorė* Nijolė
A. Petrauskienė / *Viršelio dailininkas*
Alfonsas Žvilius / *Korektorė* Marijona
Treigienė / *Maketavo* Zita Pikturnienė

Tiražas 5000 egz.
Leidykla „Alma littera“, A. Juozapavičiaus g. 6/2, LT-09310 Vilnius Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spaudė AB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, LT-44318 Kaunas Interneto svetainė: www.spindulys.lt

28,46 Lt.

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

MEILĖ CHOLEROS METU

Romanas

1967 • Šimtas metų vienatvės *(Cien años de soledad)*
1975 • Patriarcho ruduo *(El otoño del patriarca)*
1985 • Meilė choleros metu *(El amor en los tiempos del cólera)*
1994 • Apie meilę ir kitus demonus *(Del amor y otros demonios)*
2002 • Gyvenk taip, kad turėtum ką papasakoti *(Vivir para contarla)*
2004 • Prisiminimai apie mano liūdnąsias kekšes *(Memoria de mis putas tristes)*

Tapkite „Alma littera"
knygų klubo nariu!

- Nemokamas knygų katalogas kiekvieną ketvirtį
- Naujausios ir populiariausios knygos
- Ypatingi pasiūlymai
- Knygų pristatymas į namus, darbovietę ar pašto skyrių

Informacijos teiraukitės
nemokamu tel. 8 800 200 22
www.knyguklubas.lt

ISBN 9955-24-361-9
9789955243618

Savo romaną Gabrielis García Márquezas skiria *Mersedesei*, žmonai, su kuria jį sieja daugelis metų sėkmių ir nesėkmių, nesugebėjusių įveikti jųdviejų meilės, tad nenuostabu, jog romanas tokiu pavadinimu „Meilė choleros metu“ – apie meilę, ištikimą, ištvermingą, atlaikiusią penkiasdešimt trejus kantraus laukimo ir išbandymo metus. Tiek teko laukti Florentinui Arisai, romantiškam neturtingam jaunuoliui, per ilga tapusiam laivybos bendrovės savininku ir prezidentu ir pagaliau sulaukusiam savo laimės valandos, kai jo mylimoji Fermina Dasa, palaidojusi vyrą, vėl atkreipė akis į primirštą mylimąjį, per tuos penkiasdešimt trejus metus turėjusį šimtus moterų, bet išsaugojusį meilę Ferminai.

Siužetas galėtų pasirodyti paprastas, jeigu prie jo nebūtų prisilietusi neprilygstamoji Gabrielio García Márquezo ranka, sukūrusi meilės romanų trilogiją.